D. THOMAE AQVINATIS ORDINIS PRAEDICATORVM, IN LIBROS PERIHERMENIAS, ET POSTERIORVM ANALYTICORVM ARISTOTELIS,

Cum duplici textu, Antiquo uidelicet, & Argiropoli, nuper emendatissima commentaria, per egregio Caietani Cardinalis illustrissimi eiusdem ordinis in libri Perihermenias residuum supplemento, quàmpulcherrime decorata.

ADIECTO INSVPER AD VNIVERSA INVENIENDA QVAMCOPIOSISSIMO INDICE.

His etiam annectitur eiusdem S. Doctoris insigne Fallaciarum opusculum.

Venetijs, apud Hieronymum Scotum.

M. D. L.

QVAM VBERRIMVM REPERTORIVM AD OMNES, TVM *Aristotelis, tum etiam D. Thomæ & Caietani Cardinalis illustriores inueniendas assertiones, nuper adhuc distinctius excogitatum.*

A

B

C

Nomina

Verbum

Finit Repertorium perutile super lib. Perihermenias.

INDEX SVPER *libros Posteriorum. incipit.*

A

Propositio

Q

R

Finit repertorium perutile super libro Posteriorum.

DIVI THOMAE AQVINATIS
COMMENTARIA IN LIBROS PERIHERMENIAS ARISTOTELIS, CVM IOAN. ARGIROPILI, ET

antiqui textus interpretatione, quam diligentissime castigata incipiunt.

PERIHERMENIAS LIBER PRIMVS

ARgi. *RIMO definire oportet quid nam sit nomen, & quid uerbum: deinde quid negatio, quid affirmatio, quid enuntiatio, quid denique oratio sit.*

ANti. B *RIMVM oportet constituere quid sit nomen, & quid sit uerbum: postea quid negatio, & affirmatio, & enuntiatio, & oratio.*

LECTIO. I.

Tex. c. 21 lect. xi. Operatio intel. duplex. Secunda Additur tertia Ordo illarum.

SICVT dicit Philosophus in. 3. de anima, duplex est operatio intellectus. Vna quidem quæ dicitur indiuisibilium intelligẽtia: per quam. s. apprehendit essentiam vniuscuiusque rei in seipsa. Alia est operatio intellectus. s. componentis, & diuidentis. Additur autem & tertia operatio. s. ratiocinandi secundum quod ratio procedit a notis ad inquisitionem ignotorum. Harum autem operationum prima ordinatur ad secundam, quia non potest esse compositio, & diuisio: nisi simplicium apprehensorum. Secunda vero ordinatur ad tertiam, quia videlicet oportet quod ex aliquo vero cognito, cui intellectus assentiat, procedatur ad certitudinem accipiendam de aliquibus ignotis.

Log. circa quæ. De prim. ad prima. C

Cum autem Logica dicatur rationalis scientia, necesse est quod eius consideratio versetur circa ea, quæ pertinent ad tres prædictas operationes rationis. De his igitur, quæ pertinent ad primam operationem intellectus, id est de his, quæ simplici intellectu concipiuntur, determinauit Aristoteles in libro prædicamentorum.

Ad secundam.

De his vero, quæ pertinent ad secundam operationem. s. de enuntiatione affirmatiua, & negatiua, determinauit philosophus in libro Perihermenias.

Ad tertiam.

De his vero, quæ pertinent ad tertiam operationem: determinauit in libro Priorum, & in consequentibus, in quibus agitur de syllogismo simpliciter, & de diuersis syllogismorum, & argumentationum speciebus, quibus ratio de vno procedit ad aliud.

Ordo lib.

Et ideo secundum prædictum ordinem trium operationum, liber Prædicamentorum ordinatur ad librum Perihermenias, qui ordinatur ad librum Priorum, & sequentes.

Interp. secundum Boetiũ D

Dicitur ergo liber iste, qui præ manibus habetur, Perihermenias, quasi de Interpretatione. Dicitur autem interpretatio secundum Boetium, vox significatiua, quæ per se aliquid significat: siue sit complexa, siue incomplexa. Vnde cõiunctiones, & præpositiones, & alia huiusmodi, non dicuntur interpretationes, quia non per se aliquid significant. Similiter etiam voces significantes naturaliter non ex proposito, aut cum imaginatione aliquid significandi, sicut voces brutorum animalium, interpretationes dici non possunt.

Interp. q

Qui enim interpretatur, aliquid exponere intendit. Et ideo sola nomina, & verba, & orationes, dicuntur interpretationes, de quibus in hoc libro determinatur.

Interp. proprie.

Sed tamen nomen, & verbum magis interpretationis principia esse videntur, quã interpretationes. Ille enim interpretari videtur, qui exponit aliquid esse verum, vel falsum. Et ideo sola oratio enuntiatiua, in qua verum, vel falsum inuenitur: interpretatio vocatur. Cæteræ vero orationes, vt optatiua, & imperatiua, magis ordinantur ad exprimendũ affectum, quã ad interpretandum id, quod in intellectu habet. Intitulatur ergo liber iste de interpretatione: ac si diceretur de enuntiatiua oratione: in qua verum, vel falsum inuenitur.

De no. & uer. quo.

Nõ autem hic agit de nomine, & verbo, nisi inquantum sunt partes enuntiationis. Est enim proprium vniuscuiusque scientiæ partes subiecti tradere: sicut & passiones.

Sciæ proprium.

Patet igitur ad quã partem philosophiæ pertineat liber iste, & quæ sit necessitas istius, & quem ordinem retineat inter Logicæ libros.

Proæmium in scia. F

Præmittit autem huic operi Philosophus proœmium: in quo sigillatim exponit ea quæ in hoc libro sunt tractanda. Et quia omnis sciẽtia præmittit ea, quæ de principijs sunt, partes autem compositorum sunt eorum principia: ideo oportet intendenti tractare de enuntiatione, præmittere de partibus eius. Vnde dicit { primum oportet constituere &c. } id est definire { quid sit nomen, & quid verbum } in græco habetur: Primum oportet poni, & idem significat. Quia enim demonstrationes definitiones præsupponunt, ex quibus concludunt: merito dicuntur positiones. Et ideo præmittuntur hic solæ definitiones eorum, de quibus agendum est, quia ex definitionibus alia capimus consequenter.

Quæstio Rñsio. Simplicium dic. consid. Prima Secunda Tertia

Si quis autem quærat, cum in libro Prædicamentorum de simplicibus dictum sit, quæ sit necessitas, vt hic rursum de nomine, & verbo, determinaretur: ad hoc dicendum, quod simplicium dictionum triplex potest esse consideratio, Vna quidem secundum quod absolute significant simplices intellectus, & sic earum consideratio pertinet ad librum Prædicamentorum. Alio modo secundum rationem, prout sunt partes enuntiationis, & sic determinatur de eis in hoc libro, & ideo traduntur sub ratione nominis, & verbi: de quorum ratione est quod significent aliquid cum tempore, vel sine tempore & alia huiusmodi, quæ pertinent ad rationem dictionum: secũdum quod constituunt enuntiationem. Tertio considerantur secundum quod ex eis constituitur ordo syllogisticus, & sic determinatur de eis sub ratione terminorum in lib Priorum.

Dubi. a Rñsio G

Potest iterum dubitari, quare prætermissis alijs orationis partibus, de solo nomine, & verbo determinat. Ad quod dicendum est, quod quia de simplici oratione determinare intendit, sufficit vt solas partes enuntiationis pertractet, ex quibus ex necessitate simplex oratio constat. Potest autem ex solo nomine, & verbo, simplex enuntiatio fieri: non autem ex alijs orationis partibus, sine his, & ideo sufficiens ei fuit de his duabus determinare.

Alia rñ. Orõnis partes priu.

Vel potest dici, quod sola nomina, & verba, sunt principales orationis partes. Sub nominibus enim comprehenduntur pronomina, quæ, etsi non nominant naturam, personam tamen determinant, & ideo loco nominum ponuntur. Sub verbo vero participium, quod consignificat tempus, quãuis & cum nomine conuenientiam habeat. Alia vero sunt magis colligationes partium orationis, significantes habitudinem vnius ad aliam, quã orationis partes: sicut claui, & alia huiusmodi, non sunt partes nauis, sed partium nauis coniunctiones.

H Expõ secundæ.

His igitur præmissis, quasi principijs, subiungit de his, quæ pertinerat ad principalem intentionem: dicens. { Postea quid negatio, & quid affirmatio } quæ sunt enuntiationis partes: nõ quidem integrales, sicut nomen, & verbum: alioquin oporteret nomen enuntiationem ex affirmatione & negatione compositam nomen esse, vel verbum, sed partes subiectiuas. i. species. Quod quidem nunc supponatur: posterius autem manifestabitur.

Quæstio Rñsio. 1 Rñsio 2 Finis lib. Perihær.

Sed potest dubitari: cum enuntiatio diuidat in cathegoricam, & hypotheticam, quare de his non facit mentionẽ, sicut de affirmatione, & negatione. Et põt dici quod hypothetica enuntiatio ex pluribus cathegoricis componitur. Vnde nõ differunt nisi secundum differentiam vnius & multi. Vel potest dici, & melius, quod hypothetica enuntiatio nõ continet absolutam veritatem: cuius cognitio requiritur in demonstratione, ad quam lib. iste principaliter ordinatur, sed significat aliquid verum esse ex suppositione, quod nõ sufficit in scientijs demõstratiuis, nisi confirmetur per absolutam veritatem simplicis

I enuntiationis. Et ideo Aristo. prætermisit tractatum de hypo-
Cur ari. thetics enuntiationibus, & syllogismis. Subdit autem { Et enū
prætermi. tiatio. } quæ est genus affirmationis, & negationis. { Et ora-
de enū. & syllo. tio. } quæ est genus enuntiationis. Si quis viterius quærat,
hypo. quare non facit vlterius mentionem de voce: dicendum quòd
Quæstio vox est quoddam naturale, vnde pertinet ad considerationem
Ris t.c. naturalis philosophiæ, vt patet in secundo de anima, & in vl-
87.c.7. timo de Generatione animalium. Vnde etiam non est proprie
orationis genus, sed assumitur ad constitutionem orationis, si
cot res naturales ad constitutionem artificialium. Videtur
Rñsio. 1. autem ordo enuntiationis esse præposterus: nam affirmatio
naturaliter est prior negatione, & ꝗ prior est enuntiatio sicut
genus, & per consequens oratio enuntiatione. Sed dicen-
Secunda dum, ꝙ quia a partibus inceperat enumerare, procedit a par-
tibus ad totom. Negationem autem, quæ diuisionem conti-
net, eadem ratione præponit affirmationi, quæ consistit in cō-
Tertia positione, quia diuisio magis accedit ad partes, compositio ve
ro magis accedit ad totom. Vel potest dici secundum quos-
dam, ꝙ præmittitur negatio, quia in ꝗs, quæ possunt esse, &
non esse, in plus est non esse, quod significat negatio, quā esse,
K quod significat affirmatio. Sed tamē, quia sunt species ex ęquo
diuidentes genos, sunt simul natura, vnde non refert quod eo
rum præponatur.

LECTIO. II.

ARgl. *Ea igitur, quæ in uoce consistunt, signa sunt affectuum, qui in anima sunt, & ea, quæ scribuntur, notæ sunt eorum, quæ in uoce consistunt.*

ANtl. *Sūt ergo ea, quæ sunt in uoce, earum, quæ sunt in anima, passionum notæ, & ea, quæ scribuntur: eorum quæ sunt in uoce.*

PRemisso procemio philosophus accedit ad ꝓ-
positum exequendum. Et quia ea, de quibus
promiserat se dicturum, sunt voces significati
uæ, complexæ, vel incomplexæ: ideo præmit
tit tractatum de significatione vocum, & deio
L de de vocibus significatiuis determinat, de qui
Lect.4. bus in procemio se dicturum promiserat. Et hoc ibi { Nomen
ergo est vox significatiua &c. } Circa primū duo facit. Primo,
Lect. 5. determinat qualis sit significatio vocū. Secundo, ostendit diffe
rentiā significationū vocum cōplexarū, & incōplexarum: ibi
{ Est aūt quēadmodum &c. } circa primum duo facit. Prioio
quidē pręmittit ordinē significationis vocum. Secondo ostēdit
Notādū primum qualis sit vocum significatio, vtrū sit ex natora, vel ex imposi
Passio ex quo tione: ibi { Et quēadmodū nec lrę &c. } Est ergo cōsiderādū, ꝙ
circa primū tria proponit, ex quoꝝ vno intelligitur quartum.
Proponit. n. scripturā, voces, & animę passiones, ex quibus in
telliguntur res. Nā passio est ex impressione alicuius agētis, & sic
passiones animę originē habent ab ipsis rebus. Et si quidem ho
Vocis si gni. necessitas mo esset naturalr animal solitariū, sufficerent sibi animę pas-
siones, quibus ipsis rebus conformaret, vt eaꝝ notitiā in se ha
beret. Sed qa homo est aial naturalr politicū, & sociale, neces-
se fuit ꝙ ꝯceptiones vnius hois innotescerent alꝗs, quod fit ꝑ
vocē. Et iō necesse fuit esse voces significatiuas, ad hoc ꝙ hoies
Scrip ne cessitas. sociicē ꝯuiuerent. Vñ illi, qui sunt diuersaꝝ linguaꝝ, nō pñt be-
ne ꝯuiuere ad inuicē. Rursum si homo vteret sola cognitione
sensitiua, quæ respicit hic, & nunc, sufficeret sibi ad ꝯuiuēdum
M alꝗs vox significatiua, sicut & cæteris aialibus, quę ꝑ quasdam
voces, suas cōceptiones inuicē sibi manifestant, sed qa homo
vtit ēt intellectuali cognitione, quæ abstrahit ab hic, & nunc:
ꝯsequit ipsum solicitudo nō solū de pręsentibus ſm locum, &
tps, sed ēt de his, quę distant loco, & futura sunt tpe. Vñ, vt ho
mo ꝯceptiones suas ēt his, qui distant ſm locū, & his, qui vētu
ri sunt in futuro tpe, manifestet: necessarius fuit vsus scriptu-
ræ. Sed quia logica ordinat ad cognitionē de rebus sumēdam,
Finis lo. signū vocum, quę est imediata ipsis ꝯceptionibus intellectus, ꝑ
tinet principalē cōsiderationē ipsius: signū aūt lraꝝ, tanꝗ ma-
gis remota, nō ꝑtinet ad eius cōsiderationē, sed magis ad con-
Expō s. gīt sex siderationē grāmatici. Et iō exponens ordinē significationum
nō incipit a lris, sed a vocibus, quaꝝ primo significationē ex-
ponens, dicit. { Sunt ergo ea, quę sunt in voce, notę } .i. signa
eaꝝ passionū, quę sunt in aīa. Dicit aūt { ergo } quasi ex præ-
missis cōcludens, qa supra dixerat determinandū esse de noie, N
& verbo, & alꝗs prędictis: hę aūt sunt voces significatiuę: ergo
oportet vocū significationū exponere. Vtit aūt hoc modo lo-
quendi, vt dicat ea, quæ sunt in voce, & nō voces, vt quasi con
tinuatim loquat cū prędictis. Dixerat. n. dicendū esse de noie,
& verbo, & alꝗs hmōi. Hęc aūt tripliciter habent esse, vno qui Nomē & ꝑ. tri- plex eē
dē modo, in conceptione intellectus: Alio modo, in prolatiōe
vocis, tertio modo, in conscriptione lraꝝ. Dicit ergo, { ea,
quæ sunt in voce, &c. } ac si dicat: noia, & verba, & alia ꝯñtia
quę tm̄ sunt in voce, sunt notę. Vel quia non oēs voces sunt si-
gnificatiuæ, & eaꝝ quędā sunt significatiuę naturaliter, quę lon
ge sunt a rōne nois, & verbi, & alioꝝ cōsequentiū, vt appro-
priet suū dictū ad ea, de quibus intendit. iō dicit ea, quę sunt in
voce. i. quę cōtinent sub voce, sicut partes sub toto. Vel quia Vox est ꝗd nāle.
vox est quoddā naturale: nomen aūt, & verbū significant ex
institutione humana, quę aduenit rei naturali sicut materię, vt
forma lecti ligno, iō ad designandū noia, & verba, & alia ꝯūa,
dicit ea, quę sunt in voce: ac si de lecto diceret, ea quæ sunt in O
ligno. Circa id aūt, quod dicit eaꝝ, quæ sunt in aīa, passionum, Notādū, ꝙ
considerandum est, ꝙ passiones aię cōiter dici solent appetitus
sensibilis affectiones, sicut ira, gaudiū, & alia hmōi, vt dr in. 2.
Ethic. Et veꝝ est ꝙ hmōi passiones significant naturaliter quæ Lect. 5.
dā voces hoium, vt gemitus infirmoꝝ, & aliorū aialiū, vt dicit &.ca.5.
in. 1. Politicę. Sed nunc sermo est de vocibus significatiuis ex in Per pas- siōes aię
stitutione humana, & iō oportet passiones aiæ hic intelligere ꝗd intel- ligēdum
intellectus cōceptiones, quas noia, & verba, & orationes signi
ficant imediate: ſm sniam Aristo. Non. n. pōt esse, ꝙ significēt
imediate ipsas res, vt ex ipso modo significandi apparet. signi-
ficat. n. hoc nomen homo naturā humanā in abstractione a sin
gularibus. Vñ non pōt esse ꝙ significet hoiem imediate singu
larē, vt Platonici posuerunt, ꝙ significaret ipsam ideā hois se-
paratā. Sed qa hoc ſm suā abstractionem non subsistit realiter
ſm sniam Arist. sed est in solo intellectu: iō necesse fuit Aristo.
dicere ꝙ voces significāt intellectus conceptiones imediate, &
eis mediātibus res. Sed qa nō est cōsuetū ꝙ ꝯceptiones intellꝯ
Arist. nominet passiones, iō Andronicus posuit hūc librū non
esse Arist. sed manifeste inuenit in. 1. de aia, ꝙ passiones animę P
vocat oēs aiæ operationes. Vnde, & ipsa conceptio intellectus Andron.
passio dici pōt. Vel quia intelligere nostrū non est sine phantas Le. 2. & cō. 12.
mate, quod nō est sine corporali passione: Vñ & imaginatiuā Le. 10. & cō. 20.
philosophus in. 3. de aia vocat passiuū intellectū. Vel quia extē Le. 9. & 10.
so noie passionis ad oēm receptionē, ēt ipsum intelligere intel
lectus possibilis quoddā pati est, vt dr in. 3. de aia. Vtitur autē Lec. 3. & cō. 2.
potius noie passionū, ꝗ intellectuū: tum quia ex aliqua animæ
passione prouenit, puta ꝙ ex amore, vel odio, vt homo inte-
riorē conceptū per vocē alteri significari velit: tum ēt quia si-
gnificatio vocū refert ad conceptionē intellectus, ſm ꝙ orit a
rebus per modum cuiusdā impressionis, vel passionis. Secū
do cū dicit. { Et ea, quæ scribuntur } agit de significatione scri- Voc. sig- quō ref. ad inte. Alex.
pturæ, & secundum Alexandrū hoc inducit ad manifestandū
præcedentem sniam per modū similitudinis, vt sit sensus. Ita
ea, quæ sunt in voce sunt signa passionis aiæ, sicut & lræ sunt
signa vocis. Quod ēt manifestat per sequentia, cum dicit. { Et
quēadmodum nec lrę. } indocens hoc quasi signū pręcedentis
Quòd. n. lræ significēt voces, significatur per hoc, ꝙ sicut sunt
diuersæ voces apud diuersos, ita diuersæ literæ. Et secundum Q
hanc expositionē ideo nō dixit, & literę eorū, quæ sunt in vo-
ce, sed ea, quæ scribuntur, quia dicuntur literæ ēt in prolatio-
ne, & scriptura quāuis magis proprie, secundū ꝙ sunt in scri-
ptura dicantur literæ, secundum aūt ꝙ sunt in prolatione dicā
tur elementa vocis. Sed quia Arist. nō dicit sicut ea, quæ scribū
tur, sed cōtinuā narrationē facit: melius est vt dicat sicut Por-
phyrius exposuit, ꝙ Arist. procedit vlterius ad cōplendū ordi
nē significationis. Postꝗ. n. dixerat ꝙ nomina, & verba, quæ
sunt in voce, sunt signa earū, quę sunt in aia: continuatim sub
dit, ꝙ nomina, & verba, quæ scribuntur, signa sunt eorum no
minum, & verborum, quæ sunt in voce. Deinde, cum dicit.

Atq; uti non eædem sunt apud omnes homines literæ: sic ne- que uoces eædem sunt.

Et quemadmodum nec literæ eædem omnibus: sic nec eæ- dem uoces.

Ostendit

A

Ostendit differentiam præmissorum significantium & significatorum, quantum ad hoc, quod est esse secundum naturam, vel non esse. Et circa hoc tria facit. Primo enim ponit quoddã signum quo manifestatur ꝙ nec voces, nec literæ naturaliter significant. Ea enim quæ naturaliter significant, sunt eadẽ apud omnes. Significatio autem literarum, & vocum, de quibus nũc agimus, non est eadem apud omnes. Sed hoc quidem apud nullos vnquam dubitatum fuit quantum ad literas, quarum non solum ratio significandi est ex impositione, sed etiam ipsarum formatio fit per artem. Voces autem naturaliter formantur. Vnde & apud quosdam dubitatum fuit, vtrum naturaliter significent. Sed Aristo. hic determinat ex similitudine literarum quæ sicut non sunt eædem apud omnes, ita nec voces. Vnde manifeste relinquitur, ꝙ sicut nec literæ, ita nec voces naturaliter significant, sed ex institutione humana. Voces autem illę, quæ naturaliter significant, sicut gemitus infirmorum, & alia huiusmodi, sunt eædem apud omnes. Secundo ibi.

(Margin: Signa literarum & vo q. lis — B)

ARgi. *Affectus tamen, quorum hæc signa sunt: primo apud omnes homines iydem sunt. Res quoque, quarum hi similitudines sunt: easdem itidem esse constat.*

ANti. *Quarum autem hæ primo notæ sunt: eædem omnibus passiones animæ sunt, & quorum hæ similitudines: res iam eædem.*

Ostendit passiones animæ naturaliter esse, sicut res: per hoc ꝙ eædem sunt apud omnes. Vnde dicit. { Quorum autem } id est sicut passiones animæ sunt eædem omnibus, quorum primorum, id est quarum passionum primarum hæ. i. voces sunt notæ, id est signa, comparantur enim passiones animæ ad voces, sicut primum ad secundum, voces enim non proferunt, nisi ad exprimendum interiores animæ passiones, & res etiã, eædem. s. apud omnes: quorum, id est quarum rerum, hę. s. passiones animæ sunt similitudines. Vbi attendendum est ꝙ literas dixit esse notas, id est signa vocum, & voces passionum animæ similiter passiones autem animæ dicit esse similitudines rerum, & hoc ideo, quia res non cognoscitur ab anima, nisi per aliquam sui similitudinem existentem, vel in sensu, vel in intellectu. Literæ autem ita sunt signa vocum, & voces passionum, ꝙ non attenditur ibi aliqua ratio similitudinis, sed sola ratio institutionis, sicut & in multis aliis signis, vt tuba est signum belli. In passionibus autem animæ, oportet attendi rationem similitudinis ad exprimendas res, quia naturaliter eas designant, non ex institutione. Obijciunt autem quidam ostendere volentes contra hoc, ꝙ dicit passiones animę, quas significant voces, esse in omnibus easdem. Primo quidem, quia diuersi diuersas sententias habent de rebus, & ita non videntur esse eædem apud omnes animæ passiones. Ad quod respondet Boetius ꝙ Aristo. hic nominat passiones animæ conceptiones intellectus, qui nunquam decipitur, & ita oportet eius conceptiones esse apud omnes easdem, quia si quis a vero discordat, hic non intelligit. Sed quia etiam in intellectu potest esse falsum, secundum ꝙ componit, & diuidit, non autem secũdum ꝙ cognoscit quod quid est. i. essentiam rei, vt dicit in. 3. de anima, referendum est hoc ad simplices intellectus conceptiones, quas significant voces incomplexæ, quæ sunt eædem apud omnes, quia si quis vere intelligit quid est homo, quodcunque aliud aliquid, quã hominem apprẽdat, non intelligit hominem. Huiusmodi autem simplices conceptiones intellectus sunt, quas primo voces significant. Vnde dicit in. 4. Met. ꝙ ratio, quã significat nomen, est definitio. Et ideo signãter dicit. { Quorum primorum hæ notę sunt } vt. s. referatur ad primas conceptiones vocibus prio significatas. Sed adhuc obijciunt aliqui de nominibus ęquiuocis, in quibus eiusdem vocis nõ est eadem passio, quę significatur apud omnes. Et respondet ad hoc Porphyrius, ꝙ vnus homo, qui vocem profert, ad vnam intellectus conceptionem significãdam eam refert. Et si aliquis alius, cui loquitur, aliquid aliud intelligat, ille, qui loquitur se exponendo faciet ꝙ referet ad idem. Sed melius dicẽdum est, ꝙ intentio Aristo. nõ est asserere identitatem conceptionis animę per comparationem ad vocem, vt. s. vnius vocis vna sit conceptio, quia voces sunt diuersę apud diuersos, sed intendit asserere identitatem conceptionum animę per cõparationes ad res, quas similiter dicit esse easdẽ. Tertio ibi.

(Margins: Voc. p. la ad qd — Res pqd cog. ab anima. — C — Obio. 1. — Rñsio. Boetii. — Lec. 3. et. c. 16. — D — Obio. 2 — Rñso. 1. Porphy. — Rñs. 2. melior.)

E

ARgi. *Verum de his in libro de anima dictum est. Ad aliam enim facultatem huiuscemodi consideratio pertinet.*

ANti. *De his itaque dictum est in his, quæ dicta sunt de anima. Alterius est enim negocij.*

Excusat se a diligentiori harum consideratione, quia quales sint animæ passiones, & quomodo sint rerum similitudines, dictum est in libro de anima. Non enim hoc pertinet ad logicum negocium, sed ad naturale.

ARgi. *Quemadmodum autem in anima conceptus est interdum sine ueritate, aut falsitate, interdum est talis, ut horum alterum ei necessario competat: sic & in uoce esse uidetur.*

A Nti. *Est autem, quemadmodum in anima, aliquoties quidem intellectus sine uero uel falso, aliquoties autem, cui iam necesse est horum alterum inesse, sic etiam in uoce.*

F

POstquã philosophus tradidit ordinem significationis vocum, hic agit de diuersa vocum significatione, quarum quædam significant verum, vel falsum, quædam non. Et circa hoc duo facit. Primo præmittit differentiam. Secũdo manifestat eam. ibi { Circa compositionẽ. n. &c. } Quia vero conceptiones intellectus pręambulę sunt ordine naturæ vocibus, quæ ad eas exprimendas proferuntur, ideo ex similitudine differentiæ, quæ est circa intellectum, assignat differentiam, quæ est circa significationes vocum, vt. s. hæc manifestatio non solum sit ex simili, sed ex causa, quam imitatur effectus. Est ergo considerandum ꝙ sicut in principio dictum est, duplex est operatio intellectus, vt traditur in. 3. de anima, in quarum vna nõ inuenitur verum & falsum: in altera autem inuenitur. Et hoc est quod dicit, ꝙ in anima aliquoties est intellectus sine vero & falso, aliquoties aũt ex necessitate habet alterum horum. Et quia voces significatiuę formatur ad exprimendas conceptiones intellectus, ideo ad hoc ꝙ signum conformetur signato, necesse est ꝙ & vocum significatiuarum similiter quædam significent sine vero & falso, quædam cum vero & falso. Deinde, cum dicit.

(Margins: Ordo cõcep intellectus & uo. — In pbe. Le. 11. & 3. c. 21. & 16. — Ver uel falsum i uoce.)

ARgi. *Nam uerum, falsumq; in compositione, diuisioneq; consistit.*

ANti. *Circa compositionẽ enim, & diuisionẽ est ueritas, falsitasq;.*

Manifestat quod dixerat. Et primo quãtum ad id, quod dixerat de intellectu. Secundo q̃tum ad id, quod dixerat de assimilatione vocum ad intellectum. ibi { Nomina igitur ipsa, & verba, &c. } ad ostẽdẽdum igiẽ ꝙ intellectus qñq; est sine vero, & falso, qñq; aũt cum altero horũ, dicit primo, ꝙ veritas & falsitas cõsistit circa cõpositionẽ, & diuisionẽ. Vbi oportet intelligere ꝙ vna duarũ opationũ intellectus est indiuisibiliũ intelligẽtia, in q̃tũ. s. intellectus intelligit absolute cuiuscũq; rei quidditatẽ siue essentiã p seipsam, puta quid est homo, vel quid albũ, vel quid aliud huiõi. Alia vero opatio intellectus est, secũdum ꝙ huiõi simplicia cõcepta simul cõponit, & diuidit. Dicit ergo ꝙ in hac secunda opatione intellectus. i. cõponẽtis, & diuidentis, inuenit veritas, & falsitas: relinquens ꝙ in prima opatione nõ inuenit, vt & tradit in. 3. de anima. Sed circa hoc primo vĩ esse dubium, quia, cũ diuisio fiat per resolutionẽ ad indiuisibilia siue simplicia, vĩ ꝙ sicut in simplicibus non est ueritas uel falsitas: ita nec in diuisione. Sed dicendum est ꝙ cũ cõceptiones intellectus, sint similitudines rex, ea quę circa intellectum sunt, dupliciter cõsiderari, & nominari possunt. Vno modo secundũ se, alio modo secundũ rões rerum, quarũ sunt similitudines. Sicut imago Herculis secundũ se quidẽ dĩ, & est cuprum inquãtum aũt est similitudo Herculis, nominat homo. Sic etiã si cõsideremus ea, quæ sunt circa intellectũ, secundum se semper est cõpositio, vbi est veritas & falsitas, quę nunq̃ inuenitur in intellectu, nisi per hoc, ꝙ intellectus cõparat vnum simplicem conceptum alteri. Sed si referatur ad rem, quãdoq; dicit cõpositio, qñq; dicit diuisio. Cõpositio quidẽ quãdo intellectus cõparat vnum conceptum alteri, quasi apprehendens coniunctionem, aut identitatẽ rerum, quarũ sunt cõceptiones, diuisio aũt, quando sic comparat vnum cõceptum alteri, vt apprehẽdat res esse diuersas. Et per hunc etiã modum in vocibus affirmatio dicit cõpositio, inquantum coniunctionem ex parte rei

(Margins: G — Ver. & fal. i cõpo. & diui cõsi. — Lec. 11. et. c. 21. 5 a & 16. — H — Quæstio. Rñsio. Que circa inte. duplr cõsi. põt)

I significat, negatio vero dicit diuisio, inquantum signat rex separationē. Vlterius autē vr ꝙ non solum in cōpositione, &
Quęstio. diuisione veritas consistat. Primo quidem, quia ēt res dicitur
Lc. 3 c. c. 1 5 1. vera vel falsa, sicut dicitur aurum verū vel falsum. Dicitur ēt
Lec 4. & c. 1 1 6 0 ꝙ ens, & verum cōuertunt. Vnde vr ꝙ ēt simplex cōceptio in
Lc. 6. 21 tellectus, quæ est similitudo rei, nō careat veritate, & falsitate.
& Lc. ij. t. c. 26. 31. Preterea Philosophus dicit in lib. de anima, ꝙ sensus ꝓprio
rū sensibilium semp est verus. Sensus aūt nō componit, vel diui
Lc. 8. & c. 51. dit. Nō ergo in sola cōpositione, & diuisione est veritas. Itē
Rūsio in intellectu diuino nulla est cōpositio, vt probat in. 12 Met. &
tamē ibi est prima, & summa veritas: non ergo veritas est solū
circa cōpositionē, & diuisionē. Ad hmōi igitur euidentiam
considerādum ꝙ veritas in aliquo inuenit dupr. Vno modo si
cut in eo quod est verū. Alio modo sicut in dicente, vel cogno
K scēte verum. Inuenit aūt veritas, sicut in eo, quod est verum,
Lc. 2. & ca. 3. tā in simplicibus, q̄ in cōpositis, sed sicut in dicente, vel cogno
scente vex nō inuenit nisi secundum cōpositionē & diuisionē.
Res no. ad intellectum Quod quidē sic patet. Vex. n. vt Philosophus dicit in. 6. Ethic.
est bonum intellectus. Vnde de quocunq; dicat uerum, opor
Notādū. primum teti ꝙ hoc sit p respectum ad intellectum. Cōparant aūt ad intel
lectum voces quidē sicut signa, res aūt sicut ea, quorum intelle
Veritas diuersimode dī uera de nominat ctus sunt similitudines. Cōsiderādum aūt ꝙ aliqua res com
parat ad intellectum duplr. Vno modo sicut mēsura ad mēsu-
ratum. Et sic cōparātur res naturales ad intellectum speculati-
uum humanū. Et iō intellectus dicit verus secundum ꝙ cōfor
Res naturalis mat rei, falsus aūt secundum ꝙ discordat a re. Res aūt natura
lis nō dr esse vera per cōparationē ad intellectum nostrū, sicut
posuerunt quidā antiqui naturales, existimātes rex veritatem
Veri. uel fal. rei. esse solum in hoc quod est videri. Secundū hoc. n. sequeret ꝙ
cōtradictoria essent simul vera, quia cōtradictoria cadunt sub
diuersox opinionibus. Dicunt tū res aliquę verę vel falsæ, per
cōparationē ad intellectum nostrū, nō essentialiter vel formali
Res arti. ter, sed effectiue, inquātum. s. natę sunt facere de se veram, vel
falsam existimationē, & secundū hoc dr aurum verum, vel fal
sum. Alio aūt modo res cōparātur ad intellectum, sicut mensu
Res ad diuinū intellectū ratū ad mensurā, vt patet in intellectu practico, qui est cā rex.
Vnde opus artificis dr esse vex, inquātum attingit ad rōnē ar-
L tis, falsum vero, inquantum deficit a rōne artis. Et quia omnia
ēt naturaliter cōparātur ad intellectū diuinum, sicut artificiata
ad artem, ꝯñs est, vt quęlibet res dicatur esse vera, secondum ꝙ
habet ꝓpriā formā, secundum quā imitat artē diuinā. Nam
falsum aux est vex aurichalcū. Et hoc modo ens, & vex con-
uertunt, quia quælibet res naturalis p suā formā arti diuinę cō
parat. Vnde philosophus in. 1. physic. formā nominat quoddā
diuinū. Et sicut res dr vera p cōparationē ad suam mensuram,
Quō ens & ue cō uer. ita ēt & sensus, vel intellectus, cuius mensura est res extra ani-
mā. Vnde sensus dr verus, qñ per formā suā cōformat rei ex-
tra animā existenti. Et sic intelligitur ꝙ sensus proprij sensibi
Lec. 15. & cō. 81 lis sit verus. Et hoc ēt modo intellectus apprehendēs quod qd
Sēsus p. est absq; cōpositione, & diuisione, semper est verus, vt dicitur
Lec. ij. c. 26. in. 3. de anima. Est aūt considerandum ꝙ q̄uis sensus proprij
obiecti sit verus, nō tamen cognoscit hoc verum. Nō. n. potest
Notādū secundū. cognoscere habitudinē cōformitatis suæ ad rē, sed solum eam
Inte. cū cogno. scit ue. apprehendit, intellectus aūt pōt hmōi habitudinem cōformita
tis cognoscere, & iō solus intellectus pōt cognoscere veritatē.
Vnde & philosophus dicit in. 6. Met. ꝙ veritas est solum in mē
Lec 1. & c. 8. te: sicut. s. in cognoscente veritatē. Cognoscere aūt prędictam
cōformitatis habitudinē nihil est aliud q̄ iudicare: ita esse in re
M vel nō esse, quod est cōponere, & diuidere. Et iō intellectus nō
Cognoscere habi. cōformi. cognoscit veritatē, nisi cōponēdo, vel diuidēdo p suū iudiciū.
Quod quidē iudiciū, si consonet rebus erit vex: puta cū intelle
ctus iudicat esse, qd est, vel nō esse quod nō est. Falsum aūt quā
Intel. iudiciū uel uer. uel falsum do dissonat a re: puta cū iudicet nō esse, quod est, vel esse, quod
nō est. Vñ patet ꝙ veritas, & falsitas, sicut in cognoscente, &
Vox quā uera uel fal. dicente, nō est nisi circa cōpositionē, & diuisionē. Et hoc modo
philosophus loqtur hic. Et quia voces sunt signa intellectuum,
erit vox vera quę signat verum intellectū, falsa aūt, quę signat
falsum intellectum, q̄uis vox, inq̄tum est res quędā dicat uera,
Notādū tertium. sicut & alię res. Vñ hęc vox homo est asinus est vere vox, & ve
re signum, sed quia est signū falsi, iō dr falsa. Sciendū est aūt
Vsia inter diui. & hūa intellec. ꝙ philosophus de veritate hic loqtur, secūdum ꝙ pertinet ad
intellectum humanū, qui iudicat de conformitate rex, & intel
lectus cōponēdo & diuidēdo. Sed iudicium intellectus diuini de N
hoc est absq; cōpōne, & diuisione, quia sicut et intellectus no diuinū, & humanum.
ster intelligit materialia immaterialr, ita ēt intells diuinus co-
gnoscit cōpōnē, & diuisionē simplr. Deinde, cū dicit.

Ipsa igitur nomina, & uerba, similia sane sunt ei conceptui, qui sine compositione, diuisioneque est: uelut hoc nomen album, uel homo, cum nihil additur ipsi. Nondū. n. uerū est, aut falsum. ARgū.

Nomina igitur ipsa, & uerba, consimilia sunt sine compositione, uel diuisione, intellectui, ut est homo, uel album, quādo nō additur aliquid, neque enim adhuc uerum, aut falsum est. ANti.

Manifestat quod dixerat de similitudine vocum ad intelle-
ctum Et primo manifestat propositū. Secundo manifestatum
probat p signum: ibi { Huius aūt signum. } concludit ergo ex
præmissis ꝙ cum solum circa cōpositionem, & diuisionem, sit O
veritas, & falsitas in intellectu, cōsequens est ꝙ ipsa nomina,
& verba diuisim accepta, assimilētur intellectui qui est sine cō- Nota & ꝑ i que sit a intel.
positione, & diuisione, sicut cū homo, vel album dicitur, si ni-
hil aliud addat. Non. n. uerum adhuc, vel falsum est. Sed postea
quando addit esse, vel nō esse, fit verum, uel falsum. Nec est in
stantia de eo, quod p vnicum nomen uerā responsionē dat ad Tacita obiecti
interrogationē factā, vt cum quęrenti quid natat in mari aliqs
respondet, piscis. Nā intelligit uerbum, quod fuit in interroga
tione positum. Et sicut nomen p se positū nō signat uerum uel No. & ꝑ se posit. sig. ꝑ. uel fal.
falsum: ita nec uerbum p se dictum. Nec est instantia de uerbo
primæ, & secundæ personę, & de verbo exceptę actionis, quia
in his intelligitur certus, & determinatus nominatiuus. Vñ est
implicita compositio: licet nō explicita. Deinde, cū dicit.

Cuius quidem hoc indicium est: Hippocētaurus enim aliquid quidem significat: at nondum uerum est, aut falsum: nisi esse, aut non esse additum, aut simpliciter, aut respectu temporis fuerit. ARgū.

Signum autem huius est, & enim hircocer uus significat quidem aliquid, sed quod nondum uerum uel falsum sit, si non esse, uel non esse addatur, uel simpliciter, uel secundum tempus. ANtī.

Inducit signum ex nomine composito. s. hircoceruus, quod
componitur ex hirco, & ceruo, & quod in græco dicitur tra- P
gelaphus. Nam tragos est hircus, & elaphos ceruus. Huiusmo-
di enim nomina significant aliquid. s. quosdam conceptus sim
plices: licet rerum compositarum, & ideo nō est uerum uel fal Esse simplr. uel sm quid
sum nisi quando additur esse, uel nō esse, per quæ exprimitur
iudicium intellectus. Potest autem addi esse, uel nō esse, uel se-
cundum præsens tempus, quod est esse, uel non esse in actu, &
ideo hoc dicitur esse simpliciter, uel secundum tempus præte-
ritum, aut futurum, quod nō est esse simpliciter, sed secūdum
quid, ut cum dicitur aliquid fuisse, uel futurum esse. Signanter
autem utitur exemplo ex nomine significante, quod non est
in rerum natura: in quo statim falsitas apparet. Et ꝙ sine com
positione, & diuisione non possit uerum, uel falsum esse.

LECTIO. IIII.

Nomen igitur uox est significatiua ex instituto, sine tempore: cuius nulla pars significat separata. ARgū. Q

Nomen igitur est uox significatiua secundum placitum sine tempore, cuius nulla pars est significatiua, separata. A Ntī.

POSTQVAM Philosophus determinauit de
ordine significationis uocum, hic accedit ad de
terminandum de ipsis uocibus significatiuis Et
quia principaliter intendit dē enuntiatiōe, quæ Subiectū huius lib.
est subiectum huius libri, in qualibet autē scien Pricipia subiecti præcog.
tia oportet noscere principia subiecti, ideo pri
mo determinat de principijs enuntiationis. Secundo de ipsa
enuntiatione, ibi { Enuntiatiua vero non omnis. } Circa pri-
mum duo facit. Primo. n. determinat principia quasi materia-
lia enuntiationis. s. partes integrales ipsius. Secundo determi- Lec. 7.
nat principiū formale. s. orationē quę est enuntiationis genus, Lec. 6.
ibi { Oratio aūt est vox significatiua, &c. } Circa primū n duo
facit.

A Cur pri. de no. & verbo. Lec. 5. Defiõ de terminis.

facit. Primo determinat de nomine, quod significat rei substãtiam. Secũdo determinat de verbo, quod significat actionem, vel passionem, procedentẽ a re: ibi { Verbum aũt est quod cõsignificat tẽpus. } Circa primum tria facit. Primo definit nomen. Secundo definitionem exponit: ibi { In nomine. n. ꝙ est equiferus. } Tertio excludit quędam, quę perfectę rõnem nominis nõ habent: ibi { Non homo vero nõ est nomen. } Circa primum considerandum est, ꝙ definitio ideo dicit terminus, quia includit totaliter rem: ita. s. ꝙ nihil rei est extra definitionem, cui. s. definitio non conueniat nec aliquid aliud est infra definitionem, cui. s. definitio cõueniat. Et ideo quinq; ponit in definitione nominis.

Vox qd. Le. 19. & a c. 90. Vox ista &c.

Primo ponitur { vox } per modum generis, per quod distinguitur nomẽ ab omnibus sonis, qui non sunt voces. Nam vox est sonus ab ore animalis prolatus, cum imaginatione quadam, vt dicit in. 2. de anima. Additur autem prima differẽtia. s. { significatiua } ad differẽtiam quarũcunq; vocũ nõ significãtium, siue sit vox literata, & articulata, sicut biltris, siue nõ literata, & nõ articulata, sicut sibilos pro nihilo factus.

B Obio

Et quia de significatione vocũ in superioribus actũ est, ideo ex pręmissis cõcludit ꝙ nomẽ est vox sigñatiua. Sed cũ vox sit quędam res naturalis, nomẽ aũt nõ est aliquid naturale, sed ab hominibus institutũ, videt ꝙ nõ debuit genus nominis ponere vocem quæ est ex natura, sed magis signũ, quod est ex institutione, vt diceret nomen est signum vocale, sicut etiã cõuenientius definit scutella si quis diceret ꝙ est vas ligneũ, q̃ si quis diceret ꝙ est lignum formatũ in vas.

Rñsio. Artificialia quo ĩ gñe subę vel accid. Defiõ accid. in abstra. in concre.

Sed dicendũ ꝙ artificialia sunt quidem in genere substãtię ex parte materiæ, in genere aũt accidẽtium ex parte formę. Nam formę artificialium accidentia sunt. Nomen ergo significat formã accidentalem, vt cõcretam subiecto. Cum aũt in definitione omnium accidentium oporteat poni subiectũ, necesse est ꝙ si qua nomina accidentis in abstracto definiatur, ꝙ in eorũ definitione ponatur accidẽs in recto, quasi genus, subiectum aũt in obliquo, quasi differẽtia, vt cum dicit simitas est curuitas nasi. Si qua vero nomina accidẽs significant in concreto, in eorum definitione ponitur materia, vel subiectum, quasi genus, & accidens, quasi differẽtia, vt cũ dicit simum est nasus curuus.

C

Si igitur nomina rerum artificialiũ significãt formas accidentales, vt concretas subiectis naturalibus, cõuenientius est ut in eorum definitione ponatur res naturalis quasi genus, vt dicamus ꝙ scutella est lignum figuratũ & similiter ꝙ nomẽ est uox significatiua. Secus aũt esset si nomina artificialium acciperent quasi significãtia ipsas formas artificiales in abstracto. Tertio ponit secundam differẽtiam cũ dicit { secũdum placitũ } . i. secũdum institutionem humanã a beneplacito hominis procedentẽ. Et per hoc nomẽ differt a vocibus significantibus naturaliter, sicut sunt gemitus infirmorũ, & voces brutorum animalium.

Obio Rñsio Tria circa tẽpus cõsi. põt

Quarto ponit tertiã differẽtiam. s. { sine tẽpore } per quod differt nomẽ a verbo. Sed uidet hoc esse falsum, quia hoc nomen dies, vel annus sigñat tẽpus. Sed dicẽdum ꝙ circa tempus tria possunt cõsiderari. Primo quidẽ ipsum tẽpus, secũdum ꝙ est res quędã, & sic põt significari a nomine, sicut quælibet alia res.

Secundũ

Alio modo põt cõsiderari id, quod tẽpore mensorat, inquãtum huiusmodi, & quia id quod primo, & principaliter mẽsuratur, est motus, in quo cõsistit actio, & passio, idõ verbũ,

D

quod significat actionẽ, & passionem, significat cũ tẽpore. Substãtia aũt secũdum se cõsiderata, prout significatur per nomen & pronomẽ, nõ habet inquãtum huiusmodi, ut tẽpore mẽsuretur, sed solum secũdum ꝙ subiicitur motui, prout per participiũ significat.

Cur verbũ & p. cũ tẽpore signi. Tertium

Et idõ uerbum, & participiũ significãt cũ tẽpore nõ aũt nomen, & pronomen. Tertio modo põt cõsiderari ipsa habitudo tẽporis mẽsurantis, quæ significatur per aduerbia tẽporis, ut cras, heri, & hmõi. Quinto ponit quartã differẽtiã, cũ subdit { cuius nulla pars est significatiua separata } . s. a toto nomine, cõparat cũ ad significationẽ nominis secundum ꝙ est in toto.

Sigñtio

Quod idõ est, quia sigñio est quasi forma nois: nulla autẽ pars separata habet formã totius, sicut manus separata ab homine nõ habet formã humanam. Et per hoc distinguitur nomen ab oratione: cuius pars significat separata, ut cum dicitur homo iustus. Deinde, cum dicit.

A Rgi.

Nam hoc in nomine equiferus nihil per se ipsum equus significat: sicut hac in oratione equus est ferus.

E

A Nti.

In nomine enim quod est equiferus, ferus per se nihil significat: quemadmodum in oratione, quæ est, equus ferus.

Manifestat pręmissam definitionẽ. Et primo quãtum ad ultimã particulã. Secũdo quãtũ ad secũdã: ibi { secũdum uero placitũ &c. } Nã primę duę particulę manifestę sunt ex præmissis. Tertia aũt particula. s. { sine tpe. } manifestabit in sequẽtibus in tractatu de uerbo. Circa primum duo facit. Primo manifestat propositũ per nomina cõposita. Secondo ostẽdit circa hoc differẽtiam inter noia simplicia & cõposita. ibi { At uero non quẽadmodũ. } Manifestat ergo primo ꝙ pars nois separata nihil sigñat, per noia cõposita: in quibus hoc magis uidetur. In hoc. n. noie quod est equiferus, hic pars ferus per se nihil significat, sicut sigñat in hac oratione, quæ est equus ferus.

Cur pars no. sepa. nihil sig. orõnis ꝓo sign.

Cuius rõ est ꝙ unũ nomen ponit ad significãdum unum simplicẽ intellectũ: aliud aũt est id, a quo imponit nomen ad sigñandum ab eo quod nomen sigñat: sicut hoc nomen lapis imponit a lęsione pedis, quã nõ significat, quod tñ imponit ad sigñandũ cõceptũ

F

cuiusdam rei. Et inde est ꝙ pars nois cõpositi quod imponitur ad sigñandũ cõceptũ simplicẽ, non sigñat partem cõceptionis cõpositę, a qua imponit ad sigñandum. Sed oratio sigñat ipsam cõceptionem cõpositam, unde pars orationis, significat partẽ cõceptionis compositę. Deinde, cum dicit.

A Rgi.

Verum non ut est in simplicibus nominibus, sic & in compositis est. In illis. n. nullo pacto pars est significatiua: in compositis uero uidetur quidem, nihil tamen separata significat, ut in exemplo patet antea dicto.

A Nti.

At uero non quemadmodum in simplicibus nominibus, sic se habet etiam in compositis. In illis enim nullo modo pars significatiua est: in his autem uult quidem, sed nihil significat separata: ut in eo quod est equiferus ferus.

Expõ t.

Ostendit quãtum ad hoc differẽtiam inter nomina simplicia, & composita, & dicit ꝙ nõ ita se habet in nominibus simplicibus, sicut & in compositis, quia in simplicibus pars nullo modo est sigñatiua, neq; secũdum ueritatẽ, neq; secũdum apparẽtiam, sed in cõpositis uult quidẽ. i. apparẽtiam habet significãdi, nihil tamẽ pars eius significat, ut dictũ est de nomine equiferus.

G

Rõ dñiæ inter no. sim. & comp.

Hęc aũt ratio differentiæ est, quia nomẽ simplex sicut imponit, ad significãdum conceptum simplicem: ita ẽt imponitur ad significandum ab aliquo simplici conceptu. Nomen uero cõpositum imponitur a cõposita cõceptione, ex qua habet apparentiã quod pars eius significet. Deinde, cum dicit.

A Rgi.

Ex instituto autem diximus, quia nullum nomen est signum natura: sed cum est positum. Nam significant, & hi soni, qui scribi non possunt: ut bestiarum, quarum nullum est nomen.

A Nti.

Secundum placitum uero. Quoniam naturaliter nomen nullum est, sed quando fit nota. Nam designant, & illiterati soni, ut ferarum, quorum nullus est nomen.

H

Cur sm placitũ

Manifestat tertiam partem prædictę definitionis, & dicit ꝙ ideo dictum est ꝙ nomẽ significat secundum placitũ, quia nullum nomen est naturaliter. Ex hoc. n. est nomen quod significat. Non aũt significat naturaliter, sed ex institutiõe. Et hoc est quod subdit { sed quando fit nota } . i. quando imponit ad significandum. Id. n. quod naturaliter significat, nõ fit, sed naturaliter est signum.

Illiterati soni

Et hoc significat, cum dicit. Illiterati. n. soni, ut ferarum, quia. s. literis significari nõ possunt. Et dicit potius sonos, quã uoces, quia quædam animalia nõ habent uocem, eo ꝙ carent pulmone, sed tamen quibusdam sonis proprias passiones naturaliter significãt.

Alalia si ne uoce

Nihil autem horum sonorum est nomen. Ex quo manifestatur intelligi ꝙ nomen non significat naturaliter.

Notãdũ. Opiões de sig. no.

Sciendum tamen est quod circa hoc fuit diuersa quorundam opinio. Quidam enim dixerunt ꝙ nomina nullo modo naturaliter significant, nec differt quę res quo nomine significentur. Alij uero dixerunt ꝙ nomina omnino naturaliter significant, quasi nomina sint naturales similitudines rerum. Quidam vero dixerunt ꝙ nomina non naturaliter significant quantum ad hoc ꝙ eorũ significatio nõ est a natura, vt Aristote. hic intendit: quantum vero ad hoc natura

Aristo.

I liter significant q̄ eorum significatio congruit naturis rerum, Plato. vt Plato dixit. Nec obstat q̄ vna res multis nominibus significatur, quia vnius rei possunt esse multæ similitudines, & similiter ex diuersis proprietatibus possunt vni rei multa diuersa no Rñ inst. mina imponi. Non est autem intelligendum quod dicit, quorū Res una multipl. no. nihil est nomen, quasi soni animalium non habeant nomina: nominantur enim quibusdam nominibus, sicut dicitur rugitus Leonis, & mugitus Bouis, sed quia nullus talis sonus est nomen, vt dictum est. Deinde, cum dicit.

ARgi. *Hoc autem non homo, non dico esse nomen. At neq; nomen est positū, quo ipsum appellarē oportet. Neq; enim est oratio, neq; negatio. Sed infinitum nomen uocetur, quoniam & quod est, & quod non est in ratione rerum sine discrimine ullo significat.*

ANti. *Non homo uero non est nomen. At uero nec positum est nomen, quo illud oporteat appellari. Nam neq; oratio, neq; negatio est, sed sit nomen infinitum, quoniam similiter in quolibet est, & quod est, & quod non est.*

K Expō 1. Excludit quædam a nominis ratione. Et primo nomen infinitum. Secundo casus nominum, ibi { Catonis autem vel Catoni. } Dicit ergo primo q̄ non homo non est nomen. Omne.n. Nomis signi. nomen significat aliquam naturam determinatam, vt Homo, No. inst. signi. aut personam determinatam, vt pronomen, aut vtrunq; determinatum, vt Sortes. Sed hoc q̄ dico non homo, neq; determinatam naturam, neq; determinatam personam significat. Imponitur enim a negatione hominis quæ æqualiter dicitur, de ente, & non ente. Vnde & non homo potest dici indifferenter, & de eo q̄ non est in rerum natura: vt si dicamus Chimera est non homo, & de eo quod est in rerum natura: sicut dicitur Equus est non homo. Si autem imponeretur a priuatione, requireret subiectum ad minus existens. Sed quia imponitur a Boetius Ammoni⁹ negatione, potest dici de ente, & de non ente, vt Boetius, & Ammonius dicunt. Quia tamen significat per modum nominis, quod potest subijci, & prædicari, requiritur ad minus suppositum in apprehensione. Non autem erat nomen positum tempore Aristot. sub quo huiusmodi dictiones concluderent.

L Non enim est oratio, quia pars eius non significat aliquid separata, sicut & in nominibus compositis. Similiter autem nō est negatio, id est oratio negatiua, quia huiusmodi oratio superaddit affirmationi, quod non contingit hic. Et ideo nomen impo No. inst. ab Arist. impositū nit huiusmodi dictioni vocans eam nomen infinitum propter indeterminationem significationis, vt dictum est. Deinde, cum dicit.

ARgi. *Hoc etiam Philonis, aut philoni, & hisce similia non nomina sunt, sed nominis casus.*

ANti. *Catonis autem, uel Catoni, & quæcunq; talia sunt non nomina, sed casus nominis sunt.*

Excludit casus nominis, & dicit q̄ Catonis, & Catoni, & alia huiusmodi, non sunt nomina, sed solus nominatiuus dicitur principaliter nomen, per quem est impositio nominis, ad aliquid significandum. Huiusmodi autem obliqui vocantur ca- Casus Stoici sus nominis, quia cadunt per quandam declinationis originē M a nominatiuo, qui dicitur rectus, eo q̄ non cadit. Stoici autem dixerunt etiam nominatiuos dici casus, quos grammatici sequuntur, eo q̄ cadunt, id est procedunt ab interiori conceptione mentis. Et dicitur rectus, eo q̄ nihil prohibet aliquid cadēs sic cadere, vt rectum stet, sicut stilus, qui cadens ligno infigit. Deinde, cum dicit.

ARgi. *Atq; ratio eius in cæteris quidem est: illo autem differt. Si enim addideris est, uel erat, uel erit, hoc quidem neque uerum, & falsum euadet: nomen autem semper, ueluti Philonis est, aut non est. Nondum enim uerum est aut falsum.*

ANti. *Ratio autem eius in alijs quidem eadem est, sed differt, quoniam cum est, uel fuit, uel erit, adiunctum, neq; uerum, neq; falsum est: nomen uero semper. ut Catonis est, uel non est. Nondum enim aliquid uerum dicit, aut falsum.*

Ostendit consequenter quomodo se habeant obliqui casus ad nomen, & dicit q̄ ratio quā significat nomen est eadem, & in alijs.s. casibus nominis, sed in hoc est differentia, q̄ nomen N adiunctum cum hoc verbo est, vel non est, vel fuit, semper significat verum vel falsum, quod non contingit in obliquis. Si Verba Ipsonalia gnificanter autem inducit exemplū de verbo substantiuo, quia sunt quædam alia verba.s. impersonalia, quæ cum obliquis significant verum vel falsum, vt cum dicitur, Pœnitet Sortem quia actus verbi intelligitur ferri super obliquum, ac si diceret pœnitentia habet Sortem. Sed si nomen infinitum & casus Obie Rñsio 1. Ammon⁹ non sunt nomina inconuenienter data est præmissa nominis definitio, quæ istis conuenit. Sed dicendum secundum Ammonium quod supra communius definit nomen, postmodū vero significationem nominis artat subtrahendo hæc a nomine. Vel dicendum q̄ præmissa definitio non simpliciter conuenit his. Nomen enim infinitum nihil determinatum significat: neq; casus nominis significat secundum primum placitum instituentis, vt dictum est.

LECTIO. V.

O ARgi. *Verbum autem est id quod insuper tempus significat, & cuius nulla pars seorsum significat, atq; semper eorum quæ de alio dicuntur est signum.*

ANti. *Verbum autem est quod consignificat tempus: cuius pars nihil extra significat, & est semper eorum, quæ de altero prædicantur, nota.*

Postquā philosophus determinauit de Nomine, hic determinat de Verbo. Et circa hoc tria facit. Primo definit verbum. Secundo excludit quædam a ratione verbi. ibi { Non currit autē, & nō laborat &c. } Tertio ostēdit conuenientiā verbi ad nomen. ibi { Ipsa vero secundū se dicta verba, &c. } Circa primū duo facit. Primo ponit definitionē verbi. Secundo exponit: ibi { Dico autē quoniam consignificat &c. } Est autē considerandum q̄ Arist. breuitati studēs Not. Cur ptē. cōia no & uer. nō ponit in definitione verbi ea quę sunt nomini & verbo cōmunia, relinquens ea intellectui legentis ex his quę dixerat in definitione nominis. Ponit autē tres particulas in definitione P verbi, quarū prima distinguit verbū a nomine in hoc.s. quod dicit q̄ { consignificat tēpus. } Dictū est.n. in definitione nominis q̄ nomen significat sine tēpore. Secunda vero particula est per quā distinguitur verbū ab oratione: cum dicit { Cuius Obie pars nihil extra significat. } Sed cū hoc ēt positū sit in definitione nominis videt hoc debuisse prætermitti, sicut & quod di Rñsio 1. Ammon⁹ ctū est vox significatiua ad placitū. Ad quod respondet Ammonius q̄ in definitione nominis hoc positū est, vt distinguat nomen ab orationibus quę cōponunt ex nominibus, vt cū dicitur, Homo est animal. Quia vero sunt & quędam orationes quę cōponunt ex verbis, vt cum dicit, Ambulare est moueri. & vt ab his distinguat verbum oportuit hoc ēt in definitione Verbum Iportat cōpōnē. verbi iterari. Pōt ēt aliter dici, q̄ quia verbū importat cōpositionē in qua perficit oratio significans verū vel falsum, maiorē conuenientiā videbat habere verbum cū oratione, quasi quædā pars formalis ipsius, q̄ nomen, quod est quędā pars materialis orationis, & ideo oportuit iterari. Tertia vero particula est per quā distinguit verbum, non solū a nomine, sed ēt a par Q ticipio, quod significat cū tēpore, & dicit { & est semper eorū, quæ de altero prędicant nota } .i. signū, quia. s. nomina & participia possunt poni ex parte subiecti, & prędicati, sed verbum semper est ex parte prędicati. Sed hoc videt habere instan- Dub. tiā in verbis infinitiui modi, quę interdum ponuntur ex parte subiecti, vt cū dicitur, Ambulare est moueri. Sed dicendum est Rñsio. Verbū infinitiuū qōo his sūt no. Propriū no & v. Actio tri plr. q̄ verba infinitiui modi, quando in subiecto ponuntur, habent vim nominis. Vnde & in græco, & in vulgari locutione latina suscipiunt additionem articulorum sicut & nomina. Cuius rō est, quia proprium nominis est, vt significet rem aliquā quasi p se existentem: proprium autē verbi est, vt significet actionem vel passionem. Potest autē actio significari tripliciter. Vno modo per se in abstracto, veluti quædam res, & sic significatur per nomen, vt cum dicitur actio, passio, ambulatio, cursus, & similia. Alio modo per modū actionis vt.s. est egrediēs a substātia, inhærēs ei, vt subiecto, & sic signat p verba aliorū modorū quę attribuunt pdicatis. Sed qa ēt ipse pcessus, vel inhærētia actio-

nis,

A nis, potest apprehendi ab intellectu, & significari, vt res quędam, inde est q ipsa verba infinitiui modi, quæ significant ipsam inhærentiam actionis ad subiectum, possunt accipi vt verba, ratione concretionis, & vt nomina prout significant res quasdam. Potest etiam obijci de hoc q etiam verba aliorũ modorum videntur aliquando in subiecto poni, vt cum dicitur, Curro est verbum. Sed dicendum est, q in tali locutione hoc verbum Curro non sumitur formaliter secundum q eius significatio refertur ad rem, sed secũdum q materialiter significat ipsam vocem quæ accipitur vt res quædam. Et ideo tam verba, quã omnes orationis partes, quando ponūtur materialiter, sumuntur in vi nominum. Deinde, cum dicit.

Obio. Rñsio. — Partes ora. qñ mãlr.

A Rgl. *Dico autem ipsum insuper tempus significare: quia ualitudo quidem est nomen, ualet autem uerbum. Significat enim insuper nunc esse.*

A Ntl. *Dico uero quoniam consignificat tempus, ut cursus quidem nomen est: currit autem uerbum. Consignificat enim nunc esse.* B

Secũda ptic. cur pegetur. Exponit diffinitionem positam. Et primo quantum ad hoc quod dixerat q consignificat tempus. Secundo quantum ad hoc quod dixerat q est nota eorum, quę de altero prædicantur: cum dicit { & semper est &c. } Secundam autem particulam. s. { cuius nulla pars extra significat, } non exponit, quia supra exposita est in tractatu Nominis. Exponit ergo primum q verbum consignificat tempus: per exemplum, quia videlicet cursus, quia significat actionem non per modum actionis, sed per modum rei per se existentis, non consignificat tempus eo q est nomen. Curro vero cum sit verbum significans actionem, consignificat tempus, quia proprium est motus tempore mensurari, actiones autem nobis notæ sunt in tempore. Dictũ est autem supra q consignificare tempus est significare aliquid in tempore mensuratum. Vnde aliud est significare tẽpus principaliter, vt rem quandam, quod põt nomini conuenire, aliud est significare cum tempore, quod non conuenit nomini, sed verbo. Deinde, cum dicit.

Nomẽ ñ cõsigñat tps vet. aut sic. — Signif. tpus uel cũ tpe.

A Rgl. *Atq; semper eorum, quæ de alio dicuntur, est signum: ut eorum, quæ de subiecto dicuntur, aut eorum, quæ in subiecto dicimus esse.* C

A Ntl. *Et est semper eorum, quæ de altero dicuntur nota: ut eorum: quæ de subiecto: uel in subiecto sunt.*

Not. 48. Exponit aliam particulam. Vbi notandum est q quia subiectum enunciationis significatur vt cui inhæret aliquid, cum verbum significet actionem per modum actionis, de cuius ratione est, vt inhæreat, semper ponitur ex parte prædicati, nunquam autem ex parte subiecti: nisi sumatur in vi nominis, vt dictum est. Dicitur ergo verbum semper esse nota eorum, quę dicuntur de altero: tum quia verbum semper significat id, qđ prædicatur: tum quia in omni prędicatione oportet esse verbũ eo q verbum importat compositionem, qua prædicatum cõponitur subiecto. Sed dubium videtur quod subditur, vt eorum { quæ de subiecto vel in subiecto sunt. } Videtur enim aliquid dici vt de subiecto quod essentialiter prædicatur, vt homo est animal. In subiecto autem sicut accidens de subiecto pdicatur, vt homo est albus. Si ergo verba significant actionem vel passionem, quæ sunt accidentia: consequens est vt semper significent ea, quę dicuntur vt in subiecto. Frustra igitur dicit in subiecto vel de subiecto. Et ad hoc dicit Boetius q vtraq; ad idem pertinent. Accidens enim & de subiecto prædicatur, & in subiecto est. Sed quia Aristot. disiunctione vtitur, videtur aliud per vtraq; significare. Et ideo põt dici q cum Arist. dicit q verbum semper est nota eorum, quę de altero prædicantur: non est intelligendum quasi significata verborum sint quę prędicantur, quia cum prędicatio videatur magis proprie ad compositionem pertinere, ipsa verba sunt quæ prædicantur magis quã significent prędicata. Est ergo intelligendum q verbum semper est signum q aliqua prædicentur, quia omnis prædicatio sit per verbum ratione compositionis importatæ, siue prædicetur aliquid essentialiter, siue accidentaliter. Deinde, cum dicit.

Verbum sp ex g. pręd. — Obio. D — Rñsio. 1. Boetius Rñsio. 2. — Prædic. verbum.

A Rgl. *Non ualet autem, & non ægrotat, non dico uerbum esse. Nã insuper quidem tempus significat, semperq; de aliquo dicitur. At differentiæ nullum nomen est positum. Sed uerbum infinitũ uocetur: quoniam de quocunq; & de eo, quod est: & de eo: quod non: similiter dicitur.* E

A Ntl. *Non currit uero, & non laborat, uerbum non dico. Consignificat etenim tempus, & semper de aliquo est. Differentiæ autem huic nomen, non est positum: sed sit infinitum uerbum, quoniam similiter in quolibet est, & quod est, & quod non est.*

Excludit quædam a ratione verbi. Et primo verbum infinitum. Secundo verba præteriti temporis vel futuri: ibi. { Similiter autem vel curret vel currebat. } Dicit ergo primo q nõ currit, & non laborat, non proprie dicitur verbum. Est enim proprium verbi significare aliquid per modum actiõis vel passionis, quod prædictæ dictiones non faciunt. Remouet enim actionem vel passionem potius quàm aliquam determinatam actionem vel passionem significent. Sed quamuis non proprie possint dici verbum, tamen conueniunt sibi ea quæ supra posita sunt in definitione verbi. Quorum primum est q consignificat tempus, quia significat agere, & pati, quæ sicut sunt in tẽpore: ita priuatio horum. Vnde & quies tempore mensuratur vt habetur in. 6. Phys. Secundum est q semper ponitur ex parte prædicati, sicut & verbum. Et hoc ideo, quia negatio reducitur ad genus affirmationis. Vnde sicut verbum quod significat actionem vel passionem, significat aliquid vt in altero existẽs: ita prædicta significant remotionem actionis vel passionis.

Verba infinita. Propriũ uerbi. — F — Lec. 10. & lec. 5. & 30 31. 32.

Si quis autem obijciat. Si prædictis dictionibus conuenit definitio verbi: ergo sunt verba. Dicendũ est, q definitio verbi supra posita datur de verbo communiter sumpto. Huiusmodi autem dictiones negantur esse verba quia deficiunt a pfecta ratione verbi. Nec ante Aristotelem erat nomen positum huic generi dictionum a verbis differẽtium. Sed quia huiusmodi dictiones in aliquo cum verbis conueniunt, deficiunt tamẽ a determinata ratione verbi, vocat ea verba infinita. Et rationem nominis assignat, quia vnumquodq; eorum indifferenter potest dici de eo quod est, vel de eo quod non est. Sumitur. n. negatio apposita non in vi priuationis, sed in vi simpliciter negationis. Priuatio enim supponit determinatum subiectum. Differunt tamen huiusmodi verba a verbis negatiuis, quia verba infinita sumuntur in vi vnius dictionis, verba vero negatiua, in vi duarum dictionum. Deinde, cum dicit.

Obio Rñsio Quõ supra pñ ybã sit defi. — G Negõ in fi uer. Dña inter uer. infi uer. neg.

A Rgl. *Simili modo ualuit, atq; ualebit: non uerba, sed uerbi casus appello: quoniam illud quidem præsens significat tempus, hæc autem id quod est circa præsens, exactum inquam, atq; futurũ.*

A Ntl. *Similiter autem curret, & currebat, uerbum non est, sed casus uerbi. Differt autem a uerbo, quod hoc quidem consignificat præsens tempus: illa uero quæ circa sunt.*

Excludit a verbo verba præteriti, & futuri temporis, & dicit q sicut verba infinita non sunt simpliciter verba: ita etiam curret quod est futuri temporis, vel currebat quod est præteriti temporis, non est verbum, sed sunt casus verbi. Differunt in hoc a verbo, quia verbum consignificat præsens tempus, illa vero significant tempus hinc, & inde circundans. Dicit autem significãter præsens tempus, & nõ simpliciter præsens, ne intelligatur præsens indiuisibile quod est instans, quia in instanti non est motus, nec actio aut passio, sed oportet accipere præsens tempus quod mensurat actionem, quæ incepit, & nõ dum est determinata per actum. Recte autem ea, quæ consignificant tempus præteritum vel futurum, non sunt verba proprie dicta. Cum enim verbum proprie sit quod significat agere vel pati, hoc est proprie verbum quod significat agere vel pati in actu, quod est agere vel pati simpliciter, sed agere vel pati in præterito vel futuro, est secundum quid. Dicuntur etiam verba præteriti vel futuri temporis rationabiliter casus verbi, quod consignificat præsens tempus, quia præteritum vel futurum dicitur per respectum ad præsens. Est enim præteritum quod fuit præsens, futurum, autem quod erit præsens. Cum autem declinatio temporis variet-

H Casus uerbi — Ver. pre. uel futura — Casus uerborum.

I tur per modos tempora, numeros & personas, variatio quæ fit per numerum & personam, non constituit casum vel casus verbi, quia talis variatio non est ex parte actionis, sed ex parte subiecti. sed variatio quæ est per modos & tempora, respicit ipsam actionem, & ideo vtrunque constituit casus verbi. Nam verba imperatiui vel optatiui modi casus dicuntur: sicut & verba præteriti vel futuri temporis. Sed verba indicatiui modi præsentis temporis, non dicuntur casus, cuiuscunque sint personæ vel numeri. Deinde, cum dicit.

ARgi. *Ipsa igitur uerba, cum per se dicuntur, nomina sunt.*

ANti. *Ipsa itaq; secundum se dicta uerba, nomina sunt.*

Ostendit conuenientiam verborum ad nomina. Et circa hoc duo facit. Primo proponit quod intendit. Secundo manifestat propositum: ibi { & significat aliquid &c. } Dicit ergo q ipsa verba secundum se dicta sunt nomina, quod a quibusdam exponitur de verbis quæ sumuntur in vi nominis vt dictum est: siue sint infinitiui modi, vt cum dico, currere est moueri, siue sint alterius modi, vt cum dico, curro est verbum. Sed hæc nõ videtur esse intentio Aristo. quia ad hanc intentionem non respondent contra. Et ideo aliter dicendum est q nomen hic sumitur, prout communiter significat quálibet dictionem impositam, ad significandum aliquam rem. Et quia etiam ipsum agere vel pati est quædam res, inde est quod & ipsa verba inquantum nominant, id est significant agere vel pati sub nominibus comprehenduntur communiter acceptis. Nomen autem prout a verbo distinguitur significat rẽ sub determinato modo, prout scilicet potest intelligi vt per se existẽs. Vnde nomina possunt subiici, & prædicari. Deinde, cum dicit.

K — Verba est nõia. quidam male Expõnt.

Quia no.us di stin. a uerbo.

ARgi. *Et aliquid sane significant. Nam qui dicit, mentem utiq; affirmat: & qui audiuit, quieuit. Sed si est, aut non est, nondum sane significant. Nec enim esse, aut non esse, signum est rei: neq; si ipsum quod est per se dixeris nudum. ipsum enim nihil est. Significat autem insuper compositionem quandam, quæ quidem sine compositis intelligi nequit.*

A Nti. L *Et significant aliquid. Constituit enim qui dicit intellectum, & qui audit, quiescit. Sed si est, uel non est, nondum significat. Neq; enim signum est rei esse uel non esse. Nec si hoc ipsum est purum dixeris, ipsum enim nihil est. Consignificat autem quandam compositionem, quam sine compositis non est intelligere.*

Probat propositum. Primo per hoc q verba significant aliquid sicut & nomina. Secundo q non significant verum uel falsum sicut nec nomina: ibi { Sed si est aut non est &c. } Dicit ergo primo quod in tantum dictum est, q verba sunt nomina inquantum significant aliquid. Et hoc probat, quia supra dictum est, q voces significatiuæ significant intellectus. Vnde proprium vocis significatiuæ est, q generet aliquem intellectũ in animo audientis. Et ideo ad ostendẽdum q verbum sit vox significatiua, assumit q ille qui dicit verbum, constituit intellectum in animo audientis. Et ad hoc manifestandum inducit q ille qui audit quiescit. Sed hoc videtur esse falsum, quia sola oratio perfecta facit quiescere intellectum, non autem nomẽ, neque verbum si per se dicatur. Si enim dicam homo: suspensus est animus audientis quid de eo dicere velim. Si autẽ dico curro, suspensus est eius animus de quo dicam. Sed dicendum est, q cum duplex sit intellectus operationis, vt supra habitum est, ille qui dicit nomen vel verbum secundum se, constituit intellectum quantum ad primam operationem, quæ est simplex conceptio alicuius. Et secundum hoc quiescit audiens, qui in suspenso erat antequam nomen vel verbum proferretur, & eius prolatio terminaretur. Non autem constituit intellectum, quãtum ad secundam operationem, quæ est intellectus componẽtis, & diuidentis, ipsum verbum, vel nomen per se dictum: nec quantum ad hoc facit quiescere audientem. Et ideo statim subdit { sed si est, aut non est, nondum significat } id est nondum significat aliquid per modum compositionis, & diuisionis, aut veri vel falsi. Et hoc est secundum quod probare intendit. Probat autem consequenter per illa verba quæ maxime videntur significare veritatem, vel falsitatem, scilicet ipsum verbum quod est esse, & verbum infinitum quod est non esse, quorum neutrum per se dictum est significatiuum veritatis vel falsitatis in re. Vnde multominus alia. Vel potest intelligi hoc generaliter dici de omnibus verbis. Quia enim dixerat q verbum nõ significat si est res, vel non est, hoc consequenter manifestat, quia nullum verbum est significatiuum rei esse vel non esse, id est q res sit, vel non sit. Quamuis enim omne verbum finitum implicet esse, quia currere est currentem esse, & omne verbũ infinitum implicet non esse, quia non currere est non currentem esse: tamen nullum verbum significat hoc totum rẽ esse, vel non esse. Et hoc consequenter probat per id, de quo magis videtur: cum subdit { Nec si hoc ipsum est, purum dixeris, ipsum quidem nihil est. } Vbi notandum est q in græco habetur: neq; si ens ipsum nudum dixeris, ipsum quidem nihil est. Ad probandum enim q verba non significant rem esse vel nõ esse: assumit id quod est fons & origo ipsius esse scilicet ipsum ens, de quo dicit q nihil est (vt Alexander exponit) quia ens æquiuoce dicitur de decem prædicamentis. Omne autem æquiuocum per se positum nihil significat, nisi aliquid addatur, q determinet eius significationem. Vnde nec ipsum per se dictũ significat quod est vel non est. Sed hæc expositio non videtur conueniens. tum quia ens non dicitur proprie æquiuoce, sed secundum prius, & posterius, vnde simpliciter dictum intelligitur de eo quod per prius dicitur, tum etiam quia dictio æquiuoca non nihil significat, sed multa significat, & quãdoque hoc, quandoque illud per ipsam accipitur, tum etiam quia talis expositio non multum facit ad intentionem præsentem. Vnde Porphyrius aliter exposuit, q hoc ipsum ens non significat naturam alicuius rei, sicut hoc nomen Homo, vel Sapiens, sed solum designat quandam coniunctionem, vnde subdit q { cõsignificat quandam compositionem, quam sine compositis nõ est intelligere. } Sed neq; hoc conuenienter videtur dici, quia si non significaret aliquam rem, sed solum coniunctionẽ, non esset neque nomen, neque verbum: sicut nec praepositiones aut coniunctiones. Et ideo aliter exponendum est, sicut Ammonius exponit, q ipsum ens nihil est, id est non significat verum, vel falsum. Et rationem huiusmodi assignat: cum subdit. { Consignificat autem quandam compositionem. } Nec accipitur hic (vt ipse dicit.) Consignificat sicut cum dicebatur q verbum consignificat tempus, sed consignificat id est cum aliquo significat, scilicet alii adiunctum compositionem significat quæ non potest intelligi sine extremis compositionis. Sed quia hoc commune est omnibus nominibus & verbis, non videtur hæc expositio esse secundum intentionem Aristo. qui assumpsit ipsum ens quasi quoddam speciale. Et ideo vt magis sequamur verba Aristo. considerandum est quod ipse dixerat q verbum non significat rem esse vel non esse, sed nec ipsum ens significat rem esse vel non esse. Et hoc est quod dicit nihil est, id est non significat aliquid esse. Etenim hoc maxime videbatur de hoc quod dico ens, quia ens nihil est aliud quã quod est. Et sic videtur & rem significare, per hoc quod dico quod & esse, per hoc quod dico est. Et si quidem hæc dictio ens significaret esse principaliter, sicut significat rem, quæ habet esse, proculdubio significaret aliquid esse. Sed ipsam compositionem, quæ importatur in hoc quod dico est non principaliter significat, sed consignificat eam inquantum significat rem habentem esse. Vnde talis consignificatio compositionis non sufficit ad veritatem vel falsitatem, quia compositio in qua consistit veritas & falsitas non potest intelligi nisi secundum q innectit extrema compositionis. Si vero dicatur, nec ipsum est, vt libri nostri habent, planior est sensus. Quod enim nullum verbum significat rem esse vel non esse, probat per hoc verbum est, quod secundum se dictum, non significat aliquid esse, licet significet esse. Et quia hoc ipsum esse videtur compositio quædam, & ita hoc verbum est quod significat esse, potest videri significare compositionem in qua sit verum vel falsum. ad hoc excludendum subdit, q illa compositio quam significat hoc verbum est, non potest intelligi sine componentibus, quia dependet eius intellectus ab extremis, quæ si nõ apponantur, nõ est perfectus intellectus cõpõnis, vt possit in ea esse verũ vel falsum.

Propriũ uoc. sig. — Obie. M — Rñsio. Lec.1. Dicens no. uel uer. qño cõstituat intellm.

N — Ver. infinitũ esse implicat — O — Fons ori. go esse. — Expõ Alex. — Improb. Ens non proprie æq. — Expõ Porphy. — Improb. — P — Expõ Ammo. — Improb. — Expõ. — Ens q̃d. — Q — Cõsignificatio ad ueritati uel falsi.

Ideo

A Ideo autem dicit ꝙ hoc verbum eſt conſignificat compoſitionem, quia non eam principaliter ſignificat, ſed ex conſequenti. Significat enim illud quod primo cadit in intellectu per modum actualitatis abſolute. Nam eſt ſimpliciter dictum, ſignificat in actu eſſe: & ideo ſignificat per modum verbi. Quia vero actualitas, quam principaliter ſignificat hoc verbum eſt, eſt cōmuniter actualitas omnis formę, vel actus ſubſtantialis, vel accidentalis, inde eſt ꝙ cum volumus ſignificare quamcūq; formam, vel actum actualiter ineſſe alicui ſubiecto, ſignificamus illud per hoc verbum eſt. ſimpliciter quidem ſecundum præſens tempus, ſecundum quid autem, ſecundum alia tempora. Et ideo ex conſequenti hoc verbum eſt, ſignificat compoſitionem.

LECTIO. VI.

ARgi. *Oratio eſt uox ſignificatiua, cuius partium aliqua ſeparata ſignificat, ut dictio: ſed non affirmatio, uel negatio.*

B ANti. *Oratio autem eſt uox ſignificatiua, cuius partium aliquid ſignificatiuum eſt ſeparatim, ut dictio, non ut affirmatio, uel negatio.*

POSTQVAM Philoſophus determinauit dē Nomine, & de Verbo, quæ ſunt principia materialia enuntiationis, vtpote partes eius exiſtētes: nunc determinat de Oratione, quę eſt principium formale enuntiationis, vtpote genus eius exiſtēs. Et circa hoc tria facit. Primo enim proponit diffinitionem orationis. Secundo exponit eam. ibi { Dico autem vt homo, &c. } Tertio excludit errorem. ibi { Eſt autem oratio omnis, &c. } Circa primum conſiderandum ꝙ Philoſophus in diffinitiōe orationis, ponit illud in quo oratio conuenit cum nomine, & verbo: cum dicit. { Oratio eſt vox ſignificatiua, } quod etiam poſuit in diffinitione nominis, & probauit de verbo quod aliquid ſignificet. Non autem poſuit in eius diffinitione, quia ſupponebat ex eo quod poſitū erat in diffinitione nominis ſtudens breuitati, ne idem frequēter iteraret. Iterat tamen hoc in diffinitione orationis, quia ſignificatio orationis differt a ſignificatione nominis & verbi, quia nomen vel verbum ſignificat ſimplicem intellectū, oratio vero ſignificat intellectum compoſitum.

Dubi. Cur Ari. ponit in definitione orōnis uox ſignifi. Q³ prętermi. in definitione nom. & verb. Rōſio.

C L ect. 4. Secundo autem ponit id, in quo oratio differt a nomine, & verbo, cum dicit { Cuius partium aliquid ſignificatiuum eſt ſeparatim } Supra enim dictum eſt ꝙ pars nominis non ſignificat aliquid per ſe ſeparata, ſed ſolum quod eſt coniunctum ex duabus partibus. Signanter autem non dicit cuius pars eſt ſignificatiua aliquid ſeparata: ſed cuius aliquid partium eſt ſignificatiuum, propter negationes, & alia ſyncathegoremata, quæ ſecundum ſe non ſignificant aliquid abſolutum, ſed ſolum habitudinem vnius ad alterum.

Negatio & ſyncathegoremata quid ſig.

Vocis duplex ſig. Sed quia duplex eſt ſignificatio vocis, vna quæ refertur ad intellectum compoſitum, alia, quæ refertur ad intellectum ſimplicem, prima ſignificatio competit orationi, ſecūda non competit orationi, ſed parti orationis. Vnde ſubdit { vt dictio, non vt affirmatio. } Quaſi dicat pars orationis eſt ſignificatiua, ſicut dictio ſignificat: puta vt nomen, & verbum non vt affirmatio, quæ componitur nomine, & verbo.

Expō ul tima. Cur prętermi. negatio. Facit autem mentionem ſolum de affirmatione, & non de negatio

D ne, quia negatio ſecundum vocē ſuperaddit affirmationi. Vnde ſi pars orationis propter ſui ſimplicitatem nō ſignificat aliquid, vt affirmatio, multo minus, vt negatio.

Obiectiō Aſpaſii. Sed cōtra hāc diffinitionem Aſpaſius obijcit, ꝙ videtur non omnibus partibus orationis conuenire. Sunt enim quædam orationes quarum partes ſignificant aliquid vt affirmatio, vtputa ſi ſol lucet ſuper terram dies eſt, & ſic de multis.

Rñ Porphyrii. Et ad hoc reſpondet Porphyrius, ꝙ in quocunq; genere inuenitur prius, & poſterius, debet diffiniri quod prius eſt. Sicut cum datur diffinitio alicuius ſpeciei, puta hominis, itelligitur diffinitio de eo quod eſt in actu, non de eo quod eſt in potentia. Et ideo quia in genere orationis prius eſt oratio ſimplex, inde eſt ꝙ Ariſtoteles prius diffiniuit orationem ſimplicem.

Rñ. Alexand. & Ammo. Vel poteſt dici ſecundum Alexandrum, & Ammonium, ꝙ hic diffinitur in cōmuni. Vnde debet poni in hac diffinitione, id quod eſt commune orationi ſimplici, & compoſitæ. Habere autem partes ſignificantes aliquid, vt affirmatio hoc ſolum competit orationi cō

E poſitæ, ſed habere partes ſignificantes aliquid per modum dictionis, & non per modum affirmationis, eſt commune orationi ſimplici, & compoſitæ. Et ideo hoc debuit poni in diffinitione orationis. Et ſecundum hoc nō debet intelligi eſſe de ratione orationis ꝙ pars eius non ſit affirmatio, ſed quia de ratione orationis eſt ꝙ pars eius ſit aliquid quod ſignificat per modum dictionis, non per modum affirmationis. Et in idem redit ſolutio Porphyrij quantum ad ſenſum, licet quantum ad verba parumper differat. Quia enim Ariſto. frequenter ponit dicere pro affirmare: ne dictio pro affirmatione ſumatur ſubdit ꝙ pars orationis ſignificat { vt dictio } & addit non { vt affirmatio. } quaſi diceret ſecundum ſenſum Porphyrij, non accipitur nunc dictio ſecundum ꝙ idē eſt ꝙ affirmatio.

Expō Io an. grā. Philoſophus autem qui dicitur Ioannes grammaticus, voluit ꝙ hæc diffinitio orationis daretur ſolum de oratione perfecta, eo ꝙ partes non videntur eſſe niſi alicuius perfecti, ſicut omnes partes domus referuntur ad domum, & ideo ſecundū ipſum ſola oratio perfecta habet partes ſignificatiuas.

F Improb. Diuerſa rela. partiū ad totum. Sed tamē hic decipiebatur quia quamuis omnes partes referantur ad totum perfectum, quædam tamen partes referuntur ad ipſum immediate, ſicut paries, & tectum ad domum, & membra organica ad animal, quædam vero mediantibus partibus principalibus, ſicut lapides referuntur ad domum mediāte pariete, nerui autem, & oſſa ad animal mediantibus membris organicis, ſicut manus, & pedes, & huiuſmodi.

Defō orationis gb³cōu. Sic ergo omnes partes orationis principaliter referuntur ad orationem perfectā, cuius pars eſt oratio imperfecta, quæ etiam ipſa habet partes ſignificantes. Vnde iſta diffinitio conuenit tam orationi perfectæ, ꝙ̄ imperfectæ. Deinde, cum dicit.

ARgi. *Homo namq; ſignificat quidem aliquid: at non eſſe, aut non eſſe. Sed erit affirmatio, aut negatio, ſi aliquid ipſi addideris.*

ANti. *Dico autem ut homo, ſignificat enim aliquid, ſed non quo-*

G *niam eſt, aut non eſt, ſed erit affirmatio, uel negatio, ſi aliquid addatur.*

Exponit propoſitam diffinitionem. Et primo manifeſtat uerum eſſe quod dicitur. Secundo excludit falſum intellectum. ibi. { Sed non vna hominis ſyllaba. } Exponit ergo quod dixerat aliquid partium orationis eſſe ſignificatiuum, ſicut hoc nomen Homo, quod eſt pars orationis ſignificat aliquid, ſed non ſignificat vt affirmatio aut negatio, quia non ſignificat eſſe vel non eſſe. Et hoc dico non in actu, ſed ſolum in potentia. Poteſt enim aliquid addi per cuius additionem fit affirmatio, vel negatio. ſ. ſi addatur ei verbum. Deinde, cum dicit.

ARgi. *Vna uero ſyllaba hominis nihil ſignificat. Nec enim hac in dictione Muſica, mu, ſignificat aliquid: ſed uox tantum eſt. In compoſitis autem ſignificat quidem: ſed non per ſe (ut antea diximus.)*

ANti. *Sed non una hominis ſyllaba: neque enim in eo quod eſt Sorex, rex ſignificat: ſed uox nunc eſt ſola. in duplicibus uero ſignificat quidem aliquid: ſed non ſecundum ſe. quemadmodum dictum eſt.*

H

Senſus falſ. text. Excludit falſum intellectum, & poſſet hoc referri ad immediate dictum, vt ſit ſenſus, ꝙ nomen erit affirmatio & negatio, ſi quid ei addatur. ſed non ſi addatur ei vna nominis ſyllaba.

Verus. Sed quia huic ſenſui non cōueniunt verba ſequentia, oportet ꝙ referatur ad id, quod ſupra dictum eſt in diffinitione orationis. ſ. ꝙ aliquid partium eius ſit ſignificatiuum ſeparatim.

Pars proprie tu. Sed quia pars alicuius totius dicitur proprie illud quod immediate venit ad conſtitutionem totius, non autem pars partis, ideo hoc non intelligendum eſt de particularibus nominis uel verbi quæ ſunt ſyllabæ vel literæ. Et ideo dicitur ꝙ pars orationis eſt ſignificatiua ſeparata, non tamen talis pars quæ eſt vna nominis ſyllaba. Et hoc manifeſtat in ſyllabis, quæ quandoq; poſſunt eſſe dictiones per ſe ſignificantes, ſicut hoc quod dico rex, quando q; eſt vna dictio per ſe ſignificans: inquātum vero accipitur ut vna quędam ſyllaba huius nominis ſorex ſoricis, nō ſignificat aliquid per ſe: ſed eſt vox ſola.

Dictio cōpoſita. Dictio enim quædam compoſita eſt ex pluribus vocibus, tamen in ſignifi

I cando habet simplicitatem inquantum s. significat simplicem
Simplex in signi. intellectum. Et ideo inquantum est vox composita, potest habere partem quæ est rex, inquantum autem est simplex in significando, non potest habere partem significātem. Vnde syllabæ quidem sunt uoces, sed non sunt voces per se significatores.
Partes no separatæ sig. Sciendum q in nominibus compositis, quæ imponuntur ad significandum rem simplicem ex aliquo intellecto composito, partes secundum apparentiam aliquid significant, licet non secundum veritatem. Et ideo subdit q in duplicibus. in nominibus compositis, syllabæ quæ possunt esse dictiones, in cōpositione nominis venientes, significant aliquid. s. in ipso composito, & secundum q sunt dictiones, nō autem significant p se prout sunt huiusmodi nominis partes, sed eo modo sicut supra dictum est. Deinde, cum dicit.

ARgi. *Aut uero omnis oratio significatiua quidem est, at nō ut instrumentum: sed ex instituto, quemadmodum diximus.*

ANti. K *Est autem oratio omnis quidem significatiua, nō sicut instrumentum: sed (quemadmodum dictum est) secundum placitum.*

Error dicentiu oratio & partes eius naturaliter sig. Excludit quendam errorem. Fuerunt enim aliqui dicentes q oratio, & eius partes significant naturaliter nō ad placitum. Ad probandum autem hoc vtebantur tali ratione. Virtutis naturalis oportet esse naturalia instrumenta, quia natura non deficit in necessarijs. Potentia autem interpretatiua est naturalis. ergo instrumenta eius sunt naturalia. Instrumentum aūt eius est oratio, quia per orationem virtus interpretatiua interpretatur mentis conceptum. Hoc enim dicimus instrumentū quo agens operatur. ergo oratio est aliquid naturale, non ex
Ratio ad Plato. institutione humana significans, sed naturaliter. Huic autē rationi quæ dicitur esse Platonis in lib. qui intitulatur Cratylus, Aristoteles obuiando dicit q oratio est significatiua non sicut instrumentum virtutis. s. naturalis, quia instrumenta natura-
Instrua naturalia virtutis interp. lia virtutis interpretatiuæ sunt guttur, & pulmo, quibus formatur vox, & lingua, & dentes, & labia, quibus literati soni ac particulati distinguuntur, oratio autem, & partes eius sunt sicut effectus virtutis interpretatiuæ per instrumenta prædicta.
Instrumenta virtu. motiuæ. Sicut enim virtus motiua vtitur naturalibus instrumentis, sicut brachijs, & manibus ad faciēdum opera artificialia, ita virtus interpretatiua vtitur gutture, & alijs instrumentis natura-
L libus ad faciendum orationem. Vnde oratio, & partes eius nō
Oro & partes. sunt res naturales, sed quidam artificiales effectus. Et ideo subdit, q oratio significat ad placitum. i. secundum institutionem humanæ rationis, & voluntatis, vt supra dictū est, sicut & omnia artificialia causantur ex humana voluntate, & ratione.

Lec 4 Rō supra nām cor. Lec 3. & c. 4. & 6. Sciendum ergo q si virtutem interpretatiuam non attribuamus virtuti motiuæ, sed rationi, sic non est virtus naturalis, sed supra omnem naturam corpoream: quia intellectus nō est actus alicuius corporis, sicut probatur in. 3. de anima. Ipsa autem ratio est quæ mouet virtutem corporalem motiuam ad opera artificialia, quibus etiam vt instrūtis vtitur ratio. Non sunt autē instrumenta alicuius virtutis corporalis. Et hoc modo potest etiam uti oratione, & eius partibus quasi instrumentis, quamuis non naturaliter significent.

LECTIO. VII.

M
ARgi. *Non omnis autem enuntiatiua: sed ea tantum, quæ uera est aut falsa. Quod quidem non omnibus orationibus competit.*

ANti. *E nuntiatiua uero non omnis: sed illa in qua uerum, uel falsum est.*

POSTQVAM Philosophus determinauit dē principijs enuntiationis, hic incipit determinare de ipsa enuntiatione. Et diuiditur pars hęc in duas quia in prima determinat de enuntiatione absolute: in secunda de diuersitate enuntiationum quæ prouenit secundum ea quæ simplici enuntiatione adduntur, & hoc in. 2. libro, ibi. { Quoniā autem est enuntiatio de aliquo affirmatio. } Prima autē pars
Lec 1. diuiditur in partes definit Enuntiationem. In secunda diuidit
Lec 8. eam. ibi { Est autem vna prima oratio. } In tertia agit de op
Lec. 9. positione partium eius adinuicem. ibi { Quoniam autem est enuntiare &c. } Circa primum tria facit. Primo ponit definitionem enūtiationis. Secundo ostendit q per hanc definitio- N
nem differt enuntiatio ab alijs speciebus orationis. ibi { Non autem in omnibus &c. } Tertio ostendit q de sola enuntiatiua est, tractandum. ibi { Et cæteræ quidem relinquantur. } Cir- Notādū.
ca primum considerandum q oratio quamuis non sit instru- Oro instrum. ra.
mentum alicuius virtutis naturaliter operantis, est tamen in- Defō instrumēti.
strumentum rationis, ut supra dictum est. Omne autem instrumentum oportet definiri ex suo fine qui est vsus instrumenti. Vsus autem orationis sicut & omnis vocis significatiuæ est significare cōceptum intellectus. Duæ autem sunt operationes intellectus in quarum vna non inuenitur veritas, & falsitas, in alia autem inuenitur verum, & falsum. Et ideo orationem enuntiatiuam definit ex significatione veri, & falsi: dicens q { non omnis oratio est enuntiatiua sed in qua verum vel falsum est. } Vbi considerandum est q Aristo. mirabili breuitate vsus, & diuisionem orationis innuit in hoc q dicit, nō omnis oratio est enuntiatiua, & definitionem in hoc q dicit, sed
in qua verum vel falsum est. Vt intelligatur q hæc sit defini- Enū. q̄d.
tio enuntiationis. Enuntiatio est oratio in qua verum vel fal- O
sum est. Dicitur autem in enūtiatione esse verum vel falsum:
sicut in signo intellectus veri vel falsi. Sed sicut in subiecto est Lec. ult. & cō. 8. in post prædi.
verum vel falsum in mente, vt dicitur in sexto Metaphysicę. In re autem sicut in causa, quia vt dicitur in libro Prædicamētorum, ab eo q res est vel non est, oratio vera vel falsa est. Deinde, cum dicit.

Nam fit quidem oratio cum quispiam optat, non tamen uera est, aut falsa. ARgi.

Non autem omnibus inest, ut deprecatio oratio quidem est, sed neq; uera, neq; falsa. ANti.

Ostendit q per hanc definitionem enūtiatio differt ab alijs
orationibus. Et quidem de orationibus imperfectis manifestū Veri, vel fal. i quo consistit.
est, q non significant verum vel falsum, quia cum non faciāt perfectum sensum in animo auditoris, manifestum est q perfecte non exprimunt iudicium rationis, in quo consistit verū,
vel falsum. His igitur prætermissis, sciendum est, q perfectæ Perfectæ orationis quinq; sunt species.
orationis quæ complent sententiam quinq; sunt species, videlicet enūtiatiua, deprecatiua, imperatiua, interrogatiua, & uo catiua. Non tamen intelligendum est q solum nomen voca- P
tiui casus sit vocatiua oratio, quia oportet aliquid partiū ora-
tionis significare aliquid separatim, sicut supra dictum est, sed Oro uocatiua.
per vocationem prouocatur, siue excitatur animus audientis ad attendendum. Non autem est vocatiua oratio nisi plura cōiungantur, vt cum dico, o bone Petre. Harum orationum so-
la enuntiatiua est, in qua inuenitur verum, & falsum, quia ipsa Verū & fal. in sola enun.
sola absolute significat conceptum intellectus, in quo est verum, vel falsum. Sed quia intellectus, vel ratio non solum cōcipit in seipso veritatem, sed etiam ad eius officium pertinet
secūdum suum conceptum, alia dirigere, & ordinare: ideo ne- Necessitas aliarū ora.
cesse fuit q sicut per enuntiatiuam orationem significatur ipse mentis conceptus, ita etiam essent aliquæ aliæ orationes significantes ordinem rationis secundum quam alia dirigunt. Dirigitur autem ex ratiōe vnius hominis alius homo ad tria.
Primo quidem ad attendendum mente, & ad hoc pertinet uo- Suff. ora.
catiua oratio Secundo ad respondendum voce, & ad hoc pertinet interrogatiua. Tertio ad exequēdum in opere, & ad hoc
pertinet quantū ad inferiores oratio imperatiua, aūt ad supe- Q
riores oratio deprecatiua, ad quam reducitur oratio optatiua. quia respectu superioris homo non habet vim motiuam nisi per expressionem sui desiderij. Quia igitur istæ quatuor ora-
tionis species non significant ipsum conceptum intellectus, in Sig. 4 speciem ora.
quo est verum vel falsum: sed quendam ordinem ad hoc consequētem, inde est q in nulla earum inuenitur verum vel falsum, sed solum in enuntiatiua, quę significat id quod de rebus
cōcipitur. Et inde est q omnes modi orationum in quibus in- Cur i sola enū. ac & fal
uenitur verum, vel falsum, sub enuntiatione continentur:
quam quidam dicunt indicatiuam, vel suppositiuam. Dubicati- Dubitatiua, & optatiua.
ua autem ad interrogatiuam reducitur, sicut & optatiua ad deprecatiuam. Deinde, cum dicit.

Orationes igitur cæteræ omittantur. Ad oratoriā enim artem, aut poesim illarum magis consideratio pertinet. Enuntia- ARgi.

tiua

A *tiua uero præsentis est propria contemplationis.*

ANti. *Ceteræ igitur relinquantur. Rhetoricæ enim uel poeticæ conuenientior est consideratio. Enuntiatiua uero præsentis speculationis est.*

Ostendit q de sola enuntiatioa est agendum, & dicit q aliæ quatuor orationis species sunt relinqoendæ, quantum pertinet ad præsentem intentionem, quia earom consideratio cõuenientior est rhetoricæ vel poeticæ scientiæ. Sed enuntiatiua oratio pręsentis considerationis est. (Car § sola enun.) Cuius ratio est: quia cõsideratio huios libri directe ordinatur ad scientiam demõstratiuam, in qua animos hominis per rationem inducitur ad consentiendum vero ex his quæ sunt propria rei. Et ideo demonstrator nõ vtitur ad suum finem nisi enunciatiuis orationibus significantibus res secundum q earum ueritas est in anima. (Demfatio gbus utatur.) Sed Rhetor, & Poeta ducunt ad assentiendum ei quod intendunt, non solom per ea qoæ sunt propria rei: sed etiam per dispositiones audientis. (B) Vnde Rhetores, & Poetæ plerunq; mouent aoditores in vnum, prouocando eos ad aliquas passiões, vt Philosophus dicit in soa rhetorica Et ideo consideratio dictarum specierum orationis, quæ pertinet ad ordinationem audientis in aliquid, cadit proprie sub consideratione rhetoricæ vel poeticæ ratione sui significati. (Que orõ ad rhetori, uel poeti.) Ad considerationem autem grammatici prout considerator in eis congrua vocum constructio. (Ad grã.)

LECTIO. VIII.

ARgi. *Est itaq; una prima enuntiatiua oratio: affirmatio, deinde negatio. Cæteræ uero omnes, coniunctione sunt unæ.*

ANti. *Est autem una prima oratio enuntiatiua, affirmatio, deinde negatio: aliæ uero omnes, coniunctione unæ.*

POSTQVAM Philosophus definiuit enũtiationem, hic dioidit eã. Et diuiditur in duas partes. In prima ponit diuisiooem. In secunda manifestam. ibi { Necesse est autem. } (Nota diuĩ.) Circa primum coosiderandum est q Arist. sub breuiloquio duas diuisiones enuntiationis ponit. (C) Quarum vna est q enuntiatio quædam est vna simplex, quædam est conioũctione vna, sicut etiam in rebus quæ sunt extra animam, aliquid est vnom simplex, sicut indiuisibile vel cõtinuũ, aliqoid est vnum colligatione, aut compositione, aut ordine. (Pria diuisio enũ.) Qoia enim ens & vnuoi conuertuntor necesse est sicut omnẽ rem, ita & omoem enuntiationem aliqualiter esse vnam. Alia vero subdiuisio enuntiationis est, q si enuntiatio sit vna, aut est affirmatioa, aut negatiua. (Subdiuisio enun.) Enuntiatio autem affirmatiua, prior est negatioa, triplici ratione secundum tria quę supra posita sunt, vbi dictom est, q vox est signum intellectus, & intellectus est signũ rei. Ex parte igitor vocis affirmatiua est prior negatiua, quia est simplicior, negatiua enim enuntiatio addit supra affirmatiuam particulam negatiuam. Ex parte autem intellectus etiam affirmatiua enuntiatio quæ significat compositionem intellectos, est prior negatiua quæ significat diuisionẽ eiosdem. Dioisio enim naturaliter posterior est compositione. (Diuisio posterior cõpõne.) Nam non est diuisio nisi compositorum, sicut noo est corruptio, nisi generatorum. Ex parte autem rei affirmatiua enunciatio quæ significat esse, prior est negatioa quæ significat non esse, sicut habitus naturaliter prior est priuatione. (D) Dicit ergo q oratio enuntiatiua vna, & prima est affirmatio. i. affirmatiua enontiatio. Et contra hoc quod dixerat prima, subdit { deinde negatio }. i. oegatiua oratio, quia est posterior affirmatioa, vt dictum est. Contra id autem quod dixerat vna simpliciter subdit { quædam aliæ sunt vnæ non simpliciter, sed coniunctiooe vnæ. } Ex hoc autem qood hic dicitur argumẽtatur Alex. q diuisio enuntiationis in affirmationem, & negationem non est dioisio generis in species, sed diuisio nominis moltiplicis in sua significata. (Obiectio Alexan.) Genus enim vniuoce prædicatur de suis speciebos, non secundum prius, & posterius. Vnde Aristo. noluit q ens esset genus commune omnium, quia p prius prædicatur de sobstantia, q̃ de nouem generibus accidẽtiom.

Sed dicendum q vnum diuidẽtium aliquod commune potest esse prius altero dupliciter. (Rñsio.) Vno modo secũdum proprias ratiooes, aut naturas diuidentium, alio modo secundum participationem rationis illius commonis quod in ea dioiditur. (Diuidentiũ uel) Primum autem non tollit vniuocationem generis, vt manifestũ est in numeris, in quibus binarius secundum rationem propriam prior est ternario, sed tamen æqualiter participant rationem generis sui. s. nuoieri, ita enim est ternarius multitudo mensurata per vnum sicut & binarios. (E) (prius de pñr. Priori tastollit uniuo.) Sed secũdum impedit vniuocationem generis. Et propter hoc ens nõ potest esse genos sobstantiæ, & accidentis, quia in ipsa ratione entis substãtia quæ est ens per se prioritatem habet respectu accidentis quod est ens per aliud, & in alio. (Ens non est gen°.) Sic ergo affirmatio prior est negatione secundum propriam ratione, tamen æqoaliter participant rationem enontiationis qoam supra posuit, videlicet quòd enuntiatio est oratio in qua verum vel falsum est. (Affirmatio, prior nega.) De inde, cuoi dicit.

Necesse est autem enuntiatiuam omnem orationem ex uerbo, aut casu uerbi constare. Etenim & ipsa hominis ratio, nisi est, uel erat uel erit, aut aliquid tale addideris, nondum est enuntiatiua sane oratio. ARgi. F

Necesse est autem omnem orationem enuntiatiuam ex uerbo esse, uel casu uerbi. Et enim hominis ratio si non est, aut erit, aut fuit, aut aliquid huiusmodi addatur, nondum est oratio enuntiatiua. ANti.

Manifestat propositas diuisiones. Et primo manifestat primam. s. q enontiatio vel est vna simpliciter uel coniunctione una. Secundo manifestat secundam. s. q enontiatio simpliciter una uel est affirmatioa uel negatiua. ibi { Est autem simplex enontiatio, &c. } Circa primum duo facit. Primo præmittit quædam quæ sunt necessaria ad propositum manifestandum. Secundo manifestat propositum. ibi { Est autem una oratio. } Circa primum duo facit. Primo dicit q omnem orationem enuntiatiuam oportet cõstare ex oerbo quod est præsentis tẽporis, uel ex casu uerbi, quod est pręteriti, oel futuri. (Enuntiatio ex u̾bo necio. Verbũ infinitũ, & negatiuũ) Tacet autem de uerbo infinito, quia eundem usum habet sicot & uerbom negatioum. Manifestat autem quod dixerat per hoc, q non soluoi nomen unum sine uerbo nõ facit orationem perfectam enontiatiuam, sed nec etiam oratio imperfecta. (G) Definitio enim oratio quædam est, & tamen si ad rationem hominis. i. definitionem nõ addatur, est quod est uerbum: uel erat, uel fuit, quæ sunt casus uerbi, aut aliquid huiusmodi aliud. i. aliqđ aliud verbum, seu casus verbi, nõdum est oratio enuntiatiua. (Defõ oratio qđã)

Potest autem esse dubitatio cum enuntiatio constet ex nomine & uerbo, quare non facit mẽtionem de nomine sicot de verbo? (Dubiũ.) Ad hoc tripliciter respooderi potest. Vno modo qa nulla oratio enuntiatiua inuenitur sine verbo vel casu verbi, inuenitur autem enuntiatio sine nomine, pota cum nos vtimur infinitiuis verborum loco nominũ, vt cum dicitur Currere est moueri. (Rñ. prĩa.) Secundo, & melius, quia sicut supra dictũ est, verbum est nota eorum quæ de altero prædicantur. (Scd̃a. Lect. 5.) Prædicatum autem est principalior pars enuntiationis, eo q est pars formalis, & completiua ipsius. (Predica. principalior para) Vnde vocatur apud græcos ꝓpositio cathegorica. i. prædicatiua. Denominatio autem fit a forma quæ dat speciem rei. Et ideo fecit mentionem de verbo tanquam de principaliori, & formaliori. Cuius signum est, quia enontiatio cathegorica dicitor affirmatiua vel negatiua ratione verbi quod affirmatur vel negator, sicut conditionalis dicitur affirmatiua vel negatiua, eo q affirmatur vel negatur coniunctio a quo denominatur. (Cathegorica dicitur affirmatiua, uel negatiua.) Tertio, potest dici adhuc melius, q non erat intentio Aristotelis ostendere, q nomen vel verbum non sofficiant ad enontiationem cõplendam, hoc enim supra manifestauit, tam de Nomine, q̃ de Verbo. (Tertia.) (H) Sed qa dixerat q quędam enunciatio est vna simpliciter, quædam autem coniunctione vna, posset aliquis dicere, q illa quę est una simpliciter, careret omni compositione, sed ipse hoc excludit per hoc q in omni enuntiatiooe oportet esse verbum qđ importat compositionem, quam non est intelligere sine compositis, sicut supra dictom est. Nomen autem non importat compositionem, & ideo non exigit præsens intentio, vt de nomine faceret mentionem, sed solum de verbo. (Verbum & ñ no. ĩportat cõpo. Lect. 5.) Secundo ibi.

Quia unum quid est, & non multa, animal gressibile bipes. Non enim quia partibus coniunctis pronũtiata est, erit una. Ve ARgi.

l *rum id pertractare, ad aliam pertinet facultatem.*

ANti. *Quare autem unum quoddam est, & nõ multa, animal gres*
sibile bipes. Neq; enim in eo ꝙ propinque dicuntur, unum erit.
Est autem alterius hoc tractare negocij.

Ostendit aliud quod est necessarium ad manifestationem ꝓ
positi. s. ꝙ hoc quod dico animal greasibile bipes quæ est defi
nitio hominis, est vnum, & non multa. Et eadem rõ est de om
Lec. 12. & cõ 14 nibus definitionibus. Et huiusmodi rationẽ assignare dicit es-
se { alterius negocij. } Pertinet enim ad metaphysicum, vt in
Lec 3. & cõ 20. 7. & in. 8. Metaphy. ratio huius assignator, quia. s. differẽtia ad
uenit generi non per accidens, sed per se, tãquam determina
tiua ipsius, per modũ quo materia determinatur per formã.
Defõ est unum. Nam a materia sumitur genus: a forma autem differentia. Vn
de sicut ex forma, & materia fit vere vnum, & non multa. ita
Gen⁹. & dria a quo. ex genere, & differentia. Excludit autem quandam dubitatio
nem vnius vnitatis, quam qois posset suspicari, vt. s. definitio
k dicatur vnum, quia partes eius sunt propinquę. i. sine aliqua in
Requisita ad vni tatẽ defi. terpositione coniunctionis vel morę. Et quidem non interru-
ptio locutionis necessaria est ad vnitatem definitionis, quia si
interponeretur coniunctio partibus definitionis, iam secunda
non determinaret primam, sed significarentur, vt acto multę
in locutione. Et ideo idem operatur interpositio moræ, qua
vtuntur rhetores loco coniunctionis. Vnde ad vnitatem defi-
nitionis requiritur ꝙ partes eius proferantur sine coniunctio
ne, & interpolatione, quia etiam in re naturali, cuius est defi-
nitio, nihil cadit medium inter materiam & formam. Sed pre
dicta non interruptio sufficit ad unitatem definitionis, quia cõ
tingit etiam hanc continuitatem. prolationis seruari in his quę
non sunt simpliciter vnum, sed per accidens: vt si dicam, Ho-
mo albus musicus. Sic igitur Arist. valde subtiliter manifesta-
uit ꝙ absoluta vnitas enuntiationis non interrumpitur, neq;
per compositionem quam importat verbum: neq; per multi
tudinem nominum ex quibus cõstat definitio. Et est eadem ra
tio vtrobique. Nam prædicatum comparatur ad subiectum,
vt forma ad materiam, & similiter differentia ad genus. Ex
L materia autem, & forma fit vnum simpliciter. Deinde,
cum dicit.

ARgi. *Est autem enuntiatiua una oratio, aut ea quæ unum signifi*
cat, aut ea, quæ coniũctione est una. Plures uero ea quæ plura,
& non unum significat: aut ea, quæ caret coniunctione.

ANti. *Est autem una oratio enuntiatiua, uel quæ unum significat,*
uel coniunctione una: plures autem, quæ plura, & unum: uel
inconiuncte.

Accedit ad manifestandam prædictam diuisionem. Et pri-
mo manifestat ipsum commune quod diuiditur, quod est enũ
tiatio vna. Secundo manifestat partes diuisionis secundũ pro-
prias rationes. ibi { Harum autem hæc simplex &c. } Circa ꝑ-
mum duo facit. Primo, manifestat ipsam diuisionem. Secũdo,
concludit ꝙ ab vtroq; membro diuisionis Nomen & Verbũ
excluduntur. ibi (Nomen ergo & Verbum.) Opponitur autẽ
Enuntiatio una uel plu vnitati pluralitas, & ideo enuntiationis unitatem manifestat
per modum pluralitatis. Dicit ergo primo ꝙ enuntiatio dici-
M tur uel una absolute. s. quæ unum de uno significat, uel secun-
dum quid. s. quæ est coniunctione una. Per oppositum autem
est intelligendum ꝙ enuntiationes plures sunt, uel ex eo, ꝙ
plura significant, & nõ unum, & hic opponitur primo modo
unitatis, uel ex eo ꝙ absq; coniunctione proferuntur, & tales
opponuntur secundo modo unitatis. Circa ꝙ consideran-
Boe. expoſi. dum est secundum Boetium, ꝙ unitas, & pluralitas orationis
potest referri ad significatum, simplex autem, & compositum
Vna, & ſimp. attenditur secundum ipsas. Et ideo enuntiatio quãdoq; est sim
plex & una, puta cum solum ex nomine, & uerbo componi-
tur in unum significatum, ut cum dico, Homo est albus. Est
Vna, & nõ ſimp. etiam quandoque una oratio, sed composita, quę quidẽ unam
rem significat, sed tamen composita est uel ex pluribus termi
nis, sicut si dicam: Animal rationale mortale currit, uel ex plu
ribus enuntiationibus sicut in conditionalibus, quæ quidem
Plu & ſimp. unum significant, & non multa. Similiter autem quandoq; in
enuntiatione est pluralitas cum simplicitate, puta cum in ora
tione ponitur aliquod nomen multa significans, ut si dicã Ca-
nis latrat, hæc oratio plures est, quia plura significat, & tamẽ N
simplex est. Quandoq; uero in enuntiatione est pluralitas, & Plu & cõpoſ.
compositio. puta cum ponitur plura in subiecto uel in prædi
cato ex quibus non fit unum, siue interueniat coniunctio, siue
non, puta si dicam, Homo albus musicus disputat, & similiter
est si coniungantur plures enuntiationes siue cum coniunctio
ne, siue sine coniunctione, ut si dicam Sortes currit, Plato dis- Expõ e. secundum Boetiũ.
putat, & secundum hoc sensus literæ est, ꝙ enuntiatio una est
illa quæ unum de uno significat, non solum si sit simplex, sed
etiam si sit coniunctione una. Et similiter enuntiationes plu-
res dicuntur quæ plura, & non unum significant, non solum
quando interponitur aliqua coniunctio, uel inter nomina uel
uerba uel etiam inter ipsas enũtiationes, sed etiam si { uel in-
coniunctione } . i. absq; aliqua interposita coniunctione plura
significat, vel quia est vnum nomen æquiuocum, vel quia po-
nuntur plura nomina absq; coniunctione, ex quorum signifi-
catis non fit vnum, ut si dicam, Homo albus grammaticus lo
gicus currit. Sed hæc expositio non videtur esse secundum Impugn. Expo. Boe.
intentionem Aris. Primo quidem quia per disiunctionem quã
interponit, videtur distinguere inter orationem vnum signifi O
cantem, & orationem quæ est coniunctione vna. Secundo qa
supra dixerat ꝙ { est vnum quoddam & non multa animal
gressibile bipes. } Quod autem est coniunctione vnum, non
est vnum, & nõ multa, sed est unum ex multis. Et ideo melius
videtur dicendum ꝙ Arist. quia supra dixerat aliquam enun-
ciationem esse vnam, & aliquam coniunctionem vnam, hic
manifestat quæ sit vna. Et quia supra dixerat ꝙ multa nomi-
na simul coniuncta sunt vnum, sicut animal gressibile bipes,
dicit commentator Algazel, ꝙ enuntiatio est iudicanda vna Expõ Algazel.
non ex unitate nominis, sed ex unitate significati etiam si sint
plura nomina quæ unũ significent. Vel si aliqua enũtiatio una
plura significet, non erit vna simpliciter, sed cõiunctione vna.
Et secundum hoc animal gressibile bipes est risibile nõ est vna
coniunctione vna, sicut prius dicebatur, sed quia unum signifi
cat. Et quia oppositum per oppositum manifestatur, conse-
quenter ostendit quæ sunt plures enũtiationes. Et ponit duos P
modos pluralitatis. Primus est ꝙ plures dicuntur enuntiatio- Primus modus plu.
nes quæ plura significant. Cõtingit autem aliqua significari in
aliquo uno communi, sicut cum dico animal gressibile bipes,
sub hoc vno communi quod est animal multa cõtinentur, &
tamen hæc enuntiatio est vna, & non plures. Et ideo addit { &
non vnum. } Sed melius est vt dicatur hoc esse additum pro- Impugn. expo. Algazel.
pter definitionẽ quæ multa significat quæ sũt vnũ, & hic mo-
dus pluralitatis opponitur primo modo unitatis. Secũdus mo Secũdus.
dus pluralitatis est quando non solum enuntiationes plora si-
gnificant, sed etiam illa plura nullatenus coniunguntur, & hic
modus pluralitatis opponitur secondo modo vnitatis. Et secũ
dum hoc patet ꝙ secundus modus unitatis, nõ opponitur pri
mo modo pluralitatis. Ea autem quæ non sunt opposita, pos-
sunt simul esse. Vnde manifestum est enuntiationem quæ est 3. modi enun.
vna coniunctione, esse etiam plures. Plures autẽ inquantum si
gnificat plura, & non vnum. Secundum autem hoc possumus
accipere tres modos enuntiationis. Nam quædam est simplici
ter vna, inquantum vnum significat. Quædam est simpliciter
plures, inquantum plura significat, sed est una secundum quid
inquantum est cõiunctione vna. Quædam sunt simpliciter plu Q
res, quæ neq; significant vnum, neq; cõiunctione aliqua vniũ
tur. Ideo autem Aristo. quatuor ponit, & nõ solum tria, quia Cur Aristo. 4.
quandoq; est enuntiatio plures, quia plura sigificat, non ta-
men cõiunctione vna. puta si ponatur ibi nomen multa signi-
ficans. Deinde, cum dicit.

Nomen igitur, aut uerbum, dictio tantum uocetur, quippe ARgi.
cum fieri nequeat, ut is qui aliquid nomine uel uerbo significat
sic dicat, ut enuntiet: siue interrogatus fuerit, siue nõ, sed ex se-
se uoluerit dicere.

Nomen ergo, & uerbum, dictio sit sola: quoniam non est di- ANti.
cere, sic aliquid significantem uoce enuntiare, uel aliquo inter-
rogante, uel non: sed ipso proferente.

Excludit ab vnitate orationis nomen, & verbum. Dixerat
enim ꝙ enuntiatio vna est quæ unum significat: posset enim
aliquis

A aliquis intelligere ꝙ sic significaret sicut nomen, & verbum vnum significant. Et ideo ad hoc excludendum subdit. { Nomen ergo, & verbum dictio sit sola: } ita dictio sit ꝙ non enūtiatio. Et videtur ex modo loquēdi ꝙ ipse imposuerit hoc nomen ad significandum partes enuntiationis. Quod autem nomen & verbum dictio sit sola, manifestat per hoc ꝙ non potest dici ꝙ ille enuntiet, qui sic aliquid significat voce sicut nomen vel uerbum significat. Et ad hoc manifestandū inuit duos modos utendi enuntiatiōe. Quandoq; enim utimur ipsa quasi ad interrogata respondentes, puta si quæratur quis sit in scholis, respondemus Magister. Quandoq; autem utimur ea ꝓpria sponte nullo interrogante, sicut cum dicimus Petrus currit. Dicit ergo ꝙ ille qui significat aliquid unum nomine vel verbo, non enuntiat, vel sicut ille qui respondet aliquo interrogāte, vel sicut ille qui profert enuntiationem non aliquo interrogante, sed ipso proferente sponte. Introduxit autem hoc, quia nomen vel verbum simplex quando respondetur ad interrogationem, verbum verum vel falsum significare, quod est proprium enuntiationis. Sed nō competit nomini vel verbo, nisi secundum quod intelligitur coniunctum cum alia parte proposita in interrogatione. Ve si quęrerēt quis legit in scholis, respōdeatur Magister, intelligitur ibi legit. Si ergo ille qui enuntiat aliquid nomine vel verbo non enuntiat, manifestum est ꝙ enuntiatio non sic vnum significat sicut nomē vel verbum. Hoc autem inducit sicut conclusionem eius quod supra præmisit { Necesse est omnem orationem enūciatiuam ex verbo esse vel ex casu verbi. Deinde, cum dicit.

Margin: Expō prima. Dictiō sola. — Duobus modis utimur enun. — Expō secunda. — B Nota & nomen sign. uerū, uel falsum.

ARgi. *Harum autem alia erit enuntiatio simplex, aliquid inquam dicens de aliquo, aut aliquid ab aliquo remouēs, alia autem ex his composita, ueluti composita iam est oratio quædam.*

ANti. *Harum autem hæc simplex quidem est enūtiatio, ut aliquid de aliquo, uel aliquid ab aliquo: hæc autem ex his coniūcta, uelut oratio quædam iam composita.*

Manifestat præmissam diuisionem secundum rationes partium. Dixerat enim ꝙ vna enuntiatio est quæ vnum de uno significat, & alia est quæ est coniunctione vna. Ratio autem huius diuisionis est ex eo ꝙ natum est diuidi per simplex, & cōpositum. Et ideo dicit { Harum autem } .s. enuntiationum in quibus diuiditur vnū. hæc dicitur vna, vel quia significat vnū simpliciter: vel quia vna est coniunctione. { Hæc quidem simplex enuntiatio est } quæ .s. vnum significat. Sed ne intelligatur ꝙ sic significet vnum sicut nomen vel verbum: ad excludendum, hoc subdit: { vt aliquid de aliquo } .i. per modum compositionis vel { aliquid ab aliquo } .i. per modum diuisionis. { Hæc autem ex his coniuncta } quæ .s. dicitur cōiunctione vna, est velut oratio iam composita. Quasi dicat hoc modo, enuntiationis vnitas diuiditur in duo præmissa, sicut aliqd vnum diuiditur in simplex & cōpositum. Deinde, cū dicit.

Margin: C Rō diui. enūcia. i vnā simpl. &c. Expō — Scđs. Textus. Vnitas enun.

ARgi. *Atq; simplex enuntiatio est uox significatiua essendi quippiam, uel non essendi, uti tempora sunt distincta. Affirmatio uero est, de aliquo alicuius enuntiatio. Negatio autem enūtiatio, qua aliquid ab aliquo dimouetur.*

ANti. *Est autem simplex enuntiatio, uox significatiua de eo quod* D *est aliquid, uel non est: quemadmodum tempora diuisa sunt. Affirmatio uero, est enuntiatio alicuius de aliquo. Negatio uero, enuntiatio alicuius ab aliquo.*

Margin: Diuisio enun. in affir. & ne. cui p̄mo.

Manifestat secundam diuisionem enuntiationis secundū videlicet ꝙ enuntiatio diuiditur in affirmationem & negationē. Hæc autem diuisio, primo quidem conuenit enuntiationi simplici, ex consequenti autem conuenit compositæ enuntiationi. Et ideo ad insinuandum rationem prędictæ diuisionis, dicit ꝙ simplex enuntiatio est vox significatiua { de eo quod est aliquid } quod pertinet ad affirmationem { vel non est aliquid } quod pertinet ad negationem. Et ne intelligatur solum secundum præsens tempus, subdit { quemadmodum tempora sunt diuisa } .i. similiter hoc habet locum in alijs temporibus sicut & in pręsenti. Alexander autem existimauit ꝙ Arist. hic definiret enuntiationem, & quia in definitione enuntiationis videtur ponere affirmationem, & negationem, volebat hic accipere ꝙ enuntiatio non esset genus affirmationis & negationis, quia species nunquam ponitur in definitione generis. Id autem quod non vniuoce prædicatur de multis quia .s. non significat aliquid vnum quod sit vnum commune multis, non potest notificari nisi per illa multa quæ significantur. Et inde est ꝙ quia vnum non dicitur æquiuoce de simplici, & composito, sed per prius, & posterius, Aristo. in præcedentibus semp ad notificandum vnitatem enūciationis vsus est vtroq;. Quia ergo videtur vti affirmatione, & negatione ad notificandum enuntiationem, volebat Alex. accipere, ꝙ enuntiatio non dicitur de affirmatione, & negatione sicut genus de suis speciebus. Sed contrarium apparet ex hoc quòd Philosophus consequenter vtitur nomine enuntiationis vt genere, cum in definitione affirmationis, & negationis subdit, ꝙ { affirmatio est enuntiatio alicuius de aliquo } per modum cōpositionis, { negatio vero est enūciatio alicuius ab aliquo } per modum diuisionis. Nomine autem æquiuoco nō consueuimus vti ad significandum significata eius. Et ideo Boetius dicit ꝙ Aristote. hoc modo breuiloquio vtens simul vsus est & definitione & diuisione eius, ita vt quod dicit { de eo ꝙ est aliquid vel non est } non referatur ad definitionem enuntiationis, sed ad eius diuisionem. Sed quia differentiæ diuisiuæ generis nō cadunt in eius definitione, nec hoc solum quod dicitur vox significatiua sufficiens est definitio enuntiationis, melius dici potest secundum Porphyrium, ꝙ hoc totum quod dicitur { vox significatiua de eo quod est vel de eo quod non est } est definitio enuntiationis. Nec tamen ponitur affirmatio, & negatio in definitione enuntiationis, sed virtus affirmationis & negationis .s. esse vel non esse, quod est naturaliter prius enuntiatione. Affirmatiōem autem, & negationem postea definiuit cum dixit { affirmationem esse alicuius de aliquo, & negationem alicuius ab aliquo. } Sed sicut in definitione generis non debent poni species, ita nec ea quę sunt propria specierum. Cum igitur significare esse sit propriū affirmationis, & significare non esse sit proprium negationis, melius videtur dicendum secundum Ammonium, ꝙ hic non definitur enuntiatio, sed solum diuiditur. Supra enim posita est definitio cum dictum est quòd { Enuntiatio est oratio in qua est verum vel falsum }. In qua quidem definitione nulla mētio facta est de affirmatione nec de negatione. Est autem considerandum ꝙ artificiosissime procedit. Diuidit enim genus non in species, sed in differētias specificas. Non enim dicit ꝙ enuntiatio est affirmatio vel negatio: sed { vox significatiua de eo quod est esse } quæ est differentia specifica affirmationis: vel { de eo quod nō est } in quo tangitur differentia specifica negationis. Et ideo ex differētijs adiunctis generi constituit definitionem speciei, cum subdit, ꝙ { affirmatio est enuntiatio alicuius de aliquo } per quod significatur esse, & { negatio est enuntiatio alicuius ab aliquo } quod significat non esse.

Margin: Alexan. — E — Impugn. Alexan. — F Boetius. — Impugn. Boe. & Porphy. — Impug. Porphy. G — Rēsio ꝑ. Ammo. — Notādū.

LECTIO. IX.

Quoniam autem fieri potest, ut quod competit enuntietur ut non competens, & econtra, quod non competit uti competeret, & quod non competit uti non competens, & circa ea tempora quæ sunt extra præsens similiter, fieri sane potest, ut omne quod affirmauit quispiam negetur, & quod negauit quispiā affirmetur. Quare patet cuilibet affirmationi negationē, et cuilibet negationi affirmationem esse oppositam. ARgi. H

Quoniam autem est enuntiare, & quod est, non esse, & qd non est, esse, & quod est, esse: & quod non est, non esse, & circa ea quæ sunt extra præsens tempus, similiter omne contingit qd quis affirmauerit, negare: & quod negauerit, affirmare. quare manifestum est, quoniam omni affirmationi negatio est opposita: & omni negationi affirmatio. ANti.

PRoposita diuisione enuntiationis, hic tangit de oppositione partium enuntiationis .s. affirmationis, & negationis. Et enuntiationem esse dixerat orationem in qua est verum vel falsum. Primo ostendit qualiter enuntiationes ad inuicem opponantur. Secundo mouet quandam

Margin: Com. 8. — Lec. 3. — Lec. 13

I dubitationem circa prędeterminata.ibi { In his ergo quę ſunt
Lec.12. & quæ facta ſunt. } Circa principium duo facit. Primo oſtēdit
qualiter una enuntiatio opponatur alteri. Secundo oſtēdit ꝙ
tantum vna opponitur vni. { Manifeſtum eſt. } Prima adhuc
diuiditur in duas. Primo determinat de oppoſitione affirma-
tionis, & negationis abſolutę. Secundo oſtendit quomodo hu
iuſmodi oppoſitio diuerſificatur ex parte ſubiecti:ibi { Quo-
Lec 10. niam autem ſunt. } Circa primum duo facit. Primo oſtendit,
ꝙ omni affirmationi eſt negatio oppoſita, & econuerſo Secū
do manifeſtat oppoſitionem affirmationis, & negationis abſo
Notādū. lutę:ibi { Et ſi contradictio. } Circa primum conſiderandum
eſt ꝙ ad oſtendēdum ſuum propoſitum Philoſophus aſſumit
Enū prima diuer. duplicem diuerſitatem enuntiationis, quarum prima eſt ex ip
ſa forma vel modo enuntiandi, ſecundum ꝙ dictum eſt quod
enūtiatio vel eſt affirmatiua per quam.ſ. enuntiatur aliquid eſ
ſe, vel eſt negatiua per quam ſignificatur aliquid non eſſe. Se-
Scda cunda diuerſitas eſt per comparationem ad rem ex qua depē-
det veritas & falſitas intellectus & enuntiationis. Cum enim
k enuntiatur aliquid eſſe vel non eſſe ſecundum congruentiam
Enū.quatuor var. rei, eſt oratio vera, alioquin eſt oratio falſa. Sic igitur quatuor
modis poteſt variari enuntiatio, ſecundum permixtionē ha-
rum duarum diuiſionum. Vno modo, quia id quod eſt in re
enuntiatur ita eſſe ſicut in re eſt, quod pertinet ad affirmatio-
nem verā, puta cum Socrates currit, & dicimus Socratē cur-
Secūdus. rere. Alio modo cum enuntiatur aliquid non eſſe quod nō eſt,
quod pertinet ad negationem verā, vt cum dicitur, Æthiops
Tertius. albus non eſt. Tertio modo cum enuntiatur aliquid eſſe quod
in re non eſt, quod pertinet ad affirmationem falſam, vt cum
Quartus dicitur, Coruus eſt albus. Quarto modo cum enuntiatur aliqd
non eſſe quod in re eſt, quod pertinet ad negationem falſam,
vt cum dicitur, Nix non eſt alba. Philoſophus aut a minoribus
ad potiora procedat, falſas veris præponit, inter quas negati
uas præmittit affirmatiuæ, cum dicit ꝙ contingit enuntiare
Cur falſas veris præpo. quod eſt in rerum natura non eſſe. Secundo autem ponit affir
matiuam falſam cum dicit { Et quod non eſt } .ſ.in rerū na-
tura eſſe. Tertio autem ponit affirmatiuam veram, quæ oppo
nitur negatiuæ quam poſuit in primo, cum dicit. { Et quod
eſt } .ſ.in rerum natura eſſe. Quarto autem ponit negatiuam
L. ueram, quę opponitur affirmationi falſæ, cum dicit { Et quod
Quid ꝑ eē & nō eē affir. & nega. non eſt } ſcilicet in rerum natura non eſſe. Non eſt autem in-
telligendum ꝙ hoc quod dixit quod eſt & quod non eſt, ſit re
ferendum ad ſolam exiſtentiam, vel nō exiſtentiam ſubiecti,
ſed ad hoc ꝙ res ſignificata per prædicatum, inſit vel non in-
ſit ſignificatæ per ſubiectum. Nam cum dicitur coruus eſt al-
bus, ſignificatur quod non eſt eſſe, quamuis ipſe coruus ſit res
Multiplicatio enun. exiſtens. Et ſicut quatuor differentiæ enuntiationum inueniū
tur in quibus ponitur uerbum præſentis temporis, ita etiam
inueniuntur in enūtiationibus in quibus ponuntur verba prę
Lec.8. teriti vel futuri temporis. Supra enim dixit ꝙ neceſſe eſt enū
tiationem cōſtare ex verbo vel ex caſu verbi. Et hoc eſt quod
ſubdit. { Quod ſimiliter contingit } ſcilicet variari diuerſimo
de enuntiationem circa { ea quæ ſunt extra præſens tēpus }
ideſt circa præterita vel futura quæ ſunt quodāmodo extrin
ſeca reſpectu præſentis, quia præſens eſt medium præteriti &
M futuri. Et quia ita eſt contingit omne quod quis affirmauerit
negare, & omne quod quis negauerit affirmare. Quod quidē
oſtenſum eſt in præmiſſis. Non enim poteſt affirmari niſi ali-
quid quod eſt in rerum natura ſecundum aliquod trium tem
porum, vel quod non eſt, & hoc totum conuenit negare. Vn-
de manifeſtum eſt ꝙ omne quod affirmatur poteſt negari, &
econuerſo. Et quia affirmatio & negatio oppoſita ſunt ſecun-
dum ſe, utpote ex oppoſito contradictoriæ, conſequens eſt ꝙ
quælibet affirmatio habeat negationem ſibi oppoſitam & ecō
uerſo. Cuius contrarium illo ſolo modo poſſet contingere, ſi
aliqua affirmatio affirmaret aliquid quod negatio negare nō
poteſt. Deinde, cum dicit.

ARgl. *Atque hoc ſit contradictio, affirmatio inquam & negatio, quæ opponuntur.*

ANtī. *Et ſit hoc contradictio affirmatio & negatio oppoſitæ.*

Manifeſtat quæ ſit abſoluta oppoſitio affirmationis & ne-
gationis. Et primo manifeſtat eam per nomen. Secundo ꝑ de
finitionem.ibi { Dico autem. } Dicit ergo primo ꝙ cum cuili N
bet affirmationi opponatur negatio & econuerſo, oppoſitio-
ni huiuſmodi imponatur nomen hoc ꝙ dicatur cōtradictio. Nomen contradictionis.
Per hoc enim quod dicitur { & ſit contradictio } datur intelli-
gi ꝙ ipſum nomen contradictionis ipſe impoſuerit oppoſitio
ni affirmationis & negationis, vt Ammonius dicit. Deinde, Amon⁹.
cum dicit.

Opponi autem eam dico quæ quidem de eodem & non æqui uoce: & quæcunq; alia determinauimus ad ſophiſtarum moleſtias euitandas. ARgl.

Dico autem opponi eiuſdem de eodem. Non autem æquiuoce, & quæcunq; cætera talium determinauimus contra ſophiſticas importunitates. ANtī.

Definit contradictionem. Quia vero vt dictum eſt cōtradi
ctio eſt oppoſitio affirmationis & negationis, illa requiruntur O
ad contradictionem, quæ requiruntur ad oppoſitionem affir-
mationis & negatiōis. Oportet autem oppoſita eſſe circa idē. Ad contradictionem requiſita eiuſdem
Et quia enuntiatio conſtituitur ex ſubiecto & prædicato, req
ritur ad contradictionem primo quidem, ꝙ affirmatio & ne-
gatio ſint (eiuſdem prædicati. Si enim dicatur Plato currit, &
non diſputat, non eſt contradictio. Secundo requiritur quòd
ſint) de eodem ſubiecto. Si enim dicat, Socrates currit & Pla-
to non currit, non eſt contradictio. Tertio requiritur ꝙ idēti-
tas ſubiecti & prædicati non ſit ſolum ſecundum nomen, ſed
ſit ſimul ſecundum rem & nomen. Nam ſi non ſit idem nomē
manifeſtum eſt ꝙ non ſit vna & eadem enuntiatio. Similiter
autem ad hoc ꝙ ſit enuntiatio vna requiritur identitas rei. Di Lec 8
ctum eſt enim ſupra ꝙ enuntiatio vna eſt quæ vnum de uno ſi
gnificat. Et ideo ſubdit { non autem æquiuoce. } ideſt nō ſuf Nō æquiuoce.
ficit identitas nominis cum diuerſitate rei quæ facit æquiuoca
tionem. Sunt autem & quædam alia, in contradictione obſer
uanda, ad hoc ꝙ omnis diuerſitas quæ eſt affirmationis & ne-
gationis habeatur. Non enim eſſet contradictio ſi non omni- Alia requiſita.
no idem negaret negatio quod affirmatio affirmaret. Hæc au
tem diuerſitas poteſt ſecundum quatuor cōſiderari. Vno qui- Secundū idem
dem modo ſecundum diuerſas partes ſubiecti. Non enim eſt P
contradictio ſi dicatur Æthiops eſt albus dentem, & nō eſt al-
bus pedem. Secundo ſi ſit diuerſus modus ex parte prædica-
ti. Non enim eſt contradictio ſi dicat, Socrates currit tarde & Sīb.
non mouetur velociter, vel ſi dicatur, Ouum eſt animal in po
tentia, & non eſt animal in actu. Tertio ſi ſit diuerſitas ex par
te menſuræ: puta loci vel temporis. Non enim eſt cōtradictio In eodē tpe vel loco.
ſi dicatur pluit in Gallia, & non pluit in Italia, aut pluit heri,
hodie non pluit. Quarto ſi ſit diuerſitas ex habitudine ad ali- Reſpectu eiuſ.
quid extrinſecum, puta ſi dicatur decem homines eſſe plures
quo ad domum, non autem quo ad forum. Et hæc omnia deſi
gnantur cum ſubditur { Et quæcunq; cætera talium determi
nauimus } .i. determinare conſueuimus in diſputationibus cō
tra { ſophiſticas importunitates } .i. contra importunas & li-
tigioſas oppoſitiones ſophiſtarum: de quibus plenius facit mē
tionem in primo Elenchorum.

LECTIO. X.

Cum autem rerum aliæ ſint uniuerſales aliæ particulares, atq; uniuerſale dico quod de pluribus aptum eſt prædicari: quale eſt homo, ſingulare autem id quod illam legem ſubire nequit, quale eſt Callias. ARgl. Q

Quoniam autem ſunt hæc quidem rerū uniuerſalia, illa uero ſingularia, dico autem uniuerſale quod de pluribus natū eſt prædicari: ſingulare uero quod non, ut homo quidem uniuerſale eſt, Plato uero eorum quæ ſingularia ſunt. ANtī.

QVia Philoſophus dixerat oppoſitionem affir-
mationis & negationis eſſe contradictionem Intētio
quæ eſt eiuſdem de eodem, conſequenter in-
tendit diſtinguere diuerſas oppoſitiones affir
mationis & negationis, vt cognoſcatur quæ
ſit vera contradictio. Et circa hoc duo facit.
Primo præmittit quandam diuiſionem enuntiationum neceſ
ſariam ad prædictam differentiam oppoſitionum aſſignandā,

A Secundo manifestat propositum, ibi { Si ergo vniuersaliter. }
Præmittit autem diuisionem enunciationum quæ sumitur ex
parte subiecti. Vnde circa primū duo facit, Primo diuidit su-
biectum enunciationum. Secundo concludit diuisionem enū
Rō diuis. subiecti enū p diuisionem rerū. tiationum, ibi { Necesse est enuntiare. } Subiectum autē enun
tiationis est nomen vel aliquid loco nominis sumptum. No-
men autem est vox significatiua ad placitum simplicis intelle
ctus quod est similitudo rei, & ideo subiectum enūciationis di
stinguit per diuisionem rerum, & dicit ꝙ rerum quædā sunt
vniuersalia, quædam sunt singularia. Manifestat autem mem-
bra diuisionis dupliciter. Primo quidem per definitionem, q̄a
vniuersale est quod est aptum natū de pluribus prædicari, sin-
gulare vero quod non est aptum natū prædicari de pluribus,
sed de vno solo. Secundo manifestat per exemplum cum sub
dit ꝙ homo est vniuersale: Plato autem singulare. Accidit
Dubi. Lec. 14. & c. 58. autem dubitatio circa hanc diuisionem quia sicut probat Phi
losophus in. 7. Metaphy. Vniuersale non est aliquid extra res
B existens. Item in prædicamentis dicitur ꝙ secūdæ substantiæ
non sunt nisi in primis quæ sunt singulares. Non ergo videtur
esse conueniens diuisio rerum per vniuersalia & singularia, q̄a
nullæ res videntur esse vniuersales, sed omnes sunt singulares.
Rūsio Dicendum est ꝙ hic diuiduntur res secundum ꝙ significā-
Lect. 2. tur per nomina quæ subijciūtur enuntiationibus. Dictum est
enim supra ꝙ nomina non significant res nisi mediante intel-
lectu, & ideo oportet ꝙ diuisio ista rerum accipiatur secundū
Intel di. stinguere. ꝙ cadit in intellectu. Ea vero quæ sunt coniuncta in rebus, in
tellectus potest distinguere, quando vnum eorum non cadit
in ratione alterius. In qualibet autem re singula est cōsiderare
Propriū i re sing. aliquid quod sit illi proprium inquantum est hæc res, sicut So
crati vel Platoni inquantum est hic homo, & aliquid est consi-
derare in eo, quo conuenit cum alijs quibusdā rebus, sicut ꝙ
Comm Socrates est hō, aut aīal, aut rōnale, aut risibile, aut albus. Quā
do igitur res denominatur ab eo quod conuenit illi soli rei in
quantum est hæc res, hoc nomen dicitur significare aliquid sin
No. sig. singula. Uōe. gulare. Quando autem denominatur res ab eo quod est com
mune sibi & multis alijs, nomen huiusmodi dicitur significare
C vniuersale, quia significat nomen huiusmodi naturam siue dis
positionem aliquam quæ est communis multis. Quia igitur hāc
diuisionem dedit de rebus non absolute secundum ꝙ sunt ex
Cur defi. vle & sin gu. per actū aīæ. tra animam, sed secundum ꝙ referuntur ad intellectum, non
definit vniuersale & singulare secundum aliquid quod perti-
net ad rem, puta si diceret ꝙ vniuersale est extra animam qđ
pertinet ad opinionem Platonis, sed per actum animæ intelle
ctiuæ qui est prædicari de multis vel de vno solo. Est autem
apprehē. rei p. sed Lec. 13 t. cō. 26 considerandum ꝙ intellectus apprehendit rem intellectam se
cundum propriam essentiam seu definitionem. Vnde & in ter
tio de Anima dicitur ꝙ obiectum proprium intellectus est qđ
quid est. Contingit aūt quandoq; ꝙ propria ratio alicuius for
Propria ab fore si sit i plu. dupl. mæ intellectæ non repugnat ei quod est esse in pluribus, sed
hoc impeditur ab aliquo alio siue sit aliquid accidentaliter ad-
ueniens, puta si omnibus hominibus morientibus vnus solus
remaneret, siue sit propter conditionem naturæ, sicut est vnus
tantum sol, non ꝙ repugnet rationi solari esse in pluribus se-
cundum conditionem formæ ipsius, sed quia non est alia ma-
teria susceptiua talis formæ. Et ideo nō dixit ꝙ vniuersale est
D quod prædicatur de pluribus, sed { quod aptum natum est præ
dicari de pluribus. } Cum autem omnis forma, quæ nata est
recipi in materia quantum est de se communicabilis sit mul-
tis materijs, dupliciter potest contingere ꝙ id quod significa-
tur per nomen non sit aptum natum prædicari de pluribus.
Signific. nois nō pdi. d. plu 6 dupl. Vno modo ꝙ nomen significat formam secundum ꝙ termi-
nata est ad hanc materiam: sicut hoc nomen Socrates vel Pla
to quod significat naturam humanam prout est in hac mate-
ria. Alio modo secundum ꝙ nomen significat formā quæ non
est nata in materiam recipi. Vnde oportet ꝙ per se remaneat
vna & singularis, sicut albedo si esset forma nō existens in ma
teria, esset vna sola, vnde esset singularis. Et propter hoc Phi-
Lec. 2 t. com 18 losophus dicit in. 7. Meta. ꝙ si essent species rerum separatæ, si
Obiectiō cut posuit Plato, essent indiuidua. Potest autem obijci quod
hoc nomen Socrates vel Plato est natum de pluribus prædica
ri, quia nihil prohibet multos esse qui vocentur hoc nomine.
Rūsio Sed ad hoc patet responsio si attendantur verba Arist. Ipse

enim non diuisit nomina in vniuersale & particulare, sed res. E
Et ideo intelligendum est ꝙ vniuersale nō solum dicitur, quā Regula ad vle p prie.
do nomen potest de pluribus prædicari, sed etiam quando id
quod significatur per nomen est natum in pluribus inueniri.
Hoc autem non contingit in prædictis nominibus. Nam hoc
nomē Socrates vel Plato significat naturam humanam secun
dum ꝙ est in hac materia. Si vero hoc nomen imponatur alte
ri homini significabit aliud, & propter hoc non esset vniuersa
le, sed æquiuocum. Deinde, cum dicit.

Sicq; necesse interdum uniuersalium, interdum singularium ARgi.
cuidam aliquid inesse, uel non inesse enuntiare.

Necesse est autem enuntiare quoniam inest aliquid aut non. ANti.
Aliquoties quidem eorum alicui, quæ uniuersalia sunt, aliquo-
ties autem alicui eorum, quæ sunt singularia.

Concludit diuisionem enuntiationis, quia enim semp enun
tiatur aliquid de aliquo, rerum autem quædam sunt vniuersa
lia, quædam singularia, necesse est ꝙ quandoq; enuncietur ali F
quid inesse vel non inesse alicui vniuersalium, quandoq; vero
alicui singularium. Et est suspensiua constructio vsq; huc. Et est
sensus. { quoniam autem sunt quidem rerum &c. necesse est Devniūsali quid enū tiaē qua tuor mo dis pūso.
enuntiare &c. } Est autem considerandum ꝙ de vniuersali
aliquid enūtiatur quatuor modis. Nam vniuersale potest vno
modo considerari quasi separatum a singularibus siue per se
subsistens vt Plato posuit, siue secundum sententiam Arist. se-
cūdum esse quod habet in intellectu. Et sic potest ei aliquid at
tribui tripliciter. Quandoq; enim attribuitur ei aliquid sic cō-
siderato quod pertinet ad solam operationem intellectus, vt
si dicatur ꝙ homo est prædicabile de multis, siue vniuersale,
siue species. Huiusmodi enim intentiones format intellectus Nota de 3.
attribuens eas naturæ intellectæ secundum ꝙ comparat ipsas
ad res quæ sunt extra animam. Quādoq; vero attribuitur uni
uersali sic cōsiderato ꝙ. s. apprehenditur ab intellectu ut unū,
tamen id quod attribuitur ei nō pertinet ad actum intellectus
sed ad esse quod habet natura apprehensa in rebus quæ sunt
extra animam, puta si dicatur ꝙ homo est dignissima creatu- G
rarum. Hoc enim conuenit naturæ humanæ etiam secundum
ꝙ est in singularibus. Nam quilibet homo singularis dignior
est omnibus creaturis irrationalibus, sed tamen omnes homi
nes singulares non sunt vnus homo extra animam, sed solum
in acceptione intellectus, & per hunc modum attribuitur ei p̄
dicatum. s. ut uni rei. Alio autem modo attribuitur aliquid uni
uersali, prout est in singularibus. Et hoc dupliciter. Quandoq;
quidem ratione ipsius naturæ uniuersalis, puta cum attribuit
ei aliquid quod ad essentiā eius pertinet, vel quod cōsequitur
principia essentialia, vt cum dicitur homo est animal, vel ho-
mo est risibilis. Quādoq; autem attribuitur ei aliquid ratione
singularis in quo inuenitur, puta cum attribuitur ei aliquid qđ
pertinet ad actionem indiuidui, vt cum dicitur homo ambu-
lat. Singulari autem attribuitur aliquid tripliciter. Vno modo Sigulari aliqd at tribuitur tripl.
secundum ꝙ cadit in apprehensione, ut cum dicitur Socrates
est singulare, vel prædicabilis de vno solo. Quandoq; autē ra
tione naturæ communis, vt cum dicitur Socrates est animal.
Quandoq; autem ratiōe suipsius, vt cum dicitur Socrates am
bulat. Totidem etiam modis negatiuæ variantur, quia omne H
quod contingit affirmare, contingit negare, vt supra dictum
est. Est autem hæc tertia diuisio enūtiationis quam ponit Phi Lec. 9.
losophus. Prima namq; fuit ꝙ enūtiationum quædam est una Tres di. uisiōes enū tiationis.
simpliciter, quædam vero coniunctione vna. Quæ quidem est
diuisio analogi in ea de quibus prædicatur secundum prius, &
posterius. Sic enim vnum diuiditur secūdum prius in simplex
ꝙ per posterius in compositum. Alia vero diuisio fuit in affir-
mationem & negationem. Quæ quidem est diuisio generis in
species, quia sumitur secundum differentiam prædicati ad qđ
fertur negatio: prædicatum autem est pars formalis enuntia
tionis. Et ideo huiusmodi diuisio dicitur pertinere ad qualita-
tem enuntiationis, qualitatem inquam essentialem secundum
ꝙ differentia significat quale quid. Tertia autem est huiusmo
di diuisio quæ sumitur secundum differentiam subiecti qđ præ
dicatur de pluribus uel de vno solo. Et ideo dicitur p̄tinere ad
quantitatem enuntiationis. Nam & quantitates consequū ma
teriam. Deinde, cum dicit.

I ARgi. *Sic quispiam uniuersaliter quidem de uniuersalibus enũtiat competere inquam, aut non competere quippiam, erunt enuntiationes istæ contrariæ. Atq; de uniuersalibus uniuersaliter enuntiare quempiam dico hoc modo, ut est, omnis homo est albus, nullus homo est albus.*

ANti. *Si ergo uniuersaliter enũtiet de uniuersali quoniam est, aut non erunt hæ contrariæ enuntiationes. Dico autem de uniuersali enuntiationem uniuersalem, ut omnis homo albus est, nullus homo albus est.*

Ostendit quomodo enuntiationes diuersimode opponuntur secundum diuersitatem subiecti. Et circa hoc duo facit. primo distinguit diuersos modos oppositionum in ipsis enuntiationibus. Secundo ostendit quomodo diuersæ oppositiones diuersimode se habẽt ad verum & falsum, ibi { Quo circa has quidem impossibile est. }

Lect. II. Notãdũ ꝙ vle, du. plr cõsi. K

Circa primum cõsiderandum est ꝙ cum vniuersale possit considerari in abstractione a singularibus, vel secundum ꝙ est in singularibus, secundum hoc diuersimode aliquid ei attribuitur, vt supra dictum est. Ad designandum autem diuersos modos attributionis inuentæ sunt quædam dictiones, quæ possunt dici determinationes vel signa, quibus designat ꝙ aliquid de vniuersali hoc aut illo modo prædicetur.

Signa vlia vel particularia.

Sed quia non est ab omnibus communiter apprehensum ꝙ vniuersalia extra singularia subsistãt, ideo communis vsus loquendi non habet dictiones ad designandum illum modum prædicandi, puta aliquid dicitur in abstractiõe a singularibus.

Pla. opi. de vlib.

Sed Plato qui posuit uniuersalia extra singularia subsistere, adinuenit aliquas determinatiões quibus designaretur quomodo aliquid attribuitur vniuersali prout est extra singularia. Et vocabat uniuersale separatum subsistẽs extra singularia quãtum ad speciem hominis per se hominem, & similiter in alijs vniuersalibus. Sed vniuersale secundum ꝙ est in singularibus cadit in apprehensione hominum, & ideo adinuẽtæ sunt quædam dictiones ad significandum modum attribuẽdi aliquid vniuersali sic accepto.

Prædica ti vlr. L

Sicut autem supra dictum est quandoq; aliquid attribuitur uniuersali ratione ipsius naturæ vniuersalis, & ideo hoc dicitur prædicari de eo vniuersaliter, quia. s. ei conuenit secundum totam multitudinem in qua inuenitur. Et ad hoc designandum in affirmatiuis prædicationibus adinuenta est hæc dictio, Omnis, quæ designat ꝙ prædicatum attribuitur subiecto vniuersali quantum ad totum id q̃d sub subiecto continetur. In prædicatis autem negatiuis adinuenta est hæc dictio, Nullus, per quam significatur ꝙ prędicatum remouetur a subiecto vniuersali secundum totum id quod continetur sub eo. Vnde nullus dicitur quasi non vllus, & in græco dicit, vt is, quasi nec vnus, quia nec vnum solum est accipere sub subiecto vniuersali a quo prædicatum nõ remoueatur.

Particulariter.

Quandoq; autem attribuitur vniuersali aliquid uel remouetur ab eo ratione particularis. Et ad hoc designandum in affirmatiuis quidem adinuenta est hæc dictio, Aliquis, vel Quidã, per quam designatur ꝙ aliquid attribuitur subiecto vniuersali ratione ipsius particularis. Vnde dicitur indiuiduum vagũ.

M In negatiuis autem non est aliqua dictio posita, sed possumus accipere non omnis: vt sicut nullus vniuersaliter remouet, eo ꝙ significat quasi diceretur non vllus. i. non aliquis, ita etiam non omnis particulariter remouet inquantum excludit vniuersalem affirmationem. Sic igitur tria sunt genera affirmationum in quibus aliquid de vniuersali prædicatur.

Tria genera aff. ꝑ præ di. vli.

Vna quidẽ est in qua de vniuersali prædicatur aliquid vniuersaliter, vt cũ dicitur Omnis homo est animal. Alia in qua aliquid prædicatur de vniuersali particulariter, vt cum dicitur, Quidam homo est albus, Tertia verõ est in qua aliquid de vniuersali prædicatur absq; determinatione vniuersalitatis vel particularitatis. Vnde huiusmodi enuntiatio solet vocari indefinita. Totidem autem sunt negationes oppositæ. De singulari autẽ quã uis aliquid diuersa ratione prædicetur, vt supra dictum est, tamen totum refertur ad singularitatem ipsius, quia etiam natura vniuersalis in ipso singulari diuidatur, & ideo nihil refert, q̃tum ad naturam singularitatis, vtrum aliquid prædicetur de eo ratione vniuersalis naturæ, vt cum dicitur, Socrates est homo, vel cõueniat ei ratione singularitatis.

Quatuor modi ẽn. sm q̃titatem. N

Si igitur tribus prædictis enuntiationibus addatur singularis erunt quatuor modi enuntiationum ad quantitatem ipsius pertinentes. s. vniuersalis, singularis, indefinitus, & particularis. Sic igitur secũdum has differentias Aristo. assignat diuersas oppositiones adinuicem. Et primo secundum differentiam vniuersalium ad indefinitas. Secundo secundum differentiam uniuersalium ad particulares, ibi { opponi autem affirmationem. }

Lec. II.

Circa primum tria facit. Primo agit de oppositiõe uniuersalium adinuicem. Secundo de oppositione indefinitarum. ibi { Quãdo autem in vniuersalibus. } Tertio excludit dubitationem. ibi { In eo uero ꝙ. }

Expo t. vlis aff. & vlis ne. cur cõtrariæ.

Dicit ergo primo ꝙ si aliquis enũtiet de subiecto uniuersali uniuersaliter, id est secũdum continentiam suę vniuersalitatis, quoniam est. i. affirmatiuæ, aut nõ est. i. negatiuæ erũt contrariæ enuntiationes, ut si dicatur omnis homo est albus. Nullus homo est albus. Huius autem ratio est, quia contraria dicuntur quæ maxime a se distant. Non enim dicitur aliquid nigrum ex hoc solum ꝙ non est album, sed super hoc quod est non esse album quod significat communiter remotionem albi, addit nigrum extremam distantiam ab albo.

O

Sic igitur id quod affirmatur per hanc enuntiationem, omnis homo est albus, remouetur per hanc negationem, nõ omnis homo est albus. Oportet ergo ꝙ negatio remoueat modum quo prædicatum dicitur de subiecto, quem designat hęc dictio Omnis.

Extrema distãtia.

Sed super hanc remotionem, addit hæc enuntiatio nullus homo est albus, totalem remotionem, quæ est extrema distantia, quod primo pertinet ad rationem contrarietatis. Et ideo cõuenienter hanc oppositionem dicit contrarietatem. Deinde, cum dicit.

ARgi. *Quando autem uniuersalibus non uniuersaliter, non sunt contrariæ. Quæ autem significantur, est esse aliquando contraria.*

ANti. *Quando autem de uniuersalibus non uniuersali, non sunt contrariæ: Quæ aũt significantur, est esse aliquando contraria.*

P Ostendit qualis sit oppositio affirmationis, & negationis in indefinitis. Et primo proponit quod intendit. Secundo manifestat per exemplum. ibi. { Dico autem non vniuersaliter. } Tertio assignat differentiam manifestiorem. ibi { cum enim uniuersale sit homo. } Dicit ergo primo ꝙ quãdo de vniuersalibus subiectis affirmatur aliquid vel negatur, non tamen uniuersaliter, non sunt contrariæ enuntiationes, sed illa quę significantur contingit esse contraria. Deinde, cum dicit.

ARgi. *Dico autem non uniuersaliter enuntiare in his quæ sunt uniuersalia, hoc modo, Homo albus est, Homo albus non est. Homo quidem est uniuersale, at ille non utitur ut uniuersali ipsa enuntiatione, Omnis enim non significat ipsum uniuersale, sed uniuersalis prædicationis est nota.*

ANti. *Dico autem non uniuersaliter enũtiare de his quæ sunt uniuersalia, ut est albus homo, Non est albus homo. Cum enim uniuersale sit homo, non uniuersaliter utitur enuntiatione. Omnis nanque non uniuersale, sed quoniam uniuersaliter significat.*

Q Notãdũ.

Manifestat per exempla. Vbi considerandum est ꝙ non dixerat quando in vniuersalibus particulariter, sed non uniuersaliter. Non enim intendit de particularibus enuntiationibus, sed de solis indefinitis. Et hoc manifesta per exempla quæ ponuntur, dicens fieri non vniuersalem enuntiationem in vniuersalibus subiectis, cum dicitur, Est albus homo: Non est albus homo. Et rationem huius expositionis ostendit, quia homo qui subijcitur est vniuersale, sed tamen prædicatum non vniuersaliter de eo prędicatur, quia non apponitur hęc dictio, omnis, quę non significat ipsum uniuersale, sed modum uniuersalitatis, prout. s. prædicatum dicitur vniuersaliter de subiecto. Et ideo addita subiecto vniuersali semper significat ꝙ aliquid de eo dicatur vniuersaliter. Tota autem hęc expositio refertur ad hoc quod dixerat. { Quando in uniuersalibus non vniuersaliter enuntiatur, non sunt cõtrariæ. } Sed hoc quod additur, { Quæ autem significantur contingit esse cõtraria } non est expositum quamuis obscuritatem contineat. Et ideo a diuersis diuersimode exponitur.

Expõ quorũdã.

Quidam enim hoc refer

re

A re voluerunt ad contrarietatem veritatis & falsitatis quę com
petit huiusmodi enuntiationibus. Contingit enim quandoque
has simul esse veras, Homo est albus, & Homo non est albus,
Impugn. & sic non sunt contrariæ, quia contraria mutuo se tollunt.
Contingit tamen quandoq; vnam earum esse veram & alterã
esse falsam, vt cum dicitur Homo est animal, Homo non est
animal, & sic ratione significati videntur habere quandam cõ
trarietatem. Sed hoc nõ videtur ad propositum pertinere,
tamen quia philosophus nondum hic loquitur de varietate &
falsitate enuntiationum, tum etiam quia hoc ipsum posset de
Porphy. expo. particularibus enuntiationibus dici. Alij vero sequentes Por-
phyrium, referunt ad contrarietatem prædicati. Contingit. n.
quandoq; quòd prædicatum negatur de subiecto propter hoc
quod inest ei contrarium, sicut si dicatur Homo non est albus,
quia est niger, & sic id quod significatur per hoc quod dicitur,
non est albus, potest esse contrarium, non tamen semper, re-
B mouetur enim aliquid a subiecto etiam si contrarium non in-
sit, sed aliquid medium inter contraria, vt cum dicitur aliquis
non est albus, quia pallidus, vel quia inest ei priuatio actus, vel
habitus, seu potentiæ, vt cum dicitur Aliquis non est videns,
quia est carens potentia visiua, aut habet impedimentum ne
videat, vel etiam quia non est aptus natus videre, puta si dica-
Lib. 2. tur Lapis non videt. Sic igitur illa quæ significantur contingit
Lec. ult. esse contraria, sed ipsæ enuntiationes non sunt contrarię, quia
vt in fine huius libri dicetur, non sunt contrariæ opiniones,
quæ sunt de contrarijs, sicut opinio quòd aliquid sit bonum, &
Impugn. Porphy. illa quæ est q aliquid non est bonum. Sed nec hoc videtur
ad propositum pertinere, quia non agit hic de contrarietate
rerum vel opinionum, sed de contrarietate enuntiationum.
Alex. ex pō me. liot. Et ideo magis videtur hic sequenda expositio Alexandri: se-
cundum quam dicendum est, q in indefinitis enuntiationibus
non determinatur vtrum prædicatum attribuatur subiecto
vniuersaliter q faceret contrarietatem enuntiationibus, aut
particulariter q non faceret contrarietatem enuntiationum.
Et ideo huiusmodi enuntiationes indefinitæ dicuntur, secun-
In indefi nitis qõo contra. rietas dum modum quo proferuntur. Contingit tamen quandoque
ratione significatis eas habere contrarietatem, puta cum attri
buantur ei aliquid vniuersaliter ratione vniuersalis, quamuis
non apponatur signum vniuersale, ut cum dicitur Homo est
animal, Homo non est animal, quia hæ enuntiationes eandem
C habent vim ratione significati, ac si diceretur Omnis homo est
animal, Nullus homo est animal. Deinde, cum dicit.

Ei uero quod uniuersaliter prædicatur si uniuersalis prædi
ARgi. *cationis addideris notam, enuntiationem non efficies ueram.*
Nulla enim erit affirmatio uera, in qua prædicationis nota uni
uersalis ei adiungitur quod uniuersaliter prædicatur: ut Omnis
homo est omne animal.

In eo uero q uniuersale prædicatur, id quod est uniuersaliter
ANtl. *prædicare, non est uerum. Nulla enim affirmatio uera erit, in*
qua de uniuersali prædicatione uniuersaliter prædicetur, ut
Omnis homo est omne animal.

Remouet quoddam quod posset esse dubium. Quia enim
posuerat quandam diuersitatem in oppositione enunciationũ
ex hoc q vniuersale sumitur a parte subiecti vniuersaliter vel
non vniuersaliter, posset aliquis credere q similis diuersitas na
D sceretur ex parte prædicati ex hoc, scilicet quod vniuersaliter
prædicari posset vel non vniuersaliter. Et ideo ad excludendũ
dubitationem dicit q in eo q ponitur aliquod vniuersale præ
dicari, q prædicetur vniuersale vniuersaliter non est uerum.
Cuius quidem duplex esse potest ratio. Vna quidem quia talis
modus prædicandi videtur repugnare prædicato secundum
propriam rationem quam habet in enontiatione. Dictum est
enim supra q prædicatum est quasi pars formalis enuntiatio-
nis: subiectum autem est pars materialis ipsius. Cum autem ali
quod vniuersale profertur vniuersaliter, ipsum vniuersale su
mitur secundum habitudinem quam habet ad singularia, quæ
sub se continet, sicut & quando vniuersale profertur particula
riter, sumitur secundum habitudinem quam habet ad aliquod
contentorum sub se, & sic vtraq; pertinent ad materialem de

terminationem vniuersalis. Et ideo neque signum vniuersale, E
neq; particulare conuenienter additur prædicato, sed magis Signum vle uel par. pdi. non con uenit.
subiecto. Conuenientius enim dicitur Nullus homo est asinus
quàm Omnis homo est nullus asinus. Et similiter conuenien-
tius dicitur aliquis homo est albus, quàm Homo est aliquid al-
bum. Inuenitur autem quandoq; a philosophis signum parti- Signum p. appo. prædi.
culare appositum prædicato ad insinuandum quod prædicatũ
est in plus quam subiectum, & hoc præcipue cum habito gene Lec j. & c. 6. & 9
re inuestigant differentias complenuas speciei, sicut quãdo de
anima dicitur q anima est actus quidam. Alia uero potest acci
pi ex parte veritatis enuntiationis, quæ ratio specialiter habet
locum in affirmationibus quæ falsæ sunt si prędicatum uniuer
saliter prædicaretur. Et ideo manifestans id quod posuerat,
subiungit, q nulla affirmatio est in qua scilicet uere de uniuer-
sali prædicato uniuersaliter prædicetur, id est in qua vniuersa
li prædicato utitur ad uniuersaliter prædicandum, ut si dicere
tur, Omnis homo est omne animal. Oportet enim secundum F
prædicta q hoc prædicatum animal secũdum singula, quę sub
ipso continentur prædicaretur de singulis quæ continẽtur sub
homine. Et hoc non potest esse uerum, neq; si prædicatum sit
plus, neq; si prædicatum sit conuertibile. Oportet enim quòd
quilibet unus homo esset animalia omnia, aut omnia risibilia,
quæ repugnant rationi singularis quod accipitur sub uniuersa
li. Nec est instantia si dicatur q hæc est uera, Omnis homo est
omnis disciplinæ susceptiuus. Disciplina enim non prædicatur Tacitæ obiecti.
de homine, sed susceptiuum disciplinæ. Repugnat autem ueri
tati si diceretur, Omnis homo est omne susceptiuum discipli- Signum vle uel p. affir non cõue. prędi.
næ. Signum autem uniuersale negatiuum uel particulare affir
matiuum & si conuenientius ponantur ex parte subiecti non
tamen repugnat ueritati etiam si ponantur ex parte prædica-
ti. Contingit enim huiusmodi enuntiationem in aliqua mate-
ria esse ueram. Hęc enim est uera, Omnis homo nullus lapis
est. Et similiter hæc est uera, Omnis homo aliquod animal est.
Sed hæc, Omnis homo omne animal est, in quacunq; materia
proferatur falsa est. Sunt autem quædam aliæ tales enuntiatio
nes semper falsæ, sicut ista: Aliquis homo omne animal est, &
aliæ similes sunt semper falsæ, in omnibus enim eadem ratio
est. Et ideo per hoc q philosophus reprobauit istam, Omnis
homo omne animal est, dedit intelligere omnes consimiles G
esse improbandas.

LECTIO. XI.

Affirmationem igitur, & negationem opponi contradicto-
rie quidem dico: cum uniuersaliter altera, altera non uniuersa ARgi.
liter significat de eodem: ut, Omnis homo albus est: non om-
nis homo albus est, nullus homo albus est, quidam homo al-
bus est.

Opponi itaque dico affirmationem negationi contradicto- A Ntl.
riæ, quæ uniuersaliter significat, ei, quæ non uniuersaliter, ut
Omnis homo albus est, non omnis homo albus est: nullus ho-
mo albus est quidam homo albus est.

POSTQVAM Philosophus determinauit
de oppositione enuntiationum, comparando
vniuersales enuntiationes ad indefinitas: hic
nunc determinat de oppositione enuntiatio-
num comparando vniuersales ad particula-
res. Circa quod notandum est q potest du- H
plex oppositio in his notari. Vna quidem uniuersalis ad parti- Duplex oppo.
cularem, & hanc primo tangit. Alia uero uniuersalis ad uniuer
salem, & hanc tangit secundo: ibi { Contrariæ uero. } Particu
laris uero affirmatiua & particularis negatiua non habent pro Oppo. p. affir & pti. neg.
prie loquendo oppositionem, quia oppositio attenditur circa
idem subiectum, subiectum autem particularis enuntiationis
est vniuersale particulariter sumptum, non pro aliquo deter-
minato singulari, sed indeterminate pro quocunque, & ideo
cum de vniuersali particulariter sumpto aliquid affirmatur
vel negatur, ipse modus enuntiandi non habet q affirmatio,
negatio sint de eodem, quod requiritur ad oppositionem affir
mationis & negationis secundum præmissa. Dicit ergo pri-
mo q enũciatio quę vniuersale significat, scilicet vniuersaliter:
opponitur cõtradictorie ei quæ nõ significat vniuersaliter, sed

I particulariter, si vna earum sit affirmatiua, altera vero sit negatiua, siue vniuersalis sit affirmatiua, & particularis negatiua, siue econuerso, vt cum dicitur, Omnis homo est albus: non omnis homo est albus. Hoc enim quod dico non omnis ponitur loco signi particularis negatiuę. Vnde ęquipollet ei quæ est quidam homo non est albus, sicut & nullus, quod idem significat ac si diceretur non vllus vel non quidam, est signum vniuersale negatiuum. Vnde hæ duæ quidam homo est albus, quæ est particularis affirmatiua, nullus homo est albus, quæ est uniuersalis negatiua, sunt contradictoriæ. Cuius ratio est, quia contradictio consistit in sola remotione affirmationis per negationem. Vniuersalis autem affirmatiua remouet per solam negationem particularis: nec aliquid aliud ex necessitate ad hoc exigitur. Particularis autem affirmatiua remoueri non potest, nisi per vniuersalem negatiuam, quia iam dictum est ꝙ particularis affirmatiua non proprie opponitur particulari negatiuę, vnde relinquitur ꝙ uniuersali affirmatiuæ contradictoriæ opponitur particularis negatiua, & particulari affirmatiuę vniuersalis negatiua. Deinde, cum dicit.

Rō. contradic. inter ppositiones.

K

ARgi. *Contrariæ, uero cum uniuersaliter utraque significat de eodem, ut Omnis homo albus est, nullus homo albus est.*

Contrariæ uero uniuersalem affirmationem & uniuersalem negationem: ut, Omnis homo iustus est: nullus homo iustus est.

AN ti. Expō. 2. Tangit oppositionem vniuersalium enuntiationum, & dicit ꝙ vniuersalis affirmatiua & vniuersalis negatiua sunt contrariæ, sicut omnis homo est iustus, nullo homo est iustus, quia scilicet vniuersalis non solum remouet vniuersalem affirmatiuam, sed etiam designat extremam distantiam, inquantum negat totum quod affirmatio ponit, & hoc pertinet ad rationem contrarietatis, & ideo particularis affirmatiua & negatiua, se habent sicut medium inter contraria. Deinde cum dicit.

Cur, vnl aff. & vni neg. contrariæ sunt.

A'Rgi. *Quapropter fieri quidem non potest, ut hæ simul sint uerę. At fit ut his oppositæ, ueræ nonnunquam sint de eodem, ueluti, Omnis homo albus est, & aliquis homo albus est.*

L

A Nti. *Quocirca has quidem impoßibile est simul esse ueras. His uero oppositas, contingit aliquando in eodem, ut, Non omnis homo albus est, & quidam homo albus est.*

Ostendit quomodo se habeat affirmatio & negatio oppositæ ad verum & falsum. Et primo quantum ad contrarias. Secundo quantum ad contradictorias: ibi { Quæcunq; igitur cōtradictiones. } Tertio quantum ad ea quæ videntur contradictoria, & non sunt: ibi { Quæcunque autē in vniuersalibus. } Dicit ergo primo quòd quia vniuersalis affirmatiua & vniuersalis negatiua sunt contrariæ, impossibile est ꝙ sint simul veræ, Contraria enim mutuo se expellunt. Sed particulares quæ contradictoriæ opponuntur vniuersalibus contrarijs: possunt simul verificari in eodem, sicut, Non omnis homo est albus, quæ contradictorie opponitur huic, Omnis homo est albus, & quidam homo est albus, quæ contradictorie opponitur huic, Nullus homo est albus. Et huiusmodi etiam simile inuenitur in contrarietate rerum, nam album & nigrum nunquam simul esse possunt in eodem, sed remotiones albi & nigri possunt esse. Potest enim aliquid esse, neq; album, neque nigrum, sicut patet in eo ꝙ est pallidum. Et similiter contrariæ enuntiationes non possunt simul esse veræ, sed earum contradictoriæ a quibus remouentur, simul possunt esse verę. Deinde, cum dicit.

M

Cōtrarię nō sīl ue. sed simul falsæ

Contradictiones igitur hæ, quæ uniuersalium uniuersaliter

ARgl. *sunt, ita sese habent, ut altera pars earum sit necessario uera, altera falsa. Eandem conditionem & in singularibus esse constat, ut Socrates est albus, Socrates non est albus.*

A Nti. *Quæcunq; igitur contradictiones uniuersalium sunt uniuersaliter necesse est alteram esse ueram, uel falsam. Et quæcunq; in singularibus sunt, ut Socrates albus est, nō est Socrates albus.* N

Ostendit qualiter veritas & falsitas, se habeant in contradictorijs. Circa quod considerandum est, & sicut dictum est supra in contradictorijs negatio non plus facit, nisi ꝙ remouet affirmationem. Quod contingit dupliciter. Vno modo quando est altera earum vniuersalis, altera particularis, vt supra. Alio modo quando vtraq; est singularis, quia tunc negatio ex necessitate refertur ad idem, quod non contingit in particularibus, & indefinitis. Et ideo singularis affirmatiua semper contradicit singulari negatiuæ, supposita identitate prædicati & subiecti. Et ideo dicit, siue accipiamus contradictionem vniuersalium vniuersaliter, scilicet quantum ad vnam earum, siue singularium enuntiationum, semper necesse est, ꝙ vna sit vera, & altera falsa. Neque enim contingit esse simul veras, aut simul falsas, quia verum nihil aliud est, nisi quando dicitur esse quod est, aut non esse quod non est: falsum autem, quando dicitur esse quod non est, aut non esse quod est, vt patet quarto Meth.

Neg. duobus modis remo. affir. Quare sing. affi. & sp cōtra. ... sīg. neg. Expō 2.

Verū q, falsū qd Tex. cō. 27. Lec. 15. Expō prima

O

ARgi. *At hæ quæ uniuersalium non uniuersaliter sunt, non ita se habent, ut semper altera pars ipsarum sit uera: altera falsa. Hæ namque simul sunt ueræ, Homo albus est, homo albus non est: Homo probus est, homo probus non est.*

A Nti. *Quæcunq; autem uniuersalium non uniuersaliter, non hæc quidem semper uera est illa uero falsa, Simul enim uerum est dicere. Quoniam est homo albus, & non est homo albus, & Quoniam est homo pulcher, & non est homo pulcher.*

Ostendit qualiter se habeat veritas & falsitas in his, quæ videntur esse contradictoria, sed nō sunt. Et circa hoc tria facit. Primo proponit quod intendit. Secundo probat propositum: ibi { Si enim turpis non probus. } Tertio excludit id quod facere posset dubitationem: ibi { Videbitur autem subito inconueniens. } Circa primum considerandum est ꝙ affirmatio & negatio in indefinitis propositionibus videntur contradictoriæ opponi propter hoc ꝙ est vnum subiectum non determinatum per signum particulare, & ideo videtur affirmatio & negatio esse de eodem. Sed ad hoc remouendum philosophus dicit, ꝙ quæcunq; affirmatiuæ & negatiuæ dicuntur de vniuersalibus non vniuersaliter sumptis, non semper oportet ꝙ vnū sit verum, aliud sit falsum, sed possunt simul esse vera, Simul enim est verum dicere ꝙ Homo est albus, & homo non est albus, & ꝙ Homo est probus & Homo nō est probus. In quo quidem vt Ammonius refert aliqui Aristote. contradixerunt, ponentes ꝙ indefinita negatiua, semper sit accipienda pro vniuersali negatiua. Et hoc astruebant. Primo quidem tali ratione, quia indefinita cum sit indeterminata se habent in ratione materiæ, materia autem secundum se considerata magis trahitur ad id quod indignius est, dignior autem est vniuersalis affirmatiua quàm particularis affirmatiua, & ideo indefinitam affirmatiuam dicunt esse sumendam pro particulari affirmatiua. Sed negatiuam vniuersalem quæ totum destruit dicunt esse indigniorem particulari negatiua quæ destruit partem, sicut vniuersalis corruptio peior est quàm particularis, & ideo dicunt quòd indefinita negatiua sumenda est pro vniuersali negatiua. Ad quod etiam inducunt quòd philosophi, & ipse Aristote. vtitur indefinitis negatiuis pro vniuersalibus: sicut dicitur in libro Physico. ꝙ non est motus præter res. & in libro de anima, ꝙ non est sensus præter quinque. Sed istæ rationes non concludunt. Quod enim dicitur ꝙ materia secundum se sumpta sumitur pro priori, verum est secundum sententiam Platonis qui non distinguebat priuationem a materia: non autem est verum secundum Aristote. qui dicit in libro Physico. ꝙ malum & turpe & alia huiusmodi ad defectum pertinentia, non dicuntur de materia nisi per accidens. Et ideo nō oportet ꝙ indefinita semper stet pro peiori. Dato ēt ꝙ indefinita necesse sit sumi pro peiori, non oportet ꝙ sumatur pro vniuersali negatiua, quia sicut in genere affirmationis, vniuersalis affirmatiua est potior particulari, vtpote particularem affirmatiuam continens: ita etiam in genere negationum vniuersalis

Not. & Neg. & affir. in indefinit.

P

Amo.

Prio a.

Q

Secundo Lect. 3. le. 1. 2. 4 Lect. 1. tertij li. & c. 319 Solu. Lec 15. primi li.

A uersalis negatiua potior est. Oportet autem in vno quoque genere considerare id quod est potius in genere illo, non autem id quod est potius simpliciter. Vlterius etiam dato ꝙ particularis negatiua esset potior omnibus modis, non tamē adhuc ratio sequeretur. Non enim ideo indefinita affirmatiua sumitur pro particulari affirmatiua, quia sit indignior, sed quia de vniuersali potest aliquid affirmari ratione suipsius, vel ratione contenti sub eo. Vnde sufficit ad veritatem eius ꝙ prædicatum vni parti conueniat, quod designatur per signum particulare, & ideo veritas particularis affirmatiuę sufficit ad veritatem indefinitę affirmatiuę, & simili ratione veritas particularis negatiuę sufficit ad veritatem indefinitæ negatiuę, quia similiter potest aliquid negari de vniuersali vel ratione suipsius, vel ratione suæ partis. Vtuntur autem quandoque Philosophi indefinitis negatiuis pro vniuersalibus in his quæ per se remouentur ab vniuersalibus, sicut & vtuntur indefinitis affirmatiuis pro vniuersalibus in his quæ per se de vniuersalibus prędicantur. B Deinde, cum dicit.

In vno quoq. — Indef. affir. ꝓ par. — Aliqñ I. defi. neg. ꝓ vni. neg.

ARgl. *Si enim turpis est, non utique probus est. Et homo pulcher est, homo pulcher non est. Si enim fœdus sit homo, pulcher non est, & si quippiam sit, id profecto non est.*

ANtl. *Si enim fœdus est, non est pulcher, & si fit aliquid, nondum est.*

Probat propositum per id quod est ab omnibus concessum. Omnes enim concedunt ꝙ indefinita affirmatiua verificatur, si particularis affirmatiua sit vera. Cōtingit autem accipi duas affirmatiuas indefinitas, quarum vna includit negationem alterius, puta cum sunt opposita prędicata. Quæ quidem oppositio potest contingere dupliciter. Vno modo secundum perfectam contrarietatem, sicut turpis .i. inhonestus, opponitur probo .i. honesto, & fœdus .i. deformis secundum corpus opponitur pulchro. Sed per quam rationem ista affirmatiua est vera, Homo est probus, quodam homine existente probo: per eandem rationem ista est vera, Homo est turpis: quodam homine existente turpi. Sunt ergo istę duæ verę simul, homo est probus, homo est turpis: sed ad hanc homo est turpis sequitur, homo non est probus. ergo istę duę sunt simul verę, C Homo est probus, homo non est probus, & eadem ratione istę duæ, Homo est pulcher, homo non est pulcher. Alia autem oppositio attenditur secundum perfectum & imperfectum, sicut moueri opponitur ad motum esse, & fieri ad factum esse. vnde ad fieri sequitur nō esse eius quod fit in permanentibus, quorum esse est perfectum, secus autem est in successiuis quorum esse est imperfectum. Sic ergo hæc est vera, Homo est albus, quodam homine existente albo, & pari ratione quia quidam homo fit albus, hæc est vera, quidam homo fit albus, ad quam sequitur homo non est albus, ergo istę duę sunt simul verę, Homo est albus, homo non est albus. Deinde, cum dicit.

Oppo. dupl. in indef. — Primo. — Secūdo. — Sequa ad et in ꝑma vel successi.

ARgl. *At enim absurdum illico cuipiam hoc esse uidebitur: propterea ꝙ hæ, Homo albus non est, & nullus homo albus est, idem significare uidentur. At nec idem sane significant, nec sunt simul necessario uerę.*

A Ntl. D *Videbitur autem subito inconueniens esse. Iccirco, quoniam uidetur significare non est homo albus simul etiam, quoniam nemo homo albus. Hoc autem neque idem significat, neque simul necessario.*

Excludit id quod faceret dubitationem circa prędicta, & dicit ꝙ subito .i. primo aspectu videtur hoc esse inconueniēs, quod dictum est, quia hoc quod dico, Homo non est albus, videtur idem significare, cum hoc quod est, nullus homo est albus. Sed ipse hoc remouet dicens, ꝙ neque idem significant, neque ex necessitate sunt vera, sicut ex prædictis manifestū est.

LECTIO. XII.

ARgl. *Patet autem, & unius affirmationis, unam esse negationē.*

Manifestum est autem, quoniam una negatio, unius affirmationis est. E A Ntl.

Postquam Philosophus distinxit diuersos modos oppositionum in enunciationibus, nunc intendit ostendere ꝙ vni affirmationi vna negatio opponitur, & circa hoc duo facit. Primo ostendit ꝙ vni affirmationi, vna negatio opponitur. Secundo ostendit quæ sit vna affirmatio vel negatio: ibi { vna autem affirmatio. } Circa primum tria facit. Primo proponit quod intendit. Secundo manifestat propositum: ibi { hoc enim idem. } Tertio epilogat quæ dicta sunt: ibi { manifestum est ergo. } Dicit ergo primo manifestum esse ꝙ vnius affirmationis est vna negatio sola. & hoc quidem fuit necessarium hic dicere, quia cum posuerit plura oppositionum genera, videbatur ꝙ vni affirmationi duæ negationes opponerentur, sicut huic affirmatiuæ, Omnis homo est albus, videtur secundum prædicta hæc negatiua opponi, nullus homo est albus, & hæc quidam, homo non est albus. Sed si quis recte consideret huic affirmatiuæ, Omnis homo est albus, negatio est sola F ista, quidam homo non est albus, quæ solummodo remouet ipsam, ut patet ex sua æquipollentia, quæ est non omnis homo est albus. Vniuersalis uero negatiua includit quidem in suo intellectu negationem vniuersalis affirmatiuæ, inquantū includit particularem negatiuam: sed supra hoc aliquid addit inquantum, scilicet importat non solum remotionem uniuersalitatis, sed remouet quamlibet partem eius, & sic patet ꝙ sola una est negatio uniuersalis affirmatiuæ, & idem apparet in aliis. Deinde, cum dicit.

Vlis neg. inclu. dit par. neg. sup. addit.

Idem enim oportet negationem negare, quod affirmauit affirmatio ipsa, & ab ea eodem, siue singulare sit, siue uniuersale, aut uniuersaliter, aut non uniuersaliter sumptum. ARgl.

Idem enim oportet negare negationem, quod affirmauit affirmatio: & de eodem, uel de aliquo singularium, uel de aliquo uniuersalium, uel uniuersaliter, uel non uniuersaliter. ANtl.

Manifestat propositum, & primo per rationem, secundo per exempla: ibi { Dico autem ut est Socrates albus. } Ratio autem sumitur ex hoc quod supra dictum est, ꝙ negatio G opponitur affirmationi, quæ est eiusdem de eodem, in quo hic accipit quod oportet negationem negare idem prædicatum quod affirmatio affirmauit, & de eodem subiecto, siue illud subiectum sit aliquid singulare, siue aliquid vniuersale, siue aliquid uniuersale uniuersaliter, uel non uniuersaliter sumptum, sed hoc non contingit fieri nisi vno modo, ita, scilicet ut negatio neget id quod affirmatio posuit, & nihil aliud, ergo uni affirmationi opponitur una sola negatio. Deinde, cum dicit.

Vnius affirma. nega.

Quod si quippiam aliud ab eodem negauerit, aut idem ab alio, non erit hæc illi, sed alia sane opposita. Huic enim Socrates est albus, illa aduersatur profecto, Socrates non est albus. Et huic, Omnis homo albus est, illa non omnis homo albus est. Et item huic, Aliquis homo albus est, illa, nullus homo albus est, & huic rursus, Homo albus est, illa, homo albus non est. ARgl.

Dico autem, ut est Socra. albus, non est Socra. albus. Si autem aliud aliquid de eodem uel de alio, idem non opposita erit ab ea, diuersa. Huic autem quæ est, Omnis homo albus est contradictio illa quæ est, non omnis homo albus est: Illi autem quæ est, Aliquis homo albus est: illa quæ est, nullus homo albus est. Illa autem quæ est, Homo est, illa quæ est, homo albus non est. ANtl. H

Manifestat propositum per exempla, & primo in singularibus: huic enim affirmationi Socrates est albus, hæc sola opponitur, Socrates non est albus, tanquam eius propria negatio. Si uero esset aliud prædicatum uel aliud subiectum, nō esset negatio opposita, sed omnino diuersa: sicut ista, Socrates non est musicus, non opponitur ei quæ est, Socrates est albus: Regula ad opp

I neq; etiam illa quæ est, Plato est albus: huic quæ est, Socrates non est albus. Secũdo manifestat idem quando subiectum affirmationis est vniuersale vniuersaliter sumptum, sicut huic affirmationi, Omnis homo est albus, opponitur eius propria negatio, non omnis homo est albus, quæ æquipollet particulari negatiuæ. Tertio ponit exemplum quando affirmationis subiectum est vniuersale particulariter sumptum, & dicit ꝙ huic affirmationi, Aliquis homo est albus, opponitur tanquã eius propria negatio, nullus homo est albus. Nam nullus dicit quasi non vllus .i. non aliquis. Quarto ponit exemplum quando affirmationis subiectum est vniuersale indefinite sumptũ, & dicit ꝙ isti affirmationi, Homo est albus, opponitur tãqua propria eius negatio: illa quę est, non homo est albus. Sed

Obie. Lec ii. videtur hoc esse contra id quod supra dictum est, ꝙ negatiua indefinita verificatur simul cum indefinita affirmatiua, negatio

K autem non potest verificari simul cum sua opposita affirmatione, quia non contingit de eodem affirmare & negare. Sed

Rñsio. ad hoc dicendum ꝙ oportet quod hic dicitur intelligi quando negatio ad idem refertur quod affirmatio continebat, &

Primo. hoc potest esse dupliciter. Vno modo, quando affirmatur aliquid inesse homini ratione sui ipsius, quod est per se de eodem

Secũdo. prędicari, & hoc ipsum negatio negat. Alio modo, quando aliquid affirmatur de vniuersali ratione sui singularis: & pro eodem de eo negatur. Deinde, cum dicit.

A Rgl. *Dictum est igitur unam affirmationem uni contradictoriæ opponi negationi, & quæ nam sint illæ, & contrarias alias esse, & quæ sint etiam illæ, & item omnis contradictionis alteram partem ueram: alteram falsam esse. Et cur ita sit, & quando rursus uera est, aut falsa.*

A N tl. *Quod igitur una affirmatio uni negationi opponitur contradictoriæ, & quæ sunt hæ, dictum est. Et quod sunt aliæ contrariæ, & quæ sunt hæ dictum est, & quod non omnis uera uel*

L *falsa contradictio, & quare, & quando uera, uel falsa.*

Epilogat quæ dicta sunt, & concludit manifestum esse ex

Expo. t De subcõtra tacet. Lec ii. prædictis ꝙ vni affirmationi opponitur vna negatio: & ꝙ oppositarum affirmationum & negationum alię sunt contrarię, alię contradictorię, & dictum est quę sint. Tacet autem de subcontrarijs, quia non sunt recte oppositæ vt supra dictum est. Dictum est etiam ꝙ non omnis contradictio est vera vel falsa: & sumitur hic large contradictio pro qualicunque oppositione affirmationis & negationis, nam in his quæ sunt verę contradictoriæ semper vna est vera, altera falsa. Quare autem in quibusdam oppositis hoc non verificetur dictum est

Aliqñ affir. & neg non proprie oppo. supra, quia. s. quædam non sunt contradictorię, sed contrarię, quæ possunt simul esse falsę. Contingit autem affirmationem & negationem non proprie opponi, & ideo contingit eas esse veras simul. Dictum est autem ꝙ altera semper est vera, altera autem falsa: quia, scilicet in his quæ verę sunt contradictorię. Deinde, cum dicit.

A Rgl. *Ea autem una est affirmatio, & item una negatio, quæ unũ de uno significat: siue sit, siue non sit uniuersaliter uniuersale,*

M *ut Omnis homo albus est, non omnis homo albus est: Homo albus est, homo albus non est, Nullus homo albus est, quidam homo albus est, modo album unum significet.*

A Ntl. *Vna autem affirmatio & negatio est, quæ unum de uno significat uel cum sit uniuersale uniuersaliter uel non similiter, ut Omnis homo albus est, non omnis homo albus est, nullus homo albus est, quidam homo albus est, si album unum significat.*

Ostendit quæ sit affirmatio vel negatio vna, quod quidem

Lec. g. iam supra dixerat, vbi habitum est ꝙ vna est enuntiatio quæ vnum significat, sed quia enuntiatio in qua aliquid prędicatur

Vnitas enũ. non impedi. de aliquo vniuersaliter vel non vniuersaliter multa sub se continet, intendit ostendere ꝙ per hoc non impeditur vnitas enũtiationis. Et circa hoc duo facit. Primo ostendit ꝙ unitas enũtiationis non impeditur per multitudinem quæ cõtinetur sub vniuersali, cuius ratio vna est. Secundo ostendit ꝙ impeditur vnitas enuntiationis per multitudinẽ quæ continetur sub sola nominis unitate: ibi { Si vero duobus. } Dicit ergo ꝙ una est N

affirmatio uel negatio cum unũ significatur de uno, siue illud vnum quod subijcitur sit vniuersale uniuersaliter sumptum, siue non sit aliquid tale, sed sit uniuersale particulariter sumptum vel indefinite, aut etiam si subiectũ sit singulare. Et exemplificat de diuersis sicut uniuersalis ista affirmatiua ẽ una, Omnis homo est albus. Et similiter particularis negatiua quæ est eius negatio. s. non est omnis homo albus. Et subdit alia exempla quæ sunt manifesta. In fine autem apponit quandam conditionem quæ requiritur ad hoc ꝙ quęlibet harum sit una { si scilicet album quod est prędicatum significat vnum. } Nam

Mul singu non tollit unitatẽ unĩ. sola multitudo prædicati impediret vnitatem enuntiationis. Ideo autem vniuersalis ꝓpositio vna est quãuis sub se multitudinẽ singularium cõprehendat, quia prędicatũ non attribuitur multis singularibus, secundũ ꝙ sunt in se subdiuisa, sed secundum ꝙ vniuntur sub vno communi. Deinde, cum dicit. O

A Rgl. *Quod si duobus nomen est unum positum, ex quibus unum non constat, non est una affirmatio, nec una negatio.*

A Ntl. *Si uero duobus unum nomen positum est, ex quibus non est unum, non est una affirmatio.*

Ostendit ꝙ sola unitas nominis non sufficit ad vnitatem enuntiatiõis. Et circa hoc quatuor facit. Primo proponit quod intendit. Secundo exemplificat: ibi. { Vt si quis ponat. } Tertio probat: ibi { Nihil enim differt. } Quarto infert correlarium: ibi { Quare nec in his. } Dicit ergo primo ꝙ si vnum nomen imponatur duabus rebus ex quibus non fit vnum, nõ

Sensus verus ex qb' &c. Vnitas enun. Vnũ ex partib'. est affirmatio una. Quod autem dicit ex quibus non fit unum potest intelligi dupliciter. Vno modo ad excludendum hoc ꝙ multa continentur sub uniuersali, sicut homo & equus sub animali. Hoc enim nomen animal significat utrumq; non secundum ꝙ sunt multa differentia adinuicem, sed secundũ ꝙ uniuntur in natura generis. Alio modo & melius ad excludendũ hoc ꝙ ex multis partibus fit unum, siue sint partes rationis, sicut sunt genus & differentiæ quæ sunt partes definitionis, P siue sint partes integrales alicuius compositionis, sicut ex lapidibus & lignis fit domus. Si uero sit tale prædicatum, quod attribuatur rei, requiritur ad unitatem enuntiationis ꝙ multa quæ significantur currant in unum secundum aliquem di-

Vnitas uo. qñ suffi. ad uni enũ. ctorum modorum. Vnde non sufficiet sola unitas uocis. Si uero sit tale prædicatum quod referatur ad uocem: sufficiet unitas uocis, ut si dicam, canis est nomen. Deinde, cum dicit.

AR gl. *Veluti si quispiam nomen equo & homini posuerit nomen tunica, hæc oratio, tunica est alba: non erit una affirmatio, nec etiam una negatio.*

A Ntl. *Vt si quis ponat hoc nomen tunica homini & equo: & dicat tunica est alba, hæc non est una affirmatio: nec una negatio.*

Exemplificat quod dictum est, vt si aliquis hoc nomen tunica imponat ad significandum hominem, & equum: & sic si dicam, tunica est alba, non est affirmatio vna neque negatio. Deinde, cum dicit.

Q ARgl. *Hæc enim homo & equus est albus: nihil ab illa differre uidetur. At hæc nihil ab hisce differt: equus est albus. & homo est albus. Quod si hæ plura significant, & sunt plures, patet & primam illam: aut plura: aut nihil significare: non est enim aliquis homo equus.*

ANtl. *Nihil enim differt hæc: quam dicere est homo albus & est equus albus. Si ergo hæ multa significant: & sunt plures: manifestum est quoniam & prima multa: uel nihil significat: neq; enim aliquis est homo equus.*

Probat quod dixerat tali ratione. Si tunica significat hominem & equum nihil differt si dicatur tunica est alba, aut si dicatur homo est albus & equus est albus, sed istę homo est albus, & equus est albus significant multa: & sunt plures enuntiationes, ergo etiam ista tunica est alba multa significat. Et hoc si significat hominem & equum ut res diuersas. Si uero significat hominem & equum utpote unam rem: nihil significat,

A cat, quia nõ est aliqua res quæ cõponatur ex homine & equo. Quod autẽ dicit ꝙ non differt dicere tunica est alba, & homo est albus, & equus est albus, non est intelligendum quantum ad veritatem & falsitatem. Nam hæc copulatiua homo est albus, & equus est albus, non potest esse vera nisi vtraque pars sit vera, sed hæc tunica est alba prædicta ratione facta potest esse vera etiam altera existente falsa, alioquin non oporteret distinguere multiplices propositiones ad soluendum rationes sophisticas. Sed hoc est intelligendum quantum ad vnitatem & multiplicitatem. Nam sicut cum dicitur, homo est albus & equus est albus, non inuenitur aliqua vna res cui attribuatur prædicatum, ita etiam nec cum dicitur tunica est alba. Deinde, cum dicit.

No. circa veri. copu.

ARgi. *Quare nec in his affirmationibus, negationibusue, necesse est alteram ueram, alteram falsam esse.*

ANti. *Quare nec in his necesse est hanc quidem contradictionem*
B *ueram esse, illam uero falsam.*

Concludit ex premissis ꝙ nec in his affirmationibus & negationibus quæ vtuntur subiecto æquiuoco semper oportet vnam esse veram & aliam falsam, quia. s. negatio potest aliud negare quam affirmatio affirmet.

LECTIO. XIII.

ARgi. *In his igitur quæ sunt, & fuerunt, necesse est affirmationẽ aut negationem ueram uel falsam esse. Atque earum quidem quæ uniuersales uniuersaliter sunt, semper necesse est alteram ueram, alteram falsam esse, & singularium etiam, uti diximus. Nam earum quæ dictæ sunt non uniuersaliter uniuersales, non necesse est alteram ueram, alteram falsam esse. Atque de his etiam antea diximus. In singularibus autem atque futuris non similiter res sese habet.*

A Nti. *In his ergo & quæ sunt, & quæ facta sunt, necesse affirmationem, uel negationem ueram, uel falsam esse. In uniuersalibus quidem uniuersaliter, semper hanc quidem ueram, illam*
C *uero falsam, & in his quæ sunt singularia, quemadmodum dictum est. In his uero, quæ in uniuersalibus non uniuersaliter dicuntur, non est necesse. Dictum est autem & de his. In singularibus uero, & futuris non similiter.*

Cõ. vj. POstquam Philosophus determinauit de oppositione enuntiationum, & ostendit quomodo diuidunt verum & falsum oppositæ enuntiationes, hic inquirit de quodam quod poterat esse dubium, vtrum, scilicet id quod dictũ est, similiter inueniatur in omnibus enuntiationibus, vel non. Et circa hoc duo facit. Primo proponit dissimilitudinem. Secundo probat eam, ibi { Nam si omnis affirmatio. } Circa primum considerandũ est ꝙ Philosophus in premissis triplicem diuisionem enuntiationum assignauit, quarũ prima fuit secundum vnitatem enuntiationis, prout, scilicet enuntiatio est vna simpliciter vel coniunctione vna. Secunda fuit secundum qualitatem prout, scilicet enuntiatio est affirmatiua vel negatiua. Tertia fuit secundum quantitatem, vtpote ꝙ enuntiatio quædam est vniuersalis, quædam particularis, quædam indefinita, & quædam singularis. Tangitur autẽ hic quarta diuisio enuntiationum secundũ tempus. Nam quædam est de præsenti, quædam de præterito, quædam de futu-
D ro. Et hæc etiam diuisio potest accipi ex his quæ supra dicta sunt. Dictum est enim supra ꝙ necesse est omnem enuntiationem esse ex verbo, vel ex casu verbi. Verbum autem est quod consignificat præsens tempus: casus autem verbi sunt qui consignificant tempus præteritum vel futurum. Potest autem accipi quinta diuisio enuntiationum secundum materiam, quæ quidem diuisio attenditur secundum habitudinem prædicati ad subiectum. Nam si prædicatum per se insit subiecto dicetur esse enuntiatio in materia necessaria vel naturali, vt cum dicitur, homo est animal, vel homo est risibile. Si vero prædicatum per se repugnet subiecto quasi excludẽs rationem ipsius: dicetur enuntiatio esse in materia impossibili siue remota, vt

Triplex diuisio enun.

Lec. 8.

Verbũ & casus ver.

Enun. in mã necessaria.

cum dicitur, homo est asinus. Si vero medio modo se habeat
E prædicatum ad subiectum, vt. s. nec per se repugnet subiecto nec per se insit: dicetur enuntiatio esse in materia possibili siue contingenti. His igitur enuntiationis differentijs consideratis non similiter se habet iudicium de veritate & falsitate in omnibus. Vnde Philosophus dicit ex premissis concludens ꝙ in his quæ sunt. i. in propositionibus de presenti, & in his quæ facta sunt. i. in enuntiationibus de preterito: necesse est ꝙ affirmatio vel negatio determinate sit vera vel falsa. Diuersificatur tamen hoc secundum diuersam quantitatem enuntiationis. Nam in enuntiationibus in quibus de vniuersalibus subiectis aliquid vniuersaliter prædicatur, necesse est ꝙ semper vna sit vera. s. affirmatiua vel negatiua, & altera falsa quæ. s. ei opponitur. Dictum est enim supra ꝙ negatio enuntiationis vniuersalis in qua aliquid vniuersaliter prædicatur, est negatiua non vniuersalis, sed particularis, & econuerso, vniuersalis negatiua non est directe negatio vniuersalis affirmatiuę, sed particularis & sic oportet secundum prędicta ꝙ vna earum semper sit vera & altera falsa in quacunque materia. Et eadem ratio est in enuntiationibus singularibus, quæ etiam contradictorię opponuntur, vt supra habitum est. Sed in enuntiationibus in quibus aliquid prædicatur de vniuersali non vniuersaliter, non est necesse ꝙ semper vna sit vera & altera sit falsa, quia possunt ambę esse simul verę, vt supra ostensum est. Et hoc quidem ita se habet quantum ad propositiones quæ sunt de præterito vel de presenti. Sed si accipimus enuntiationes quæ sunt de futuro, etiam similiter se habent quantum ad oppositiones quæ sunt de vniuersalibus vel vniuersaliter vel non vniuersaliter sumptis. Nam in materia necessaria omnes affirmatiuæ determinatæ sunt verę, ita in futuris sicut in preteritis & pręsentibus, negatiuę vero falsę. In materia autem impossibili econtrario. In contingenti vero vniuersales sunt falsę & particulares sunt verę: ita in futuris sicut in preteritis & pręsentibus. In indefinitis autem vtraque simul est vera in futuris sicut in pręsentibus vel preteritis. Sed in singularibus & futuris est quędam dissimilitudo. Nam in preteritis & pręsentibus necesse est ꝙ altera oppositarum determinate sit vera & altera falsa in quacunque materia. Sed in singularibus quæ sunt de futuro hoc non est necesse, ꝙ vna determinate sit vera & altera falsa. Et hoc quidem dicitur quantum ad materiam contingentem. Nam quantum ad materiam necessariam & impossibilem similis ratio est in futuris singularibus, sicut in pręsentibus & preteritis. Hic tamen Aristo. mentionem fecit de materia contingenti, quia illa proprię ad singularia pertinet quæ contingenter eueniunt, quæ autem per se insunt vel repugnant, attribuuntur singularibus secundum vniuersalium rationes.

In materia ipossibili.

In materia contingēti.

Lec. 11.

F
Lec. 5.

Lec. 11.
Enun. de futu quo ad veri. vel falsi.

Veri vel fal in sin gu. de fu te pñt & fu.
G

Contingens ad singu.

Circa hoc igitur versatur tota pręsens intentio, vtrum in enuntiationibus singularibus de futuro in materia contingenti necesse sit ꝙ determinate vna oppositarum sit vera & altera falsa. Deinde, cum dicit.

ARgi. *Nam si omnis affirmatio, uel negatio uera est, aut falsa, & omne necesse est esse, aut non esse.*

ANti. *Nam si omnis affirmatio, uel negatio uera uel falsa est: & omne necesse est uel esse, uel non esse.*

Probat premissam differentiam. Et circa hoc duo facit. Primo probat propositum ducendo ad inconueniens. Secundo ostendit illa esse impossibilia quæ sequuntur: ibi { Quæ ergo contingunt inconuenientia. } Circa primum duo facit. Primo ostendit ꝙ in singularibus & futuris non semper potest determinate attribui ueritas alteri oppositorum. Secundo ostendit ꝙ non potest esse ꝙ vtraque ueritate careat: ibi { At uero neque quoniam. } Circa primum ponit duas rationes, in quarum prima ponit quandam consequentiam, scilicet ꝙ si omnis affirmatio uel negatio determinate est uera uel falsa: ita in singularibus & futuris, sicut in alijs, consequens est ꝙ omnia necesse sit uel determinate esse, uel non esse. Deinde, cum dicit.

Lec. 14. quem.

H

Prima ra. circa ve vel fal sing.

ARgi. *Quare si quispiam quidem dixerit quippiam fore, alius autem illud idem non fore dixerit, necesse est, ut patet, alterum ipsorum dicere uerum, si omnis affirmatio, uel negatio uera*

est aut falsa. In talibus enim non simul ambæ fuerint ueræ.

ANti. *Quare si hic quidem dicat futurum, aliquid, ille uero non dicat, hoc idem ipsum, manifestum est, quoniam necesse est uerum dicere alterum ipsorum, si omnis affirmatio uel negatio uera, uel falsa est. Vtræque enim non erunt simul in talibus.*

Vel si itaq; hic quidem, vt habetur in græco, probat consequentiam prædictã. Ponamus enim q sint duo homines, quorum vnus dicat aliquid esse futurum: puta q Socrates curret, alius vero dicat hoc idem ipsum non esse futurum: supposita K premissa positione. s. q in singularibus & futuris contingit alteram esse veram. s. affirmatiuam vel negatiuam, sequetur q necesse sit q alter eorum verum dicat, nõ autem vterq;, quia non potest esse q in singularibus ꝓpositionibus futuris vtraq; sit simul vera. s. affirmatiua & negatiua: sed hoc habet locum solum in indefinitis. Ex hoc autem q necesse est alterum eorũ verum dicere, sequitur q necesse sit determinate vel esse vel non esse. Et hoc probat consequenter, quia ista duo conuertibiliter consequũtur. s. q verum sit id quod dicitur, & q ita sit in re. Et hoc est quod manifestat consequenter dicens.

Verũ dictũ & eẽ cõuertibiliter.

ARgi. *Nam si uere quispiam dicit hoc album, aut non album esse, necesse est album, aut non album esse. Et si est album, aut non album, uerum utique dicit affirmando, aut negando: & si non est, falsum dicit, & si falsum dicit, non est. Quare necesse est affirmationem, aut negationem ueram uel falsam esse. Nihil ergo aut est, aut fit a fortuna, neque est quicquam, quod æque fieri, ac non fieri possit, neque erit, aut non erit quicquam, sed omnia necessario eueniũt, & nihil est quod æque fieri ac nõ fieri possit.* L *Nam aut is dicit uerum qui affirmauit, aut is, qui negauit. Quare non est quicquã omnino talis natura. Etenim esset quod æque fieret, uel non fieret: Id enim quod æque fieri, atque non fieri, potest, non magis sic, aut sic sese habet, aut habebit.*

ANti. *Nam si uerum est dicere quoniam est album, uel non album, necesse est esse album, uel non album, & si est album, uel non album, uerum est affirmare, uel negare, & si non est, mentitur: & si mentitur, non est. Quare necesse est, aut affirmationem, aut negationem ueram esse, uel falsam. Nihil igitur, neque est, neque fit neque a casu: neque ad utrũlibet nec erit: nec non erit, sed ex necessitate omnia: & non utrumlibet. Aut enim qui dicit uerus est: aut qui negat. Similiter enim uel fieret: uel non fieret. Vtrũlibet enim nihil magis sic: uel non sic se habet: aut habebit.*

M Nam si verum est dicere q albũ sit: ex necessitate sequitur q ita sit in re, & si verum est negare, ex necessitate sequitur q ita nõ sit, & econuerso: quia si ita est in re vel nõ, ex necessitate sequitur q sit verũ affirmare vel negare, & eadem etiam conuertibilitas apparet in falso, quia si aliquis mentitur falsum dicens, ex necessitate, sequitur q non ita sit in re sicut ipse affirmat vel negat. Et econuerso, si non est ita in re sicut ipse affirmat vel negat, sequitur q affirmans vel negans mentitur. Est ergo processus huius rationis talis. Si necesse est q omnis affirmatio vel negatio in singularibus & futuris sit vera vel falsa, necesse est q omnis affirmãs vel negans determinate dicat verum vel falsum. Ex hoc autẽ sequitur q omne necesse sit esse vel non esse: ergo si omnis affirmatio vel negatio determinate sit vera, necesse est omnia determinate esse vel non esse. Ex hoc concludit vlterius q omnia sint ex necessitate. Per quod triplex genus contingentium excluditur. Quędam enim contingunt vt in paucioribus quæ accidunt a casu vel fortuna. Quędam vero se habent ad vtrũlibet, quia. s. non magis se habent ad vnam partem quã ad aliam, & ista procedunt ex electione. Quædam vero eueniunt vt in pluribus, sicut hominẽ canescere in senectute quod causatur ex natura. Si autem omnia ex necessitate euenirent nihil horum cõtingentium esset. Et ideo dicit {nihil est} quantum ad ipsam permanẽtiam eorum quæ permanent contingenter {neq; fit} quantũ ad productionem eorum quæ contingenter causantur {nec casu} quantum ad ea quæ in minori parte siue in paucioribus {nec vtrũlibet} quãtum ad ea quæ se habent ęqualiter ad vtrũq;. s. esse vel nõ esse, & ad neutrum horum sunt determinata, quod significat cũ subdit {nec erit: nec nõ erit.} De eo enim quod est magis determinatum ad vnam partem, possumus determinate verũ dicere q hoc erit vel non erit, sicut medicus de cõualescente vere dicit iste sanabitur: licet fortę ex aliquo accidente eius sanitas impediatur. Vnde & philosophus dicit in. ij. de Generatione q futurus quis incedere non incedet. De eo enim qui habet propositum determinatũ ad incedẽdum, vere potest dici q ipse incedet, licet per aliquod accidens impediatur eius incessus. Sed eius quod est ad vtrũlibet proprium est q quia non determinatur magis ad vnum quã ad alterum non potest de eo determinate dici neq; q erit neq; q non erit. Quomodo autem sequatur q nihil sit ad vtrũlibet ex pręmissa hypothesi manifestat subdẽs, q si omnis affirmatio vel negatio determinate sit vera, oportet q vel ille qui affirmat vel ille qui negat dicat verum, & sic tollitur id quod est ad vtrũlibet, quia si esset aliquid ad vtrũlibet, similiter se haberet ad hoc fieri vel non fieri, & non magis ad vnum quã ad alterum. Est autẽ considerandum q philosophus non excludit hic expresse contingens quod est vt in pluribus duplici ratione. Primo quidẽ quia tale contingens non excludit quin altera oppositarum enunciationum determinate sit vera & altera falsa, vt dictum est. Secundo quia remoto contingenti quod est in paucioribus, quod a casu accidit, remouetur per consequens contingens quod est vt in pluribus. Nihil enim differt id quod est in pluribus ab eo quod est in paucioribus, nisi q deficit in minori parte. Deinde, cum dicit.

N

De fortuna, & de eo quod est ad vtrũ.

Lec. x. & com. ... Ad vtrũlibet ... O

Contingens ... album.

ARgi. *Præterea si est nunc aliquid album: uere quispiam prius asseruisset: si fore illud dixisset. Quare semper esset uerum: si diceretur quoduis eorum quæ facta sunt: esse uel fore. Quod si semper esset uerum si diceretur: hoc esse uel fore: fieri non potest ut illud non sit, aut non oriatur. At quod fieri non potest: ut non oriatur: id impossibile est ut non fiat. Sed quod impossibile est quod non fiat: id fieri necesse est: uniuersa ergo futura. necesse est fieri. Quare nihil est omnino quod æque fieri: atque non fieri potest: nec a fortuna quicquam euenit: sed omnia necessario fiunt. Nam si fortuna quippiam euenerit: id non necessario erit.* P

A Nti. *Amplius si est album nunc: uerum erat dicere prius, quoniã erit album. Quare semper uerum fuit dicere quodlibet eorum quæ facta sunt: quoniam est uel erit. Quod si semper uerũ fuit dicere quoniam est: uel erit: non potest hoc non esse: uel non futurum esse. Quod autem non potest non fieri: impossibile est non fieri. Et quod impossibile est non fieri: necesse est fieri. Omnia ergo quæ futura sunt: necesse est fieri. Nihil igitur utrũlibet: neque casu erit. Nam si casu: non ex necessitate.*

Scdam. Ponit secundã rationem ad ostendendum prędictam dissimilitudinem ducẽdo ad impossibile. Si enim similiter se habet veritas & falsitas in pręsentibus & futuris, sequitur vt quicquid Q verum est de pręsenti, antecedenter fuerit verum de futuro, eo modo quo est verum de pręsenti. Sed determinate nunc est verum dicere de aliquo singulari quod est albũ, ergo primo, idest antequã illud fieret album, erat verum dicere quoniam hoc erit album. Sed eadem ratio videtur esse in propinquo & in remoto, ergo si ante vnum diem verum fuit dicere, q hoc erit album, sequitur q semper fuit verum dicere de quolibet eorum quæ facta sunt q erit. Si autem semper est verum dicere de pręsenti quoniã est, vel de futuro q erit, non potest hoc non esse, vel non futurum esse. Cuius consequentię ratio patet, quia ista duo sunt incompossibilia q aliquid vere dicatur esse, & q non sit. Nam hoc includitur in significatione veri, vt sit id quod dicit. Si ergo ponit verũ esse id quod dicitur de pręsenti vel de futuro, non potest esse quin illud sit pręsens vel futurũ. Sed quod nõ põt nõ fieri, idẽ significat cũ eo quod est impossibile non fieri. Et quod impossibile est non fieri, idem significat cum

Includitur in signif. ve.

Ratio. Lec iiij. Triplex genus cõting.

eo

A eo quod est necesse fieri, vt in. 2. plenius dicetur. Sequitur ergo (Lec. 10.) ex prçmissis q; omnia, quç futura sunt, necesse est fieri. Ex quo sequitur vlterius q; nihil sit neq; ad vtrũlibet neq; a casu, quia illud quod accidit a casu, nõ est ex necessitate, sed vt in paucioribus. Hoc aũt relinquit pro inconueniẽti ergo & primum est falsum. s. q; omne quod est verum esse, verum fuerit determinate dicere esse futurum. (Notãdũ.) Ad cuius euidentiam considerandum est, q; cum verum hoc significet, vt dicatur aliquid esse qđ est, hoc modo est aliquid verum, quo habet esse. Cum aũt aliqd est in prçsenti habet esse in seipso, & ideo vere põt dici de eo, quod est. Sed quãdiu aliquid est futurum, nõdum est in seipso, est aũt aliqualiter in sua causa. Quod quidem contingit tripliciter. (Aliqd est in sua cã triplr.) Vno modo vt sic sit in sua causa vt ex necessitate ex ea proueniat, & tunc determinate habet esse in sua causa. Vnde determinate põt dici de eo q; erit. Alio modo aliquid est in sua causa vt quæ habet inclinationem ad suum effectum, quæ tamen impediri põt. Vnde & hoc determinatum est in sua causa, sed mutabiliter, & sic de hoc vere dici põt, hoc erit, sed nõ per omnimodam certitudinem. B Tertio aliquid est in sua cã pure in potẽtia quç et nõ magis est determinata ad vnum q̃; ad aliud. Vnde relinquit q; nullo modo põt de aliquo eorũ determinate dici q; sit futurũ, neq; q; sit vel nõ sit. Deinde, cum dicit.

ARgl. *At uero neq; dicere quisquam potest neutrum esse uerum, ueluti neq; fore, neq; non fore.*

ANtl. *At uero nec quoniam neutrum uerum est contingit dicere, ut quoniam neq; erit, neq; non erit.*

Ostendit q; veritas nõ omnino deest in singularibus futuris vtriq; oppositorũ, in primo proponit quod intẽdit. dicẽs q; nõ est verũ dicere q; in talibus alterũ oppositorũ non sit verũ. vt si dicamus q; neq; erit neq; nõ erit. Secondo ibi.

ARgl. *Primo namq; cum affirmatio uera non est, negatio uera non erit, & cum hæc est falsa, fit ut affirmatio non sit uera.*

A Ntl. *Primum enim cum sit affirmatio falsa, erit negatio nõ uera, & cum hæc sit falsa, contingit affirmationem esse non ueram.*

C Probat propositum duabus rationibus. Quarum prima talis est. Affirmatio & negatio diuidunt verum & falsum, quod patet ex definitione veri & falsi. (Verita. oino nõ deesse in vtroque opp.ora.) Nam nihil aliud est verum q̃; esse quod est, vel non esse quod nõ est, & nihil aliud est falsum q̃; esse quod nõ est, vel nõ esse quod est, & sic oportet q; si affirmatio sit falsa, q; negatio sit vera, & econuerso. Sed secũdum prçdictam positionem affirmatio est falsa qua dicitur hoc erit, nec tamen negatio est vera, & similiter negatio erit falsa, affirmatione non existente vera, ergo prædicta positio est impossibilis. s. q; veritas desit vtriq; oppositorum. Secundam rationem ponit ibi.

ARgl. *Et insuper si uere quispiam dicit album quodpiam esse simul & magnum, necesse esse utrunq;, & si uere dicit cras fore, oportet illud cras fore. Quod si neq; erit cras, neq; non erit, non erit id in ratione rerum, quod æque fieri, atq; non fieri potest, ueluti naualis pugna. Oportet enim neque fieri neque non fieri pugnam naualem.*

D

ANtl. *Ad hæc si uerum est dicere, quoniam album est, & magnum, oportet esse utrunq;, si uero erit cras, oportet esse cras. Si autẽ neq; erit, neq; non erit cras, non erit utrũlibet, ut nauale bellũ: oportebit. n. neq; fieri nauale bellum, neq; non fieri.*

Quæ talis est. Si verũ est dicere aliquid, sequitur q; illud sit, puta si verum est dicere q; aliquid sit magnum & album, sequitur vtraq; esse, & ita de futuro sicut de prçsenti. Sequitur enim esse cras, si verũ est dicere q; erit cras. Ergo si vera est prçdicta positio dicens, q; neq; cras erit, neq; non erit: oportebit neq; fieri, neq; non fieri, quod est contra rationem eius quod est ad vtrũlibet, quia quod est ad vtrũlibet se habet ad alterutrum, vt nauale bellum. Et ita ex hoc sequitur medii inconueniens quod in præmissis.

LECTIO. XIIII.

ARgl. *Ea igitur absurda, quæ eueniunt, hæc sunt, & istiusmodi cætera, si necesse est enuntiationum oppositarum tam in uniuersalibus uniuersaliter, quam in singularibus, alteram ueram, alteram falsam esse, nihil inquam in his esse quæ fiunt, quod æque fieri atq; non fieri poßit, sed esse, ac fieri necessario cuncta. Quare nec consultare opus est: nec aggredi res agendas, ueluti si hoc quidem fecerimus, eueniet hoc, si hoc uero non fecerimus, eueniet hoc.* E

Quæ ergo contingunt inconuenientia hæc sunt, & huiusmodi alia: si omnis affirmationis, & negationis, uel in his, quæ de uniuersalibus dicuntur uniuersaliter, uel in his, quæ sunt singularia, necesse est oppositarum hanc quidem ueram esse, illam uero falsam. Nihil autem utrumlibet esse in his, quæ fiunt, sed omnia esse, & fieri ex neceßitate. Quare non oportebit neq; consulere, neq; negociari, quoniam si hoc facimus, erit hoc, si uero non hoc: non erit. (A Ntl.) F

OStenderat superius philosophus ducendo ad inconueniens quod non est similiter verum vel falsum determinate in altero oppositorum in singularibus, & futuris: sicut supra de alijs enũtiationibus dixerat. Nunc autem ostendit incõuenientia ad quæ adduxerat esse impossibilia. (Lec. 12. Lec. 11.) Et circa hoc duo facit. Primo ostendit impossibilia ea quæ sequebantur. Secundo concludit quomodo circa hæc se veritas habeat: ibi { Igitur esse quod est. } (Lec. 15.) Circa primum tria facit. Primo ponit inconuenientia quæ sequuntur. Secũdo ostendit hæc inconuenientia ex prædicta positione sequi: ibi { Nihil enim prohibet. } Tertio ostendit esse impossibilia inconuenientia memorata: ibi { Quòd si hæc possibilia non sunt. } Dicit ergo ex prædictis rationibus concludens q; hæc inconuenientia sequuntur, si ponatur q; necesse sit oppositarum enuntiationũ alteram determinate esse veram & alteram esse falsam, similiter in singularibus sicut in vniuersalibus, q;. s. nihil in his, quæ fiunt sit ad vtrumlibet, sed omnia sint & fiant ex necessitate. G Et ex hoc vlterius inducit alia duo inconuenientia, quorũ primum est q; non oportebit de aliquo consiliari. Probatum est enim in tertio Ethicorum, q; consilium non est de his, quç sunt ex necessitate, sed solum de contingentibus quæ possunt esse & non esse. (Lec 7. c. 6 Consiliũ de quibus.) Secundum inconueniens est q; omnes actiones humanæ, quæ sunt propter aliquem finem, puta negociatio quæ est propter diuitias acquirendas erunt superfluç, quia si omnia ex necessitate eueniunt, siue operemur, siue non operemur, erit quod intendimus. Sed hoc est contra intentionem hominum, quia ea intentione videntur consiliari & negociari vt si hæc faciant, erit talis finis: si autem faciant aliquid aliud, erit alius finis. Deinde, cum dicit.

ARgl. *Nihil enim probibet & annos usq; centies centum, unũ hoc fore, alterum non fore dicere, ut necessario ipsorum eueniat alterum, q. quidem uere tunc diceretur.*

ANtl. *Nihil enim prohibet in millesimum annum hunc quidem dicere hoc futurum esse: illum uero non dicere. Quare ex neceßitate erit quodlibet eorum, q. tunc ab eo uerum erat dicere.*

H Probat q; dicta inconuenientia consequantur ex dicta positione. Et circa hoc duo facit. Primo ostendit prædicta inconuenientia sequi quodam possibili posito. Secundo ostendit quòd eadem inconuenientia sequantur etiam si illud non ponatur: ibi { At nec hoc differt. } Dicit ergo primo non esset impossibile q; ante mille annos quando nihil apud homines erat præcogitatum vel præordinatum de his quæ nunc aguntur: vnus dixerit q; hoc erit, puta q; ciuitas talis subuertetur, alius autem dixerit q; hoc non erit. Sed si omnis affirmatio vel negatio determinate est vera, necesse est q; ambo determinate verum dixerint: ergo necesse fuit quodlibet eorum ex necessitate euenire. Et eadem ratio est in omnibus alijs, ergo omnia ex necessitate eueniunt. Deinde, cum dicit.

ARgl. *At uero neq; quicquam refert, si quippiam dixere contradictionem ipsam, uel non dixere. Patet enim ita res ipsas sese habere, & si non alter quicquam affirmabit: alter negabit. Non*

I enim quia affirmatio dicta eſt, aut negatio, ideo res erit, aut non erit, neq; magis ſi ad annos uſq; centies centum, quã quanto tẽpore fore, aut non fore dicat. Quare ſi in omni tempore contradictio ſic habebat, ut altera pars ipſius ſit uera, neceſſe erat hoc fieri, & unumquodq; eorum quæ fuere, ſic ſemper ſeſe habebat, ut neceſſario fiat, Nam ſi uere quiſpiam dixit hoc fore, fieri nequit, ut non oriatur ipſum atq; eueniat, & ſi euenit, atq; eſt ortum, ſemper antea uerum erat ipſum dicere fore.

ANti. At uero neq; hoc differt, ſi aliquis dixerit contradictionem hoc, uel non dixerit. Manifeſtum eſt enim quoniam ſic ſe habent

K res, etiam ſi non hic quidem affirmauerit, ille uero negauerit. Non enim propter negare, uel affirmare, erit uel non erit, nec in milleſimum annum magis, quã in quantolibet tempore. Quare ſi in omni tempore ſic ſe habeat, ut unum diceretur uere, neceſſe erat hoc fieri, & unumquodq; eorum quæ fiunt, ſic ſemper ſe habeat, ut ex neceſſitate fieret. Quando enim uere dicit quis quoniam erit, non poteſt non fieri, & quod factum eſt, uerum erat dicere ſemper, quoniam erit.

Oſtendit ꝙ idem ſequitur ſi illud poſſibile non ponatur. Nihil enim differt quantum ad rerum exiſtentiam vel euentum, ſi vno affirmante hoc eſſe futurum, alius negauerit vel non negauerit. Ita enim ſe habebit res ſi hoc factum fuerit ſicut ſi nõ factum fuerit. *Nihil affir. vel nega. non mutat res.* Non enim propter noſtrum affirmare vel negare mutatur curſus rerum, vt ſit aliquid vel non ſit, quia veritas noſtræ enuntiationis non eſt cauſa exiſtentię rerum, ſed potius econuerſo. Similiter etiam non differt quantum ad euentum eius quod nunc agitur verum fuerit affirmatum vel negatum ante milleſimum annum vel ante quodcunq; tempus. Sic ergo ſi in quocunq; tempore præterito ita ſe habebat veritas enuntiationum, vt neceſſe eſſet ꝙ alterum oppoſitorum vere diceretur, & ad hoc quod neceſſe eſt aliquid vere dici, ſequitur ꝙ neceſſe ſit illud eſſe vel fieri, conſequens eſt ꝙ vnumquodq;

L eorum quæ fiunt, ſic ſe habeat vt ex neceſſitate fiat. Et huiuſmodi conſequentiæ rationem aſſignat per hoc ꝙ ſi ponatur aliquem vere dicere ꝙ hoc erit, non poteſt non futurum eſſe, Sicut ſuppoſito ꝙ ſit homo, non poteſt non eſſe animal rationale mortale. Hoc enim ſignificat, cum dicitur aliquid verę dici, ſcilicet ꝙ ita ſit vt dicitur. Eadem autem habitudo eſt eorum, quæ nunc dicuntur, ad ea, quæ futura ſunt, quæ erant eorum, quæ prius dicebantur, ad ea, quæ ſunt præſentia vel præterita, & ita omnia ex neceſſitate acciderunt, & accidunt, & accident, quia quod nunc factum eſt in præſenti: in præterito exiſtens ſemper verum erat dicere, quoniam erit futurum. Deinde, cum dicit.

ARgi. Si enim hæc eſſe nequeunt. Videmur enim principium futurorum, & deliberando quippiam atq; agendo.

ANti. Quod ſi hæc non ſunt poſſibilia. Videmus enim eſſe principiũ futurorũ, & ab eo quod conſultamus, atq; agimus aliquid.

M Oſtendit prædicta eſſe impoſſibilia. Et primo per rationem. Secundo per exempla ſenſibilia: ibi { Et multa nobis manifeſta &c. } Circa primum duo facit. Primo oſtendit propoſitum in rebus humanis. Secundo etiam in alijs rebus: ibi { Et quoniam eſt omnino &c. } Quantum aũt ad res humanas oſtẽdit eſſe impoſſibilia quæ dicta ſunt. *Hō dñs actuum.* per hoc ꝙ homo manifeſte videtur eſſe principium eorum futurorum quæ agit, quaſi dominus exiſtens ſuorum actuum, & in ſua poteſtate habens agere vel non agere, quod quidem principium ſi remoueatur, tollitur totus ordo conuerſationis humanæ, & omnia principia philoſophiæ moralis. Hoc enim ſublato non erit aliqua vtilitas perſuaſionis, nec comminationis, nec permutationis, aut remunerationis, quibus homines alliciuntur ad bona & retrahuntur a malis, & ſic euacuatur tota ciuilis ſcientia. Hoc ergo *Agēs ſine conſilio.* Philoſophus accipit pro principio manifeſto, ꝙ homo ſit principium futurorum. Non eſt autem futurorum principium niſi per hoc ꝙ conſiliatur, & facit aliquid. Ea enim quæ agũt abſq; conſilio, non habent dominium ſui actus quaſi libere iudicantes de his quæ ſunt agenda, ſed quodam naturali inſtinctu mouentur ad agendum, vt patet in animalibus brutis. N Vnde impoſſibile eſt quod ſupra concluſum eſt, ꝙ non oporteat nos agere vel conſiliari. Et ſic etiam impoſſibile eſt illud ex quo ſequebatur. ſ. ꝙ oĩa ex neceſſitate eueniant. Deinde, cũ dicit.

ARgi. Et omnino id quod ſimiliter eſſe, atq; non eſſe poteſt, eſſe inter ea quæ non ſemper ſunt actu. In quibus utrunq;, & eſſe inquam & non eſſe contingit, quare & fieri & non fieri.

ANti. Et quoniam eſt omnino in his, quæ non ſemper actu ſunt, poſſibile eſſe, & non eſſe ſimiliter, in quibus utrunq; contingit eſſe & non eſſe, quare fieri & non fieri.

Oſtendit idem etiam in alijs rebus. Manifeſtum eſt enim ẽe in rebus naturalibus eſſe quædam quæ non ſemper actu ſunt, ergo eis conuenit eſſe & non eſſe. Alioquin vel ſemper eſſent, O vel ſemper non eſſent. Id autem quod nõ eſt, incipit eſſe aliqd per hoc ꝙ fit illud, ſicut id quod nõ eſt album, incipit eſſe albũ per hoc ꝙ fit album. Si aũt nõ fiat album permanet nõ ens album. Ergo in quibus contingit eſſe & nõ eſſe: contingit etiam fieri & nõ fieri. Non ergo talia ex neceſſitate ſunt vel fiunt, ſed eſt in eis natura poſſibilitatis per quam ſe habent ad fieri & nõ fieri, eſſe & non eſſe. Deinde cum dicit.

ANti. Et rerum complures ita ſeſe habentes ipſis oculis cernimus. Nam ut hoc exemplo percipiatur, ueſtimentum hoc poſſibile eſt ſcindi, & non ſcindetur: ſed tempore poſt conteretur. Similiter & non ſcindi poſſibile eſt. Non enim poſſet tempore poſt contritum fore, ſi ſcindi nõ poſſet. Quare & in alijs ita eſt rebus, quæcunq; talem potentiam ſubeunt. Si igitur inquam hæc fieri nequeunt, patet non omnia neceſſario, uel eſſe, uel fieri, ſed quædam talia eſſe, ut æque fieri, atque non fieri poſſint: de quibus nõ eſt magis affirmatio, quam negatio uera, quædam eſſe huiuſmodi, ut ipſorum magis quidem & plerunq; alterum eueniat: poſſit tamen & alterum euenire: alterum uero non euenire. P

ARgi. Ac multa nobis manifeſta ſunt ſic ſe habentia, ut quoniam hanc ueſtem poſſibile eſt incidi, & non incidetur: ſed prius exteretur. Similiter autem & non incidi poſſibile eſt. Non enim eſſet eam prius exteri, niſi poſſibile eſſet nõ incidi. Quare & in alijs fiendis, quæcunq; ſecundum potentiam huiuſmodi dicuntur, manifeſtum eſt quoniam non omnia ex neceſſitate, uel ſunt, uel fiũt, ſed alia quidem utrumlibet, & non magis uel affirmatio, uel erit negatio uera: alia uero magis quidem & in pluribus alterum, ſed contingit fieri & alterum, alterum uero minime.

Oſtendit propoſitum per ſenſibilia exempla. Sit. n. puta veſtis noua, manifeſtum eſt ꝙ eam poſſibile eſt incidi, quia nihil obuiat inciſioni, nec ex parte agentis, nec ex parte patientis. *Locus.* Probat autem ꝙ ſimul cum hoc ꝙ poſſibile eſt eam incidi, poſſibile eſt etiam eam non incidi, eodem modo quo ſupra probauit duas indefinitas oppoſitas eſſe ſimul veras. ſ. per aſſumptionem contrarij. Sicut enim poſſibile eſt iſtam veſtem incidi, ita poſſibile eſt eam exteri, id eſt vetuſtate corrumpi. Sed ſi exteritur non inciditur, ergo vtrunq; poſſibile eſt. ſ. eam incidi & Q non incidi. Et ex hoc vniuerſaliter concludit ꝙ in alijs futuris, quæ non ſunt in actu ſemper, ſed ſunt in potentia. hoc manifeſtum eſt ꝙ nõ omnia ex neceſſitate ſunt vel fiunt, ſed eorũ quędam ſunt ad vtrũlibet quæ nõ ſe habent magis in affirmatione vel negatione, alia vero ſunt in quibus alterum eorum cõtingit vt in pluribus, ſed tamẽ cõtingit ẽt vt in paucioribus ꝙ altera pars ſit vera & nõ alia, quæ. ſ. nõ contingit vt in pluribus ſit. Eſt aũt conſiderandum ꝙ ſicut Boetius dicit hic in commento, circa poſſibile & neceſſarium diuerſimode aliqui ſunt *Diodor.* opinati. Quidam. n. dixerunt ea ſecundum euentum ſicut Diodorus qui dixit illud eſſe impoſſibile quod nunquam erit, neceſſarium vero quod ſemper erit, poſſibile vero quod quãdoq; erit, quãdoq; nõ erit. Stoici vero dixerũt hoc ſm exteriora phibẽ *Stoici* tia. Dixẽr. n. neceſſariũ eſſe illud qđ nõ põt prohiberi qn ſit verũ, impoſſibile vero qđ ſemp prohibet a veritate, poſſibile vero quod põt prohiberi vel non prohiberi. Vtraq; aũt diſtinctio

A ctio videtur esse competens. Nam prima distinctio est a poste-
Improb. ut, prim Sc&g. riori. Non enim aliquid est necessarium, quia semper erit, sed
potius ideo semper erit, quia est necessarium & idem patet in
alijs. Secunda autem assignatio est ab exteriori, & quasi per ac
Vera opio. cidens. Non enim ideo aliquid est necessarium, quia non habet
impedimentum, sed quia est necessarium, ideo impedimentū
habere non potest. Et ideo alij melius ita dixerunt secundū na
turam rerum, vt. s. dicatur illud necessarium quod in sua natu
ra determinatum est solum ad esse, impossibile autē quod est
determinatum solum ad non esse, possibile autem quod ad
neutrum est omnino determinatum, siue se habeat magis ad
vnum q̄ ad alterum, siue se habeat æqualiter ad vtrunq; quod
dicitur contingens ad vtrumlibet. Et hoc est qd̄ Boetius attri-
Philon. buit Philoni. Sed manifeste hæc est sententia Arist. in hoc lo-
Aristo. co. Assignat rationem possibilitatis & contingentiæ, in his qui
dem quæ sunt a nobis ex eo q sumus consiliatiui, in alijs autē
ex eo q materia est in potentia ad vtrunq; oppositorum. Sed
Obiectō B videtur hæc ratio nō esse sufficiens. Sicut enim in corporibus
corruptibilibus materia inuenitur in potentia se habens ad es
se & non esse: ita etiam in corporibus cœlestibus inuenitur po
tentia ad diuersa vbi, & tamen nihil in eis euenit contingēter,
Rāsio sed solum ex necessitate. Vnde dicēdum est q possibilitas ma
Pōbitas materiæ ab uniū. libera. cōtig. teriæ ad vtrūq; si communiter loquamur non est sufficiens ra
tio contingentiæ nisi etiam addatur ex parte potentiæ actiuę
q non sit omnino determinata ad unum. Alioquin si ita sit de
terminata ad unum quod impediri non potest consequens est
q ex necessitate reducat in actum potētiam passiuam eodem
modo. Hoc igitur quidam attendentes posuerunt q potētia,
quæ est in ipsis rebus naturalibus, sortitur necessitatem ex ali
qua causa determinat ad vnum quam dixerunt fatum. Quorū
Fatum, Stoica. Stoici posuerūt fatum in quadam serie seu commixtione cau
sarum, supponentes q omne quod in hoc mundo accidit ha-
bet causam, causa autem posita necesse est effectum poni. Et si
vna causa per se non sufficit multæ causæ ad hoc concurren-
tes accipiunt rationem vnius causæ sufficientis, & ita conclu-
debant q omnia ex necessitate eueniunt. Sed hanc rationem
Lec. 3. & c. 7. & c. 7 soluit Arist. in. 6. Metaphy. interimens vtranq; propositionū
assumptarum. Dicit enim q non omne, per se habet causam,
Lec. 6. t. cō. 5 2 sed solum illud quod est per se. Sed illud quod est per accidens
non habet causam, quia proprie non est ens, sed magis ordi-
C natur cum non ente, vt etiam Plato dixit. Vnde esse musicū
Plato. habet causam & similiter esse album, sed hoc quod est, album
esse musicum non habet causam; & idem est in omnibus alijs
huiusmodi. Similiter etiam hæc est falsa, q posita causa etiam
posita cā pe. effectus. sufficienti, necesse est effectum poni. Nō enim omnis causa est
talis etiam si sufficiens sit q eius effectus impediri nō possit, si-
cut ignis est sufficiens causa combustionis lignorum, sed tamē
per effusionem aquæ impeditur combustio. Si autem vtraq; p
positionum prædictarum esset vera, infallibiliter sequeretur
omnia ex necessitate contingere. Quia si quilibet effectus ha-
bet causam, esset effectū, qui est futurus post quinq; dies, aut
post quantumcūq; tempus, reducere in aliquam causam prio
rem, & sic quousque esset deuenire ad causam, quæ nunc est
in præsenti, uel iam fuit in præterito. Si autem causa posita ne
cesse est effectum poni per ordinem causarum, deueniet ne-
cessitas vsq; ad vltimum effectū. Puta si comedit salsa, sitiet: si
sitiet, exibit domum ad bibendum: si exibit domum, occide-
D tur a latronibus, quia ergo iam comedit salsa, necesse est eum
occidi. Et ideo Arist. ad hoc excludendum ostendit vtranque
Obiectō prædictarum propositionum esse falsam, vt dictum est. Obij-
ciunt autem quidam contra hoc q omne per accidens redu-
citur ad aliquid per se, & ita oportet effectum qui est per acci-
Rāsio dens reduci in causam per se. Sed non attendunt q id quod est
Ēt p ac. ci. redu. ad p se. per accidens reducitur ad per se, inquantum accidit ei qd̄ est
per se, sicut musicum accidit Socrati, & omne accidens alicui
subiecto per se existenti. Et similiter omne quod in aliquo ef-
fectu est per accidens cōsideratur circa aliquem effectum per
se, qui quātum ad id quod per se est habet causam per se. Quā
Lec. 6. & t. cō. 38. tum autem ad id quod inest ei per accidens non habet causam
per se, sed causam per accidens. Oportet enim effectus ppor-
Lec. 5 t. com. 2 tionaliter referre ad causam suam, ut in. 2. Phys. & in. 5. Meta.
dicitur. Quidam vero non attendentes differentiam effe-

ctuum per accidens & per se, tentauerunt reducere omnes ef E
fectus hic inferius prouenientes in aliquam causam per se, quā Opio ed fatum.
ponebant virtutem esse cœlestium corporum, in qua pone- Impugn.
bant fatum, quam vim positionis syderum appellabant. Sed Quę nō subdunt
ex hac causa non potest prouenire necessitas in omnibus quæ coele. v.
hic aguntur. Multa enim hic fiūt ex intellectu & volūtate quæ Lec. 7 & cō 6 tertij li.
per se & directe non subduntur virtuti cœlestium corporum.
Cum enim intellectus siue ratio, & voluntas quę est in ratiōe, Intel. & volun. a
non sint actus organi corporalis, vt probatur in libro de Ani ctus org.
ma, impossibile est q directe subdatur intellectus seu ratio & cor.
voluntas virtuti cœlestium corporum. Nulla enim vis corpo
ralis potest agere per se, nisi in rem corpoream. Vires autē sen
sitiuę inquantum sunt actus organorum corporalium, per ac
cidens subduntur actioni cœlestium corporum. Vnde Philo-
sophus in libro de Anima, opinionem ponentium volūtatem Lec. 4
hominis subijci motui cœli ascribit his qui non ponebant in- tertij li.
tellectum differre a sensu. Indirecte tamen vis cœlestium cor & t. cō. 150
porum redundat ad intellectum & voluntatem, inquātum. s. Intel. &
intellectus & volūtas vtuntur viribus sensitiuis. Manifestū au volū sub
tem est q passiones virium sensitiuarum non inferunt neces- di corp.
sitatem rationi & voluntati. Nam continens habet prauas cō cœle.
cupiscentias, sed non deducitur, ut patet per philosophum in F
7. Ethico. Sic igitur ex virtute cœlestium corporum nō pro-
uenit necessitas in his quæ per rationem & voluntatem fiunt. Lec. 4 ca. 6.
Similiter nec in alijs corporalibus effectibus rerum corrupti-
bilium, in quibus multa per accidens eueniūt. Id autem quod Per accid.
est per accidens nō potest reduci in causam per se in aliquam reduci in
virtutem naturam, quia virtus naturę se habet ad vnum, qd̄ ca p se.
autem est per accidens non est vnum. Vnde & supra dictū est, Lec 8.
q hęc enuntiatio non est vna. Socrates albus musicus, quia nō Lec. 11.
significat vnum. Et ideo philosophus dicit in libro de somno
& vigilia, q multa quorū signa prǽexistunt in corporibus cœ
lestibus, puta in imbribus & tempestatibus non eueniūt, quia
s. impediuntur per accidens. Et quamuis illud etiam impedi- Concur-
mentum secundum se cōsideratum reducatur in aliquam cau sus diuer.
sam cœlestem, tamen concursus horum cum sit per accidēs, carum in
non potest reduci in aliquam causam naturaliter agētem Sed cau cœl.
considerandum est q id quod est per accidens potest ab intel reduci in
lectu accipi vt vnum, sicut album esse musicū, & quamuis se- intel.
cundum se non sit vnum, tamen intellectus vt vnum accipit, G
inquantum. s. componendo format enuntiationem vnam. Et
secundum hoc contingit id quod secundum se per accidēs eue
nit, & casualiter reduci in aliquem intellectum prǽordinātem,
sicut concursus duorum seruorum ad certum locum est per
accidens & casualis, quantum ad eos, cum vnus eorum igno-
ret de alio, potest tamen esse per se intentus a dño qui vtrūq;
mittit ad hoc q in certo loco sibi occurrant Et secūdum hoc Opinio.
aliqui posuerunt omnia quęcunq; in hoc mundo agūtur etiā
quę videntur fortuita vel casualia reduci in ordinem prouidē
tię diuinę, ex qua dicebant dependere fatum. Et hoc quidē ali- Oīa sub
qui stulti negauerunt, iudicantes de intellectu diuino ad modū ci. diui.
intellectus nostri qui singularia non cognoscit. Hoc autem est prouī.
falsum, nam intelligere diuinum & velle eius, est ipsum esse Opio
ipsius. Vnde sicut esse eius sua virtute comprehendit omne il fal
lud quocunq; modo est, inquantum scilicet est per participa- Proba.
tionem ipsius: ita etiam suum intelligere & suum intelligibile Cōpre-
comprehendit omnem cognitionem, & omne cognoscibile, hē intel.
& suum velle & suum uolitum comprehendit omnem appeti & uolū.
tum, & omne appetibile quod est bonum, vt. s. ex hoc ipso q diuinæ.
aliquid est cognoscibile cadat sub eius cognitiōe, & ex hoc ip H
so q est bonum cadat sub eius voluntate, sicut ex hoc ipso q
est ens, aliquid cadit sub eius virtute actiua, quam ipse perfe-
cte comprehendit cum sit per intellectum agens. Sed si pro Obiectō
uidentia diuina sit per se causa omnium quę in hoc mundo ac
cidunt saltem bonorum, videtur q omnia ex necessitate acci
dant. Primo quidem ex parte sciētię eius. Non enim pōt eius. Pria rō.
Non enim potest eius scientia falli, & ita ea quę ipse scit, vide
tur q necesse sit euenire. Secundo ex parte voluntatis. Volū- Scda.
tas enim dei inefficax esse non potest, videtur ergo q omnia
quę uult ex necessitate eueniant. Procedunt autem hę obie Rāsio
ctiones ex eo q cognitio diuini intellectus & operatio diuinę Cogni.
voluntatis pensantur ad modum eorum quæ in nobis sunt, & opa. dei lōge

L

cum tamen multo dissimiliter se habeat. Nam primo quidem ex parte cognitionis vel scientiæ, considerandum est ꝙ ad cognoscendum ea, quæ secundum ordinem temporis eueniunt, aliter se habet uis cognoscitiua, quæ sub ordine temporis aliqualiter continetur, taliter illa, quæ totaliter est extra ordinē temporis Cuius exemplum conueniens accipi potest ex ordine loci.

Lec 17. cõ 96.

Nam secundum philosophum in. 4 Physic. secundum prius & posterius in magnitudine est prius & posterius in motu, & per consequens in tempore. Si ergo sint multi homines per viam aliquam transeuntes, quilibet eorum qui sub ordine transeuntium continetur, habet cognitionem de præcedentibus & subsequentibus, inquantum sunt præcedentes & subsequentes, quod pertinet ad ordinem loci. Et ideo quilibet eorū videt eos qui iuxta se sunt, & aliquos eorū qui eos præcedūt; eos autem qui post se sunt, videre nō potest. Si autem esset extra totum ordinem transeuntium utpote in aliqua excelsa turri constitutus, vnde posset totam viam videre, videret quidē

K

simul omnes in via existentes, non sub ratione præcedentis & subsequētis in comparatione. s. ad eius intuitum, sed simul omnes videret, & quomodo vnus eorum alium præcedit.

Cogni. nra itel tub or. tempo.

Quia igitur cognitio nostra cadit sub ordine temporis, vel per se, vel per accidens, unde & anima in componendo & diuidendo necesse, habet adiungere tempus, vt dicitur in tertio de Anima, cõsequens est ꝙ sub eius cognitione cadant res sub ratione præsentis, præteriti, & futuri Et ideo præsentia cognoscit

Lec 11. s. cã 3.

tanquam actu existentia & sensu aliqualiter perceptibilia, prȩterita autem cognoscit vt memorata, futura autem non cognoscit in seipsis, quia nōdum sunt, se cognoscere ea potest in causis suis. Per certitudinem quidem, si totaliter in causis suis sint determinata, vt ex quibus de necessitate eueniunt. Per cōiecturam autem si non sint sic determinata quin impediri non possint, sicut quȩ sunt vt in pluribus. Nullo autem modo, si in suis causis sunt omnino in potentia nō magis determinata ad

Cogno tm̃ actu Lect 10. com 19.

vnum quam ad aliud, sicut quæ sunt ad vtrumlibet. Nō enim est aliquid cognoscibile secundum ꝙ est in potētia, sed solum secundum ꝙ est in actu, vt patet per Philosophum in. 9. Meta. Sed deus est omnino extra ordinem tēporis quasi in arce æternitatis constitutus, quæ est tota simul, cui subiacet totius tem

L

poris decursus, secundum vnum & simplicem eius intuitum. Et ideo vno intuitu videt omnia quæ aguntur secundum temporis decursum, & vnumquodque secundum ꝙ est in seipso existens, non quasi sibi futurum quantum ad eius intuitum; prout est in solo ordine suarum causarum, quamuis & ipsum ordinem causarum videat, sed omnino æternaliter sic videt vnumquodque eorum, quæ sunt in quocunque tempore sicut oculus humanus videt Socratem sedere in seipso non in causa sua. Ex hoc autem, quòd homo videt Socratem sedere, non tollitur eius contingentia quæ respicit ordinem causæ ad effectum, tamen verissime & infallibiliter videt oculus hominis Socratem sedere, dum sedet, quia unumquodque

Cōngē. certū cū infalli sciē duntq.

prout est in seipso iam determinatum est. Sic igitur relinquuntur quòd deus certissime & infallibiliter cognoscat omnia quæ fiunt in tempore, & tamen ea quæ in tempore eueniunt non sunt vel fiunt ex necessitate, sed contingenter.

M

Similiter ex parte voluntatis diuinæ differentia est attendenda.

Volū. de ẽ extra ex.entiū.

Nam voluntas diuina est intelligenda vt extra ordinem entiū existens, velut causa quædam profundens totum ens, & omnes eius differentias. Sunt autem differentiæ entis possibile & necessarium, & ideo ex ipsa volūtate diuina originantur ne-

Necef. & conting. re b9 ex di ui. volū.

cessitas, & contingentia in rebus, & distinctio vtriusq; secundum rationem proximarum causarū. Ad effectus enim quos voluit necessarios esse, disposuit causas necessarias. Ad effectus autem quos voluit esse contingentes, ordinauit causas cōtingenter agentes. i. potentes deficere. Et secundum harum cōditionem causarum effectus dicuntur uel necessarij, vel contingentes, quamuis omnes dependeant a voluntate diuina, sicut a prima causa, quæ transcendit ordinem necessitatis & cōtingentiȩ. Hoc autem non pōt dici de voluntate humana, nec de aliqua alia cā, quia omnis alia cā, cadit iam sub ordine necessi

Cōtigē. cā ideft. di. volū.

tatis vel contingentiȩ, & ideo oportet ꝙ uel ipsa cā possit deficere, vel effectus eius nō sit contingens, sed necessarius. Volūtas aūt diuina deficiens est, tamen nō omnis effectus eius sunt necessarij, sed quidam cōtingentes.

N Obiectiõ

Similiter autem aliqui radicem contingentiȩ quam hic philosophus ponit ex hoc ꝙ sumus consiliatiui, aliquid subuertere nituntur, volentes ostendere ꝙ voluntas in eligendo ex necessitate mouetur ab appetibili. Cum enim potest bonum sit obiectum voluntatis, non potest (vt videtur) ab hoc diuertere quin appetat illud qđ sibi videtur bonum, sicut nec ratio ab hoc potest diuertere quin assentiat ei quod sibi videtur verum. Et ita videtur ꝙ electio consilium consequens semper ex necessitate proueniat Et sic omnia quorum nos principium sumus per cōsilium & electionem ex necessitate prouenient.

Rñsio. Veri & bo. duplex dif.

Sed dicendum est ꝙ similis differentia attendenda est circa verum. Est autem quoddam verum, quod est per se notum, sicut prima principia demonstrabilia quibus ex necessitate intellectus assentit. Sunt autem quædam vera non per se nota: sed per alia. Horum autem duplex est conditio, quædam enim ex necessitate consequuntur ex principijs, ita. s. ꝙ non possunt esse falsa principijs existentibus veris, sicut sunt omnes cōclusiones demonstrationum.

O

Intel. q b9 assen tiat ne ces & q bus non

Et huiusmodi veris ex necessitate assentit intellectus, postquā perceperit ordinem eorum ad principium, non autem prius. Quædam autem sunt, quæ non ex necessitate consequuntur ex principijs, ita. s. ꝙ possunt esse falsa principijs existentibus veris. sicut sunt opinabilia quibus non ex necessitate assentit intellectus, quamuis ex aliquo motiuo magis inclinetur in vnā partem quàm in aliam.

Bo p se appe.

Ita etiam est quoddam bonum quod est propter se appetibile, sicut fœlicitas quæ habet rationem vltimi finis, & huiusmodi bono ex necessitate inhæret volūtas, naturali enim quadam necessitate omnes appetūt esse fœlices.

Bo. ord. ad fi. Lec. 1 t 6 & cō. 9.

Quædam uero sunt bona quæ sunt appetibilia propter finem, quæ comparantur ad finem sicut conclusiones ad principium, vt patet per philosophum in. 2. Physic. Si igitur essent aliqua bona quibus non existentibus nō posset aliquis esse fœlix, hæc etiā essent ex necessitate appetibilia, & maxime apud eum qui talem ordinem percipiat. Et forte talia sunt esse vivere & intelligere, & si qualia alia similia. Sed particularia bona, in quibus humani actus consistunt, non sunt talia, nec sub

P

ea ratione cōprehenduntur, vt sine quibus fœlicitas esse non possit, puta comedere hunc cibum vel illum, aut abstinere ab eo: habent tamen in se unde moueant appetitum, secundū aliquod bonum consideratum in eis, & ideo voluntas non ex necessitate inducitur ad hęc eligēda. Et propter hoc philosophus

Radix cōtigē.

signanter radicem contingentiæ in his quæ fiunt a nobis assignauit ex parte consilij, quod est eorum quæ sunt ad finem, & tamen non sunt determinata. In his enim in quibus media sunt determinata non est opus consilio, vt dicitur in. 3. Et hęc

Lec. 8. cap. 6.

quidem dicta sunt ad saluandum radices contingentiæ, quas hic Aristote. ponit, quamuis videantur logici negocij modum excedere.

LECTIO. XV.

ARgl.

Necesse est igitur id quod est, quando, esse: & id quod nō est, quando non est, non esse: non tamen aut omne quod, est esse, aut omne, quod non est, non esse, necesse est. Non enim idem est omne quod est, necessario esse, cum est, & simpliciter necessario esse: de eo quod non est, similí modo.

Q

ANti.

igitur esse quod est, quando est, & non esse, quod non est, quādo non est, necesse est. Sed non omne quod est necesse est esse, nec omne quod non est necesse est non esse. Non enim idem est omne quod est necessario esse quando est, & simpliciter esse ex necessitate. Similiter autem & in eo quod non est.

POSTQVAM Philosophus ostēdit esse impossibilia ea quæ ex prędictis rationibus sequebantur. Hic remotis impossibilibus concludit veritatē. Et circa hoc duo facit, quia enim argumētando ad impossibile processerat ab enūtiationibus ad res, & iam remouerat inconuenientia quæ circa res sequebantur, ordine cōuerso, Primo ostendit qualiter se habeat veritas circa res. Secundo qualiter se habeat veritas circa enūtiationes: ibi { Quare quoniam orationes veræ sunt. } Circa primum duo facit.

A Primo ostendit qualiter se habeat veritas & necessitas circa res absolute consideratas Secundo qualiter se habeat circa ea per comparationem ad sua opposita, ibi { Et in contradictione eadem ratio est. } Dicit ergo primo quasi ex præmissis concludens q si prædicta sunt inconuenientia, vt. s. omnia ex necessitate eueniant, oportet dicere ita se habere circa res. s. q omne quod est, necesse est esse quando est, & omne qd non est, necesse est non esse quando non est. Et hæc necessitas fundatur super hoc principium impossibile est simul esse, & non esse. Si enim aliquid est impossibile dum est illud simul nō esse ergo necesse est tunc illud esse. Nam impossibile nō esse idem significat ei quod est necesse esse, vt in secūdo dicetur. Et similiter si aliquid non est, impossibile est illud simul esse, ergo necesse est non esse, quia etiam idem significant. Et ideo manifeste verum est q omne quod est: necesse est esse quando est, & omne quod non est, necesse est non esse pro illo tempore quādo non est. Et hæc est necessitas non absoluta, sed ex suppositione. Vnde nō potest simpliciter absolute dici q omne quod

B est necesse est esse, & omne quod non est necesse est non esse, quia non idem significant, q omne ens quādo est sit ex necessitate, & q omne ens simpliciter sit ex necessitate. Nam primum significat necessitatem ex suppositione. Secundum autē necessitatem absolutam. Et quod dictum est de esse, intelligendum est similiter de non esse, quia aliud est simpliciter ex necessitate non esse, & aliud est ex necessitate non esse quando non est. Et per hoc videtur Arist. excludere id quod supra dictum est q si in his quæ sunt, alterum determinate est verum, q etiam antequam fieret, alterum determinate esset futurū. Deinde, cum dicit.

4 meta. Lec. 6. & cō 9. — Lec. 6. — Oē cō, ē necess. esse. &c.

ARgl. *Et in contradictione etiam ratio eadem est. Omne namque necesse est esse aut non esse: item fore aut non fore: non tamen necesse est distincte alterum fore. Veluti necesse est quidem pugnā naualem cras fore aut non fore: non tamen fore pugnam naualem cras necesse: neq; rursus non fore: attamen fore aut non fore necesse est.*

C

ANtl. *Et in contradictione eadem ratio est. Esse quidem, uel nō esse omne necesse est: & futurum esse uel non. Non tamen diuidētem dicere alterum necessarium. Dico autem: ut necesse est quidem esse futurum bellum nauale cras, uel non futurum esse: sed non futurum esse cras bellum nauale necesse est: uel non futurū esse. Futurum autem uel esse uel non esse: necesse est.*

Ostēdit quo modo se habeat circa res per comparationem ad sua opposita, & dicit q eadem ratio est in contradictione, quæ est in suppositione. Sicut enim illud quod non est absolute necessarium, fit necessarium in suppositione eiusdē, quia necesse est esse quod est, ita etiam quod non est in se necessarium absolute fit necessarium per disiunctionem oppositi, quia necesse est de vnoquoq; q sit vel non sit, & q futurū sit aut non sit, & hoc sub disiunctione. & hæc necessitas fundatur sup hoc principium q impossibile est contradictoria simul esse vera vel falsa. Vnde impossibile est neq; esse neq; non esse. Ergo necesse est vel esse vel non esse. Non tamen si diuisim alterū accipiatur necesse est illud esse absolute. Et hoc manifestat per exēplum, quia necessarium est nauale bellum esse futurum cras, vel non esse, sed non est necesse nauale bellum futurum esse cras, similiter etiam non est necessarium non esse futurum, quia hoc pertinet ad necessitatem absolutam, sed necesse est quòd vel sit futurum, vel non sit futurum, & hoc pertinet ad necessitatem quæ est sub disiunctione. Deinde, cū dicit.

Necessitas p disiunctionem. — D — 4 meta. t. com. 6 Lec. 6.

ARgl. *Quare cum orationes ita sunt ueræ, quemadmodum sese habent res ipsæ, patet & contradictionem ipsam, quæ circa res eas efficitur, quæ sic se habent, ut æque fieri, atq; non fieri, & esse atq; non esse poßint: necessario perinde sese habent, atq; res tales sese habent & eandem cum illis legem subire, quod quidem in hisce fit, quæ non semper sunt, aut non semper non sunt. Contradictionis enim rerum ipsam alteram quidem partem necesse est ueram esse, uel falsam: non tamen hanc, uel hanc: sed utraq; contigerit, fitq; ut altera magis sit uera: non tamen uera uel falsa distincte: sicuti diximus.* E

ANtl. *Quare quoniam similiter orationes ueræ sunt quemadmodum & res: manifestum est quoniam quæcunq; sic se habent ut utrumlibet sint, & contraria ipsorum contingant, necesse est similiter se habere & contradictionem. Quod contingit in his quæ non semper sunt: & non semper non sunt. Horum enim necesse est alteram partem contradictionis ueram esse uel falsam. Non tamen hoc uel illud: sed utrumlibet: & magis quidem alteram ueram: non tamen iam ueram uel falsam.*

F Ex eo q se habet circa res, ostendit qualiter se habeat circa orationes. Et primo ostendit quomodo vniformiter se habet in veritate orationum sicut circa esse & nō esse. Secundo finaliter concludit veritatem totius dubitationis. ibi { Quare manifestum. } Dicit ergo primo q quia hoc modo se habēt orationes enuntiatiuæ ad veritatem sicut & res ad esse vel nō esse, quia ex eo q res est vel non est, oratio est vera vel falsa, consequens est q in omnibus rebus quæ ita se habent vt sint ad utrumlibet, & quæcunq; ita se habent q contraria eorum qualitercunq; contingere possunt, siue æqualiter siue alterum vt in pluribus, ex necessitate sequitur q etiam similiter se habeat cōtradictio enuntiationum. Et exponit consequēter quæ sint illæ res, quarum contradictoria contingere queant, & dicit huiusmodi esse quæ neq; semper sunt sicut necessaria, neq; semper non sunt sicut impossibilia: sed quandoq; sunt & quandoq; non sunt. Et vlterius manifestat quomodo similiter se habeat in contradictorijs enuntiationibus, & dicit q harum enūtiationum, quæ sunt de contingentibus necesse est q sub disiūctione altera pars contradictionis sit vera vel falsa, non tamē hæc vel illa determinate, sed se habet ad vtrumlibet. Et si cōtingat q altera pars cōtradictionis magis sit vera, sicut accidit in contingentibus quæ sunt vt in pluribus, non tamē ex hoc necesse est q ex necessitate altera earū determinate sit vera vel falsa. Deinde, cum dicit.

Enū. quo ad veritatem. — Enū. de cōtingē. quo ad veri. — G

ARgl. *Quare patet non omnium affirmationum, & negationū oppositarum alteram necessario ueram esse: alteram falsam. Non enim in hisce quæ sunt: sic res se habet: & in ij quæ non sunt quidem, esse uero aut non esse possunt: sed uti diximus.*

ANtl. *Quare manifestum est quoniam non est necesse omnis affirmationis & negationis oppositarum: hanc quidem ueram: illā uero falsam esse. Neq; enim quemadmodum in his quæ sunt: sic se res habet etiam & in his quæ non sunt: poßibilibus tamē esse uel non esse: sed quemadmodum dictum est.*

H Concludit principale intentum, & dicit manifestum esse ex prædictis q non est necesse in omni genere affirmationum & negationum oppositarum, alteram determinate esse veram & alteram esse falsam, quia non eodem modo se habet veritas & falsitas in his quæ sunt iam de præsenti, & in his quæ nō sunt, sed possunt esse vel non esse. Sed hoc modo se habet in vtrisq; sicut dictum est, quia. s. in his quæ sunt necesse determinate alterum esse verum & alterum falsum, quod non cōtingit in futuris quæ possunt esse & nō esse. Et sic terminatur primus liber.

Nō t est gūe affi. uel nega. nō temp alterū determ. ue. uel fals.

Expliciunt præclarissima commentaria diui Thomæ Aquinatis in primum librum Perihermenias Aristotelis.

I ARISTOTELIS STAGYRITÆ Peripateticorum principis, Textus secundi libri Perihermenias.

[ARgl.] *Quoniam autem affirmatio enuntiatio est quippiam de quopiam significãs, hoc autem nomen est, aut id quod nomine caret. unum uero id esse, atque de uno dici, quod est in affirmatione, oportet.*

[ANd.] *Quoniam autem est affirmatio de aliquo significãs aliquid: hoc autem est uel nomen, uel innominatum: unum autem oportet esse & de uno id quod est in affirmatione.*

[K] ## Diui Thomæ Aquinatis sacri Ordinis prædicatorum in secundum librum Perihermenias Aristotelis præclarissima Commentaria.

[Primo libro. Lec. 4. & 5. Tria in enũ cõsideran.] POSTQVAM Philosophos in primo libro determinauit de Enunciatione simpliciter cõsiderata: Hic determinat de enuntiatione secũdum q dioersificatur per aliquid sibi additũ. Possunt autem tria in Enunriatione considerari. Primo ipsę dictiones quæ prædicantur vel subijciontur in enuntiatione quas supra distinxit per nomina & verba. Secondo ipsa compositio secundum quam est uerum vel falsum in enootiatione affirmatiua vel negatiua. Tertio ipsa oppositio vnios enontiationis ad aliam, Diuiditur ergo hæc pars in tres partes. In prima ostendit quid accidit cõũciationi ex hoc q aliquid additur ad dictiones in subiecto vel prædicato positas. Secundo quid accidat enunciationi ex hoc q aliquid additur ad determinãdum veritatem vel falsitatem [Lect. 8. Notanda.] compositionis: ibi { His vero determinatis. } Tertio soluit quãdam dubitationem circa oppositiones enuntiationum prooenientem ex eo quòd additur aliquid simplici enuntiationi: ibi [Quãdo additio ad pdi. uel subiec. tollit unitatem.] { Vtrom autem contraria est affirmatio. } Est autem considerandom q additio facta ad prædicatom vel subiectum quandoq tollit vnitatem enuntiationis, quandoq uero ooo rollit sicuc additio negationis infinitantis dictionem. Circa primum ergo duo facit. Primo ostendit qoid accidit enontiationibus ex additione negationis infinitantis dictionem. Secundo ostendit quid accidat circa enuntiationem ex additione rollẽte uni- [Lec. 5.] catem, ibi { At uero vnum de pluribus. } Circa primum duo facit. Primo determinar de enuntiatioolbus simplicissimis in quibus nomen finitum vel infinituoı ponitur tantom ex parte sobiecti. Secondo determinat de enuntiationibos in quibus nomen fioitum vel infinitum ponitur, non solum ex parte subiecti: sed etiam ex parte prædicati, ibi { Quando autẽ est ter- [Lec. 3.] tium adiacens. } Circa primum duo facit. Primo proponit rãtiooes quasdam distinguendi tales eountiationes. Secũdo ponit earum distinctionem & ordinem: ibi { Quare prima est affirmatio. } Circa primum duo facit. Primo ponic sationes distinguendi enuntiationes ex parte nominum. Secundo q non [M] potest esse eadem ratio distinguendi ex parte verborum, ibi [Primi li. Lec. 8.] { Præter verbum autem. } Circa primum tria facit. Primo ponit rationes distinguendi enonriationes. Secundo exponit quod dixerat, ibi { Nomen autem dictum est } Tertio cõcludit intentum, ibi { Erit autem omnis affirmatio. } Resumit ergo illud quod supra dictuoı est de definitione affirmationis, q.s. affirmatio est enuntiatio significans aliquid de aliqoo, & quia verbom est proprie nota corom quæ de altero prædicãtur, consequẽs est vt illod de quo aliquid dicitor pertineat ad nomen. Nomen aũt est vel finitum vel infinitum, & ideo quasi concludens subdit q quia affirmatio significat aliquid de ali- [Lec. 4. primi li. No. infi.] quo, consequens est vt hoc de quo significatur aliquid de aliquo. s. subiectum affirmationis sit vel nomen. s. finitum, quod proprie dicitor nomen, vt in primo dictum est, vel innominatum. i. infinitum nomen, quod dicitor innominatuoı, quia ipsom non nominat aliquid cum aliqoa forma determinata, sed [N] solum remouet determinatiooem formæ. Et ne aliqois diceret q id quod in affirmatione subijcitur est simul nomen & innominatum, ad hoc excludendum subdit q id quod est scilicet primum in affirmatione. s. vna de qua nũc loquimur, oporcet esse vnom & de vno subiecto, & sic oporter, quòd subiectum talis affirmationis sit vel nomen, vel nomen infinitum. Deinde, cum dicit.

[ARgl.] *Dictumq; est antea: quid nam sit ipsum nomen, & quid etiam id quod nomine caret. ipsum enim non homo non nomen sed infinitum nomen appello. infinitum enim nomen unum quodammodo significare uidetur, quemadmodum & nõ ualet, non uerbum, sed infinitum nuncupo uerbum.*

[ANd.] *Nomen autem dictum & innominatum prius. Non homo enim nomen quidem non dico: sed nomẽ infinitum. Vnum enim significat quodammodo infinitum nomen. quemadmodum & non currit, non uerbum dico: sed infinitum uerbum.*

[O] Exponit quod dixerat, & dicic q supra dictom est, quid sit [Lect. 4 Primi li.] nomen, & quid sir innominatum. i. infinitum nomen, quia nõ hoolo non est nomen, sed est infinitum nomen, sicuc non currit non est verbum, sed infinitum verbum. Interponit autem quoddam quod valet ad dubitationis remotionem, videlicet [No. Infi. sig. unũ.] q nomen infinitom quodammodo significat vnum. Nõ enim significac simpliciter vnum sicor nomeo finitum, quod significat vnam formam generis vel speciei aur etiam indiuidui, sed inquantum significar negationem formę alicuius, io qoa negatiooe multa conueniunt, sicoc in quodam vno secondum ra- [Vnũ & ens.] tionem. Vnom aotem eodẽ modo dicitor aliquid, sicut & ens. Vnde sicut ipsom non ens, dicitur ens, non quidem simplici- [Lec 2. & tex. c. Ne. unũ.] ter, sed secundum quid. i. secuodum rationem, vc patet in. 4. Metaphy. ita etiam oegatio est vnum secundum quid. s. secundum ratiooem. Introducit autem hoc, ne aliquis dicat q affirmatio in qoa subijcitur nomen infinitum, nõ significet vnum [P] de vno, quasi nomen infinitum oon sigoificet vnum. Deinde, cum dicit.

[ARgl.] *Omnis affirmatio profecto, aut ex nomine, et uerbo: aut ex infinito nomine uerboq;, constabit.*

[A Nd.] *Erit omnis affirmatio negatio uel ex nomine & uerbo, uel ex infinito nomine, & uerbo.*

Cõcludit propositum. s. q duplex est modus affirmationis. Quædam enim est affirmatio quę cõstat ex nomine & verbo, quædam autem est quæ constar ex infinito nomioe & vesbo. Et hoc sequitur ex hoc quod sopra dictum est, q hoc de quo affirmatio aliquid significat vel est nomen vel innominatum. [Lec. 9.] Et eadem differentia potest acccipi ex parte negationis, quia de quocũq contingit affirmare, contingit et negare, vt in primo habitum est. Deinde, cum dicit.

[ARgl.] *Absq; namq; uerbo nulla est affirmatio sanè, neq; nulla negatio. Est enim uel erat, uel fuit, uel erit, & quæcunq; alia sunt huiuscemodi uerba, ex numero sunt eorum, quæ posita sunt. Significant enim insuper tempus.*

[ANd.] [Q] *Præter uerbum autem nulla affirmatio, uel negatio est. Est enim uel erit, uel fuit, uel fit, uel quæcunq; alia huiusmodi uerba, ex his sunt, quæ sunt posita. Consignificant enim tempus.*

Ostendit q differentia enuntiationum non potest sumi ex [Lec. 8. primi li. Præter no. uel u. est affir. uel neg.] parte verbi. Dictum est enim supra, q præter verbũ nulla est affirmatio vel negatio. Potest enim præter nomen esse aliqua affirmatio vel negatio, videlicet si ponatur loco nominis infinitom nomen, loco autem verbi in enuntiatione noo potest pooi infinitum verbum, duplici ratione. Primo quidem quia infinitum verbum constituitur per additionem infinitæ particulæ, quæ qoidem addita verbo per se dicto. i. extra enuntiationem posito remoouet ipsum absolute, sicut addita nomini semouet formam nominis absolutæ, & ideo extra enunnationem potest accipi verbum infinitum per modũ vnius dictionis, sicut & nomen infinitum. Sed quando negatio addit verbo

A bo in enuntiatione posito negatio illa remouet uerbum ab aliquo, & sic facit enuntiationem negatiuam. Quod non accidit ex parte nominis. Non enim enuntiatio efficitur negatiua, nisi per hoc ꝙ negatur compositio, quæ importatur in verbo, & ideo verbum infinitum in enuntiatione positum, fit verbũ negatiuum. Secundo, quia in nullo variatur veritas enuntiationis, siue vtamur negatiua particula vt infinitante verbum, vel vt faciente negatiuam enuntiationem, & ideo accipit semper in simpliciori intellectu prout est magis in promptu. Et inde est ꝙ non diuersificauit affirmationes per hoc ꝙ sit ex verbo vel infinito verbo, sicut diuersificauit per hoc ꝙ est ex nomine vel infinito nomine. Est autem considerandum ꝙ in nominibus & in verbis præter differentiã finiti & infiniti est differentia recti, & obliqui. Casus enim nominum etiam verbo addito non constituunt enuntiationem significantem verum vel falsum, vt in primo habitum est, quia in obliquo nomine nõ includitur ipse rectus, sed in casibus verbi includitur ipsum verbum præsentis temporis. Præteritum enim & futurũ, quæ significant casus verbi dicuntur per respectũ ad præsens.

B Vnde si dicatur hoc erit, idem est ac si diceretur hoc est futurum: hoc fuit, hoc est præteritum. Et propter hoc ex casu verbi & nomine fit enuntiatio. Et ideo subiungit ꝙ siue dicatur est, siue erit, siue fuit, vel quæcunq; alia huiusmodi verba, sunt de numero prædictorum verborum, sine quibus non potest fieri enuntiatio, quia omnia consignificant tempus, & alia tempora dicuntur per respectum ad præsens. Deinde, cum dicit.

Neg. ad dita ṽbo Enũ. ficit nega. — Scdã rõ. — Enũ. ex ṽbo inf. Cut ex casu uer. & non no fit eaun. — Lec. 4 In ca. ṽ. includit ṽ. pñtis tempo.

ARgl. *Quare prima est affirmatio, atq; negatio: homo est: homo non est: deinde non homo est: nõ homo non est. Rursus omnis homo est: non omnis homo est: omnis non homo est: non omnis non homo est. Eadem est ratio, & de tempore exacto: atque futuro.*

ANti. *Quare prima erit affirmatio, & negatio: est homo, non est homo. Rursus est omnis homo: non est omnis homo. Rursus est omnis homo: non est omnis homo: est omnis non homo, non est omnis non homo. Et in extrinsecis temporibus eadẽ est ratio.*

C Concludit ex præmissis distinctionem enuntiationum in quibus nomen finitum vel infinitum ponitur solum ex parte subiecti, in quibus triplex differentia intelligi potest. Vna quidẽ secundum affirmationem, & negationem, alia secũdum subiectum finitum, & infinitum: tertia secundum subiectum vniuersaliter vel non vniuersaliter positum. Nomen autem finitũ est ratione prius infinito sicut affirmatio prior est negatione, vnde primam affirmationem ponit homo est, & primam negationem homo non est. Deinde ponit secundam affirmationẽ, non homo est, secundam autem negationem, non homo non est. Vlterius autem ponit illas enuntiationes in quibus subiectum vniuersaliter ponitur quæ sunt quatuor, sicut & illæ in quibus est subiectum non vniuersaliter positum. Prætermisit autem ponere exemplum de enuntiationibus in quibus subiicitur singulare, vt Socrates est, Socrates non est, quia singularibus nominibus non additur aliquod signũ. Vnde in huiusmodi enuntiationibus non potest omnis differentia inueniri.

D Similiter etiam intermittit exemplificare de enuntiationibus quarum subiecta particulariter ponuntur, quia tale subiectum quodammodo eandem vim habet cum subiecto uniuersali nõ vniuersaliter sumpto. Non ponit autem aliquam differentiam ex parte verbi, quæ posset sumi secundum casus verbi, quia sicut ipse dicit in extrinsecis temporibus, i. in præterito, & in futuro, quæ circunstant præsens, est eadem ratio sicut & in præsenti, vt iam dictum est.

Triplex dñiaenũ. in qbus no fin, uel ifi ex p. te subi. — Præter misit exẽ. plũ de enũ. subi sing. — Subi p. Præter misit dñia sẽm ca. uer.

LECTIO. II.

ARgl. *Cum autem ipsum est tertium, insuper prædicatur hoc pacto. Homo iustus est dupliciter iam ipsæ oppositiones dicũtur.*

ANti. *Quando autem est tertium, adiacens prædicatur, dupliciter tunc dicuntur oppositiones.*

E POSTQVAM Philosophus distinxit enuntiationes in quibus nomen finitum vel infinitum ponitur solum ex parte subiecti, hic accedit ad distinguendum illas enũtiationes in quibus nomen finitum vel infinitum ponitur ex parte subiecti, & ex parte prædicati. Et circa hoc duo facit. Primo distinguit huiusmodi enuntiationes. Secundo manifestat quædã quæ circa eas dubia esse possent ibi: { Quoniam vero contraria est. } Circa primũ duo facit. Primo agit de enuntiationibus in quibus nomẽ prædicatur cum hoc verbo, est. Secundo de enuntiationibus in quibus alia verba ponuntur: { In his vero in quibus. } Distinguit autem huiusmodi enuntiationes sicut & primas secundum triplicẽ differentiam ex parte subiecti consideratam. Primo namq; agit de enuntiationibus in quibus subiicitur nomen finitum non uniuersaliter sumptum. Secundo de illis in quibus subiicitur nomen finitum vniuersaliter sumptum: ibi { Similiter autem se habet. }

F Tertio de illis in quibus subiicitur nomen infinitum, ibi { Aliæ autem habent ad id quod est non homo. } Circa primum tria facit. Primo proponit diuersitatem oppositionis talium enuntiationum. Secundo concludit earum numerum & ponit earum habitudinem, ibi { Quare quatuor. } Secundo exemplificat: ibi { Intelligimus verum. } Circa primum duo facit. Primo proponit quod intendit. Secundo exponit quoddam quod dixerat: ibi { Dico autem. } Circa primũ duo oportet intelligere. Primo quidem quid est hoc quod dicit, est, tertium adiacens prædicatur. Ad cuius euidentiam considerandũ est ꝙ quandoq; in enuntiatione prædicatur, est, secundum se, vt cum dicitur Socrates est, per quod nihil aliud intendimus significare quàm ꝙ Socrates sit in rerum natura. Quandoq; vero non prædicatur per se quasi principale prædicatum, sed quasi coniunctum principali prædicato ad connectendum ipsum subiecto, sicut cum dicitur, Socrates est albus, non est intẽtio loquentis vt asserat Socratem esse in rerum natura, sed vt attribuat ei albedinem mediante hoc verbo est. Et ideo in talibus,

G est, prædicatur vt adiacens principali prædicato. Et non dicitur esse tertium, quia sit tertium prædicatum, sed quia est tertia dictio posita in enuntiatione, quæ simul cum nomine prædicato facit vnum prædicatum, vt sic enuntiatio diuidatur in duas partes & non in tres. Secundo considerandum est quid est hoc quod dicit ꝙ quando est eo modo quo dictum est, tertium adiacens prædicatur, dupliciter dicuntur oppositiones. Circa quod considerandum est ꝙ in præmissis enũciationibus in quibus nomen ponebatur solum ex parte subiecti, secundũ quodlibet subiectũ erat vna oppositio, puta si subiectum erat nomen finitum non uniuersaliter sumptum erat sola una oppositio scilicet est homo, non est homo. Sed quando est tertium adiacens prædicatur oportet esse duas oppositiones eodem subiecto existente differentiam nominis prædicati quod potest esse finitum uel infinitum, sicut hæc est una oppositio, homo est iustus, homo non est iustus alia uero oppositio est, homo est non iustus, homo non est non iustus. Non enim negatio fit nisi per oppositionem negatiuæ particulæ ad hoc uerbum est nota prædicationis. Deinde, cum dicit.

Lect. 4. — Lec. 3. — Lect. 3. — Notãdũ primũ. tertium ad iacẽs p̃dicari. — Ver est adie p̃dicato. — Notãdũ secundũ. — Negati. onẽ sieri.

ARgl. *Vbi ipsum est tertium dico componi nomen, aut uerbum in affirmatione.*

ANti. *Dico autem ut est iustus homo: est, tertium adiacere nomẽ, uel uerbum in affirmatione.*

H Exponit quod dixerat, est tertium adiacens, & dicit ꝙ cum dicitur homo est iustus hoc uerbum, est adiacet scilicet prædicato tanquam tertium nomen uel uerbum in affirmatione. Potest enim ipsum, est, dici nomen prout quælibet dictio nomen dicitur: & sic est tertium nomen id est tertia dictio. Sed quia secundum communem usum loquendi dictio significans tempus magis dicitur uerbum quam nomen, propter hoc addit uel verbum, quasi dicat ad hoc ꝙ sit tertium, non refert utrũ dicatur nomen uel verbum. Deinde, cum dicit.

Li, est di ci nomẽ

ARgl. *Quare quatuor ob idipsum erunt hæc, quorum duo quidem sic se habebunt ad affirmationem negationemue similitudine rationis, & ipsæ priuationes.*

I ANti. *Quare quatuor erunt istæ: quarum duæ quidem ad affirmationem & negationem sese habent secundum consequentiam ut priuationes, duæ uero minime.*

Concludit numerum ennntiationum. Et primo ponit conclusionem numeri. Secundo, ponit earum habitudinem: { Quare duæ quidem. } Tertio rationem numeri exemplificat: ibi { Dico autem quoniā est. } Dicit ergo primo quod quia duæ sunt oppositiones quando, est, tertium adiacēs prædicatur: cū omnis oppositio sit inter duas enuntiationes: consequens est quod sint quatuor ennntiationes illæ in quibus, est, tertiū adiacens prædicatur, subiecto finito non vniuersaliter sumpto. Deinde cum dicit: { Quarum duæ quidem. } Ostendit habitudinem prædictarum enunciationum ad inuicem, & dicit ꝙ quæ dictarum enuntiationum se habent ad affirmationem, & negationem secundum consequentiam siue secundum correlationem, K aut analogiam, vt in græco habet, sicut priuationes. Aliæ vero duæ minime. Tripliciter nomen prædicari. Quod quia breuiter & obscure dictum est, diuersimode a diuersis expositum est. Ad cuius euidentiā considerandum est ꝙ tripliciter nomē potest prædicari in huiusmodi enuntiationibus. Primus. Quandoqꝫ enim prędicatur nomē finitum secundum ꝙ assumuntur duę enuntiationes, vna affirmatiua, & altera negatiua. s. hō est iustus, & homo non est iustus quæ dicuntur simplices. Secūdus. Quandoqꝫ vero prædicatur nomē infinitum secundum ꝙ etiam assumuntur duæ aliæ. s. homo est non iustus, homo non est non iustus, quæ dicunt infinitę. Tertius. Quādoqꝫ vero prædicatur nomē priuatiuum, secundum ꝙ etiam sumuntur duæ aliæ. s. homo est iniustus, homo nō est iniustus, Expo. 1. quæ dicuntur priuatiuæ. Quidam ergo sic exposuerunt quòd duæ enuntiationes earum quas præmiserat. s. illæ quæ sunt de infinito prædicato, se habent ad affirmationem & negationē, quæ sunt de prædicato finito secundum consequentiā vel analogiam, sicut priuationes. i. sicut illæ quæ sont de prædicato ꝓ natiuo. illę enim duę quę sunt de prędicato infinito se habent secundum consequentiam, ad illas quę sunt de finito prædica- L to secundum transpositionem quandam. s. affirmatio ad negationem, & negatio ad affirmationem. Nam homo est non iustus, quæ est affirmatio de infinito prædicato, responder secūdum consequentiam negatiuæ de prædicato finito, huic. s. homo non est iustus. Negatiua vero de infinito prædicato. s. homo non est non iustus, affirmatiuę de finito prędicato, huic. s. Theophra. homo est iustus. Propter qđ Theophrastus vocabat eas, quę sunt de infinito prædicato transpositas. Et similirer etiā affirmatiua de priuatiuo prędicato respondet secondum consequentiam negatiuę de finito prędicato. s. hęc homo est iniustus, ei quę est homo non est iustus. Negatiuę vero priuatiuę. s. homo non est iniustus, ei quę est homo est iustus. Disponatur ergo figura. Et in prima quidem linea ponantur illę quę sunt de finito prędicato. s. homo est iustus, homo non est iustus. In secunda aūt linea negatiua de infinito prędicato sub affirmatiua de finito & affirmatiua sub negatiua, vt patet in subscripta figura.

Homo est iustus.	Homo non est iustus.
M Homo non est non iustus.	Homo est non iustus.

Sic ergo duę. s. quę sunt de infinito prędicato se habent ad affirmationem & negationē de finito prędicato, sicut priuationes. sicut illę quę sunt de priuatiuo prędicato. Sed duę alię quę sunt. s. de infinito subiecto. s. non homo est iustus, non hō non est iustus, manifestum est ꝙ non habent similem cōsequentiā. Hermeleus. Et hoc modo exposuit Hormelius hoc quod dicitur, duę vero minime, referens hoc ad illas quę sunt de infinito subiecto. Impug. Herme. Sed hoc manifeste est contra literam. Nam cū prępmisisset quatuor enuntiationes, duas. s. de finito prędicato, & duas de infinito, subiungit quasi illas subdiuidens, quarum duę quidē &c. { Duę vero minime. } vbi datur intelligi ꝙ vtręqꝫ duę intelligantur in prępmisis. illę autem quę sunt de infinito subiecto Ammo. non includuntur in prępmisis, sed de his postea dicetur. Vnde manifestum est ꝙ de eis nunc nō loquitur. Et ideo vt Ammonius dicit, aliꝗ aliter exposuerunt dicentes ꝙ prędictarum quatuor propositionum duę. s. quę sunt de infinito prędicato, sic se habent ad affirmationem, ꝙ negationem. i. ad ipsam speciē affirmationis & negationis. vt priuationes. i. priuatiuę affirmationes seu negationes. N Hęc enim affirmatio, homo est non iustus, non est simpliciter affirmatio, sed secūdum quid, quasi secundum priuationem affirmatio, sicut homo mortuus nō est homo simpliciter: sed secundum priuationem. Et idem dicendum est de affirmatiua, & de negatiua, quę sunt de finito prędicato ꝙ nō se habent ad speciem affirmationis & negationis secundum priuationem, sed simpliciter. Hęc enim homo est iustus est simpliciter affirmatiua, & hęc homo non est iustus est simpliciter negatiua. Sed nec hic sensus conuenit verbis Arist. Dixit enim infra { Hęc igitur quemadmodum in resolutorijs dictum est, sic sunt disposita. } vbi nihil inuenitur ad hūc sensum pertinens. Impug. Ammo. Et ideo Ammonius ex his, quę in fine primi ꝓorum dicuntur de propositionibus quę sunt de finito vel infinito vel priuatiuo prędicato, alium sensum accipit. In vltimo c. 2. 4. 1. Expō Ammo. Ad cuius euidentiam considerandum est, ꝙ sicut ipse dicit enuntiatio aliqua virtute se habet ad illud de quo totum id quod in enuntiatione significatur vere prędicari potest, sicut hęc enūtiatio, homo est iustus se habet ad omnia illa de quorum quolibet vere Notādū Enū. ad quæ. potest dici ꝙ est homo iustus, & similiter hęc enūtiatio, homo non est iustus se habet ad omnia illa de quorum quolibet vere dici potest ꝙ non est homo iustus. O Secundum ergo hūc modum loquendi manifestum est, ꝙ simplex negatiua in plus est quam affirmatiua infinita quę ei correspondet. Simplex negatiua ī plus ꝙ affir. in. Nam ꝙ sit homo non iustus vere potest dici, ꝙ de quolibet homine qui nō habet habitum iustitię. Sed ꝙ non sit homo iustus pōt dici non solum de homine non habente habitum iustitiæ, sed etiam de eo qui penitus non est homo. Hęc enim est vera, lignum non est homo iustus. Tamen hęc est falsa, lignum est homo non iustus, & ita negatiua simplex est in plus quàm affirmatiua infinita, sicut etiam animal est in plus ꝙ̄ homo, quia de pluribus verificatur. In plꝰ ꝙ̄ affir. pri. Simili etiam ratione negatiua simplex est in plus quā affirmatiua priuatiua, quia de eo quod non est homo, non potest dici ꝙ sit homo iniustus. Affir. in plus ꝙ̄ af fir. priua. Sed affirmatiua infinita est in plus ꝙ̄ affirmatiua priuatiua, potest enim dici de puero, & de quocunqꝫ homine nondum habente habitum virtutis aut uitij, ꝙ P sit homo non iustus, non tamen de aliquo eorum vere dici potest ꝙ sit homo iniustus. Aff sim. in minus ꝙ̄ ne. in. Affirmatiua vero simplex in minus est ꝙ̄ negatiua infinita, quia ꝙ non sit homo non iniustus pōt dici nō solum de homine iusto, sed etiam de eo quod penitus non est homo. Neg priua. i plꝰ ꝙ̄ ne. in. Similiter etiam negatiua priuatiua in plus est ꝙ̄ negatiua infinita. Nam ꝙ non sit homo iniustus pōt dici nō solum de homine habente habitum iustitię, sed de eo quod penitus non est homo, de quorum quolibet potest dici ꝙ non sit homo non iustus, sed ulterius potest dici de omnibus hominibus, qui nec habent habitum iustitię, neqꝫ habent habitum iniustitię. His igitur visis facile est exponere prępsentem literam hoc modo. Expō 2. sm Ammo. Quarum. s. quatuor enuntiationum prędictarum duę quidem. s. infinitę se habebunt ad affirmationem & negationē i. ad duas simplices, quarum vna est affirmatiua, & altera negatiua secundum consequentiam. i. in modo cōsequendi ad eas, vt priuationes. i. sicut duę priuatiuę: quia. s. sicut ad simplicem affirmatiuam sequitur negatiua infinita, & non cōuertitur eo ꝙ negatiua infinita est in plus, ita etiam ad simplicem affirmatiuam sequitur negatiua priuatiua, quę est in plus, & non conuertitur. Sed sicut simplex negatiua sequitur ad infinitam affirmatiuam, quę est in minus, & non cōuertitur, ita etiam negatiua simplex sequitur ad priuatiuam affirmatiuā, quę est in minus, & non conuertitur, ex quo patet ꝙ eadem est habitudo Q in consequendo infinitarum ad simplices, quę est etiam priuatarum. Sequitur { duæ autem } . s. simplices quę relinquuntur Expō ulti. remotis duabus. s. infinitis a quatuor prępmisis { minime } . i. non ita se habent ad infinitas in consequendo, sicut priuatiuę se habent ad eas, quia videlicet ex vna parte simplex affirmatiua est in minus ꝙ̄ negatiua infinita, sed negatiua priuatiua est in plus quā negatiua infinita, ex alia vero parte negatiua simplex est in plus ꝙ̄ affimatiua infinita, sed affirmatiua priua. est in minus ꝙ̄ infinita affirmatiua. Sic ergo patet ꝙ simplices nō ita se habent ad infinita in consequendo, sicut priuatiuę se habent ad infinitas. Quamuis autem secundum hoc litera Philosophi subtiliter exponatur, tamen videtur esse aliquantulum Contra Ammo. expositio extorta. Nam litera Philosophi videtur sonare di-

A uersas habitudines non esse attendēdas respectu diuersorum, sicut in prædicta expositione primo accipitur similitudo habitudinis ad simplices: & postea similitudo habitudinis respectu infinitarum. Et ideo simplicior & magis conueniens literę Aristo. est expositio Porphyrij quam Boetius ponit, (Porphy. Boetius.) secūdum quā expositionem attenditur similitudo & dissimilitudo secūdum consequētiam affirmatiuarum ad negatiuas. Vnde dicit. Quarum. s. quatuor præmissarum, duæ quidem. s. affirmatiuæ, quarum vna est simplex & alia infinita, se habēbunt secundum cōsequentiam ad affirmationem & negationem, vt. s. ad vnā affirmatiuam sequatur alterius negatiua. Nam ad affirmatiuam simplicem sequitur negatiua infinita, & ad affirmatiuam infinitam, sequitur negatiua simplex. Duæ vero. s. negatiuæ, minime. i. non ita se habent ad affirmatiuas, vt. s. ex negatiuis sequantur affirmatiuæ, sicut ex affirmatiuis sequebantur negatiuę, & quantum ad vtrunq; similiter se habent, priuatiuæ sicut infinitæ. Deinde, cum dicit.

ARgi. *Nam ipsum est, aut iusto addetur, aut non iusto, quare et ne*
B *gatio similiter eiusdem addetur. Quatuor igitur erunt.*

ANti. *Dico autem quoniam est, aut iusto adiacebit, aut non iusto. Quare etiam negationes. Quatuor enim sunt.*

Manifestat quoddam quod supra dixerat. s. q; sint quatuor prædictæ enuntiationes. Loquitur enim nunc de enuntiationibus in quibus hoc verbum, est, solum prædicatur secundum q; est adiacens alicui nomini finito vel infinito, puta secūdum q; adiacet iusto, vt cum dicitur homo est iustus, vel secundum q; adiacet non iusto, vt cum dicitur, homo est non iustus Et quia in neutra harum negatio apponitur ad verbum, consequens est quòd vtraque sit affirmatiua. (Lec. 9.) Omni autem affirmationi opponitur negatio, vt supra in primo ostensum est. Reliquitur ergo quòd prædictis duabus enuntiationibus affirmatiuis respondent, duæ aliæ negatiuæ. Et sic consequens est, quòd sint quatuor simplices enuntiationes. Deinde, cum dicit.

ARgi. *Intelligimus autem id quod dicitur ex hisce quæ hic subscribuntur. Homo iustus est, huius negatio est, homo non iustus est:*
C *homo non iustus est, huius negatio est, homo non iustus nō est. Hic enim ipsum est, & item non est iusto, & non iusto adiungitur. Hæc igitur sic ordine posita sunt, ut in resolutiuis dictū est.*

ANti. *Intelligimus uero quod dicitur ex his quæ subscripta sunt, est iustus homo, huius negatio est, non est iustus homo, est non iustus homo, huius negatio est, non est non iustus homo. Est enim hoc loco, & non est, iusto & non iusto adiacet. Hæc igitur quemadmodum in resolutorijs dictum est, sic sunt disposita.*

Homo est iustus	angulares contrapositę	Homo non est iustus
angulares sub-inuicem positæ		angulares sub-inuicem positæ
Homo non est non iustus	angulares contrapositæ	Homo est non iustus

D

Manifestat quod supra dictum est per quandam figuralē descriptionem. Dicit enim q; id quòd in supradictis dictū est, intelligi potest ex sequenti subscriptione. Sit enim quędam quadrata figura in cuius vno angulo describatur hæc enuntiatio, homo est iustus, & ex opposito describatur ei negatio quę est, homo non est iustus, sub quibus scribantur duæ alię infinitę. s. homo est non iustus, homo non est nō iustus: in qua descriptione apparet q; hoc verbum, est, affirmatiuum vel negatiuū adiacet iusto, & non iusto. Et secundum hoc diuersificantur quatuor enuntiationes. Vltimo autem concludit q; prædictæ enūtiationes disponuntur secundum ordinem consequentiæ, vt dictum est in resolutorijs. i. in primo Priorum. Alia litera habet. Dico autem quoniam est, aut non homini adiacebit, & in (E) figura, est, hic loco homini & non homini adiacebit iusto & (Cap. ul.) non iusto. Quod quidem non est intelligendum, vt homo, & non homo accipitur ex parte subiecti. Non enim nunc agitur de enuntiationibus quæ sunt de infinito subiecto. Vnde oportet q; homo & non homo accipiantur ex parte prædicati. Sed quia Philosophus explicat de enuntiatione in quibus ex parte prædicati ponitur iustum & non iustum, visum est Alexandro quòd prædicta litera sit corrupta (Alexan.) Quibusdam alijs videtur q; possit sustineri, & q; signanter Aristo. nomina in exemplis variauerit, vt ostenderet q; nō differt in quibusnam nominibus ponantur exempla.

Hic finiunt præclarissima commētaria Diui Thomæ Aquinatis sacri ordinis prædicatorum in libros Perihermenias Aristo. Quæ ob ipsius superueniente morte qua fœliciter migrauit ad cœlos incompleta mansere. Qua occasione quamplures eiusdem ordinis, Doctores clarissimi suppleuerunt, inter quos postremus fuit Rēo. D. Thomas Caietanus. tt. s. Sixti (F) Præsbyter Cardi. cuius commentaria & expositio sunt, quæ sequuntur.

Ad lectorem.

¶ Humano capiti ceruicem nitor equinam.
Addere, da veniam: si noua monstra iuuant.

LECTIO. III.

ARgi. *Simili modo sese habebit oppositio, & si nominis uniuersaliter sit affirmatio, ueluti omnis homo iustus est, huius negatio est, non omnis homo iustus est. Omnis homo nō iustus est: huius etiam negatio est, non omnis homo non iustus est.*

ANti. *Similiter autem se habent: & si uniuersalis nominis sit affirmatio: ut omnis est homo iustus. Negatio, non omnis est homo iustus: omnis est homo non iustus, non omnis est homo nō iustus.*

POSTQVAM Philosophus distinxit enūtiationes in quibus subijcitur nomē infinitum nō vniuersaliter sumptum, hic intendit distinguere enuntiationes in quibus subijcitur nomē finitum vniuersaliter sumptū. (G) Et circa hoc tria facit. primo ponit similitudinem istarum enuntiationum ad indefinitas supra positas. Secundo ostendit dissimilitudinem earundem: ibi { Sed non similiter. } Tertio concludit numerum oppositionum inter dictas enuntiationes: ibi { Hæ duæ igitur. } Dicit ergo primo, q; similes sunt enuntiationes in quibus est nominis vniuersaliter sumpti affirmatio. (Notādū) Quo ad primum notandum est q; in enuntiationibus indefinitis supra positis erant duæ oppositiones & quatuor enūtiationes, & affirmatiuæ inferebant negatiuas, & non inferebantur ab eis, vt patet tam in expositione Ammonij, q̄ Porphyrij. (Ammo. Porphy.) Ita in enuntiationibus in quibus subijcitur nomē finitum vniuersaliter sumptum inueniūtur duæ oppositiones & quatuor enūtiationes, & affirmatiuæ inferūt negatiuas, & nō econtra. Vnde similiter se habent enuntiationes supradictæ, si nominis in subiecto sumpti fiat affirmatio vniuersaliter. Fient enim tunc quatuor enuntiationes, duæ de prædicato finito. s. omnis homo est iustus, & eius negatio, quæ est, non omnis homo est iustus, & duæ de prædicato infinito. s. omnis homo est nō iustus, (H) & eius negatio quæ est, nō omnis hō est non iustus. Et quia quęlibet affirmatio cū negōne sua vnam integrat oppositionē, duę efficiuntur oppositiones, sicut & de indefinitis dictum est. (Cur de vniu. loquēs inseruit de par. Negō vnis affir. par. neg. Lec. 10.) Nec obstat q; de enuntiationibus vniuersalibus loquens particulares inseruit, quoniam sicut supra de indefinitis, & suis negationibus sermonem fecit, ita nunc de affirmationibus vniuersalibus sermonem faciens de earum negationibus est coactus loqui. Negatio siquidem vniuersalis affirmatiuæ non est vniuersalis negatiua, sed particularis negatiua, vt in primo libro habitum est. Quod autem similis sit consequentia in istis & supradictis indefinitis, patet exemplariter. Et ne multa loquēdo res clara prolixitate obtenebretur: formetur primo figura de indefinitis, quæ supra posita est in expositione Porphyrij. s. ex vna parte ponatur affirmatiua finita, & sub ea negatiua infinita, & sub ista neg. priua. Ex altera parte, primo negatiua fini-

I ta, & sub ea. affir. infinita, & sub ea affir. priua. Deinde sub illa figura formetur alia figura similis illi vniuersaliter. s. ex vna parte vniuersalis affirmatiua de prædicato finito & sub ea particularis negatiua de prædicato infinito, & ad complemētum similitudinis sub ista particularis negatiua de prædicato priuatiuo. Ex altera vero parte ponatur, primo particularis negatiua de prædicato finito, & sub ea uniuersalis affirmatiuā de prędicato finito. Et sub ista vniuersalis affirmatiua de prædicato priua, hoc modo.

Figura	Indefinitarum
Homo est iustus	Homo non est iustus
Homo non est non iustus	Homo est non iustus
Homo non est iniustus	Homo est iniustus.
Figura	Vniuersalium
Omnis homo est iustus	Non omnis homo est iustus
Non omnis hō est non iustus	Omnis homo est non iustus
Non omnis homo est iniustus	Omnis homo est iniustus

K Quibus ita dispositis, exerceatur consequentia semper in ista proxima figura, sicut supra in indefinitis exercita est, siue sequendo expositionem Ammonij, vt infinitæ se habeant ad finitas, sicut priuatiuæ se habent ad ipsas finitas, finitæ autē non se habeant ad infinitas medias, sicut priuatiuæ se habent ad ipsas infinitas, siue sectando expositionem Porphyrij, vt affirmatiuæ inferant negatiuas, & non econtra. Vtrisque enim expositioni supra subscriptæ deseruiunt figuræ, vt patet diligenter indaganti. Similiter ergo se habent enuntiationes istæ vniuersales ad indefinitas in tribus. s. in numero propositionum, & numero oppositionum, & modo consequentiæ. Deinde, cum dicit.

Amoni⁹. Porphy. Vtra ad indefi. qn̄o.

ARgi. *Attamen non fit ut similiter hæ quæ per diametrum collocātur, simul sint ueræ: sed fit nonnunquam.*

ANti. *Sed non similiter angulares cōtingit ueras esse: contingit autem aliquando.*

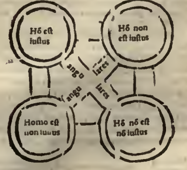
L Ponit dissimilitudinem inter istas vniuersales & supradictas indefinitas, in hoc quod angulares non similiter cōtingit veras esse. Quæ verba primo exponenda sunt secundum eam, quam credimus esse ad mentem Aris. exponere, deinde secundum alios. Angulares enuntiationes in vtraque figura suprascripta vocat eas quæ sunt diametraliter opposite. s. affirmatiuam finitam ex vno angulo, & affirmatiuam infinitam siue priuatiuam ex alio angulo. Et similiter negatiuam finitam ex vno angulo, & negatiuam infinitam vel priuatiuam ex alio angulo. Enuntiationes ergo in qualitate similes angulares vocatæ eo quod angulariter. i. diametraliter distant, dissimilis veritatis sunt apud indefinitas & vniuersales. Angulares enim indefinitæ tā in diametro affirmationum, quam in diametro negationum, possunt esse simul veræ, vt patet in suprascripta figura indefinitarum. Et hoc intellige in materia contingenti. Angulares uero in figura vniuersalium non sic se habent, quoniam angulares secundum diametrum affirmationū impossibile est esse simul veras in quacunque materia. Angulares autem secundum diametrum negationum, quandoque possunt esse simul veræ, quando. s. fiunt in materia contingenti. In materia enim necessaria & remota impossibile est esse ambas veras. Hæc est Boet. quam veram credimus expositio. Herme. autem Boe. referente aliter exponit. Licet enim ponat similitudinē inter vniuersales, & indefinitas quo ad numerum enuntiationum & oppositionum, oppōnes tamen aliter accipit in vniuersalibus, & aliter in indefinitis. Oppositiones siquidem indefinitarum numerat sicut & nos numerauimus, alteram. s. inter finitas affirmatiuā & nega. & alteram inter infinitas affir. & nega. quemadmodū nos fecimus. Vniuersalium vero non sic numerat oppositiones, sed alteram sumit inter vniuersalem affirmatiuam finitā, & particularem negatiuam finitam. s. omnis homo est iustus, non omnis homo est iustus, & alteram inter eandem vniuersalem affirmatiuam finitam & vniuersalem affirmatiuam infinitam. s. omnis homo est iustus, omnis homo est non iustus. Inter has enim est contrarietas, inter illas vero cōtradictio. Dissimilitudinem etiam vniuersalium ad indefinitas aliter ponit.

Psi. expō tex. quæ ap. p. ab ea posiiore. Enū. angulares. Indefi. In figura vsium. Per diametrū. M Boetius. Herme. In quo conue. In quo diff.

N Non enim nobiscum fundat dissimilitudinem inter angulares vniuersalium & indefinitarum supra differentiam, quæ est inter angulares vniuersalium affirmatiuas & negatiuas: sed supra differētiam quæ est inter ipsas vniuersalium angulares inter se ex vtraque parte. Format namque talem figuram in qua ex vna parte sub vniuersali affirmatiua finita, vniuersalis affirmatiua infinita est, & ex alia parte sub particulari negatiua finita, particularis negatiua infinita ponitur, sicque angulares sint disparis qualitatis, & similiter indefinitarum figuram format hoc modo.

O

P

Quibus ita dispositis ait in hoc stare dissimilitudinem, quod angulares indefinitarum mutuo se inuicem compellunt ad veritatis sequelam, ita quod vnius angularis veritas suæ angularis veritatem infert, vndecunque incipias. Vniuersalium vero angulares non se mutuo compellūt ad veritatem, sed ex altera parte necessitas deficit illationis. Si enim incipias ab aliquo vniuersalium & ad suam angularem procedas, veritas vniuersalis non ita potest esse simul cum veritate angularis, quod compellat eam ad veritatem, quia si vniuersalis est vera, sua vniuersalis contraria erit falsa: non enim possunt esse simul veræ, & si ista vniuersalis contraria est falsa, sua contradictoria particularis, quæ est angularis primæ vniuersalis assumptæ erit necessario vera. Impossibile est enim contradictorias esse simul falsas. Si autem incipias econuerso ab aliqua particularium & ad suam angularem procedas, veritas particularis ita potest stare cum veritate suæ angularis, quòd tamen nō necessario infert eius veritatem, quia licet sequatur particularis est vera, ergo sua vniuersalis contradictoria est falsa, nō tamen sequitur vltra, ista vniuersalis contradictoria est falsa, ergo sua vniuersalis contraria, quæ est angularis particularis assumpti est vera. Possunt enim contrariæ esse simul falsæ. Sed Q

Contra Herme.

uidetur

A Primo videtur expositio ista deficere ab Aristote. mente quo ad modum sumendi oppositiones. Non enim intendit hic loqui de oppositione, quæ est inter finitas & infinitas, sed de ea quæ est inter finitas inter se, & infinitas inter se. Si enim de vtroque modo oppositionis exponere volumus, iam non duas, sed tres oppositiones inueniemus. primam inter finitas. secundam inter infinitas. tertiam quam ipse Hermenius dixit inter finitam & infinitam. (Secūdo. Ca. 32.) Figura etiam quam formauit, conformis non est ei quam Aristoteles in fine primi Priorum formauit, ad quam nos remisit: cum dixit. Hæc igitur quemadmodum in resolutorijs dictum est: sic sunt disposita. In Aristotelis namque figura, angulares sunt affirmatiuæ affirmatiuis, & negatiuæ negatiuis. Deinde, cum dicit.

ARgl. *Hæ igitur duæ sunt opposite.*

A Ntl. *Hæ igitur duæ opposita sunt.*

Concludit numerum propositionum. Et potest dupliciter exponi. Primo vt li hæ demonstret vniuersales, & sic est sensus quod hæ vniuersales finita & infinita habent duas oppositiones, quas supra declarauimus. B Secundo potest exponi vt li hæ demonstret enuntiationes finitas & infinitas, quo ad prædicatum siue vniuersales, siue indefinitas, & tunc est sensus quod hæ enunciationes supradictæ habent duas oppositiones, alteram inter affirmationem finitam, & eius negationem; alteram inter affirmationem infinitam & eius negationem. Placet autem mihi magis secunda expositio, quoniam breuitas cui Aristoteles studebat, replicationem non exigebat, sed potius quia enunciationes finitas & infinitas, quo ad prædicatum secundum diuersas quantitates enumerauerat: ad duas oppositiones omnes reducere terminando earum tractatum voluit. Deinde, cum dicit.

ARgl. *Aliæ uero duæ sunt rursus. cum non homo tanquam subiectum quoddam accipitur. Non homo iustus est, non homo iustus non est. Non homo non iustus est, non homo non iustus non est.*

A Ntl. *Aliæ autem ad id quod est, non homo, quasi subiectum aliquod additum, ut, est iustus non homo, non est iustus non homo: est non iustus non homo, non est non iustus non homo.* C

Intendit declarare diuersitatem enontiationum de tertio adiacente in quibus subijcitur nomen infinitum. Et circa hoc tria facit. Primo proponit & distinguit eas. Secundo ostendit quod non dantur plures supradictis: ibi { Magis autem. } Tertio ostendit habitudinem istarum ad alias: ibi { Hæ autem extra. }

(Tres species enunc. de inesse in quibus est ponitur explicite.)

	Socrates est	Socrates non est.
Primus	quidam homo est	quidam homo non est.
ordo.	homo est.	homo non est.
	omnis homo est.	omnis homo non est.
	Socrates est iustus.	Socrates non est iustus.
Secundus	quidã homo ẽ iustus.	quidam hõ non est iustus.
ordo	homo est iustus.	homo noo est iustus..
	omnis hõ est iustos.	omnis homo nõ est iustus.
	Nõ Socrates ẽ iustur.	Nõ Socrates nõ est iustus.
Tertius	qdã non hõ est iustus.	gdam nõ hõ oõ est iustus.
ordo	nõ homo est iostus.	non homo nõ est iustus.
	ois non hõ est iustus.	ois nõ homo nõ est iustus.

Ad euidentiam primi aduertendum est tres esse species enuntiationum de inesse: in quibus explicite ponitur hoc verbum est. Quædam sunt quæ subiecto siue finito siue infinito nihil habent additum vltra verbum: vt homo est, non homo est. (Prima. Secūda.) Quædam vero sunt quæ subiecto finito habent præter verbum aliquid additum, siue finitum, siue infinitum, vt homo est iustus, homo est non iustus. (Tertia) Quædam autem sunt quæ subiecto infinito præter verbum habent aliquid additum siue finitum siue infinitum, vt non homo est iustus, non homo est non iustus. Et quia de primis iam determinatum est: ideo de vltimis tractare volens, ait { Aliæ autem sunt. } quæ habent aliquid scilicet prædicatum additum supra verbum, est, ad id quod est nõ homo quasi ad subiectum, id est ad subiectum infinitum. Dixit autem quasi, quia sicut nomen infinitum deficit a ratione nominis, ita deficit a ratione subiecti. Significatum siquidem nominis infiniti non proprie substernitur compositioni, cum prædicato quam importat, est, tertium adiacens. Enumerat quoque quatuor enuntiationes, & duas oppositiones in hoc ordine: sicut & in superioribus fecit. Distinguit etiam istas ex finitate vel infinitate prædicata. Vnde primo ponit oppositiones inter affirmatiuam & negatiuam habentes subiectum infinitum, & prædicatum finitum, dicens { vt non homo est iustus, non homo non est iustus. } Secundo ponit oppositionem alteram inter affirmatiuam & negatiuam, habentes subiectum infinitum & prædicatum infinitum, dicens { vt non homo est nõ iustus, nõ homo nõ est non iustus. } Deinde, cum dicit. E (No. inf. defi. a rõne subi. & no.)

ARgl. *Atq; plures his oppositiones non erunt.*

ANtl. *Magis autem plures his non sunt oppositiones.*

F Ostendit quod nõ dãtur plures oppositiones enũtiationum supradictis. Vbi notãdum est quod enũtiationes de inesse in quibus explicite ponit hoc verbum, est, siue secũdum, siue tertiũ adiacens, de quibus loquimur, nõ possunt esse plures quam duodecim suprapositę, & cõsequẽter oppositiones earum secũdum affirmationẽ & negationem nõ sunt nisi sex. Cũ.n. in tres ordines diuisæ sint enũtiationes. s. in illas de. 2. adiacente, in illas de tertio subiecti finiti, & in illas de tertio subiecti infiniti, & in quolibet ordine sint quatuor enũtiationes, fiunt omnes enũtiatiões duodecim, & oppositiones sex. Et quoniam subiectum earum in quolibet ordine põt quadrupliciter quantificari. s. vniuersalitate, particularitate, & singularitate, & indefinitione: iõ istæ duodecim multiplicãtur in quadragintaocto. Quater.n. duodecim quadragintaocto faciũt. Nec possibile est plures his imaginari. Et licet Aristo. nõ nisi viginti harum expresserit, octo in primo ordine, octo in secũdo, & quatuor in tertio: attamẽ per eas, reliquas voluit intelligi. Sunt aũt sic enumerãdæ & ordinãdæ, secũdum singulos ordines, vt affirmationi negatio prima ex opposito sitoetur, vt oppositionis intentũ clarius videatur. G Et sic cõtra vlem affirmatiuam nõ est ordinãda vlis negatiua, sed particularis negatiua quæ est illius negatio, & ecõuerso cõtra particularẽ affirmatiuã, nõ est ordinãda particularis negatiua, sed vniuersalis negatiua quę est eius negatio. Ad clarius aũt intuẽdum numerum, coordinãdę sunt omnes, quę sunt similis quantitatis simul in recta linea, distinctis tamen ordinibus tribus supradictis. Quod vt clarius elucescat in hac subscripta videatur figura. (Not. tã E. un in qb9 hoc uer. est, uaria.)

Non Socrates est.	Non Socrates non est.
quidam non homo est.	quidant non homo oon est.
non homo est.	non honto non est.
omnis noo homo est.	omnis oon homo non est.
Socrates est oon iustus.	Socrates non est noo iustus.
quidam homo est nõ iustus.	quidã homo nõ est nõ iustus.
homo est non iustus.	homo non est non iustus.
omnis homo est nõ iustus.	omnis homo nõ est nõ iustus.
Non Socrates est nõ iustos.	Nõ Socrates nõ est nõ iustus.
quidã non hooio est oõ iustus.	quidã nõ hõ oõ est noo iustus.
non homo est non iustus.	non homo noo est non iustus.
omnis non hõ est non iustos.	omnis nõ hõ nõ est nõ iustus.

H

Quòd autem plures his non sint, ex eo patet, quod non contingit pluribus modis variari subiectum, & prædicatum penes finitum & infinitum: nec pluribus modis variantur finitum & infinitum subiectum. Nulla enim enuntiatio de secundo adiacente potest variari penes prædicatum finitum vel infinitum, sed tantum penes subiectum quod sufficiẽter factum apparet. Enunciationes autem de 3. adiacente quadrupliciter variari possunt, quia aut sunt subiecti & prædicati finiti, aut vtriusque infiniti, aut subiecti finiti & prædicati infiniti, aut subiecti infiniti & prædicati finiti. Quarum nullam prætermissam esse superior docet figura. Deinde, cum dicit. (De. 3. adi. uariatio.)

I ARgl. *Hæ uero seorsum ab illis, ipsæ per seipsas erunt, cum hoc nõ homo tanquam nomine utantur: ut patet.*

ANti. *Hæ autem extra illas: ipsæ secundum se erunt, ut nomine utẽtes eo, quod est non homo.*

Ostendit babitudinem harum. s. quas in. 3. ordine numera-uimus ad illas quę in. 2. sitę sunt ordine, & dicit ꝙ istę sunt extra illas, quia nõ sequuntur ad illas, nec econuerso. Et rationẽ assignans subdit vt nomine vtentes eo ꝙ est non bomo. i. ideo istę sunt extra illas, quia istę vtuntur nomine infinito loco nominis: dum omnes habent subiectum infinitum. Notanter autẽ dixit enuntiationes subiecti infiniti vti vt nomine, infinito nomine, quia cũ subijci in enũtiatione proprium sit nominis, prædicari autẽ cõmune nomini & verbo, omne subiectum enunciationis vt nomen subijcitur. Deinde, cum dicit.

Subijci est pdic. cõi pro. prium

ARgl. K *Quibus autem non accommodatur est ipsum, ut cum hæc ponuntur, ualet, ambulat, & istiusmodi cætera, in ijsdem facit hoc pacto positum, ac si est ipsum adiungeretur. Vt ualet omnis homo; non ualet omnis homo. Valet omnis non homo: non ualet omnis non homo.*

ANti. *In bis uero, in quibus, est, non conuenit, ut in eo quod est currere, uel ambulare, idem facit sic positum, ac si est, adderetur, ut currit omnis homo: non currit omnis homo, currit omnis non homo: non currit omnis non homo.*

Determinat de enuntiationibus, in quibus ponuntur verba adiectiua. Et circa hoc tria facit. Primo distinguit eas. Secundo respondet cuidam tacitę quæstioni: ibi { Non enim dicendum est. } Tertio concludit earum conditiones: ibi { Ergo & cętera eadem. } Ad euidentiam primi resumendũ est, ꝙ inter enũtiationes in quibus ponitur, est, secundũ adiacens, & eas in quibus ponitur, est, tertium adiacens, talis est differentia, ꝙ in illis quę sunt de secundo adiacente simpliciter fiunt oppositiones. s. ex parte subiecti tantum variati per finitum, & infinitum. In his vero quę habent est tertium adiacens, dupliciter fiunt oppositiones. s. & ex parte pdicati, & ex parte subiecti, quia vtrũq; variari põt per finitum & infinitum. Vnde vnum ordinem tãtum enuntiationũ de secundo adiacente fecimus, habentẽ quatuor enuntiationes diuersimode quãtificatas, & duas oppositiones. Enuntiationes autẽ de tertio adiacente oportuit partiri in L duos ordines, quia sunt in eis quatuor oppositiões, & octo enũtiationes, vt supra dictũ est. Considerandum quoq; est ꝙ enuntiationes in quibus ponuntur verba adiectiua, quo ad significatum ęquiualent enuntiationibus de. 3. adiacente, resoluto verbo adiectiuo in proprium participium & est, quod semper fieri licet, quia in omni verbo adiectiuo clauditur verbum substantiuum. Vnde idẽ significat ista, omnis homo currit, quod ista, omnis homo est currens. Propter quod Boetius vocat enuntiationes cum verbo adiectiuo de secundo adiacente secundũ vocem, de. 3. autem secundum potestatem, quia potest resolui in tertium adiacens cui æquiualet. Quo ad numerum autem enuntiationum, & oppositionum, enunsiationes verbi adiectiui formaliter sumptę non ęquiualent illis de. 3. adiacente, sed æquiualent enũtiationibus in quibus ponitur, est, secũdum adiacens. Nõ possunt. n. fieri oppositiones dupliciter in enuntiationibus adiectiuis. s. ex parte subiecti, & prędicati, sicut fiebant in substantiuis de tertio adiacẽte, quia verbum quod prędicatur in adiectiuis infinitari nõ potest. Sed oppositiones adiectiuarum fiunt simpliciter. s. ex parte subiecti tantum variati p infinitum, & finitum diuersimode quãtificati, sicut fieri didicimus supra in enuntiationibus substantiuis de secundo adiacente: eadem ducti ratione, quia præter verbum nulla est affirmatio vel negatio, sicut pręter nomen esse potest. Quia autem in pręsenti tractatu non de significationibus, sed de numero enũtiationum, & oppositionum sermo intenditur: ideo Aristoteles determinat diuersificandas esse enuntiationes adiectiuas secundum modum quo distinctæ sunt enuntiationes, in quibus ponitur, est, secundum adiacens, & ait ꝙ in his enuntiationibus in quibus non contingit poni hoc verbum, est, formaliter sed aliquod aliud, vt currit, vel ambulat. i. in enuntiationibus adiectiuis: idem faciũt quo ad numerum oppositionum & enũtiationum sic posita. s. nomen, & verbum, ac si, est, secundum adiacens subiecto nominis adderetur. Habent enim & istę adiectiuæ, sicut illæ in quibus ponitur, est, duas oppositiones tantum: alteram inter finitas, vt omnis homo currit, omnis homo non currit: alteram inter infinitas quo ad subiectum, vt omnis non homo currit, omnis non homo non currit. Deinde, cum dicit. N

Dfia in qbus est sm ad. ia & est tertium adia.

Enũ. in qbus ṽ. adia ęq̃. de. 3. ad ia quo ad sig.

Quo ad numerũ

M

Verb. in finitari

ARgl. *Non enim dicendum est non omnis homo, sed negationis nota, ipsum uidelicet non addenda est huic termino homo. Omnis enim non significat ipsum uniuersale, sed uniuersalis prædicationis est nota.*

ANti. *Non enim dicendum est. non omnis homo, sed non negationẽ ad id quod est homo addendum est. Omnis enim non uniuersale significat, sed quoniam uniuersaliter.* O

Respondet tacitę quęstiõi. Et circa hoc facit duo. Primo ponit solutionem quęstionis. Deinde probat eam: ibi { Manifestum est autẽ. } Est ergo quęstio talis, cur negatio infinitans nõ-quã addita est supra signo vniuersali, aut particulari, vt puta cũ vellemus infinitare istam, Omnis homo currit, cur nõ sic infinitata est, nõ omnis homo currit, sed sic, omnis non homo currit. Huic nãq; quęstioni respondet dicens, ꝙ quia nomen infinitabile debet significare aliquid vniuersale, vel singulare, omnis autẽ & similia signa nõ significant aliquid vl̃e, aut singulare, sed quoniam vl̃r aut particulariter: ideo nõ est dicendum nõ omnis homo, si infinitare volumus, licet debeat dici, si negare quãtitatem enuntiationis quęrimus, sed negatio infinitans ad li homo, quod significat aliquid vniuersale, addenda est, & dicendũ omnis non homo. Deinde, cum dicit.

Quęstio Cur nõ gõ infi. ni. &c.

Rñsio.

Negõ. li om ad denda

ARgl. *Quod quidem ex hisce patet, homo ualet, homo non ualet, nõ homo ualet, non homo non ualet. Hæc. n. ab illis ex eo differunt, quia nõ dicunt uniuersaliter. Quare omnis, uel nullus, nil aliud significare uidetur, quàm affirmationem, aut negationem uniuersaliter dici.*

ANti. P *Manifestum est autem ex eo quod est, currit homo, non currit homo, currit non homo, non currit non homo. Hæc. n. ab illis differunt, eo ꝙ uniuersaliter non sunt. Quare omnis uel nullus, nihil consignificat aliud, nisi ꝙ uniuersaliter de nomine, uel affirmationem, uel negationem.*

Probat hoc ꝙ dictum est. s. ꝙ omnis & similia nõ significãt aliquod vniuersale, sed quoniam vniuersaliter, tali ratione. Illud in quo differunt enuntiationes præcise differentes per habere, & non habere li omnis, est non vniuersale aliquod, sed quoniam vniuersaliter, sed illud in quo differunt enuntiationes præcise differentes per habere & non habere li omnis: est significatum per li omnis: ergo significatum per li omnis est non aliquid vniuersale, sed quoniam vniuersaliter. Minor huius rationis tacita in textu, ex se clara est. Id enim in quo cæteris paribus habentia a non habentibus aliquem terminum differunt, significatum est illius termini. Maior vero in litera exemplariter declaratur sic. Illæ enuntiationes, homo currit, & omnis homo currit, præcise differunt ex hoc, ꝙ in vna est li omnis, & in altera non. Tamen non ita differunt ex hoc ꝙ vna sit vniuersalis, alia non vniuersalis. Vtraque enim habet subiectum vniuersale scilicet li homo, sed differunt, quia in ea vbi ponitur li omnis, enuntiatur de subiecto vniuersaliter, in altero autem non vniuersaliter. Cum enim dico, homo currit: cursum attribuo homini vniuersali, siue communi, sed non pro tota humana vniuersitate. Cum autem dico, omnis homo currit: cursum inesse homini pro omnibus inferioribus significo. Simili modo declarari potest de tribus alijs, quæ in textu adducuntur, scilicet homo non currit, respectu suæ vniuersalis vniuersaliter, omnis homo non currit, & sic de alijs. Relinquitur ergo quod omnis & nullus & similia signa nullum vniuersale significant, sed tantummodo significant, quoniam vniuersaliter de homine affirmant vel negant. Q

Rñsio deducta

A gant. Notato hic duo, primom est φ non dixit omnis & nollus significat vniuersaliter, sed quoniam vniuersaliter. Secunduu est quod addit de homine affirmant vel negant. Primi ratio est quia signum distributioum non significat modum ipsom vniuersalitatis, aut particularitatis absolute, sed applicatum termino distributo. Cum enim dico omnis homo, li omnis, denotat vniuersitatem applirari illi termino homo: ita φ Aristo. dicens φ omnis significat, quoniam vniuersaliter, per li, quoniã insinuauit applicationem vniuersalitatis importatam in li omnis, in actu exercito: sicut & in primo Posteriorum in definitione scire applicationem caosæ notauit per illod verbum, quoniam, dicens { Scire est rem per causam cognoscere, & quoniam illius est caula. } Ratio autem secundi insinuat differentiam inter terminos cathgorematicos & syncathegorematicos. Illi siquidem pununt significata supra terminos absolute. Isti autem ponunt significata supra terminos in ordine ad prędicata. Cum enim dicitur, homo albus: li albus denominat hominem in seipso absq; respecto ad aliquod sibi addendum. Cũ vero dicitur, omnis homo: li omnis, etsi hominem distribuat, non tamen distributio intellectum firmat, nisi in ordine ad aliquod prędicatum intelligatur. Culos signum est, quia cum dicimus, omnis homo corrit, non intendimus distribuere hominẽ pro tota sua vniuersitate absolute, sed in ordine ad cursum. Cum aotem dicimus, albus homo currit, determinauimos hominem in seipso esse albom & non in ordine ad cursum. Quia ergo omnis & nullus, sicut & alia syncathegoremata, nil aliod in enuntiatione faciunt, nisi quia determinant subiectum in ordine ad prædicatum, & hoc sine affirmatione & negatione fieri nequit: ideo dixit φ nil aliud significant, nisi quoniam vniuersaliter de homine, id est de subiecto affirmant vel negant, id est affirmationem vel negationem fieri determinant: ac per hoc a cathegorematicis ea separauit. Potest etiam referri hoc quod dixit affirmant vel negant ad ipsa signa scilicet omnis & nullos, quorum alterom positiue distribuit, alterum remouendo. Deinde, cum dicit.

Notãdũ Dubiũ. de genere distributi.

Lect 4. & c. 5. Rõ. 2. dubij. Dña inter cathegor. & syncathego.

B

Littera, expo. visi.

Li affir mãt vel neg. referri ad signa.

ARgl. *Cætera igitur eadem sunt addenda.*

A Ntl. *Ergo & cætera eadem oportet apponi.*

C Concludit adiectiuarum enuntiationum conditiones. Dixerat enim φ adiectiuæ enuntiationes idem faciunt quo ad oppositionom numerum, quod substantiuæ de secundo adiacente, & hoc declarauerat, oppositionom numero exemplariter subiuncto. Et quia ad hanc conuenientiam sequitur conuenientia quo ad finitationem prædicatorum, & quo ad diuersam subiectorum qoantitatem, & earum multiplicationem ex ductu quaternarij in seipsum, & si qua sunt huiusmodi enumerata: ideo conclodit, ergo & cætera quæ in illis seruanda erant: eadem, id est similia istis apponenda sont.

LECTIO. IIII.

ARgl. *Cum autem huic affirmationi: omne animal iustum est, ea negatio sit contraria, quæ significat nullum animal esse iustum, patet has quidem nunquam esse simul ueras: oppositas autem his ueras simul nonnunquam esse, ut non omne animal est iustũ, & aliquod animal iustum.*

D

A Ntl. *Quoniam uero contraria est negatio ei quæ est, omne est animal iustum, illa quæ significat, quoniam nullum est animal iustum. hæ quidem manifestum est quoniam nunquam erunt, neq; ueræ simul, neque in eodem ipso. His uero oppositæ erunt aliquando, ut nõ omne animal iustum est, aliquod animal iustũ est.*

POSTQVAM determinatum est de diuersitate enuntiationis: hic intendit remouere quædam dubia circa prædicta. Et circa hoc facit sex secundum numerum duhiorom, quæ suis patebunt loris. Quia ergo supra dixerat, φ in vniuersalibus non similiter contingit angulares esse simul veras, quia affirmatiuæ angulares non possunt esse simul veræ, negatiuæ aotem sic, poterat quispiam dubitare. Quæ est causa huius diuersitatis? Ideo nunc illius dicti raosam intendit assignare talem, quia scilicet angulares affirmatiuæ sunt contrariæ inter se, contrarias autem in nulla materia contingit esse simul veras. Angulares autẽ negatiuę sunt subcontrariæ illis oppositæ: subcontrarias autem contingit esse simul veras. Et circa hæc duo facit. Primo declarat conditiones contrariarum & subcontrariarum. Secundo φ angulares affirmatiuæ sint contrariæ, & φ angulares negatiuæ sint subcontrariæ: ibi { Sequitur vero. } Dicit ergo resumendo, quoniam in. 1. dictum est φ enuntiatio negatiua contraria illi affirmatiuæ vniuersali, scilicet omne animal est iustum, est ista nullum animal est iustum: manifestum est φ istæ non possunt simul, id est in eodem tempore neq; in eodem ipso, id est de eodem subiecto esse veræ. His vero oppositæ, id est subcontrarię inter se possont esse simul verę aliquando, scilicet in materia contingenti, vt quoddam animal est iustum, nõ omne animal est iustum. Deinde, cum dicit.

Lect. 3.

E

Introductio primi dubij

Lec xi.

F

ARgl. *At hæc, nullus est homo iustus, sequitur hanc: omnis homo non iustus est. Hæc etiam non omnis homo non iustus est, quæ quidem est illi opposita, sequitur illam, est aliquis homo iustus. Necesse est enim aliquem esse.*

ANtl. *Sequuntur uero hæ, eam quidem, quæ est, nullus est homo iustus, illa quæ est, omnis est homo non iustus. Illam uero quæ est aliquis homo iustus est, opposita, non omnis est homo nõ iustus. Necesse est enim aliquem esse.*

Declarat φ angulares affirmatiuæ suprapositæ sint contrariæ, negatiuæ vero subcontrariæ. Et primum quidem ex eo φ vniuersalis affirmatiua infinita, & vniuersalis negatiua simplex æquipollent, & consequenter vtraq; earum est contraria vniuersali affirmatiuæ simplici, quæ est altera angularis. Vnde dicit φ hanc vniuersalem negatiuam finitam nullus homo est iustus, sequitur æquipollenter illa vniuersalis affirmatiua infinita, omnis homo est non iustus. Secundum vero declarat ex eo φ particularis affirmatiua finita, & particularis negatiua infinita æquipollent. Et consequenter vtraq; earum est subcontraria particulari negatiuæ simplici, quæ altera angularis, vt in figura supraposita inspicere potes. Vnde subdit φ illam particularem affirmatiuam finitam, aliquis homo est iustus, opposita sequitur æquipollenter (opposita intellige non istius particularis, sed illius vniuersalis affirmatiuæ infinitæ) non omnis homo est non iustos. Hæc enim est contradictoria eius. Vt autem clarè videatur quomodo supradictæ enuntiationes sint æquipollentes, formetur figura quadrata: in cuius vno angulo ponatur vniuersalis negatiua finita, & sub ea contradictoria particularis affirmatiua finita: ex alia vero parte locetur vniuersalis affirmatiua infinita, & sub ea contradictoria particularis negatiua infinita: notetorq; contradictio inter angulares & collaterales inter se, hoc modo.

G

H

His siquidem sic dispositis, patet primo istarum vniuersalium mutua consequentia in veritate & falsitate, quia si altera earũ est vera, sua angularis contradictoria est falsa. Et si ista est falsa

I sua collateralis contradictoria, quæ est altera vniuersalis, erit vera. Et similiter procedit quo ad falsitatem particularium. De inde eodem modo manifestatur mutua sequela. Si enim altera earum est vera: sua angularis contradictoria est falsa. Ista autē existente falsa: sua contradictoria collateralis, quæ est altera particularis, erit vera. Simili quoque modo procedendum est quo ad falsitatem. Sed est hic vnum dubium. In primo enim Priorum in fine Arist. ex proposito determinat non esse idem iudicium de vniuersali negatiua, & vniuersali affirmatiua infinita. Et superius in hoc secundo, super illo verbo { quarū duæ se habent secundum consequentiam: duæ vero minime. } Ammonius, Porphyrius, Boetius, & sanctus Thomas dixerunt q negatiua simplex sequitur affirmatiuam infinitam, sed nō ecō uerso. Ad hoc dicendum est secundum Albertum q negatiuā finitam, sequitur affirmatiua infinita subiecto constante: negatiua vero simplex sequitur affirmatiuā absolute. Vnde vtrūq dictum verificatur, & q inter eas est mutua consequentia

(Dubiū. Ca. 43. Lect. 2. — Rēsio. Albert. Affir. inf. seq neg. fini.)

K subiecti constantia, & q inter eas non est mutua consequentia absolute. Potest dici secundum q supra locuti sumus de infinita enontiatione quo ad suum totale significatum ad formam prædicati reductum, & secondum hoc quia negatiua finita est superior affirmatiua infinita: ideo non erat mutua consequentia. hæc autem loquimur de ipsa infinita formaliter sumpta. Vnde sanctus Thomas tunc adducendo Ammonij expositionem dixit secundum hunc modum loquēdi, negatiua simplex, in plus est quàm affirmatiua infinita. Textus vero primi Priorum vltra prædicta loquitur de finita, & infinita in ordine ad syllogismum. Manifestum est autem q vniuersalis affirmatiua siue finita siue infinita non concluditur nisi in primo primæ. Vniuersalis autem negatiua quæcunq concluditur & in secundo primæ, & primo, & secondo secundæ. Deinde, cum dicit.

(Alia rē. — Ad. tit. Priorū)

ARgl. *Patet etiam in singularibus quidem, si uerum est interrogatum negare, affirmare etiam uerum esse. Veluti est ne Socrates sapiens? Non. Socrates ergo non sapiens est. In uniuersalibus autem, non est uera, quæ similiter dicitur, sed est negatio uera. Veluti est ne omnis homo sapiens? Non. Ergo omnis homo non sapiens est: hoc enim est falsum. Sed illud est uerum: ergo non om*

L *nis homo sapiens est. Atq; hæc quidem est ea, quæ opponitur: illa uero est ea, quæ est contraria.*

ANt. *Manifestum est quoniam etiam in singularibus, si est uerum interrogatum negare, q & affirmare uerum est. Vt, putasne Socrates sapiens est? Non. Socrates igitur non sapiens est. In uniuersalibus uero non est uera, quæ similiter dicitur. Vera est autem negatio. Vt, putasne omnis homo sapiens est? Non. Omnis igitur homo non sapiens est. Hoc enim est falsum. Sed non igitur omnis homo sapiens est, uera est. Hæc enim opposita est: illa uero contraria.*

(Vlt oria est du bium)

Mouet, a. dubium de vario situ negationis: an scilicet quo ad veritatem & falsitatem differat præponere & postponere negationem. Oritur autem hæc dubitatio, quia dictum est nūc

M q nō refert quo ad veritatem si dicatur, omnis homo est non iustus, aut si dicatur, omnis homo nō est iustus, & tamen in altera postponitur negatio, in altera preponitur: licet multum referat quo ad affirmationem & negationem. Hanc inquā dubitationem soluere intendens cum distinctione respōdet q in singularibus enuntiationibus eiusdem veritatis sunt singularis negatio, & infinita affirmatio eiusdem: in vniuersalibus autem nō est sic. Si enim est vera negatio ipsius vniuersalis, non oportet q sit vera infinita affirmatio vniuersalis. Negatio. n. vniuersalis est particularis contradictoria, qua existente vera, non est necesse suam subalternam, quæ est contraria suæ contradictoriæ esse veram. Possunt enim duæ contrariæ esse simul falsæ. Vnde dicit q in singularibus enuntiationibus manifestum est q si est verum negare interrogatum. i. si est vera negatio enuntiationis singularis de qua facta est interrogatio: verum etiam est affirmare id est vera erit affirmatio infinita eiusdem singularis. Verbi gratia. Putasne Socrates est sapiens? Si vera est ista responsio, non. Socrates igitur non sapiens est. i. vera erit ista af-

(Singu. nega & infi affir matio 1 gb° &c.)

firmatio infinita, Socrates est non sapiens. In vniuersalibus vero non est vera quæ similiter dicitur. i. ex veritate negationis vniuersalis affirmatiuæ interrogatę, non sequitur vera vniuersalis affirmatiua infinita, quæ similis est quo ad quantitatem & qualitatem enuntiationi quæsitæ. Vera autem est eius negatio id est sed ex veritate responsionis negatiuæ sequitur vera esse eius. s. vniuersalis quæsitę negationem. i. particularem negatiuam. Verbi gratia. Putasne omnis homo est sapiens? Si vera est ista responsio, non, affirmatiua similis interrogatę quam qs ex hac responsione inferre intentaret est illa: igitur omnis homo est non sapiens. Hæc autem nō sequitur ex illa negatione. Falsum est enim hoc. s. q sequatur ex illa responsione. Sed inferendū est: igitur non omnis homo sapiens est. Et ratio vtriusq est, quia hæc particularis vltimo illata est opposita. i. contradictoria illi vniuersali interrogatę quam respondens falsificauit, & ideo oportet q sit vera. Contradictoriarum enim si vna est falsa, reliqua est vera. Illa vero. s. vniuersalis affirmatiua infinita, primo illata, est contraria illi eidem vniuersali interrogatę. Non est autē opus q si vniuersalium altera sit falsa, q reliqua sit vera. In promptu est autē causa huius diuersitatis inter singulares & vniuersales. In singularibus enim varius negationis situs, non variat quantitatem enuntiationis: in vniuersalibus autem variat, vt patet. Ideo fit vt non sit eadem veritas negationum vniuersalem in quarum altera præponitur, in altera aūt postponitur negatio: vt de se patet. Deinde, cum dicit. N O

(Cā di. uersi sta gu. & ebium.)

ARgl. *Voces autem eæ, quæ infinita sunt nomina uerbaq;, suntque opposita uocibus hisce quæ sunt nomina: atq; uerba, ut non homo, non iustus, & huiuscemodi uoces sine nomine uerboq;, uidebuntur esse negationes. At non sunt. Semper enim necesse est negationem esse ueram, uel falsam. At hisce, qui dixit: non homo, non magis, quam is, qui protulit homo, sed minus potius uerū, uel falsum aliquid dixit: nisi quippiam ipsi addiderit.*

A Nt. *Illæ uero quæ sunt contraiacentes secundum infinita nomina, uel uerba, ut in eo quod est, non homo, uel non iustus, quasi negationes sine nomine & uerbo esse uidebuntur, sed non sunt. Semper enim uel ueram esse, uel falsam necesse est negationem. Quod uero dixit non homo, non plus dicente, homo, sed etiam minus uerus, uel falsus fuit, si non aliquid addatur.* P

(Dubiū.)

Soluit tertiam dubitationem: an infinita nomina vel verba sint negationes. Insurgit autem hoc dubium, quia dictum est q æquipollent negatiua & infinita. Et rursus dictum est nunc q non refert in singularibus præponere & postponere negationem. Si enim infinitum nomen est negatio: tunc enontiatio habens subiectum infinitum vel prædicatum, erit negatiua & nō affirmatiua. Hanc dubitationem soluit per interemptionem probando, q nec nomina nec verba infinita sint negationes, licet videantur. Vnde duo circa hoc facit. Primo proponit solutionem dicens. { Illæ vero scilicet dictiones contraiacentes. } Verbi gratia, non homo & homo non iustus & iustus. Q Vel sic. { Illæ uero scilicet dictiones secundum infinita, id est secundum infinitorum naturam iacentes contra nomina & verba. } vtpote quæ remouentes quidem nomina & verba significant, vt non homo & non iustus, & non currit, quæ opponuntur contra homo, iustus, & currit. Illæ inquam dictiones infinitæ videbuntur prima facie esse quasi negationes sine nomine & verbo, ex eo q comparatæ nominibus & verbis contra quæ iacent, ea remouent, sed non sunt secundum veritatē. Dixit sine nomine & verbo, quia nomen infinitum, nominis natura caret, & verbum infinitum, verbi naturam non possidet. Dixit quasi, quia ner nomen infinitum a nominis ratione, ner verbum infinitū a verbi proprietate omnino semota sunt. Vnde si negationes apparent: videbuntur negationes sine nomine & verbo non omnino, sed quasi. Deinde probat dictio nes infinitas non esse negationes tali ratione. Semper est necesse negationem esse veram vel falsam, quia negatio est enontiatio alicuius ab aliquo, nomen autem infinitum non dicit verum vel falsum: igitur dictio infinita nō est negatio. Minorem declarat, quia qui dixit, non homo, nihil magis de homine dixit,

(Solutio. — No. infi. & verba si. quo sint sola)

A xit, quàm qui dixit, homo, & quo ad significatum quidem clarissimum est, non homo namque nihil addit supra hominem, immo remouet hominem. Quo ad veritatis vero vel falsitatis conceptum: nihil magis profuit qui dixit, non homo, quã qui dixit homo, si aliquid aliud non addatur: immo minus verus, vel falsus fuit, id est magis remotus a veritate, & falsitate, qui dixit non homo, quàm qui dixit homo, quia tam ueritas, quã falsitas in compositione consistit, compositioni autem vicinior est dictio finita quæ aliquid ponit, quã dictio infinita, quæ nec ponit, nec componit, id est nec positionem, nec compositionem importat. Deinde, cum dicit.

ARgl. *Hæc autem, est omnis non homo iustus, nihil idem quod nulla illarum significat: nec item ea quæ est ipsi opposita, non est unquam omnis non homo iustus.*

A Ntl. *Significat autem, est omnis non homo iustus nulli illarum*
B *idem: nec huic opposita ea, quæ est, nõ est omnis nõ homo iustus.*

Respondet quartę dubitationi, quomodo scilicet intelligatur illud verbum supradictum de enuntiationibus habentibus subiectum infinitum. { Hæ autem extra illas: ipsę secundum se erunt. } & ait quod intelligitur quantum ad significati consequentiam, & non solum quantum ad ipsas enuntiationes formaliter. Vnde duas habentes subiectum infinitum, vniuersalem scilicet affirmatiuam & uniuersalem negatiuam adducens, ait quod neutra earum significat idem alicui illarum, scilicet habẽtium subiectum finitum. Hæc enim vniuersalis affirmatiua: omnis non homo est iustus, nulli habenti subiectum finitum significat idem. Non enim significat idem quod ista: omnis homo est iustus, neq; quod ista: omnis homo est non iustus. Similiter opposita negatio. & vniuersalis negatiua habens subiectum infinitũ, quæ est contrarię opposita supradictæ scilicet omnis non homo non est iustus. nulli illarum de subiecto finito significat idẽ. Et hoc clarum est ex diuersitate subiecti in istis & in illis. De
C inde, cum dicit.

ARgl. *At hæc: omnis non homo nõ iustus est, idem quod significat, nullus non homo iustus est.*

A Ntl. *Illa uero, quæ est, omnis non iustus non homo est, illi quæ, est nullus est iustus non homo, idem significat.*

Respondet quintæ quæstioni. an scilicet inter enuntiationes
Dubit. 5 unde de subiecto infinito sit aliqua consequentia. Oritur autem dubitatio hæc, ex eo quod superius est inter eas ad se inuicem assignata consequentia. Ait ergo quòd etiam inter istas est consequentia. Nam vniuersalis affirmatiua de subiecto & prædicato infinitis, & vniuersalis negatiua de subiecto infinito, prædicato vero finito æquipollent. Ista namq; omnis non homo est non iustus, idem significat illi, nullus nõ homo est iustus. Idem autem est iudicium de particularibus indefinitis, & singularibus similibus supradictis. Cuiuscunque enim quantitatis sint: semper affirmatiua de vtroque extremo infinita, & negatiuã subiecti quidem infiniti, prædicati autem finiti, æquipollent. vt facile potes exemplis videre. Vnde Aristoteles vniuersales exprimens, cæteras ex illis intelligi voluit. Deinde, cum dicit.

ARgl. *At enim nomina, & uerba transposita idem significant, ue-*
D *luti albus homo est: homo albus est.*

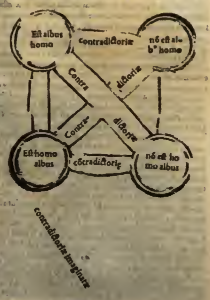
ANtl. *Transposita uero nomina, uel uerba idem significant: ut est albus homo: homo albus est.*

Soluit sextã dubitationem, an propter nominum vel ver-
Dubit. 6, unde borum transpositionem varietur enuntiationis significatio. Oritur autem hæc quæstio ex eo quod docuit transpositionem negationis variare enuntiationis significationem. Aliud enim dixit significare, omnis homo non est iustus, & aliud, non omnis homo est iustus. Ex hoc inquam dubitatur, an similiter contingat circa nominum transpositionem, quòd ipsa transposita enuntiationem varient, sicut negatio transposita. Et circa hoc
Transpo. nomi. vel uerba. duo facit. Primo ponit solutionem dicens quod transposita nomina & verba idem significant, verbi gratia, idem significant est albus homo, & est homo albus, vbi est transpositio nominum. Similiter transposita verba idem significant, vt est albus homo, & homo albus est. Deinde, cum dicit.

Nam si ita non sit eiusdem affirmationis plures erunt nega- E
ARgl. *tiones: At demonstratum est, unam oppositam esse uni. Huius enim albus homo est, negatio est, albus homo non est. Huius autem homo albus est, si non est idem quod ista, albus homo est, aut hæc erit negatio, non homo albus non est, aut ista, homo albus non est. At altera quidem negatio huius est: non homo albus est, altera uero negatio huius albus homo est. Quare affirmationis unius duæ erunt negationes. Patet igitur eandem affirmationẽ fieri negationem: si nominis positio uerbiq; mutetur.*

ANtl. *Nam si hoc non est, eiusdem multæ erunt negationes. Sed ostẽsum est, quia una unius est. Eius enim quæ est, est albus homo, negatio est, non est albus homo. Eius uero, quæ est, est homo al-*
F *bus: si non eadem est ei, quæ est, est albus homo: erit negatio, uel ea, quæ est, non est non homo albus: uel ea, quæ est, non est homo albus. Sed altera quidem est negatio eius, quæ est, est non homo albus: altera uero eius, quæ est, est albus homo. Quare erunt duæ unius. Quoniam igitur transposito nomine, & uerbo, eadem fit affirmatio, & negatio, manifestum est.*

Probat prædictam solutionem ex numero negationum cõtradictoriarum ducendo ad impossibile, tali ratione. Si hoc nõ est, id est si nomina transposita diuersificant enuntiationem: eiusdem affirmationis erunt duæ negationes. Sed ostensum
Lect. 2. est in primo libro, quod vna tantum est negatio vnius affirmationis, ergo a destructione consequentis ad destructionem antecedentis transposita nomina non variant enuntiationem. Ad probationis autem consequentiæ claritatem, formetur figura, vbi ex vno latere locentur ambæ suprapositæ affirmationes transpositis nominibus, & ex altero contraponantur duæ
G negatiuę similes illis, quo ad terminos & eorum positiones. Deinde aliquantulo interiecto spatio sub affirmatiuis ponatur affirmatio infiniti subiecti, & sub negatiuis illius negatio, & notetur contradictio inter primam affirmationem, & duas negationes prima, & inter secundam affirmationem, & omnes tres negationes, ita tamen quod inter ipsam & infimam negationem notetur contradictio nõ vera, sed imaginaria. Notetur quoque contradictio inter tertiam affirmationem, & tertiam negationem inter se, Hoc modo.

H

I Est non homo albus (contradictoriæ) non est non homo albus.

His ita dispositis, probat consequentiam Aristote. sic. Illius affirmationis, est albus homo: negatio est, nõ est albus homo. illius autem secundę affirmationis quæ est, est homo albus: si ista affirmatio non est eadem illi supradictæ affirmationi, scilicet est albus homo propter nominum transpositionem: negatio erit altera istarum scilicet aut non est non homo albus, aut non est homo albus. Sed vtraque habet affirmationem oppositam alia ab illa assignatam, scilicet est homo albus. Nam altera quidem dictarum negationum, scilicet non est non homo albus, negatio est illius quę dicit: est non homo albus, alia vero, scilicet non est homo albus, negatio est eius affirmationis, quæ dicit, est albus homo, quę fuit prima affirmatio, ergo quęcunq; dictarum negationum asseratur contradictoria illi mediæ, sequitur ꝙ sint duæ vnius, id est ꝙ unius negationis sint duæ af- K firmationes, & quòd unius affirmationis, sint duæ negationes, quod est impossibile. Et hoc ut dictum est, sequitur stante hypothesi erronea, quòd illæ affirmationes sint propter nominum transpositionem diuersæ. Aduerte hic primo ꝙ Aristote. Notan. dum. 1. per illas duas negationes, non est non homo albus, & non est homo albus, sub disiunctione sumptas ad inueniendam negationem illius affirmationis, est homo albus, cæteras intellexit: quasi diceret: Aut negatio talis affirmationis acceptabitur illa, quæ est uere eius negatio, aut quæcunque extranea negatio ponetur. & quodlibet dicatur, semper stante hypothesi sequitur unius affirmationis esse plures negationes, unam veræ, quæ est contradictoria suæ comparis habentis nomina transposita, & alteram quam tu ut distinctam acceptas, vel falso imaginaris, & econtra multarum affirmationum esse unicam negationem, ut patet in apposita figura. Ex quacunque enim illarum quatuor incipias, duas sibi oppositas aspicis. Vnde notanter concludit indeterminate, quare erunt duę vnius. Notã. 2. Lec. 3. Nota secunda quòd Aristote. contempsit probare quòd contradictoria primæ affirmationis sit contradictoria secunda & similiter ꝙ contradictoria secunda affirmationis sit contradictoriæ primæ. Hoc enim accepit tanquam per se notum, ex eo quòd non possunt simul esse veræ neque simul falsæ: ut manifeste patet præposito sibi termino singulari. L Non stant enim simul aliquo modo istę duæ. Socrates est albus homo, Socrates non est homo albus. Nec turberis ꝙ eas nõ singulares proposuit. Nouerat enim supra dictum esse in primo quæ affirma- Dubium tio & negatio sint contradictoriæ & quæ non, & ideo non fuit sollicitus de exemplorum claritate. Liquet ergo ex eo ꝙ negationes affirmationum de nominibus transpositis non sunt diuersæ, ꝙ nec ipsæ affirmationes sunt diuersæ. & sic nomina & uerba transposita idem significant. Occurrit autem dubium circa hoc, quia non uidetur uerum, ꝙ nominibus transpositis eadem sit affirmatio. Non enim ualet. omnis homo est animal, ergo omne animal est homo. Similiter transposito uerbo non ualet. Homo est animal rationale, ergo homo animal rationale est de secunda adiacente. Licet enim negatio committatur, Rñsio tamen non sequitur primam. Ad hoc est dicendum ꝙ sicut in Duplex rebus naturalibus est duplex transmutatio scilicet localis pri- trãsmuta mo de loco ad locum, & formalis, de forma ad formam: ita tio1 enũ in enuntiationibus est secundo transmutatio situalis, scilicet M quando terminus præpositus postponitur, & econuerso, & formalis quando terminus qui erat prædicatum efficitur subiectum, & econuerso, uel quomodolibet simpliciter. Et sicut quandoque fit in naturalibus transmutatio pure localis, puta quando res transfertur de loco ad locum, nulla alia variatione facta. quandoque autem fit transmutatio secundum locũ, non pura, sed cum variatione formali, sicut quando transit de loco frigido ad locum calidum: ita in enuntiationibus quandoque fit transmutatio pure situalis, quando scilicet nomen vel verbum solo situ vocali variatur, quandoq; autem fit trãsmutatio situalis & formalis simul, sicut contingit cum prædicatum fit subiectum, uel cum uerbum tertio adiacens fit secundo. Et quoniam hic intendit Aristoteles de transmutatione nominum & uerborum pure situali, ut transpositionis vocabulum præsefert: ideo dixit ꝙ transposita nomina & uerba idem significant, insinuare volens, ꝙ si nihil aliud præter transposi- N tionem nominis uel uerbi accidat in enuntiatione, eadem manet oratio. Vnde patet responsio ad instantias. Manifestum est namq;, ꝙ in vtraq; non sola transpositio fit, sed transmutatio de subiecto in prædicatum, uel de tertia adiacente in secunda. Et per hoc patet responsio ad similia.

LECTIO. V.

Vnum autem de multis, aut multa de uno, aut affirmare, ARgl. *aut negare: nisi sit unum quippiam id quod ex pluribus illis significatur, non est affirmatio: neque negatio una. Atque unum dico: non si nomen unum sit positum, non sit autem quid unum ex illis: uelut homo est forsitan & animal, & bipes, & mite: atque ex his etiam fit unum quiddam, ex albo uero, & homine, & ambulante non fit unum, ut patet.* O *Quare neque si unum quippiam, de hisce quispiam affirmauerit, una erit affirmatio, sed uox quidem una. plures autem affirmationes. Neq; rursus econtra de uno dixerit, hoc: sed similiter multæ.*

At uero unum de pluribus, uel plura de uno affirmare, uel ANtl. *negare, si non est unum ex pluribus, non est affirmatio una, neque negatio. Dico autem unum: non si unum nomen positum sit: non sit autem unum ex illis, ut homo est fortasse & animal, & bipes & mansuetum, sed ex his unum fit: ex albo autem, & homine, & ambulante, non fit unum. Quare nec si unum aliquid de his, affirmet aliquis, erit affirmatio una, sed uox quidem una, affirmationes uero multæ: nec si de uno ista, sed similiter plures.*

POSTQVAM Aristoteles determinauit diuersitatem enuntiationis unius prouenientem ex additione negationis infinitantis, hic intendit determinare quid accidat enuntiationi ex P hoc ꝙ additur aliquid subiecto uel prædicato tollens eius vnitatem. Et circa hoc duo facit, quia primo determinat diuersitatem earum. Secundo consequentias earum: ibi { Quoniam uero hæc quidem. } Circa pri- Lec. 6. mum duo facit. Primo ponit earum diuersitatem. Secundo Lec. 3. probat omnes enuntiationes tales esse plures: ibi { Si ergo dialectica. } Dicit ergo quo ad primum resumendo quod in primo dictum fuerat, ꝙ affirmare uel negare unum de pluribus vel plura de uno, si ex illis pluribus non fit unum, non est enũtiatio una affirmatiua uel negatiua. Et declarando quomodo intelligatur unum debere esse subiectum aut prædicatum sub- Qualis dit, quod unum dico, non si nomen unum impositum sit, id est unitas ex unitate nominis, sed ex unitate significati. Cum enim plura no suff. conueniunt in uno nomine, ita ꝙ ex eis non fiat unum illius ad unũ nominis significatum, tunc solum uocis unitas est. Cum autem sit subiã unum nomen pluribus impositum est, sine partibus subiectiuis præd. siue integralibus, ut eadem significatione concludat, tunc & vocis, & significati unitas est, & enuntiationis unitas non im- Q peditur. Secundum quod subiungit { vt homo est fortasse ani Primo d. mal, & mansuetum, & bipes. } obscuritate non caret. Potest enim intelligi ut sit exemplum ab opposito quasi diceret, unũ dico non ex unitate nominis impositi pluribus, ex quibus nõ fit tale unum, quemadmodum, homo est unum quoddam ex animali & mansueto & bipede partibus suæ definitionis. Et ne quis crederet ꝙ hæ essent veræ definitionis hominis partes interposuit fortasse. Porphyrius autem Boetio referente & ap- Secũdũ probante, separat has textus particulas dicens, ꝙ Aristote. hu- Porphy. cusque declarauit enuntiationem illa esse plures in qua plura Boetius. subijcerentur uni, uel de uno prædicarentur plura, ex quibus non fit unum. In istis autem uerbis { vt homo est fortasse & Porphy. cætera. } intendit declarare enuntiationem aliquam esse plures: in qua plura ex quibus fit unum subijciuntur uel prædicantur, sicut cum dicitur, homo est animal, & mansuetum & bipes, copula interiecta, uel morula, ut oratores faciunt. Ideo autem addidisse aiunt fortasse, ut insinuaret hoc contingere

posse,

A posse: necessarium autem non esse. Possumus in eandem Porphyrij, Boetij, & Alberti sententiam incidentes subtilius textum introducere: vt quatuor hic faciat. Et primo quidem resomit quæ sit enunciatio in communi, dicens { Enunciatio plures est: in qua vnum de pluribus, vel plura de vno enunciantur. Si tamen ex illis pluribus non fit vnum } vt in primo dictum & expositum fuit. Deinde dilucidat illum terminum de vno, siue vnum, dicens { Dico autem vnum } idest vnum nomen voco, non propter vnitatem vocis, sed significationis, vt supra dictum est. Deinde tertio diuidendo declarat, & declarando diuidit, quot modis contingit vnum nomen imponi pluribus ex quibus non fit vnum: vt ex hoc diuersitatem enunciationis multiplicis insinuet. Et ponit duos modos

B quorum prior est, quando vnum nomen imponitur pluribus ex quibus fit vnum: non tamen inquantum ex eis fit vnum. Tunc enim licet materialiter & per accidens loquendo nomē imponatur pluribus ex quibus fit vnum: formaliter tamen & per se loquendo, nomen vnum imponitur pluribus: ex quibus non fit vnum, quia imponitur eis non inquantum ex eis est vnum, vt fortasse est hoc nomen, Homo, impositum ad significandum animal & mansuetum & bipes. i. partes suæ definitionis, non inquantum adunantur in vnam hominis naturam per modum actus & potentiæ: sed vt distinctæ sunt inter se actualitates. Et insinuauit quod accipit partes definitionis, vt distinctas per illam coniunctionem, & per illud quoque aduerbium additum, { sed ex his vnum fit { quasi diceret: cum hoc tamen stat quod ex eis vnum fit. Addidit autē { fortasse } quia hoc nomen homo, non est impositum ad significandum partes sui definitiuas: vt distinctæ sunt. Sed si impositum esset aut imponeretur, esset vnum nomen pluribus impositum ex quibus nō fit vnum. Et quia idem iudicium est de tali nomine, & illis pluribus, ideo similiter illæ plures partes definitiuæ possunt dupliciter accipi. Vno modo per modum actualis & possibilis, & sic vnum faciunt. & sic formaliter loquendo vocantur plura, ex

C quibus fit vnum, & pronuntiandæ sunt continuata oratione, & faciunt enunciationem vnam dicendo, animal rationale, mortale, currit. Et enim ista vna: sicut & ista, homo currit. Alio modo accipiuntur prædictæ definitionis partes vt distinctæ sunt inter se actualitates: & sic non faciunt vnum. & duobus enim actibus vt sic, non fit vnum: vt dicitur. vij. Metaphy. & sic faciunt enunciationem plures & pronunciandæ sunt vel cum pausa, vel coniunctione interposita, dicēdo, homo est animal, & mansuetum, & bipes: homo est animal, mansuetum, bipes, rhetorico more. Quælibet enim istarum est enunciatio multiplex. Et similiter ista: Socrates est homo, si homo est impositum ad illa, vt distinctæ actualitates sunt significandum. Secundus autem modus quo vnum nomen impositum est pluribus ex quibus non fit vnum, subiungitur, cum dicit. { Ex albo autem & homine & ambulante &c. }. i. alio modo hoc fit quando vnum nomē imponitur pluribus ex quibus nō potest fieri vnū: qualia sunt, homo, album, & ambulans. Cum enim ex his nullo modo possit fieri aliqua vna natura, sicut potest fieri ex partibus definitionis: clare liquet quod nomē aliquod si eis imponeretur, esset nomen non vnum significans, vt in primo dictum fuit de hoc nomine tunica imposita homini & equo. Habemus ergo enunciationis pluris, seu multiplicis duos modos: quorum quia vterque fit dupliciter, efficiuntur quatuor modi. Primus est, quando subijcitur vel prædicatur vnum nomen impositum pluribus ex quibus fit vnum: non inquantum sunt vnum. Secundus est quando ipsa plura ex quibus fit vnū inquantum sunt distinctæ actualitates, subijciuntur vel prædicantur. Tertius est quando ibi est vnum nomen impositū pluribus, ex quibus non fit vnum. Quartus est quando ista plura ex quibus non fit vnum subijciuntur vel prædicantur. Et notato quod cum enunciatio secundū membra diuisionis illius qua diuisa est in vnam & plures quadrupliciter variari possit. s. cum vnum de vno prædicatur, vel vnum de pluribus, vel plura de vno, vel plura de pluribus, postremum sub silentio preterijt: quia vel eius pluralitas de se clara est, vel quia vt inquit Albertus, non intendebatur nisi de enunciatione, quæ aliquo modo vna est tractare. Demum concludit totam sententiam, dicens, { Quare nec si aliquis affirmet vnum de his pluribus, erit affirmatio vna secundum rem: sed vocaliter quidem erit vna, E significatiue autem non vna: sed multæ fient affirmationes. Nec si econuerso de vno ista plura affirmabuntur, fiet affirmatio vna. } Ista namque homo est albus, ambulans, & musicus, importat tres affirmationes, scilicet homo est albus, & est ambulans, & est musicus, vt patet ex illius contradictione. Triplex enim negatio illi opponitur correspondens triplici affirmationi positæ. Deinde, cum dicit.

Quod si differendi interrogatio responsionis est postulatio, uel propositionis, uel contradictionis alterius partis, propositio uero contradictionis unius est pars, non erit ad hoc una profecto responsio. Neque enim est ipsa interrogatio una, & si sit etiam uera. ARgi. F

Si ergo dialectica interrogatio responsionis est petitio, uel propositionis, uel alterius partis contradictionis, propositio uero unius contradictionis pars est, non erit una responsio ad hæc: neque enim est una interrogatio, nec si sit uera. A Nti.

Probat a posteriori supradictas enunciationes esse plures. Circa quod duo facit. Primo ponit rationem ipsam ad hoc probandum per modum consequentiæ. Deinde probat antecedens dictæ consequentiæ: ibi { Dictum est autem de his. } Quo ad primum talem rationem inducit. Si interrogatio dialectica est petitio responsionis, quæ sit propositio uel altera pars contradictionis, nulli enunciationum supradictarum interrogatiue formatæ erit responsio una: ergo nec ipsa interrogatio est una, sed plures. Huius rationis primo ponit antecedens. { Si ergo. } Ad huius intelligendos terminos nota quod idem sonant enunciatio, interrogatio, & responsio. Cum enim dicimr cœlum est animatum inquantum enunciat prædicatum de subiecto, enunciatio vocatur: inquantum autem quærendo proponitur, interrogatio, vt vero quæsito redditur, responsio appellatur. Idem ergo erit probare non esse responsionem vnam, & interrogationem non esse vnam, & enunciationem non esse vnam. Aduerte secūdo interrogationem esse duplicem. Quædam enim est vtram partem contradictionis eligendam proponens, & hæc vocatur dialectica, quia dialecticus habet viam ex probabilibus ad vtramque contradictionis partem probandam. Altera vero determinatam ad vnum responsionem exoptat: & hæc est interrogatio demonstratiua: eo quod demonstrator in vnum determinate tendit. Considera vlterius quod interrogationi dialecticæ dupliciter responderi potest. Vno modo consentiendo interrogationi: siue affirmatiuæ, siue negatiuæ. Vt si quis petat cœlum est animatum? & respondeatur est, vel deus non mouetur? & respondeatur, non, talis responsio vocatur propositio. Alio modo potest responderi interimendo: vt si quis petat cœlum est animatum? & respondeatur, non, vel deus non mouetur? & respondeatur mouetur. Talis responsio vocatur contradictionis altera pars: eo quod affirmationi negatio redditur, & negationi affirmatio. Interrogatio ergo dialectica est petitio annuentis responsionis quæ est propositio, vel contradictionis, quæ est altera pars contradictionis secundū supradictam Boetij expositionem. Deinde subdit probationem consequentiæ: cum ait { Propositio vero vnius contradictionis est. } Vbi notandum est quod si responsio dialectica posset esse plures, non sequeretur, quod responsio enunciationis multiplicis non posset esse dialectica. Sed si responsio dialectica non potest esse nisi vna enunciatio, tunc recte sequitur quod responsio enunciationis pluris, non est responsio dialectica: quæ vna est. Notandum etiam quod si enunciatio aliqua, plurium contradictionum pars est, vna non esse comprobatur. Vna enim vni tantum contradicit. Si autem vnius solum contradictionis pars est, vna est eadem ratione: quia, scilicet vnius affirmationis vnica est negatio, & econuerso. Probat ergo Aristo. consequentiam ex eo quod propositio, idest responsio dialectica vnius contradictionis est, idest vna enunciatio affirmatiua vel negatiua. Ex hoc enim (vt iam dictum est) sequitur quod nullius enunciationis multiplicis sit responsio dialectica, & consequenter nec vna responsio sit. Nec præter eas

I ꝙ com propositionem, vel alteram partem contradictionis, responsionemq; præposuerit dialecticę interrogationis, de sola propositione subiuoxit, ꝙ est vna, quod ideo fecit: quia illius alterius vocabulum ipsum vnitatem pręferebas. Cum enim alteram contradictionis partem audis, vnam affirmationem, vel negationem statim intelligis. Adiunxit autem antecedenti si ergo vel insinuans hoc esse aliũde sumptum, vt postmodum in speciali explicabit, vel permutato situ notam consequentię huius inter antecedens & consequens locandam: antecedenti pręposuit, sicut si diceretur, si ergo Socrates currit, mouetur, pro eo quod dici deberes, si Socrates currit, ergo mouetur. Sequitur deinde consequens { non erit vna responsio ad hoc, } Et infert principalem conclusionem { ꝙ neque vna erit interrogatio. } Si enim responsio nõ potest esse vna, nec interrogatio ipsa vna erit. Quod autem addidit { nec si sit vera } eiusmodi est, posset aliquis credere, ꝙ licet interrogationi pluri non possit dari responsio vna, quando id de quo quęstio fit, non potest de omnibus illis pluribus affirmari uel negari, vt cum quęritur, canis est animal? quia non potest vere de omnibus responderi, est, propter cęleste sidus: nec vere de omnibus responderi non est, propter canem latrabilem: nulla possit dari responsio vna, attamen quando id quod sub interrogatione cadit potest vere de omnibus affirmari aut negari, K tunc potest dari responsio vna, vt si quæratur, canis est substantia? quia potest vere de omnibus responderi est: quia esse substantiam omnibus canibus conuenit, vnica responsio dari possit. Hanc erroneam existimationem remouet dicens { nec si sit vera } idest, & dato ꝙ responsio data enunciationi multiplici de omnibus verificetur, nihilominus non est vna, quia vnum non significas, nec vnius contradictionis est pars, sed plures responsio illa habes contradictorias, vt de se patet.

Cur de sola ppo. — Si ergo. — Dari nõ una quæ.

Deinde, cum dicit.

A Rgl. *Sed de his est dictum in Topicis. Patet etiam insuper neque quid est interrogationem esse differendi. Nam ut detur ex interrogatione, oportet ut eligat utram uelit ipse contradictionis partem enuntiare, sed oportet interrogantem distinguendo interrogationem proferre hoc pacto, utrum hoc sit homo, an non hoc.*

L

A Ntl. *Dictum est autem de his in Topicis. Simul autem manifestum est, quoniam nec hoc ipsum quid est, dialectica interrogatio est. Oportet enim datum esse ut ex interrogatione eligat, utram uelit contradictionis partem enuntiare: sed oportet interrogantem determinare, utrum hoc sit homo, an non sit.*

Lec. 6. & 7. Probat antecedens dupliciter. Primo auctoritate eorum quæ dicta sunt in Topicis. Secundo a signo. Et circa hoc duo facit. Primo ponit ipsum signum, dicens { ꝙ similiter } cum auctoritate Topicorum, manifestum est. s. antecedens assumptum. s. ꝙ dialectica interrogatio est petitio responsionis affirmatiuæ vel negatiuæ. Quoniam nec ipsum quid est. i. ex eo ꝙ nec ipsa quęstio quid est, est interrogatio dialectica. Verbi gratia. Si quis quęrat, quid est animal? talis non quęrit dialecticę. Deinde subiungit probationẽ assumpti. s. ꝙ ipsum, quid est, non est quæstio dialectica: & intendit ꝙ quia interrogatio dialectica optionem respondenti offerre debet, vtram velit contradictionis partem & ipsa quęstio quid est talem libertatem non proponit, quia cum dicimus, quid est animal? respondentem ad definitionis assignationem coartamus, quę non solum ad vnum determinata est, sed etiam omni parte contradictionis caret, cum nec esse, nec non esse dicat. Ideo ipsa quęstio quid est, nõ est dialectica interrogatio. Vnde dicit { Oportet enim ex data } i. ex proposita interrogatione dialectica, huic respondentem eligere posse vtram velit contradictionis partem, quam contradictionis vtrãq; partem, interrogantem oportet determinare. i. determinate proponere: hoc modo, vtrum hoc animal sit homo, an non. Vbi euidenter apparet optionem respõdenti offerri. Habes ergo pro signo cum quęstio dialectica petat responsionem propositionis vel alterius contradictionis partem, elongationem quęstionis quid est a quęstionibus dialecticis.

Quid est nõ ẽ dialec. interroga.

M

LECTIO. VI.

N

A Rgl. *Cum autem eorum, quæ seorsum prædicantur, alia composita prædicentur, ut unum omnia prædicatum, alia non prædicentur: quæ nam sit differentia. De homine namq; uere dicitur animal seorsum, & bipes seorsum, & hæc eadem simul & unum, & homo rursus, & album seorsum, & hæc eadem simul & unum. Sed non si quispiam est sutor, & bonus, sutor dicendus est bonus.*

A Ntl. *Quoniam uero hæc quidem prædicantur composita, ut unũ sit omne prædicamentum eorum, quæ separatim prædicantur, alia uero non, quæ differentia est. De homine enim uerum est dicere, & animal, & bipes: & hæc ut unum. & separatim hominem, & album, & hæc separatim unum, Sed non si citharedus est, & bonus, est & citharedus bonus.*

Ostquam declarauit diuersitatem multiplicis enunciationis, intendit determinare de earũ consequentijs. Et circa hæc duo facit, secundũ duas dubitationes, quas soluit. Seconda incipit. ibi { Verum autem est dicere. } Circa primum tria facit. Primo proponit quęstionem. Secundo ostendit rationabilitatem quæstionis: ibi { Si enim quoniam. } Tertio soluit eam: ibi { Eorum igitur. } Est ergo dubitatio prima. Quare ex aliquibus diuisim pdicatis de vno, sequitur enunciatio in qua illa simul vnite prędicantur de eodẽ: & ex aliquibus non. Vnde hęc diuersitas oritur? Verbi gratia. Ex istis, Socrates est animal, & est bipes, sequitur ergo Socrates est animal bipes: & similiter ex istis, Socrates est homo, & est albus, sequitur ergo Socrates est homo albus. Ex illis vero Socrates est bonus, & est citharedus, non sequitur ergo est bonus citharedus. Vnde proponens quæstionem inquit. { Quoniam vero hæc } . s. prędicta ita prędicantur composita. i. coniuncta, vt vnum sit prędicamentum quę extra prædicantur. i. vt ex eis extra prędicatis vnite fiat prędicatio, alia vero prędicata non sunt talia, quæ est inter ea differentia? Vnde talis innascitur diuersitas? Et subdit exempla iam adducta, & ad propositum applicata: quorum primũ continet prędicata ex quibus fit vnum per se. s. animal & bipes, genus & differentiam secundo autem prędicata ex quibus fit vnum per accidens. s. homo albus tertio vero prędicata ex quibus neq; vnum per se, neq; vnum per accidens inter se fieri sequitur, vt citharedus & bonus, vt declarabitur. Deinde, cum dicit. A Rgl.

O — Lec. 7. — Prima du. — P

Nam si quia uerum est seorsum utrumque, ideo & utrũq; simul uerum esse oporteat, multa sequentur absurda. De homine namque quopiam uerum est dicere, & q. est homo, & est etiam albus, quare & totum. Rursus si album uerum est dicere, & totum uere dicetur. Quare erit homo albus albus: atque hoc in infinitum abibit. Et rursus musicus albus ambulans: & hæc sæpius coniuncta dicentur, quorum in infinitum erit abitio. Præterea si Socrates, Socrates dicitur, atque homo, Socrates Socrates homo dicetur. Et si ipse homo seorsum, & bipes dicitur, & simul homo bipes dicetur. Patet igitur si quispiam simpliciter complexiones ipsas fieri dixerit, multa absurda inde emergere. Verum dicendum est nunc quonam sint pacto ponendæ. Q

A Ntl. *Si enim quoniam alterutrum dicitur, & utrumque dicetur, multa inconuenientia erunt. De homine enim uerum est & hominem, & album dicere quare & omne, Rursus, si album, & omne, quare erit homo albus albus, & hoc in infinitum. Et rursus, musicus albus ambulans & hæc eadem frequenter implicita in infinitum. Amplius Socrates Socrates est, & homo, & Socrates Socrates homo. Et si homo & bipes, & homo homo bipes. Quoniam ergo si quis simpliciter dicat complexiones fieri plurima inconuenientia contingit dicere, manifestum est. Quemadmodum autem ponendum sit, nunc dicemus.*

Declarat

A Declarat veritatem diuersitatis positæ: ex qua rationabilis redditur quæstio. Si namq; inter prædicata non esset talis diuersitas, irrationabilis esset dubitatio. Ostendit autem hoc ratione ducente ad inconueniens, nugationem.s. Et quia nugatio duobus modis committutur.s. explicite & implicite, ideo primo deducit ad nugatióem explicitam. a. ad implicitam: ibi { Amplius si Socrates &c. } Ait ergo ꝙ si nulla est inter quæcunq; prædicata differentia: sed de quolibet indifferenter censetur, ꝙ quia alterotrum separatim dicitur ꝙ vtrunq; coniunctim dicatur, multa inconuenientia sequētur. De aliquo enim homine, puta Socrate, verum est separatim ꝙ homo est, & albus est, quare & omne.i. & cōiunctim dicetur Socrates est homo albus. Rursus & de eodem Socrate, potest dici separatim ꝙ est homo albus, & ꝙ est albus, quare & omne.i. igitur coniunctim dicetur, Socrates est homo albus albus: vbi manifesta est nugatio. Rursus si de eodem Socrate iterum dicas separatim, ꝙ est homo albus albus, verum & congrue ꝙ est albus: & secundum hoc, si iterum hoc repetes separatim, a veritate

Nugō 2. commit.

B simili non discedes, & sic in infinitū sequetur, Socrates est homo albus, albus, in infinitū. Simile quid ostenditur in alio exēplo. Si quis de Socrate dicat ꝙ est musicus albus ambulans, eū possit & separatim dicere, ꝙ est musicus, & ꝙ est albus, & ꝙ est ambulans, sequetur Socrates est musicus, albus, ambulās, musicus, albus, ambulans. Et quia pluries separatim in eodem tamen tempore enunciari potest, procedit nugatio sine fine.

Deinde deducit ad implicitam nugationem, dicens. Cum de Socrate vere dici possit separatim ꝙ est homo, & ꝙ est bipes, si coniunctim inferre licet, sequetur ꝙ Socrates sit homo bipes. Vbi est implicita nugatio. Bipes enim circūloquens differentiam hominis actu & intellectu clauditur in hominis ratione. Vnde ponendo loco hominis suam rationem, quod fieri licet, vt docet Aristo. 2. Topico. apparebit manifeste nugatio. Dicetur enī Socrates est homo.i. animal bipes, bipes. Quoniam ergo plurima inconuenientia sequuntur siquis ponat cōplexiones .i. adunationes prædicatorum simpliciter.i. absque diuersitate aliqua manifestum est ex dictis. Quomodo autem faciendum est, nunc.i. in sequentibus dicemus. Et nota, quòd iste textus non habetur vniformiter apud omnes quo ad ver

C ba, sed quia sententia non discrepat: legat quicunque vt vult.

Deinde, cum dicit.

ARgi. *Quæ igitur per accidens prædicantur, aut de eodem, aut alterum de altero, ea non erunt unum. Velut homo & albus quidem & musicus est, sed non unum est album ipsum & musicū. Accidunt enim ambo eidem. Neque si uere dicetur album musicum esse, album musicum unum quid erit. Album enim per accidens musicum est. Quare album musicum non erit quid unū.*

ANtī. *Eorum igitur quæ prædicantur, et de quibus prædicantur quæcunq; secundum accidens dicuntur, uel de eodē, uel alterum de altero, hæc non erunt unum: ut homo albus est, & musicus: Sed non est idem musicum & album. Accidentia enim utraq; eidem. Nec si album musicum uerum est dicere, tamen erit albū musicum unum aliquid. Secundum accidens enim album musi-*

D *cum dicitur. Quare non erit album musicum unum aliquid.*

Soluit propositam quæstionem. Et circa hoc duo facit. Primo respondet instantijs in ipsa propositione quæstionis adductis. Secūdo satisfacit instantijs in probatione positis: ibi { Amplius nec quæcunq; } Circa primum duo facit. Primo namq; declarat veritatem. Secundo applicat ad propositas instātias: ibi, { Quocirca &c. } Determinat ergo dubitationem tali distinctione. Prædicatorum siue subiectorum plurium, duo sunt genera, quædam sunt per accidens, quædam per se. Si per accidens hoc. a. contingit. Vel quia ambo dicuntur per accidens de vno tertio: vel quia alterum de altero mutuo per accidens prædicatur. Quando illa plura diuisim prædicata sunt per accidens quouis modo, ex eis non sequitur coniunctim prædicatum. Quando autem sunt per se, tunc ex eis sequitur coniuncte prædicatum. Vnde cōtinuando se ad præcedentia ait. { Eorum igitur quæ prædicantur, & de quibus prędicantur } .i. subiectorum, quęcunq; dicuntur secundum accidens, & p hoc in

Prędica. et subie. eī plu. ḡa.

nuit oppositum membrum.s. per se, vel de eodem.i. accidentaliter concurrunt ad vnius tertij denominationem, vel alterutrum de altero.i. accidentaliter mutuo se denominant, & per hoc ponit membra. a. diuisionis, hæc.s. plura per accidens non erunt vnum.i. non inferent prædicationem coniūctam. Et explanat vtrūq; horum exemplariter. Et primo primum, quando.s. illa plura per accidens dicuntur de. 3. dicens { vt si homo albus est & musicus diuisim. Sed non est idem } .i. nō sequitur adunatim, ergo homo est musicus albus. Vtraq; enim sunt accidentia eidem. 3. Deinde explanat. a. quando solū illa plura per accidens de se mutuo prædicantur subdens { Nec si album musicum, verum est dicere } .i. & etiam si de se inuicē ista prædicantur per accidens ratione subiecti in quo vniuntur, vt dicatur homo est albus, & est musicus, & album est musicum, non tamen sequitur ꝙ album musicum vnite prædicetur, dicendo, ergo homo est albus musicus. Et causam assignat quia album dicitur de musico per accidens, & econuerso. Notandum est hic ꝙ cum duo membra per accidens enumerasset, vnico tamen exemplo vtrūq; membrum explanauit, vt insinuaret ꝙ distinctio illa non erat in diuersa prædicata p accidens, sed in eadem diuersimode comparata. Album enim & musicum comparata ad hominem, sub primo cadunt mēbro, comparata autem inter se sub secundo. Diuersitatem ergo cōparationis pluralitate membrorum, identitatem autem prędicatorum vnitate exempli astruxit. Aduertendum est vlterius ad euidentiam diuisionis factæ in litera, ꝙ. 2. accidens potest 2. accipi. Vno modo vt distinguitur contra perseitatem posterioristicam, & sic non sumitur hic, quoniam cum dicitur plura prædicata secundum accidens, aut li secundum accidēs determinaret cōiunctionem inter se, & sic manifeste esset falsa regula, quoniam inter prima prædicata, animal bipes, seu animal rationale, est prædicatio secundum accidens hoc modo. Differentia enim in nullo modo perseitatis prædicatur de genere, & tamen Aristo. in textu dicit ea non esse prædicata per accidens, & asserit ꝙ est optima illatio, est animal & bipes, ergo est animal bipes. Aut determinaret coniunctionem illarum ad subiectum, & sic etiam inueniretur falsitas in regula. Bene namq; dicitur, paries est coloratus, & est visibilis, & tamen coloratum visibile non per se inest parieti. Alio modo accipitur li secundum accidens: vt distinguitur cōtra hoc quod dico ratione sui, seu non propter aliud, & sic idem sonat ꝙ per aliud, & hoc modo accipitur hic. Quæcunq; enim sunt talis naturæ ꝙ non ratione sui iunguntur, sed propter aliud: ab illatione coniuncta deficere necesse est, ex eo ꝙ coniuncta illatio vnum alteri substernit, & ratione sui ea adunata denotat vt potentiā & actum. Est ergo sensus diuisionis, ꝙ prædicatorum plurium, quædam sunt per accidens, quædam per se.i. quædam adunātur inter se ratione sui, quædam propter aliud. Ea quæ per se vniuntur inferunt coniunctum, ea autem quę propter aliud, nequaquam. Deinde, cum dicit. E

Notā 2. Secundū acci. de pīt.

F

Notā. 2

Dñs. p. dīcā gñe

G

2. modᵒ

Quocirca neque Simon sutor bonus dicetur simpliciter: sed animal bipes, quippe cum non per accidēs hæc de illo dicantur. ARgi.

Quocirca nec citharedus bonus simpliciter. sed animal bipes. Non enim sunt secundum accidens. ANtī.

Applicat declaratam veritatem ad partes quęstionis. Et primo ad secundam partem: quia .s. non sequitur est bonus, & H est citharedus, ergo est bonus citharedus: dicens { Quocirca nec citharedus bonus &c. } Secundo ad aliam partem quęstionis, quare sequebatur est animal, & est bipes, ergo est animal bipes, & ait { sed animal bipes. } Et subiungit huius vltimi dicti causam, quia animal bipes, non sunt prędicata secūdum accidens coniuncta inter se aut in. 3. sed per se Et per hoc explanauit alterum membrum primę diuisionis, quod adhuc positum non fuerat explicite. Aduerte ꝙ Aristoteles eandem tenens sententiam de citharedo & bono, & musico, & albo cōclusit, ꝙ album & musicum non inferunt coniunctim prędicatum: ideo nec citharedus bonus inferunt citharedus bonus simpliciter.i. coniuncte. Est autem ratio dicti, quia licet musica & albedo dissimiles sint bonitati & arti citharisticę, in hoc ꝙ bonitas nata est denominare & subiectum tertium puta hominem, & ipsam artem citharisticā, propter quod falsitas ma

I nifeste cernitur, quando dicitur est bonus & citharedus, ergo bonus citharedus. musica vero & albedo subiectum. 3. natae sunt denominare tantum, & non se inuicem. propter quod ia tentior est casus tum proceditur, est albus & est musicus, ergo est musicus albus, licet inquam in hoc sint dissimiles, & ꝓpter istam dissimilitudinem processus Arist. minus sufficiens videa tur: attamen similes sunt in hoc, ꝙ si secutur identitas omni moda praedicatorum quā seruari oportet, si illatiet diuisa debent inferri coniunctim, sicut musica non denominat albedinem, neq; econtra, ita nec bonitas de qua sit sermo, cum dicitur bomo est bonos denominat artem citharisticam, neq; ecō

Bonum aequi. a consilio. uerso. Cum enim bonum sit aequiuocum licet a consilio, alia ratione dicitur de perfectione citharedi, & alia de perfectione hominis. Quando namq; dicimus Socrates est bonus, intelligimus bonitatem moralem, quae est hominis bonitas simpliciter.

Analogū simpl. Analogum siquidem simpliciter positum sumitur ꝓ po tiori. Cum autem infertur citharedus bonus non bonitatem moris, sed artis praedicas, vnde terminorum identitas nō saluatur. Sufficienter igitur & subtiliter Arist. eandem de vtrisq;

K protulit sententiam, quia eadem est haec, & ibi ratio &c. Nec

Quaestio praetereundum est, ꝙ cum tres consequentias adduxit quaestionem proponendo. i. est animal & bipes, ergo est animal bi pes, & est homo & albus, ergo est homo albus, & est citharedus & bonus, ergo est bonus citharedus, & duas primas posue rat esse bonas, tertiam vero non: huius diuersitatis causam in quirere volēs, cor soluendo quaestionem nullo modo memine rit secundae consequentiae: sed tantum primae & tertiae. Indiscussum namq; reliquit an illa consequentia sic bona an mala.

Rsio. Et ad hoc videtor mihi dicendum ꝙ ex his paucis verbis ēt illos consequētiae naturam insinuauit. Profundioris enim sensus textus capax apparet cum dixit, ꝙ non sunt vnum album & musicum &c. vt. s. non tantum inoccer quod expositum est, sed etiam eius causam, ex qua natura se cundae consequentiae elucescit. Causa namq; quare album & musicum nō inferone

Ad infe. rent. pdi cauent. cõiūctū coniunctam praedicationem est, quia in praedicatione coniunctam oportet alteram partem alteri supponi, ut potētia actui, ad hoc vt ex eis fiat aliquo modo vnum, & altera a reliqua de

L nominetur. Hoc enim vis coniunctae praedicationis requirit, vt supra diximus de partibus definitionis. Album autē & musicum secundum se non faciunt vnum per se, vt patet, neque vnum per accidens. Licet enim ipsa vt adonantur in subiecto vno sint vnum subiecto per accidens, tamen ipsamet quae ado nantur in vno. 3. subiecto, non faciunt inter se vnum per acci

Unitas p accñs. dens. Tum quia neutrum informat alterum quod requirit ad unitatem per accidens aliquorum inter se, licet non in. 3. tum quia non considerata subiecti vnitate, quae est extra eorum ra tiones, nulla remanet inter ea vnitatis causa. Dicens ergo, ꝙ album & musicum nō sunt vnum. s. inter se aliquo modo, causam expressit quare coniunctim non inferuntur ex eis praedicatum. Et quia oppositorum eadem est disciplina, insinuauit per illamet verba bonitatem illius cōsequentiae. Ex eo enim ꝙ homo & albus se habent sicut potentia & actus, & ita albedo informet denominet atq; vnum faciat cum homine rōne sui: se quitur ꝙ ex diuisis potest inferri coniuncta praedicatio, vt di

M catur, est homo & albus, ergo est homo albus, sicut per oppositum dicebatur ꝙ ideo musicum & album non inferunc con iūctum praedicatum: quia neutrum alterum informabat. Nec

Rsio ta cita ob iecti. obstat ꝙ album faciat vnum per accidens cum homine. Non enim dictum est ꝙ vnitas per accidens aliquorum impedit ex

De uni impe. ex diuer. inferre cõiunctum. diuisis inferre coniunctum, sed ꝙ vnitas per accidens aliquorum ratione tertij tātum est illa quae impedit. Talia enim quae nō sunt vnum per accidens nisi ratione tertij, inter se nullam habent vnitatem, & propterea non potest inferri cōiunctum, vt dictum est quod unitatem importat. Illa uero quę sunt unū per accidens ratione sui seu inter se, vt homo albus, cum con iuncta accipiuntur, vnitate necessaria nō carent, quia inter se vnitatem habent. Notanter autem apposuit, si tantum: quoniā

Littã. si aliqua duo sunt vnum per accidens ratione tertij subiecti. s. sed non tantum ex hoc habent vnitatē, sed etiam ratione sui ex hoc ꝙ alterum reliquum informat, ex istis diuisius nō prohibetur inferri coniunctum. Verbi gratia. optime dicitur, est quantum & est coloratum, ergo est quātum coloratum, quia color informat quantitatem. Potes autem credere ꝙ. a. illa N

consequentia quam non explicite confirmauit Arist. respon- De. 3 cõ fe.
dendo, sit bona & ex eo ꝙ ipse proponendo quaestionem asse ruit bonam, & ex eo ꝙ nulla instātia reperitur. Insinuauit autem & Arist. ꝙ sola talis vnitas impedit illationem coniunctā quando dixit, quaecunq; secundum accidens dicuntur de eo- dem vel alterutrum de altero. Cum enim dixit secundum accidens de eodem: vnitatem eorum ex sola adunatione in tertio posuit, sola enim haec per accidens praedicantur de eodem vt dictum est. Cum autem addidit vel alterutrum de altero, mutuam accidentalem ponens, ex nulla parte inter se vnitatem reliquit. Vtraque ergo per accidens adducta praedicata in tertio scilicet vel alterutrum quae impediant illationem coniunctā: non nisi in tertio vnitatem habent. Deinde, cum dicit.

Unde ꝙ sola uni. ipe. illa. tionē cõ iun.

Praeterea nec simul ea dicentur, quorum alterū alteri inest. Quapropter nec album saepius dicetur: neq; homo, homo animal est, ut bipes. Insunt enim haec homini animal, atq; bipes. ARgu.

O

Amplius nec quaecunq; insunt in altero. Quare neq; album frequenter neque homo animal homo est uel bipes. sunt enim in homine animal, & bipes. ANot.

Satisfacit instātijs in probatione adductis, & illis in quibus explicita committebatur nugatio, & illis in quibus implicita, & ait ꝙ non solum inferre ex diuisis coniunctum non licet quādo praedicata illa sunt per accidens, { sed nec etiam quaecūq; insunt in alio } .i. sed nec hoc licet quando pdicata includūtur se, ita ꝙ vnū includatur in significato formali alterius intrinsecae, siue explicite, vt album in albo, siue implicite vt animal & bipes in homine. Quare neque album frequenter dictum diuisim infert cōiunctum, neq; homo diuisim ab animali vel bipede coniunctum, animal bipes, coniunctum cum homine inferr, vt dicatur, ergo Socrates est homo bipes: uel animal homo. Insunt enim in hominis ratione: animal & bipes actu & intellectu, licet implicite. Stat ergo solutio quaestionis in hoc ꝙ vnitas plurium per accidens in tertio tantum, & nugatio, P impediunt ex diuisis inferri coniunctum, & consequenter, vbi neutrum horum inuenitur, ex diuisis licebit inferre coniunctum. Et hoc intellige quando diuisę sunt sīr verę de eodē &c.

LECTIO. VII.

At sit ut eadem uere coniunctim dicantur: atque seiunctim. Nam aliquem hominem, hominem: aut aliquem album hominē, hominem, atq; album dicere licet: non tamen semper. ARgu.

Verum est autem dicere de aliquo & simpliciter, ut quendā hominem hominem, aut quendam album hominem hominem al bum: non autem semper. ANot.

POSTQVAM expedita est prima dubitatio tractat secundam dubitationem. Et circa hoc tria facit. Primo mouet ipsam quaestionem. Secundo soluit eā: ibi { Sed quando in adiecto. } Tertio ex hoc excludit quendam errorem: ibi { Quod autem non est. } Est ergo quaestio an ex enontiatione habente praedicatum cōiunctim, liceat infer re enuntiationes diuidentes illud coniunctim? Et est quaestio contraria superiori. Ibi enim quaesitum est an ex diuisis infera tur coniunctum: hic autem quaeritur an ex coniuncto sequantur diuisa. Vnde mouēdo quaestionem dicit. Verum autem ali quando est dicere de aliquo & simpliciter. i. diuisim, ꝙ. s. prius dicebatur coniunctim vt quendam hominem album, esse hominem, aut quoddam album, hominem album esse. i. vt ex ista Socrates est homo albus, sequitur diuisim, ergo Socrates est homo, ergo Socrates est albus &c. Non autem semper idest aliquando autem ex coniuncto nō inferri potest diuisim. Nō enim sequitur, Socrates est bonus citharedus, ergo est bonus. Vnde hęc est differentia, ꝙ quandoq; licet & quandoq; non. Et aduerte ꝙ notāter adduxit exemplum de homine albo inferendo vtranq; partem diuisim: ut insinuaret quòd intentio quaestionis est inuestigare quando ex coniuncto potest vtraque pars diuisim inferri, & non quādo altera tantum. Deinde, cum dicit. Quaestio a. Q

Sed

A ARgi. *Sed cum in eo quod est adiunctum, oppositorum quippiam inest, ad quod sequitur contradictio: tunc non uere, sed falso dicetur, ut si mortuum hominem, hominem dixeris esse. Cum uero non inest: uere.*

ANti. *Sed quando in adiecto aliquid quidem oppositorum inest, quæ consequitur, contradictio, non uerum, sed falsum est: ut hominem mortuum, hominem dicere. Quando autem non inest, uerum est.*

Prædic. coniunctum. 2. Soluit quæstionem. Et duo facit. Primo respondet parti negatiuæ quæstionis, quando. s. non licet Secundo: ibi { Quare in quanticunq; &c. } Respōdet parti affirmatiuę, quando. s. licet. Circa primum considerandum q quia dupliciter cōtingit fieri prędicatum coniunctum, vno modo ex oppositis: alio modo ex non oppositis. Ideo duo facit. Primo ostendit q nunq̄ B ex prædicato coniuncto ex oppositis, possunt inferri eius partes diuisim. Secundo q nec hoc licet vniuersaliter in prædicato coniuncto ex non oppositis: ibi { Vel etiam quando. } Ait ergo q quādo in termino adiecto inest aliquid de numero oppositorum, ad quæ sequitur cōtradictio inter ipsos terminos, nō verum est. s. inferre diuisim, sed falsum. Verbi gratia cum dicitur, Cæsar est homo mortuus, nō sequitur, ergo est homo, quia li mortuus adiacens homini oppositionem habet ad hominem quam sequitur contradictio inter hominem & mortuum. Si enim est homo, non est mortuus: quia nō est corpus inanimatum, & si est mortuus nō est homo, quia mortuum est corpus inanimatum. Quando autem non inest. s. talis oppositio: verum est. s. inferre diuisim. Ratio autem quare, quādo est oppositio in adiecto, non sequitur illatio diuisa, est, quia alter terminus ex adiecti oppositione, corrumpitur in ipsa enuntiatione coniuncta. Corruptum autem seipsum absq; corruptione nō infert: quod illatio diuisa sonaret. Dubitatur hic primo circa id quod supponitur, quomodo possit vere dici, Cæsar est homo mortuus, cum enuntiatio non possit esse vera in qua duo contradictoria simul de aliquo prædicantur. Hoc eni C est primum principium Homo autem & mortuus, vt in litera dicitur, contradictoriam oppositionem includunt, quia in homine includitur vita, in mortuo non vita. Dubitatur. 2. circa ipsam consequentiam, quam reprobat Arist. Videtur. n. optima. Cum enim ex enuntiatione prædicante duo cōtradictoria possit vtrūq; inferri, quia ęquiualet copulatiuę, aut neutrum, quia destruit seipsam: & enūciatio supradicta, terminos oppositos cōtradictoriæ prædicet, videtur sequi vtraq; pars, quia falsum est neutram sequi. Ad hoc simul dicitur q aliud est loqui de duobus terminis secundum se: & aliud de eis, vt vnum stat sub determinationem alterius. Primo namq; modo, homo & mortuus, contradictionem inter se habēt, & impossibile est q simul in eodem inueniantur. Secundo autē modo, homo & mortuus non opponuntur, quia homo transmutatus iam per determinationem corruptiuam importatam in li mortuus, non stat pro suo significato secūdum se: sed secundum exigētiam termini additi, a quo suum significatum distractum est. Ad vtrūq; autem insinuandum Arist. duo dixit, & q D habent oppositionem quam sequitur contradictio, attendens significata eorum secundum se, & q etiam ex eis formai vna vera enunciatio, cum dicitur Socrates est homo mortuus, attendens coniunctionem eorum alterius corruptiuam. Vnde patet quid dicendum sit ad dubitationes. Ad vtrāq; siquidem dicitur q non enunciantur duo contradictoria simul de eodē, sed terminus vt stat sub distractione seu transmutatione alterius cui secundum se esset cōtradictorius. Dubitatur quoq; circa id quod ait { inest aliquid oppositorum quæ cōsequitur cōtradictio. } Superflue enim videtur addi illa particula { quę consequitur contractio. } Omnia enim opposita cōsequitur contradictio, vt patet discurrendo in singulis. Pater enim est non filius, & albū non nigrum, & videns nō cæcum &c. Et ad hoc dicēdum est q opposita possunt dupliciter accipi, uno modo formaliter. i. secundum sua significata: alio modo denominatiue seu subiectiue. Verbi gratia. Pater & filius possunt accipi pro paternitate & filiatione: & possunt accipi pro eo qui denominatur pater vel filius. Rursus cū omnis distinctio fiat op-

Primum dubium

2. dubiū

Rñsio Ad utrū q dub. simul.

3. dubiū

Rñsio Opposita, acci pi.

Cur oppositum adiecto illatio ñ sequi.

positione aliqua, vt dicitur in. 10. Metaph. supponatur omnino distincta esse opposita. Dicēdum ergo est q licet ad omnia opposita seu distincta, contradictio sequatur inter se formaliter sumpta: non tamen ad omnia opposita sequitur contradictio inter ipsa denominatioe sumpta. Quamuis enim pater & filius mutuam sui negationem inferant inter se formaliter, quia paternitas est non filiatio, & filiatio est non paternitas: in relatione tamen ad denominatuoi, contradictionem non necessario inferunt Non enim sequitur. Socrates est pater, ergo non est filius, nec econuerso. Vt persuaderet igitur Aristo. q nō quæcunq; opposita colligata impediunt diuisam illationē: quia non illa quæ habent contradictionem annexam formaliter tantum, sed illa quæ habent contradictionem & formaliter & secundum rem denominatam. Addidit { quæ cōsequitur contradictio } in. 3. scilicet denominato. Et vsus est satis congrue vocabulo scilicet { consequitur. } Cōtradictio enim ista in tertio est quodammodo extra ipsa opposita. Deinde, cum dicit. F

E Lec. 10. t. cō. 24 Cōtradictio inter formalit. opposita, & denoiati.

Li q cō sequitur cōtradi.

Aut cum inest quidem, semper non uere: Cum uero nō inest, non semper uere dicetur. Vt Homerus est aliquid, uelut poeta: est ne igitur Homerus? Aut dicendum, non est. ARgi.

Vel etiam quando, inest, falsum semper est. Quando uero non inest, non semper uerum est, ut Homerus est aliquid, ut poeta, ergo etiam est? Non. ANti.

Declarat, q ex non oppositis in. 3. coniunctis secundum vnum prædicatum, nō vniuersaliter possunt inferri partes diuisim. Et primo hoc proponit quasi emendans quod immediate dixerat subiungens { Vel etiam quando est }. s. oppositio inter terminos cōiunctos, falsum est semper. s. inferre diuisim, quasi diceret, dixi q quando inest oppositio nō verum sed falsum est inferre diuisim. Quando autem nō inest talis oppositio: verum est inferre diuisim. Vel etiam vt melius dicatur, q quando est oppositio, falsum est semper: quando autem non inest talis oppositio, nō semper verum est. Et sic modificauit supradicta addendo li semper: & non semper. Et subdēs exemplum quod non semper ex nō oppositis sequatur diuisio, ait, vt Homerus est aliquid vt poeta, ergo etiam est? Non. Ex hoc G coniuncto, est poeta de Homero enunciatio, altera pars, ergo Homerus est, non sequitur: & tamen clarum est q istę duę partes colligatæ, est & poeta nō habent oppositionem, ad quam sequitur contradictio. Igitur nō semper ex non oppositis coniunctis illatio diuisa tenet &c. Deinde, cum dicit.

Per accidens enim ipsum prædicatur, est, de Homero. Nam quia est, poeta, sed nō per se, de Homero ipsum, est, prædicatur. ARgi.

Secundum accidens enim prædicatur esse de Homero, quoniam est poeta: sed non secundum se prædicatur de Homero quoniam est. ANti.

Probat hoc quod modo dictum est, ex eo quòd altera pars istius compositi. s. est, in antecedēte coniuncto prædicatur de Homero secundum accidens. i. ratione alterius, quoniam scilicet poeta prædicatur de Homero, & non prædicatur secundum se li est de Homero, quod tamen infertur, cum concluditur ergo Homerus est. Considerandum est hic q ad saluādam illam conclusionem negatiuam. s. non semper ex non oppositis coniunctis infertur diuisim, sufficit vnam instātiam suę oppositæ vniuersali affirmatiuæ afferre. Et hoc fecit Arist. adducendo illud genus enuntiationum in quo altera pars coniūcti est aliquid pertinens ad actum animæ. Loquimur enim modo de Homero viuente in poematibus suis in mentibus hominū. In his siquidem enuntiationibus partes coniunctæ nō sunt oppositæ in tertio: & tamen non licet inferre vtrāq; partem diuisim. Committitur enim fallacia secundum quid ad simpliciter Nō enim valet, Cæsar est laudatus, ergo est, & simile est de esse in effectu dependente in conseruari. Quo modo autem intelligēda sit ratio ad hoc adducta ab Arist. in sequenti particula dicetur. Deinde, cum dicit.

Notādū H

Fallacia idcōcalī

Quare in quibus prædicationibus neq; contrarietas inest, quod quidem facile discernetur: si pro nominibus rationes dicātur, in hisce coniunctim, & seorsum uera prædicatio fiet. ARgi.

I *Quare in quibuscunq; prædicatis contrarietas non inest, si definitiones pro nominibus dicantur & secundum se prædicantur, & non secundum accidens: in his aliquid, & simpliciter uerum erit dicere.*

Respondet parti affirmatiuæ quæstionis, quando.s. ex coniunctis licet inferre diuisim. Et ponit duas conditiones oppositas supradictis debere conuenire in vnum ad hoc vt possit fieri talis consequentia.s. q nulla inter partes coniuncti oppositio sit, & q secundum se prædicentur. Vnde dicit inferendo ex dictis { Quare in quantiscunq; prædicamentis }.i. prædicatis ordine quodam adunatis, neq; contrarietas aliqua in cuius ratione ponitur contradictio in tertio. (Prīa cō di ut ex cōiūcto īferat diuisim.) Contraria enim sunt q mutuo se ab eodem expellunt, aut uniuersaliter nulla oppositio inest ex qua.s. sequatur contradictio in tertio. Si definitiones pro nominibus sumantur. Dixit hoc, quia licet in quibusdam non appareat oppositio solis nominibus positis, sicut homo mortuus, & in quibusdam appareat, vt viuum mortuum, K hoc tamen nō obstante si positis nominum definitionibus loco nominum oppositio appareat: inter opposita collocamus. Sicut verbi gratia, homo mortuus, licet oppositionem non præsferat: tamen si loco hominis & mortui eorum definitionibus utamur, videbitur contradictio. Dicemus enim corpus animatum rationale: corpus inanimatum irrationale. In quantiscunq; inquam coniunctis nulla est oppositio, & secundum se, & non secundum accidens prædicantur: in his verum erit dicere & simpliciter.s. diuisim q fuerat coniunctim enuntiatum. Ad euidentiam secundæ conditionis hic positæ, nota (Notā.s. Secūdū se quot modis.) q li secūdum se potest dupliciter accipi, vno modo positiue: sic dicit perseitatem primi, secundi, vniuersaliter quarti modi: alio modo negatiue, & sic idē sonat q non per aliud. Rursus considerandum est q cum Arist. dixit de prædicato coniū (Notā. a Li. a. se ad. a. re fer.) cto q secundum se prædicentur: li secundum se potest ad tria referri.s. ad partes coniuncti inter se, ad totum cōiunctum respectu subiecti, & ad partes coniuncti respectu subiecti. Si ergo accipiatur li secundum se positiue, licet non falsus, extraneus, (Posiī.) L tamen a mente Aristo reperitur sensus, ad quodcunq; illorum triū referatur. Licet enim valeat, est homo sensibilis: ergo est homo & est risibilis, & est animal rationale: ergo est animal & est rationale, tamen hic oppositæ inferunt similes consequentias. Dicimus enim est albus musicus, ergo est musicus & est albus, vbi nulla est perseitas, sed est coniunctio per accidens, tā inter partes inter se q inter totum & subiectum, q etiam inter partes & subiectum. Liquet igitur q non accipit Arist. li secundum se positiue ex eo q vana fuisset talis additio, quæ ab oppositis non facit in hoc differentiam. Ad quid enim addidit secundum se, & non secundum accidens, si tam illæ quæ sunt secundum se modo exposito, q illæ quæ sunt secundum accidēs ex coniuncto inferunt diuisum? Si vero accipiatur secundum (Negatiue.) se negatiue.i. non per aliud, & referatur ad partes cōiuncti inter se: falsa inuenitur regula. Nam non licet dicere est bonus citharedus, ergo est bonus & citharedus, & tamen ars citharizandi, & bonitas eius sine medio coniunguntur. Et similiter cōtingit, si referatur ad totum coniunctum respectu subiecti: vt in eodem exemplo apparet. Totum enim hoc, citharedus bo- M nus non propter aliud conuenit homini, & tamen non infert (vt dictum est) diuisionem. Superest ergo vt ad partem cōiuncti respectu subiecti referatur, & sit sensus. Quando aliqua cōiunctim prædicata, secundum se idest non per aliud prædicantur.i. q vtraq; pars prædicatur de subiecto non propter alteram, sed propter seipsam q subiectum: tunc ex cōiuncto infertur diuisa prædicatio. Et hoc modo exponunt Auerrois, & (Auerro. Boetius) Boetius & vera inuenitur regula, vt inductiue facile manifestari potest, & ratio ipsa suadet. Si enim partes alicuius cōiuncti prædicati ita inhærent subiecto, q neutra propter alteram insit earum separatio, nihil habet quod veritatē impediat diuisarum. Est & verbis Arist. consonus sensus sensus iste. Quoniā & per hoc distinguit inter enuntiationes ex quibus coniunctū infert diuisam prædicationem, & eas quibus hæc non inest cōsequentia. Istæ siquidem vltra habentes oppositionem in adiecto, sunt habentes prædicatum coniunctum, cuius vna partiū alterius est ita determinatio, q non nisi per illam subiectū respicit, sicut apparet in exemplo ab Aristo. adducto, Homerus N est poeta, Est, siquidem ibi non respicit Homerum, ratione ipsius Homeri, sed precise ratione poesis relictæ, & ideo non licet inferre, ergo Homerus est. Est simile est in negatiuis. Si quis enim dicat Socrates non est paries, non licet inferre, ergo Socrates non est, eadem ratione, quia esse nō est negatum de Socrate, sed de pariete in Socrate. Et per hoc patet qualiter sit intelligēda ratio in textu superiore adducta. Accipitur enim ibi (Li s ac cī l una q sol.) secundum se, negatiue, modo hic exposito, & secundum accidens.i. propter aliud. In eadem ergo significatione est vsus li secundum accidens: soluendo hanc & præcedentem quæstionem. Vtrobiq; enim intellexit secundum accidens.i. propter aliud coniuncta, sed ad diuersa retulit. Ibi namq; li secūdum accidens determinabat coniunctionem duorum prædicatorum inter se. Hic vero determinat partem coniuncti prædicati in ordine ad subiectum. Vnde ibi album & musicū inter ea quæ secundum accidens sunt, numerabantur: hic autem nō. Sed (Dubitā pria.) O occurrit circa hanc expositionem dubitatio non parua. Si.n. ideo non licet ex coniuncto inferre diuisim, quia altera pars coniuncti non respicit subiectum propter se, sed propter alteram partem vt dixit Arist. de ista enuntiatione Homerus est poeta: sequetur q nunquam a tertio adiacente ad secundum erit bona consequentia, quia in omni enuntiatione de tertio adiacente, est, respicit subiectum propter prædicatum, & nō propter se &c. Ad huius difficultatis euidentiam: Nota pri- (Rñsio.) mo hanc distinctionem. Aliud est tractare regulam, quādo ex (Notādū) tertio adiacente infertur secundum & quando non: & aliud (3. adia. ex 3 & ex cōiū. diuī.) quando ex coniuncto fit illatio diuisa, & quando non. Illa siquidem est extra propositum: istam autem venamur. Illa cōpatitur varietatem terminorum: ista non. Si namq; vnus terminorum qui est altera pars coniuncti secundum significationem seu suppositionem varietur in separatione: non infertur ex coniuncto prædicato illudmet diuisim: sed aliud. Nota secundo hanc propositionem. Cum ex tertio adiacente infertur (Lec 21 li. 2 & a & 3. ad ia.) secundum, non seruatur identitas terminorū. Liquet ista quo ad illum terminum, est. Dictum siquidem fuit supra a sancto P Thoma, q aliud importat, est, secundum adiacēs, & aliud, est, tertium adiacens. Illud nāq; importat actum essendi simpliciter: hoc autem habitudinem inhærentiæ vel identitatis prædicati ad subiectum. Fit ergo varietas vnius termini cum ex tertio adiacente infertur secundum, & consequenter non fit illatio diuisi ex coniuncto. Vnde relucet responsio ad obiectionē, (Ad obiecta.) q licet ex tertio adiacente quandoq; possit inferri secūdum, nunquam tamen ex tertio adiacente licet inferri secundum tanquam ex cōiuncto diuisum: quia inferri nō potest diuisim cuius altera pars ipsa diuisione perit. Negetur ergo consequentia obiectionis. Et ad probationem dicatur q optime conclu- (Rñsio formalis) dit, q talis illatio est illicita infra limites illationum quæ ex cōiuncto diuisionem inducunt: quibus hic Arist. loquitur. Sed (Obiectio) contra hoc instatur. Quia etiam tanquam ex coniuncto diuisa fit illatio, Socrates est albus: ergo est, per locum a parte in modo ad suum totum vbi non fit varietas terminorum. Et ad (Rñsio.) hoc dicitur q licet homo albus sit pars in modo hominis, quia nihil minuit de hominis ratione albedo: sed ponit hominem simpliciter, tamen est album, non est pars in modo ipsius est, Q eo q pars in modo est vniuersale cum conditione nō minuēte, ponēte illud simpliciter. Clarum est autem q album minuit rationem ipsius est: & non ponit ipsum simpliciter, contrahit enim ad esse secundum quid: vnde apud Philosophos cum fit aliquid album, non dicitur generari secundum quid. Sed in- (Obiect.) statur adhuc quia secundum hoc dicendo est animal, ergo est, fit illatio diuisa per eundem locum. Animal enim non minuit rationem ipsius est. Ad hoc est dicendum q li est si dicat ve- (Rñsio.) ritatem propositionis. Manifeste peccatur a secūdum quid ad simpliciter. Si autem dicat actum essendi, illatio est bona: sed non est de. 3. sed. a. adiacente. Potest vlterius dubitari circa (Dubitā princi.) principale: quia sequitur est quantum coloratum, ergo est quantum, & est coloratum. & tamē coloratum respicit subiectum mediante quantitate: ergo non videtur recta expositio supra adducta. Ad hoc & similia dicendum est q coloratum non (Rñsio subtilis.) ita inest subiecto per quantitatem q sit eius determinatio: & ratione talis determinationis subiectum denominet, sicut bo

nitas

A nitas artem citharisticam determinat, cum dicitur est citharedus bonus: sed potius subiectum ipsum, primo coloratum denominat: quantum vero secundario coloratum dicitur, licet color media quantitate suscipiatur. Vnde notanter supra diximus: ꝙ tunc altera pars coniuncti prædicatur per accidés quando præcise denominat alteram partem. Quod nec in hac nec in similibus instantiis inuenitur. Deinde, cum dicit.

ARgi. *Id autem, quod non est, non ex eo uere dicetur ens quippiam esse, quia est opinabile. Non est enim ipsius opinio ipsum esse: sed ipsum non esse.*

ANti. *Quod autem non est, quoniam opinabile est: nō est uerum dicere esse aliquid. Opinatio enim eius est non quoniā est: sed quoniam non est:*

Excludit quorundam errorem qui quod nō est esse, tali syllogismo cōcludere satagebant. Quod est opinabile, est, Quod B non est, est opinabile. Ergo quod non est, est. Hunc siquidem processum elidit Aristo. destruendo primam propositionem, quæ partem coniuncti in subiecto diuisim prædicat: ac si diceret: est opinabile, ergo est. Vnde assumendo subiectum cōclu- Expō t. sionis illorum ait. Quod autem non est: & addit medium eox, quoniam opinabile est, & subdit maiorem extremitatem, nō est verum dicere esse aliquid. Et causam assignat: quia talis opinatio nō ꝓpterea est, quia illud sit: sed potius quia non est.

LECTIO. VIII.

ARgi. *His autem determinatis, considerandū est deinceps, quo modo sese habēt affirmationes, & negationes huiusce generis: possibile est esse, non possibile est esse: contingens est esse, & non cōtingēs est esse, & de impossibili simili modo, ac necessario. Sunt enim de ipsis dubitationes nonnullæ.*

ANti. *His uero determinatis, perspiciēdum est quemadmodum sese habent affirmationes, & negationes ad seinuicē: hæ scilicet quæ sunt de possibili esse, & non possibili: de contingente, & nō con-* C *tingere: de impossibili, & necessario. Habent enim aliquas dubitationes.*

POSTQVAM determinatum est de enuntiationibus quarum partibus aliud additur tā remanente q̄ uariata unitate, hic intēdit declarare quid accidat enuntiationi, ex eo ꝙ aliqd additur non suis partibus, sed compositioni eius. Et circa hoc duo facit. Primo determinat de oppositione earum. Secundo de consequentiis: ibi { Cō Lec.10. sequentiæ uero. } Circa primum duo facit. Primo proponit quod intendit. Secundo exequitur: ibi { Nam si eorum &c. } Proponit ergo quod iam perspiciendum est quomodo se habeant affirmationes & negationes enuntiationum de possibili & non possibili &c. Et causam subdit. Habent enim multas dubitationes speciales. Sed antequam vlterius procedatur Sex pre- quoniam de enuntiationibus quæ modales uocātur sermo in- libāda. choatur, prælibandum esse quasdam modales enuntiationes, & qui & quot sunt modi reddentes propositiones modales, & quid earum sit subiectum, & quid prædicatum, & quid sit ipsa D enuntiatio modalis & quis sit ordo earum ad præcedentes: & De inel- quæ necessitas sit specialem faciēdi tractatum de his. Quia er & moda go possumus dupliciter de rebus loqui, vno modo componē- lis nū. do rem vnam cum alia: alio modo cōpositionem factam declarando qualis sit, insurgunt duo enūtiationum genera, quædam. s. enuntiantes aliquid inesse vel non inesse alteri, & hę uocantur de inesse, de quibus superius habitus est sermo. Quædam vero enuntiantes modum compositionis prędicati cum subiecto: & hæc vocantur modales a principaliori parte sua, Enunciationem modalē esse. modo. s. Cum enim dicitur, Socratem currere est possibile, nō enuntiatur cursus de Socrate: sed qualis sit compositio cursus cum Socrate. s. possibilis. Signanter autem dixi modum compositionis, quoniam modus in enūtiatione positus dupliciter Modus est. Quidam enim determinat verbum, vt ratione significati i enū. 2. ipsius verbi: vt Socrates currit velociter, uel ratione tempo- Primus. ris consignificati, vt Socrates currit hodie. Quidam autem de- Secūdus terminat compositionem ipsam prędicati cum subiecto, sicut cum dicitur Socratem currere est possibile. In illis namq; de- E terminatur qualis cursus insit Socrati, vel quando. In hac autem, qualis sit coniunctio cursus cum Socrate. Modi ergo nō Qui mo illi qui rem verbi, sed qui compositionem determinant, mo- di red- dales enuntiationes reddunt: eo ꝙ compositio veluti forma dāt enū. totius, totam enuntiationem continet. Sunt autem huiusmo- modalē. di modi quatuor proprie loquendo. s. possibile, & impossibile, & quot. necessarium, & contingens. Verum namq; & falsum, licet supra compositionem cadāt, cum dicitur Socratem currere est verum, vel hominem esse quadrupedem est falsum: attamen modificare proprie nō videntur compositionem ipsam. Quia modificari proprie dicitur aliquid, quando redditur aliquale, Modifi- non quando fit secundum suam substantiam. Compositio au- cari pro- tem quando dicitur vera non aliqualis proponitur, sed quod prie. est. Nihil enim aliud est dicere Socratem currere est verum, q̄ ꝙ compositio cursus cum Socrate est. Et similiter quādo est falsa, nihil aliud dicitur, quam quod nō est. Nam nihil aliud est dicere Socratem currere est falsum, q̄ quod compositio cur- F sus cum Socrate non est. Quando vero cōpositio dicitur possibilis, aut contingens, iam non ipsam esse, sed ipsam aliqualem esse dicimus. Cum siquidem dicitur Socratem currere est possibile, non substantificamus compositionem cursus cum Socrate: sed qualificamus asserentes illam esse possibilem. Vnde Arist. hic modos proponens, veri & falsi nullo modo memi- De uero nit: licet infra uerum & non verum inserat, ꝓpterea causam & fal. ibi assignandam. Et quia enuntiatio modalis duas in se continet compositiones, alteram inter partes dicti, alteram inter dictum & modum: intelligendum est eam compositionē modificari. i. quæ est inter partes dicti non eam quæ est inter mo- Compō dum & dictum. Quod sic perpendi potest. Huius enūtiationis modifi- modalis, Socratem esse album est possibile, duæ sunt partes, catur. altera est, Socratem esse album: altera, est possibile. Prima dictum vocatur, eo ꝙ est id quod dicitur per eius indicatiuam. s. Dictum Socrates est albus. Qui enim profert hanc, Socrates est albus, nihil aliud dicit, nisi Socratem esse album. Secunda vocatur modus: eo ꝙ modi adiectio est. Prima compositionem quandam G in se continet ex Socrate & albo. Secunda pars primæ opposita, compositionem aliquam sonat ex dicti compositione & modo. Prima rursus pars, licet omnia habeat propria, subiectum. s. prædicatum, copulam, & compositionem: tota tamē subiectum est modalis enuntiationis. Secunda autem est præ- : Subiectum dicatum. Dicti ergo compositio subiicitur, & modificatur in modalis enuntiatione modali. Qui enim dicit Socratem esse album est Prædica possibile, non significat qualis est coniunctio possibilitatis, cū tum. hoc dicto Socratem esse album: sed insinuat qualis sit compositio partium dicti inter se. s. cursus cum Socrate. s. ꝙ est compositio possibilis. Non dicit igitur enuntiatio modalis aliquid Modalis inesse, vel non inesse: sed dicti potius modum enuntiat. Nec ꝓ enūtiat. prie componit secundum significatum, quia compositionis nō est compositio: sed rerum compositioni modum apponit. Vnde nihil aliud est enuntiatio modalis, q̄ enuntiatio dicti modificatua. Nec propterea censenda est enuntiatio plures moda- Enuntiatio mod. lis, quia omnia duplicata habeat: quoniam vnum modum de quid. vnica compositione enūtiat: licet illius compositionis plures sint partes. Plura enim illa ad dicti compositionem concurrētia, veluti plura, ex quibus fit vnum subiectum, cōcurrunt: de quibus dictum est supra, ꝙ enuntiationis vnitatem nō impe- H diunt. Sicut nec cum dicitur domus est alba, est enūtiatio multiplex: licet domus ex multis consurgat partibus. Merito aūt Li. prio est post enunciationes de inesse de modalibus tractādum, quia lect. 8. partes naturaliter sunt toto priores, & cognitio totius ex par Rō or. tium cognitione depēdet. Et specialis sermo de his habendus, Partes quia proprias habet difficultates. Notauit quoq; Arist. in tex- pri. mo. tu multa. Horum ordinem. s. cum dixit { His vero determina to. i tis } Modos qui & quot sunt, cum eis expressit & inseruit. Va Necessitas tract. riationem eiusdem modi per affirmationem & negationem, Not. ab cum dixit possibile, & non possibile, contingens & non con- Arist. in tingēs. Necessitatem cum addidit, { Habent enim multas du tex. bitationes proprias. } Deinde, cum dicit.

. Nam si complexionum, hæ inter sese contradictoriæ opponuntur, quæ per esse disponuntur, atq; non esse. huius enim bo-

[I] *minem esse, negatio est hoc, hominẽ non esse: sed non illud nõ hominem esse, & item huius hominem esse album, hoc est negatio, hominem album non esse, sed non illud hominem non album esse: alioquin uere quispiam dixerit lignum hominem non album esse, cum de quolibet affirmatio sit, aut negatio uera, & non solum in his ita fit: sed in illis etiam, in quibus esse non additur, idem facit id quod pro ipso sumitur esse. Nam huius homo ambulat, non est hæc negatio, non homo ambulat, sed hæc homo nõ ambulat: nihil enim refert hominem ambulare dicere, uel hominem ambulantem esse, si hæc inquam ita sunt, atque ubique dictus modus seruatur, huius etiam nimirum affirmationis possibile est esse, hæc erit negatio possibile non esse: sed non illa, non possibile est esse.*

[ANti.] *Nam si eorum, quæ complectuntur, illæ sibi inuicem oppositæ sunt contradictiones, quæcunq; secundum esse, & non esse disponuntur, ut eius quæ est, esse hominem, negatio est, non esse hominem, non esse non hominem: & eius, quæ est, esse album hominem, negatio est ea, quæ est, non esse album hominem, sed non, esse non album hominem. Si enim de omnibus aut dictio est, aut negatio, lignum erit uerum dicere esse non album hominem, q. si hæc hoc modo, & quibuscũq; esse non additur, idem faciet id, quod pro esse dicitur, ut eius, quæ est, ambulat homo, negatio est, non ea, quæ est, ambulat non homo: sed ea quæ est, non ambulat homo: nihil enim differt dicere hominem ambulare uel hominem ambulantẽ esse. Quare si hoc modo in omnibus, & eius quæ est, possibile est esse, negatio est, possibile est non esse: sed non ea, quæ est, non possibile est esse.* [K]

Exequitur tractatum de oppositione modalium. Et circa hoc duo facit. Primo mouendo quęstionem, arguit ad partes. Secundo determinat ueritatem: ibi { Contingit autem &c. } Est autem dubitatio, an in enuntiationibus modalibus fiat cõtradictio negatione apposita ad verbum dicit, quod dicit rẽ, an non: sed potius negatione apposita ad modum qui qualificat. Et primo arguit ad partem affirmatiuam, q. s. addenda sit negatio ad verbum. Secundo ad partem negatiuam, q nõ apponenda sit negatio ipsi verbo: ibi { Videtur autem. } Intendit ergo primo tale argumentum. Si complexorum contradictiones attenduntur penes esse & non esse, vt patet inductiue in enuntiationis substantiuis de secundo adiacente, & de tertio: & in adiectiuis, contradictionesq; omnium hoc modo sumendæ sunt: contradictoria huius possibile esse, erit possibile non esse, & non illa, non possibile esse. Et consequenter apponenda est negatio verbo, ad sumendam oppositionem in modalibus. Patet consequentia, quia cum dicitur possibile esse & possibile non esse: negatio cadit supra esse. Vnde dicit, { Nã si eorum, quæ complectuntur } .i. complexorum illæ sibi inuicem sunt oppositæ cõtradictiones, quæ secundum esse vel nõ esse disponuntur. i. in quarum vna affirmatio esse, & in altera [Dubiũ i q̃ cõi.] [L] [Rõ p̃ria p affir.]

[M] negatur. Et subdit inductionem inchoans a secundo adiacente, vt eius enuntiationis quæ est, esse hominem. i. homo est, negatio est, non esse hominem, vbi uerbum negatur. i. homo nõ est, & non est eius negatio ea quæ est: esse non hominem. i. nõ homo est. Hæc enim nõ est negatiua, sed affirmatiua de subiecto infinito, quæ simul est vera cum illa prima. s. homo est. Deinde prosequitur inductionem in substantiuis de tertio adiacẽte: & eius quæ est, esse album hominem. i. & illius enontiationis, homo est albus, negatio est, non esse album hominem, ubi verbum negatur. i. homo non est albus, & non est negatio illius ea, quæ est, esse non album hominem. i. homo est non albus. Hæc enim non est negatiua sed affirmatiua de prædicato infinito. Et quia istæ duæ affirmatiuæ de prædicato finito & infinito nõ possunt de eodem verificari, propterea quia sunt de prædicatis oppositis: posset aliquis credere q sine contradictoriæ, & ideo ad hunc errorem tollendum interponit rationem probantem q hæ duæ non sunt contradictoriæ. Est autem ratio talis. Cõtradictoriorum talis est natura q de omnibus aut dictio. i. affirmatio, aut negatio uerificatur. Inter contradictoria siquidem, nullum potest inueniri medium: sed hæ duæ enũtiationes. s. est homo albus, & est homo non albus, sunt cõtradictoriæ per te: ergo sunt talis naturæ q de omnibus altera verificatur. Et sic cum de ligno sit falsum dicere, est homo albus: erit verum dicere de eo. s. ligno, esse non album hoiem. i. lignum est homo non albus: quod est manifeste falsum. Lignũ enim neq; est homo albus, neq; est homo non albus. Restat ergo ex quo veraq; est simul falsa de eodem, q non sit inter eas contradictio. Sed contradictio fit quando negatio apponitur verbo. Deinde prosequitur inductionem in enũtiationibus adiectiui uerbi dicens: q si hoc modo. s. supradicto accipitur contradictio, & in quantiscũq; enuntiationibus esse nõ ponitur explicite: idem faciet quo ad oppositionem sumendam id quod pro esse dicitur. i. verbum adiectiuum quod locum ipsius esse tenet pro quanto propter eius veritatem in se inclusam: copulę officium facit, vt eius enuntiationis quæ est, homo ambulat, negatio est, nõ ea quæ dicit, non homo ambulat, hęc enim est affirmatiua de subiecto infinito: sed negatio illius est, homo non ambulat: sicut & in illis de verbo substantiuo negatio uerbo addẽda erat. Nihil enim differt dicere verbo adiectiuo, hõ ambulat, vel substantiuo, homo est ambulans. Deinde ponit a. partem inductionis dicens. Et si hoc modo in omnibus sumenda est contradictio. s. apponendo negationem ad esse: cõcluditur q & eius enuntiationis, quæ dicit, possibile esse, negatio est possibile non esse: & non illa quæ dicit, non possibile esse. Patet conclusionis sequela: quia in illa possibile nõ esse negatio apponitur verbo, in ista autem nõ. Dicit autem in principio huius rationis, { eorum quæ complectuntur } . i. complexorum contradictiones fiunt secundum esse & nõ esse, ad differentiam incomplexorum quorum oppositio non fit negatione dicente non esse, sed ipsi incomplexo apposita, ut hõ, & non homo: legit, & non legit. Deinde, cum dicit. [N] [Cõtradictio.] [p. ad. loco ei] [O] [Viti.] [Dĩa inter complex. & incõ, sc. addẽdo negatione.]

Ad idem uidetur & esse, & non esse posse. Omne namque quod possibile est secari, uel ambulare, possibile est & non ambulare, & non secari. Atque causa huius hæc est. Omne enim quod hoc pacto possibile est, non semper actu. Quapropter ipsi competet, & ipsa negatio. Potest enim & non ambulare, quod ambulare potest: & non uideri, quod potest uideri. At fieri nequit, ut enũtiationes oppositæ de eodem sint ueræ. Non ergo affirmationis huius, possibile est esse, hæc est negatio, possibile est non esse. [ARgi.] [P]

Videtur autem idem posse esse, & non esse. Omne enim quod est possibile diuidi, uel ambulare, & non ambulare, & non diuidi possibile est. Ratio est, quoniam omne quod sic possibile est: non semper in actu est. Quare inerit ipsi etiam negatio. Potest igitur & non ambulare quod est ambulabile, & non uideri, qd' est uisibile. At uero non impossibile, est de eodem oppositas esse ueras dictiones. Non igitur eius quæ est possibile est esse, negatio est, possibile esse non esse. [ANti.]

Arguit ad quæstionis partem negatiuam s. q ad sumẽdam contradictionem in modalibus non addenda sit negatio verbo, tali ratione. Impossibile est duas contradictorias esse simul veras de eodem: sed supradictæ. s. possibile esse & possibile nõ esse, simul verificantur de eodem, ergo istæ non sunt contradictoriæ, Igitur contradictio modalium non attenditur penes verbi negationem. Huius rationis primo ponitur in litera minor cum sua probatione. Secundo maior. Tertio conclusio. Minor quidem cum dicit { Videtur autem idem possibile esse, & non possibile esse. } Sicut, verbi gratia, omne quod est possibile diuidi, est etiam possibile non diuidi, & quod est possibile ambulare, est etiam possibile non ambulare. Ratio autẽ huius minoris est: quoniam omne quod sic possibile est, sicut s. est possibile ambulare, & diuidi, non semper actu est. Non enim semper actualiter ambulat, q ambulare potest: nec semper actu diuiditur, quod diuidi potest. Quare inerit etiam negatio possibilis. i. ergo non solum possibilis est affirmatio: sed etiam negatio eiusdẽ. Aduerte q quia possibile est multiplex, [Q] [Rõ pro p͠te neg] [Nota.]

vt

A vt infra dicetur, ideo notanter Aristo. addidit si sic: assumens,
Lec. 12. Poss. nõ sēp actu esse. quod sic possibile est, non semper actu est. Non enim de omni
possibili verum est dicere ꝙ nõ semper actu est: sed de aliquo,
eo. s. quod est sic possibile, quemadmodum ambulare, & diuidi.
Notā. 2 Nota vlterius ꝙ quia tale possibile habet duas conditiones
. s. ꝙ potest actu esse, & ꝙ non semper actu est: sequitur necessario
ꝙ de eo simul est verum dicere, possibile esse, & nõ esse.
Ex eo enim quod potest actu esse, sequitur, quòd sit possibi-
Poss. est & nõ est le esse. Ex eo vero quod non semper acto est, sequitur quòd sit
possibile non esse. Quod enim non semper est, potest non es-
se. Bene ergo intulit Aristoteles, ex his duobus. Quare inerit
etiam negatio possibilis, & non solum affirmatio. Potest igi-
tur & non ambulare, quod est ambulabile: & non videri, quod
est visibile. Maior vero subiungitur: cum ait, { At vero im-
possibile est de eodem veras esse contradictiones. } Infer-
tur quoq; vltimo conclusio. Non est igitur ista scilicet possibi-
le non esse, negatio illius, quæ dicit possibile esse, quia sunt si-
Notādū vlti. mul veræ de eodem. Caueto autem ne ex isto textu putes pos
sibile vt est modus debere semper accipi pro possibile ad utrũ
B libet: quoniam hoc infra declarabitur esse falsum: sed conside
Poss. ut 3 mod. ra ꝙ satis fuit intendenti declarare ꝙ in modalibus non sumi
tur contradictio ex verbi negatione: afferre instantiam in
vna modali, quæ continetur sub modalibus de possibili. De
inde, cum dicit.

ARgi. *Fit enim ex his, ut aut idem de eodem affirmetur, simul atq; negetur, aut non per esse atq; non esse ea quæ addũtur, affirmationes fieri negationesue. Quod si illud fieri nequit hoc erit, utique expetendum.*

ANti. *Contingit enim ex his, aut idem ipsum affirmare negare simul de eodem, aut non secundum esse uel non esse quæ opponuntur fieri affirmationes uel negatiões. Si ergo illud impossibilius est, hoc erit magis eligendum.*

Determinat veritatem huius dubitationis. Et quia duo pe-
tebat. s. an contradictio modaliũ ex negatio uerbi fiat, an non
& an potius ex negatione modi: ideo primo determinat veri
C tatem primæ petitionis ꝙ. s. contradictio harum non fit nega
tione verbi. Secundo determinat veritatem secundæ petitio
nis, ꝙ. s. fiat modalium contradictio ex negatione modi, ibi
Lec. seq. summe. { Est ergo negatio. } Dicit ergo ꝙ propter supradictas ratio
nes euenit vnum ex his duobus, quæ conclusimus determina-
re: aut idem ipsum. i. vnum & idem dicere. i. affirmare & nega
re simul de eodem. i. aut ꝙ duo contradictoria simul verificẽ-
tur de eodem, vt prima ratio conclusit: aut affirmationes vel
negationes modalium quæ opponuntur contradictorie fieri
non secundum esse vel non esse. i. aut contradictio modalium
non fiat ex negatione verbi, vt secunda ratio conclusit. Si er-
go illud est impossibile. s. ꝙ duo contradictoria possunt simul
esse vera de eodem: hoc. s. ꝙ contradictio modalium non fiat
secundum verbi negationem erit magis eligendum. Impossi-
bilia enim semper vitanda sunt. Ex ipso autem modo loquẽdi
innuit ꝙ vtriq; earum aliquid obstat. Sed quia primo obstat im
possibilitas quæ acceptari potest, secũdo autem nihil aliud ob-
D stat nisi ꝙ negatio supra enũtiationis copulam cadere debet,
si negatiua fieri debet enunciatio, & hoc aliter fieri potest quã
negando dicti verbum, vt infra declarabitur, ideo hoc. s. i. ꝙ
contradictio modalium non fiat secundum negationem verbi
eligendum est. Primum vero est omnino abijciendum.

LECTIO. IX.

ARgi. *Huius igitur possibile est esse, hæc est negatio, non possibile est esse: sed non illud possibile, non est esse, huius & contingens est esse hæc est negatio, non contingens est esse. Eadem & de cæteris ratio: de impossibili inquam & necessario.*

ANti. *Est igitur negatio eius, quæ est possibile esse, ea quæ est, possibile non esse, & non ea quæ est, possibile non esse. Eadem quoque ratio est in eo quod est contingens esse. Etenim negatio eius est, non contingens esse. Et in alijs quoq; simili modo: ut in necessario & impossibili.*

Determinat vbi ponenda sit negatio ad assumẽ- E
da modalium contradictionẽ. Et circa hoc qua
tuor facit. Primo determinat veritatem sum-
marie. Secundo assignat determinatæ verita-
tis rationem, quæ dicitur rationi ad oppositum
inductæ: ibi { Fiũt enim. } Tertio explanat eã
dem veritatẽ in omnibus modalibus: ibi { Eius vero. } Quar
to vniuersalem regulam concludit: ibi { Vniuersaliter vero. } Negō cui addenda.
Quia igitur negatio aut verbo aut modo apponenda est: & ꝙ
uerbo non addenda est declaratum est, per locum a diuisione
concludendo determinat, est ergo negatio eius quæ est possi-
bile esse, ea quæ est non possibile esse: in qua negatur modus.
Et eadem est ratio in enũtiationibus de contingenti. Huius. s.
quæ est contingens esse negatio est non contingens esse. Et in
alijs scilicet de necesse & impossibile idem est iudicium. De-
inde, cum dicit. F

ARgi. *Namque ut in illis esse, atque non esse sunt additiones, cæteræ uero res sunt subiectæ, alia album, alia homo, sic & in istis. Esse quidem, atque non esse, fiunt ut subiecta: posse uero & cæteræ additiones, distinguentes uerum & falsum in his ipsis: perinde, atque in ipsis ipsum esse, atque non esse, facere solent.*

ANti. *Fiunt enim quemadmodum in illis esse, & non esse appositiones, subiectæ uero res, hoc quidem album, illud uero homo, sic hoc loco esse, quidem & non esse subiecta fiunt, posse uero & cõtingere, appositiones determinantes. quemadmodum in illis esse, & non esse ueritatem & falsitatem, sic hic in eo quod est esse possibile, & esse non possibile.*

Fiũt enim appositiones, subdit huius veritatis rationem ta Rō ꝓl. determi.
lem ad sumendam contradictionem inter aliquas enuntiatio
nes oportet ponere negationem super appositione. i. coniun
ctione prædicati cum subiecto. Sed in modalibus appositiones
sunt modi: ergo in modalibus negatio apponenda est modo,
vt fiat contradictio. Huius rationis maiore subintellecta mi- G
nor ponitur in litera per secundam similitudinem ad illas de
inesse, & dicitur ꝙ quemadmodum in illis enuntiationibus de
inesse appositiones. i. prædicationes sunt esse & non esse. i. ver In enun. de ineē ꝗd pdi. & quid. sub. & i moda.
ba significatiua esse vel non esse: verbum enim semper est no-
ta eorum quæ de altero prædicantur, subiectæ vero appositio
nibus res sunt, quibus esse vel non esse apponitur, vt albũ cum
dicitur album est, vel homo: cum dicitur hõ est. Eodem mo-
do hoc in loco in modalibus accidit, esse quidem subiectũ fit
. i. dictum significans esse vel non esse, subiecti locum tenet, cõ
tingere vero & posse appositiones. i. modi, prædicationes sunt.
Et quemadmodum in illis de inesse penes esse & non esse veri Veritas ide ineē & i moda.
tatem vel falsitatem determinamus: ita in istis modalibus pe-
nes modos. Hoc est enim quod subdit, determinantes. s. fiunt
ipsi modi veritatem: quemadmodum in illis esse, & non esse,
eam determinat. Et sic patet responsio ad argumentum in op
positum primo adductum concludens, ꝙ negatio verbo ap-
ponenda sit, sicut in illis de inesse. Dicitur enim ꝙ cum moda- H
lis enuntiet modum de dicto sicut enuntiatio de inesse, esse uel Rñsio ad Im. arg.
esse tale, puta esse album de subiecto, eũdem locum tenet mo
dus hic, quem ibi verbum: & consequenter super idem ꝓpor
tionaliter cadit negatio hic, & ibi. Eadem enim vt dictum est Modus & moda. Preparatio modi addic.
ꝓportio est modi ad dictum, quæ est verbi ad subiectum. Rur
sus cum veritas & falsitas affirmationem & negatiõnẽ sequan
tur, penes item attendenda est affirmatio vel negatio enuntia
tionis, & veritas vel falsitas eiusdem. Sicut autem in enuntia-
tionibus de inesse veritas vel falsitas esse vel non esse consequi
tur, ita in modalibus modum. Illa nãq; modalis est vera, quæ Modus nota.
sic modificat dictum, sicut dicti compositio patitur: sicut illa de
inesse est vera, quæ sic significat esse sicut est. Est ergo negatio
modo hic apponenda: sicut ibi verbum, cũ sit eadem vtriusq;
vis quo ad veritatem & falsitatem enuntiationis. Aduerte ꝙ
modos, appositiones. i. prædicationes vocauit, sicut esse in il- Quis ꝑ modos.
lis de inesse: intelligens per modum totum prædicatum enun
tiationis modalis, puta est possibile. In cuius signum modos ip
sos verbaliter protulit dicens, cõtingere vero & posse apposi-

I tiones sont. Contingit enim, & potest, totum praedicatum modalis continent. Deinde, cum dicit.

ARgi. *Huius autem possibile est non esse, negatio est, non illud non possibile est esse, sed hoc possibile est non esse. Et huius possibile est esse, non hoc, possibile est non esse: sed illud, non possibile est esse. Quapropter hae possibile est esse, & possibile est non esse, sese mutuo sequi uidentur. Idem enim possibile est esse, atque non esse. Non enim hae possibile est esse, & possibile est non esse, contradictorie opponuntur: sed illae possibile est esse, & nō possibile est esse, nunquam de eodē sunt simul uerae, oppositae nāq; sunt. Hae quoq; possibile est non esse, & non possibile est non esse, nunquam de eodem sunt uerae. Similiter & huius affirmationis, necesse est esse, non haec, necesse est non esse, negatio est: sed haec non necesse est esse. Huius autem, necesse est non esse, negatio est, non necesse est non esse. Huius etiam impossibile est esse,*
K *non haec, impossibile est non esse, sed illa non impossibile est esse, negatio est. At illius impossibile est non esse, haec sane, nō impossibile est non esse, negatio est.*

ANti. *Eius uero, quae est, possibile est non esse, negatio est, non ea quae est, non possibile est esse, sed ea quae est, possibile est nō esse. Et eius quae est, possibile est esse, non ea quae est, possibile est nō esse: sed ea quae est, non possibile est esse. Quare sequi sese inuicem uidebuntur hae, possibile est esse: possibile est non esse. Idem enim possibile est esse & non esse. Non enim contradictiones sunt sibijnuicem huiusmodi, possibile esse, & possibile non esse. Sed possibile est esse, & non possibile est esse, nunquam simul in eodem uerae sunt, opponuntur enim: At uero nec possibile est non esse, & nō possibile est non esse, nunquam simul uerae sunt. Similiter autem & eius, quae est necessarium esse, non ea, quae*
L *est necessarium non esse negatio est: sed ea, quae est, non necessarium esse. Eius uero, quae est: necessarium est non esse, ea quae est: non necessarium non esse: & eius quae est impossibile esse, non ea quae est: impossibile non esse: sed nō impossibile esse. Eius uero, quae est impossibile non esse: ea, quae est: non impossibile est non esse.*

Cōtrā. cō poti cō uer. Explanat determinatam ueritatē in omnibus modalibus. s. de possibili, & necessario, & impossibili. Contingens conuertitur cum possibili. Et quia quilibet modus facit duas modales affirmatiuas, alteram habentem dictum affirmatum, & alterā habentem dictum negatum: ideo explanat in singulis modis,
Praeter. mun de modali dciatfir. & opp. quae cuiusq; affirmationis negatio sit. Et primo in illis de possibili. Et quia primae affirmatiuae de possibili, quae. s. habet dictum affirmatum. s. possibile esse, negatio assignata fuit nō possibile esse: ideo ad reliquam affirmatiuā de possibili transiēs ait eius uero, quae est possibile non esse, ubi dictum negatur, negatio est non possibile non esse. Et hoc consequenter probat per hoc q̄ contradictoria huius possibile non esse, aut est possibi-
M le esse, aut illa, quam diximus. s. non possibile non esse. Sed illa. s. possibile esse non est eius contradictoria. Non enim sunt sibiinuicem contradicentes, possibile esse, & possibile non esse, quia possunt simul esse verae. Unde & sequi sese inuicem putabuntur, quoniam ut supra dictum fuit, idem est possibile esse, & non esse, & consequenter sicut ad posse esse sequit posse non esse, ita econtra ad posse non esse, sequitur posse esse. Sed contradictoria illius possibile esse, quae nō potest simul esse uera, est non possibile esse: haec enim ut dictum est opponuntur. Remanet ergo q̄ huius negatio possibile non esse, sit illa, non possibile non esse: hae namq; simul nūquam sunt uerae vel fal-
Lect. pā ti. Pose ef. & pos. nō esse, quo se cōseq. Lec. seq. imme. sae. Dixit q̄ possibile esse, & non esse sequi se inuicem putabuntur, & non dixit q̄ se inuicem consequuntur, quia secundum ueritatem uniuersaliter non sequuntur se, sed particulariter tantum, ut infra, propter quod putabitur q̄ simpliciter se inuicem sequantur. Deinde declarat hoc idem in illis de necessario. Et primo in affirmatiua habente dictum affirmatum; dicens: Similiter eius quae est necessarium esse, negatio nō est ea,

quae dicit necessarium non esse, ubi modus non negatur: sed N
ea, quae est non necessarium esse. Deinde subdit de affirmatiua de necessario habente dictum negatū: & ait, Eius vero, quae est, necessarium non esse, negatio est ea, quae dicit, non necessarium non esse. Deinde transit ad illas de impossibili, eūdem ordinem seruans, & inquit, Et eius, quae dicit impossibile esse, negatio non est ea, quae dicit impossibile non esse, sed nō impossibile esse, ubi iam modus negatur. Alterius vero affirmatiuae, quae est impossibile non esse: negatio est ea, quae dicit nō impossibile nō esse. Et sic semper modo negatio addenda est. Deinde, cum dicit.

Omnino autem, quemadmodum dictum est, esse quidem, ac non esse, ponere oportet uti subiecta: haec autem ad ipsum adiungere atq; non esse: affirmationem faciendo, negationemue. Atq; has oportet existimare oppositas esse: possibile, non possibile, contingens, non contingens: impossibile, non impossibile, necessarium, non necessarium: uerum, non uerum. ARgi.

Vniuersaliter uero (quemadmodum dictum est) esse quidem & non esse oportet ponere quemadmodum subiecta: affirmationem uero & negationem haec facientem, ad esse & non esse apponere, & has putare oportet esse oppositas dictiones, possibile, & non possibile: contingens, & non contingens: impossibile, non impossibile: necessarium, non necessarium: uerum, non uerum. ANti. O

Concludit regulam uniuersalem dicens, q̄ quemadmodū dictum est dicta importantia esse, & non esse, oportet ponere in modalibus ut subiecta: negationem vero, & affirmationē, hoc. i. contradictionis oppositionem facientem, oportet apponere tantummodo ad solum eundem modum, nō ad diuersos modos. Debet namque illemet modus negari, qui prius affirmabatur, si contradictio esse debet. Et exempla riter explanans quomodo hoc fiat, subdit: & oportet putare has esse oppositas dictiones, i. affirmationes & negationes in modalibus, P
possibile & non possibile: contingens & non cōtingens. Item cum dixit negationem tantummodo ad modum apponi debere, non exclusit modi copulam: sed dictum, Hoc enim est singulare in modalibus, q̄ eandem oppositionem facit, negatio modo addita, & eius verbo. Contradictoriae enim opponi- Negō addita mo & eius. v.
tur huic, possibile est esse non solum illa, non possibile est esse, sed ista possibile non est esse. Meminit autem modi potius: et propter quod nunc diximus, ut s. insinuaret q̄ negatio verbo modi postposita, modo autem praeposita, idem facit, ac si modali verbo praeponeretur, & quia cum modo nonquam caret modalis enuntiatio, semper negatio supra modum poni potest. Non autem sic de eius verbo, verbo enim modi carere contingit modalem, ut cum dicitur, Socrates currit necessario, & ideo non semper verbo negatio aptari potest. Quod autem in fine addidit verum, & non verum, insinuat praeter quatuor praedictos modos alios inueniri, qui etiam compositionem enuntiationis determinant, puta verum & non verum: falsum & non falsum, quos tamen inter modos supra non posuit, quia ut declaratum fuit, non proprie modificant. Cur ne minit mo. & non uer. C. hic uer. & fal. Q

LECTIO. X.

Consequentiae quoque cum ratione fiunt, si hoc pacto ponātur. Nam illam quidem impossibile est esse, sequitur haec, contingens est esse: atq; eam illa conuertitur. Et item hae, nō impossibile est esse, & non necesse est esse. At has possibile est non esse, contingens est non esse, hae sane sequuntur: non impossibile est non esse, & non necesse est non esse. Illas etiam non possibile est esse, & non contingens est esse, hae porro sequuntur: impossibile est esse, & necesse est non esse. Et illas insuper non possibile est non esse, & non contingens est non esse: hae nimirum sequuntur impossibile est non esse, & necesse est esse. Atq; id, quod dicitur ex hisce, quae hoc ordine ponuntur, perspiciatur. ARgi.

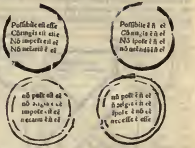
Consequentiae

A *Consequentiæ uero secundum ordinem fiunt ita ponentibus.*
ANcl. *Illi enim quæ est, possibile est esse sequitur illi, quæ est, contingens esse, & hæc illi conuertitur, & non impossibile esse, & nõ necessarium esse. Illi uero, quæ est possibile non esse, & contingens non esse, ea quæ est, non necessarium non esse, & non impossibile non esse. Illi uero, quæ est, non possibile esse & non contingens esse, ea quæ est necessarium non esse, & impossibile esse. Illi uero, quæ est: non possibile non esse, & non contingens non esse, illa quæ est necesse est esse, & impossibile non esse. Cõsideretur autem ex subscriptione: quod dicimus.*

POSTQVAM determinauit de oppositione modalium, hic determinare intendit de consequentijs earum Et circa hoc duo facit. Primo
B tradit veritatem. Secundo mouet quandam dubitationem circa determinata:ibi. { Dubitabic
Lect.ii. autem. } Circa primum duo facit. Primo ponit consequentias earum secundum opinionem aliorum. Secũdo examinando & corrigendo dictam opinionem determinat
Lec im. ne. pce. Lec.1 a. veritatẽ:ibi. { Ergo impossibile. } Quo ad primum considerandum est ꝙ cum quilibet modus faciat duas affirmationes, vt dictum fuit, & duabus affirmationibus opponantur duę negationes, vt etiam dictum fuit in primo, secundum quemlibet modum fient quatuor enuntiationes: duæ scilicet affirmatiuæ, & duæ negatiuæ. Cum autem modi sint quatuor: efficientur sexdecim modales. Quaternarius enim in seipsum ductus sexdecim constituit. Et quoniam apud omnes quælibet cuiusque modi vndecunq; incipias habet vnam tantum cuiusque modi se consequentem, ideo ad assignandas consequentias modaliũ singulas ex singulis modis accipere oportet, & ad consequentiæ ordinem inter se adunare. Et hoc modo fecerunt antiqui, de quibus inquit Aristote. Consequentiæ vero fiunt secundum infrascriptum ordinem antiquis ita ponentibus. Formauerũt
C enim quatuor ordines modalium in quorum quolibet omnes, quæ se consequuntur collocauerunt. Vt autem confusio vitetur, vocetur cum Auerroi de cætero, in quolibet modo, affir-
Affi. sim. declina. matiua de dicto & modo affirmatiua simplex, affirmatiua autem de modo, & negatiua de dicto, affirmatiua declinata, negatiua vero de modo, & non de dicto, negatiua simplex: negatiua autem de vtroq; negatiua declinata: ita ꝙ modi affirmationem vel negationem simplicitas, dicti vero declinatio denominet. Dixerunt ergo antiqui ꝙ affirmationem simplicem de possibili scilicet possibile est esse, sequitur affirmatiua simplex de contingenti scilicet contingens est esse: contingens enim cõuertitur cum possibili, & negatiua simplex de impossibili scilicet non impossibile esse, & similiter negatiua simplex de necessario scilicet non necesse est esse. Et hic est primus ordo modalium consequentium se. In secunda autem ordine dixerunt ꝙ affirmatiuas declinatas de possibili & contingenti scilicet possibile non esse, & contingens non esse, sequuntur negatiuæ declinatæ de necessario & impossibili, scilicet non necessarium non esse, & non impossibile non esse. In tertio vero ordine dixerunt ꝙ negatiuas simplices de possibili & contingenti scili-
D cet non possibile esse, non contingens esse, sequuntur affirmatiua declinata de necessario scilicet necesse non esse, & affirmatiua simplex de impossibili scilicet impossibile esse. In quarto demum ordine dixerunt ꝙ negatiuas declinatas de possibili & contingenti, scilicet non possibile non esse, & non contingens non esse, sequuntur affirmatiua simplex de necessario scilicet necesse esse & affirmatiua declinata de impossibili scilicet impossibile est non esse. Consideretur autem ex subscriptione oppositæ figuræ, quemadmodum dicimus, vt clarius eluceſcat depictum.

Consequentiæ enuntiationum modalium
secundum quatuor ordines
ab antiquis positæ
& ordinatæ.

Primus ordo. Secundus ordo. E

Tertius ordo Quartus ordo

F *Hæ igitur impossibile est esse, & non impossibile est esse, has*
ARgl. *contingens est esse, & possibile est esse, & non contingens est esse, & non possibile est esse, contradictoriæ quidem, sed uerso modo sequuntur. Affirmationem enim possibilis, possibile inquam est esse, negatio sequitur impossibilis, negationem autem affirmatio. Hanc enim non possibile est esse, sequitur hæc, impossibile est esse. Nam impossibile est esse affirmatio est, non impossibile autem esse negatio.*

ANtl. *Ergo impossibile, & non impossibile ad illud, quod est, contingens & possibile, & non contingens, & non possibile, sequũtur quidem contradictoriæ, sed conuersim. illud enim quod est possibile esse, negatio sequitur impossibilis: negationem uero affirmatio. Ad illud enim quod est non possibile esse sequitur illud, quod est impossibile esse. Affirmatio enim est possibile esse, non impossibile uero negatio.*

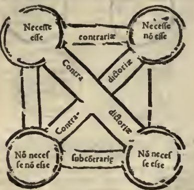
G Examinando dictam opinionem determinat veritatem. Et circa hoc duo facit, quia primo examinat consequentias earũ de impossibili. Secundo illarum de necessario: ibi. { Necessariuoi autem. } Vnde ex pręmissa opinione concludens & approbans dicit. Ergo istę. s. Impossibile, & non impossibile sequuntur illas. s. contingens & possibile, nõ contingens & non possibile, sequuntur inquam contradictorię. i. ita vt contradictoriæ de impossibili contradictorias de possibili, & contingenti cõsequantur, sed conuersim. i. sed non ita ꝙ affirmatio affirmationem, & negatio negationem sequatur, sed conuersim. s. ꝙ affirmationem negatio & negationem affirmatio. Et explanans hoc ait. Illud. n. quod est possibile esse. i. affirmationẽ possibilis, negatio sequitur impossibilis. i. non impossibile esse, negationem vero possibilis, affirmatio sequitur impossibilis. Illud. n. quod est non possibile esse, sequitur ista, impossibile est esse. Hęc ait. s. Impossibile esse, affirmatio est: illa vero. s. non possibile esse, negatio est. Hic si quidam modus negatur ibi. Be-
Antiq̃ in gbꝰ ben. ne igitur dixerunt antiqui in quolibet ordine, quo ad consequentias illarum de impossibili, quia vt in suprascripta figura apparet, semper ex affirmatione possibilis negationem impossibilis, & ex negatione possibilis affirmationem impossibilis in-
H ferunt. Deinde, cum dicit.

ARgl. *At uidendum est quo modo sese habent necessarij enuntiationes. Atq; patet non eodem modo sese habere, sed contrariæ quidem sequuntur, contradictiones autem seorsum sunt collocatæ.*

ANtl. *Necessarium uero quemadmodum sit considerandum est. Manifestum est autem quoniam non eodem modo, sed contrariæ sequuntur, contradictoriæ autem sunt extra.*

Intendit examinando determinare consequentias de necessario. Et circa hoc duo facit. Primo examinat dicta antiquorũ. Secundo determinat veritatem intentam: ibi. { At vero neq; necessarium. } Circa primum quatuor facit: primo declarat quid bene & quid male dictum sit ab antiquis in hac re. Vbi attendendum est ꝙ cum quatuor sint enuntiationes de necessa-

I rio, vt dictum est, differentes inter se secundum quantitatem, & qualitatem, adeo vt vnam integrent figuram oppositionis iuxta morem illarum de inesse, duę earum sunt cōtrarię inter se, duę aūt illis contrarijs cōtradictorię, vt patet in hac figura.

K

Quia ergo antiqui vniuersales contrarias bene intulerunt ex aliis, contradictorias autem earum scilicet particulares male intulerunt: ideo dicit, quod considerandum restat de his, quæ sunt de necessario qualiter se habeant in consequendo illas de possibili & non possibili. Manifestum est autem ex dicendis quod non eodem modo istæ de necessario illas de possibili consequuntur, quo easdem sequuntur illæ de impossibili. Nam omnes enuntiationes de impossibili rectæ illatæ sunt ab antiquis. Enuntiationes autem de necessario non omnes recte inferuntur, sed duæ earum quæ sunt contrariæ scilicet necesse est esse, & necesse est non esse sequuntur, id est recta consequentia deducuntur ab antiquis in tertio scilicet & quarto ordine. Reliquæ autem duæ de necessario scilicet non necesse non esse, & non necesse esse, quæ sunt contradictoriæ supradictis sunt extra consequentias illarum in secundo scilicet & primo ordine. Vnde antiquis in tertio & quarto ordine omnia recte fecerunt: in primo autem & secundo peccauerunt, non quo ad omnia, sed quo ad enuntiationes de necessario tantum. Secundo, cum dicit.

Modales bene illatæ & quę non

Antiqui in quibus errarunt.

L

ARgi. *Huius enim necesse est non esse, non est hæc negatio, non necesse est esse. Fieri enim potest ut de eodē ambæ sint ueræ. Quod enim necesse est non esse, id non necesse est esse.*

ANtl. *Non enim est negatio eius, quod est necesse non esse, non necesse est esse, Cōtingit enim esse ueras utrasque in eodem. Quod enim est necessarium non esse, non est necessarium esse.*

Respondet cuidam tacitæ obiectioni, qua defendi posset cōsequentia enuntiationis de necessario in primo ordine ab antiquis facta. Est autem obiectio tacita talis. Non possibile esse, & necesse non esse conuertibiliter se sequuntur in tertio ordine iam approbato: ergo possibile esse & non necesse esse, inuicem se sequi debent in primo ordine. Tenet consequētia, quia duorum conuertibiliter se sequentium contradictoria mutuo se sequuntur, sed istæ duæ tertij ordinis conuertibiliter se sequuntur, & istæ duæ primi ordinis sunt earum contradictoriæ: ergo istæ primi ordinis scilicet possibile esse & non necesse esse mutuo se sequuntur. Huic inquam obiectioni respondet Aristote. hic interimendo minorem quo ad hoc quod assumit, quòd scilicet necessaria primi ordinis, & necessaria tertij ordinis, sunt contradictoriæ. Vnde dicit. Non enim est negatio eius, quod est, necesse non esse, quæ erat in tertio ordine, illa quæ dicit non necesse est esse, quæ sita erat in primo ordine. Et causam subdit quia contingit vtrasque simul esse veras in eodem, quod contradictorijs repugnat. Illud enim idem, quod est necessarium non esse: non est necessarium esse. Necessarium si quidem est hominem non esse lignum, & non necessarium est hominem esse lignum. Aduerte quòd vt infra patebit istę duæ de necessario quas posuerunt antiqui in primo & tertio ordine sunt subalternæ, & ideo sunt simul veræ, & deberent esse contradictoriæ, & ideo errauerunt antiqui. Boetius autem, & Auerrois, non reprehensiue legunt tam hanc, quàm præcedentem tex. particulam, sed narratiue vtranque simul iungentes. Narrare enim aiunt Aristote. qualitatem suprascriptæ figuræ quo ad consequentiam illarum de necessario: postquam narrauit quo modo se habuerint illæ de impossibili, & dicere quod secundum præscriptam figuram non eodem modo sequuntur illas de possibili illæ de necessario, quo sequuntur illæ de impossibili. Nam contradictorias de possibili contradictoriæ de impossibili sequuntur: licet conuersim. Contradictoriæ autem de necessario non dicuntur sequi illas contradictorias de possibili, sed potius eas sequi dicuntur contrariæ de necessario, non inter se contrariæ, sed hoc modo quòd affirmationem possibilis negatio de necessario sequi dicitur, negationem vero possibilis non affirmatio de necessario sequi ponitur, quæ sit contradictoria illi negatiuæ quæ ponebatur sequi ad possibilem, sed talis affirmationis de necessario contrario. Et quòd hoc ita fiat in illa figura vt dicimus, patet ex primo, & tertio ordine: quorum capita sunt negatio, & affirmatio possibilis, & extrema sunt non necesse esse, & necesse non esse. Hæ siquidem non sunt contradictoriæ. Non enim est negatio eius quod est necesse non esse, non necesse esse, quoniam contingit eas simul verificari de eodem, sed illa scilicet necesse non esse est contraria contradictoriæ huius scilicet non necesse esse, quæ est necesse est esse. Sed quia sequenti literæ magis consona est introductio nostra, quæ etiam Alberto consentit, & extorte videtur ab alijs exponi li contrariæ, ideo prima iudicio meo acceptanda est expositio, & ad antiquorum reprehensionem referendus est textus. Tertio, cum dicit.

Obiectio tacita cum resp.

M

Responsio in quo co.

Cū errores antiquorum

N

Boetius Auerro.

Cōtrad. de īposs. seq. contra de po. cō uer.

O

Albertus

ARgi. *Causa autem dissimilitudinis huius hæc esse uidetur. Impossibile enim idem potest, quod necessarium, cum contrario assignatur modo. Quod enim impossibile est esse, id non sane necesse est esse, sed necesse est non esse, & quod impossibile est non esse, id necesse est esse. Quamobrem si illæ perinde sese habent atque possibilis, & non possibilis, enuntiationes hæ non eodem modo, sed contrario modo sese habebunt, quippe cum necessarium, ac impossibile, non idem significent: nisi uerso modo fuerint assignata, quemadmodum diximus.* P

ANtl. *Causa autem cur non sequatur similiter cæteris est, quoniam contrariæ impossibile necessario redditur idem ualens. Nam quod impossibile est esse, necesse est hoc non quidem esse, sed potius non esse. Quod uero impossibile est non esse, hoc necessarium est esse. Quare si illa similiter sequuntur possibile & non possibile, hæc econuerso. Quoniam non significat idem necessarium & impossibile, sed (quemadmodum dictum est) conuersim.*

Manifestat id quod præmiserat scilicet quòd non simili modo ad illas de possibili, sequuntur illæ de impossibili, & illæ de necessario. Antiquorum enim hoc peccatum fuit tam in primo quàm in secundo ordine, quod simili modo intulerunt illas de impossibili & necessario. In primo siquidem ordine sicut posuerunt negatiuam simplicem de impossibili: ita posuerunt negatiuam simplicem de necessario, & similiter in secundo ordine vtranque negatiuam declinatam locauerunt. Hoc ergo quare peccatum sit, in eam est, quia necessarium non sequitur possibile similiter, id est eodem modo cum cæteris scilicet de impossibili est, quoniam impossibile redditur idem valens necessario, id est æquiualet necessario contrarie, id est contrario modo sumptum, & non eodem modo. Nam si hoc esse est impossibile non inferemus, ergo hoc esse est necesse, sed hoc non esse est necesse. Quia ergo impossibile & necesse mutuo se sequuntur, quando dicta eorum contrario modo sumuntur, & nō quando dicta eorum simili modo sumuntur, sequitur quod nō eodē modo ad possibile se habeāt impossibile & necessariū sed cōtrario modo. Nā ad id posse quod sequitur dictum affirmatum de impossibili, sequitur dictum negatum de necessario, & econtrario. Quare autem hoc accidit infra dicetur. Errauerunt igitur, Q

tur,

A tur antiqui ꝙ similes enuntiationes de impossibili & necessa-
rio in primo, & in secundo ordine locauerunt. Hinc apparet ꝙ
supra posita nostra expositio conformior est Aristote. Cum.n.
hunc textum induxerit ad manifestandum illa verba. { Mani
festum est autem quoniam non eodem modo &c. } eo accipié
da sunt sensu illa verba, quo hic per causam manifestantur. Li
quet autem ꝙ hic redditur causa dissimilitudinis veræ inter ne
cessarias, & impossibiles in consequendo possibiles, & non dis-
similitudinis falso opinatæ ab antiquis, quoniam ex vera cau
sa non nisi verum concluditur. Ergo reprehendendo antiquos
veram dissimilitudinem inter necessarias, & impossibiles in cõ
sequendo possibiles quam non seruarunt illi: proposuisse tunc
intelligendum est, & nunc eam manifestasse. Quòd autem dissi
militudo illa, quam antiqui posuerunt inter necessarias & im-
possibiles, sit falso posita, ex infra dicendis patebit. Ostende-
tur enim contradictorias de possibili contradictoriæ de neces
Le pñi sario sequuntur conuersim. Et ꝙ in hoc non differunt ab his,
B quæ sunt de impossibili, sed differunt in hoc quod modo dixi
mus, ꝙ possibilium & impossibilium se consequentium dictũ
est similiter: possibilium autem & necessariorum seinuicem cõ
sequentium dictum est contrarium, vt infra clara luce videbi-
tur. Quarto, cum dicit.

ARgl. *At fieri non potest ut hoc pacto collocentur necessarij contra dictiones. Quod enim necesse est esse, id poßibile est esse. Nam si ita non sit sequet ur sane negatio: quippe cum necesse sit affirmare, aut negare. Quare si non poßibile est esse, impoßibile est esse, impoßibile est igitur id esse, quod necesse est, quod quidem absurdißimum esse constat. Atq; hanc poßibile est esse, sequitur hæc, non impoßibile est esse: at hanc sequitur illa, non necesse est esse, quo fit ut quod necesse est esse: id non necesse sit esse, quod absurdißimum est.*

ANtl. *At certe impoßibile est sic poni necessarij contradictiones.*
C *Nam quod est necessarium esse, poßibile est esse. Nam si non, negatio sequitur. Necesse enim est aut affirmare, aut negare. Quare si non poßibile est esse: impoßibile est esse. igitur impoßibile est esse, quod necesse est esse, quod sane est inconueniens. At uero illud quod est poßibile esse, non impoßibile esse sequitur: hoc uero illud quod est, non necessarium est esse. Quare contingit quod est necessarium esse, nõ necessariũ eße, quod sane est incõueniẽs.*

Manifestat aliud quod proposuerat, scilicet ꝙ contradicto-
riæ de necessario male situatæ sint secundum consequentiam
ab antiquis, qui contradictiones necessarij ita ordinauerunt. In
primo ordine posuerunt contradictoriam negationem, neces
se esse, id est non necesse esse, & in secundo contradictoriam ne
gationem necesse non esse, id est non necesse non esse. Et pro-
bat hunc consequentiæ modum esse malum in primo ordine.
Cognita enim malitia primi, facile est secundi ordinis agnosce
re defectum. Probat autem hoc tali ratione ducente ad impos
Ra. con sibile. Ad necessarium esse sequitur possibile esse: aliter sequere
tra ant. tur non possibile esse, quod manifeste implicat. Ad possibile
D esse, sequitur non impossibile, vt patet. Ad non impossibile
esse secundum antiquos sequitur in primo ordine non necessa
rium esse. Ergo de primo ad vltimum, ad necessarium esse se-
quitur non necessarium esse, quod est inconueniens, quia est
manifesta implicatio contradictionis. Relinquitur ergo quòd
male dictum sit ꝙ non necessarium esse consequatur in primo
ordine. Ait ergo & certe impossibile est poni sic secundum cõ
sequentiam, vt antiqui posuerunt necessarij contradictiones,
id est illas duas enuntiationes de necessario quæ sunt negatio-
nes contradictoriæ aliarum duarum de necessario. Nam ad id
quod est necessarium esse: sequitur possibile est esse. Nam si nõ
id est quoniam si hanc negaueris consequentiam, negatio pos-
sibilis sequitur illam scilicet necesse esse. Necesse est enim de ne
cessario aut dicere, id est affirmare possibile, aut negare possi-
bile. De quolibet enim est affirmatio vel negatio vera. Quare
si dicas ꝙ ad necesse esse non sequitur possibile esse, sed non
possibile est esse, cum hæc æquiualeat illi, quę dicit, impossibi-
le est esse, relinquitur quòd ad necesse esse sequitur impossibile E
esse, & idem erit necesse esse, & impossibile esse, quod est incõ-
ueniens. Bona ergo erat prima illatio, scilicet necesse esse, ergo
possibile est esse. Tunc vltra. illud quod est possibile esse, sequi
tur non impossibile esse, vt patet in primo ordine. Ad hoc ve-
ro scilicet non impossibile esse secundum antiquos eodem pri
mo ordine, sequitur non necesse est esse: quare contingit de pri
mo ad vltimum, ad id quod est necessarium esse, sequitur non
necessarium esse, quod est inconueniens, immo impossibile.
Dubitatur hic quia in primo Priorum dicitur ꝙ ad possibile se Dubiũ.
quitur non necessarium: hic autem dicitur oppositum. Ad hoc Cap 14
est dicendum ꝙ possibile sumitur dupliciter. Vno modo in cõ Rñsio.
moni, & sic est quoddam superius ad necessarium & contingẽs Posse
ad vtrunq;, sicut animal ad hominem & bouem, & sic ad possi duplr.
bile non sequitur non necessarium, sicut ad animal non sequi-
tur non homo. Alio modo, sumitur possibile pro vna parte
possibilis in communi, id est pro possibili, seu contingenti, sci Secũdo.
licet ad vtrunque scilicet quod potest esse & non esse, & sic ad
possibile sequitur non necessarium. Quod enim potest esse &
non esse, non necessarium est esse, & similiter non necessarium
est non esse. Loquimur ergo hic de possibili in communi: ibi F
vero in speciali. Deinde, cum dicit.

ARgl. *At uero neque hæc necesse est esse, neque ista, necesse est non esse, sequitur illam poßibile est esse. Ei namq; quod poßibile est ambo accidere possunt. Vtrauis autem istarum sit uera, illa non erunt profecto uera. Simul enim poßibile est, & esse & nõ esse. Si uero necesse est esse, aut non esse, non erit poßibile esse, atque non esse. Restat igitur ut hæc non necesße est non esse, hanc poßibile est eße sequatur.*

A Ntl. *At uero neq; necesßarium eße sequitur possibile eße, neq; necesßarium non eße. Illi enim utraq; contingit accidere. Horum autem utrumlibet uerum fuerit, nondum erunt illa uera. Simul enim posßibile est eße, & non eße. Si uero necesße est eße, uel non eße, non erit posßibile utrunq;. Relinquitur ergo non necesßariũ non eße, sequi ad posßibile eße.*

G

Determinat veritatem intentam. Et circa hoc tria facit. Pri
mo determinat quæ enuntiatio de necessario sequatur ad pos
sibile. Secundo ordinat consequentias omnium modalium: ibi
{ Sequuntur enim. } Quo ad primum sicut duabus vijs repre
hendit antiquos: ita ex illis duobus motiuis intentum probat.
Et intendit ꝙ ad possibile esse sequitur non necesse non esse.
Primum motiuum est per locum a diuisione. Ad possibile esse
non sequitur (vt probatum est) non necesse esse: at vero neq;
necesse esse, neq; necesse non esse. Reliquum est ergo vt se-
quatur ad eam, non necesse non esse. Non enim dantur plures
enuntiationes de necessario. Huius communis diuisionis, pri-
mo proponit reliqua duo membra excludenda dicens. { At
vero neq; necessarium esse, neq; necessarium non esse, sequitur
ad impossibile esse. } Secundo probat hoc sic. Nullum formale
consequens minuit suum antecedens: tunc oppositum conse-
quentis staret cum antecedente. Sed vtrunque horum scilicet
necesse esse, & necesse non esse: minuit possibile esse, ergo &c. H
Vnde tacita maiore ponit minoris probationem dicens. Illi
enim scilicet possibile esse vtraq; scilicet esse, & non esse con-
tingit accidere: horum autem scilicet necesse esse, & necesse
non esse vtrumlibet verum fuerit non erunt illa duo scilicet
esse & non esse vera simul in potentia. Et primum horum ex-
planans ait, cum dico possibile esse, simul est possibile esse, &
non esse. Quo ad secundum vero subdit. Si vero dicas necesse
esse vel necesse non esse: non remanet vtrunq; scilicet esse &
non esse possibile. Si enim necesse est esse: possibilitas ad non
esse excluditur. Et si necesse est non esse, possibilitas ad esse re
mouetur. Vtrunq; ergo istorum minuit illud antecedens pos-
sibile esse, quoniam ad esse & non esse se extendit & cætera.
Tertio subdit conclusionem. relinquitur ergo quòd non ne-
cessarium non esse comes est ei quæ dicit possibile esse, & con
sequenter hæc ponenda erit in primo ordine. Occurrit in Dubiũ
hac parte dubium circa hoc quod dicit quòd ad possibile non Le pñi

A *contradictorie illi opponitur, quæ quidē est, non possibile est esse. Quod si quispiam nunc hanc dixerit contradictorie oppositam illi esse, necesse est illum hanc esse dicere, possibile est nō esse, quarum utraq; falsa est, si de hac dicatur, ut patet, necesse est esse. Quare illa possibile est esse, sequitur hanc, necesse est esse.*

A Ntl. *Dubitabit autem aliquis: si illud quod est necessarium esse possibile esse sequatur. Nam si non sequitur: contradictio sequitur, non possibile esse. Et si quis dicat non hanc esse contradictionem, necesse est ipsum dicere, possibile non esse. Sed utræq; falsæ sunt de necesse esse.*

POstquam Aristo. declarauit modalium consequentias: hic mouet quandam dubitationem circa vnum eorum quę determinata sunt. s. q possibile sequitur ad necesse. Et ideo facit, qa primo dubitationem absoluit. Secundo ex de B terminata quæstione alium ordinem earundē Lec. 12. consequentiarum modalibus statuit: ibi { Et est fortasse. } Circa primum duo facit. Primo mouet quęstionem. Secundo determinat eam: ibi. { Manifestum est. } Mouet ergo quęstionē primo dicens. Dubitabit autem aliquis si ad id qood est necesse esse sequatur possibile esse. Et secundo arguit ad partem affirmatiuam subdens. Nam si non sequatur, contradictoria eius sequetur. s. non possibile esse, vt supra deductum est, quia de quolibet est affirmatio vel negatio vera. Et si quis dicat hanc. s. non possibile esse, noo esse contradictoriam illius. s. possibile esse, & propterea subterfugiendum vellt argumentum, & dicere, q neutra harum sequitur ad necesse est, talis licet falsum dicat, tamen concedator sibi, quoniam necesse erit ipsum dicere illius contradictoriam fore, possibile non esse. Oportet namq; aut non possibile esse, aut possibile non esse, esse contradictoriam possibile esse, & tunc in eundē redibit errorem, quoniā vtręq; . s. non possibile esse, & possibile non esse, falsæ sunt de eo quod Nul enū ea seq. quā destru. est necesse esse. Et consequenter ad ipsum neutra sequi potest. Nulla enim enunciatio sequitur ad illam, cuius veritatem destruit. Relinquitur ergo q ad necesse esse, sequit possibile esse.

C Tertio arguit ad partem negatiuam: cum subdit.

ARgi. *At uero idem rursus uidetur esse possibile secari, ac non secari, & esse, atq; non esse. Ex quo fit, ut id, quod necesse est esse, sit contingens non esse, quod quidem est falsum.*

ANtl. *At uero rursus idem uidetur esse possibile incidi, & non incidi, & esse, & non esse. Quare erit necesse esse, contingens non esse. Hoc autem falsum est.*

Ra. pro. prias nega. Cap. 3. Et intendit talem rationem. Si ad necesse esse sequitur possibile esse, cum ad possibile sequatur possibile non esse, per conuersionem in oppositam qualitatem, vt dicitur in primo Priorum, quia idem est possibile esse & non esse, sequetur de primo ad vltimum q necesse esse, est possibile non esse, quod est falsum manifeste. Vnde oppositionis hypothesim subdit. Ac vero rursus videtur idem possibile esse, & non esse, vt domus, & possibile incidi, & non incidi, vt vestis. Quare de primo ad vltimum necesse esse erit contingens non esse. Hoc autem est falsum, ergo hypothesis illa scilicet q possibile sequatur ad necesse, est falsa. D Deinde, cum dicit.

ARgi. *Patet igitur non omne quod possibile est, uel esse, ue l ambulare, illa etiam opposita posse. Sed esse nonnulla, in quibus illud nō esse uerum uidetur: ut in hisce, quæ sine ratione possunt, quo pacto ignis calefacere potest, & potentiam habet rationis expertem. Potentiæ igitur hæ, quæ sunt participes rationis, eædem plurium sunt contrariorum: at hæ, quæ sunt rationis expertes, non omnes: sed ignis (ut dictum est) non potest non calefacere, neq; cætera omnia, quæ semper sunt actu. Aliqua tamen eorum, quæ potentias habent rationes expertes, simul opposita suscipere possunt. Verum hoc quidem huiusce gratia dictum est, ut ostēdamus non omnem potentiam oppositorum esse: nec omnes eas, quæ sub eadem specie collocantur. Nonnullæ autem potentiæ equiuocæ sunt.*

Manifestum est autem quoniam non omne possibile, uel esse, uel ambulare, opposita ualet, sed est in quibus non sit uerum. Ac primum quidem in his, quæ non secundum rationem possunt ut ignis calefactibilis est, & habet uim irrationabilem. Ergo secundum rationem potestates eædem plurimorum etiam contrariorum sunt. Irrationales uero non omnes: sed quemadmodum dictum est, ignem non esse possibile calefacere & non calefacere, neq; quæcunq; alia semper agunt. Alia uero possunt & secūdum irrationabiles potestates simul posita suscipere. Sed hoc idcirco dictum est, quoniam non omnis potestas oppositorum est, neq; quæcunq; secundum eandem speciem dicuntur. E A Ntl.

Respondet dubitationi. Et primo declarat veritatem simpliciter. Secundo applicat ad propositum: ibi. { Hoc igitur possibile. } Proponit ergo primo ipsam veritatem declarandam dicens, Manifestum est autem ex dicendis, q non omne possibile esse vel ambulare, id est operari, id est non omne possibile secundum actum primum vel secundum, ad opposita valet, id est ad opposita viam habet, sed est inuenire aliqua possibilia in quibus non sit verum dicere q possunt in opposita. Deinde quia possibile a potētia nascitur: manifestat qualiter se habeat potentia ipsa ad opposita. Ex hoc enim clarum erit quomodo possibile se habeat ad opposita. Et circa hoc duo facit. Primo manifestat hoc in potentijs eiusdem rationis. Secundo in his, quæ æquiuocæ dicuntor potentiæ: ibi. { Quædam vero. } Circa primum tria facit, quia primo manifestat qualiter potentia irrationalis se habeat ad opposita, & ait q potentia irrationalis non potest in opposita. Vbi notandum est q sicut dicitur. 9. Metaphy. potentia actiua cum nihil aliud sit quàm principium quo in aliud agimus, diuiditur in potentiam rationalem & irrationalem. Potentia rationalis est, quæ cum ratione & electione operatur, sicut ars Medicinæ, qua Medicus cognoscens qoid sanando expediat infirmo, & volens applicat remedia. Potentia autem irrationalis vocatur illa, quæ non ex ratione & libertate operatur, sed ex natorali sua dispositione, sicut calor ignis, potentia irrationalis est, quia calefacit nō vt cognoscit & vult sed vt natora soa exigit. Assignatur autem ibidem duplex differentia proposito deseruiens inter istas potentias. Prima est q actiua potentia irrationalis non potest duo opposita, sed est determinata ad vnum oppositorum, siue sumantur opposita contradictoriæ siue contrariæ. Verbi gratia. Calor potest calefacere & non calefacere, quæ sunt contradictorie opposita, neq; potest calefacere & frigefacere, quæ sunt contraria, sed ad calefactionem determinatus est. Et hoc intellige per se, quia per accidens calor frigefacere potest, vel resoluendo materiā caloris humidum. s. vel per antiperistasim contrarij. Et similiter potest non calefacere per accidens. s. si calefactibile desit. Potentia autem ratiooalis potest in opposita & contradictorie & contrarie. Arte si quidem Medicinæ potest Medicus adhibere remedia & non adhibere, quæ sunt contradictoria, & adhibere remedia sana & nociua, quæ sunt contraria. Secunda differentia est q potentia actiua irrationalis pręsente passo necessario operetur deductis impedimentis. Calor enim calefactibile sibi pręsens calefacit necessario si nihil impediat: potentia aotem rationalis, passo pręsente non necessario operatur. Pręsente si quidem infirmo non cogitur Medicus remedia adhibere. Dimittantur autem metaphy. harum differētiarum rationes, & ad textum redeamus, vbi narrans quomodo se habeat potentia irrationalis ad oppositum ait. Et primum quidē . s. non est verum dicere q sit potentia ad opposita in his, quæ possunt non secundum rationem, id est in his quorum posse est per potentias irrationales, vt ignis calefactiuus est. i. est potens calefacere, & habet vim. i. potentiam istam irrationalem. Ignis si quidem non potest frigefacere: neque in eius potestate est calefacere & non calefacere. Quod autem dixit primum ordinem notat ad secundum genus possibilis infra dicendum: in quo etiam noo inuenitor potentia ad opposita. Secundo manifestat quomodo potentia rationalis se habeat ad opposita intendens q potentia rationalis potest in opposita: vnde subdit. Ergo potestates secundum rationem, id est rationales

Lec. xij. — F — Lec. 12. — Notādū primū Le. 2. & com. 3. Potētia actiu. Rōnalis Irrōnalis — G Duplex dfia inter po. ra. & ir. ra. Prima — Calor frigefa. — Po. ra. in oppo. — Secūda. — H — Le. seq. imme.

I ipsæ eædem sunt contrariorum, non solom duorum, sed etiã plurimorum, vt arte Medicinæ Medicus plurima ioga contra Oppo. proprietates riorum adhibere potest, & a multarum operationum contradictionibus abstinere potest. Præposuit autem li ergo, vt hoc consequi ex dictis insinuaret: cum enim oppositorum oppositæ sint proprietates, & potentia irrationalis ex eo ꝙ irrationalis ad opposita non se extendat: oportet potentiam rationalem ad opposita viam habere, eo ꝙ rationalis sit. Quarto explanat id quod dixit de potentijs irrationalibus propter causam infra assignandam ab ipso, & intendit ꝙ illud quod dixit Notãdũ secundũ de potentia irrationali, scilicet ꝙ non potest in opposita, non est verum vniuersaliter, sed particulariter. Vbi oota ꝙ potentia irrationalis diuiditor in potentiam actiuam, quæ est principium faciendi, & potentiam passiuam, quæ est principium patiendi. Po.irra. duplex. Verbi gratia. Potentia ad calorem diuiditur in posse calefacere, & in posse calefieri. Quæ in oppo. & quæ nõ In potentijs actiuis irrationalibos verum est ꝙ non possunt in opposita, vt declaratum est: in potentijs autem passiuis non est verum. Le.4.& cõ.18. Illud enim ꝙ potest calefieri, potest etiam frigefieri, quia eadem est materia, seu potentia passiua contrariorum, vt dicitur in secundo de Cœlo, K & Muodo, & potest non calefieri, quia idem est subiectum priuationis & formæ, Lec.15. & c.82 vt dicitur in primo Physic. Et propter hoc ergo eum explanando ait: Irrationales vero potentiæ non omnes a posse in opposita excludi intelligendæ sunt, sed illæ, quæ sunt quemadmodom potentia ignis calefactiua. Ignem enim non posse non calefacere manifestum est. Et vniuersaliter quæcunq; alia sont talis potentiæ, ꝙ semper agunt, id est quòd quantum est ex se non possunt non agere: sed ad semper agunt, id est ꝙ qoantum est ex se non possunt non agere, sed ad semper agendom ex sua forma necessitantur. Huiusmodi aotem sunt vt declarauimus omnes potentiæ actiuæ irrationales. Alia vero sunt talis conditionis ꝙ etiam secundum irrationabiles potentias, scilicet passioas simul possunt in quędam Li simul. opposita, vt aer potest calefieri & frigefieri. Qood vero ait. {Simul.} cadit supra li possunt, & non supra li opposita, & est sensus, ꝙ simul aliquid habet potentiam passiuam ad vtrũque oppositorum, & non ꝙ habeat potentiam passiuam ad vtrunque oppositorum simol habendum. Opposita namq; impossibile esse haberi simul. Vnde & dici soiet & bene, ꝙ in huiusmodi est simultas potentiæ, non potentia simultatis. Irrationalis igitur potentia non secundum totum suum ambitum a posse in opposita excluditur, sed secundum partem eius, se- L cundum potentias, scilicet actiuas. Quia autem videbatur superflue addidisse differentias inter passiuas & actiuas irrationales, quia sat erat proposito ostendisse ꝙ non omnis potentia oppositorum est, ideo subdit ꝙ hoc ieeirco dictum est, vt notum fiat quooiam nedum non omnis potestas oppositorũ est, loquendo de potentia communissime, sed neque quæconque potentiæ dicuntur, secundum eaodem speciem ad opposita possunt. Potentiæ si qoidem irrationales omnes sub vna specie irrationalis potentiæ concluduntur, & tamen non omnes in opposita possunt, sed passiuæ tantum. Non superuacanea ergo fuit differentia, inter passiuas & actiuas irrationales, sed necessaria, ad declarandum ꝙ non oomnes potentiæ eiusdem speciei possunt in opposita. M Potest & li hoc demonstrare vtranq; differentiam, scilicet inter rationales & irrationales, & inter irrationales actiuas & passiuas inter se, & tone est sensus, ꝙ hoc Alius sensus. ideo fecimos, vt ostenderemus ꝙ non omnis potestas quę scilicet secundom eandem rationem potentiæ philosophicę dicitur, quia scilicet potest in aliquid, vt rationalis & irrationalis, neq; etiam omnis potestas, quæ sub eadem specie contioetur. vt irrationalis actiua & passiua sub specie irrationalis, ad opposita potest.

LECTIO. XII.

ARgi. *Poßibile enim non ſimpliciter dicitur, ſed aliud quidem ob hoc dicitur quia uerum eſt, propterea q actu eſt, ueluti poßibile eſt quempiam ambulare, quia ambulat, & omnino poßibile eſt eſſe, quia iam id eſt actu quod dicitur poſſe. Aliud autem ex eo, quia fuerit actu, ut poßibile eſt quempiam ambulare, propterea q ambulauerit.*

Quędam uero poteſtates æquiuocæ ſunt. Poßibile enim eſſe non ſimiliter dicitur, ſed hoc quidem quoniam uerum eſt, ut in actu, ut poßibile eſt ambulare, quoniam ambulat, & omnino poßibile eſt eſſe, quoniam eſt iam actu quod dicitur poßibile, illud uero quoniam forſitan aget, ut poßibile eſt ambulare, quoniam forſitan ambulabit. N ANti.

INtendit declarare quomodo illæ, quæ æquiuocæ dicuntur potentiæ, se habeant ad opposita. Et circa hoc duo facit. Primo declarat naturã talis potentiæ. Secundo ponit differentiam & conuenientiam inter ipsam & supradictas: ibi. {Et hæc qoidem.} Ad euidentiam primi aduertendum est, ꝙ .5. & .9. Metaphy. Aristote. Lec.12. & c.17. diuidit potẽtiam in potentias, quæ eadem ratione potentiæ dicontur, Le.2 & com.3. & in potentias, quæ non ea ratione qoa prędictæ potentiæ nomen ha Diu. po. bent, sed alia. Sub.1. Et has appellat æquiuoce potentias. Sob primo membro comprehenduntor omnes potentiæ actiuæ & passiuæ, & rationales & irrationales. O Quęcunq; enim posse dicontor per potentiam actioam vel passiuam quam habeant, eadẽ ratione potentia sunt, quia scilicet est in eis vis principiata alicuius actiuæ vel passiuæ. Sub. 2. Po ma. Sub secondo autem membro comprehenduntur potentiæ mathematicales & logicales. Mathematica potentia est, qoa lineam posse dicimus in quadratum, Log po. & eo ꝙ in semetipsum docta quadratum constituit. Logica potentia est, qua duo termini coniungi absq; contradictione in enuntiatione possunt. Q. est uo. Sub logica quoq; potentia cortinetur quæ ea ratione potentia dicitur, quia est. Hę vero merito ęquiuocæ a primis potentię dicuntur, eo ꝙ istę nullam virtotem actiuam vel passiuam prædicant, & quod possibile istis modis dicitur: non ea ratione possibile appellatur, quia aliquis habeat virtutem ad hoc agendum vel patiendum sicut in primis. Vnde cũ potentiæ habentes se ad opposita sint actiuę vel passiuę, istæ quæ æquiuocæ potestates dicuntur ad opposita non se habẽt. De his ergo loquens ait. Quędam vero potestates æquiuocæ sunt, & ideo ad opposita non se habent. Deinde declarans qualis sit ista potestas ęquiuoce dicta: subdit diuisionem vsitatam possibilis per quam hoc scitur dicens. Primum mo. possibilis. Possibile enim non vno modo dicitur sed duobos. Et vno quidem modo dicitur possibile eo ꝙ verum est vt in actu, id est vt actualiter est, vt possibile est ambulare, quando ambulat iam, & omnino, id est vniuer P saliter possibile est esse, quoniam est acto iam, quod possibile Secũdũ dicitur. Secundo modo autem possibile dicitur aliquid non ea ratione quia est actoaliter, sed quia forsitan aget, id est quia potest agere, Notãdũ vt possibile est ambulare, quoniam ambulabit. Vbi adoertendum est, ꝙ ex diuisione bimembri possibilis, diuisionem soprapositam potentię declarauit a posteriori. Possibile enim a potentia dicitur. Sub primo si quidem membro possibilis innuit potentias ęquiuoce. Sob secundo autem potentias vniuoce, actiuas. s. & passiuas. Po. æq. & uniu. sub qb' memb. pcsis Intendebat ergo ꝙ quia possibile dupliciter dicitur, ꝙ etiam potestas duplex est. Declarauit autem potestates æquiuocas ex vno earum membro tantum, scilicet ex his quę dicuntur possibilia qoia sunt, q a hoc sat erat suo proposito. Q Deinde, cum dicit.

ARgi. *Et hæc quidem potentia in his eſt ſolum, quæ mobilia ſunt. Illa uero & in his eſt, quæ immobilia ſunt. Atq; horum utrũq;, & id inquam quod iam ambulat, ac agit, uel eſt, & id quod ambulandi, uel eſſendi quidem potentiam habet, ſed nondum ambulat, aut eſt, uere dicere licet, poßibile eſſe ambulare, aut ẽt eſſe.*

ANti. *Et hæc quidem in ſolis mobilibus eſt poteſtas. Illa uero & in immobilibus. In utriſq; uero uerum eſt dicere non impoßibile eſt ambulare uel eſse, & quod ambulat iam, & agit, & ambulabile eſt.*

Assignat differentiam inter vtranq; potentiam. & ait, ꝙ potentia hæc vltimo dicta Physica, est in solis illis rebus, quę sunt mobiles: illa autem est & in rebus mobilibus, & immobilibus. Po.phy. Possibile siquidem a potentia dictum eo ꝙ possit agere, non tamen agit: inoeniri non potest absq; mutabilitate eius, quod sic posse dicitur. Si enim nunc potest agere & nõ agit; si agere debet,

A bet, oportet ꝙ moueatur de ocio ad operationem. Id autem quod possibile dicitur eo ꝙ est, nullam mutabilitatem exigit in eo, quod sic possibile dicitur. (Posse lo. ꝯbius phy.) Esse namque in actu quod talem possibilitatem fundat: inuenitur & in rebus necessarijs & in immutabilibus, & in rebus mobilibus. Possibile ergo hoc quod logicum vocatur communius est illo quod physicum appellari solet. Deinde subdit conuenientiam inter vtrunque possibile dicens, ꝙ in vtrisque potestatibus & possibilibus verum est nō possibile esse. s. ipsum ambulare quod iam actu ambulat seu agit, & quod iam ambulabile est, id est in hoc conueniunt ꝙ siue dicatur possibile ex eo ꝙ actu est, siue ex eo quòd potest esse: de vtroque verificatur non impossibile, & consequēter necessario verificatur possibile, quoniam ad non impossibile sequitur possibile. Hoc est secundum genus possibilis respectu cuius Aristo. supra dixit { & primum quidem. } in quo non inuenitur via ad vtrunque oppositorum, hoc inquam est possibile quod iam acto est. Quod enim tali ratione possibile dicitur, iam determinatum est, ex eo ꝙ actu esse suppositum est. B Non ergo possibile omne, ad vtrunque possibile est, siue loquamur de possibili physicæ, siue logicę. Deinde, cum dicit.

ARgl. *Quæ cum ita sint, idq; quod hoc modo possibile est, non uere dicere simpliciter de necessario possumus. Alterum autem uere dicere licet. Quare cum ad particulare sequatur uniuersale, ad id quod necessario est, sequitur hoc profecto, possibile est esse, non omne tamen, ut patet.*

A Nti. *Sic igitur possibile non est uerum de necessario simpliciter dicere, alterum autem uerum est. Quare quoniam partem uniuersalem sequitur, illud quod ex necessitate est, consequitur posse esse, sed non omnino.*

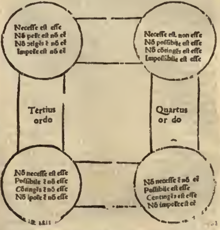
Applicat determinatam veritatem ad propositum. Et primo concludendo ex dictis declarat habitudinem vtriusque possibilis ad necessarium dicens, ꝙ hoc ergo possibile scilicet physicum quod est in solis mobilibus, non est verum dicere & prędicare de necessario simpliciter, quia quod simpliciter necessa- C rium est, non potest aliter esse. (Po phy.) Possibile autem physicum, potest sic & aliter esse, vt dictum est. Addit autem li simpliciter, quoniam necessarium est multiplex. (Necess. duplex.) Quoddam enim est ad bene esse, quoddam ex suppositione. De quibus non est nostrum tractare, sed solummodo id insinuare, ꝙ vt præseruaret se ab illis modis necessarij qui non perfecte & omnino habent necessarij rationem, apposuit li simpliciter. (Po logi.) De tali enim necessario possibile physicum non verificatur. Alterum autem possibile logicum quod in rebus immobilibus inuenitur verum est de illo enunciare, quoniam nihil necessitatis adimit. Et per hoc soluitur ratio inducta ad partem negatiuam quæstionis. Peccabat si quidem in hoc, & ex necessario inferebat possibile ad vtrumque quod conuertitur in oppositam qualitatem. Deinde respondet quæstioni formaliter intendens ꝙ affirmatiua pars quæstionis tenenda sit, ꝙ scilicet ad necessarium sequitur possibile. (Totum seq. ad p. et subi. Necess. ps possibilis.) Et assignat causam. Quia ad partem subiectiuam sequitur constructioe suum totum vniuersale. Sed necessarium est pars subiectiua possibilis, quia possibile diuiditur in logicum, & physicum, & sub logico comprehenditur necessarium, ergo ad necessarium sequitur possibile. Vnde dicit. Quare, quo- D niam partem scilicet subiectiuam suum totum vniuersale sequitur, illud quod ex necessitate est, id est necessarium tanquã partem subiectiuam, consequitur posse esse, id est possibile tanquam totum vniuersale. Sed non omnino, id est sed non ita ꝙ omnis species possibilis sequatur, sicut ad hominem sequitur animal, sed non omnino, id est non secundum omnes suas partes subiectiuas sequitur ad hominem. Non enim valet est homo, ergo est animal irrationale. Et per hoc confirmata ratione adducta ad partem affirmatiuam, expressius soluit rationẽ adductam ad partem negatiuam, quæ peccabat secundum fallaciam consequentis inferens ex necessario possibile descendendo ad vnam possibilis speciem, vt de se patet. Deinde, cum dicit.

ARgl. *Atq; forsitan hæ necesse est, & non necesse est, aut esse, aut non esse, omnium principium sunt. Et cæteras ad has sequentes considerare oportet.*

E *Et est quidem fortasse principium quod necessarium est, & quod non necessarium est omnium, uel esse, uel non esse, & alia ut horum consequentia considerare oportet.* ANti.

Ordinat easdem modalium consequentias alio situ: prępo- nendo necessarium omnibus alijs modis. Et circa hoc duo facit. Primo proponit quod intendit. Secundo assignat causam dicti ordinis: ibi { Manifestum est autem. } Dicit ergo { Et est fortasse principium omnium enuntiationum modalium vel esse vel non esse. } id est affirmatiuarum vel negatiuarum, necessarium & non necessarium. Et oportet considerare alia. s. possibile, contingere & impossibile esse, sicut horum. s. necessarij & non necessarij consequentia, hoc modo. Consequentia enuntiationum modalium secundum quatuor ordines alio

Primus ordo. Secundus ordo. F

G

conuenienti situ ab Aristote. positæ & ordinatæ. Vides autem hic nihil immutatum nisi ꝙ necessariæ, quæ vltimum locum tenebant, primum sortitæ sunt. Quod vero dixit fortasse non dubitantis, sed absque determinata ratione rem proponētis est. Deinde, cum dicit.

Patet autem ex his quæ diximus, id quod esse necessario est, etiam actu. Quare si perpetua sunt priora, actus etiam est potẽtia prior, atq; eorum, quæ sunt.

Manifestum est autem ex his, quæ dicta sunt, quoniam quod ex necessitate est, secundum actum est. Quare si priora sunt sempiterna, & quæ actu sunt, potestate priora sunt. Nec. & po. qd dicant.

Intendit assignare causam dicti ordinis. Et primo assignat causam: quare præposuerit necessarium possibili tali ratione. Sempiternum est prius temporali, sed necessarium dicit sempiternitatem, quia dicit esse in actu, excludendo omnem muta- H bilitatem, & consequenter temporalitatem, quæ sine motu non est imaginabilis, possibile autem dicit temporalitatem, quia non excludit quin possit esse & non esse, ergo necesse merito prius ponitur quàm possibile. Vnde dicit proponendo minorem. { Manifestum est autem ex his, quæ dicta sunt. } tractando de necessario; quoniam id quod ex necessitate est, secũdum actum, est totaliter. s. quia omnem excludit mutabilitatẽ & potentiam ad oppositum. Si enim mutari posset in oppositum, aliquo modo, iam non esset necessarium. Deinde subdit maiorem per modum antecedentis conditionalis. { Quare si priora sunt sempiterna temporalibus. } Vltimo ponit conclusionem, & quæ actu sunt omnino. s. necessaria, priora sunt potestate, id est possibilibus quæ omnino actu esse non possunt, licet compatiantur. Deinde, cum dicit.

Alia quidem actus sunt sine potentia, quales sunt ipsæ sub- ARgl.

I *stantiæ primæ, alia uero cum potentia actus, quæ natura quidẽ priora sunt tempore uero posteriora sunt: insuper & quæ nunquam sunt actus, sed potentiæ tantum.*

ANti.

Et hæc quod sine potestate sunt, actu sunt ut primæ substantiæ. Alia uero sunt actu cum possibilitate, quæ natura quidem priora sunt: tempore uero posteriora. Alia uero nunquam sunt actu, sed potestate tantum.

Vniuer. primus gra.

Assignat causam totius ordinis a se inter modales statuti, tali ratione. Vniuersi triplex est gradus. Quædam sunt actu sine potestate, id est sine admixta potentia, vt primæ substantię: nõ illæ quas in pręsenti diximus primas, eo ꝙ principaliter & maxime substent, sed illę quę sunt primę, quia omnium rerũ sunt causę, intelligẽtię.s. Alia sunt actu cum possibilitate, vt omnia mobilia, quę secundum id quod habent de actu, sunt priora natura seipsis secundum id quod habent de potentia, licet econtra sit, aspiciendo ordinem temporis. Sunt enim secundum id quod habent de potentia priora tempore, seipsis secundum id quod habent de actu. Verbi gratia. Socrates prius secundum tempus poterat esse Philosophus, deinde fuit actualiter philosophus. Potentia ergo pręcedit actum secũdum ordinem temporis in Socrate: ordine autem naturę imperfectionis & dignitatis econuerso contingit. Prior enim secundum dignitatem, id est dignior & perfectior habebatur Socrates cum philosophus actualiter erat, quã cum philosophus esse poterat. Pręposterus est igitur ordo potentiæ, & actus in vnomet, vtroq; ordine.s. naturę & temporis attento. Alia vero nunquã sunt actu, sed potestate tantum, vt motus tempus, infinita diuisio magnitudinis, & infinita augmentatio numeri. Hæc enim vt. 9. Metaphy. dicitur, nunquam exeunt in actum, quoniam eorum rationi repugnant. Nunquam enim aliquid horum ita est, quin aliquid eius expectetur, & consequenter nũquam esse potest nisi in potentia, sed de his alio tractandum est loco. Nunc hęc ideo dicta sint, vt inspecto ordine vniuersi appareat, ꝙ illum imitati sumus in nostro ordine. Posuimus siquidem primo necessarium, quod sonat actu esse sine potestate seu mutabilitate imitando primum gradum vniuersi. Locauimus. a. loco possibile & contingens, quorum vtrunq; sonat actum cum possibilitate, & sic situatur conformitas ad secundum gradum vniuersi. Præposuimus autem possibile & non contingens, quia possibile respicit actum. Contingens autem secundum vim nominis, respicit defectum causæ, qui ad potentiam pertinet. Defectus enim potentiam sequitur, & ex hoc conforme est secundę parti vniuersi in qua actus est prior potentia secundum naturam,

Secũda Mobilia quo pora & p⁹ seipsis

K

Tertius

Le. 9. s. cõ 12. Successiuis exire i act⁹ repu. Ra or. i moda. seruati

L licet non secundum tempus. Vltimum autem locum impossibili reseruauimus, eo ꝙ sonat nunquam fore, sicut & vltima vniuersi pars dicta est illa, quæ nũquam actu est. Pulcherrimus igitur ordo status est, quando diuinus est obseruatus, quia autem suppositæ modalium consequentiæ, nil aliud sunt quàm æquipollentiæ earum quæ ob varium negationis situm, qualitatem vel quantitatem vel vtraq; mutantis: ideo ad completã notitiam consequentium se modalium, de earum qualitate &

M quantitate pauca admodum necessaria dicẽda sunt. Quoniam igitur natura totius ex partium naturalis consurgit, sciendum est ꝙ subiectum enuntiationis modalis & dicit esse vel nõ esse, & est dictum vnicum, & continet in se subiectum dicti, pręd icatum autem modalis enuntiationis, modus.s. & totale pręd icatum est, quia explicite vel implicite verbum cõtinet, quod est semper nota eorum quæ de altero pręd icantur. propter quod Arist. dixit ꝙ modus est ipsa appositio, & continet in se vim distributiuam secundum partes temporis. Necessarium enim & impossibile distribuunt in omne tempus vel simpliciter vel tale: possibile autem & contingens pro aliquo tempore in communi. Nascitur autem ex his quinq; conditionibus, duplex in qualibet modali qualitas, & triplex quãtitas. Ex eo enim ꝙ tã subiectum quã pręd icatum modalis verbum in se habet, duplex qualitas fit, quarum altera vocatur qualitas dicti, altera qualitas modi. Vnde & supra dictum est aliquam esse affirmatiuam de modo & non de dicto, & econuerso. Ex eo vero ꝙ subiectum modalis continet in se subiectum dicti vna quãtitas cõsurgit, quæ vocatur quantitas subiecti dicti, & hæc distinguitur in vniuersalem particularem & singularem, sicut & quantitas illarum de inesse. Possumus enim dicere Socratem, quendam hominem, vel omnem hominem, vel nullum hominem, possibile est currere. Ex eo autem ꝙ subiectum vnius modalis dictum vnum est, consurgit alia quantitas vocata quantitas dicti, & hæc vnica est singularitas.s. Omne enim dictum cuiusq; modalis singulare est istius vniuersalis.s. dictum. Quod ex eo liquet ꝙ cum dicimus: hominem esse album, est possibile, exponitur sic, hoc dictum hominem esse album est possibile. Hoc dictum autem singulare est: sicut, & hic homo. Propterea & dicitur ꝙ omnis modalis est singularis, quo ad dictum, licet quo ad subiectum dicti sit vniuersalis vel particularis. Ex eo autem ꝙ pręd icatum modalis, modus.s. vim distributiuam habet: alia quãtitas consurgit vocata quantitas modi seu modalis, & hæc distinguitur in vniuersalem & particularem. Vbi diligenter duo attendẽda sunt. Primum est ꝙ hoc est singulare in modalibus, ꝙ pręd icatum simpliciter quantificat propositionem modalem, sicut & simpliciter qualificat. Sicut enim illa est simpliciter affirmatiua in qua modus affirmat, & illa negatiua, in qua modus negatur: ita illa est simpliciter vniuersalis cuius modus est vniuersalis & illa particularis cuius modus est particularis. Et hoc quia modalis modi naturam sequitur. Secundum attendendum, quod est causa istius primi, est ꝙ pręd icatum modalis scilicet modus non habet solam habitudinem pręd icati respectu sui subiecti.s. esse & non esse, sed habitudinem syncathegorematis distributiui, sed non secundum quantitatem partium subiectiuarum ipsius subiecti, sed secundum quantitatem partium temporis eiusdẽ. Et merito. Sicut enim quia subiecti enũciationis de inesse propria quantitas est penes diuisionem vel indiuisionem ipsius subiecti, quia est nomẽ quod significat per modum substantię cuius quantitas est per diuisionem cõtinui: ideo signum quãtificans in illis distribuit secundum partes subiectiuas: ita quia subiecti enuntiationis modalis propria quantitas est tempus, quia est verbum quod significat per modũ motus, cuius propria quãtitas est tempus, ideo modus quantificãs distribuit ipsum suum subiectum.s. esse vel non esse secundum partes temporis. Vnde subtiliter inspicienti, apparebit ꝙ quãtitas ista modalis proprię subiecti modalis enuntiationis quantitas est.s. ipsius esse vel non esse. Ita ꝙ illa modalis est simpliciter vniuersalis, cuius proprium subiectum distribuitur pro omni tempore vel simpliciter, vt hominem esse animal est necessarium, vel impossibile, vel accepto, vt hominem currere hodie vel dum currit, est necessariũ, vel impossibile. Illa vero est particularis, in qua non pro omni sed aliquo tempore distributio fit in communi tantum, vt hominem esse animal est possibile vel contingens. Est ergo & ista modalis quantitas subiecti sui passio, sicut & vniuersaliter quantitas se tenet ex parte materię sed deriuatur a modo non inquantum prædicatum est, quod vt sic tenetur formaliter, sed in quantum syncathegorematis officio fungitur, quod habet ex eo ꝙ proprie modus est. Sunt igitur modalium de propria earum quantitate loquendo, aliæ vniuersales affirmatiuæ vt illæ de necessario, quia distribuit ad semper esse: aliæ vniuersales negatiuæ vt illæ de impossibili, quia distribuit ad nunquam esse, aliæ particulares affirmatiuæ vt illæ de possibili & contingenti, quia distribuunt vtrunq; ad aliquando esse: aliæ particulares negatiuę vt illę de non necesse & non impossibili, quia distribuunt ad aliquando non esse, sicut in illis de inesse, omnis, nullus, quidam, non omnis, nõ nullus, similem faciunt diuersitatem. Et quia vt dictum est, hęc quãtitas modalium est inquantum modales sunt, & de his inquantum huiusmodi pręsens tractatus fit ab Aristo. iccirco æquipollentiæ, seu consequentiæ earum ordinatæ sunt negationis vario situ, quemadmodum æquipollentiæ illarum de inesse, vt.s. negatio pręposita modo faciat æquipollere suæ contradictoriæ: negatio autem modo postposita, posita autem dicti verbo suæ æquipollere contrariæ facit. Præposita vero & postposita suæ subalternæ vt videre potes in consequentiarum figura vltimo ab Aristote. formata, in qua tali præformata oppositionum figura clare videbis omnes se mutuo consequentes, secũdum alteram trium regularum æquipollere, & consequenter totum. primum ordinem. secundo contrarium tertio contradictorium, quarto vero subalternum.

Nam totius vni cõsurg. Notãdũ secundũ Sub. & pdica i. moda. Vis modi.

Lec. 2.

N

Notãdũ secundũ Of. pdi. i moda.

O

Notãdũ tertium. Ra. ꝗtitatis modi

P

Moda. simpl. vlis

Particularis

Passio subie. in moda.

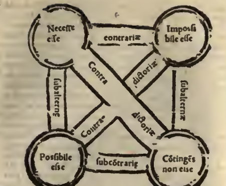
Moda. aliæ vles affir vel ne. aliæ pti affi. vel neg.

Q

Æquipollen in moda.

Cum

A

B

ARgi. *Cum autem affirmationi, negatio ac affirmatio aduersentur, nam huic omnis homo iustus est, hæ nullus homo iustus est, & omnis homo iniustus est aduersantur: & item huic, Callias iustus est, hæ, Callias iustus non est, & Callias iniustus est: consideremus oportet utra istarum sit illi contraria.*

ANti. *Vtrum autem contraria est affirmatio negationi, an affirmatio orationi, & orationi, et oratio ut quæ dicit quoniam omnis homo iustus est, ei quæ est, nullus homo iustus est, an omnis homo iustus est, ei quæ est omnis homo iniustus est: Callias iustus est: Callias iustus non est: Callias iniustus est, quæ nam horum contraria est.*

LECTIO. XII.

C POSTQVAM determinatum est de enontiatione secundum q diuersificatur tam ex additione facta ad terminos, q̃ ad compositionẽ eius, hic secundum diuisionem a.s. Tho. in pncipio secundi factam intendit Aristo. tractare quandam quæstionem circa oppositiones enũtiationuo prouenientem ex eo quòd additur aliquid simplici enunciationi. Et circa hoc quatuot facit. Primo mouet quæstionem. Secundo declarat, q hæc quæstio dependet ab vna alia quæstione prætractanda: ibi { Nam si ea, quæ sunt in voce. } Tertio determinat illam aliam quæstionem: ibi { Nam arbitrari. } Qusrto redit ad respondendũ quæstioni primo motæ: ibi { Quare si in opinione &c. } Quæstio quam mooere intendit est: Vtrum affirmatiuæ enuntiationi contraria sit negatio eiusdem prædicati, an affirmatio de prædicato contrario seo prioatiuo: Vnde dicit, Vtrum contraria est affirmatio negationi cõtradictoriæ. s. & vniuersaliter oratio affirmatiua oratiõi negatiuæ vt affirmatiua oratio quæ dicit, omnis homo est iustus, illi contraria sit orationi negatiuæ, nullus homo est iostus, aut illi omnis homo est iustus, quæ est affirmatiua de prædicato priuatiuo? Et similiter ista affirmatio Callias est iustus, est ne contraria illi contradictoriæ negationi Callias nõ est iostus? aut illi Callias est iniustus quæ est affirmatiua de prædicato prioatiuo? Ad euidentiam tituli huius quæstionis quia hactenus indiscusse ab alijs est relictus, considerare oportet q cũ in enunciatione sint duo. s. ipsa enuntiatio seu significatio, & modus enuntiandi seu significandi: duplex ioter enũtiationes fieri potest oppositio, vna ratione ipsius enuntiationis, altera ratione modi enunciandi. Si modos enontiandi attendimus, duas species oppositionis in latitudine enuntiationum inueniemos, contrarietatem. s. & contradictionem. Diuisæ. n. superius sunt enuntiationes oppositæ in contrarias contradictorias. Contradictio inter enontiatiooes ratione modi enuntiandi est, quando idem prædicatur de eodem subiecto contradictorio modo enuntiandi, vt sicot vnum contradictorium nil ponit sed alterum tantum destruit: ita vna enuntiatio nil asserit, sed id tantum quod altera enuntiabat destruit. Huiusmodi E autem sunt omnes quæ contradictoriæ vocantur. s. omnis homo est iustus, non omnis homo est iustus: Socrates est iustus, Socrates non est iustus, vt de se patet. Et ex hoc prooenit q non possunt simul veræ aut falsæ esse: sicut nec duo contradictoria. Contrarietas vero inter enuntiationes ratione modi enuntiandi est quando idem prædicatur de eodem subiecto cõtrario modo enuntiandi, vt sicut vnum cõtrariorũ ponit materiam sibi & reliquo commooem io extrema distautia sub illo genere vt patet de albo & nigro: ita vna enuntiatio ponit subiectum commune sibi & suæ oppositæ in extrema distãtia sub illo prædicato. Huiusmodi quoq sont omnes illæ quæ cõtrariæ in figura appellantur. s. omnis homo est iustus, omnis homo non est iustus. Hæ. n. faciunt subiectum. s. hoominem maxime distare sub iustitia, dum illa enunciat iustitiam inesse homini, non quocunq modo, sed vniuersaliter: ista autem enuntiat iustitiam abesse homini non qualitercunq sed vniuersaliter. Maior enim distantia esse non potest q̃ ea, quæ est inter totam vniuersitatem habere aliquid & nullom de vniuersitate habere illud. Et ex hoc prouenit, quòd non possont esse F simul veræ, sicut nec contraria possunt eidem simul inesse, & q possunt esse simul falsæ, sicut & contraria simul noo inesse eidẽ possunt. Si vero ipsam eountiationem siue eios significationem attendamos vnam tantum oppositionis speciem in tota latitudine enuntiationom reperiemus contrarietatem. s. secundum veritatem & falsitatem, quia duarum enontiationũ significationes entia positiua sunt, ac per hoc neq contradictoriæ neq priuatiuæ opponi possunt, quia vtriusq oppositionis alterum extremom est formaliter non ens. Et cum nec relatiue opponantur, vt clarom est, restat vt non nisi contrariæ opponi possint. Consistit autem ista contrarietas in hoc q duarom eountiationom altera, alteram oon compatitur oel in ueritate vel in falsitate, præsuppositis semper conditionibos cõtrariorum. s. q fiant circa idem & in eodem tempore. Patere quoq potest talem oppositionem esse contrarietatem ex natura conceptionum animæ componentis & diuidentis, quarũ G singulæ sunt eountiationes. Conceptiones siquidem animæ adæquatæ nollo alio modo opponontur ꝯceptionibus inadæquatis nisi contrarie: & ipsæ conceptiones in adæqoatæ si se mutoo expellunt: contrariæ quoq dicuntur. Vnde verum & falsum, contrariæ opponi probatur a.s. Tho. in prima parte. q. xvij. Sicut ergo hic, ita & in enuntiationibus ipsæ significationes adæquatæ contrariæ opponuntur inadæquatis. i. veræ falsis & ipiæ inadæquatæ. s. falsæ, coutrarie quoq opponuntur inter se, si contingat q se non compatiantur. saluis semp cootrariorum conditionibus. Est igitur in enuntiationibus duplex contrarietas, vna ratione modi, altera ratione significationis, & vnica contradictio. s. ratiooe modi. Et vt confusio vitetur prima contrarietas vocetur contrarietas modalis, secunda cõtrarietas formalis. Contradictio autem oon ad confusionis vitationem, quia vnica est, sed ad proprietatis expressionem cõtradictio modalis vocari potest. Inuenitur aotem cõtrarietas formalis enuntiationum inter omnes cõtradictorias: quia cõtradictoriarum altera alteram semper exclodit & inter omnes contrarias modaliter quo ad ueritatem, quia non possunt esse simul veræ, licet non inueniatur inter omnes quo ad fal- H sitatem, quia possunt esse simul falsæ. Quia igitur Arist. in hac quæstione loquitor de contrarietate enuntiationũ quę extẽditur ad cõtrarias modalis, & contradictorias, vt patet in principio & in fine quæstionis: In principio quidem: quia proponit vtrasq contradictorias dicens { Affirmatio negationi. } & contrarias modaliter dicens, { Et oratio orationi. } Vnde & exempla vtrarũq statim subdit, vt patet in litera, in fine vero, quia ibi expresse quam conclusit esse contrariam affirmatiuæ, vniuersali veræ diuidit in contrariam modaliter vniuersalem negatiuam. s. & contradictoriam, quæ diuisio falsitate non caret et nisi conclusisset contrariam formaliter, vt de se patet, quia inquam sic accipit contrarietatem: ideo de cõtrarietate formali enuntiationum quæstio intelligenda est. Et est quæstio valde subtilis, necessaria, & adhoc nullo mõ superius tacta. Est igitur titulus quæstionis, Vtrom affirmatiuæ veræ contraria formaliter sit negatiua falsa eiusdem prędicati: aut

Lec. ult. Quæstio mé. ab Aristo.

D

No pro sit q.

Duplex oppo inter enũ.

Cõtradictio ra. modi.

Cur nõ sit uerg.

Contrarietas ra. mo enũ.

Cur contrariæ nõ sit ue.

Oppo. ratione sig.

Ista contrarie in quo cõsi.

Oppo sitæ cõceptiones animæ.

Duplex cõtrarietas in enun.

Contradictio.

Titulus q.

I affirmatiua falsa de prædicato priuatioo, vel contrario? Et sic
patet qois sit sensus tituli, & quare non mouet quæstionem de
quacunq; alia oppositione enuntiationum, quia .s. nolla alia in
eis formaliter inuenitur, & q accipit contrarietatem proprie
Contrarietas strictissime. & strictissime, licet talis cootrarietas inueniatur inter contra-
dictorias modaliter & cõtrarias modaliter. Dictum vero fuit
a .s. Tho. prooenire hanc dubitationem ex eo q additur ali-
In prīci pio hui⁹ 3. lec. 2. quid simplici enuntiationi, quia si tantum simplices .i. de .2. ad
iacente enuntiationes attendantur: non habet hæc qoæstio ra
dicem. Quia autem simplici enuntiationi .i. subiecto & verbo
substantiuo additor aliquid .s. prædicatum, nascitur dubitatio
circa oppositionem, an illud additum in contrarijs debeat es-
se illudmet prędicatum, negatione apposita uerbo, an debeat
esse prædicatum contrarium seu priuatiuum absq; negatione
præposita verbo? Deinde, cum dicit.

ARgi. *Atq; cum ea, quæ sunt in uoce, sequãtur ea, quæ sunt in mẽte*
si illic opinio cõtrarij sit cõtraria, ut opinio quæ dicit, omnis hõ
est iustus, huic opinioni, omnis homo iniustus est: necesse est rem
K *similiter sese habere, & in affirmationibus hisce, quæ in uoce*
consistunt. Sin uero contrarij opinio non sit ibi contraria, nec
affirmatio affirmationi: sed dicta negatio contraria est. Quare
considerandum est qualis nam opinio falsa opinioni ueræ con-
traria sit: utrum affirmationis opinio, an ea quæ contrarium
opinatur. Dico autem hoc pacto. Est una opinio uera de bono,
bonum esse: alia uero falsa de eodem, bonum non esse, & insu-
per alia, malum esse. Harum igitur duarum, utra sit contraria
ueræ, & si sit una, utra sit ipsa contraria?

ANtl. *Nam si ea, quæ sunt in uoce sequuntur ea, quæ sunt in ani-*
ma, illic autem contraria est opinio contrarij, ut omnis homo
iustus est, ei quæ est, omnis homo iniustus est: etiam in his, quæ
sunt in uoce, affirmationibus, necesse est similiter se habere.
Quod si neq; illic contrarij opinatio contraria est, nec affirma
L *tio affirmationi contraria erit: sed ea, quæ dicta est, negatio.*
Quare considerandum est quæ opinio falsa opinioni ueræ con
traria sit uerum negationi, an certe ea, quæ contraria esse opi-
natur. Dico autem hoc modo. Est quædam opinatio uera boni,
quoniam bonum est, alia uero falsa quoniam bonum non est,
alia quoniam malum est. Quænam harum cõtraria est ueræ? Et
si est una, secundum quam contraria?

Declarat vnde sumenda sit decisio huios quæstionis. Et duo
facit, quia primo declarat q hæc quæstio depẽdet ex vna alia
quæstione, ex illa .s. vtrum opinio .i. conceptio animæ in secũ
da operatione intellectus, vere contraria sit opinioni falsę, ne
gatiuæ eiosdem prædicati: an falsæ affirmatioæ contrarij siue
priuatiui. Et assignat causam, qoare illa quæstio dependet ex
ista, quia .s. enuntiationes vocales sequuntur mentales, vt effe
ctus adæquati causas proprias, & vt significata signa adæqoa-
ta, & consequenter similis est in hoc vtraq; natura. Vnde in-
choans ab hac caosa ait: Nam si ea quæ sunt in voce sequũtur
M ea, quæ sunt in anima, vt dictum est in principio primi libri,
& illic .i. in anima, opinio contrarij prædicati circa idem sobie
ctum est contraria illi alteri, quæ affirmat reliquum contrariũ
de eodem, cuiusmodi sunt istæ mentales enuntiationes, om-
nis homo est iustus, omnis homo est iniustus: Si ita inquam est,
etiam & in his affirmationibus, quæ sunt in voce .i. vocaliter
sumptis, necesse est similiter se habere, vt .s. sint contrarię duæ
affirmatiuæ de eodem subiecto, & prædicatis contrarijs. Qđ
si neq; illic .i. in anima opinatio contrarij prædicati contrarie
tatem inter mentales enuntiationes constituit: nec affirmatio
vocalis affirmationi vocali contraria erit de contrario prædi
cato, sed magis affirmationi contraria erit negatio eiusdem p
dicati. Dependet ergo mota quæstio ex ista alia sicut effectus
ex causa. Propterea & concludendo addit secundum, q .s. de
hac quæstione prius tractandum est, vt ex caosa cognita effe-
ctus innotescat dicens. Quare considerandum est, opinio vera
cui opinioni falsæ cõtraria est. Vtrum negationi falsæ, an cer-
te ei affirmationi falsæ quæ cõtrarium esse opinatur, & vt exẽ

plariter proponatur, dico hoc modo. Sunt tres opinioões de N
bono, puta vita. Quædã enim est ipsius boni opinio vera, quo
niam bonum est, puta q vita sit bona. alia vero falsa negati-
ua .s. qooniam bonum noo est, puta q vita non sit bona: alia
item falsa: affirmatiua cõtrarij .s. quoniam malum est, puta q
vita sit mala. Quæritur ergo quæ harum falsarum cõtraria est Tripl. legi pōt
veræ? Quod autem subdidit. { Et si est vna, secundum quam
contraria est } tripliciter legi potest. Primo dubitatiue vt sit
pars quæstionis, & tunc est sensus, Quæritur quæ harum falsa
rum contraria est veræ, & simul quæritur, si est tãtom vna ha
rum falsarum secundum quam fiat contraria ipsi veræ, qoia
cum vnum vni sit contrarium, vt dicitur. 10. Metaphy. quæ- T.c.b.14
rendo quæ harum sit contraria, quæremus etiam an vna earũ Lect. 5. 2. sen.
sit contraria. Alio modo potest legi aduersatiue, vt sit sensus.
Quæritur quæ harum sit contraria, q̃q̃ sciamus q non utraq;,
sed vna earum est secundum quam sit cõtrarietas. Tertio mo
do potest legi diuidendo hanc particulam { & si est vna } ab il
la sequenti { secundũ quaoi cõtraria est. } & tunc prima pars
expressiue, secunda vero dubitatiue legitur, & est sensus. Quę Tert⁹ sẽ.
ritur quæ harum falsarum contraria est veræ, noo solũ si istæ O
duæ falsæ inter se differunt in consequẽdo, sed etiam si utraq;
est vna .i. alteri indiuisibiliter vnita, quæritur secundum quam
sit contrarietas. Et hoc modo exponit Boetius, dicẽs q Arist. Boetius
apposuit hæc verba propter contraria immediata, io quibus
non differt contrarium a priuatiuo. Inter contraria enim me Drā inter contraria mediata vel ime.
diata & immediata hæc est differentia q in immediatis a pri-
uatiuo contrarium non infertur. Non enim valet corpus co-
lorabile est non album, ergo est nigrum. Potest enim esse ru-
brum. In immediatis autem valet. v. g. Animal est nõ sanom,
ergo infirmum. Numerus est nõ par: ergo impar. Voluit ergo Intẽ. Ari.
Aris. exprimere q nuoc cum quærimus quæ haruoi falsarum
s. negatiuę & affirmatiuę contrarij sit cõtraria affirmatiuę ue-
rę, quærimus vniuersaliter siue illę duę falsę, indiuisibiliter se se
quantur, siue non. Deinde, cum dicit.

Existimare itaq; contrarias opiniones ex eo definitas esse, ARgi.
quia sunt contrariorum, falsum profecto est. Nam opinio, qua
quispiam opinatur bonum esse bonum, & opinio, qua malum P
opinatur esse malum: eadem est fortasse, ac uera, siue plures
sint, siue una. Contrariæ uero sunt hæ. At non ex eo quia con-
trariorum sunt, sed ex eo potius, quia contrario mõ se habent.

Nam arbitrari contrarias opiniones definiri, in eo q contra- ANtl.
riorum sunt, falsum est. Boni enim quoniam bonum est, &
mali, quoniam malum est, eadem fortasse opinio est, & ue-
ra: siue plures, siue una sit. Sunt autem ista contraria: sed
non in eo quòd contrariorum sunt contrariæ, sed magis in eo
quòd contrariæ.

Prosequitor hanc secondam quæstionem. Et circa hoc qua-
tuor facit. Primo declarat q contrarietas opinionum non at
tenditur penes cõtrarietatem materiæ circa quam versantur,
sed potius penes oppositionem oeri vel falsi. Secundo decla-
rat q non penes quæcunq; opposita secundum veritatem &
falsitatem est contrarietas opinionum: ibi { Si ergo boni. }
Tertio determinat q contrarietas opinionum attenditur pe Q
nes per se primo opposita secundum veritatem & falsitatem
tribus rationibus: ibi { Sed in quibus primo fallacia &c. } Quar Locus.
to declarat hanc determinationem inueniri in omnibus ve-
ram: ibi { Manifestum est igitur. } Dicit ergo proponens in-
tentam conclusionem q falsum est arbitrari opiniones defini
ri seu determinari debere contrarias ex eo q contrariorum
obiectorum sont. Et adducit ad hoc duplicem rationem: Pri-
ma est, opiniones contrarię non sunt eadem opinio, sed con-
trariorum eadem est fortasse opinio, ergo opiniones nõ sunt
contrarię ex hoc q contrariorum sunt. Secunda est. Opinio-
nes contrariæ oon sunt simul verę, sed opiniones contrario-
rum siue plures sioe vna sunt simul veræ quandoq;, ergo opi-
niones non sont contrarię ex hoc q contrariorum sunt. Ha-
rum rationũ suppositis maioribus ponit vtriusq; minoris de-
clarationem simul dicens. Boni enim quoniam bonum est &
mali quoniam malum est eadem fortasse opinio est, quo ad p
mam.

A mam. Et subdit esse vera siue plures siue vna sit quo ad secundam. Vtitur autem dubitatiuo aduerbio & disiunctione, quia non est determinandi locus an contrariorum eadē sit opinio, & quia aliquo modo est eadem & aliquo modo non. Si enim loquamur de habituali opinione: sic eadem est, si autē de actuali, sic non eadem est. Alia siquidem mentalis compositio actualiter fit, concipiendo bonum esse bonum, & alia concipiendo malum esse malum, licet eodem habitu vtrūq; cognoscamus: illud per se primo, & hoc secundario: vt dicitur. 9. Metaphy. Deinde subdit ꝙ ista quę ad declarationem minorum sumpta sunt. s. bonum & malum, contraria sunt: etiam contrarietate sumpta stricte in moralibus, ac per hoc congrua vsi sumus declaratione. Vltimo inducit conclusionem. Sed non in eo ꝙ cōtrariorum opiniones sunt, contrariæ sunt, sed magis in eo ꝙ contrariæ. i. sed potius censendæ sunt opiniones contrariæ ex eo ꝙ contrarie aduerbialiter. i. contrario modo. i. veræ & falsæ enuntiant. Et sic patet primum.

Contrariorū eadē opi. — *Lec. 5. & cō. 3.*

ARgl. B *Quod si sit opinio de bono, ipsum bonum esse, alia uero ipsum bonum non esse, & item alia, quæ bono tribuit id, quod ipsi nō competit, neq; competere potest: cæterarum quidem nulla est ponenda contraria, nec earum, quibus competere quod non inest, nec earum quibus non inesse, quod competit, creditur. Nā infinitæ sunt ambæ, & quibus competere quod non inest, et quibus non competere quod inest existimatur.*

ANti. *Si ergo boni, quoniā bonum est, opinatio est, alia uero, quando non est bonum. Est uero & alia quoniam aliud aliquid est, quod non est, neq; potest esse: aliarum quidem nulla ponēda est, neq; quæcūq; esse, quod non est, opinantur: neq; quæcūq; non esse quod est. Infinitæ enim utræq; sunt, & quæ esse opinantur, q. non est, & quæ non esse, quod est.*

Quia dixerat ꝙ contrarietas opinionum accipitur secundum oppositionem veritatis & falsitatis earum. Declarat modo ꝙ non quæcūq; secundum veritatem & falsitatem oppositæ opiniones sunt contrariæ tali ratione. De bono puta de iu-
C stitia quatuor possunt opiniones haberi. s. ꝙ iustitia est bona, & ꝙ non est bona, & ꝙ est fugibilis, & ꝙ est non appetibilis. Quarum prima est vera, reliquæ sunt falsæ. Inter quas hęc est diuersitas, ꝙ prima negat idem prædicatum, quod vera affirmabat, secunda affirmat aliquid aliud quod bono nō inest, tertia negat id quod bono inest, non tamen illud quod vera affirmabat. Tunc sic. Si omnes opiniones secundum veritatem & falsitatem sunt contrariæ, tunc vni. s. veræ opinioni non solū multa sunt contraria: sed etiam infinita, quod est impossibile, quia vnum vni est contrarium. Tenet consequentia, quia possunt infinitæ imaginari opiniones falsæ de vna re, similes vltimis falsis opinionibus adductis affirmantes. s. ea quæ nō insunt illi, & negantes ea quæ illi quocunque modo coniuncta sunt. Vtraq; nāq; indeterminata esse & absq; numero constat. Possum enim opinari ꝙ iustitia est quantitas, ꝙ est relatio, ꝙ est hoc & illud, & similiter opinari ꝙ iustitia non sit qualitas, nō sit appetibilis, non sit habitus. Vnde ex supradictis in proposi-
D tione quæstionis inferens pluralitatem falsarum cōtra vnam veram ait: Si ergo est opinatio vera boni, puta iustitiæ, quoniam est bonum, & si est etiam falsa opinatio negans idem. s. quoniam non est quid bonum, est vero & tertia opinatio falsa quoq; affirmans aliquid aliud inesse illi, quod non inest nec inesse potest, puta ꝙ iustitia sit fugibilis, ꝙ sit illicita, & hinc intelligitur quarta falsa quoque, quæ. s. negat aliquid aliud ab eo quod vera opinio affirmat inesse iustitiæ quod tamen inest, vtputa ꝙ non sit qualitas, ꝙ non sit virtus, si ita inquam est, nulla aliarum falsarum ponenda est contraria opinioni veræ. Et exponens quid demonstret per li aliarum, subdit. Neq; quæcūq; opinio opinatur esse quod non est, vt tertij ordinis opiniones faciunt, neq; quæcūq; opinio opinatur non esse quod est, vt quarti ordinis opiniones significant. Et causam subdit. Infinita enim vtraq; sunt, & quæ esse opinantur quod nō est, & quæ non esse quod est, vt supra declaratum fuit. Non ergo quæcunq; opiniones oppositæ secundum veritatem & falsitatem contrariæ sunt. Et sic patet secundum.

LECTIO. XIII.

E

ARgl. *Sed illæ sunt ponendæ, in quibus inest ipsa deceptio. Hæ aūt sunt illæ, ex quibus generationes proficiscūtur. Quapropter et deceptiones ex ipsis proficiscuntur.*

ANti. *Sed in quibus primo fallacia est. Hæ autem sunt quibus sunt generationes. Ex oppositis uero generationes. Quare etiam fallacia.*

QVia subtili indagatione ostendit, ꝙ nec materiæ contrarietas nec ueri falsiq; qualiscūq; oppositio contrarietatem opinionum cōstituit, sed ꝙ aliqua veri falsiq; oppositio id facit: idō nunc determinare intendit qualis sit illa veri falsiq; oppositio, quæ opinionum contrarietatem constituit. Ex hoc enim directe quæstioni satisfit. Et intēdit ꝙ sola oppositio opinionum secundum affirmationem & negationem eiusdem de eodem &c. constituit cōtrarietatem
F earum. Vnde intēdit probare istam conclusionem per quam ad quæsitum respondet, opiniones oppositæ secundum affirmationem & negationem eiusdem de eodem sunt contrariæ, & consequenter illæ quæ sunt oppositæ secundum affirmationem contrariorum prædicatorum de eodem non sunt cōtrariæ, quia sic affirmatiua vera haberet duas cōtrarias, quod est impossibile. Vnum enim vni est cōtrarium. Probat aūt istam conclusionem tribus rationibus. Prima est. Opiniones in quibus primo est fallacia sunt contrariæ, opiniones oppositæ secundum affirmationem & negationem eiusdem de eodē sunt in quibus primo est fallacia, ergo opiniones oppositæ secundum affirmationem & negationem eiusdem de eodem sunt cōtrariæ. Sensus maioris est. Opiniones quæ primo ordine naturæ sunt termini fallaciæ. i. deceptionis seu sunt erroris ꝯtrariæ. Sunt enim cum quis fallitur seu errat duo termini. s. a quo declinat, & ad quem labitur. Huius rationis in litera prio ponitur maior cum dicitur { Sed in quibus primo fallacia est. } aduersatiue enim continuans sermonem supradictis, insinuanit non tot enumeratas opiniones esse contrarias: sed eas in quibus primo fallacia est modo exposito. Deinde subdit pro-
G bationem minoris talem. Eadem proportionaliter sunt ex quibus sunt generationes, & ex quibus sunt fallaciæ. Sed generationes sunt ex oppositis secundum affirmationem & negationem, ergo & fallaciæ sunt ex oppositis secundum affirmationem & negationem, quod erat assumptum in minore. Vnde ponens maiorem huius prosyllogismi ait { Hæc aūt }. s. fallacia { est ea his }. s. terminis: proportionaliter tamē { ex quibus sunt & generationes. } Et subsumit minorem. { Ex oppositis vero }. s. secundum affirmationem & negationem & generationes fiunt. Et demum concludit. { Quare etiam fallacia }. s. est ex oppositis secundum affirmationem & negationem eiusdem de eodem. Ad euidentiam huius probationis scito ꝙ idem faciunt in processu intellectus cognitio & fallacia seu error, quod in ꝓcessu naturæ generatio & corruptio. Sicut namq; perfectiones naturales generationibus acquirūtur, corruptionibus desinūt: ita cognitione perfectiones intellectuales acquirūtur, erroribus autem seu deceptionibus amit-
H tuntur. Et ideo sicut tam generatio quam corruptio est inter affirmationem & negationem vt proprios terminos, vt dicitur. 5. Phy. ita tam cognoscere aliquid, q̄ falli circa illud, est inter affirmationem & negationem, vt proprios terminos: ita ꝙ id, ad quod primo attingit cognoscens aliquid in secunda operatione intellectus, est veritatis affirmatio: & quod per se primo abijcitur est illius negatio. Et similiter quod per se primo perdit, qui fallitur, est veritatis affirmatio, & quod primo incurrit est veritatis negatio. Recte ergo dixit ꝙ ijdem sunt termini inter quos primo est generatio, & illi inter quos est ꝑmo fallacia, quia vtrobiq; termini sunt affirmatio, & negatio. ¶ Deinde, cum dicit.

Pria rō. — *Sensus.* — *Notādū Simmiliter ꝓcessus naturæ & intellectus.* — *Lect. 2. & cō. 7*

ARgl. *Quod si bonum, & bonum est, & non malum, & alterum quidem per se, alterum uero per accidēs competit: accidit enim ipsi non malum esse, atq; ea uniuscuiusq; opinio uera est magis, quæ est non per se, & item falsa magis, quæ est per se, qppe*

I *rum & ea uera sit magis, quæ conditionem hanc subit, & bonorum utraq; falsa est: & ea inquam, quæ bonum, bonum nõ esse, & ea, quæ bonum malum asserit esse, illa quidem respectu ueræ per se, hoc uero respectu ueræ per accidens, magis erit ea opinio falsa profecto, quæ est negatio boni, quàm ea, quæ est contrarij affirmatio. Atque is circa unumquodq; maxime opinatur falso, qui cõtrariam habet opinionem. Contraria namq; circa idem genus plurimum differunt. Si igitur harum opinionum contraria quidem est, & ea quæ est contrarij, magis autẽ est ea contraria, quæ est negationis: patet hanc porro sine controuersia contrariam esse.*

ANtri. *Si ergo quod bonum est, & bonum, & nõ malum est, & hoc quidem secundum se, illud uero secundum accidens: accidit enim ei malum non esse, magis autem in unoquoq; uera est, quæ secundum se, etiam falsa, siquidem & uera: ergo ea quæ est quoniam non est bonum quod bonum est, secundum se, falsa est, illa* K *uero quæ est, quoniam malum, est eius, quæ est secundum accidens. Quare magis erit falsa de bono ea quæ est negationis opinio, quàm ea, quæ est contrarij. Falsus autem est maxime circa singula qui habet contrariam opinionem. Contrarium enim sunt eorum, quæ plurimum circa idem differunt. Quod si harũ contraria quidem est altera, magis uero contraria contradictio est: manifestum est quoniam hæc erit cõtraria. Illa uero quæ est, quoniam malum est, quod bonum est, implicita est. Et enim quoniam non bonum est, necesse est forte idem ipsum opinari.*

Intendit probare maiorem principalis rationis. Et quia iã declarauit ꝙ ea, in quibus primo est fallacia sunt affirmatio & negatio: ideo vtitur loco maioris probãdæ huius. i. opiniones (Cum loco ma. pb cõclusionem.) in quibus primo est fallacia sunt contrariæ, sua conclusione. s. opiniones oppositæ secundum affirmationem & negationem eiusdem sunt cõtrariæ. Æquiualere enim iam declaratum est. L Fecit autem hoc consuetæ breuitati studens, quoniam sic ꝓcedendo & probat maiorem & respondet directæ quæstioni, & applicat ad propositum simul. Probat ergo loco maioris conclusionem principaliter intentam quæstionis, hanc. s. opiniones oppositæ secundum affirmationem & negationem eiusdẽ sunt contrariæ, & non illæ quæ sunt oppositæ secundum contrariorum affirmationem de eodem. Et intendit talem rationem. Opinio vera, & eius magis falsa, sunt contrariæ opiniones: oppositæ secũdum affirmationem & negationem sunt ue- (Ra. ad cõclu.) ra & eius magis falsa, ergo opiniones oppositæ secundum affirmationem & negationem sunt contrariæ. Maior probatur (Proba. ma.) ex eo ꝙ quæ plurimum distant circa idem sunt contraria, uera autem & eius magis falsa plurimum distant circa idem, vt patet. Minor vero probatur ex eo ꝙ oppositæ secundum ne- (Proba. mi.) gationem eiusdem de eodem est per se falsa, respectu suæ affirmationis veræ. Opinio autem per se falsa: magis falsa est quacunq; alia. Vnumquodque enim quod est per se tale, magis tale est quolibet quod est per aliud tale. Vnde ad suprapositas opi- M niones in propositione quæstionis rediens vt ex illis exemplariter clarius intentum ostendat a probatione minoris inchoat tali modo. Sint quatuor opiniones duæ veræ. s. bonum est bo- (4. opi. de bo. q̃ p ratiõne sui & q̃ alterius.) num, bonum non est malum, & duæ falsæ. s. bonum nõ est bonum, & bonum est malum. Clarum est autem ꝙ prima vera est ratione sui: secunda autem est vera secundum accidens. i. ratione alterius, quia. s. non esse malum est cõiunctum ipsi bono. Ideo enim ista est vera, bonum non est malum, quia bonũ est bonum, & non econtra, ergo prima quæ est secundum se vera, est magis vera q̃ secunda: quia in vnoquoq; genere quæ secundum se est vera, est magis vera. Illæ autem duæ falsæ eodem modo se habent ꝙ. s. magis falsa est, quę secundum se est falsa. Vnde quia prima earum. s. bonum nõ est bonum, (Quę falsæ.) quę est negatiua per se, & non ratione alterius falsa, relata ad illam affirmatiuam bonum est bonum, & secunda. s. bonum est malum quæ est affirmatiua contrarij ad eandem relata est falsa per accidẽs. i. ratione alterius, ista enim. s. bonum est malum, non immediate falsificatur ab illa vera. s. bonum est bonum: sed mediante illa alia falsa. s. bonum non est bonũ, iccirco magis falsa respectu affirmationis veræ est negatio eiusdẽ, q̃ affirmatio contrarij, quod erat assumptum in minore. Vnde N rediẽs ad suprapositas (vt dictum est) opiniones, infert primas duas veras opiniones, dicens. Si ergo quod bonum est, & bonum est, & non est malum, & hoc quidem. s. quod dicit prima opinio est verum secundum se. i. ratione sui, illud vero. i. quod dicit secunda opinio est verum secundum accidens, quia accidit. i. coniunctum est ei. s. bono malum non esse. In vnoquoq; autem ordine magis uera est illa quæ secundum se est vera: et (In quolibet or. q̃ mag. ue. uel fal.) igitur falsa magis est quæ secũdum se falsa est. Siquidem & vera huius est naturæ, vt declaratum est, ꝙ. s. magis vera est, quę secundum se est vera. Ergo illarum duarum opinionum falsarum in quæstione propositarum. s. bonum non est bonum & bonum est malum, ea quæ est dicens, quoniam non est bonũ quod bonum est. i. negatiua. s. bonum non est bonum: est cõsistens falsa secundum se. i. ratione sui continet in seipsa falsitatem, illa vero reliqua falsa opinio, quæ est dicens, qm̃ malũ est i. affirmatiua contraria. s. bonum est malum, eius, quæ est. i. illius affirmationis dicentis, bonum est bonum secundum acci- O dens. i. ratione alterius, falsa est. Deinde subdit ipsam minorẽ. Quare erit magis falsa de bono, opinio negationis, q̃ contrarij. Deinde ponit maiorem dicens ꝙ { semper magis falsus circa singula est ille, qui habet contrariam opinionem } ac si dixisset veræ opinioni magis falsa est contraria, quod assumptum erat in maiore. Et eius probationem subdit, quia { contrarium est de numero eorum quæ circa idem plurimum differunt. } Nihil enim plus differt a vera opinione q̃ magis falsa circa idem. Vltimo directe applicat ad quæstionem dicens. { Quod si } pro quia harum falsarum. s. negationi eiusdem & affirmationis cõtrarij, altera est contraria veræ affirmationi: opinio vero contradictionis. i. negationis eiusdem de eodem magis est contraria secundum falsitatem. i. magis est falsa, manifestum est quoniam hic. s. opinio falsa negationis erit affirmationi veræ, & econtra. Illa vero opinio quæ est dicẽs quoniam malum est quod bonum est. i. affirmatio contrarij, non contraria, sed implicita est. i. sed implicans in se veræ contra- P riam. s. bonum non est bonum. Etenim necesse est ipsum opinantem affirmationem cõtrarij opinari, quoniam idẽ de quo affirmat contrarium nõ est bonum. Oportet siquidem si quis opinatur ꝙ vita est mala ꝙ opinetur ꝙ vita nõ sit bona. Hoc enim necessario sequitur ad illud & non econuerso. Et ideo affirmatio contrarij implicita dicitur. Negatio autem eiusdem de eodem implicita non est: & sic finitur prima ratio. Notandum est hic primo ꝙ ista regula generalis tradita hic ab Aris. (Notãdũ primo. Circa opi. contrari.) de contrarietate opinionum, ꝙ. s. contrariæ opiniones sunt quæ opponuntur secundũ affirmationem & negationem eiusdem de eodem & in se & in assumptis ad eius probationẽ propositionibus scrupulosa est. Vnde multa hic insurgunt dubia. Primum est quia cum oppositio secundum affirmationem & (Primum dubium.) negationem non constituat contrarietatem, sed contradictionem apud omnes philosophos, quomodo Arist. opiniones oppositas secundum affirmationem & negationem ex hoc contrarias ponat? Augetur & dubitatio quia dixit ꝙ ea in quibus primo est fallacia, sunt contraria: & tamen subdit ꝙ sunt oppositæ sicut termini generationis quos constat contradictorię Q opponi. Nec dubitatione caret quomodo sit verum id quod supra diximus ex intentione sancti Tho. ꝙ nullæ duæ opiniones opponantur contradictoriæ, cum hic expresse dicitur aliquas opponi secũdum affirmationem & negationem. Du- (Secũdũ dubium.) bium secundo insurgit circa id quod assumpsit, ꝙ cõtraria cuiusq; verę est per se falsa. Hoc enim non videtur verum. Nam cõtraria istius veræ Socrates est albus, est ista: Socrates nõ est albus secundum determinata, & tamen non est per se falsa. Sicut namq; sua opposita affirmatio per accidens vera: ita ista est per accidens falsa. Accidit enim isti enũciationi falsitas. Potest enim mutari in veram, quia est in materia contingenti.

Dubiũ est tertio circa id quod dixit magis vero cõtradictionis est contraria. Ex hoc enim videtur velle ꝙ vtraq; s. opinio (3. dubiũ) negationis & contrarij sit contraria veræ affirmationi, & cõsequenter vel vni duo ponit cõtraria, vel non loquitur de cõtrarietate proprie sumpta, cuius oppositum supra ostẽdimus.

Ad

A Ad euidentiam omnium, quę primo loco adducuntur. Sciē dum ꝙ opiniones seu cooceptiooes iotellectuales, in secunda operatiōe, de quibus loquimur, possunt tripliciter accipi. Vno modo secundum id quod sunt absolute. Alio modo secundum ea quæ repræsentant absolute. Tertio secūdum ea quæ repræsentant vt sunt in ipsis opinionibus. Primo membro omisso, quia non est præsentis specolationis, scito ꝙ si accipiantur. 2. modo secundom repræsentata, sic inoenitur inter eas & contradictionis, & priuationis, & contrarietatis oppositio. Ista siquidem mentalis enūtiatio, Socra. est videns secundum id qđ repræseutat, opponitor illi, Socra. noo est videns contradictoriæ, priuatiuæ autem illi, Socra. est cæcus: contrarie autem illi Socra. est loscus, si accipiantur secundum repræsentata. Vt.n. dicitur in post prędicamentis, Noo solum cæcitas est prioatio visus, sed etiam cæcum esse est prioatio huius, qood est, esse videntem, & sic de alijs. Si vero accipiatur opiniones. 3. modo. s. prout repræsentata per eas sont in ipsis, sic nulla oppositio inter eas inuenitur nisi contrarietas, quoniam siue opposita cō B tradictoriæ siue priuatiuæ sioe contrariæ repræsententur, vt sunt in opinionibus, illios tantum oppositionis capaces sunt, quæ inter duo entia realia inoeniri potest. Opiniooes namqoe realia entia sunt. Regulare enim est ꝙ qoicquid conuenit alicui secundum esse, quod habet in alio secūdum modum & naturam illius, in quo est sibi conuenit, & non secundum qđ exigeret natura propria. Inter entia aotem realia cōtrarietas sola formaliter reperietur. Taceo nūc de oppositione relatioa. Opiniones ergo hoc modo sumptæ, si oppositæ sunt cōtrarietatē sapiunt, sed non omnes proprie contrariæ sunt: sed illæ quæ plurimom differoot circa idem ueritate & falsitate. Has autem probauit Arist. esse opiniones affirmationis & negationis eiusdem de eodem. Istæ igitor veræ contrariæ sunt. Reliquæ vero per reductionem ad has contrariæ dicuntur. Ex his patet quid ad obiecta dicendum sit. Fatemor enim ꝙ affirmatio & negatio in seipsis contradictionem constituunt. In opionibus vero existentes contrarietatem inter illas caosant propter extremam distantiam, quam ponont inter entia realia, C opinionem. s. veram & opinionem falsam circa idem. Stanteꝙ ista duo simul ꝙ ea in quibos primo est fallacia, sint opposita vt termini generationis, & tamen sint cōtraria vtendo supra dicta distinctione. Sunt eni opposita contradictorię vt termini generationis secundum repræsentata, sunt autem contraria secundum ꝙ habeot in seipsis illa contradictoria. Vnde plurimum differunt. Liquet quoq; ex hoc ꝙ nolla est dissentio inter dicta Arist. & s. Tho. quia opiniones aliqua opponi secundum affirmationem & negationem verum esse confitemur, si ad repræsentata nos conuertimos vt hic dicitor. Tu autē qui perspicacioris ac prouectioris ingenij es compos, hinc habeto ꝙ inter ipsas opiniooes oppositas, quidam taotum motus est, eo ꝙ de affirmato in affirmatum mutatio fit. Inter ipsas vero secundum repræsentata, similitudo quædam generatioois & corroptionis inuenitur, dum inter affirmationem & negationem mutatio clauditur. Vnde & fallacia siue error quandoq; & motus & mutationis rationem habet dioersa respiciēdo, qñ s. ex vera in per se falsam vel econuerso quis mutat opinionē. D Quādoq; autem solam mutatiooem imitatur qoando. s. absq; pręopinata veritate ipsam falsam offendit quis opinionē. Quādoq; vero motus vndiq; rationem possidet: quando. s. ex vera affirmatione in falsam circa idem contrarij affirmationem transit. Qoia tamen primo ut quis fallatur radix oppositio affirmationis & negationis, merito ea in quibus primo est fallacia sicut generationis terminos opponi dixit. Ad dubium secundo loco adductum dico ꝙ peccatur ibi secondum æquiuocationem illius termini per se falsa seu per se vera. Opinio enī & similiter enūtiatio potest dici dupliciter per se vera seu falsa. Vno modo in seipsa sicut sunt omnes veræ secundum illos modos perseitatis qui enumerantur primo posteriorum, & similiter falsæ secundum illosmet modos vt homo non est animal. Et hoc modo non accipitur in hac regula de contrarietate opinionum & enuntiationum opinio per se vera aut falsa, vt efficaciter obiectio adducta concludit. Si enim ad cōtrarietatem opinionom hoc erigeretur oon possent esse opiniones contrariæ in materia contingenti quod est falsissimum. Alio modo potest dici opinio siue enuntiatio per se vera aut falsa E respecto suæ oppositæ. Per se vera quidem respectu suæ falsæ, & per se falsa respecto suæ veræ. Et tunc nihil aliud est dicere, est per se vera respectu illius, nisi ꝙ ratione sui & non alterios verificatur ex falsitate illios. Et similiter cum dicitur est per se falsa respecto illius, intēditur ꝙ ratione sui & non alterius falsificatur ex illius veritate. v. g. Istius veræ Socrates currit, nō est per se falsa, Socrates sedet, quia falsitas eios non immediate sequitur ex illa, sed mediante ista alia falsa, Socr. non currit quæ est per se illius falsa, quia ratione soi & noo per aliquod medium ex illius veritate falsificatur, vt patet. Et simil'r istius falsæ. Socrates est quadropes non est per se vera ista, Socrates est bipes, quia non per seipsam veritas istius illam falsificatur, sed mediante ista Socrates ooo est quadrupes, quæ est per se vera respectu illius. Propter seipsaos cum falsitate istius verificatur, vt de se patet. Et hoc secondo modo vtimur istis terminis tradentes regulam de contrarietate opinionum enūtiationum. Inoenitur siqoidem sic vnioersale vera in omni materia regula dicens, ꝙ vera & eius per se falsa, & falsa & eius per se vera, sunt contrariæ. Vnde patet responsio ad obiectionē, quia F procedit accipiēdo li per se vera, & per se falsa primo modo.

Ad vltimum dubium dicitur ꝙ quia inter opiniooes ad se inoicem pertinentes nulla alia est oppositio nisi contrarietas, coactus fuit Arist. volens terminis specialibus vti dicere quòd vna est magis contraria q̃ altera, insinuans quidem ꝙ vtraq; contrarietatis oppositionem habet respectu illius verę. Determinat tamen imediate ꝙ tamen vna earom. s. negationis opinio contraria est affirmationi verę. Subdit enim. Manifestum est qooniam hæc contraria erit. Duo ergo dixit, & ꝙ vtraq; tam. s. negatio eiusdem q̃ affirmatio contrarij, contrariatur affirmationi veræ: & ꝙ vna tantum earum, nagatio. s. est cōtraria. Et vtrūq; est verum. Illud quidem qoia vt dictum est ambæ contrarietates oppositione contra affirmationem moliuntur, sed difformiter, quia opio negationis primo, & per se contrariatur, affirmationis vero contrarij opinio secundario & per accidens. i. per aliud, ratione. s. negatiuæ opinionis: vt de- G claratum est, sicut etiam io naturalibus albo contrariantur & nigrum & rubrum: sed illud primo, hoc reductiuæ, vt reducitur s. ad nigrum illud inducendo vt dicitur. 5. Phy. Secundum autem dictum simpliciter verum est, quoniam simpliciter cōtraria nō sunt nisi extrema vnius latitudinis quæ maxime distant: extrema autem vnius distantiæ non sunt nisi duo. Et iō cum inter pertinentes ad seinuicem opiniones vnum extremum teneat affirmatio vera, reliquum vni tantum falsæ dandum est illi. i. quæ maxime a uera distat. Hanc autem negatiuā opinionem esse probatum est. Hæc igit vna tantum cōtraria est illi simpliciter loquendo. Cęteræ enim oppositæ rōne istius contrariantur, ut de medijs dictum est. Non ergo vni plura cōtraria posuit, nec de contrarietate large locutus est, ut objiciē do dicebatur. Deinde, cum dicit.

Præterea si in cæteris etiam rem similiter se habere oportet, & hoc pacto uidebitur de hisce dictum bene fuisse. Aut.n. adsit ubique contradictionis oppositio, aut nusquam oportet. Quibus autem non sunt contraria ea, de his est falsa quæ op- H *ponitur ueræ. Nam qui hominem hominem nō esse putat, is falso nimirum opinatur. Si igitur hæ contrariæ sunt, & in cæteris simili modo contrariæ erunt hæ quæ sunt opiniones contradictoriæ.*

Amplius si etiam in alijs similiter se oportet habere & hoc uidetur bene esse dictum. Aut enim ubiq; ea, quæ est contradictio, aut nusquam. Quibus uero non est contrarium, de his quidem est falsa ea, quæ est ueræ opposita, ut qui hominem non putat hominem, falsus est. Ergo si hæ contrariæ sunt, & alia quæ sunt contradictiones.

Probat idem. s. ꝙ affirmationi contraria est negatio eiusdē & non affirmatio contrarij secunda ratione dicens. Si in alijs materijs oportet opiniones se habere similiter eodem modo ita ꝙ cōtrariæ in alijs materijs sunt affirmatio & negatio eiusdem, & hoc. s. ꝙ diximus de boni & mali opiniōibus: videtur

Marginal notes: Rñsio ad primum dubium. Notādū secundū Cōcep. intel. in 2. opa. mī. pīr. Si. 2. Si. 3. Contrarietas inter enti. realia. Rñsio ad obie. affir. & nega. Ad 1m. Ad. 3. Inter opi opp. qđ tm̄ motus. Error qñ &c. Ad 2m dubiū, Opi. e. nū p se uer. uel fal. 2. Lec. 10. & cō. 9. Sc. 3a. Opi. uel enū. est p se ue uel fal. Quomō uni li p se ue uel fal. Ad tertiū dub. Oppo inter opi. se pinētes. Lec. 1. & cō. 6. Simpl'r cōtraria. ARgu. ANo.

I esse bene dictum, ꝙ.s.contraria affirmationi boni non est affirmatio mali, sed negatio boni. Et probat hanc consequentiã subdens. Aut enim ubiq;.i.in omni materia ea, quæ est contradictionis altera pars censenda est contraria suæ affirmationi, aut nusquam.i.aut in nulla materia. Si enim est vna ars generalis accipiendi contrariam opinionem, oportet ꝙ vbique & in omni materia vno & eodem modo accipiatur cõtraria opinio. Et consequenter si in aliqua materia negatio eiusdẽ de eodem &c. affirmationi est contraria, in omni materia negatio eiusdem de eodem &c. contraria erit affirmationi. Deinde intendens concludere a positione antecedentis affirmat antecedens ex sua causa dicens, ꝙ illæ materiæ quibus non inest cõtrarium vt substantia & quantitas quibus vt in præsenti dicitur nihil est contrarium. De his quidem est per se falsa ea, quæ est (Ca. de falsa.) opinioni veræ opposita contradictoriæ, vt qui putat hominẽ puta Socratem nõ esse hominem, per se falsus est respectu putantis, Socratem esse hominem. Deinde affirmando ipsum antecedens formaliter directe concludit intentum a positione antecedentis ad positionem consequentis dicens. Si ergo hæ scilicet affirmatio, & negatio in materia carente contrario, K sunt contrariæ, & omnes aliæ contradictiones contrariæ censendæ sunt.

ARgl. *Præterea opiniones hæ quarum altera quidem bonum bonum esse, altera uero non bonum asserit bonum non esse, similiter sese habent: & insuper hæ quarum altera bonum, bonum non esse, altera non bonum, bonum asserit esse. Ei igitur, quæ dicit non bonum bonum non esse, quæ quidem est, ut patet uera opinio, quæ nam erit contraria? Non enim ea, quæ non bonum malum asserit esse. Hæc erit nonnunquam simul cum illa uera: nunquam autem fit ut uera ueræ contraria sit. Etenim est quippiam nõ bonum malum. Quare fit, ut istæ sint simul ueræ. Nec item ea, quæ non bonum dicit non esse malum. Est enim & ipsa uera. Nam erit nõnunquam & istæ simul. Restat igitur, ei quæ dicit non bonum non esse bonum, contrariam eam esse, quæ nõ bonum bonum asserit esse. Hæc enim est falsa. Quo fit, ut ea etiã* L *quæ bonum bonum nõ esse dicit sit ei contraria quæ bonum bonum asserit esse.*

ANti. *Amplius similiter se habet boni quoniam bonum est, & nõ boni quoniam non bonum: & ad has, boni quoniam non bonũ est, & non boni quoniam bonum est. illi ergo quæ est non boni quoniam non bonum est ueræ opinationi quæ nam est contraria? Non enim ea, quæ dicit quoniam malum est. Simul enim aliquando erunt ueræ, nunquam autem uera ueræ est contraria est, etenim quiddam non bonum malum. Quare contingit simul esse ueras. At uero nec illa, quæ est quoniam non malum, uera enim & hæc. Relinquitur ergo, ei quæ est non bonum, quoniam non bonum est, contraria ea, quæ est, non boni, quoniam bonum est, falsa enim hæc. Quare & ei, quæ est boni, quoniam bonum est, ea, quæ est boni, quoniam non bonum est.*

Probat idem tertia ratione quæ talis est. Sic se habent istæ duæ opiniones de bono.s.bonum est bonum & bonum nõ est bonum: sicut se habent istæ duæ de non bono.s.non bonum M non est bonum, & non bonum est bonum. Vtrobiq; enim saluatur oppositio contradictionis. Et primæ vtriusq; combinationis sunt veræ, secundæ autem falsæ. Vnde proponens hãc maiorem quo ad primas veras vtriusq; combinationis ait. Similiter se habet opinio boni, quoniam bonum est, & non boni, quoniam non est bonum. Et subdit quo ad secũdas utriusq; falsas. Et super has opinio boni, quoniam nõ est bonum, & nõ boni quoniam est bonum. Hęc est maior. Sed illi verę opiniõi de non bono.s.non bonum non est bonum contraria non est non bonum est malum, nec bonum non est malum, quæ sunt de prædicato contrario: sed illa non bonũ est bonum, quæ est eius contradictoria, ergo & illi veræ opinioni de bono.s.bonum est bonum contraria erit sua cõtradictoria.s.bonum nõ est bonum, & non affirmatio contrarij.s.bonum est malum.

Vnde subdit minorem supradictam dicens. Illi ergo veræ opinioni non boni quæ est dicens quoniam .s. non bonum nõ est bonum, quæ est contraria. Non enim est sibi contraria ea opinio, quæ dicit affirmatiue prædicatum contrarium.s.ꝙ nõ bonum est malum, quia istæ duæ aliquando erunt simul verę. Nũquam autem vera opinio veræ cõtraria est. Quod autem istæ duæ aliquando simul sint veræ, patet ex hoc ꝙ quoddam nõ bonum est. Iniustitia enim quoddã non bonum est, & malum. Quare contingeret contrarias esse simul veras, quod est impossibile. At vero nec supradictæ veræ opinioni contraria est illa opinio, quæ est dicens, prædicatum contrarium negatiuæ s.non bonum est malum eadem ratione, quia simul & hæ erũt veræ. Chimera enim est quoddam non bonum de qua uerum est simul dicere ꝙ non est bona, & ꝙ non est mala. Relinquitur ergo tertia pars minoris ꝙ ei opinioni veræ, quæ est dicens, quoniam non bonum non est bonum cõtraria est ea opinio, non boni, quæ est dicens ꝙ est bonum: quæ est contradictoria illius. Deinde subdit conclusionem intentam. Quare & ei opinioni, quæ dicit bonum est bonum, contraria est ea boni opinio, quæ dicit ꝙ bonum non est bonum.i. sua contradictoria. Contradictiones ergo contrariæ in omni materia censendæ sunt. Deinde, cum dicit. N O

ARgl. *Atqui perspicuum est nihil interesse, & si affirmationem ipsam ponamus uniuersalem. Nam uniuersalis negatio contraria erit sane. Opinioni enim quæ omnino quod est bonum, bonum esse dicit, ea est contraria, quæ nihil bonorum bonum asserit esse. Ea namq; opinio qua bonum, bonum existimatur, si uniuersaliter bonum sumatur, eadem est, atq; concurrit cum ea quæ quicquid est bonum bonum asserit esse. Nam autem nihil ab ea differt, qua omne quod est bonũ, bonum esse existimatur. Similis est & de non bono ratio.*

ANti. *Manifestum est autem quoniam nihil interest nec si uniuersaliter ponamus affirmationem. Huic enim uniuersalis negatio erit contraria, ut opinioni, quæ opinatur, quoniam omne quod est bonum, bonum est ea, quæ est, quoniam nihil borum, quæ bona sunt, bonum est. Nam eius, quæ est boni, bonum est, si uniuer-* P *saliter sit bonum eadem est ei, quæ opinatur id quod bonum est, quoniam bonum est hoc autem nihil differt, ab eo, quod est quoniam omne quod est bonum, bonum est. Similiter autem & in non bono.*

Declarat determinatam veritatem extendi ad cuiusq; quãtitatis opiniones. Et quia de infinitis, & particularibus, & singularibus, iam dictum est, eo ꝙ idem euidenter apparet de eis in hac re iudicium. Indefinitæ enim & particulares nisi pro eisdem supponant sicut singulares, per modum affirmationis & negationis: non opponuntur, quia simul veræ sunt. (Indefi. & sing. quo oppo.) Ideo ad eas, quæ vniuersalis quantitatis sunt se transfert: dicens: manifestum esse ꝙ nihil interest quo ad propositam quæstionem, si uniuersaliter ponamus affirmationes. Huic enim.s.vniuersali affirmationi, contraria est vniuersalis negatio, & non vniuersalis affirmatio de contrario, vt opinioni quæ opinatur, quoniam omne bonum est bonum, contraria est, nihil horũ, quæ Q bona sunt.i.nullum bonum est bonum. Et declarat hoc ex qd nominis vniuersalis affirmatiuæ dicens. Nam eius, quæ est boni quoniam bonum, si vniuersaliter sit bonum.i. istius opinionis uniuersalis, omne bonum est bonum, eadem est.i.æquiualens illa, quæ opinatur, quicquid est bonum, est bonum, & cõsequenter sua negatio contraria est illa, quam dixi, nihil eorũ quæ bona sunt bonum est.i.nullum bonum est bonum. Similiter autem se habet in nõ bono, quia affirmationi uniuersali de non bono reddenda est negatio vniuersalis eiusdem sicut de bono dictum est. Deinde cum dicit.

ARgl. *Quæ cum ita sint, si in opinione res ita sese habet, quemadmodum diximus, affirmationes autem, atq; negationes signa sunt eorum, quæ sunt in anima, patet & affirmationi contrariam quidem negationem eam esse, quæ est uniuersaliter de eodem: ut huic, omne bonum est bonum, aut omnis homo est bonus,*

A *nus, hanc: nullum bonum est bonum, aut nullus homo est bonus, contradictoriæ uero oppositam hanc, non omne bonum est bonum aut non omnis homo est bonus.*

ANt. *Quare si in opinione sic se habet. Sunt autem hæ quæ sunt in uoce affirmationes & negationes notæ eorum, quæ sunt in anima. Manifestum est quoniam affirmationi contraria quidem negatio est circa idem uniuersalis, ut ei, quæ est, quoniam omne bonum bonum est, uel quoniam omnis homo bonus est: ea, quæ est quoniam nullum, uel nullus. Contradictoriæ autem, quoniam non omne, aut non omnis.*

Reuertitur ad respondendum quæstioni primo motæ terminata iam secunda ex qua illa dependet. Et circa hoc duo facit, quia primo respondet quæstioni. Secondo declarat quoddam dictum in præcedenti solutione: ibi { Manifestum est autem quoniã. } Circa primum duo facit. Primo directe respondet qõni dicens. Quare si in opinione sic se habet cõtrarietas, vt dictum est, & affirmationes & negationes quæ sunt in uoce, notæ sunt eorum. i. affirmationum & negationum, quæ sunt in anima, manifestum est quoniam affirmationi. i. enũciationi affirmatiuæ contraria erit negatio circa idem. i. enũtiatio negatiua eiusdem &c. & non enuntiatio affirmatiua cõtrarij. Et sic patet responsio ad primam quæstionem, qua quærebatur, an enuntiationi affirmatiuæ cõtraria sit sua negatiua, an affirmatiua contrarij. Responsum est enim q negatiua est contraria. Secundo diuidit negationem contrariam affirmationi. i. negationem uniuersalem & contradictoriam dicens { vniuersalis s. negatio affirmationi cõtraria est } vt exemplariter dicatur ei enuntiationi vniuersali affirmatiuæ, quæ est omne bonum est bonum, vel omnis homo est bonus, contraria est vniuersalis negatiua ea. s. nullum bonum est bonum, vel nullus homo est bonus, singula singulis referendo. Contradictoriæ autẽ negatio contraria illi vniuersali affirmationi, est, aut non omnis homo est bonus, aut nõ omne bonum est bonum singulis singula similiter referendo. Et sic posuit vtrũq; diuisionis membrum, & declarauit. Sed est hic dubitatio non dissimulanda. Si enim affirmationi vniuersali contraria est duplex negatio, uniuersalis. s. & contradictoria, vel vni duo sunt contraria, vel cõtrarietate large vtitur Arist. cuius oppositum supra declarauimus. Augetur & dubitatio quia in præcedenti textu dixit Aristo. q nihil interest, si vniuersalem negationem faciamus ita contrariam uniuersali affirmationi sicut singularem singulari, & ita declinari non potest, quin affirmationem vniuersali duę sint negationes contrariæ eo modo quo hic loquitur de contrarietate Arist. Ad huius euidẽtiam notandum est q aliud est loqui de contrarietate quæ est inter negationẽ alicuius uniuersalis affirmatiuæ in ordine ad affirmationem cõtrarij de eodem &c. & aliud est loqui de illamet uniuersali negatiua in ordine ad negationem eiusdem affirmatioę contradictoriã. v. g. Sint quatuor enuntiationes, quarum nunc meminimus. s. vniuersalis affirmatiua cõtradictoria, vniuersalis negatiua, & vlis affirmatio contrarij sic dispositæ in eadem linea recta: Omnis homo est iustus, non omnis homo est iustus, omnis homo nõ est iustus, omnis hõ est iniustus, & intuere q licet primæ omnes reliquæ aliquo modo contrarientur: magna tamen differentia est inter primæ, & cuiusq; earum contrarietatem. Vltima enim. s. affirmatio contrarij primæ contrariatur ratione vlis negationis quæ ante ipsam sita est: quia non per se, sed ratione illius falsa est, vt probauit Arist. quia implicita est. Tertia autem. i. vlis negatio non per se, sed ratione secundæ. s. negationis contradictoriæ, contrariatur primæ eadem ratione, quia. s. non est per se falsa illius affirmationis veritate, sed implicita. Continet enim negationem contradictoriam. s. nõ omnis homo est iustus: mediante qua falsificatur ab affirmationis veritate, quia simpliciter & prior est falsitas negationis cõtradictoriæ falsitate negationis vniuersalis. Totum nãq; compositius & posterius est partibus. Est ergo inter has tres falsas ordo ita q affirmationi veræ contradictoria negatio simpliciter sola est contraria, quia est simpliciter respectu illius per se falsa. Affirmatiua autem contrarij, est per accidens cõtraria quia est per accidens falsa. Vniuersalis vero negatio tanq̃ medium sapiens utriusq; extremi naturam, relata ad contrarij affirmationem est per se contraria, & per se falsa: relata autem ad negationem contradictoriam est per accidens falsa & cõtraria. Sicut rubrum ad nigrum est album, & ad album est nigrum: vt dicitur in. 5. Physi. Aliud igitor est loqui de negatione vniuersali in ordine ad affirmationem contrarij: & aliud in ordine ad negationem contradictoriam. Si enim primo modo loquamur sic negatio vniuersalis per se contraria, & per se falsa est. Si autem secundo modo non est per se falsa nec contraria affirmationi. Quia ergo agitur ab Arist. nunc qõ inter affirmationem contrarij, & negationem, quæ earum contraria sit affirmationi veræ, & non agitur quæstio ipsarum negationum inter se quæ. s. earum contraria sit illi affirmationi: vt patet in toto processu quæstioni, ideo Arist. indistincte dixit q vtraq; negatio est contraria affirmationi veræ, & non affirmatio cõtrarij. Intendens per hoc declarare diuersitatem quæ est inter affirmationem contrarij & negationem in hoc, q veræ affirmationi contrariantur, & non intendens dicere q vtraq; negatio est simpliciter contraria. Hoc enim in dubitatione non est quæsitum: sed illud tantũ. Et similiter dixit q nihil interest si quis ponat negationem vniuersalẽ: nihil enim interest quo ad hoc q affirmatio contrarij ostendatur non contraria affirmationi veræ quod inquirimus. Plurimum autem interesset, si negationes ipsas inter se discutere vellemus, quæ earũ esset affirmationi cõtraria. Sic ergo patet q sobtilissime Arist. locutus de vera contrarietate enontiationum onam uni contrariã posuit in omni materia & q̃titate dum simpliciter contrarias contradictiones asseruit. Deinde, cum dicit.

Margin notes (left): B; In quo cõsi. rñsio ad pri. q.; Vniuer.; C; Dubiũ; D; Totum posteri⁹ partib⁹. — (right): E; F; Vnũ uni tm̃ ɔtra.

ARgi. *Patet etiam fieri non posse, quo ueræ sit contraria uera, aut opinio, aut oratio ulla. Nam contrariæ sunt circa opposita, ut idem uere opinetur, atq; enuntiet. Fieri enim non potest, ut eidẽ contraria simul insunt.*

ANt. *Manifestum est autem, quoniam & ueram ueræ nõ contingit esse contrariam, nec opinionem, nec contradictionem. Contrariæ enim sunt, quæ circa opposita sunt. Circa eadem autem* G *contingit uerum dicere eundem, simul autem non contingit eidem inesse contraria.*

Resumit quoddam dictum vt probet illud dicens. { Manifestum est autem } ex dicendis q { non contingit veram veræ contrariam esse, nec in opinione mentali, nec in contradictione }. i. vocali enuntiatione. Et causam subdit, quia contraria sunt, quæ circa idem opposita sunt, & consequenter enuntiationes & opiniones veræ circa diuersa contrariæ esse non possunt. Circa idem autem contingit simul omnes veras enũtiationes & opiniones verificari, sicut & significata vel repræsentata earum simul illi insunt. Aliter veræ tunc non sunt. Et consequẽter omnes verę enuntiationes & opiniones circa idẽ contrariæ non sunt: quia contraria non cõtingit eidem simul inesse, nullum ergo verũ siue sit circa idem, siue sit circa aliud, est alteri vero contrarium. (Verum uero nõ cõtrariaf.)

H ❡ Et sic finitur expositio huius libri Perihermenias: anno natiuitatis dominicæ. 1496. in festo diui Thomæ Aquinatis: Cui sit honor, & gloria eo q dederit opus a se inceptum tanto tẽpore incompletum, perfici.

❡ Finiunt preclarissima commentaria Angelici, & Diui Doctoris sancti Thomæ Aquinatis almi ordinis prædica. Arist. fidelissimi clarissimiq; interpretis, i libros Perihermenias eiusdem Arist. correctioni cum duplici tex. antiquo, videlicet, & Io. Argiropili Bizantij q̃ diligentissime tradita, summoq; studio singulariter postillata: adiecto insuper copioso repertorio nouiter excogitato, quod omnia tum philosophi, tum etiam s. Thomæ, ac supplementi. 12. lib. quæsita notabilia alpha. demonstrat. per fratrem Tho. Vicentinum eiusdem ordinis vię regularis. s. Theologiæ Lectorem.

DIVI THOMAE AQVINATIS COMMENTARIA IN LIBROS POSTERIORVM ANALYTICORVM ARISTOTELIS,

CVM IOAN. ARGIROPILI, ET ANTIQVI TEXTVS INTERpretatione, quàm diligentissime castigata, incipiunt.

LECTIO. I.

LIBER PRIMVS.

Lec. 1. proœ.

SICVT dicit Philosophus in primo Metaphysi. hominum genus arte & rationibus viuit, in quo uidetur philosophus tangere quoddam hominis proprium in quo a cæteris animalibus differt. Alia enim animalia quodam naturali instinctu ad suos actus agũtur: homo autem rationis iudicio in suis operibus dirigitur. Et inde est ꝙ ad actus humanos faciliter & ordinate perficiendos, diuersæ artes deseruiũt. Nihil enim aliud ars esse videtur, q̃ certa ordinatio rationis qua per determinata media ad debitum finem actus humani perueniunt. Ratio autem non solum dirigere potest inferiorum partium actus, sui directiua est. Hoc enim est proprium intellectiuæ partis, vt in seipsa reflectatur. Nam intellectus intelligit seipsum, & similiter ratio de suo actu ratiocinari potest. Sicut igitur ex hoc ꝙ ratio de actu manus ratiocinatur adinuenta est ars ædificatoria, vel fabrilis, per quas homo faciliter & ordinate huius actus exercere potest: eadem ratione ars quædã necessaria est, quæ sit directiua ipsius actus rationis, per quam. s. homo in ipso actu rationis ordinate, & faciliter, & sine errore procedat.

K — Cur diuersæ ar.

Rõ quid dicat.

Logi. ne ce.

Cur rõnalis.

L — Et hæc est ars logica. i. rationalis scientia. Quæ non solum rõnalis est ex hoc ꝙ est secundum rationem, quod est omnibus artibus commune: sed etiam ex hoc ꝙ est circa ipsum actũ rationis sicut circa propriam materiam. Et ideo videtur esse ars artium, quia in actum rationis nos dirigit, a quo omnes artes procedunt. Oportet igitur Logicæ partes accipere secundum diuersitatem actuum rationis. Sunt autem rationis tres actus: quorum primi duo sunt rationis secundum ꝙ est intellectus quidam. Vna enim actio intellectus est intelligẽtia indiuisibilium siue incomplexorum: secundum quam concipit quid est res. Et hæc operatio a quibusdam dicitur informatio intellectus, siue imaginatio per intellectum. Et ad hanc operationem rationis ordinatur doctrina, quam tradit Arist. in lib. Prædicamentorum. Secunda vero operatio intellectus est compositio vel diuisio intellectus, in qua est iam verum vel falsum. Et huic rationis actui deseruit doctrina, quam tradit Arist. in lib. Perihermenias. Tertius vero actus rationis est secundum id quod est proprium ratiõis. s. discurrere ab vno in aliud, vt per id quod est notum deueniat in cognitionem ignoti. Et huic actui deseruiunt reliqui libri Logicæ.

Logi. diu.

Rõnis. 3 actus.

2. Phy. t. c. 8 a.

M — Attendẽdum est autem, ꝙ actus rationis sunt similes quantum ad aliquid actibus naturæ. Vnde & ars imitatur naturam inquantum potest. In actibus autẽ naturæ inuenitur triplex diuersitas. In quibusdam enim natura de necessitate agit: ita ꝙ non potest deficere. In quibusdam vero natura vt frequentius operatur, licet quãdoq; possit deficere a proprio actu. Vnde in his necesse est esse duplicẽ actũ, vnum qui sit vt in pluribus, sicut cum ex semine generat animal perfectum, alium quando natura deficit ab eo quod est sibi conueniens: sicut cum ex semine generatur aliquod monstrum propter corruptionem alicuius principij. Et hæc etiam tria inueniuntur in actibus rationis. Est. n. aliquis rationis processus necessitatem inducens: in quo non est possibile esse veritatis defectum, & per huius rationis processum scientiæ certitudo acquiritur. Est autem alius rationis processus, in quo vt in pluribus verum concluditur, nec tamẽ necessitatem habẽs. Tertius vero rationis processus est in quo ratio a vero deficit propter alicuius principij defectum quod in ratiocinãdo erat obseruandum. Pars autem logicæ quę primo deseruit, pars Iudicatiua dicitur eo ꝙ iudicium est cum certitudine scientię. Et quia iudicium certum de effectibus haberi nõ potest, nisi resoluendo in p̃ma principia: ideo pars hæc Analytica vocaẽ. i. resolutoria. Certitudo autem iudicij quo per resolutionem habetur est, vel ex ipsa forma syllogismi tantum, & ad hoc ordinatur lib. Priorum analyticorum qui est de syllogismo simpliciter, vel etiam cum hoc ex materia, quia sumuntur propositiones per se, & necessariæ, & ad hoc ordinatur liber Posteriorũ analyticorum, qui est de syllogismo demonstratiuo.

Logi. 1. pars iudicatiua

O — Secundo autem rationis processui deseruit alia pars Logicæ, quæ dicitur Inuentiua. Nam Inuentio non semper est cum certitudine. Vnde de his inuenta sunt iudiciũ requiritur, ad hoc ꝙ certitudo habeatur. Sicut autem in rebus naturalibus, in his quæ vt in pluribus agunt, gradus quidam attenditur (quia quanto virtus naturæ est fortior, tanto rarius deficit a suo effectu) ita & in processu rationis, qui non est cum omnimoda certitudine, gradus aliquis inuenitur: secundum ꝙ magis & minus ad perfectam certitudinem acceditur. Per huiusmodi enim processum quandoq; quidem & si non fiat, scientia, fit tamen fides, vel opinio, vel probabilitas, propter probabilitatem propositionum ex quibus proceditur, quia ratio totaliter declinat in vnam partem contradictionis, licet cũ formidine alterius, & ad hoc ordinatur Topica siue Dialectica. Nam syllogismus dialecticus ex probabilibus est, de quo agitur ab Arist. in libro Topicorum.

Scda pars inuen.

Scda. processus gradus.

Primus gra 2. pcss. Topi.

Syll. dialec.

P — Quandoq; vero non fit completa fides, vel opinio, sed suspicio quædam, quia nõ totaliter declinatur ad vnã partem contradictionis, licet magis declinetur in hanc quàm in aliam. Et ad hoc ordinatur Rhetorica. Quandoq; vero sola existimatio declinat in aliquam partem contradictionis propter aliquam repræsentationem, ad modum quo fit homini abominatio alicuius cibi, si repræsentetur ei sub similitudine alicuius abominabilis. Et ad hoc ordinatur Poetica. Nam poetæ est inducere ad aliquod virtuosum, per aliquam præcedentem repræsentationem. Omnia autem hæc ad rationalem philosophiam pertinent. Inducere enim ex vno in aliud, rationis est. Tertio autem processui rationis deseruit pars Logicæ, quæ dicitur Sophistica, de qua agit Aristo. in libro Elenchorũ. Alijs igitur partibus Logicæ prætermissis, ad præsens attendendum est circa partem iudicatiuã prout traditur in lib. Poste. analyticorum, qui diuiditur in duas partes. In prima ostendit necessitatem demõstratiui syllogismi: de qua est iste liber. In secunda parte de ipso syllogismo determinat: ibi {scire autem opinamur.}

Secũdus gra. Rheto.

Tertius gra. Poetica.

Poe. est.

Tertio pce deser. Sophist.

Q — Lec. 4. Et. dem.

Necessitas autem cuiuslibet rei ordinatæ ad finem, ex suo fine sumitur, finis autem demonstratiui syllogismi est scientiæ acquisitio. Vnde si scientia non posset acquiri per syllogismum vel argumẽtum, nulla esset necessitas demõstratiui sylli. Posuit autem Plato ꝙ scientia nõ causatur in nobis ex syllogismo, sed ex impressione formarum idealium in animas nostras, ex quibus etiam effluere dicebat formas naturales in rebus naturalibus, quas ponebat esse participationes quasdam formarum a materia separatarũ. Ex quo sequebatur ꝙ agentia naturalia non causabant formas in rebus inferioribus: sed solum materiam præparabant ad participandum formas separatas. Et similiter ponebat ꝙ per studium, & exercitium non causabatur in nobis scientia: sed tantum remouebantur impedimenta, & reducitur homo quasi in memoriam eorum quæ naturaliter scit ex impressione formarũ separatarum. Sententia autem Aristot. est contraria quãtum ad vtrunque. Ponit enim quòd formæ naturales reducuntur

Causa scia s. Pla.

Quid faciat studiũ sm Pla.

Arist. cõ uenien. (?) sentus.

in actum

A in actum a formis, quæ sunt in materia scilicet a formis naturalium agentium. Et similiter ponit ꝙ sciẽtia sit in nobis actu, per aliquam scientiam in nobis præexistentem. Et hoc est fieri in nobis scientiam per syllogismum aut argumentum quodcunque. Nam ex vno in aliud argumentando procedimus.

ARgl. OMnis doctrina, omnisque disciplina intellectiua: ex antecedenti cognitione fieri solet. Id si omnes quo fiunt pacto considerabimus, manifestum profecto fiet.

ANtl. Com. 1. Vide in ance. *Omnis doctrina, & omnis disciplina intellectiua ex præexistente fit cognitione. Manifestum est autem hoc speculantibus in omnes.*

Ad ostendendum igitur necessitatem demonstratiui syllogismi, præmittit Aristot. ꝙ cognitio in nobis acquiritur ex aliqua cognitione præexistenti. Duo igitur facit. Primo ostendit propositum. Secundo docet modum præcognitiõis: ibi. { Dupliciter autem. } Circa primum duo facit. Primo inducit vni-
Lect. 2.
B uersalem propositionem propositum continentem scilicet ꝙ acceptio cognitionis in nobis fit ex aliqua præexistenti cognitione. Et ideo dicit. { Omnis doctrina, & omnis disciplina. } non autem omnis cognitio, quia non omnis cognitio ex priori cognitione dependet. Esset enim in infinitum ire: Omnis autem disciplinæ acceptio ex præexistente cognitione fit. Nomẽ autem Doctrinæ, & Disciplinæ ad cognitionis acquisitionem pertinet. Nam doctrina est actio eius, qui aliquid cognoscere
Doctrina disciplina facit. Disciplina autem, est receptio cognitionis ab alio. Nec accipitur hic doctrina, & disciplina secundum ꝙ se habent ad acquisitionem scientiæ tantum, sed ad acquisitionem cognitionis cuiuscunque. Quod patet, quia manifestat hanc propositionem etiam in disputatiuis, & rhetoricis disputationibus, per quas non acquiritur scientia. Propter quod etiam non dicit ex præexistenti scientia, vel intellectu, sed vniuersaliter cognitione. Addit autem intellectiua, ad excludẽdum acceptionem cognitionis sensitiuæ, vel imaginatiuæ. Nam procedere ex vno in aliud, rationis est solum. Secundo, cum dicit.

ARgl. *Mathematicæ namque scientiæ illo comparantur modo, & quæque cæterarum artium.*

ANtl. *Mathematicæ enim scientiarum per hunc modum fiunt, & aliarum unaquæque artium.*

C Manifestat propositionem præmissam per inductionem. Et primo in demonstratiuis in quibus acquiritur scientia. In his autem principaliores sunt Mathematicæ scientiæ, propter certissimum modum demonstrationis. Consequenter autem sunt & aliæ artes, quia in omnibus est aliquis modus demõstrationis, aliter non essent scientiæ. Secundo, cum dicit.

ARgl. *Sane circa quoque rationes, cum per ratiocinationes, aut inductionem, proceditur: idem seruari modus uidetur. In utrisque namque per antea nota doctrina nimirum fit, quippe cum in altera tanquam a cognoscentibus propositiones accipiantur, in altera per singularia tam notum ipsum ostendatur uniuersale.*

ANtl. *Similiter autem & circa orationes, quæ per syllogismos, &*
D *quæ per inductionem. Vtræque enim per prius nota, faciunt doctrinam, hæ quidem accipientes tanquam a notis: illæ uero demonstrantes uniuersale per id quod manifestum est singulare.*

Manifestat idem in orationibus disputatiuis, siue dialecticis, quæ vtuntur syllogismo & inductione: in quorum vtroque proceditur ex aliquo præcognito. Nam in syllogismo accipitur cognitio alicuius vniuersalis conclusi, ab aliis vniuersalibus notis. In inductione autem concluditur vniuersale ex singularibus, quæ sunt manifesta. Tertio, cum dicit.

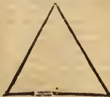
ARgl. *Simili profecto modo, & oratoriæ rationes suadent. Aut. n. exemplis, quod est inductio, aut enthymematibus, quod quidem est ratiocinatio, facultas ipsa solet oratoria suadere.*

ANtl. *Similiter autem & rhetoricæ persuadent. Aut enim per exẽpla, quæ est inductio, aut per enthymema, quod uere est syllogismus.*

Manifestat idem in rhetoricis, in quibus persuasit per enthymema, aut per exemplum non per syllogismum, aut inductio- E
nem completam, propter incertitudinem materiæ circa quã versatur scilicet circa actus singulares hominum: in quibus vniuersales propositiones non possunt veræ assumi. Et ideo loco syllogismi, in quo necesse est esse aliquam vniuersalem, vtitur aliquo enthymemate, in quo non necesse est esse aliquam vniuersalem. Et similiter loco inductionis, in qua concluditur vniuersale, vtitur aliquo exemplo, in quo proceditur a singulari, non ad vniuersale, sed ad singulare. Vnde patet ꝙ sicut enthymema est quidam syllogismus detruncatus: ita exemplum est quædam inductio imperfecta. Si ergo in syllogismo & inductione proceditur ex aliquo præcognito, oportet idem intelligi in enthymemate, & exemplo.

Dupliciter autem oportet præcognoscere. Quædam enim esse, quædam quid dictu significent, quædam utroque modo antea ARgl.
F *percipiamus oportet. Veluti de quouis quidem affirmationem, aut negationem dici uerum esse, triangulum autem hoc significare. Vnitatem uero utroque modo & quid significet, & etiam esse. Non enim unumquodque istorum simili modo nobis est manifestũ.*

Triangulus.

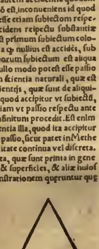

Dupliciter autem necessarium est præcognoscere. Alia nãque quia sunt prius opinari necesse, alia uero quid est ꝙ dicitur intelligere oportet quædam autem utraque. Vt quoniam omne quidẽ, aut affirmare, aut negare uerum est, quia est, triangulum autẽ, quoniam hoc quidem significat, sed unitatem utraque, & quid significat, & quia est. Non enim similiter horum unumquodque manifestum nobis est. ANtl. Vide in anno. Com. 5. G

LECTIO. II.

POSTQVAM ostendit Philosophus ꝙ omnis disciplina ex præexistenti fit cognitione: nũc ostendit quid sit modus præcognitionis. Et circa hoc duo facit. Primo determinat modum præcognitionis quãtum ad illa quæ oportet cognoscere, vt habeatur conclusionis cognitio, cuius scientia quæritur. Secundo determinat modum præcognitiõis ipsius conclusionis: cuius scientia per demonstrationem quæritur: ibi. { Antequam sit inducere. } In præcognitione aũt duo includuntur scilicet cognitio, & cognitionis ordo. Primo ergo Lect. 3.
determinat modum præcognitionis quantum ad ipsam cognitionem. Secundo quantum ad cognitionis ordinem: ibi. { Est H
autem cognoscere. } Circa primum sciendum est ꝙ id cuius Conclu. scia p demõ. qri.
scientia per demonstrationem quæritur, est conclusio aliqua in qua propria passio de aliquo subiecto prædicatur, quæ quidem cõclusio infertur ex aliquibus principiis. Et quia cognitio simplicium præcedit cognitionem compositorum, necesse est ꝙ Conclu. præcog.
antequam habeatur cognitio cõclusionis, cognoscatur aliquo modo subiectum & passio. Et similiter oportet ꝙ cognoscatur principium, ex quo conclusio infertur: cũ ex cognitione principii cõclusio innotescat. Horum autem trium. s. principii, subiecti, & passionis, est duplex modus præcognitionis. s. quia est, & quid est. Ostensum aũt est in. 7. Meta. ꝙ complexa non defi- T. c. 12. 13 et 14
nitur. Hominis enim albi non est aliqua definitio, & multo minus enontiationis alicuius. Vnde cum principium sit enuntiatio quædam, non potest præcognosci de ipso quid est, sed solum quia verum est. De passione autem potest quidem sciri quid est, quia vt in eodem libro ostenditur, accidentia quodam mõdo definitionem habent. Passionis autem esse & cuiuslibet lec. 4. 3. ex 4. T. c. 17. lec 4. ex 4.

I accidentis est inesse subiecto, quod quidem in demonstratione concluditor. Non ergo de passione præcognoscitor quia est, sed solum quid est. Subiectum autem definitionem habet, & eius esse a passione non dependet, sed suom esse proprium præintelligitur ipsi esse passionis in eo. Et ideo de subiecto oportet præcognoscere & quid est, & quia est, præsertim cum ex definitione subiecti & passionis sumatur mediom demonstrationis. Propter hoc ergo dicit Philosophus, ꝙ dupliciter necessarium est præcognoscere, quia duo sunt quæ præcognoscuntor de his, quorum præcognitionem habemus scilicet quia est, & quid est. Et alia sunt de quibus necesse est primo cognoscere, quia sunt, sicut principia de quibus postea exemplificat, ponēs in exemplo primum omnium principiorum, scilicet quòd de vnoquoq; est affirmatio vel negatio vera. Alia vero sunt de quibus oportet præintelligere quid est quod dicitor, id est quid significatur per nomen scilicet de passionibos. Et non dicit qd. est simpliciter, sed quid est quod dicitur, quia antequam sciatur de aliquo an sit, non potest sciri proprie de eo quid est. Nō entium enim non sunt definitiones. Vnde quæstio, an est, præcedit quæstionem quid est: Sed non potest ostendi de aliquo an sit, nisi prius intelligatur quid significatur per nomen. Propter quod etiam Philosophos in quarto Metaphy. in disputatione contra negantes principia docet incipere a significatione nominum. Exemplificat autem de triangulo, de quo oportet præscire quoniam nomen eius hoc significat quod scilicet in sua definitione continetur. Cum autem accidentia quodam ordine ad sobstantias referantur: nō est inconueniens id quod est accidens in respectu ad aliquid, esse etiam subiectom respectu alterius. Sicut superficies est accidens respectu substantiæ corporalis, quæ tamen superficies est primum subiectum coloris. id autem quod est subiectom, ita ꝙ nullius est accidēs, substantia est. Vnde in illis scientijs quorum subiectum est aliqua substantia, id quod est subiectuo nullo modo potest esse passio sicut est in philosophia prima, & in scientia naturali, quæ est de subiecto mobili. In his autem scientijs, quæ sunt de aliquibus accidentibus: nihil prohibet id quod accipitur vt subiectū, respectu alicuius passionis, accipi etiam vt passio respectu anterioris subiecti. Hoc tamen non in infinitum procedit. Est enim deuenire ad aliquod primum in scientia illa, quod ita accipitur vt subiectum, quod nullo modo vt passio, sicut patet in Methematicis scientijs, quæ sunt de quantitate continua vel discreta. Supponuntur enim in his scientijs ea, quæ sunt prima in genere quantitatis: sicot vnitas, & linea, & superficies, & aliæ huiusmodi. Quibus suppositis per demonstrationem quęruntur quędam alia, sicut triangulus æquilaterus, quadratum in geometrijs, & alia huiusmodi. Quę quidem demōstrationes quasi operatiuę dicuntur, vt est illud, super rectam lineam datam, triā gulum æquilaterum constituere. Quo adinuēto rursus de eo aliquę passiones probantur, sicut ꝙ eius anguli sont ęquales, aut aliquid huiusmodi.

M Patet ergo ꝙ triangulus in primo modo demonstrationis se habet vt passio: in secundo se habet vt subiectum. Vnde philosophus hic exemplificat de triangulo, vt passio est, non vt est subiectum: com dicit. { De triangulo oportet pręscire quoniam hoc significat. } Dicit etiam ꝙ quædam sont, de quibus oportet præscire vtrunq; scilicet quid est, & quia est. Et exemplificat de vnitate, quæ est principium in omni genere quantitatis. Et si enim aliquo modo sit accidens respectu substantiæ, tamen in scientijs mathematicis, quę sunt de quantitate non potest accipi vt passio, sed vt subiectum tantum: cum in hoc genere non habeat prius. Rationem huiusmodi diuersitatis ostendit. Quia non est similis modus manifestationis prędictorum scilicet principij passionis, & subiecti. Non enim est eadem ratio cognitionis in ipsis. Nam principia cognoscuntur per actum componentis & diuidentis. Subiectum autem & passio per actum apprehēdentis quod quid est. Quod quidem non similiter competit subiecto & passioni, cum subiectom definiatur absolute, quia in definitione eius non ponitur aliquid, quod sit extra essentiam ipsius. Passio autem definitur cum dependentia ad subiectum, quod in eius definitione ponitor. Vnde ex quo non eodem modo cognoscuntur, nō est mirum si eorum diuersa pręcognitio sit. Deinde, cum dicit. N

Fit autem ut cognoscamus quædam prius cognoscentes. Quorundam etiam simul accipientes cognitionem, uelut quæcunque sunt sub uniuersali, quorum habetur cognitio. Nam omnem triangulum tres angulos duobus, rectis æquales habere antea sciuimus, at id, quod est in semicirculo triangulum esse simul inducentes agnouimus. Hoc enim pacto nonnullas discimus rerum, & non per medium extremum cognoscimus, quæcunque iam singulares sunt, & de nullo prædicantur subiecto.

Est autem cognoscere alia quidem prius cognoscentem, quorundam autem simul accipere notitiam, ut quæcunque contingunt esse sub uniuersalibus, quorum habent cognitionem. Quòd enim omnis triangulus habet tres angulos duobus rectis æquales præsciuit, q; uero hoc, quod est in semicirculo, triangulus sit, simul inducens cognouit. Quorundam enim hoc modo disciplina est, & non per medium ultimum cognoscitur, ut quæcunque iam singularium contingunt esse, & non de subiecto aliquo.

Triangulus in semicirculo.

P

Determinat modum præcognitionis ex parte ipsius ordinis, quem quidem præcognitio importat. Est enim aliquid prius altero & secundum tempus, & secundum naturam. Et hic duplex ordo in præcognitione considerandus est. Aliquid enim præcognoscitur prius, sicut prius notum tempore. Et de his dicit ꝙ alia contingit cognoscere aliquem cognoscentem ea prius tempore, quàm illa quibus præcognosci dicuntur. Quædam vero cognoscuntur simul tempore, sed sunt prius natura. Et de his dicit quòd quorundam præcognitorum simul tempore est accipere notitiam, & illorum, quibus præcognoscuntur. Quæ autem sunt ista manifestat subdens, ꝙ huiusmodi sunt, quæconque continentor sub aliquibus vniuersalibus, quorum habēt cognitionem, id est de quibus notum est ea sub talibus vniuersalibus contineri. Et hoc vlterius manifestat per exemplum. Cum enim ad conclusionem inferendam duę propositiones requirantur scilicet maior & minor, scita propositione maiori, nondum habetur conclusionis cognitio. Maior ergo propositio præcognoscitur conclusioni: non solum natura, sed tempore. Rursus autem si in minori propositione inducatur, siue assumatur aliquod contentum sob vniuersali propositione, quæ est maior, de quo manifestum non sit, ꝙ sub hoc vniuersali contineatur, nondum habetur conclusionis cognitio, quia nondum erat certa veritas minoris propositionis. Si autem in minori propositione assumatur terminus, de quo manifestum sit ꝙ continetur sub vniuersali in maiori propositione: patet veritas minoris propositionis, quia id quod accipitur sub vniuersali, habet eius cognitionem, & sic statim habetor conclusionis cognitio. Vt si sic demonstraret aliquis, Omnis triangulus habet tres angulos æquales duobus rectis: ista cognita, nondum habetur conclusionis cognitio, sed com postea accipitur, hæc figura in semicirculo descripta est triangulus, statim scit quòd habet tres angulos æquales duobus rectis. Si autem non esset manifestum, quòd hæc figura in semicircylo descripta esset triangulus, nondum statim in-

ducta

Marginal notes: Mediū demon. — K q. an est præcedit q. quid est. — T. cō 11. Lec. 7. — Vnū accidens esse subiectum alterius. — In phe. phy. — L — Cogni. prin. Sub. & passionis — ARgl. — A Nrl. Vide in annot. Com 3. — O — Vide in anno. — Prius duplex ordo in præcognitione. — Q Maior præcognoscitur conclusioni ... Q si in minore ...

A ducta assumptione sciretur conclusio, sed oportet ulterius aliquod medium quærere, per quod demonstraretur hanc figuram esse triangulum. Exemplificans autem philosophus de his, quæ cognoscuntur ante conclusionem prius tempore, dicit ꝙ aliquis per demonstrationem conclusionis cognitionem accipiens hanc propositionem præsciuit etiam secundum tempus scilicet ꝙ omnis triangulus habet tres angulos duobus rectis æquales. Sed inducens hanc assumptionem, scilicet ꝙ hoc quod est in semicirculo sit triangulus, simul tempore simul cognouit conclusionem, quia hoc inductum habet notitiam vniuersalis, sub quo continetur, vt non oporteat ulterius mediũ quærere. Et ideo subdit ꝙ. { Quorundam est hoc modo disciplina. } id est eorum accipitur cognitio per se, & non oportet ea cognoscere per aliquod aliud medium, quod sit ultimum in resolutione, qua mediata ad immediata reducuntur. Vel potest legi sic. Quod. { Vltimum. } id est extremum, quod acci
B pitur sub vniuersali medio, non cognoscatur esse sub illo vniuersali, per aliquod aliud medium. Et quæ sunt ista, quæ habẽt cognitionem sui vniuersalis, manifestat subdens, ꝙ huiusmodi sunt singularia, quæ non dicuntur de aliquo subiecto: cũ inter singularia & speciem nullum medium possit inueniri.

ARgi. *Antea uero, quam sit inductio, uel ratiocinatio facta, partim fortasse dicendum est scire, partim nescire. Quod enim non sciuit si sit simpliciter, id quoquo modo scit. Duobus rectis æquales habere patet hoc pacto quidem scire, quia uniuersaliter scit simpliciter uero nescire.*

ANtl. *Antequam sit inducere, aut accipere syllogismum, quodammodo fortasse dicendum est scire, modo autem alio non. Quod enim nesciuit si est simpliciter, hic quodammodo sciuit. Et quod duos rectos habet hoc nesciuit simpliciter, sed manifestum est q. sic quidem scit, simpliciter autem non scit.*

LECTIO. III.

Cõ.4. POSTQVAM ostendit Philosophus quomodo oportet præcognoscere quædam alia, antequam de conclusionẽ cognitio sumatur: nunc vult ostendere quomodo ipsam conclusionem
C contingit præcognoscere, antequam cognitio sumatur de ea per syllogismum, vel inductionem. Et circa hoc duo facit. Primo namq; determinat veritatem, dicens ꝙ antequam inducatur inductio, vel syllogismus ad faciendum cognitionem de aliqua conclusione, illa conclusio quodammodo scitur, & quodammodo non, simpliciter enim nescitur, sed solum secundum quid. Sicut si debeat proba
Cõ.pco. sm qd ri ista conclusio, triangulus habet tres angulos æquales duobus rectis, antequam demonstretur, ille, qui per demonstrationem accipit scientiam eius, nesciuit simpliciter, sed scit secundum quid. Vnde quodammodo præsciuit, simpliciter autem non. Cuius quidem ratio est, quia sicut iam ostensum est oportet
Lectiõe p cedẽt. principia conclusioni præcognoscere. Principia autem se habent ad conclusiones in demonstratiuis: sicut causæ actiuæ in
Lec. 31. Lec. 1. naturalibus ad suos effectus. Vnde in secundo Physicorum propositiones syllogismi ponuntur in genere causæ efficientis. Ef-
D fectus autem antequam producatur in actu, præexistit quidem in causis actiuis virtute: non autem actu, quod est simpliciter
Tex. ul. esse. Et similiter antequam ex principijs demonstratiuis deducatur conclusio, in ipsis principijs quidem præcognitis præcognoscitur conclusio virtute, non tamen actu. Sic enim in eis p̄existit. Et sic patet ꝙ non præcognoscitur simpliciter, sed secundum quid est. Secundo, ibi.

ARgi. *Quod nisi ita sit, eueniet ea profecto, quæ est in Menone dubitatio. Aut enim nihil quisquam discet, aut ea quæ scit.*

ANtl. *Si uero non, Menonis ambiguitas contingit. Aut enim nihil discent, aut quæ nouerunt.*

Dub. Pla. Excludit ex veritate determinata quandam dubitationem, quam Plato ponit in libro Menonis, sic intitulato ex nomine sui discipuli. Est autem dubitatio talis. Inducit enim quendam omnino imperitum artis Geometricæ interrogatum ordinate de principijs per se notis: ex quibus geometrica conclusio E
concluditur, incipiendo ex principijs per se notis: ad quæ omnia illa, ignarus geometriæ id quod verum est respondit, & sic deducendo quæstiones vsq; ad conclusionem per singula verũ respondit. Ex hoc igitur vult habere, ꝙ & illi, qui videntur imperiti aliquarum artium, antequam de eis instruantur, earum notitiam habent. Et sic sequitur ꝙ vel homo nihil addiscat, vel addiscat ea, quæ prius nouit. Circa hoc ergo quatuor facit. Primo enim proponit ꝙ prædicta dubitatio vitari nõ potest, nisi supposita prædeterminata veritate scilicet ꝙ conclusio quam quis addiscit per demonstrationem, vel inductionẽ, nota erat non simpliciter, sed secundum ꝙ est virtute in suis principijs, de quibus aliquis ignarus scientiæ interrogatus veritatem respondere potest. Secundum vero Platonis sententiam conclu Cõ.pco-gni sm Plato.
sio erat præcognita simpliciter. Vnde non addiscebatur de nouo, sed potius per deductionem aliquam rationis, in memoriã reducebatur. Sicut etiam de formis naturalibus Anaxagoras ponit ꝙ ante generationem præexistebant in materia simpliciter. Aristo. vero ponit ꝙ præexistunt in potentia, & nõ simpliciter. Secundo, cum dicit. F

Non enim ita dicendum est, ut quidam soluere nituntur. Scisne omnem dualitatem esse parem? Annuente uero interrogato, offerunt ei dualitatem quandam, quam quidem nõ putabat esse, quare nec parem esse. Soluunt igitur non omnem se scire dicentes esse parem dualitatem, sed eam, quam sciunt esse dualitatem. ARgi.

Non enim sicut quidam argumentantur, soluere, dicendum est, Nunquid sciuisti omnem dualitatem, quoniam par est, aut non? Dicente autem sic, attulerant quandam dualitatem, quam non opinatus est esse. Soluunt enim dicentes, non cognoscere omnem dualitatem parem esse, sed quam sciunt q. dualitas sit. A Ntl.

Ostendit falsam quorundam obviationem ad dubitationẽ Platonis, qui scilicet dicebant ꝙ conclusio antequam demonstraretur, vel quorumq; modo addisceretur, nullo modo erat cognita. Poterat enim eis obijci secundum Platonis dubitatio Introdu. du. sm Pla.
nem hoc modo. Si quis interrogaretur ab aliquo imperito, nũ G
quid tu scis ꝙ omnis dualitas par est? & dicente eo, id est concedente se scire, afferret quandam dualitatem, quam ille interrogatus non opinaretur esse, puta illam dualitatem quæ est tertia pars senarij, concluderetur ꝙ sciret tertiam partem senarij esse numerum parem, quod erat ei incognitum, sed per demonstrationem inductam addiscit. Et sic videtur sequi quod vel non hoc addiscat, vel addidicerit quod prius sciuit. Vt igitur hanc dubitationem euitarent soluebant dicentes, ꝙ ille interrogatus, qui respondet se scire ꝙ omnis dualitas sit numerus par, non dixit se cognoscere omnem dualitatem simpliciter, sed illam, quam sciuit esse dualitatem. Vnde cum ista dualitas, quæ est illata fuerit ab eo penitus incognita, siue ignota, nullo modo sciuit ꝙ hæc dualitas esset numerus par. Et sic sequitur ꝙ apud cognoscentem principia nullo modo conclusio sit præcognita, neq; simpliciter, neq; secundum quid. Tertio, ibi.

Et tamen sciunt quidem id cuius habent demonstrationem, & acceperunt. Acceperunt autem non omnis eius, quod sciunt ARgi. H
esse triangulum, aut numerum, sed simpliciter de omni numero, atque triangulo, demonstrationem. Nulla enim huiuscemodi propositio sumitur, quem tu scis numerum, aut quam scis rectarum linearum figuram, sed absolute de quolibet.

Et etiam sciunt cuius uere demonstrationem habent, & cuius acceperunt. Acceperunt autem non de omni, cuius utique sciunt q. triangulus, aut numerus sit, sed simpliciter de omni numero, & triangulo. Neque enim una propositio arripitur huiusmodi, q. quem tu nosti numerum, aut quam nosti rectam lineam, sed de omni. ANtl.

Linea recta.

Improbat hanc solutionem hoc modo. Illud scitur, de quo

I demonstratio habetur, vel de quo de nouo accipitur demonstratio. Et hoc dicitur propter addiscentem qui incipit scire. Ad discentes autem non accepiūt demonstrationem de omni dualitate de qua sciunt, sed de omni simpliciter, & similiter de omni numero, aut de omni triangulo. Non ergo verom est quòd sciat de omni numero, quem scit esse numerum, aut de omni dualitate, quam scit esse dualitatem, sed de omni simpliciter. Quòd autem non sciat de omni numero, quem scit esse numerum, sed de omni simpliciter, probat ibi. { Neq; enim vna propositio &c. } Conclusio cum præmissis conuenit in terminis. Nam subiectum & prædicatum conclusionis sunt maior & minor extremitas in præmissis. Sed in præmissis non accipitur aliqua propositio de numero, aut de recta linea, cum hac additione, quam tu nosti, sed simpliciter de omni. Neq; ergo conclusio demonstrationis est, cum additione prædicta, sed simpliciter de omni. Quarto, ibi.

K ARgi. *Sed nihil (ut arbitror) obstat, ut id sciat, quod discit, sed si hoc pacto, uelut ea ratione, qua discit, eodem modo.*

ANti. *Sed nihil (ut opinor) prohibet, quoniam est quod addiscit, sic scire, est autem sic ignorare. Inconueniens enim non est si scit quodammodo, quod addiscit, sed si hoc modo, ut inquantum ad discit, & scit.*

Ponit veram solutionem dubitationis prædictæ secundum prædeterminatam veritatem dicens, φ illud quod quis addiscit, nihil prohibet primo quodammodo scire, & quodammodo ignorare. Non enim est inconueniens, si aliquis quodammodo præsciat id, quod addiscit, sed esset inconueniens, si hoc Addisce re. modo præcognosceret, secundum φ addiscit. Addiscere enim proprie est scientiam in aliquo generari. Quod autem generatur, ante generationem non fuit omnino ens, sed quodammodo eos, & quodammodo non ens. Ens quidem in potentia, nō Gñari. ens vero actu. Et hoc est generari, reduci de potentia in actum. L Vnde nec id quod quis addiscit, erat omnino prius notum, vt Plato posuit, nec omnino ignotum, vt secundum solutionem supra improbatam ponebatur. Sed erat notum potentia, siue virtute in principijs præcognitis vniuersalibus, ignotum autē actu secundum propriam cognitionem. Et hoc est addiscere reduci de cognitione potētiali, seu virtuali, aut vniuersali: in cognitionem propriam & actualem.

ARgi. *Scire autem unamquamq; rem simpliciter, sed non ut sophistæ per accidens, arbitramur.*

ANti. Vide in anno. Cā. v. *Scire autem opinamur unumquodq; simpliciter, sed non sophistico modo, quod est secundum accidens.*

LECTIO. IIII.

POSTQVAM ostendit Philosophus necessitatem syllogismi demonstratiui, hic iam incipit de ipso syllogismo demonstratiuo determinare. Et diuiditur i duas partes. In prima determinat de syllogismo demonstratiuo. In secunda de medio, ex quo syllogismus demonstrati- (M) (Lec. 1.) uus procedit. Et hoc in secundo libro: ibi. { Quæstiones sunt æquales numero. } Prima diuiditur in duas. In prima determinat de syllogismo demonstratiuo absolute. In secunda comparando demonstrationem vniuersalem ad demonstrationem Lec. 37. particularem: ibi. { Cum autem demonstratio sit alia quidem vniuersalis. } Prima in duas diuiditur. In prima determinat de syllogismo demonstratiuo. In secunda ostendit φ non sit in de Lec. 31. monstrationibus in infinitum procedere: ibi. { Est autem omnis syllogismus per tres terminos. } Prima diuiditur in duas. In prima determinat de syllogismo demonstratiuo per quem Lec. 27 acquiramus scientiam. In secunda ostendit quomodo etiam in nobis per syllogismū acquiritur ignorantia: ibi. { Ignorantia autem secundum negationem. } Circa primum tria facit. Primo determinat de syllogismo demonstratiuo ostendendo qd sit. Secundo determinat de materia syllogismi demonstratiui, Lec. 9. ostendendo quæ & qualia sint, ex quibus est: ibi. { Quoniam autem impossibile est. } Tertio determinat de forma ipsius, N ostendendo in qua figura præcipue fiat: ibi. { Figuratum autē Lec. 5. magis faciens scire. } Circa primum tria facit. Primo ostendit Lec. 7. de demonstratiuo syllogismo, quid est. Secundo notificat quædam, quæ in definitione syllogismi demonstratiui ponuntur: Defīō in his quæ sunt pp finem ibi. { Est autem principium demonstrationis. } Tertio excludit quosdam errores, qui ex præmissis circa demonstrationem oriri possunt: ibi. { Quibusdam quidem igitur. } Circa primū sciendum est φ in omnibus, quæ sunt propter finem, definitio quæ est per causam finalem, est ratio definitionis, quæ est per causam materialem, & medium probans ipsam. Propter hoc enim oportet vt domus fiat ex lapidibus & lignis, quia est operimentum protegens nos a frigore & æstu. Sic igitur de demōstratione dat hic duas definitiones, quarum vna sumitur a fine demonstrationis, quod est scire. Et ex hac concluditur altera, quæ sumitur a materia demonstrationis. Vnde circa hoc tria facit. Primo definit ipsum scire. Secundo definit demonstrationem per finem eius, qui est ipsum scire: ibi. { Dicimus autem O scire. } Tertio ex vtraq; definitione concludit definitionem demonstrationis, quæ sumitur per comparationem materiæ demonstrationis: ibi. { Si igitur est scire vt posuimus. } Circa Scīr sim pl'r & sciūl' qd primum quinq; facit. Primo enim determinat cuiusmodi scire sit, quod definire intendit. Circa quod sciendum est φ aliqd dicimur scire simpliciter, quando scimus, id in seipso. Dicimur scire aliquid secundum quid, quādo scimus illud in alio, in quo est, vel sicut pars in toto. Sicut scientes domum, dicimur scire parietem. Vel sicut accidens in subiecto, sicut scientes Coriscū, Le. 5. x diceremur scire venientem. Vel sicut effectus in causa, sicut dictum est supra φ conclusionem percipimus in principijs. Vel quocunq; simili modo. Et hoc est scire per accidens, quia scito aliquo per se, dicimur scire id quod accidit ei quocunq; modo. Intendit igitur philosophus definire scire simpliciter, non autem scire secundum accidens. Hic enim modus sciendi est sophisticus. Vtuntur enim sophistæ tali modo arguendi. Cognosco Coriscum: Coriscus est veniens, ergo cognosco venientem. Secundo, cum dicit. Ari. def scire simplr. P

ARgi. *Cum causam, ob quam res est, illius causam esse, & fieri non posse, ut res aliter sese habeat, cognoscere arbitramur.*

ANti. *Cum causam arbitramur cognoscere, propter quam res est, & quoniam illius causa est, & non est contingere hoc aliter se habere.*

Ponit definitionem ipsius scire simpliciter. Circa quod considerandum est φ scire aliquid est perfecte cognoscere ipsum, T. c. 4 l. 2. tex. cap. ult. hoc autem est perfecte apprehendere ipsius veritatem. Eadem enim sunt principia esse rei, & veritatis ipsius, vt patet ex secū do Metaphy. Oportet ergo scientem si est perfecte cognoscēs φ cognoscat causam rei scitę. Et propter hoc dicit. { Cum causam arbitramur. } Si autem cognosceret causam tantum, non dum cognosceret effectum in actu, quod non est scire simpliciter, sed virtute tantum, quod est scire secundum quid, & quasi per accidens. Et ideo oportet scientem simpliciter, cognoscere etiam applicationem causæ ad effectum. Et propter hoc di- Scire sī simplr. cit. { Et quoniam illius causa est. } Quia vero scientia est etiam certa cognitio rei, quod autem contingit aliter se habere non potest aliquis per certitudinē cognoscere: ideo vlterius oportet φ id quod scitur nō possit aliter se habere. Quia igitur sciē Q tia est perfecta cognitio: ideo dicit. { Cum causam arbitramur cognoscere. } Quia vero est actualis cognitio, per quā scimus Epilog. simpliciter, addit. { Et quoniam illius est causa. } Quia vero est certa cognitio, subdit. { Et non est contingere aliter se habere. } Tertio, ibi.

ARgi. *Patet igitur ipsum scire tale quid esse. Nam & hi qui nesciūt & hi qui sciunt, ita sese habere putant, quorum ipsi scientes, & ita sese etiam habent.*

ANti. *Manifestum igitur est quòd huiusmodi aliquid scire scit. Et namque non scientes, & scientes: hi quidem opinantur ipsi sic se habere, scientes autem & eam habent.*

Manifestat positam definitionem propter hoc, φ tam scientes, quàm non scientes, æstimantes tamen se scire, hoc modo accipiunt

A accipiunt scire sicut dictum est. Nō scientes enim qui æstimant se scire, opinantur sic se habere in cognoscendo, sicut dictum est. Scientes autem vere, sic se habent. Est autem hæc recta manifestatio definitionis. Definitio enim est ratio, quam significat nomen, vt dicitur in quarto Metaphy. Significatio autem nominis accipienda est ab eo, quod intendunt communiter loquentes per id nomen significare. Vnde & in secundo Topicorum dicitur, ꝙ nominibus vtendum est, vt plures vtuntur. Si quis etiam recte consideret per hanc notificationem magis ostenditur quid significet nomen, quàm directe aliquid significetur. Non enim notificat scientiam, de qua proprie posset definitio assignari, cum sit species alicuius generis, sed notificat ipsum scire. Vnde & a principio dixit. { Scire autem opinamur &c. } & non dixit. Scire est aliquid tale. Quarto, ibi.

T. c. 28 Lec. 15. Significatio nominis Cap. 5. Post lec.

ARgl. *Quare cuius simpliciter est scientia, id ut aliter sese habeat fieri omnino non potest.*

ANtl. Vide in annot. *Quare cuius simpliciter est scientia, hoc impossibile est aliter se habere.*

B Concludit correlarium quoddam ex definitione, scilicet ꝙ illud, de quo simpliciter est scientia oportet esse necessarium. Quinto, ibi.

ARgl. *Si igitur & alius sciendi sit modus, posterius explicabimus.*

ANtl. *Si quidem igitur & alius est sciēdi modus, posterius dicetur.*

Le. 33. Respondet tacitæ quæstioni, vtrum scilicet sit aliquis alius modus sciendi a prædicto. Quod præmittit se dicturum in sequentibus. Est enim scire per effectum, vt infra patebit. Dicimur etiam aliquo modo scire ipsa principia indemonstrabilia, quorum non est accipere causam. Sed proprius & perfectus sciendi modus est qui prędictus est. Deinde, cum dicit.

ARgl. *Addimus etiam, per demonstrationem etiam scire.*

ANtl. *Dicimus aūt, quia scire per demonstrationem est intelligere.*

Definit syllogismum demonstratiuum per operationem ad finem suum, qui est scire. Circa quod tria facit. Primo ponit quòd scire est finis syllogismi demonstratiui, siue effectus eius, cum scire nihil aliud esse videatur, quàm intelligere veritatem alicuius conclusionis per demonstrationē. Secundo, ibi.

C

ARgl. *Demonstrationem autem dico ratiocinationem eam, quæ scientiam efficit.*

A Ntl. Vide in anno. *Demonstrationem autem dico syllogismum apoditicon, id est facientem scire.*

Definit syllogismum demonstratiuum per huiusmodi finē, dicens, ꝙ demonstratio est syllogismus scientialis, id est faciēs scire. Tertio exponit hoc, quod dixerat scientialem: ibi.

ARgl. *Eam uero scientiam efficere dico, qua scimus, eam ipsam habendo.*

ANtl. *Sed scientialem syllogismum dico, secundum quem in habendo ipsum scimus.*

Dicens ꝙ scientialis syllogismus dicitur, secundum quam scimus: inquantum ipsum habemus, ne forte aliquis syllogismum scientialem intelligeret quo aliqua scientia vteretur.

D Deinde, cum dicit.

ARgl. *Si igitur ipsum scire tale est, quale posuimus: necesse est & demonstratiuam scientiam ex ueris, & primis, medioq; uacantibus, & ex notioribus & prioribus ipsa conclusione, causisq; eiusdem esse.*

A Ntl. *Si igitur est scire ut posuimus: necesse est & demonstratiuam scientiam ex ueris esse, & primis, & immediatis, & notioribus, & prioribus, & causis conclusionis.*

Concludit ex prædictis definitionem syllogismi demonstratiui ex materia sumptam. Et circa hoc duo facit. Primo concludit. Secundo manifestat: ibi. { Verum quidem igitur oportet scire. } Circa primum tria facit. Primo proponit consequentiam, qua demonstrationis materialis definitio concluditur ex præmissis, dicens, ꝙ si scire hoc significat, quod diximus, causam rei cognoscere & cætera necesse est ꝙ demonstratiua scientia, id est quæ per demonstrationem acquiritur procedat, ex propositionibus veris, primis, & immediatis, id est quæ non per aliquod medium demonstrantur, sed per seipsas sunt manifestæ. Quæ quidem immediate dicuntur inquantum carent medio demonstrante: primæ autem in ordine ad alias propositiones, quæ per eas probantur. Et iterum ex notioribus, & prioribus, & causis conclusionis. Secundo, ibi.

E

Propter demō t. me. & ꝑ. quare

ARgl. *Sic enim erunt & ipsa principia propria eius, quod demonstratur.*

ANtl. *Sic enim erūt & principia propria eius, quod demōstratur.*

Excusat se ab additione alterius particulæ, quæ videbatur apponenda, quòd scilicet demonstratio ex proprijs principijs procederet. Sed ipse dicit, ꝙ hoc intelligitur per ea, quæ dicta sunt. Nam quia propositiones demonstrationis sunt causæ conclusionis: necesse est ꝙ sint propria principia eius. Oportet enim esse causas proportionatas effectibus. Tertio, ibi.

2. Phy. t c. 38. lec. 6. te. ex vlti. F

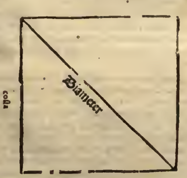
ARgl. *Nam ratiocinatio quidem sine his erit, demonstratio uero non erit. Scientiam enim non faciet.*

ANtl. *Syllogismus quidem erit & sine his, demonstratio autem nō erit. Non enim faciet scientiam.*

Manifestat præmissæ consequentiæ necessitatem: dicens, quòd licet syllogismus non requirat præmissas conditiones in propositionibus, ex quibus procedit: requirit tamen eas demonstratio. Aliter enim non faceret scientiam. Deinde, cum dicit.

ARgl. *Vera igitur esse oportet, quia fieri nequit, ut id, quod nō est, sciatur: ueluti Diametrum commensurabilem esse.*

ANtl. *Verum quidem igitur oportet esse, quoniam nō est scire quod non est, ut q. Diametros sit symetros.*

G

H

Manifestat positam definitionem: manifestans etiam quod immediate dixerat scilicet ꝙ nisi premissæ conditiones demōstrationi adessent scientiam facere non posset. Primo ergo ostendit quod semper procedit ex veris, ad hoc ꝙ scientiam faciat, quia quod non est, non contingit scire, sicut Diametrum esse symetrum, id est commensorabilem lateri quadrati. Dicūtur enim quantitates incommensurabiles, quarum non potest accipi aliqua mensura communis, & huiusmodi quantitates sunt, quarum non est proportio adinuicem sicut numeri ad numerum, quod quidem contingit de Diametro quadrati & eius latere, vt patet ex. 16. Euclidis. Quod autem non est verum, non est. Nam esse, & esse verum conuertuntur. Oportet ergo id quod scitur esse verum. Et sic conclusionem demonstrationis, quæ facit scire, oportet esse veram, & per consequens eius propositiones. Non enim contingit verum sciri ex falsis, & si concludi possit ex eis: vt infra ostendet. Secundo, ibi.

Q̄ sūt incommensurabiles. 2. Met. t c 4 le. 2 te. ex pri. Le. 33. expo. 8.

I
ARgi. *Ex primis autem, & indemonstrabilibus esse, quia non sciet non habens demonstrationem ipsorum. Scire enim non per accidens ea, quorum est demonstratio, nihil aliud est sane, quàm demonstrationem habere.*

ANti. *Ex primis autem indemonstrabilibus est, quia non sciet non habens demonstrationem ipsorum. Scire enim est habere demonstrationem, quorum demonstratio est, non secundum accidens.*

Ostendit ꝙ demonstratio sit ex primis, & immediatis, siue indemonstrabilibus. Nam enim contingit aliquem habere sciētiam, nisi habeat demōstrationem eorum, quorum potest esse demonstratio, & hoc dico per se, & non per accidens. Et hoc ideo dicit, quia possibile esset scire aliquam conclusionem non habens demonstrationem præmissorum, etiam si essent demōstrabilia, quia sciret eam per alia principia, & hoc esset secundum accidens. Detur ergo ꝙ aliquis demonstrator syllogizet ex demonstrabilibus, siue mediatis, aut ergo habet illorum de-
K
Lect 3. usq; ad 36. Demō. quo. ex imme. Cap. 1.
monstrationem, aut non habet, si non habet ergo non scit præmissas, & ita nec conclusionem propter præmissas. Si autem habet, cum in demonstrationibus non sit procedere in infinitum, vt infra ostendet, tandem erit deuenire ad aliqua immediata & indemonstrabilia. Et sic demonstratio oportet ꝙ procedat ex immediatis, vel statim, vel per aliqua media. Vnde & in primo libro Topicorum dicitur, quòd demonstratio est ex proprijs, & veris, aut his, quæ per ea fidem sumpserunt.

Tertio, ibi.

ARgi. *Causæ etiam sint oportet, & notiora, ac priora. Causæ, quia tum scimus, cum cognoscimus causam. Priora siquidem, & causæ sunt, & antea cognita: non illo modo solum, quid significent, sed altero etiam modo. Dupliciter autem sunt priora notioraue. Non enim idem est prius natura, & nostra ex parte prius, neque notius, & nobis etiam notius. Atque ea quidem ad nos priora: notioraue dico, quæ propinquiora sensui sunt: ea uero simpliciter priora notioraue, quæ a sensu longius distant. Sunt autem remotißima quidem ea: quæ sunt uni-*
L
uersalia maxime. Propinquißima uero, singularia ipsa. Atq; hæc inter sese opponuntur. Ex primis autem esse nihil aliud est, quàm ex proprijs principijs esse. Idem enim primum, atque principium dico.

ANti.
Causas quoque notiores oportet esse, & primas causas, quo-
Vide in anno.
niam tunc scimus, tum causas cognoscimus. Et priores: si uere sunt causæ, & notiores: non solum altero modo intelligendo, sed in sciendo, quoniam sunt. Priora autem, & notiora dupliciter sunt. Non enim idem est natura, & ad nos prius: neque notius natura, & nobis notius. Dico autem priora ad nos, & notiora, proxima sensui: simpliciter autem priora, & notiora, quæ longius sunt. Sunt autem quidem longiora uniuersalia, maxime autem propinquiora sensui singularia. Et opponuntur hæc adinuicem. Ex primis autem est, quod ex pro-
M
prijs principijs est. Iam enim dico idem primum, & principiū.

Probat ꝙ demonstrationis propositiones sint causæ conclusionis, quia tūc scimus, cum causas cognoscimus. Et ex hoc ostendit vlterius ꝙ sint priores & notiores, quia omnis causa est naturaliter prior, & notior suo effectu. Oportet autem ꝙ causa conclusionis demonstratiuæ sit notior non solum quantum ad cognitionem quid est, sed etiam quantum ad cognitionem quia est. Non enim ad demonstrandum ꝙ eclipsis solis est sufficit scire ꝙ est lunæ interpositio, sed oportet etiam scire ꝙ luna interponitur inter solem & terram. Et quia prius, & notius dicitur dupliciter scilicet quo ad nos, & secundum naturam, dicit consequenter ꝙ ea, quibus præcedit demonstratio; sunt priora, & notiora simpliciter, & secundum naturam, & non quo ad nos. Et ad huiusmodi expositionem dicit ꝙ priora & notiora simpliciter sunt illa, quæ sunt remota a sensu, vt vniuersalia. Priora & notiora quo ad nos sunt proxima sensui N
scilicet singularia, quæ opponuntur vniuersalibus, siue oppositione prioris & posterioris, siue oppositione propinqui & remoti. Videtur autem cōtrarium huius haberi in primo Physico. vbi dicitur ꝙ vniuersalia sunt priora quo ad nos, & posteriora secundum naturam. Sed dicendum est ꝙ hic loquitur de ordine singularis ad vniuersale simpliciter, quorum ordinē oportet accipere secundum ordinem cognitionis sensitiuæ & intellectiuæ in nobis. Cognitio autem sensitiua est in nobis prior intellectiua, quia intellectualis cognitio ex sensu procedit in nobis. Vnde & singulare est prius & notius quo ad nos, quàm vniuersale. In primo autem Physico. non ponitur ordo vniuersalis ad singulare simpliciter, sed magis vniuersalis ad minus vniuersale, vtputa animalis ad hominem, & sic oportet ꝙ quo ad nos vniuersalius sit prius, & magis notum. In omni enim generatione, quod est in potentia, est prius tempore & posterius natura. Quod autem est completum in actu est prius O
natura, & posterius tempore. Cognitio autem generis est quasi potencialis in comparatione ad cognitionem speciei, in qua actu sciuntur omnia essentialia rei. Vnde & in generatione scientiæ nostræ prius est cognoscere magis commune, quàm minus commune. Item in libro Physico. dicitur ꝙ innata est nobis via ex nobis notioribus. Non ergo demonstratio fit ex his, quæ sunt priora simpliciter, sed quo ad nos. Sed dicendum ꝙ hic loquitur secundum ꝙ id quod est in sensu est notius quo ad nos, eo quod est in intellectu. Ibi autem secundum ꝙ id, quod est notius quo ad nos est etiam in intellectu. Ex singularibus autem quæ sunt in sensu non sunt demonstrationes, sed ex vniuersalibus tantum, quæ sunt in intellectu. Vel dicendum ꝙ in omni demonstratione oportet, ꝙ procedatur ex his, quæ sunt notiora quo ad nos, non tamen singularibus, sed vniuersalibus. Non enim aliquid potest fieri nobis notum, nisi per id, quod est magis notum nobis. Quandoque autem id quod est magis notum quo ad nos, est etiam magis notum simpliciter, & secundum naturam, sicut accidit in mathematicis in quibus propter abstractionem a materia, non fiunt demonstrationes nisi ex principijs formalibus. Et in talibus fiunt demonstrationes ex his, quæ sunt notiora simpliciter. Item quandoque id, quod est notius quo ad nos, non est notius simpliciter, sicut accidit in naturalibus: in quibus essentiæ & virtutes rerum, propter hoc ꝙ in materia sunt, sunt occultæ, sed innotescunt nobis per ea, quæ exterius de ipsis apparent. Vnde in talibus fiunt demonstrationes vt plurimum per effectus, qui sunt notiores quo ad nos, & non simpliciter. Nunc autem nō loquitur de hoc modo demonstrationum, sed de primo. Quia vero in hac manifestatione hoc etiam omiserat manifestare, ꝙ demonstratio esset ex proprijs principijs, consequenter subdit ꝙ habetur etiam ex præmissis. Per hoc enim quod dicitur ꝙ demonstratio est ex primis, habetur ꝙ sit ex proprijs principijs, sicut & superius dictum est. Idem enim videtur esse primum & principium. Nam primum in vnoquoque genere & maximum, est causa omnium eorum, quæ sunt post, vt dicitur in secundo Metaphysicæ.

Dubiū primum in prin. 1. co. 3 Solu.

Dubiū secundū primi ex. cō 2.

Solu. 2.

Q sicq magis no. nō est mag. no. simpliciter, P

Demō i talibus

Tec. 4. te. 2. c. Expō. s.

ARgi. Q
Est autem demonstrationis principium propositio medio uacans. Ea uero medio uacat, qua nulla est alia prior.

ANti. *Est autem principium demonstrationis propositio immediata. Immediata autem est, qua non est altera prior.*

LECTIO. V.

Le pœ. Le cap. 9.

QVia superius Philosophus dixerat ꝙ demonstratio est ex primis, & immediatis, & hæc ab ipso nondum manifestata erant: ideo intendit ista manifestare. Et diuiditur in tres partes. In prima parte ostendit quid sit propositio immediata. In secunda ostendit ꝙ oportet huiusmodi propositiones esse notiores conclusione: ibi. { Quoniam autem oportet credere & scire. } In tertia excludit quosdam errores,

Le ine. seq le. 7

A rores, qui ex prædictis occasionem habebāt: ibi. { Quibosdam quidem igitur. } Circa primum duo facit. Primo ostendit qd sit propositio immediata. Secundo diuidit eam: ibi. { Immediati autem principij. } Circa primum hoc modo procedit. Lect. 4. Primo namq; resumit quod supra dictum est, scilicet ꝙ principium demonstrationis sit propositio immediata. Nam etiam supra dixerat ꝙ demonstratio est ex primis & immediatis. Secondo: ibi. { Immediata autem. } Definit immediatam propositionem, & dicit ꝙ immediata propositio est, qua non est altera prior. Cuius quidem notificationis ratio ex prædictis patet. Le 4. t. expo. 8. Dictum est enim supra ꝙ demonstratio ex prioribus est. Quandocunq; igitur aliqua propositio est mediata, id est habens medium, per quod demonstretur prædicatum de subiecto, oportet ꝙ priores ea sint propositiones ex quibus demonstretur. Nam prædicatum conclosionis per prius inest medio, quā subiecto: cui etiam per prius inest medium, quàm prædicatum. Relinquitur ergo ꝙ illa propositio, qua non est altera prior, sit B immediata. Tertio, ibi.

ARgi. *Propositio altera enuntiationis est pars, unum de uno complectens.*

ANtl. *Propositio autem est enuntiationis altera pars, unū de uno.*

Ostendit quid sit propositio, quæ ponitur in definitione immediatæ propositionis. Et circa hoc tria facit. Primo namque definit propositionem simpliciter, ꝙ propositio est altera pars enontiationis: in qua prędicatur vnum de vno. Habet enim enuntiatio duas partes: affirmationem & negationem. Oportet enim ꝙ omnis syllogizans alteram earum proponat. Non aotem vtranq;. Hoc enim est proprium eius, qui a principio quæstionem mouet. Vnde per hoc separatur propositio a problemate. Sicut enim in vno syllogismo non concluditur nisi vnum: ita oportet ꝙ propositio, quę est syllogismi principium sit vna. Vna autem est in qua est vnum de vno. Vnde per hoc qood philosophus dicit vnum de vno, separatur propositio ab enuntiatione, quæ dicitur plures, in qua plura de vno, vel vnū C de pluribus dicitur. Secundo, ibi.

ARgi. *Differendi quidem, quæ utramuis accipit. Demonstrandi uero, quæ definite alterum, quod est uerum.*

A Ntl. Vide in anno. *Dialectica similiter est accipiens quamlibet. Demonstratiua alterum determinate, quoniam uerum est.*

Ponit differentiam inter dialecticum propositionem, ꝙ demonstratiuam, dicens, ꝙ cum propositio accipiat alteram partem enuntiationis, dialectica autem indifferenter accipit quācunq; earum. Habet enim viam ad vtranq; partem contradictionis, eo ꝙ ex probabilibus procedit. Vnde etiam & in proponendo accipit vtranq; partem contradictionis, & quærendo vtranq; ponit. Demonstratiua autem propositio accipit alteram partem determinate, quia nunquam habet demonstratio viam nisi ad verum demonstrandum. Vnde etiam semper proponendo accipit veram partem contradictionis. Propter hoc etiam non interrogat, sed sumit, quod demonstrat, quasi notum. Tertio, ibi.

ARgi. *Enuntiatio est contradictionis utraque pars. Contradictio* D *est oppositio, cuius nullum per se medium est. Contradictionis partium, ea quidem, qua quippiam cuipiam adiungitur, affirmatio dicitur. Ea uero, qua quippiam a quopiam semouetur, negatio nuncupatur.*

ANtl. *Enuntiatio autem contradictionis quamlibet partem. Contradictio autem est oppositio, cuius non est medium secundum se inuenire. Pars autem contradictionis, quæ quidem aliquid de aliquo, affirmatio est, quæ uero aliquid ab aliquo, negatio est.*

Definit enuntiationem quæ ponit in definitione propositionis: dicens, ꝙ enuntiatio complectitur vtranq; partem contradictionis, vt ex dictis patet. Quid autem sit contradictio consequenter ostendit. dicens, ꝙ contradictio est oppositio, cuius nō Med iū ī priua, op est medium secundum se. Quamuis enim in priuatione, & in habitu, & in contrarijs immediatis, non sit medium circa determinatum subiectum, tamen est medium simpliciter. Nam E lapis neq; cæcus, neq; videns, & albedo, neq; par, neq; impar po. & cō trarijs. imme. est. Hoc etiam quod habent, de immediatione circa determinatum subiectum, habent inquantum aliquid participant contradictionis. Nam priuatio est negatio in subiecto determinato. Et alterum etiam contrariorum immediatorum est habens Priuatio aliquid contradictionis. Sed contradictio simpliciter in omnibus caret medio. Et hoc nō habet ab alio, sed ex seipsa. Et propter hoc dicit ꝙ eius non est medium secundum se. Exponit Cōtrad. caret medio etiam consequenter quid sit pars contradictionis. Est enim contradictio oppositio affirmationis & negationis. Vnde altera pars eius est affirmatio, quæ prædicat aliquid de aliquo, altera vero negatio, quæ remouet aliquid ab aliquo. Deinde, cum dicit.

Principiorum autem ratiocinandi uacantium medio, id quidem, quod fieri nequit, ut demonstretur, quodq; non necesse est eum habere, qui discendo, quoduis est percepturus: positio nominatur. Quod uero necesse est habere docendum quemlibet: dignitas appellatur. Sunt enim talia quædam, quæ sese offerunt hisce qui discunt, ad unamquāq; scientiam perdiscēdam. Atq; talibus hoc potissimum nomen tribuere consueuimus. ARgi. F

Immediati autem principij syllogistici, positionem quidem dico, quam non est demonstrare: neq; est necesse habere docendum quemlibet. Quam uero necesse est habere docendum quemlibet, dignitatem, uel maximam propositionem. Sunt enim quædam huiusmodi. Hoc enim maxime in huiuscemodi nomen consueuimus dicere. A Ntl. Vide in annot.

Diuidit immediatum principium. Et circa hoc duo facit. Primo diuidit. Secondo subdiuidit: ibi. { Positionis autē quædam. } Dicit ergo primo, ꝙ immediatum principium syllogismi est duplex. Vnum quidem quod dicitur positio, quam non contingit demonstrare, & ex hoc immediatum dicitur: neque tamen aliquem docendum, id est qui doceri debet in demonstratiua scientia, necesse est habere, id est mente conspicere, siue ei assentire. Aliud vero est quod dicitur dignitas, vel G maxima propositio, quam necesse est habere in mente, & ei assentire, quemlibet qui doceri debet. Et manifestum est quod T. cō 9. lec 6. t. expo. 8. quædam principia talia sont, vt probatur quarto Metaphy. de hoc principio, ꝙ affirmatio & negatio non sunt simul vera, quorum contrarium nullus credere mēte potest, & si ore proferat. Et in talibus vtimur nomine prædicto, scilicet dignitatis vel maxime propositionis: propter huiusmodi principiorum certitudinem ad manifestandum alia. Ad huius autem diui- Notādū sionis manifestationem sciendum est, ꝙ quælibet propositio, cuius prædicatum est in ratione subiecti est immediata, & per se nota, quantum est de se. Sed quarundam propositionum termini sunt tales, ꝙ sunt in notitia omnium, sicut ens, & vnum, Propo cōstitutę ex termi nis uis. & alia, quæ sunt entis inquantum ens. Nam ens est prima conceptio intellectus. Vnde oportet ꝙ tales propositiones non solum in se, sed etiam quo ad nos, quasi per se notæ habeantur. Sicut ꝙ non contingit idem esse & non esse, & ꝙ totum sit maius sua parte, & similia. Vnde & huius principia omnes scien- H tię accipiunt a metaphysica, cuius est considerare ens simpliciter, & ea, quæ sunt entis. Quædam vero propositiones sunt immediatæ, quarum termini non sunt apud omnes noti. Vnde licet prædicatum sit de ratione subiecti, tamen quia definitio subiecti non est omnibus nota, non est necessarium ꝙ tales propositiones ab omnibus concedantur. Sicut hęc propositio. Omnes recti anguli sunt ęquales, quantum est in se, est per se nota, siue immediata, quia ęqualitas cadit in definitione anguli recti. Angulus.n. rectus est, quē

facit linea recta super aliam lineam rectā cadēs: ita ꝙ ex vtraq; parte anguli reddantur æquales. Et ideo cum quadam positione recipiuntur huiusmodi principia. Est & alius modus quo aliquæ propositiones dicuntur suppositiones. Sunt enim quędam

I propofitiones, quæ non poffunt probari nifi per principium alterius fcientiæ, & ideo oportet q in illa fcientia fupponantur, licet pcobentur per principia alterius fcientiæ. Si-

---

cut a puncto ad punctum eft rectam lineam docere, fopponit geometra, & pcobat natucalis: oftendens q intec qualibet doo puncta fit linea cecta media. Deinde, cum dicit.

ARgi. *Rurfus ea quidem pofitionum, quæ utramuis enuntiationis accipit partem effe inquam quippiam, aut non effe, fuppofitio dicitur. Ea uero, quæ eft fine hoc ipfo, definitio eft. Definitio namq; pofitio quidem eft. Ponit enim arithmeticus unitatem quantitatem indiuifibilem effe. Sed fuppofitio fane non eft. Nã quid eft unitas, & unitatem effe non eadem funt.*

ANti. *Pofitionis autem quæ eft quãlibet partium enuntiationis accipiens, ut dico aliqui effe, aut non effe, fuppofitio quidem eft.*
K *Quæ uero fine hoc definitio eft. Definitio enim quædam eft pofitio. Ponit enim arithmeticus unitatem indiuifibilem effe fecundum quantitatem. Suppofitio autem non eft. Id enim, quod quid eft unitas, & effe unitatem, non idem eft.*

Subdiuidit alterum membrum primæ diuifionis, fcilicet pofitionem: dicens, q quædam pofitio eft, quæ accipit aliquam partem enuntiationis, fcilicet affirmationem, vel negationem quod fignificat, cũ dicit. { Vt dico effe aliquid, aut non effe. } Et hæc pofitio fuppofitio dicitur, quia tanquam veritatem habens fupponitor. Alia autem eft pofitio, quæ non fignificat effe, vel non effe, ficut definitio, quæ pofitio dicitur. Ponituc enim ab arithmetico definitio vnitatis, tanquam qooddam principium, fcilicet q vnitas eft indiuifibilis fecundum quantitatem. Sed tamen definitio nõ ponituc fuppofitio. Illud enim proprie fopponituc, qood verum vel falfum fignificat. Et ideo fubdit q. { Non idem eft, quod quid eft vnitas. } quod neq; verum, neq; falfum fignificat. { Et effe vnitatem. } quod fignificat verom, vel falfum.
Dubiũ Sed poteft quæri cum definitio non
Solo 1. fit pcopofitio fignificans effe vel non effe, qoo modo pooatur
L in fubdiuifione immediatæ pcopofitionis. Sed dicendum q
Solo. 2. in fubdiuifione nõ fumit immediatam pcopofitionem ad fubdiuidendum, fed immediatum principium. Principium autem fyllogifmi dici poteft non folum propofitio, fed etiam definitio. Vel poteft dici, q licet definitio in fe non fit propofitio in actu, eft tamen in virtute, quia cognita definitione apparet definitionem de fubiecto vere pcædicari.

ARgi. *Cum autem credere, fcireq; rem oporteat talem ratiocinationem habendo, quam demonftrationem uocamus: hæc uero fit, quia, funt ea, ex quibus extruitur ratiocinatio: neceffe eft non folum antea prima ipfa, uel omnia, uel aliqua, cognofcantur, fed etiam magis nofcantur.*

ANti. *Quoniam autem oportet credere, & fcire rem in huiufmodi habendo fyllogifmum, quem uocamus demonftrationem, eft autem hoc quidem fcire ea, ex quibus eft fyllogifmus: neceffe eft non folum præcognofcere prima, aut omnia, aut quædam, fed*
M *etiam magis.*

LECTIO. VI.

POftquam oftendit Philofophus quę funt immediata principia, hic de eorum cognitione determinat. Et circa hoc duo facit. Primo oftẽdit q immediata principia funt magis nota conclufione. Secundo oftendit q & falfitas contrariorum debet effe notiffima: ibi. { Non folum autem &c. } Circa primom tria facit. Primo pcoponit intentionem, dicens, q quia omnia nos credimos alicui cei conclufæ, & fcimus eam per hoc, quod habemus fyllogifmum demonftratiuum, & hoc quidem eft inquantum fcimus fyllogifmum demonftratioum: neceffe eft non folum præcognofcere prima pcincipia conclufionis, fed etiam ea magis cognofcere, quàm conclufionem. Addidit autem aut omnia, aut quædam, quia
N quædam principia probatione indigent ad hoc q fint nota, & antequam probentur non funt magis nota conclufione. Sicut q angulus exterioc trianguli valeat duos æquales intrinfecos fibi oppofitos, antequam probetor, ita ignotum eft, ficut quòd triangulus habet tres angulos æquales duobus rectis. Quędam vero principia funt, quæ ftatim pofita, funt magis nota cõclufione. Vel aliter quædam conclufiones funt, quæ funt notiffimæ, vtputa per fenfum fumptæ, fiue acceptæ, ficut q fol eclipfetur. Vnde principium per quod probatur non eft notum magis fimpliciter fcilicet q luna interponatur intec folem & terram, licet fit magis notum in via cationis pcocedentis ex caufa in effectum. Vel aliter hoc ideo dicit, quia etiam dixerat fupra q quædam principia tempoce pcius cognofcuntur, quã conclufio, quædam vero fimul tempore nota funt cum conclufione. Secundo, ibi.

Car addit omnia, aut quæ. Prima ratio.
Secunda
Non q principia nota cõclu. Tertia

ARgi. *Semper enim illud eft tale magis, ob quod unumquodq; eft tale. Veluti magis ideft dilectum, atq; amatum, ob quod amamus,* O *atq; diligimus. Quare fi ob prima fcimus, ac credimus, & illa fane fcimus, ac credimus, magis, quoniam ob illa & ipfa fcimus pofteriora.*

A Nti. Vide in anno. *Semper enim propter quod unumquodq; & illud magis eft, ut propter quod amamus, illud amicum magis eft. Quare fi quidem fcimus per prima, & credimus: illa fcimus, & credimus magis, quoniam propter illa & pofteriora.*

Probat pcopofitum dupliciter. Primo ratione oftenfiua fic. { Pcopter quod vnumquodq; & illud magis: ficut fi amamus aliquem. } propter alterum, vt fi Magiftrum pcopter difcipulum, difcipulum amamus magis. Sed conclufiones fcimus & eis credimus pcopter principia. Ergo molto magis fcimus prin
P cipia, & magis eis credimos, quàm conclufioni. Attendendum eft autem circa hanc rationem, q caufa femper eft potior effecto fuo. Quando ergo caufa, & effectus conoeniunt in nomine, tunc illud nomen magis prædicatur de caufa, quàm de effectu: ficut ignis eft magis calidus, quam ea, quæ per ignem calefiunt. Quandoq; vero caofa, & effectus non conueniunt in nomine, & tunc licet nomen effectus non conueniat caufę, tamen conuenit ei aliquid dignius: ficut & fi in fole non fit caloc eft tamen virtus in eo quædam, quæ eft pcincipium caloris.
Deinde, cum dicit.

Propter quod unumquodq; &c.

ARgi. *Fieri autem non poteft ut ea magis quifquam, quæ nefcit, & circa quæ non melius difpofitus eft, quã fi fcierit, quàm ea, quæ cognofcit, credat, atque affentiat. At euenit id profecto: fi non prius cognouerit principia quifpiam, quàm ea, quæ per demonftrationem creduntur.*

A Nti. Vide in anno. *Non poteft autem credere magis quæ fcit, quæ non contingunt: neq; fciens, neq; melius difpofitus, quàm fciens, fi contingit. Accidit autem hoc nifi aliquis præcognouerit per demonftrationem credentium.*

Le. 5 et ultima Pcobat idem per rationem deducentem ad impoffibile, quæ
Q talis eft. Principia pcæcognofcontur conclufione, vt fupra habitum eft, & fic quando principia cognofcuntuc, nondum conclofio eft cognita. Si igitur principia non effent magis cognita quàm conclufio, fequeretuc q homo, vel plus, vel æqualiter cognofceret ea, quæ non oouit, qoàm ea qoæ nouit. Hoc autem impoffibile eft: ergo impoffibile eft, quòd principia non fint magis nota conclufione. Litera fic exponit. { Neq; fciens, neq; alius melius difpofitus in cognofcendo, q̃ fciens, fi contingeret aliquem effe talem, } quod dicit proptec intelligentem principia, de quo adhuc non eft manifeftum. { nõ poteft magis ccedece quæ non contingunt fciri ab eo, his, quæ iam fcit. Accidet autem hoc, nifi aliquis de numero ccedentiũ conclufionem per demonftrationem pcæcognouerit, } ideft magis nouerit principia. In græco planius habetoc fic. Nõ eft autem poffibile credere magis his, quæ nouit, quæ non exiftunt, nec fciens, neq; melius difpofitus, q̃ fi contigerit, fciens.
℄ Tertio, ibi.

A ARgi. *Magis enim principijs, aut omnibus, aut quibusdam credere, q̃ conclusioni necesse est ei, qui per demonstrationem scientiam est habiturus.*

ANti. Vide in anno. *Magis enim necesse est credere omnibus principijs, aut quibusdam, quàm conclusioni debentem habere scientiam per demonstrationem.*

Exponit quod dixerat: dicens, ꝙ hoc, quod dictum est, ꝙ magis necesse est credere principijs, aut omnibus, aut quibusdam quàm conclusioni, intelligendum est de illo, qui debet accipere disciplinam per demonstrationem. Si enim aliunde cõclusio esset nota, sicut per sensum, nihil prohiberet principia non esse magis nota cõclusione in via illa. Deinde, cum dicit.

Idē su.ß sent. le. ex. prig.

ARgi. *Non solum autem ipsa principia magis nota, magisq́ credita sint, q̃ id, quod ex ipsis ostenditur: sed etiam nihil prorsus eorum, quæ principijs opponuntur, ex quibus erit ratiocinatio falsa, ueræque contraria: credibile sit, aut notius principij* B *ipsis oportet. Quippe eum eum, qui simpliciter est scientiam cõsecutus, nunquam ab ea persuasione dimoueri oporteat.*

ANti. *Non solum oportet principia magis cognoscere, & magis ipsis credere, q̃ ei, quod demonstratur: sed neq; aliud ipso credibilius est, neq; notius oppositis principijs, ex quibus erit syllogismus contrariæ deceptionis. Siquidem oportet scientem simpliciter non incredibilem esse.*

Ostendit ꝙ {non solum magis oportet cognoscere principia} q̃ conclusionem demonstratiuam: sed etiam nihil debet esse certius, q̃ ꝙ opposita pncipijs sint falsa. Et hoc ideo, quia {oportet scientẽ non esse incredibilem} principijs, sed firmissime eis assentire. Quicunq; autẽ dubitat de falsitate oniōs oppositorum, non potest firmiter inhærere opposito: q̃a semper formidat de ueritate alterius oppositi.

ARgi. *Sunt autem in quibus non uidetur esse scientia, propterea q̃ ipsa prima sciantur oportet. Sunt etiam quibus esse quidem uidetur, demonstrationes tamen omnium esse. Quorum neutrum* C *sane uerum, aut necessarium est.*

ANti. *Quibusdam quidem igitur propter id, q̃ oportet prima scire, non uidetur scientia esse. Quibusdam autem omnium uidentur esse demonstrationes. Quorum neutrum, neq; uerum, neq; necessarium est.*

LECTIO. VII.

POSTQVAM determinauit Philosophus de cognitione principiorum demõstrationis, hic excludit errores ex prædeterminata ueritate exortos. Et circa hoc tria facit. Primo ponit errores. Secundo rationes errantium: ibi {Supponentes quidem igitur.} Tertio excludit rationum radices: ibi {Nos autem dicimus.} Dicit ergo primo ꝙ ex vna veritate superius determinata, duo errores contrarij sunt exorti. Determinatum est.n. supra ꝙ oportet principia demonstrationis præcognoscere: immo ꝙ oportet etiam magis scire. Sed primum horum sufficit ad propositum. Propter hoc autem videtur quibusdam, ꝙ nullus rei sit sciẽtia. Quibusdam autem videtur ꝙ sit scientia, & ꝙ omnium possit haberi scientia per demonstrationẽ. Neutrum autem istorum est verum, nec necessario sequitur ex rationibus eorum. Deinde, cum dicit.

Lec. 6. tex. cõ. a. & 3 D

ARgi. *Qui namque scientiam non esse omnino ponunt, hi censent ascendendum esse in infinitum: propterea quòd posteriora non sciuntur ob ea priora, quorum prima non sunt, recte quidem dicentes. Fieri enim non potest ut infinita quisquam pertranseat. Quod si statur, ac principia sunt: hæc incognita dicuntur esse, cum ipsorum non sit demonstratio: quod quidem solum inquiũt esse scire. Quod si fieri non potest ut prima sciantur: neque fieri posse dicunt ut ea, quæ proficiscuntur ex illis sciantur simpliciter: proprieue: sed ex suppositione dũtaxat, si illa sint.*

E ANti. *Supponentes quidem enim non esse omnino scire, hi ad infinitum uolunt reduci, tanquam non sint utiq; scientes posteriora propter priora: quorum non esse prima recte dicentes. Impossibile enim est infinita transire. Et si stent, & si sint principia: hæc ignota esse, cum demonstratio ipsorum non sit, quod uere dicunt esse scire solum. Si uero non est prima scire, neq; quæ sunt ex ipsis est scire simpliciter: neque proprie: sed ex conditione si illa sint.*

Ponit rationes quibus in prædictos errores incidunt. Et primo ponit rationem dicentiũ ꝙ nõ est scientia, quæ talis est. Principia demonstrationis, aut procedunt in infinitum, aut est status in eis. Si proceditur in infinitum, non est iõ eis accipere principia, quia infinita non est transire, vt ad prima veniatur. Et ita non est primum cognoscere. Et in hoc recte argumentatur. Nam posteriora non possunt cognosci, non cognitis primis. Si autem stetur in principijs, oportet ꝙ principia nesciantur, si scire solum est per demonstrationem. Non enim principia habent aliqua priora, per quæ demonstrantur. Si autẽ principia ignorentur, oportet iterum posteriora non scire simpliciter, nec proprie: sed solũ sub hac cõditione si principia sint. Non enim potest aliquid per aliquod ignotum cognosci, nisi sub hac conditione, si illud principium, quod est ignotum sit. Sic ergo sequitur vtroq; modo, siue principia stent, siue procedatur in eis in infinitum, ꝙ nullus rei est scientia. Secundo, cum dicit.

F

Per i. gnotum aliqd cognosci.

ARgi. *At secundi de modo quidem sciendi consentiunt, per demonstrationem enim solum esse scientiam dicunt: uerum omnium demonstrationem esse nihil inquiunt prohibere. Fieri enim potest ut demonstratio circuli modo uersetur, omniaque mutuo demonstrentur.*

ANti. *Quidam autem q̃ ipsum quidem scire sit confitentur per demonstrationem solum esse: sed omnium esse demonstrationem nihil prohibet. Contingit enim circulariter fieri demonstrationem: & hoc ex his, quæ sunt adinuicem.*

G Ponit rationem dicentium omnium esse scientiam per demonstrationem: quia præmissæ radici.s. ꝙ non esset scire nisi per demonstrationem, addebant aliam.s. ꝙ posset circulariter demonstrari. Sic enim sequebatur, ꝙ etiam si in principijs demonstrationis esset status, prima tamen principia erant scita per demonstrationem: quia illa principia dicebant demõstrari ex posterioribus. Nam circulariter demonstrare est demõstrare ex inuicem.i. ꝙ primo fuit principium, postmodum fit conclusio, & econuerso. Deinde cum dicit.

ARgi. *Nos autem dicimus nec omnem scientiam esse demonstratiuam: sed eorum, quæ medijs uacant indemonstrabilẽ esse. Quod quidem necessarium esse patet. Nam si necessarium quidem est, ut priora sciantur: & ea, ex quibus conficitur demonstratio, statur autem tandem in hisce, quæ uacant medijs, hæc indemonstrabilia necesse est esse. Hoc igitur ita sese habere dicimus: ut nõ solum scientiam, sed & principium scientiæ quoddam esse asserimus: quo terminos ipsos cognoscimus.* H

ANti. *Nos autem dicimus neq; omnem scientiam demonstratiuam esse: sed scientiam immediatorum indemonstrabilem. Et hoc q̃ necessarium sit manifestum est. Si enim necesse est quidem scire priora ex quibus est demonstratio, stant autem quandoq; immediata, hæc quidem priora indemonstrabilia necesse est esse. Et hoc igitur sic dicimus, & non solum scientiam, sed & principium scientiæ esse quoddam dicimus. Ipsa enim cognoscimus, in quantum terminos cognoscimus.*

Vide in anno.

Excludit falsas radices prædictarum rationũ. Et primo hoc quod supponebant.s. ꝙ non est scire nisi per demonstrationẽ. Secundo hoc ꝙ dicebant.s. quod contingeret circulariter demonstrari: ibi {Circulo quoq;.} Dicit ergo primo ꝙ nõ omnis scientia est demonstratiua.i. per demõstrationem accepta, sed immediatorum principiorum est scientia indemonstrabi-

Lec. 6. q. im.

A *loco quo ipsum est.c. Dicere igitur cum.b.sit.a. ipsum esse:nil aliud est q̃ dicere,cum.b.sit.c.ipsum esse. Id autem nil aliud est, q̃ dicere,cum.a.sit.c.ipsum esse. At idem est.c. & .a. quare fit, ut hi, qui censent orbis modo demonstrationem uersari: nihil aliud dicant,q̃ cum.a.sit.a.ipsum esse. Hoc uero pacto facile est omnia demonstrare.*

ANtí. *Si igitur cum sit.a.necesse est.b.esse,hoc autem cum sit, erit a. Hoc autem erat circulo. Ponatur enim.a.in quo est.c.B.igitur cum sit.a.esse dicere:est ipsum.c.dicere. Hoc autem est,quoniam cum sit.a.est.c.Sed.c.cum.a.idem est. Quare accidit dicere circulo dicentes esse demonstrationem,nihil alterum, nisi cũ sit.a.est.a.Sic autem omnia demonstrare leue.*

Per formam argoendi præmissam ostẽdit q̄ in circolari demõstratione concluditur idem per idem,sumptis doobus terminis tantum.Est enim dicere. Si est.a.est.b.& reflectẽdo si est b.est.a.qood circulariter demonstrare.Ex quibos duobus se-
B quitur secundom præmissam formam arguendi, si est.a.est.a. Quod sic patet.Sicut enim in prima deductione, quæ fiebat p̄ tres terminos ad.b.sequebat.c.ita io deductione reflexa duorum terminorum ad.b.sequitur.a.Ponator ergo q̄ idem significet.a.in. a.deductione reflexa,quod.c. significabat in prima directa,quæ est per tres terminos.Igitur dicere in. a.deductione,si est.b.est.a.est hoc ipsum qood erat dicere in prima deductione,si est.b.est.c. Sed cum dicebatur in prima deductione, si est.b.est.c.sequebatur.si est.a.est.c.Ergo in dedoctione circulari sequitor si est.a.est.a.cum.a. idem ponatur qood.c. Et ita leue erit demonstrare omnia:ve dictum est. Tertiam rationem ponit ibi.

ARgi. *At uero nec idipsum fieri potest:nisi in hisce, quæ mutuo se sequuntur:quemadmodum ipsa propria. Demonstratum est igitur prius uno quidem posito nunquam necessario aliquid aliud esse:uno inquam,aut termino,aut positione. Ex duabus autem*
C *positionibus primis ac minimis fieri posse: siquidem ratiocinari contingit. Si igitur.a. & .b. & .c.mutuo se sequantur:sic tantum fieri potest,ut ostendantur ex sese mutuo cuncta quæ postulata sunt in prima ratiocinationis figura: ut in libro Priorum ostendimus. Quo loco etiam patebit cæteris in figuris, aut non fieri ratiocinationem,aut non ex hisce fieri, quæ sunt sumpta. Ea uero, quæ prædicationem non suscipiunt mutuam,fieri non potest,ut mutuo demonstrentur. Quare cum in demonstrationibus pauca talia sint, constat uanum esse ac impossibile demonstrationem ipsam mutuam esse censere:atq; ob idipsum posse demonstrationem omnium esse.*

ANtí. *At uero nec hoc possibile est nisi in his,quæcunq; alternatim se sequuntur: sicut sunt propria. Duo quidem posito ostensum est,quód nequaquam est aliquid esse alterum. Dico autem uno*
D *quod neque termino uno, neque propositione una proposita. Ex duabus autem propositionibus primis & minimis, contingit sic quidem syllogizare. Si quod igitur & .a.ipsi.b. & .c.inhæreat, & hæc adinuicem, & ipsi.a.sic quidem contingit ex alterutris monstrare omnia quæsita in prima figura. Sicut ostensum est in his,quæ de syllogismo sunt. Ostensum autem est quód in alijs figuris,aut non sit syllogismus,aut non de acceptis. Nõ autem æqualiter prædicantia nequaquam est monstrare circulo. Quare quoniam pauca huiusmodi demonstrationibus sunt, manifestum est quód uanum quidem est, & impossibile sic dicere ex his,quæ sunt adinuicem esse demõstrationem: & propter hoc omnium non contingit demonstrationem esse.*

Textu 16. Hæc ratio est talis.Ponentes omnia posse sciri per demonstrationem,quia demonstratio est circularis,necesse habent dicere q̄ omnia possunt demonstrari demonstratione circulari, & ita necesse habent dicere q̄ in demonstratione circulari ex conclusione possit concludi vtraq; præmissarum. Hoc autẽm non fieri potest nisi in his, quæ ad se inuicem conuertuntur.i. conuertibilia sunt, sicut propria. Sed nõ omnia sunt huiusmodi ergo vanum est dicere q̄ omnia possont demonstrari, propter hoc q̄ circularis est demonstratio. Quod autem oportet io demonstratione circulari omnia esse conuertibilia secundũ positiooem istorum patet, quia ostẽsum est in libro Priorom, q̄ vno posito non sequitur ex necessitate aliud: nec vno posito termino,nec posita vna propositione tantum. Nam omnis syllogismos est ex tribus terminis & duabus propositionibus ad minus. Oportet ergo accipere tres terminos conuertibiles in demõstratione circulari.s.a.b.c.ita q̄.a.insit omni.b.& omni.c.& hæc.s.b.&.c.inhæreant sibi inuiceom,ita q̄ omne.b.sit c.& omne.c.sit.b.& iterum hæc insit ipsi.a.ita q̄ omne .a. sit b.& omne.a.sit.c.Et ita se habentibus terminis,contingit mõstrare in prima figora ex alterutris.i.circulariter omnia quæsita.i.conclosionem ex duabus præmissis,& vtramlibet præmissarum ex conclusione,& altera præmissarum cooversa:sicut ostensum est in his,quæ sunt de syllogismo in libro Prior., io quo agitur de syllogismo simpliciter.Quod sic patet.Sumẽtur tres termini conoertibiles.s.risibile,animal rationale mortale,& homo,& syllogizetur sic.Omne animal rationale mortale est risibile:Omnis homo est animal rationale mortale,ergo omnis homo est risibilis. Et ex conclusione potest iterũ cõcludi tam maior q̃ minor.Maior sic.Omnis homo est risibilis omne animal rationale mortale est homo,ergo omne animal ratiooale mortale est risibile.Minor sic. Omne risibile est animal rationale mortale:omnis homo est risibilis, ergo omnis homo est animal rationale morcale. Ostensum est autem in libro Priorum, q̄ in alijs figuris a prima.s.& in secunda & tertia aut non fit circolaris syllogismus.s.per quem ex conclosione possit syllogizari vtraq; præmissarum: aut si fiat, non erit ex acceptis:sed ex alijs propositionibus qoæ non sumũtur in primo syllogismo.Quod sic patet. In.a. figora non est conclosio nisi oegatiua. Vnde oportet alteram præmissarum esse negatiuam, & alteram affirmatiuam.Non enim ex duabus negatiuis potest aliquid concludi, nec ex duabus affirmatiuis potest conclodi negatiua.Non est ergo possibile q̄ ex conclusione & præmissa oegatiua concludatur affirmatiua.Si ergo affirmatioa debet probari,oportet q̄ per alias propositiones probetur, quæ non sunt sumptæ. Similiter in tertia figura non est conclusio nisi particularis.Oportet autem alteram præmissarum ad minus esse vniuersalem. Si autem in præmissis fit aliqoa particularis,non potest concludi vniuersalis. Vnde nõ potest esse q̄ in tertia figura ex conclusione syllogizetur vtralibet præmissarum.Et eadem ratione apparet, q̄ nec in prima figura talis circularis syllogismos potest fieri,per quem vtraq; premissarom cõcludatur,nisi in primo modo:in qoo solo concluditur vniuersalis affirmatioa. Nec etiã in hoc modo potest fieri talis syllogismus circularis, per quem vtraq; præmissarum concludatur: nisi somantur tres termini æquales i.cõuertibiles.Quod patet ex hoc. Oportet enim ex conclusione, & altera præmissarom conuersa cooludere reliquam:sicut dictum est. Non potest autem otraque præmissarum conuerti, cum vtraqoe sit vniuersalis affirmatiua:nisi in terminis conuertibilibus.

Li. pri. c. 3. Li. 2. c. 2. Li. 2. c. 5. Li. 2. c. 6. Cur nõ in 2. figu. Cur non in 3.

E F G H

Cum autem fieri nequeat,ut id aliter sese habeat, cuius est absolute scientia,id necessarium est profecto, quod demonstratiua sciri sciẽtia potest, atq; ea est demonstratiua scientia, quam habemus demonstrationem habendo. Est ergo demonstratio ex necessarijs ratiocinatio. Sumendum est igitur ex quibus, qualibusue demonstrationes conficiuntur. ARgi.

Quoniam autem impossibile est aliter se habere illud cuius est scientia simpliciter, necessarium utique erit id scibile, quod est secundum demonstratiuam scientiam. Demonstratiua autẽ est,quam habemus in habendo demonstrationem. Ex necessarijs itaq; syllogismus est demonstratio. Accipiendum igitur ex quibus, & qualibus demonstrationes fiunt. ANtí. T.c. 7. T.c. 8

I

LECTIO. IX.

POSTQVAM Philosophus ostendit quid sit syllogismus demonstratiuus, in parte ista incipit ostendere ex quibus & qualibus sit. Et circa hoc tria facit. Primo continuat se ad præcedentia. Secundo determinat quædã quæ sunt necessaria ad præcognoscendum: ibi { Primo autem determinabimus. } Tertio determinat

Lec.13. propositom. s. ex quibus sit syllogismus demõstratious: ibi } Si

Lec.4. cap. 2. igitor est demonstratioa. } Dicit ergo primo ꝙ quia dictum est supra, ꝙ impossibile est aliter se habere in definitione eios quod est scire, necessarium erit id quod scitur secundum demõstrationem esse necessariom. Quid autem sit quod est secundũ demonstrationem scire exponit, & dicit ꝙ demõstratiua sciétia est qoam habemus in habendo per demonstrationem. i. q̃ acquirimus ex demonstratione. Et sic habetur ꝙ demonstrationis conclusio sit necessaria. Quamuis autem necessariũ pos

Necessarium ex côting. syllogi. non est scire. sit syllogizari ex contingentibus, non tamen de necessario potest haberi scientia per medium contingens: vt infra probabitur. Et quia conclusio demonstrationis non solom est necessaria, sed etiam per demonstrationem scita, vt dictum est, sequitur ꝙ syllogismos demonstratiuus sit ex necessarijs. Et iõ acci

Lec.13. K piendum est ex qoibus necessarijs, & qualibus sint demonstrationes. Deinde, cum dicit.

ARgl. *Atq; primo determinemus quid de omni, quid per se, quid uniuersaliter dicimus.*

ANtl. *Primum autem determinabimus quid dicimus de omni, & quid per se, & quid uniuersale.*

Interponit ea, quæ sunt præintelligenda ad præcognoscedom de quibus tractaturus est, Et circa hoc duo facit. Primo dicit de quo est intentio: & dicit ꝙ antequam determinetur in speciali ex quibus & qualibos est demonstratio: primo determinandum est quid intelligimus cum dicimus de omni, & per se, & vniuersale. Cognoscere enim ista est necessarium ad sciédum ex qoibus est demonstratio. Hoc namq; oportet obseruari in demonstrationibus. Oportet enim in propositionibus de

Cur de oi p se & usl. L monstrationis aliquid vniuersaliter prædicari, quod significat dici de omni, & per se: & primo q̃d significat vniuersale. Hæc autem tria ex additione se habent adinuicem. Nam omne quod per se prædicatur, prædicatur vniuersaliter: & nõ econuerso. Similiter quod primo prædicatur prædicator per se:

De oi.p se & uniquolibet se. sed non conuertitur. Vnde etiam apparet ratio ordinis istorum. Differentia etiam numerus istorũ trium apparet ex hoc, ꝙ aliquid prædicari dicitur de omni siue vniuersaliter per cõparationem ad ea, quæ continentor sub subiecto. Tunc enim

Li.prio. c.primo dicitur aliqoid de omni, vt habetor in libro Priorum, quando nihil est sumere sub subiecto, de quo prædicatum nõ dicatur. Per se autem dicitur aliquid prædicari per cõparationem ad ipsum subiectum, qoia ponitur in eius definitione, vel ecõuerso, vt infra patebit. Primo vero dicitur aliquid prędicari de al

Lec. sequen. tero per comparationem ad ea, quæ sunt priora subiecto continentia ipsum. Nam habere tres angolos non prædicator primo de isochele: quia prius prædicatur de priore. s. de triangu-

M lo. Secondo, ibi.

ARgl. *Id itaq; de omni dicimus, quod non cuidam inest, cuidam nõ inest: nec interdum competit, interdum nõ competit. Nam si animal omni de homine dicitur, si uerum est hunc dicere hominem, uerum est eum & animal dicere. Ac si nunc uerum est & alterum dicere, uerum est & alterum dicere. Et si in omni linea pũctum inest, similiter.*

ANtl. *De omni quidem hoc dico, quod utiq; est non in quodam quidem sic, in quodam autem non: neq; aliquando quidem sic, aliquando uero non: ut de omni homine animal. Si enim uerum est dicere hominem, uerum est dicere animal: & si alterum & alterum. Et si in omni linea punctum, similiter inest.*

Lec.20. Lec.21. Notum. Determinat propositom. Et diuiditur in tres. Primo ostẽdit quid sit dici de omni. Secundo quid sit dici per se: ibi { Per se autem. } Tertio quid sit uniuersale: ibi { Vniuersale autem dico. } Circa primum duo facit. Primo dicit quid sit dici de om- N

ni. Ad hoc sciẽdum est, ꝙ dici de omni, prout hic sumitor, ad- Lib.c.1.

dit supra dici de omni, prout sumitur in libro Priorum. Nam in libro Priorom sumitur dici de omni communiter, put utitur eo dialecticus & demonstrator. Et ideo non plus ponitur in definitione eius, q̃ ꝙ prædicatom insit cuilibet eorum, quæ continentur sub subiecto. Hoc autem contingit, vel vt nũc, & sic utitor quandoq; dici de omni dialecticos, vel simpliciter & secundum omne tempus, & sic solum utitur eo demõstrator. Et ideo in definitione dici de omni duo ponit: quorom vnum est, vt nihil sit sumere sub subiecto cui prædicatum non insit. Et hoc significat cum dicit: { Non in quodam quidem sic, in quodam autem non. } Aliud est, ꝙ non sit accipere aliquod tempus, in quo prædicatom non conueniat. Et hoc designat cum dicit. { Non aliquando sic: aliq̃n non, } Et ponit exemplom. Sicut de omni homine ꝑdicatur animal, & de quocũq; verum est dicere ꝙ sit homo, verum est dicere ꝙ sit animal: & qoandocũq; est homo, est animal. Et similiter se habet de linea, & de puncto. Nam punctum est in linea qualibet & sem- O

per. Secundo ibi,

Atq; huius signum est id, quod facimus. Hoc enim pacto solemus inficiationes afferre, cum interrogamur de omni: si de aliquo non dicatur, aut si interdum non insit. ARgl.

Signum autem est. Namque instantias sic proferimus, sicut de omni interroganti: aut si in quodam non, aut aliquando nõ. ANtl.

Manifestat positam definitionem per signum ab instantijs sumptum. Non enim infertur instantia circa vniuersalem propositionem, nisi quia deficit aliquid eorum, quod per eam significatur. Cum autem interrogamur an aliquid prædicetur de omni demonstratione, tunc dupliciter inferimus instãtias, vel quia in quodam eorum quę continentur sub sobiecto non est verum, vel qoia aliquando non est verũ. Vnde manifestum est ꝙ dici de omni vnumqoodq; eorum significat.

Per se autem dicimus ea, quæ sunt in ratione quid est dicente, aut triangulo linea, & lineæ punctum inest. Ex his enim ipsorum substantia constat, & hæc insunt in ratione quid est dicẽte. Et item ea, quorum in ratione quæ, quid est patefacit, ea ipsa sunt, quibus insunt, quo pacto lineæ quidem rectum, & curuum inest, numero uero par atq; impar: primum atq; compositum: figura deniq; laterum æqualium, ac altera parte longior. Atq; in horum quidem definitione numerus, in illorum autem linea inest. Quæ igitur aut illo, aut hoc insunt modo, per se cuique competere dico. Quæ uero neutro modo competunt, accidentia: quemadmodum competit animali musicũ, aut albũ. ARgl. P

ANtl. T.c.9

Per se autem sunt, quæcunq; sunt in eo quod quid est ut triangulo inest linea, & in linea punctum. substantia enim ipsorum ex his est: & quæ insunt in ratione dicente, quid est.

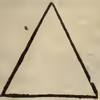
Isocheles seu æquicrus habens duo latera æqualia tantum.

Q

Et quibuscunque eorum quæ insunt ipsis, ipsa insunt quid est demonstrante, ut rectum inest lineæ, & circulare: & impar & par numero, & primum compositum, & isopleuros, quod est æquilaterum, & scalenon. i. altera parte longius: quæ in om- Vide in anno.

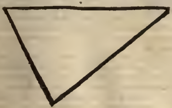
A *Æquilaterus seu Isopleuros habens tria latera æqualia.*

nibus his insunt in ratione quid est dicente, huic quidem linea, huic uero numerus. Similiter et in alijs huiusmodi unicuiq; per

Scalenon seu gradatus habens tria latera inæqualia.

B

se esse dico. Quæcunq; uero neutraliter insunt, accidentia sunt, ut musicum: aut album animal.

LECTIO. X.

C — Notum. Per præposi.

POSTQVAM determinauit Philosophus quod dici de omni, hic determinat de per se. Et circa hoc tria facit. Primo ostẽdit quot modis dicitur aliquid per se. Secundo ostendit qualiter his modis demonstrator vtatur: ibi { Quæ ergo dicuntur. Circa primum sciendum, quod hæc præpositio per. designat habitudinem causæ. Designat etiam interdum & situm: sicut dicitur esse aliquis per se, quando est solitarius. Causæ autem habitudinem designat aliquando quidem formalis, sicut dicitur quod corpus viuit per animam. Quãdoq; autem habitudinem causæ materialis, sicut dicitur, quòd corpus est coloratum per superficiem: quia. s. proprium subiectum coloris est superficies. Designat etiam habitudinem causæ extrinsecę, & precipue efficientis: sicut cum dicitur, quod aqua calescit per ignem. Sicut autem hæc præpositio, per, designat habitudinem causæ, quãdo aliquid extrinsecum est causa eius, quod attribuitur subiecto: ita quando subiectum, vel aliquid eius est causa eius, quod attribuitur ei, & hoc significat per se.

D — Primus mod. dicẽdi per se

Primus ergo modus dicendi per se, est quando id, quod attribuitur alicui pertinet ad formã eius. Et quia definitio significat formam & essentiam rei, primus modus eius quod est per se, est quando prædicatur definitio de aliquo definito, vel aliquid in definitione positum. Et hoc est quod dicit, quod per se sunt quæcũq; insunt in eo, quod quid est. i. in definitione indicante quid est, siue ponatur in recto, siue in obliquo, sicut in definitione trianguli ponitur linea. Vnde linea per se inest triangulo. Et similiter in definitione lineæ ponitur punctum. Vnde pũctum per se inest lineæ. Rationem autem quare ista ponantur in definitione subiungit dicens. { Substantia autem. } .i. essentia, quam significat definitio ipsorum .i. trianguli & lineæ, est ex his. s. ex linea, & punctis. Quod non est intelligendum quod linea ex punctis componatur: sed quod punctum sit de ratione lineæ, sicut linea de ratione trianguli. Et hæc dicit ad excludendum ea, quæ sunt partes materiæ, & non speciei, quæ non ponuntur in definitione, sicut semicirculus non ponitur in definitione circuli, nec digitus in definitione hominis, ut dicitur septimo Metaphy. Et subiungit quod quæcũq; vniuersaliter insunt in ratione dicente quid est, per se attribuuntur alicui.

T.a 35.

E — Quando per prępo. cõsti. 2. mo.

Secũdus modus dicendi per se est, quando hæc præpositio per, designat habitudinem causæ materialis, prout. s. id cui aliquid attribuitur, est propria materia, proprium & subiectum ipsius. Oportet autem quod proprium subiectum ponatur in definitione accidentis quandoq; quidem in obliquo, sicut quando accidens in abstracto definitur, cum dicimus quod simitas est curuitas nasi, quandoq; vero in recto, vt cum accidens definitur in cõcreto, vt cum dicimus quod simos est nasus curuus. Cuius quidẽ ratio est, quod cum esse accidentis dependeat a subiecto, oportet etiam quod definitio eius significãs esse eius contineat in se subiectum. Vnde secundus modus dicendi per se est, quando subiectum ponitur in definitione prædicati, qood est proprium accidens eius. Et hoc est quod dicit { & per se dicuntur quæcũq; eorum } .i. de numero eorum { quæ insunt ipsis } .i. subiectis accidentium, & ipsa subiecta insunt in ratione demonstrante quid est ipsum accidens. i. in definitione accidentis. Sicut rectũ & circulare insunt lineæ per se. Nam linea ponitur in definitione eorum. Et eadem ratione par & impar per se insunt numero, quia numerus in eorum definitione ponitur. Nam par est numerus medium habens. Et similiter primum & compositũ per se prædicantur de numero, & numerus in definitione eorum ponitur. Est enim primum in numeris, numerus qui nullo numero alio mensuratur: sed sola vnitate, vt binarius. Cõpositus autem est numerus, quem etiam alius numerus mẽsurat, sicut nouenarius. Et similiter isopleurus. i. æquilaterus, & scalenos. i. trium inæqualium laterum, & altera parte lõgius, per se insunt triangulo, & triangulus in definitione eorũ ponitur. Et ideo subiungit quod omnia subiecta, insunt omnibus præmissis accidẽtibus in ratione dicente quid est. i. in definitione, sicut alicui prædictorum accidentium inest linea, alicui vero numerus, & similiter in alijs, vnicuiq; inquam ipsorum subiectorum, per se inesse dico suum accidens. Quæ vero prædicaca neutraliter insunt. i. neque ita quòd ponantur in definitione subiectorum, neque subiecta in definitione eorum, sunt accidentia i. per accidens prædicantur. Sicut musicum & albũ prædicantur per accidens de animali. Deinde, cum dicit.

Scđs modus.

F

Primũ in numeris: quid Numer. cõpoit. quid.

G — ARgl.

Præterea id per se dicimus, quod non de subiecto alio dicitur ullo. Ambulans enim aliquid aliud est: quod ambulans est, atque album. At substantia, & quæcunque hoc aliquid significant, non sunt aliud, quàm id quod sunt. Ea igitur, quæ de subiecto non dicuntur, per se, ea uero, quæ de subiecto dicuntur, accidentia dico.

ANtl. Vide in anno.

Amplius quod non de subiecto dicitur alio quodam, ut ambulans: cum alterum quodam sit ambulans, & album. Subiecta autem, & quæcunque hoc aliquid significant, non alterum aliquid sunt, quod uere sunt. Quæ quidem igitur non de subiecto sunt, per se dico: quæ uero de subiecto, accidentia.

Ter mo. per se.

Ponit alium modum eius, quod est per se, prout per se significat aliquid solitarium, sicut dicitur quod per se est aliquod particulare, quod est in genere sobstantiæ, quod nõ prædicatur de aliquo subiecto. Et huius ratio est, quia cum dico ambulãs, vel album, non significo album, vel ambulans, quasi per se aliqd solitarium existens, cum intelligatur aliquid aliud esse quod sit ambulans, vel album. Sed in his; quæ significant hoc aliquid. s. in primis sobstantijs, hoc non cõtingit: Cum enim dicitur Socrates vel Plato, non intelligitur, quod sit aliquid alterum, quàm id quod vere ipsa sunt, quod. s. sit subiectum eorum. Sic igitur hoc modo quæ non prædicantur de subiecto sunt per se: quæ vero dicuntur de subiecto, sicut in subiecto existentia, accidẽtia sunt. Nam quę dicuntur de sobiecto, sicut vniuersalia de inferioribus, non semper accidẽtia sunt. Scidendum est autẽ quod iste modus non est modus prædicandi, sed modus existẽdi. Vnde etiam in principio dixit, per se sunt, & non per se dicuntur. Deinde, cum dicit.

H

Nota de ca. 3. mo

ARgl.

Insuper alio modo id quidem per se dicimus, quod unicuiq; competit ob ipsum: id autem quod hanc conditionem egreditur accidens. Veluti si ambulante quopiam corruscauerit, id accidens dicimus. Non enim ob idipsum corruscauerit quia ambula

I *uerit: sed id dicimus accidisse. At si cum iugularetur, quispiam mortem obierit, iugulatumque, id per se dicimus. Ob idipsum enim. quia iugulabatur, mortuus est: sed non accidit eum, cum iugularetur oppetijsse.*

ANti. *Item alio modo quod quidem propter ipsum inest unicuique se: quod uero non propter ipsum, accidens est. Vt si ambulante coruscauit accidens est. Non enim propter id quod ambulat coruscauit: sed quod accidens est, dicimus hoc. Si uero propter ipsum, per se est, ut si aliquod interfectum interierit secundum interfectionem: quoniam propter id quod interfectum est, sed nō quod accidat, interfectum interire.*

Vide in anno. 4 mod' p se.

Ponit quartum modum, secundum quem hæc præpositio, per, designat habitudinem causæ efficientis, vel cuiuscunque alterius. Et ideo dicit, quod quicquid inest vnicuique per seipsum, per se dicitur de eo: quod vero non per seipsum inest alicui, per K accidens dicitur, sicut cum dico, hoc ambulante coruscat. Nō enim propter id quod ambulat coruscauit: sed hoc dicitur secundum accidens. Si vero quod prædicatur insit subiecto per seipsum, per se inest, vt si dicamus quòd interfectum interijt. Manifestum est enim quòd propter id quòd illud interfectum, est, interijt, & non est accidens, quòd interfectus interimit.

Deinde, cum dicit.

ARgl. *Quæ igitur in hisce, quæ sub scientiam simpliciter cadunt per se dicuntur, uel eo pacto, ut sint in prædicatis subiecta: uel eo rursus, ut ipsa sint in subiectis, ea ob ipsa & necessario sunt. Nam fieri non potest ut non competant, aut simpliciter, aut opposita, ueluti lineæ rectum, aut obliquum, & numero par, aut impar. Est enim contrarium, aut priuatio, aut contradictio: genere in eodem, ceu par est id quod est nō impar in numeris: ubi* L *sequitur. Quare si necesse est affirmare, aut negare, necesse est & ea, quæ per se insunt, competere.*

ANti. T c6. in Vide in anno. *Quæ ergo dicuntur in simpliciter scibilibus per se, sic sunt. sicut inesse prædicantibus, aut inesse propter ipsa, quæ sunt ex necessitate. Non enim contingunt non inesse, aut simpliciter aut opposita, ut lineæ aut rectum aut rectum aut obliquum: & numero par, aut impar. Est enim contrarium, aut priuatio, aut contradictio io eodem genere: ut par uel impar in numeris secūdum quod sequitur. Quare si necesse est affirmare aut negare: necesse est & quæ sunt per se, inesse.*

Notādū Proprie scibilia. Ostendit qualiter vtatur prædictis modis demōstrator. Vbi notandum est quod cum scientia sit conclusionum, intellectus autem principiorum proprie scibilia dicuntur conclusiones demōstrationis, in quibus passiones prædicantur de proprijs subiectis. Propria autem subiecta non solum ponuntur in defini M tione accidentium: sed etiam sunt causæ eorum. Vnde cōclusiones demonstrationum includunt duplicem modum dicēdi per se. s. 2. & 4. Et hoc est quod dicit, quod illa quæ prædicantur in simpliciter scibilibus hoc est in conclusionibus demonstrationum: sic sunt per se, sicut inesse prædicantibus. i. sunt quando subiecta insunt in definitione accidentium, quæ de eis prædicantur. Aut inesse propter ipsa. i. quando prædicata insunt subiecto propter ipsum subiectum: quod est causa prædicati. Et consequenter ostendit, quod huiusmodi scibilia sint necessaria: quia non contingit quin proprium accidens prædicetur de subiecto. Sed hoc est duobus modis. Quandoque quidem simpliciter, sicut cum vnum accidens conuertitur cum subiecto, vt habere tres cum triangulo, & risibile cum homine. Quandoque autē duo opposita sub disiunctione accepta ex necessitate subiecto insunt, vt lineę aut rectum, aut obliquum, & numero par, aut impar. Cuius rationem ostendit, quia cōtrarium, priuatio, & contradictio sunt in eodem genere. Nam priuatio nihil aliud est quam negatio in subiecto determinato. Quandoque etiam cōtrarium æquiparatur negationi in aliquo genere, sicut in numeris idem est impar quod non par secundum consequentiam. Sicut ergo necesse est affirmare vel negare: ita necesse est alterum eorum, quæ per se insunt proprio inesse subiecto. De- N inde epilogat: dicens.

Conclu- dem. n. Quot mo. icitu. Duplr a- pro- priū de subie p- dica

ARgl. *Id igitur quod de omni, & id qd' per se dicimus, hoc sit modo determinatum.*

ANti. *De omni quidem igitur, et per se, determinatum sit hoc mō.*

Quod est planum.

ARgl. *Vniuersaliter autem id competere dico, quod de omni dicitur: & per se: atque hoc plane quo ipsum est.*

ANti. Vide in anno. *Vniuersale autem dico, quod, cum de omni sit: & per se: & secundum quod ipsum est.*

LECTIO. XI.

POSTQVAM Philosophus determinauit de omni & per se, hic determinat de vniuersali. Et diuiditur in duas partes. In prima ostēdit quid sit vniuersale In secūda quomodo in acceptione vniuersalis contingit errare: ibi { Oportet autem non latere. } Circa primo Lec 12. duo facit. Primo ostendit quid sit vniuersale O secundo ostendit quo modo vniuersali vtatur demonstrator: ibi } Demonstratio autem per se. } Circa primum duo facit. Primo ostendit quod vniuersale cōtinet in se & dici de omni, & per se: secundo ostendit quid supra ea addit: ibi { Vniuersale autem. } Ad euidentiam autem eorum, quæ hic dicūtur, sciēdum est quod vniuersale non hoc modo accipitur, prout omne quod prædicatur de pluribus dicitur uniuersale, secundum quod Porphyrius determinat de quinque vniuersalibus: sed dicit hic vniuersale secundum quandam adaptationem, vel adæquationem prædicati ad subiectum, cum. s. neque prædicatum inuenitur extra subiectum, neque subiectum sine prædicato. His autem visis sciendum est, quod circa primum tria facit. Primo dicit quod vniuersale. i. prædicatum est etiam quod de omni est. i. vniuersaliter prædicatur de subiecto, & etiam per se. s. inest ei conuenit subiecto secundum quod ipsum subiectum est. Multa. n. de aliquibus prædicantur vniuersaliter, quæ non conueniunt ei per se, & secūdum quod ipsum est. Sicut omnis lapis coloratus est, non tamen secundum quod lapis, sed secundum quod ipsum est P superficiem habens. Secundo ibi.

ARgl. *Patet igitur ea necessario rebus inesse, quæ sis uniuersaliter competunt.*

ANti. *Manifestum igitur est, quæcunque sunt uniuersalia, ex necessitate insunt rebus.*

Infert quoddam corollarium ex dictis: dicēs, quod ex suo vniuersale est quod per se inest, quę autem per se insunt ex necessitate insunt, vt supra ostensum est, manifestum est quod vniuersalia prędicata prout hic sumūtur de necessitate insunt rebus: Lec. 10. } tex. vlti. de quibus prædicantur. Tertio ibi.

ARgl. *Atque per se, & hoc quo ipsum est, eadem esse dico: ueluti lineæ per se punctum inest rectumue. Ea namque ratione qua linea est. Et triangulo hoc, tres anguli competunt, duobus rectis æquales: quo triangulus est. Per se. n. triangulus duobus rectis æquales angulos habet.*

Q ANti. *Per se autem, & secundum quod ipsum est, idem est: ut per se lineæ inest punctum & rectitudo. Et namque secundum quòd linea est. Et triangulo secundum quod est triangulus duo recti: et. n. per se triangulus duobus rectis æqualis est.*

Ne aliquis crederet aliud esse quod in definitione vniuersalis dixerat, per se, & secondum quod ipsum est, ostendit per se, & secundum quod ipsum est, idem est. Sicut lineæ per se inest punctum primo modo, & rectitudo. 2. modo. Nam vtrunque inest ei secundum quod linea est. Et similiter triangulo secūdum quod triāgulus est insunt duo recti. i. quod valet duos rectus, quod per se triangulo inest. Deinde, cum dicit.

ARgl. *Tunc autem quippiam uniuersaliter inest, cum de quouis, & primo ostenditur.*

A Nti. *Vniuersale autem est tunc, cum in quolibet, & primo demonstratur.*

Ostendit

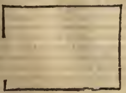
A Oſtēdit quid addat uniuerſale ſuprà dici de omni, & per ſe. Et circa hoc duo facit. Primo oſtendit quòd tunc eſt vniuerſale prædicatum, cum non ſolum in quolibet eſt de quo prædicatur: ſed & primo demōſtratur ineſſe ei, de quo prædicatur. Secundo ibi.

ARgl. *Velut æquales duobus rectis habere, non uniuerſaliter ineſt figuræ: & tamen de figura duorum rectorum angulorum æqualitatem licet oſtendere. Sed non de quauis figura. nec oſtendens figura quauis utitur. Quadratum enim eſt quidem figura: non tamen habet tres angulos duobus rectis æquales. Hic etiā triangulus, qui duorum eſt æqualium laterum, habet quidem quamuis duobus rectis æquales: ſed non primus, ſed triangulus prior. Qui igitur demonſtratur primus duobus rectis æquales habere, uel quoduis aliud, ei primo uniuerſaliter competit.*

ANtl. *Vt duos rectos habere, neq; cuilibet figuræ ineſt uniuerſaliter, & tamen eſt demonſtrare de figura q. duos habet: ſed non cuiuslibet figuræ eſt, neq; utitur qualibet figura demonſtrans.*

B

Quadrangulus.

Quadrangulus enim figura quidem eſt: non autem habet duobus rectis æquales. Sed iſocheles habet quidem fortaſſe duobus rectis æquales: ſed non primum, ſed triangulus prius. Quod igitur quodlibet primū monſtratur duos rectos habere, aut quodcūq; aliud, huic primo ineſt uniuerſale.

C Manifeſtat per exemplum: dicens: ꝙ habere tres angulos æquales duobus rectis non ineſt cuilibet figuræ vniuerſaliter: licet hoc de figura demonſtretur, quia de triangulo demonſtratur qui eſt figura: ſed non cuilibet figuræ ineſt, nec demonſtrator in ſua demonſtratione vtitur qualibet figura. Quadrāgulus enim figura eſt, ſed non habet tres duobus rectis æquales. Iſocheles autem. i. triangulus duorum æqualium laterum habet quidem vniuerſaliter tres angulos æquales duobus rectis: ſed non conuenit primo Iſocheli: ſed prius triangulo: quia Iſocheli conuenit inquantum eſt triangulus. Quod igitur prio demonſtratur habere duos rectos, aut quodcūq; aliud huiuſmodi, huic primo ineſt prædicatum vniuerſaliter: ſicut triangulo. Deinde cum dicit.

ARgl. D *Et demonſtratio per ſe eius uniuerſaliter eſt: cæterorum uero quodammodo non per ſe. Nec eius uniuerſaliter eſt, qui duorum eſt æqualium laterum: ſed ſuperat, & ad plura ſeſe extendit.*

ANtl. *Et demonſtratio per ſe huius uniuerſaliter eſt: aliorum autē quodammodo non per ſe. Neq; iſocheles non eſt uniuerſaliter: ſed frequentius.*

Oſtendit qualiter demonſtrator vniuerſaliter * : & dicit ꝙ demonſtratio eſt per ſe huius vniuerſalis: ſed aliorum quodammodo, & non per ſe. Demonſtrator enim demōſtrat paſſionem de proprio ſubiecto: & ſi demonſtret de aliquo alio, hoc non eſt niſi inquantum pertinet ad illud ſubiectum. Sicut paſſionem trianguli probat de figura & iſochele, inquantum quędam figura triangulus eſt, & triangulus quidam iſocheles. Quod autem primo non ineſt iſocheli habere tres: hoc nō eſt, quia non vniuerſaliter prædicetur de eo: ſed quia eſt frequentius, id eſt in pluribus quàm iſocheles eſt, cum hoc commune ſit omni triangulo.

E ARgl. *Oportet autem non latere errorem perſæpe fieri: & non eſſe id, quod oſtenditur, primum uniuerſale: quemadmodum eſſe uidetur.*

ANtl. *Oportet autem non latere, quoniam multoties cōtingit peccare, & non eſſe, quod demonſtratur, primum uniuerſale, ſecūdum q. uidetur demonſtrari uniuerſale primum.*

LECTIO. XII.

T.c. 12. POSTQVAM notificauit Ariſt. quid ſit vniuerſale, hic oſtendit quomodo in acceptione vniuerſalis error contingat. Et circa hoc tria facit. Primo dicit ꝙ aliquādo circa hoc peccare contingit. Secūdo aſſignat quot modis: ibi {Oberramus,} Tertio dat documentū, quomodo poſſit cognoſci verum vniuerſale: ibi {Verum autem ſecundum ꝙ.} Dicit ergo primo, ꝙ ad hoc ꝙ non accidat in demonſtratione peccatum, oportet nō latere, ꝙ multoties videtur demonſtrari vniuerſale: quod nō demonſtratur. F Deinde, cum dicit,

ARgl. *Decipimur autem hac deceptione, cum aut præter ſingulare, uel ſingularia nihil eſt, quod accipiatur ſuperius: aut eſt quidem, ſed nomine caret in diuerſis ſpecie rebus, aut eſt, ut pars totum, id de quo demonſtratur. Parti namq; accommodabitur quidem demonſtratio, & de qualibet erit: attamen non erit huius primi uniuerſaliter demonſtratio. Atque huiuſce primi, ut hoc eſt, demonſtrationem dico, cum eſt primi uniuerſaliter.*

ANtl. Vide in anno. *Oberramus autem hanc deceptionem: cum aut nil ſit accipere a ſuperiori extra ſingulare, quàm ſingularia, aut ſi ſit quidem, ſed innominatum ſit indifferentibus ſpecie rebus: aut contingat eſſe ſicut in parte totum, in quo monſtratur. Erit enim G quæ ſunt in parte ineſt quidem demonſtratio, & erit de omni: ſed tamen non huiuſmodi primi uniuerſaliter demonſtratio. Dico enim primi ſecundum quòd eſt demonſtratio, cum ſit primi uniuerſalis.*

Aſſignat modos quibus circa hoc errare contingit. Et circa hoc duo facit. Primo enumerat ipſos modos dicens, ꝙ tripliciter cōtingit decipi circa acceptionem vniuerſalis. (3 errat. i accep. uſis.) Primo quidem cum nihil aliud ſit accipere ſub aliquo communi cui primo competat vniuerſale, q̄ hoc ſingulare, tūc inconuenienter aſſignatur. Sicut ſi ſenſibile quod primo, & per ſe ineſt animali, aſſignaretur vt vniuerſale primum homini, nullo alio animali exiſtente. Vnde notandum ꝙ ſingulare hic large accipitur pro quolibet inferiori: ſicut ſi ſpecies dicatur eſſe ſingulare ſub genere contentum. (Li ſing. expo.) Vel poteſt dici, ꝙ nō eſt poſſibile inuenire aliquod genus, cuius vna tantum ſit ſpecies. (Non ſal ual gen⁹ ſ unū tm̄ ſpecie.) Genus enim diuiditur in ſpecies per oppoſitas differentias. Oportet autem ſi vnum contrariorum inuenitur in natura, & reliquum inueniri, vt patet per Philoſophum in. 1. de cœlo & mūdo. (T.c 18. Lec 4. i. cap. 6.) Et ideo ſi vna ſpecies inuenitur, inuenitur & alia. Vna autē ſpecies diuiditur in diuerſa indiuidua per diuiſionem materię. H Contingit autem totam materiam alicui ſpeciei proportionatam ſub vno indiuiduo comprehendi: & tunc non eſt niſi vnū indiuiduum ſub vna ſpecie. Vnde & ſignanter de ſingulari mētionem facit. Secundus modus eſt, quando quidem eſt accipere ſub aliquo communi multa inferiora: ſed tamen illud eſt commune innominatum, quod inuenitur in differentibus ſpecie. (Scds modus.) Sicut ſi animali non eſſet nomen impoſitum, & ſenſibile quod eſt proprium animalis aſſignetur vt vniuerſale primum, his quæ ſub animali continentur, vel diuiſim, vel coniunctim.

Tertius modus eſt quando id, de quo demonſtratur aliqd, vt vniuerſale primum ſe habet ad quod demonſtratur de eo, ſicut totum ad partem. Sicut ſi poſſe videre aſſignaretur animali vt vniuerſale primum. Non enim omne animal poteſt uidere. Ineſt autem his, quæ ſunt in parte. i. quæ particulariter & non vniuerſaliter alicui ſubiecto conueniunt, demōſtratio i. ꝙ demonſtrari poſſint, & erit demonſtratio de omni, non tamen reſpectu eius quod demōſtratur. Poſſe enim videre de-

I monstratur quidem de aliquo vniuersaliter, non tamē de ani mali vniuersaliter, sicut de eo cui primo inest. Et exponit quid sit primum secundum ꝙ demonstratio fertur, quod est uniuerſale primum. Secundo ibi.

ARgl. *Si igitur quispiam ostenderit rectas duas lineas non concurrere, inter quas eadem in parte sunt anguli recti, recta ex linea secante, illas, oborti, huius ex eo demonstratio proprie uidebitur esse, quia sic est in omnibus angulis rectis. Verum non est: quippe cum id fiat, non ex eo, quia sic sint illi anguli duobus rectis æquales: sed ex eo, quia quouis modo duobus æquales sint rectis.*

ANtl. Vide in anno. *Si igitur aliquis demonstrabit ꝙ rectæ lineæ non intercidāt, uidebitur utiq; huiusmodi esse demonstratio, propter id qđ inest rectis. Non autem est: nisi ꝙ quoniam sic æquales sint, fiat hoc: sed aut in quolibet æquales.*

K Subiungit exempla ad prędictos modos. Et primo ad tertiū dicens, ꝙ si quis demonstret de lineis rectis ꝙ non intercidāt .i. non concurrant, videbitur huiusmodi esse demonstratio .s. vniuersalis primi, propter hoc ꝙ non concorrere inest aliquibus lineis rectis. Non autem ita ꝙ hoc fiat nisi lineæ rectæ sint æquales .i. æque distantes. Sed si lineæ fuerint æquales .i. æque distantes, tunc non concurrere conuenit eis in quolibet, quia vniuersaliter verum est quòd lineæ rectæ æque distantes, etiā si in infinitum protrahantur, in neutram partem concurrent. Secundo ibi,

ARgl. *Et si nullus alius esset triangulus, quàm hisce, qui duorum est æqualium laterum, huic, ut duorum æqualium laterum angulos æquales duobus rectis habere competere uidetur.*

ANtl. T c. 13. *Et si triangulos non esset aliud ꝙ isocheles: secūdum ꝙ est isocheles uideretur utiq; esse.*

L Ponit exemplum ad primum modum, dicens, ꝙ si non esset alius triangulus, ꝙ isocheles, qui vere est triāgulus duorum æqualium laterum, ꝙ est trianguli inquantum huiusmodi, videretur esse isocheles secundum ꝙ est isocheles: nec tamen hoc esset verum. Tertio ibi.

ARgl. *Et similitudo rationum mutato ordine: numeris, ut numeri sunt lineis ut lineæ: solidis, ut solida: temporibus deniq;, ut tempora, uidetur competere, quemadmodum seorsum olim ostendebatur. Quod tamen una demonstratione de omnibus demonstrari potest. Sed quia non sunt quippiam unum hæc omnia nomine uocitatum, numeri inquam, longitudines, tempora, solida que, atq; differunt inter se specie: ideo sumebantur seorsum. Nos autem uniuersaliter demonstratur. Non enim hisce competit, ut lineæ sunt, uel uti numeri: sed ut hoc, quod quidem uniuersaliter*

M *ijs inesse cunctis supponitur.*

A Ntl. *Et proportionale, quod & commutabiliter est, secundum ꝙ numeri sunt, & secundum ꝙ lineæ, & secundum quod firma, & secundum ꝙ tempora sunt, quemadmodum & demonstratum est aliquando seorsum, contingens esse de omnibus una demonstratione monstrari. Sed propter id, quod non est denominatum aliquid, in quo omnia hæc unum sunt, numeri, longitudines, tempora, & firma, & specie differentia: seorsum adinuicem accepta sunt. Non autem uniuersale monstratur. Non enim secundū ꝙ lineæ sunt, aut secundum ꝙ numeri, inerat: secūdum ꝙ hoc est: quod uniuersale ponunt esse.*

Exemplificat de modo secundo. Et videtur hoc vltimo ponere, quia circa hoc diuturnius immoratur. Et circa hoc tria facit. Primo ponit exemplum. Secundo inducit quoddam corelarium ex dictis: ibi { Propter hæc oēe si aliquis. } Tertio assignat rationem dictorum: ibi { Quando igitur non nouit. } Circa primum sciendum est, ꝙ proportio est habitudo quantitatis vnius ad alteram: sicut sex ad tria se habent in proportione dupla. Proportionalitas est collectio duarū proportionū. Quæ

Notādū Proport. tio qd. Proportionalitas qd.

si sint disiunctæ habent quatuor terminos. Vt hic. Sicut se habent quatuor ad duo, ita sex ad tria. Si vero sint coniunctæ habent tres terminos. Nam vno vtitur vt duobus. Vt hic. Sicut se habent octo ad quatuor, ita quatuor ad duo. Patet ergo ꝙ in proportione duo termini se habent vt antecedētia: duo vero ve consequentia. Vnde hic. Sicut se habēt quatuor ad duo, ita se habent sex ad tria, sex & quatuor sunt antecedētia: duo vero, & tria sunt consequentia. Permutata ergo ꝓportio est, quando antecedentia inuicem conferuntur & consequentia similiter. Vt si dicam. Sicut se habent quatuor ad duo, ita se habent sex ad tria: ergo sicut se habent quatuor ad sex, ita se habent duo ad tria. Dicit ergo ꝙ esse proportionale commutabiliter conuenit lineis, & numeris, & firmis .i. corporibus, & temporibus. Sicut autem de singulis determinatum est aliquādo seorsum, de numeris quidem in Arithmetica, de lineis, & firmis, in Geometria, de tēporibus in Naturali Philosophia, vel Astrologia: ita contingens est, quod de omnibus prædictis commutatim proportionari vna demonstratione demōstretur. Sed ideo commutatim proportionari de singulis horum seorsum demonstratur, quia nō est nominatum illud commune, in omnia ista sunt vnum. Et si enim quantitas omnibus his communis est, tamen sub se & alia præter hæc comprehēdit: sicut orationem, & quædam, quæ sunt quantitates per accidens. Vel melius dicendum ꝙ commutatim proportionari ꝙ titati non conuenit inquantum est quantitas: sed inquantum est comparata alteri quantitati secūdum proportionalitatem quandam. Et ideo dixerat etiā in principio proportionale esse quod commutabiliter est. Omnibus autem istis, inquantum sunt proportionalia, nō est nomen commone positum. Cum autem demonstratur commutatim proportionari de singulis prædictorum diuisim, non demonstratur vniuersale. Non. n. commutatim proportionari inest numeris, & lineis, secūdum ꝙ huiusmodi sed secundum quoddam commune. Demōstrātes autem de lineis seorsum, vel de numeris: ponunt hoc, quod est commutabiliter proportionari esse quasi quoddam uniuersale prædicatum lineæ secundum ꝙ linea est, aut numero, secūdum ꝙ numeros. Deinde cum dicit.

N

Permu. quid.

O

Alia lectura.

ARgl. *Quo circa si quis unumquemq; triangulum, eum inquam, qui ex æqualibus lateribus omnibus, & eum, qui ex uniuersis inæqualibus constat, & item eum, qui duorum est æqualium laterum, aut una, aut alia seorsum demonstratione, tres æquales duobus rectis ostenderit: nondum his profecto triangulum scit duobus rectis æquales habere, nisi eo sciendi modo, quē ipsi suo more profitentur sophistæ. Neq; de triangulo uniuersaliter id percipit: & si nullus alius præter istos triangulus est. Nō enim id istis, ut trianguli fint, nec omni triangulo ratione formæ, sed numeri inesse cognouit: tam & si nullus triangulus est, quē ipse & non sciu æquales duobus rectis habere.*

P

ANtl *Propter hoc neq; si aliquis monstret unumquemq; triangulum demonstratione, aut una, aut altera, quod duos rectos habet unumquodque, isopleuros, idest isocheles seorsum, & scalenon, id est gradatum, nondum cognouit triangulum ꝙ duos rectos habet, nisi sophistico modo: neq; uniuersale trianguli, neq; si nullus est præter hoc triangulus alter. Non enim secundum ꝙ triangulus est cognouit, neq; omnem triangulum: sed secūdum numerum. Secundum speciem autem non omnem: & si nullus est, quem non nouit.*

Q

Vide in anno.

Inducit quoddam corelarium ex dictis: & dicit quòd eadem ratione, qua non demōstratur uniuersale, cuoi de singulis speciebus demonstratis aliquid, quod est vniuersale prædicatum communis innominati, nec etiam demonstratur vniuersale ꝑ dicto modo, si sit commune nomē positum. Sicut si aliquis ea dem demonstratione ostendat aut demonstret de vnaquaque specie trianguli, quòd habet tres angulos æquales duobus rectis, aut diuersis seorsum .s. de isochele, & seorsum de gradato, idest de triangulo trium laterum inæqualium: non tamē propter hoc cognouit quòd triangulus tres angulos habeat æquales

A les duobus rectis, nisi sophistico mõ.i.p accidens, qa nõ cognouit de triãgulo ſm q̃ est triangulus, sed ſm q̃ est ęquilaterus, aut duoꝝ ęqualiũ lateꝝ, aut triũ inęqualiũ. Neq; ẽt demonstrãs cognouit vl'e.i.habet cognitionẽ de triãgulo in vl'i, ẽt si nullus alius triãgulus esset pter illos, de qbus cognouit. Et hoc rõ, quia nõ de triãgulo cognouit ſm q̃ est triangulus, sed sub rõne specierũ eius. Vñ neq; cognouit p se loquẽdo oẽm triangulũ, quia & si ſm numeꝝ cognouit oẽm triangulũ, si nullus est, quẽ non nouit, tñ ſm spẽm nõ cognouit oẽm. Tũc.n.cognoscit aliquid vl'r secundũ spẽm, qñ cognoscit secundũ rõnẽ spẽi. Secundum numeꝝ aũt, & nõ vl'r, qñ cognoscit secundũ multitudinẽ contẽtoꝝ sub specie. Nec est differentia quantum ad hoc si comparemus speciem ad indiuidua, vel genera ad species. Nã triãgulus est genus ęquilateri, & isochelis. Deinde, cũ dicit.

ARgl. *Quando igitur nõ scit ul'r, & quando simpl'r scit, manifestũ est. Enimuero si eadẽ esset trianguli rõ, & duorum æqualium la-*
B *terum trianguli cæterorumq; triangulorum demonstratio, aut cuiq;, aut omnibus, æque sine ullo discrimine accõmodantur, ut patet. Cum uero nõ sit eadẽ, sed diuersa, tresq; anguli duobus rectis æquales hoc cuiq; competunt, quo quisq; trangulus est, non scit hisce simpliciter, qui dicto modo demonstrat.*

ANtl. Te.14. *Quando igitur nõ nouit ul'r, & quando nouit simpl'r? Manifestum est, q. si idẽ inerat triangulo esse, & isocheli, aut unicuiq; aut omnibus. Si uero non idem, sed alterum est, aut secundum q. est triangulus: non nouit.*

Assignat rõnẽ pdictoꝝ, quęrens qñ aliqs cognoscit vl'r & simpl'r, ex quo prędicto mõ cognoscens nõ cognouit vl'r. Et rñdet manifestũ esse q̃ si esset eadẽ rõ trianguli in cõi, & vniuscuiusq; spẽrũ eius seorsum acceptaꝝ, aut vl'r simul acceptaꝝ: tunc vl'r sciret de triãgulo & simpl'r, qñ sciret de aliqua spẽ eius, vel de omnibus simul. Si vero nõ est eadẽ rõ: tunc nõ erit idẽ cognoscere triangulũ in cõi, & singulas species eius, sed est alterum. Et cognoscendo de speciebus: non cognoscitur de triangulo, secundum q̃ est triangulus. Deinde, cum dicit.

ARgl. *Patet aũt utrum id illi competat, ut triangulus est, an ut duo-*
C *rum æqualium laterum, & quãdo per hunc cõpetit primum, & cuius est ul'e demõstratio. Nã ei competit, ut tale est, cui cæteris sublatis cõpetet primo, ueluti laterum duorum æqualium æneo triangulo cõpetent anguli duobus rectis æquales. At ære sublato, ut nõ sit æneus, ẽt competent. Et itẽ laterum æqualitate duorum sublata, ut nõ sit duorum æqualium laterum. At non cõpetent sublata figura, uel termino, sed non primis ipsis sublatis. Quo igitur primo sublato non competent? Quod si triangulo, per hunc, & cæteris competunt, & huius est ul'r demonstratio.*

ANtl. *Vtrum autẽ secundum q. est triangulus, aut secundum q. est isocheles sit, & quando secundum hoc est primum, & ul'e: cuius demonstratio est, manifestum est, quoniã quãdo remoto insit pri-*
D *mum, ut isocheles, & æneo remoto triangulo insunt duo recti. Sed æneo remoto & isocheli, sed nõ figura, aut termino, sed non prius. Cuius igitur primi? Si itaq; trianguli est, & secundũ hoc inest & alijs, & huiusmodi ul'r est demonstratio.*

Dãt documẽtũ quo pprie possit accipi vl'e, qd̃ est, vtꝝ aliqd sit triãguli secũdũ q̃ triãgulus, aut isochelis secundũ q̃ est isocheles, & qñ id cuius est demõstratio est primũ & vl'e secundũ
Pria pa de. quo sug. ul'e hoc.i.aliquod subiectũ positũ. Manifestũ est.n.ex hoc quod dicã. Qñcũq; n.remoto aliquo adhuc remanet illud quod erat assignatũ vl'e: sciendũ est q̃ nõ est primũ vl'e illius. Sicut remoto isochele vel ęneo triãgulo, remanet q̃ habeat tres angulos.s. duobus rectis ęquales. Vñ patet q̃ habere tres angulos ęquales
a.pa de conuersi duobus rectis nõ est vl'e primũ, neq; isochelis, neq; ęnei triãguli. Remota aũt figura nõ remanet hr̃e tres, nec ẽt remoto termino, qui est superios ad figurã, cũ figura sit, quę termino, vel terminis claudit, sed tñ nõ primo cõuenit neq; figurę neq; termino, qa nõ cõuenit eis vl'r. Cuius ergo erit primo? Manifestũ est q̃ triãgulo, qa secundũ triãgulũ inest alijs tã supioribus, q̃ inferioribus. Nõ.n.ↄpetit figurę hr̃e tres, nisi qa triangulus est quędã figura, & similiter isocheli, qa triãgulus est, & de triãgulo hr̃e tres demonstrat. Vñ est ei vniuersale primum. E

Si igitur demonstratiua scientia, ex principijs est necessarijs. Quod.n. quispiã scit, id fieri nequit, ut aliter sese habeat. ARgl.

Si igitur est demonstratiua scientia, ex necessarijs est principijs. Quod.n.scitur, non potest se habere aliter. ANtl. Vide in annot. Te.15.

LECTIO. XIII.

Postq; determinauit Philosophus de oi, & p se, & vl'i qbus vtimur in demr̃atione: hic iã incipit oñdere ex qbus demõstratio pcedit. Et diuidit in duas partes. In prima oñdit ex qbus pcedit demr̃atio pp qd: in secũda ex qbus est demr̃atio qa: ibi. { Sed qa differt & pp quid. } Prima in Le.23. duas. In.1.oñdit qualia sint ex qbus demõstratio pcedit: in secũda docet, q̃ sunt demõstrationis principia: ibi. { Quid quidẽ igit prima significẽt. { Pria in tres. In.1.oñdit, q̃ demr̃atio est F ex necessarijs: in secũda q̃ est ex his, quę sunt p se: ibi. { Accidẽ Le.28. tiũ aũt. } Tertio q̃ pcedat ex principijs ppri s: ibi. { Nõ ergo Lec.3. est ex alio gñe. } Circa primũ duo facit. Primo oñdit q̃ demõ Lec.14. stratio pcedat ex necessarijs. Secũdo pbat sic quędã quæ po- Lec.15. suerat: ibi. { Qd̃ aũt oporteat ex necessarijs. } Circa primũ tria facit. Primo ↄtinuat se ad pręcedẽtia. Secũdo pbat ppositum: ibi. { Quę aũt sunt p se. } Tertio infert quãdã ↄclosionẽ ex dictis: ibi. { Manifestũ aũt ex his. } Dicit ergo primo ex prædictis inferẽs, q̃ si sit demr̃atiua scia.i.si scia p demr̃ationẽ acqui Le.4.s. ex.a. rat, oportet q̃ sit ex principijs necessarijs. Cuius illationis necessitas apparet, qa qd̃ scit, impossi est aliter se hr̃e, vt habitum est in definitione eius quod est scire. Deinde, cũ dicit. ARgl.

Ea uero, quæ per se rebus insunt, necessario cõpetunt. Nam quædã insunt in eorum, quibus competit, rõne: quædã in sua res eas habent, de quibus dicuntur, quorum alterum oppositorũ insit necesse est. patet ex talibus quibusdã rõcinationẽ cõstare. Oẽ nãq;, quod inest, aut hoc pacto, aut per accidens competit. Accidentia uero non sunt necessaria. ANtl.

G *Quæ aũt p se sunt, necessaria insunt rebus. Hæc quidẽ sunt in eo, quod quid est, quibusdã aũt alia insunt in eo quod quid ẽ prædicãtibus de ipsis, quorum alterum oppositorũ necesse est inesse. Manifestum est, q. ex hmõi quibusdã utiq; sit demõstratiuus syllogismus. Omne.n. aut sic est, aut secundum accidens. Accidentia autem non necessaria sunt.*

Oñdit q̃ demõstratio sit ex necessarijs. Et primo p rõnem. Secũdo p signũ: ibi. { Signũ aũt est. } Circa primũ ponit duas Pria ra. demon. esse necess.a. rõnes, quaꝝ prima talis est. Ea q̃ per se prędicant, necessario insunt. Et hoc manifestat in duobus modis p se. In.1.qdẽ, qa ea, quę pdicant p se, insunt in eo qd̃ qd est.i. in definitiõe subiecti. Quod aũt ponit in definitione alicuius necessario pdicat de eo. In.2.vero, qa qdã sunt subiecta, quę ponunt in qd̃ qd est prædicãtibus de ipsis.i.in definitione suoꝝ pdicatoꝝ. Quæ qdẽ si sint opposita, necesse est q̃ alterũ eoꝝ subiecto insit: sicut par vel Le.10.s. exp. 4. H impar numero, vt supius ostensum est. Sed manifestũ est q̃ ex qbusdã principijs hmõi.s.p se, fit syll's demonstratiuus. Quod probat p hoc, q̃ oẽ qd̃ prędicat, prędicat aut p se, aut p accidẽs & ea quę prędicant p accidẽs nõ sunt necessaria, ex his aũt, quę sunt p accidẽs, nõ fit demõstratio, sed magis sophisticus syll's. Vñ relinquit, q̃ demr̃atio sit ex necessarijs. Sciẽdũ aũt est q̃ cũ in demr̃atiõe pbat passio de subiecto p mediũ, qd̃ est definitio: oportet q̃ prima ppõ, cuius prędicatũ est passio, & subiectũ est definitio, q̃ ↄtinet principia passionis, sit p se in.4.mõ. Secunda aũt cuius subiectũ est ipsum subiectũ, & prędicatum ipsa definitio, in.1.mõ. Conclusio vero in qua pdicat passio de subiecto p se, in.2.modo. Secundam rõnẽ ponit ibi.

Aut igitur ita dicatur, aut hoc principiũ supponatur, demonstrationẽ necessariã esse. Et si demonstratũ sit quippiã: fieri non posse, ut illud sese habeat secus. Ex necessarijs ergo constare demonstratiuã rõcinationẽ oportet. Et.n.fit, ut & demonstrãs rõcinetur ex ueris, at non fit ut ex necessarijs quisq̃, nisi demõstrãs rõcinationẽ cõficiat. Id.n. ipsum iã demõstrationis propriũ est.

I ANti. T.c.2. *Aut igitur sic dicendũ, aut principiũ ponentibus, q̃ demonstratio circa necessariũ sit, & si demõstratum nõ põt aliter se habere, ex necessarijs ergo oportet esse syllogismum. Ex ueris quidẽ est non demonstrantẽ syllogizare, ex necessarijs aũt non est, sed quidem demonstrantem. Hoc aũt propriũ demonstratiõis est.*

Sc̃dara. Ra. in forma. Quę est talis. { Demõstratio circa necessariũ est, & demonstratũ } .i. demõstrationis cõclusio non põt aliter se habere. Et hoc accipiendũ est tanq̃ principiũ ad ostendendũ propositũ. s. ꝙ demonstratio ex necessarijs procedit. Cuius quidẽ principij veritas apparet, vt iã dictum est. Ex hoc aũt principio sic argumentat. Cõclusio necessaria nõ põt sciri nisi ex principijs necessariis, sed demonstratio facit scire cõclusionẽ necessariã, ergo oportet ꝙ sit ex principiis necessariis. In quo differt demõstratio ab aliis syll̃is. Sufficit.n. in aliis syll̃is ꝙ syllogizet ex veris. Nec est aliquod aliud genus syll̃i, in quo oporteat procedere ex necessitate, sed in demonstratione oportet hoc obseruare.

K Et hoc est ꝓpriũ demr̃ationis ex necessarijs ꝓcedere. De.cũ di.

ARgi. *Signo ẽt illo patet demonstrationem ẽ necessarijs esse. Nã inficiationes aduersus eos, qui demonstrare putant, negatione necessitatis inferre nos consueuimus, aut putantes omnino fieri posse quo res aliter sese habeat, aut disputationis causa contendentes.*

ANti. *Signum aũt est q̃ demonstratio ex necessarijs sit, quoniã instantiã ita ferimus ad opinãtes demõstrare, quoniã nõ sit necesse si opinamur, aut omnino contingere aliter, aut rõnis causa.*

Signum ad idẽ cũ ex.s. Probat idẽ per signũ hoc modo. Contra rõnẽ aliquã nõ infertur instantia, nisi p hoc quod deficit aliquid eorũ, quę in illa rõne obseruanda sunt, sed cõtra eũ, qui opinat sic demõstrare, fecimus instantiã ꝙ non sit necesse ea, ex quibus procedit esse vera, siue opinemur ea cõtingere aliter se habere, siue talem instantiam ferimus, rõnis.i. disputationis causa: ergo demonstratio debet procedere ex necessarijs. Deinde, cum dicit.

ARgi. *Ex quibus ẽt patet stultos eos esse profecto, qui principia bene sumere putant, si propositio probabilis sit atq; uera, uti sophistæ, scire esse dicentes scientiam habere. Non.n. iõ propositio principium est, quia ꝓbabilis, aut nõꝓbabilis est, sed quia primũ ẽ ipsius generis, circa qd' fit demõstratio, & uerũ, nõ oẽ ꝓpriũ ẽ.*

L A Nti. Vide 1 annot. *Manifestũ aũt ex his est, & quoniã stulti sunt accipe opinati bene principia, si probabilis sit propositio, & uera, ut sophistæ quoniã & scire scientiã est habere. Non.n. quod probabile est, aut uerũ omne principiũ est, sed primũ in genere circa quod demonstrant & uerum, non omne, sed proprium.*

Infert cõclusionem ex dictis: dicens, ꝙ. { Manifestum est, ex hoc. } ꝙ oportet demõstrationem ex necessariis cõcludere. { Quòd stulti sunt illi, qui opinati sunt bene se principia demonstrationis accipere, si solũ propositio accepta sit probabilis, vel vera, vt sophistę faciunt } .i. qui apparent scientes, & nõ sunt. { Nã scire nõ est nisi p hoc ꝙ scientia habetur } .s. ex demõstratione. Et hoc aũt ꝙ aliquid est probabile vel improbabile nõ habetur ꝙ sit primũ vel nõ primũ, sed tñ oportet illud circa quod fit demonstratio esse primũ in genere aliquo & esse verũ. Non tñ omne primum accipit demonstrator, sed primum illi generi circa quod demonstrat, sicut arithmeticus nõ

M accipit primũ, quod est circa magnitudinem, sed circa numerũ. Attendẽdum aũt est ꝙ sophistę nõ sumunt hic sicut in libro Elenchorũ, qui procedunt ex his, quæ videntur probabilia & nõ sunt, aut videntur syllogizare, nõ tñ syllogizant. Sicut.n. tales sophistę dicuntur.i. apparentes & nõ existentes, inquantum deficiunt a dialectica argumentatione: ita dialecticę argomentationes sic appareant demr̃atioẽ ꝓbare, & nõ ꝓbãt, sophisticę sunt: inq̃tũ vñr sua argumẽtatiõe sciẽtes, & nõ sunt. De.cũ di.

ARgi. *Atq; demõstratiuã rõcinationẽ ex necessarijs esse oportere, ex hisce patet. Nã si nõ est iste sciens, qui nõ habet eius rõnẽ propter quid est, cuius est demõstratio, atq; fieri põt ut. a. quidẽ ipsi c. necessario cõpetat: mediũ aũt. b. p quod illud est demõstratum nõ sit necessario, his plane qui talẽ rõcinationẽ extruit, non scit pp quid est, quippe cũ nõ sit illud ob ipsum mediũ. Nã ipsum quidem fieri põt ut non sit: conclusio aũt est necessaria.*

Quod aũt ex necessarijs esse oportet syll̃m, manifestum et ex his est. Si.n. nõ est habens rõnẽ pp quid, existẽte demonstratiõe, nõ est sciens. Sit aũt utiq; & q̃. a. de. c. ex necessitate esse, b. autẽ mediũ per quod demõstratum est nõ ex necessitate, nõ sciuit propter quid. Non est.n. hoc propter medium. Hoc.n. quidem contingit non esse: conclusionem autem necessariam. N A Nti. T.c 17.

Ostendit quod supposuerat. Et circa hoc duo facit. Primo ostendit, ꝙ cõclusio necessaria nõ põt sciri ex principiis nõ necessariis. Secundo ꝙ licet nõ possit sciri necessariũ ex nõ necessariis, tñ syllogizari põt: ibi. { Cum quidem igitur cõclusio. } Primum ostẽdit duabus rõnibus, quarũ vna talis est. Si quis nõ habeat rõnem pp quid ostẽdentem, non efficitur sciens, ẽt demonstratione habita, quia scire est cãm rei cognoscere, vt supra dictum est. Sed rõ quę infert conclusionem necessariam ex nõ necessariis principiis, nõ ostendit pp quid. Quod exemplificat in terminis cõibus. Ponatur.n. ꝙ hęc conclusio sit necessaria. Omne. c. est. a. & demõstret p hoc medium. b. ꝙ nõ sit necessarium mediũ, sed cõtingens, puta ꝙ hæc propositio sit contingens, ꝙ oẽ. b. est. a. vel ꝙ omne. c. est. b. aut vtraq;, cõstat ꝙ per hoc mediũ cõtingẽs, quod est. b. nõ põt sciri de cõclusione necessaria, quę est oẽ. c est. a. pp quid. Quod sic probat. Remota cã pp quã est aliquid, oportet ꝙ remoueat effectus. sed hoc medium cũ sit cõtingẽs cõtingit remoueri, conclusionem autẽ remoueri non contingit cum sit necessaria, relinquitur ergo ꝙ non põt sciri conclusio necessaria per medium contingens. O Le.4 t. ca. 2.

Secundam rationem ponit ibi. ARgi.

Præterea si quis nunc nescit, rõnẽ habẽs, & saluus est, re salua, neq; oblitus, his neq; prius sciebat. Quod si medium non est corruptũ, fieri uero põt ut corrũpatur, id quod accidit erit possibile atq; cõtingẽs, sed ut his sciat, qui sic se habet, fieri minime põt.

Amplius si aliquis nescit rẽ nunc, habẽs rõnem, & saluatus est, salua re, nec oblitus, neq; prius sciuit. Corrumpere aũt utiq; medium, nisi sit necessarium. Quare habebit quidẽ rõnẽ, nesciet autẽ. Neq; ergo prius sciuit. Si uero nõ corruptum est, contingit autem corrumpi, quod accidit utiq; erit possibile, & contingẽs. Sed est impossibile sic se habentem scire. ANti. P

Quæ talis est. Si aliquis nũc nõ scit cum tñ habeat eandẽ rõnem, quã prius habuit. { Et saluatus est } .i. nõ desit esse. { Salua re } .i. re scita & nõ corrupta, iterũ ipse. { Nõ est oblitus. } manifestum est ꝙ ẽt ipse. { Nõ prius sciuit. } In hoc aũt Philosophus innuit quatuor modos, quibus aliquis amittit scientiã, quã prius habuit. Vnus modus est qñ excidit a mente eius eõ, p quã prius sciebat. Alius modus est per corruptionẽ ipsius sciẽtis. Alius p corruptionem ipsius rei scitę, sicut si scientia scit te sedente dũ sedes, te nõ sedente perijt. Quartus est p obliuionẽ. Vñ nullo istorũ modorum existente si aliquis nullo modo sciat aliquid, nec prius sciuit. Sed ille, qui habet cõclusionem necessariã p medium contingens, corrupto medio cõtingenti nescit medio nõ existente, & tñ eandem rõnem habet, & salua est res, & nõ est oblitus, ergo nõ prius sciuit, qñ medium non erat corruptũ. Quod aũt medium, quod est cõtingẽs corrũpat, probat. Quia id quod nõ est necessariũ oportet, ꝙ aliquando corrũpatur. Si dicatur ꝙ mediũ nõdum est corruptum, quia tamẽ nõ necessariũ, manifestum est ꝙ contingit ipsum corrumpi. Posito aũt cõtingenti, illud quod accidit non est impossibile, sed possibile & cõtingẽs. Quod aũt sequebatur, erat impossibile. s. ꝙ aliquis sciẽtiam haberet alicuius, quod postea nesciret manẽtibus cõditionibus supra positis, quod tamen sequit ex hoc, ꝙ est mediũ cõtingẽs esse corruptũ, quod & si non sit verum, est tamen cõtingens, vt dictum est. Deinde, cum dicit. Qu amo. or modi qb' aliqs pt amittẽ sciam Q

Cum igitur conclusio necessaria est, nihil prohibet medium non necessarium esse, per quod fuit probata. Fieri namq; potest, ut necessarium ex non necessarijs ẽt concludatur: ẽt perinde atq; fit, ut uerum concludatur: ex falsis. At cum medium est necessarium conclusio quoq; necessaria est, quemadmodum & ex ueris infertur semper conclusio uera. Nam tã. a. ipsi. b. quã. b. ipsi. c. necessario competat. Igitur & . a. necesse est ipsi cõpetere. c. Ve- ARgi.

rum

A *rum fieri nequit, ut cum conclusio nõ est necessaria medium necessarij subeat rationem. Insit.n.a. nõ necessario ipsi.c. Si igitur a.ipsi.b, b.ipsi.c. competere necessario dixeris, & .a. profecto ipsi.c. competere necessario cõcedas oportet. At ipsi competere non eo pacto supponebatur.*

ANti. *Cum quidem igitur cõclusio ex necessitate est, nihil probibet medium non necessarium esse, propter quod demonstratum est. Est.n. necessarium non ex necessarijs syllogizare: sicut & uerũ non ex ueris. Cum aũt medium ex necessitate est, & conclusio ex necessitate, sicut ex ueris uerũ semper. Sit.n.a. de.b. ex necessitate, & hoc de.c. necesse ergo est & .a. de necessitate inesse, sed cum nõ necessaria sit conclusio, neq; medium necessarium esse possibile est. Sit.n.a in.c. non ex necessitate esse, in.b. aũt.a. ex necessitate,*
B *& hoc igitur in.c. ex necessitate, & .a. ergo in.c. ex necessitate erit. Sed non concessum est.*

Ostendit ꝙ licet per mediũ cõtingens nõ possit sciri conclusio necessaria, cõcludit tñ cõclusio necessaria ex medio nõ necessario. Dicit ergo ꝙ nihil prohibet cõclusionem necessariam esse per medium nõ necessarium, per hoc quod ostẽditur syllogizatum syllo dialectico nõ demonstratiuo, qui facit scire. Cõtingit.n. necessarium syllogizari ex nõ necessariis. sicut contingit syllogizari verum ex nõ vero, nõ tñ contingit econuerso. Quia cum medium est necessarium, & cõclusio necessaria erit. Sicuti ex veris premissis semper cõcluditur verum. Quod aũt ex necessariis semper cõcludat necessariũ, sic probat. { Sic.n. a.de omni necessaria }.i. sit hęc propositio necessaria. Omne.b. est.a. Et hoc de.c.i. sit hęc ẽt necessaria. Omne.c. est.b. ex his.n. duobus necessariis, sequitur tertiũ necessariũ.s. conclusio ꝙ oẽ
Li.1.c. 8 9. 1. 10. c.est.a. Ostẽsum est.n. in lib. Priorum ꝙ ex duabus propositionibus de necessitate, sequitur cõclusio ex necessitate. Ostendit ẽt cõsequenter ꝙ si cõclusio nõ esset necessaria, nec mediũ posset esse necessarium. Ponat.o. ꝙ hęc cõclusio. Omne.c. est.a. sit nõ necessaria, premissę aũt duę sint necessariæ, secũdum id qđ primo positum est: sequitur ꝙ cõclusio sit necessaria, cũ tamẽ cõtrariũ sit positũ.s. ꝙ cõclusio nõ sit necessaria. Deinde, cũ dicit.

C
ARgi. *Cum igitur id, quod demonstratiue quispiã scit, necessarium oporteat esse, constat per mediũ quoq; necessariũ demonstrationẽ eius illũ habere oportere, uel nescit illud profecto, aut ꝑpter quid est necessario, aut esse, sed aut arbitrabitur se scire nesciẽs, si putauerit ut necessariũ, id quod nõ est necessarium, aut nec arbitrabitur æquo discrimine sane, siue esse per media, siue ꝑpter quid est, & per medijs uacantia sciuerit.*

ANti. T.c.18. *Quoniã igitur, si scit demõstratiue, oportet habere demõstrationẽ, aut nõ sciet, neq; propter quid, neq; quia necesse est illud esse, sed opinabitur nesciens, si accipiat tanquã necessarium, non necessarium, aut neq; opinabitur similiter, siue quia sciet p media, siue propter quid & per immediata.*

Infert ex premissis, ꝙ oportet demõstrationẽ haberi p mediũ necessariũ: alioquin nesciret, ꝙ cõclusio sit necessaria: neq;
D ꝑpter quid, neq; quia, cũ necessarium nõ possit sciri p non necessariũ, vt ostensum est. Sed si quis habeat rõnem p mediũ nõ
Ra. per me. non neces. necessarium, dupliciter põt esse dispositus. Aut.n. cum ipse sit nõ sciens, opinabit tñ scire, si accipiat in opinatione sua mediũ nõ necessarium, tanq̃ necessarium, aut ẽt non opinabit se scire .s. credat nõ se habere medium necessariũ. Et hoc vr̃ intelligẽ
Le.23. 24 25 dum est, tam de scientia quia, qua scitur aliquid per mediata, q̃ de scientia ꝑpter quid qua scitur aliquid per immediata. Horũ autem differentia posterius ostendetur.

ARgi. *Accidẽtium aũt nõ per se, eo modo, quo determinata sunt ea, quæ per se cõpetunt, nõ est demonstratiua scientia. Non.n. fit ut necessario conclusio demonstretur. Fit.n. ut accidens ipsum non insit. De tali namq; accidente loquor.*

ANti. Vide in anno. *Accidentium aũt nõ per se, quo determinatũ est, per se quidẽ esse, non est scientia demõstratiua. Non.n. ex necessitate est demõstrare conclusionem. Accidens.n. contingit non esse. De tali.n. dico accidente.*

LECTIO. XIIII.

B

POSTQVAM ostendit Philosophus ꝙ demõstratio est ex necessariis: cõsequẽter ostẽdit ꝙ est de his, quę sunt per se. Et circa hoc tria facit. Primo ostẽdit ꝙ demõstratio est de his, quę sunt per se.i. ꝙ cõclusiones demõstrationis sunt p se. Secũdo mouet dubitationem, & soluit ibi. { Et tñ opponet. } Tertio ostẽdit, ꝙ demõstratio est ex his, q̃ insunt per se.i. ꝙ principia demõstrationis oportet per se esse: ibi. { Qm̃ aũt ex necessitate. } Dicit igit̃ primo ꝙ demõstratiua sciẽtia nõ põt esse accidẽtium, quę nõ sunt p se: sicut demonstratum est de per se superius.s. ꝙ accidens p se est, in cuius definitione ponit subiectũ, sicut par & impar sunt p se accidẽs numeri. Album aũt animalis nõ est p se accidens, quia animal nõ ponit in definitione eius. Quod aũt de huiusmodi accidẽtibus, quę nõ sunt p se, nõ possit esse demõstratio, sic probat, accidẽs quod nõ inest p se, cõtingit nõ inesse, de hoc.n. accidẽte loquimur, si ergo demõstratio fieret de accidẽte quod nõ est per se, sequeret ꝙ cõclusio demõstrationis non esset necessaria, cuius cõtrariũ est supra ostensum. Quod aũt accidens quod nõ est p se, nõ insit necessario, ex hoc põt haberi. Si.o. aliquod accidens ex necessitate & semper insit subiecto, oportet ꝙ cãm habeat in subiecto, qua posita nõ possit accidens nõ inesse. Quod quidẽ cõtingit dupr. Vno modo quãdo ex principiis speciei causat, & tale accidẽs dicitur p se passio vel propriũ. Alio modo quando accidens causat ex principiis indiuidui, & hoc est accidẽs inseparabile. Omne aũt accidẽs quod causat ex principiis subiecti, si debeat definiri, oportet ꝙ subiectũ ponat in sua definitione. Nã vnũquodq; definitur ex propriis, & sic oportet ẽt accidens, quod de necessitate inest subiecto, esse accidens p se. Illa ergo, quę nõ sunt p se, nõ ex necessitate insunt. Videtur aũt ꝙ Aristo. vtatur demõstratione circulari, quã supra improbauit. Ostẽderat.n. supra, ꝙ demõstratio necessariorũ est ex hoc ꝙ est eorum, quę sunt p se: nunc aũt econuerso ostendit ꝙ demonstratio est eorum, quæ sunt per se, quia est necessariorum. Le 10 t. exp. pri. F Acci. cã ex prin. sub. def. Dubiũ Le. 8 pce.

Solu. Sed dicendũ ꝙ supra ostendit Aristo. demonstrationem nõ solum esse necessariorum propter hoc ꝙ est eorum, quæ sunt p se, sed ex definitione eius quod est scire, & hic fuit verus demõstrationis modus. Quod aũt ostendit demonstrationem necessariã esse propter hoc, ꝙ est eorum quæ sunt per se, non est vera demonstratio, sed est ostensio ad hominem, apud quem notũ est ꝙ demõstratio sit eorũ quæ sunt p se. Deinde, cũ dicit. G

Quãq̃ fortasse quispiã dubitabit, cuius nã gratia de ijs, hæc interrogare oportet: si nõ necesse est cõclusionẽ esse. Nihil.n. refert si quispiã quæuis interrogans, dicat deinde conclusionem. ARgi.

Et tamẽ opponet fortassis aliquis, cuius cã hic oportet interrogare de ijs, si nõ necesse ẽ cõclusionẽ esse. Nihil.n. differt si aliq̃s interrogatus cõtingentia, postea dicat conclusionem. ANti. Vide in annot.

Mouet dubitationem quandam, Et circa hoc duo facit. Primo ponit dubitationem, & dicit, ꝙ potest aliquis forte opponere, si conclusio, quę sequitur ex contingentibus, vel ex his, quę sunt per accidens, non est necessaria, quare de contingentibus fiat interrogatio, siue de his, quę sunt per accidens, vt ex datis procedatur ad conclusionem: cum tamen in syllogismo requiratur, ꝙ conclusio ex necessitate accidat. Et ꝙ interrogatio fiat de contingentibus, vel ex his, quę sunt per accidẽs, manifestat per hoc quod subdit. { Nihil enim differt si aliquis interrogatus contingentia, postea dicat conclusionem. } Quasi dicat. ita potest inferri conclusio ex contingentibus interrogatis & concessis, sicut ex necessarijs. Vtriusq; enim eadem forma syllogizandi est. Secundo ibi. H

At enim interrogare oportet, non ut per interrogata necessarium quicquam sequatur, sed quia dicere necesse est ei, qui illa dicit, & uere dicere, si competant uere. ARgi.

Oportet autem interrogare, non tanquam necessarium esse propter interrogata, sed q; dicere necesse est illa dicenti, & uere dicenti, si uera sunt, quæ sunt. ANti.

Soluit dicens, ꝙ non ita interrogatur de premissis contingentibus quasi conclusio sit necessaria absolute propter interroga

I ta.i.propter pręmissa contingentia, sed quia necesse est dicenti præmissa, conclusionem dicere, & dicere vera in conclusione, si vera sunt, quæ pręmissa sunt, quasi dicat, ꝙ licet ex præmissis contingentibus non sequatur conclusio necessaria necessitate absoluta, sequitur tamen secundum ꝙ est ibi necessitas consequentiæ secundum ꝙ conclusio sequitur ex præmissis.

Necess. conclo. seq. ex præmis. cõting.

Deinde, cum dicit.

ARgi. *Cum igitur ea, quæ per se insunt, necessario circa unũquodq; competant genus, & ut tale est quodq;, patet demonstrationes ipsas scientiarum effectrices, de ijs esse, quæ per se competunt, & ex talibus extrui, atq; constare. Accidentia namq; non sunt necessaria. Quare non fit, ut necessario sciatur conclusio propter quid est: neq; si sit semper, non autem sit per se. Quod ita esse declarant hæ ratiocinationum, quæ per signa conficiuntur. Id.n. quod est per se, non per se quisquam sciet: neq; propter quid est. Scire autem propter quid est, nihil aliud est quàm per causam scire.* K *Per se ergo tertio medium, & medio primum inesse oportet.*

ANtl. T.c.19 *Quoniam autem ex necessitate sunt circa unũquodq; genus, quæcunq; per se sunt, & secundum q unumquodq; est, manifestũ est, quoniam de his, quæ per se sunt demonstratiuæ scientiæ, & ex talibus sunt. Accidentia.n. non necessaria sunt. Quare nõ est necessarium conclusionem scire propter quid sit, neq; si semper sit: non per se autem, ut sunt per signa syllogismi. Hoc.n. per se, non per se sciet: neq; propter quid. Propter quid autem scire, est per causam scire. Propter ipsum ergo oportet & medium tertio & primum medio inesse.*

Ostendit ꝙ demonstratio fit ex his, quę sunt per se, tali ratione. Demonstratio est ex necessarijs & de necessarijs. Et hoc ideo, quia est scientifica.i. faciens scire. Ea autem, quę non sunt per se, non sunt necessaria, sunt.n. per accidens, & huiusmodi non sunt necessaria, vt dictum est. Sed illa sunt ex necessitate circa vnumquodq; genus, quęcunq; sunt per se, & conueniũt vnicuiq; secundum ꝙ vnumquodq; est. Relinquitur ergo, ꝙ L demonstratio non possit esse nisi ex his, quæ sunt per se, & de talibus. Vlterius autem ostendit, ꝙ etiã si pręmissa essent semper, & necessaria, & vera, & non per se: non tamen sciretur de conclusione propter quid. Vt patet de syllogismis, qui fiunt per signa, in quibus conclusionem, quæ est per se, non scit aliquis per se, neq; propter quid. Sicut si aliquis probaret, ꝙ omne elementum est corruptibile, propter hoc quod videtur ipsum antiquari: esset quidem probatio per signum, non autem per se, neq; propter quid, quia propter quid scire, est per causam scire. Oportet ergo medium esse causam eius, quod in demõstratione concluditur. Et hoc manifestũ est ex prędictis, quia oportet & medium inesse tertio propter ipsum.i. per se, & similiter primum medio. Primum autem & tertium vocat duas extremitates. Oportet ergo medium causam esse extremorum eius quod in demonstratione concluditur.

ARgi. M *Non igitur fieri potest, ut ex alio genere quisquam in aliud transiens, quicquam demonstret: ueluti conclusionem geometricam, Arithmetica demonstratione.*

ANtl. T.c.20 *Non ergo est ex alio genere descendentem demonstrare, ut geometricum in Arithmeticam.*

LECTIO. XV.

POSTQVAM, ostendit Philosophus ꝙ demonstratio est ex his quę sunt per se: hic concludit ꝙ demõstratio est ex principijs proprijs nõ extraneis, neq; ex communibus. Et diuidit in duas partes. In prima ostendit ꝙ demonstratio procedit ex proprijs principijs. In.2. determinat quę sunt principia propria, & quę cõmunia: ibi. { Difficile Lec.18. autem. } Prima in duas. In prima ostendit ꝙ demonstratio nõ procedit ex principijs extraneis. In.2. ostendit, ꝙ non procedit ex principijs cõmunibus: ibi. { Quoniam autẽ manifestum Lec.13. est. } Prima in duas. In prima.n ex pręmissis ostendit, ꝙ demonstratio nõ est ex principijs extraneis. In.2. ẽt ex pręmissis ostendit, ꝙ demonstrationes non sunt de rebus corruptibilibus, sed de sempiternis: ibi. { Manifestum autẽ & si sint propo N sitiones. } Circa primum tria facit. Primo proponit intentum. Secundo probat propositum: ibi. { Tria.n. sunt. } Tertio con Lec.16. cludit intentum: ibi. { Propter hoc.n. geometrię. } Dicit ergo primo, ꝙ ex quo demonstratio est ex his, quę sunt per se, manifestum est, ꝙ non contingit, demonstrare descendentẽ, vel procedentem ex vno genere in aliud genus: sicut non contingit ꝙ geometria ex proprijs principijs demonstret ad aliquid descendens in arithmeticam. Deinde, cum dicit.

ARgi. *Tria namq; sunt, quæ in demonstrationibus insunt. Vnum id, quod demonstratur inesse. Hoc autem est id, quod alicui per se generi competit. Aliud dignitates. Dignitates autem ea sunt, ex quibus fit demonstratio. Tertium est genus ipsum subiectum: cuius affectus, accidentiaq; per se demonstratio patefacit.*

ANtl. *Tria enim sunt in demõstrationibus. Vnum quidem q demõstratur conclusio. Hoc autem est, quod inest alicui generi per se. Vnum autem dignitates. Dignitates autem sunt, ex quibus de-* O *monstratio est. Tertium autem genus subiectum cuius passiões, & per se accidentia ostendit demonstratio.*

Propositum probat. Et circa hoc tria facit. Primo pręmittit quę sunt necessaria ad demonstrationem. Dicit enim ꝙ { Tria sunt necessaria in demonstrationibus. Vnum est quod demonstratur } .s. conclusio, quæ quidem continet in se id, quod inest per se alicui generi. Per demonstrationem.n. concluditur propria passio de proprio subiecto. Aliud autem sunt dignitates, ex quibus demonstratio procedit. Tertium autem est genus subiectum, cuius proprias passiones, & per se accidentia demõstratio ostendit. Secundo ibi.

ARgi. *Fieri igitur potest, ut ea quidem sint eadem, e quibus fit demonstratio. At quarum genus diuersum est, ut arithmeticæ geometriæq;, in hisce fieri nequit, ut ad ea, quæ magnitudinibus accidunt, accommodetur arithmetica demonstratio: nisi sint ipsæ magnitudines numeri. Hoc autem ut in quibusdam fieri potest,* P *posterius explicabitur. Arithmetica uero demonstratio semper in se genus id habet, circa quod ipsa uersatur, cæteræq; similiter*

A Ntl. *Ex quibus igitur demonstratio fit: contingit eadem esse. Quorum aũt genus alterum est: sicut arithmeticæ, & geometriæ, nõ est arithmeticam demonstrationem cõuenire in magnitudinibus accidentia: nisi magnitudines numeri sint. Hoc aũt quemadmodum contingit in quibusdam, posterius dicetur. Sed arithmetica demonstratio semper habet genus: circa quod fit demonstratio, & aliæ similiter.*

Ostendit quid prędictorum trium possit esse commune diuersis scientijs, & quid non: dicens, ꝙ horum trium vnum.s. dignitates, ex quibus demonstratio procedit, contingit esse idẽ in diuersis demonstrationibus, & etiam in diuersis scientijs, sed in illis scientijs, quarum est diuersum genus subiectum, sicut in arithmetica, quę est de numeris, & geometria, quæ est de magnitudinibus: non contingit, ꝙ demonstratio, quæ procedit ex principijs vnius scientiæ, puta arithmeticę, descẽdat ad subiecta alterius scientiæ: sicut ad magnitudines, quæ sunt geome Q triæ, nisi forte subiectum vnius scientiæ contineatur sub subiecto alterius: sicut si magnitudines contineantur sub numeris. Quod quidem qualiter contingat.s. contineri subiectum vnius scientiæ sub subiecto alterius, posterius dicetur. Magnitudines Le.35. te.c.8 enim sub numeris nõ continentur, nisi forte secundum ꝙ magnitudines numeratæ sunt. Subiecta ẽt diuersarum demõstrationum siue scientiarum diuersa sunt. Arithmetica enim demõstratio semper habet genus proprium: circa quod demõstrat. Et aliæ scientiæ similiter. Tertio ibi.

ARgi. *Quare si transire, migrareq; debeat demonstratio, aut idem genus simpliciter, aut aliqua ex parte, necesse est esse. Aliter uero patet fieri non posse.*

ANtl. *Quare aut simpliciter necesse est genus idem esse, aut sic, si debet demõstratio descẽdere. Aliter aũt impossibile esse manifestũ est.*

Probat

A Probat propositum. Et circa hoc duo facit. Primo inducit principale propositum, per modum conclusionis: eo ꝙ ex præmissis haberi potest, dicens. Quare manifestum est, ꝙ necesse est, aut esse simpliciter idem genus, circa quod sumũtur principia & conclusiones, & sic non est descensus, neq; trãsitus de gñe in genus: aut si demonstratio debet descendere ab vno gñe in aliud, oportet esse vnum genus sic .i. quodammodo. Aliter enim impossibile est, ꝙ demonstretur aliqua conclusio ex aliquibus principijs, cum non sit idem genus vel simpliciter vel
Quãdo ẽ idẽ genus simpl. & qñ secũ quid. secundum quid. Sciendum est autem, ꝙ simpliciter idẽ genus accipitur, quando ex parte subiecti non sumitur aliqua differentia determinans, quæ sit extranea a natura illius generis. Vt si quis per principia verificata de triangulo, procedat ad demonstrandum aliquid circa isochelem, vel aliquam subiectam speciem trianguli. Secundum quid autem est vnum genus, quã do assumitur circa subiectum aliqua differẽtia extranea a natura illius generis, sicut visuale est extraneum a genere lineæ: & sonus a genere numeri. Numerus ergo simpliciter, qui est genus subiectum arithmeticæ, & numerus sonorum qui est genus subiectum musicæ: non sunt vnum genus simpliciter. Simi
B liter autem nec linea simpliciter, quam considerat geometra, & linea visualis, quam cõsiderat perspectiuus. Vnde patet, ꝙ quando ea, quæ sunt lineæ simpliciter, applicantur ad lineam visualem: fit quodammodo descensus in aliud genus, non autem quando ea, quæ sunt trianguli, applicantur ad isochelem.
Secundo ibi.

ARgi. *Ex eodem enim genere, ipsa extrema, & media, necesse est esse. Nam si non sint per se, accidentia erunt profecto.*

ANti. *Ex eodem enim genere necesse est ultima, & media, esse. Si namque non per se, accidentia erunt.*

Ostendit propositum hoc modo. Oportet in demonstratione eiusdem generis esse media & extrema. Extrema autem in conclusione continentur. Nam maior extremitas in conclusione, est prædicatum: minor vero, subiectum. Medium vero in præmissis continetur: oportet igitur principia & conclusiones circa idem genus sumi. Cum autem superius dixerimus, ꝙ diuersæ scientiæ sint circa diuersa genera subiecta ex necessitate sequitur ꝙ ex vnius scientiæ principijs, non concludatur ali-
C quid in alia scientia, quæ non sit sub ea posita. Quod autem in demonstratione oporteat media & extrema vnius generis
Vid. cõ dilucido ac idõnis esse, sic probat. Detur enim ꝙ medium sit alterius generis ab extremis, sicut si extrema sint triangulus, & habere tres æquales duobus rectis. Manifestum est ꝙ passio conclusa de triangulo, per se inest ei, non autem per se inest æneo. Et si econtrario passio per se inest æneo, puta sonorum esse, vel huiusmodi aliquid, palam est, ꝙ per accidẽs inest triangulo. Vnde patet ꝙ oportet omnino si subiectum conclusionis, & medium sint penitus alterius generis, ꝙ passio, vel non per se insit medio, vel nõ per se insit subiecto: & ita oportet ꝙ alteri eorum insit per accidens. Et si quidem insit medio per accidens, erit per accidens in præmissis: si autem subiecto, erit in conclusione, & hoc ex parte passionis. Sed vtroq; modo oportebit per accidẽs esse in præmissis, quantum ad hoc, ꝙ subiectum accipitur sub
D medio: sicut si triangulus accipiatur sub æneo, aut econuerso.
Le. pœ. Ostensum est autem, ꝙ in demonstrationibus, tam conclusio, quam præmissæ sunt per se, & non per accidens. Oportet ergo & in demonstrationibus medium, & extrema eiusdem generis esse. Deinde, cum dicit,

ARgi. *Quocirca fieri non potest, quo geometria contrariorum unã scientiam esse, uel duos cubos cubum esse demonstret: aut alia quæuis scientia id, quod ad aliam pertinet, nisi in hisce, quæ sic inter sese habent, ut altera sub altera collocetur: quo pacto ad arithmeticam musica, ad geometriam perspectiua habetur.*

ANti. Vide in summ. *Propter hoc geometriæ non est monstrare q contrariorum eadem est scientia: sed neq; q duo cubi cubus sit unus, neq; scientiæ alterius, quod alterius est: sed aut quecunq; sic se habent adinuicem q sit alterum sub altero, ut perspectiua ad geometriam*
Prĩa cõ. *& ut consonantia ad arithmeticam.*

Infert duas conclusiones ex præmissis. Quarum prima est, ꝙ nulla scientia demonstrat aliquid de subiecto alterius scien- E
tiæ: siue sint scientiæ communiores, siue sint scientiæ disperatæ, ex præmissis illa.
sicut geometria non demonstrat ꝙ contrariorum eadem est scientia. Contraria enim pertinet ad scientiam communem scilicet ad philosophiã primam, vel dialecticam. Et similiter geometria non demonstrat, ꝙ duo cubi sint vnus cubus id est ꝙ ductu vnius numeri cubi in alium numerum, surgat numerus cubus. Dicitur autẽ cubus numerus, qui surgit ex ductu vnius Cub' numer' qd.
numeri in seipsum bis, sicut octonarius est numerus cubus, surgit enim ex ductu binarij in seipsum bis. Bis enim duo bis, sunt octo. Et eadem ratione vigintiseptem est numerus cubicus, & radix eius est tria, quia ter tria ter, faciunt vigintiseptem. Si ergo ducantur octo in vigintiseptem, consurgit numerus cubicus .i. ducenta & sexdecim, cuius radix est sex: quia sexies sex sexies sunt .ccxvj. Hoc ergo habet pbare arithmeticus, nõ geometra. Et similiter, quod est vnius scientiæ non habet probare alia sciẽtia: nisi forte vna scientia sit sub alia, sicut se habet perspectiua ad geometriam: & consonantia vel harmonica .i. musica, ad arithmeticam. Secunda conclusio ponitur ibi.

F ARgi. *Neque si quid lineis inest, non ut lineæ sunt, propriorumq; ratione principiorum, geometria demonstrat. Veluti si pulcherrima linearum sit linea recta: aut si sese habet ad circunferentiã contrario modo. Non enim hæc ratione proprij generis ipsarum: sed cuiusdam communis competunt.*

ANti. *Neq; si aliquid inest lineis, non secundum q lineæ sunt, & non inquantum ex principijs proprijs sunt, ut si pulcherrima linearum recta est: aut si contrario se habet circulari. Non enim secundum q proprium genus est ipsorum: sed inquantum commune quoddam est.*

Et est ꝙ scientia de proprio subiecto non probat quodlibet accidens: sed accidens sui generis. Sicut si aliquid inest lineis, non secundum ꝙ sunt lineæ, neq; secundum propria principia linearum, hoc non demonstrat geometra de lineis. Sicut ꝙ recta linea sit pulcherrima omnium linearum, aut si linea recta est contraria circulari, vel non. Hæc enim non sunt secundum G
proprium genus lineæ: sed secundum aliquid commune. Pulchrum enim & contrarium, genus lineæ transcendunt.

ARgi. *Patet autem si propositiones sint uniuersales, ex quibus fit ratiocinatio, necessario conclusionem quoq; perpetuam esse demonstrationis talis: demonstrationis omnino. Non est igitur eorum, quæ intereunt demonstratio, neque scientia simpliciter: sed tanquam per accidens.*

ANti. T.c. au *Manifestum est autem, & si sint propositiones uniuersales, ex quibus est syllogismus, q necesse est conclusionem esse perpetuam huiusmodi demonstrationis. Non est ergo demonstratio corruptibilium, nec scientia simpliciter: sed sic, sicut est secundum accidens.*

LECTIO XVI.

H POSTQVAM ex superiorib' Philosophus concluserat, ꝙ demonstratio nõ concludit ex extraneis principijs, nunc iterum ex superioribus intendit concludere, ꝙ demonstratio non est ex corruptibilibus. Et circa hoc duo facit. Primo ostendit, ꝙ sempiternorum, & nõ corruptibilium, est demonstratio. Secundo ostendit, qualiter sit eorum, quæ sunt vt frequenter: ibi. { Eorum autem. } Circa primum duo facit. Primo ostendit, ꝙ demonstratio nõ sit corruptibilium: sed sempiternorũ. Secundo ostẽdit idẽ de definitione: ibi { Similiter se habet. } Circa primum duo facit. Primo proponit conclusionem intentam. Secundo ponit rationem probantem ipsam: ibi { Quod autem vniuersaliter. } Primo ergo ponit duas conclusiones: quarum vna sequitur ex altera. Prima est, ꝙ necesse est conclusiones demonstrationis huius, de qua nũc agitur & quam possumus simpliciter dicere Cõclu.
demonstrationem, esse perpetuam, quod quidem sequitur ex hoc, quod supra habitũ est scilicet ꝙ propositiones ex quibus fit syllogismus, debẽt esse vniuersales: quod significauit per dici de omni. Secunda conclusio est, ꝙ neq; demonstratio,

I neque ſcientia eſt corruptibilium, loquendo ſimpliciter: ſed ſolum ſecundum accidens. Deinde, cum dicit,

ARgi. *Quia non eſt ipſius uniuerſaliter: ſed aliquo in tempore, & quodam etiam modo. Atque cum eſt, neceſſe eſt alteram propoſitionem non uniuerſalem eſſe: atque caducam. Caducam: quoniam et ipſa concluſio talis cum illa eſt. Non uniuerſalem: quoniam quoddam non erit eorum, quæ ſubiecti ſubeunt rationem. Quare fieri nequit uniuerſaliter ratiocinatio: ſed hoc in tempore tantum.*

ANtl. Vide i annot. Tex.cõ 20. Vide i annot. *Quod autem uniuerſaliter ipſius non eſt: ſed aliquando ſic. Cum autem ſit, neceſſe alteram nõ uniuerſalem eſſe propoſitionem, & corruptibilem quidem: quare & concluſionem cum ſit, non uniuerſalem autem quando hoc quidem erit, hoc autem non erit: ex quibus eſt. Quare non eſt uniuerſalem ſyllogizare: ſed quoniam nunc eſt.*

Inducit rationem ad probandum propoſitas concluſiones: quæ talis eſt. Concluſionis corruptibilis, & non ſempiternæ (Lec. 8. K) non eſt in ſe continere quod eſt vniuerſaliter: ſed aliquãdo ſic. Dictum eſt enim ſupra, ꝙ dici de omni, duo continet: ſcilicet ꝙ non in quodam ſic: & in quodam nõ: & iterum, ꝙ non aliquando ſic: & aliquando non. In omnibus autem corruptibilibus (Lec. 9. tex. 3.) inuenitur aliquando ſic: aliquando non. Vnde patet ꝙ in corruptibilibus non inuenitur dici de omni: ſiue ꝙ eſt vniuerſaliter. Sed vbi concluſio non eſt vniuerſalis, debet aliqua præmiſſarum eſſe non vniuerſalis. Concluſio ergo corruptibilis oportet quòd ſequatur ex præmiſſis: quarum altera non ſit vniuerſalis. Cum ergo huic coniunxerimus, quòd demonſtratio ſemper debet eſſe ſimpliciter ex vniuerſalibus, ſequitur ꝙ demonſtratio non poſſit habere concluſionem corruptibilem: ſed ſempiternam. Deinde, cum dicit,

(Demõ. non hȝ. re conclutionẽ corrupt.)

ARgi. *Similiter res ſeſe habet & in definitionibus ipſis: quippe cum definitio principium ſit demonſtrationis: aut demonſtratio poſitione differens, aut quædam demonſtrationis concluſio.*

ANtl. L Vide in annot. *Similiter ſe habet & de definitione, quoniam eſt quidem, aut principium demonſtrationis, aut demonſtratio poſitione differens, aut concluſio quædam demonſtrationis.*

Oſtendit ꝙ etiam diffinitio non eſt corruptibilium, ſed ſempiternorum, tali ratione. Demonſtratio quantum ad principia & concluſiones eſt ſempiternorum, & non corruptibilium: ſed diffinitio vel eſt principium, vel concluſio demõſtrationis, vel demõſtratio poſitione differens: ergo definitio non eſt corruptibilium, ſed ſempiternorum. Ad intellectum autem huius literæ, ſciendum eſt, ꝙ contingit dare definitiones diuerſas eiuſdem rei, ſumptas ex diuerſis cauſis. Cauſæ autem adinuicem ordinem habent. Nam ex vna ſumitur ratio alterius. Ex forma enim ſumitur ratio materiæ. Talem enim oportet eſſe materiam, qualem forma requirit. Efficiens autem eſt ratio formæ: quia enim agens agit ſimile ſibi, oportet quòd ſecundum modum agentis, ſit etiam modus formę, quæ ex actione conſequitur. Ex fine autem ſumitur ratio efficientis: nam omne genus agit propter finem, oportet ergo ꝙ definitio, quæ ſumitur a fine, ſit ratio, & cauſa probatiua aliarum definitionum: quæ ſumuntur ex alijs cauſis. Ponamus ergo duas definitiones domus: quarum vna ſumitur a cauſa materiali, quæ eſt talis. Domus eſt cooperimentum conſtitutum ex lapidibus, & cemento, & lignis. Alia ſumitur a cauſa finali: quæ talis eſt. Domus eſt operimentum prohibens nos a pluuijs, frigore, & calore. Poteſt ergo prima definitio demonſtrari ex ſecunda, ſic. Omne cooperimentum prohibens nos a pluuijs, & frigore, & calore, oportet ꝙ ſit conſtitutum ex lignis, cemento & lapidibus: domus eſt huiuſmodi, ergo &c. Patet ergo ꝙ definitio quæ ſumitur a fine, eſt principium demõſtrationis. Illa autem, quæ ſumitur a materia, eſt concluſio demonſtrationis. Poteſt tamẽ vtraq; coniungi, vt ſit vna definitio: hoc modo. Domus eſt cooperimentum conſtitutũ ex dictis, defendens a pluuia, frigore, & calore. Talis autẽ defõ continet totũ, quod eſt in demonſtratione. ſ. mediũ, & concluſionẽ. Et ideo talis definitio eſt demonſtratio, poſitione differẽs: quia in hoc ſolo differt a demõſtratione, quia non eſt ordinata in modo, & figura.

(Eiuſdẽ diuer. defõn. — M Defi. ſumpta fine proba. aliarum. — Quę defi. ut demon.)

N Sciendum eſt autem, ꝙ quia demonſtratio non eſt corruptibilium, ſed ſempiternorum, neq; definitio, Plato fuit coactus ponere ideas. Cũ enim iſta ſenſibilia ſint corruptibilia, videbatur ꝙ eorũ non poſſit eſſe demõſtratio, neq; definitio. Et ideo videbatur, ꝙ oporteret ponere quaſdã ſubſtantias incorruptibiles: de quibus demonſtrationes, & definitiones darentur. Et has ſempiternas ſubſtantias, vocat ſpecies, vel ideas. Sed huic opinioni occurrit Ariſto. ſuperius: dicens, ꝙ demonſtratio nõ eſt corruptibilium, niſi per accidens. Et ſi enim iſta ſenſibilia corruptibilia ſint in particulari, tamen in vniuerſali quandam ſempiternitatem habent. Cum ergo demonſtratio detur de iſtis ſenſibilibus in vniuerſali, non in particulari: ſequitur ꝙ demonſtratio non ſit corruptibilium niſi per accidens, ſempiternorum autem per ſe. Deinde, cum dicit.

(põne diffe. tens. Cur Plato ideas poſuit. — Lec. pãrl. — eſt ſempiter. g ſe & corrup per acci.)

ARgi. *Patet etiam demonſtrationes, atque ſcientias eorum, quæ ſæpe fiunt, ut lunæ defectiones, & huiuſcemodi rerum, quo quidem ſunt tales, hoc eſſe ſemper: quo uero non ſunt ſemper, hoc eſſe particulares.*

ANtl. O *Eorum autem, quæ ſæpe fiunt, demonſtrationes ſunt & ſcientiæ: ut lunæ defectus. Manifeſtum eſt quidem q. ſecundum q. huiuſmodi ſunt, ſemper ſunt. Inquantum autem non ſemper, ſecũdum partem ſunt. Sicut autem defectus, ſimiliter eſt in alijs.*

Oſtendit quo modo eorum, quæ ſunt, vt frequenter, poſſit eſſe demonſtratio, dicens: ꝙ {eorum quæ ſępe fiunt, ſunt etiã demonſtrationes, & ſcientiæ: ſicut de defectu lunæ, qui tamen non ſemper eſt.} Nõ enim ſemper luna deficit: ſed aliquando. Hęc autem, quę ſunt frequenter, ſecundũ ꝙ huiuſmodi ſunt. i. ſecundum ꝙ de eis demonſtrationes dantur, ſunt ſemper: ſed ſecundũ ꝙ non ſunt ſemper, ſunt particularia. De particularibus autem non poteſt eſſe demonſtratio, vt oſtenſum eſt: ſed ſolum de vniuerſalibus. Vnde patet ꝙ huiuſmodi ſecũdum ꝙ de eis eſt demonſtratio, ſunt ſemper. Et ſicut eſt de defectu lunæ, ita de omnibus alijs ſimilibus. Conſideranda tamẽ eſt differentia inter ea. Quædã enim non ſunt ſemper ſecundũ tẽpus, ſunt autẽ ſemper per comparationẽ ad cauſam: quia nunquã deficit, quin poſita tali cauſa ſequatur effectus: ſicut de defectu lunæ. Nunquã enim deficit, quin ſemper ſit lunæ eclypſis, quãdo cunq; terra diametraliter interponitur inter ſolem & lunam. In quibuſdam vero contingit, quòd non ſemper ſunt, etiam per comparationem ad cauſam: quia videlicet cauſę impediri poſſunt. Non enim ſemper ex ſemine hominis generatur homo duas manus habens: ſed quandoque fit defectus, vt propter impedimentum cauſæ agentis vel materiæ. In vtriſque autem ordinandæ ſunt ſic demonſtrationes, vt ex vniuerſalibus propoſitionibus inferatur concluſio vniuerſalis: remouendo illa, in quibus poteſt eſſe defectus, vel ex parte temporis, vel ex parte cauſæ.

(Lec. ãs — P Quędã ſimſẽ per tẽ. ſpe. cauſę & nõ tẽporis. — Ordiat dę dem.)

ARgi. *Cum autẽ pateat fieri non poſſe, ut demonſtretur quodque, niſi ex cuiuſq; principijs, ſi id, quod demonſtratur, rei competit: ut eſt illa, non ſane quippiam ſcitur, ſi ex ueris, & indemonſtrabilibus, medioq; uacantibus oſtendatur.*

ANtl. T. c. 31. Q *Quoniam autem manifeſtum eſt quòd unumquodq; demonſtrare non eſt: ſed aut ex uno quodq; principiorum. ſi id, quod demonſtratur, ſit ſecundum quòd eſt illud, non eſt ſcire hoc quidem, ſi ex ueris, et indemõſtrabilibus mõſtretur, et immediatis.*

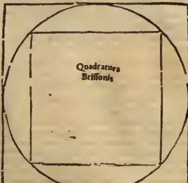
LECTIO. XVII.

OStenderat ſupra Philoſophus ꝙ demonſtratio non eſt ex principijs extraneis: hic autem oſtendit, ꝙ non procedit ex communibus. Et circa hoc duo facit. Primo oſtendit propoſitum. Secundo inducit quãdam concluſionem ex dictis: ibi. {Si autem hoc eſt.} Circa primum duo facit. Primo proponit intentum, dicens, ꝙ quia manifeſtum eſt, ꝙ non contingit vnumquodq; per vnumquodq; demonſtrare, ſed oportet ꝙ demonſtratio fiat ex vno quoq; principiorũ. hoc modo, ꝙ id, quod demonſtratur ſit ſecundũ ꝙ eſt illud: il oportet ꝙ principia demonſtrationis inſint per ſe ei, quod demonſtratur. Si nunquam ita eſt, non ſufficit ad hoc ꝙ aliquid ſciatur,

A tur, ꝙ demonſtretur ex veris, & immediatis, ſed oportet ꝙ vlterius demonſtretur ex principijs proprijs. Secundo, ibi.

ARgi. *Fit enim, ut quippiam perinde oſtendatur, atq; Briſſon quadrationem oſtendit. Huiuſcemodi namq; rationes per commune quoddam oſtendunt, quod & alij competet. Quapropter & ad alias res non propinquas ipſæ rationes accommodantur. igitur res, non ut illa eſt, ſed per accidens ſcitur. Non enim & ad aliud genus demonſtratio accommodaretur. Tũc autem unumquodq; non per accidens ſcimus, cum per id cognitionem conſequimur, per quod competit ex principijs illius, qua ratione eſt illud: ueluti cum duobus rectis æquales habere, rerum ei ſcimus competere, cui per ſe competit idipſum ex principijs huius. Quare ſi illud competit ei per ſe, cui competit, medium neceſſe eſt in eadem eſſe propinquitate.*

B

ANti. Vide in anno. *Eſt enim ſic monſtrare, ſicut Briſſo tetragoniſmum. Secũdum commune enim demonſtrantur rationes huiuſmodi, & quod al-* C *teri ineſt, unde & in alijs conueniunt hæ rationes, non tantum proximis. Non itaq; ſecundum ꝗ illud eſt ſcit, ſed ſecundum accidens. Non enim conuenit demonſtrare & in aliud genus. Vnũquodq; autem ſecundum accidens eſt, cum ſecundum illud nõ cognoſcimus, ſecundum quod eſt ex principijs illius, inquantum illud eſt, ut duobus rectis æquales habere, cui ineſt per ſe, quod dictum eſt, ex principijs ipſius. Quare ſi per ſe & illud ineſt, cui ineſt, neceſſe eſt medium in eadem proximitate eſſe.*

Probat propoſitom.ſ. ꝙ non ſufficiat ex veris, & immediatis aliquid demonſtrare, quia ſic contingeret aliquid demõſtrare, ſicut Briſſo monſtrauit tetragoniſmum.i. quadraturam circuli, oſtendens aliquod quadratum eſſe circulo ęquale, per aliqua principia communia, hoc modo. In quocunq; genere eſt Ra.Briſ. inuenire aliquid maius, & minus alicui: in eodem eſt inuenire, & illi ęquale. In genere autem quadratorum eſt inuenire aliquod quadratum minus circulo, quod.ſ. ſcribatur intra circu- D lum, & aliquod maius circulo: intra quod circulus deſcribitur ergo eſt inuenire aliquod quadratum circulo ęquale. Hæc quidem probatio eſt ſecundum commune: ęquale enim & magis, & minus, excedunt genus quadranguli, & circuli. Vnde patet ꝙ huiuſmodi rationes demonſtrantur ſecundum aliquod commune, quia medium alteri ineſt, q̃ ei de quo fit demonſtratio. Et ideo huiuſmodi rationes conueniunt alijs, & nõ conueniũt iſtis, de quibus dantur, tanquam proximis. Vnde patet ꝙ qui ſcit per huiuſmodi rationes, non ſit ſecundum illud, quod eſt.i. per ſe, ſed per accidens tantum. Si enim eſſet ſecundum ſe, nõ conueniret demonſtratio in aliud genus. Vnumquodq;.n. ſcimus ſecundum accidens, cum non cognoſcimus illud ſecundũ ꝙ eſt ex principijs illius.i. ſecundum ꝙ eſt ex principijs per ſe. Sicut habere tres angulos ęquales duobus rectis ineſt triangulo per ſe.i. ſecundum ꝙ eſt ex principijs illius. Quare ſi per ſe ineſſet medium acceptum concluſioni, neceſſe eſſet in eadem E proximitate eſſe, id eſt proximum eſſe ſecundum genus concluſioni. Tertio, ibi.

ARgi. *Quod ſi non ſit ita: at perinde erit, atq; cum muſica per arithmeticam demonſtratur. Atq; talis demonſtrantur quidẽ ſimiliter: differentia tamen eſt. Nam ipſum quidem eſſe, ad aliam ſciẽtiam attinet. Subiectũ.n. genus diuerſum eſt. ipſum aũt propter quid ſuperioris nimirum eſt: cuius per ſe ſunt ipſi affectus. Quare patet ex hiſce fieri non poſſe, quo demonſtretur quodq; ſimpliciter, niſi ex principijs uniuſcuiuſq;, ſed horum principia habent commune.*

A Nti. *Si uero nõ ſed ſicut harmonica per arithmeticam: huiuſmodi demonſtrantur quidem ſimiliter, ſed differunt. ipſum.n. quia: alterius quidem ſcientiæ eſt. ſubiectum.n. alterũ genus eſt, ſed propter quid ſuperioris eſt: cuius per ſe paſſiões ſunt. Quare ex his* F *manifeſtum eſt, ꝗ non ſit demonſtrare unumquodq; ſimpliciter, ſed ſecundum ꝗ ex uniuſcuiuſq; principijs eſt. Sed horum principia habent commune.*

Excludit quandam dubitationem. Contingit enim aliquando medium demonſtrationis non eſſe in eodem genere cũ demonſtratione. Quod qualiter contingat oſtendit dicens. Si vero non ſit medium in eadem proximitate concluſioni, ſed hoc modo ſicut demonſtrator aliquid in harmonica.i. in muſica ꝑ arithmeticam: verum quidem eſt ꝙ huiuſmodi etiam ſimiliter demonſtratur. Fit.n. demonſtratio in inferiori ſcientia ꝑ principia ſuperioris ſcientię, vt oſtenſum eſt, ſicut & in ſcientia ſuperiori per principia ſuperioris. Sed in hoc differt, ꝙ alterius ſcientię.ſ. inferioris eſt tantum ſcire quia: genus.n. ſubiectũ inferioris ſcientię eſt alterum a genere ſubiecto ſuperioris ſcientię, ex qua ſumuntur principia. Sed ſcire propter quid: eſt ſuperioris ſcientię, cuius per ſe ſunt illę paſſiones. Cum.n. paſſio inſit ſubiecto propter medium, illa ſcientia conſiderabit propter quid, ad quam pertinet medium: cuius per ſe eſt paſſio, quę demonſtratur. Si vero ſubiectum ſit ad aliam ſcientiam pertinẽs: illius ſcientię non erit propter quid, ſed quia tantum. Nec tali ſubiecto per ſe conueniet paſſio demonſtrata de ipſo, ſed per medium extraneum. Si vero medium & ſubiectum pertineat ad eandem ſcientiam, tunc illius ſcientię erit ſcire propter qd, & quia. Remota aũt dubitatione, vlterius concluſionem intentam principaliter inducit: dicens. Quod ex prędictis patet, ꝙ non eſt demonſtrare vnumquodq; ſimpliciter.i. quotunq; modo, ſed ſecundum hoc, quod demonſtratur ex proprijs principijs vniuſcuiuſq;. Sed & principia propria ſingularum ſcientiarum habent aliquod commune prius eis. Deinde, cum dicit.

Lec.5. Le.5. — Scit ꝑ qd, uel q̃a tm̃ cui ſcit. conue.

G

ARgi. *Quod ſi id conſtat, patet fieri non poſſe, quo quiſquam propriorum principiorum exhibeat demonſtrationẽ. Erunt.n. illa omnium principia, & ipſorum ſcientia domina omnium erit.*

A Nti. Vide in annot. *Si autem hoc, manifeſtum eſt ꝗ non eſt uniuſcuiuſq; principia monſtrare. Erunt enim illa omnium principia, & ſcientia illorum propria omnibus.*

H

Inducit quandam concluſionem ſequentem ex dictis. Et circa hoc tria facit. Primo inducit concluſionem: dicens, ꝙ. {Si hoc verum eſt}.ſ. ꝙ demonſtrationes in ſingulis ſcientijs nõ fiunt ex communibus principijs, & iterum, ꝙ principia ſcientiarum habent aliquid prius ſe, quod eſt commune: manifeſtũ eſt, ꝙ non eſt vniuſcuiuſq; ſcientię demonſtrare principia ſua propria. Illa.u. priora principia, per quę poſſunt probari ſingularum ſcientiarum propria principia, ſunt communia principia omnium, & illa ſcientia, quę conſiderauit huiuſmodi principia communia, eſt propria omnibus.i. ita ſe habẽt ad ea, quę ſunt communia omnibus, ſicut ſe habent alię ſcientię particulares ad ea, quę ſunt propria: ſicut cum ſubiectum arithmeticę ſit numerus, ideo arithmetica conſiderat ea, quę ſunt propria numeri. Similiter prima philoſophia, quę conſiderat omnia principia, habet pro ſubiecto ens, quod eſt cõmune ad omnia, & ideo conſiderat ea, quę ſunt propria entis, quę ſunt omnibus communia: tanq̃ propria ſibi. Secundo, cum dicit.

Cõſide. pri phil.

I *Etenim his scit magis, qui superioribus ex caussis scit. Scit* ARgi. *enim tum ex prioribus: cum ex caussis scit, quæ non effectus sub eunt rationem. Quare si magis scit, & maxime, & si est illa scientia, magis profecto, maximeq; scientia est.*

ANti. *Et namq; sciuit magis intelligens ex superioribus causis. Ex prioribus enim sciuit: cum non ex causatis sciat causas. Quare si magis sciuit, & maxime, & scientia illa erit, & magis, & maxime.*

Ostendit præeminentiam huiusmodi scientiæ, quæ considerat principia commonia.s. primæ philosophię ad alias. Semper enim oportet illud per quod aliquid probatur, esse magis scitū vel notum. Qui enim scit aliquid ex superioribus causis, oportet q̄ scit magis intelligens illas causas, quia sciuit ex prioribus Scit cā ex cā simpliciter, rum non sciat ex causatis causas. Quando enim aliquis scit ex causatis caosas, tunc non intelligit ex prioribus & ex magis notis simpliciter, sed ex magis notis & prioribus quo ad nos. Cum autem principia inferioris scientiæ probantur ex K principijs superioribus, non proceditur ex causatis in causas, sed econuerso. Vnde oportet q̄ talis processus sit ex prioribus, & ex magis notis simpliciter. Oportet ergo magis esse scitum, quod est superioris scientiæ, ex quo probator quod est inferioris, & maxime esse scitum id, quo omnia alia probantur, & ipsum nō probatur ex aliquo priori. Et per consequens scientia superior erit magis scientia, q̄ inferior, & scientia illa.s. philosophia prima erit maxime scientia. Tertio, ibi.

ARgi. *Demonstratio uero non ad aliud genus accommodatur: nisi eo modo, quo tam ad demonstrationem facultatis machinarum extruēdarum, uel ad prospectiuas geometricæ, quàm ad musicā arithmeticæ demonstrationes accommodantur, ut diximus.*

ANti. *Sed demonstratio non conuenit in aliud genus, sed aut sicut dictum est geometricæ in mechanicas, uel machinatiuas, aut speculatiuas, & arithmeticæ in harmonicas.*

Redit ad principalem conclusionem, & dicit q̄ demonstratio non procedit in aliud genus, nisi sicot dictum est, q̄ demon L stratio geometriæ procedit ad scientias inferiores: sicut sont artes mechanicæ, quæ vtuntur mensuris, aut speculatiuæ, sicut scientiæ, quę sunt de viso, vt perspectiuæ, quę sunt de visua li. Similiter est arithmetica in comparatione ad harmonicam, id est musicam.

ARgi. *At uero difficile admodum est sese percipere quempiam: si sciat nec ne. Est enim difficile cognoscere si ex principijs uniuscuiusq; scimus, nec ne, quod quidem est scire. Putamus autem sæpe numero scire: si ex ueris quibusdam, primisue ratiocinationē habemus. Id uero non est ita, sed oportet ipsis primis esse propinqua.*

ANti. T.c.24 *Difficile autem noscere est, si sciuit aut non. Difficile enim noscere est: si ex uniuscuiusq; principijs scimus, aut non, quod uere est scire. Opinamur autem si habeamus ex ueris aliquibus syllogismum, & primis scire. Sed hoc non est, sed proxima oportet esse primis,*

M LECTIO. XVIII.

POSTQVAM ostendit, q̄ demonstratio nō procedit ex principijs communibus, sed ex proprijs, hic ad euidentiam præmissorum, determinat de principijs proprijs & communibus. Et circa hoc duo facit. Primo ostendit necessitatē huiusmodi determinationis: dicens, q̄ difficile est cognoscere, vtrum sciamus ex proprijs principijs, quod solum est vere scire, aut non ex proprijs. Opinantur.n. multi se scire, si habeant syllogismum ex aliquibus veris, & primis. Sed hoc non est verum: immo oportet q̄ ad hoc q̄ nos sciamus, q̄ principia sint proxima illis, quæ debent demonstrari, quæ hic dicuntur prima, sicut & supra dicebantur extrema. Oportet proxima esse primis principijs in demonstrabilibus. Secundo, ibi.

Ea autem in quocunq; genere principia dico, quæ fieri nequit, ut demonstrentur esse. N ARgi

Dico autem principia in unoquoq; genere, quæ cum sint, nō contingit demonstrare. ANti. Vide i anno.

Determinat de principijs proprijs & communibus. Et circa hoc duo facit. Primo enim determinat de principijs proprijs, & communibus. Secundo ostendit qualiter ad huiusmodi principia se habeant huiusmodi demonstratiuę scientię, ibi. { Contingere autem. } Circa primū duo facit. Primo distinguit principia a non principijs. Secondo principia adinuicem: ibi.{ Sūt autem quibus. } Circa primum duo facit. Primo ostendit quæ sint principia. & dicit q̄ principia in vnoquoq; genere sunt illa, quæ cum sint vera, tamen non conuenit ea demonstrare in illa scientia, in qua sunt principia. Dicit autem cum sint vera, Falsa demon. ad differentiam falsorum, quæ non demonstrantur in aliqua scientia. Secundo, ibi.

Sumitur igitur quidnam ipsa prima, & quæ ex hisce proficiscuntur, significant. At principia sumere esse, cætera demonstrare necesse est. Ceu quid est unitas, aut rectum, aut triangulus sumere, esse uero unitatem, ac magnitudinem, cætera autem demonstrare. ARgi. O

Quid quidem igitur prima significent, & quæ sunt ex his accipiendum est. Quòd autem sint principia quidem necesse est accipere, alia uero demonstrare, ut quid unitas, & quid rectum, & quid est triangulus. Est autem unitatem accipere, & magnitudinem: altera uero demonstrare. ANti.

Ostendit conuenientiam & differentiam inter principia, & non principia. Conueniunt enim principia cum non principijs in hoc, q̄ de vtrisq; oportet accipere, quasi supponendo quid significent, & prima.i. principia, & quę sont ex his, idest quę ex principijs sumuntor, quia quod quid est, proprie pertinet ad scientiam, quæ est de substantia.s. ad philosophiam primam, a qua omnes alię hoc accipiont. Sed in hoc differunt principia, P & quæ sunt ex principijs, quia de principijs oportet accipere supponendo q̄ sunt De alijs aūt quę sunt ex principijs, oportet demōstrare, quia sunt. Sicut in mathematicis accipitur supponendo, & quid est vnitas, quę est principiom, & quid est rectum, & quid est triangulos, quę nō sunt principia, sed passiones. Sed q̄ vnitas sit, aot q̄ magnitudo sit, accipit mathematicus quasi principia: alia vero demonstrat.s. quę sunt ex principijs. Demonstrat.n. triangulom ęquilaterum, & angulū rectū, & etiam hanc lineam rectam esse. Deinde, cum dicit.

Eorum autem, quibus in demonstratiuis utuntur scientijs, alia cuiusq; scientiæ propria, alia communia sunt. Communia tamen similitudine rationis, quippe cum usus eorum tantum se se extendat in quacunq; scientia, quantum cuiusq; subiecto generi congruit. ARgi.

Sunt autem quibus utimur in demonstratiuis scientijs, alia quidem propria uniuscuiusq; scientiæ: alia uero communia. Cōmunia autem secūdum analogiam, quoniam utile est in eo, quod est sub scientia genere. ANti. Q

Distinguit principia adinuicem. Et primo principia propria a cōmunibus. Secundo cōmonia adinuicem: ibi. { Non est aūt Le.seq. inmet. soppositio. } Prima diuiditur in duas. Primo diuidit principia propria, & cōmunia. Secundo manifestat quoddam, qood poterat esse dubium: ibi. { Quædam tamen scientias. } Circa primum tria facit. Primo ponit diuisionem: dicēs, q̄. { Principiorum, quibus vtimor in demonstratiuis scientijs, alia sunt pro- Le. pro. pria vniuscuiusq; scientiæ: alia vero communia. } Et quia posset videri contrariom ei, quod supra ostensum est, quia scientiæ demonstratiuæ non procedunt ex communibus, ideo subiungit, q̄. { Principia communia accipiuntur in vnaquaq; sciētia demonstratiua secundum analogiam. } id est secundum q̄ sunt proportionata illi scientiæ. Et hoc est, quod subdit exponens, q̄. { Vtile est accipere. } huiusmodi principia in scientijs: inquantum pertinent ad genus subiecti, quod continetur sub illa scientia. Secundo, ibi.

Propria

A ARgi. *Propria sunt, ut lineam esse talem, rectum'ue. Communia, ut si ab æqualibus æqualia demas, ea, quæ restant, æqualia sunt.*

ANti. *Propria principia quidem, ut lineam esse huiusmodi & rectum, communia autem, ut ab æqualibus æqualia si auferas, æqualia quidem reliqua sunt.*

Exemplificat de vtrisque: dicens, q͞ propria principia sunt vt lineam esse huiusmodi vel rectum. Tam enim subiecti, quã passionis definitio, in scientijs, pro principio habetur. Communia vero principia sunt, vt si ab æqualibus æqualia demas, quæ remanent fuot æqualia: & aliæ communes animi conceptiones. Tertio ibi.

Quę de fõnes in sciẽ ha bẽ.p pri cipio.

ARgi. *Atq; horum unumquodq;, cuiq; satisfacit ad cuiusq; genus accommodatum. Idem enim hoc faciet, & si non de omnibus ipsum accipiet geometra: sed de magnitudinibus tantum, & arithmeticus de numeris solum.*

ANti. B *Sufficiens autem est unumquodq; istorum quantumcunq; in genere est. Idem enim faciet geometria, & si non de omnibus accipiat, sed in magnitudinibus solum: arithmetica autem in numeris.*

Ostendit quomodo præmissis principijs scientiæ demonstratiuæ vtantur. Et primo quidem de communibus dicit, q͞ { sufficiens est accipere vnumquodq; istorum } communium, quantũ pertinet ad genus subiectum, de quo est scientia. { Idẽ enim faciet } geometria, si non accipiat præmissum principiũ commune in sua communitate } sed solum in magnitudinibus, & arithmetica solum in numeris. } Ita enim oportet cõcludere geometria, si dicat si ab æqualibus magnitudinibus æquales auferas magnitudines, quæ remanent sunt æquales, sicut si dicere, si ab æqualibus, æqualia demas, quæ remanent sunt æqualia. Et similiter dicendum est de numeris. Secundo, ibi.

ARgi. *Sunt etiam & ea propria, circa quæ scientia considerat: ea quæ per se illis insunt. Atq; hæc & esse, & quid sunt scientiæ su*
C *munt. Vt unitates arithmetica: puncta siue linea geometria. At horum per se affectum, quid quidem quisq; significat, sumunt: ut arithmetica quid par, quid impar, quid quadratũ, quid quoq; cubus. Geometria quid expers rationis, quid frangi, quid cõcurrere, & huiusmodi cætera. Demonstrat autem ipsos esse, & per ea, quæ demonstrata sunt. Eadem & Astrologia facere solet. Omnis namq; demonstratiua scientia circa tria uersatur. Sunt enim ea, quæ ponit esse. Hæc autem sunt, genus, cuius per se affectuum est contemplatrix, & ea, quæ communes dignitates dicuntur: ex quibus primis demonstrat, & tertium affectus,*
D *quorum, quid quisq; significat, sumit.*

ANti. Vide in anno. T. c. 25 *Sunt autem propria quidem & quæ accipiuntur esse, circa quæ scientia speculatur, quæ sunt per se: ut Arithmetica unitates, Geometria autem signa & lineas. Hæ enim recipiunt esse, & hoc quid. Horum autem passiones per se, quid quidem significet un[...]q;, accipiũt: ut Arithmetica quidem quid impar aut par, aut quadrangulus, aut cubus: Geometria uero quid rationale, aut reflecti, aut curuare. Quod autem sint, demonstrant p communia: & ex his, & quæ demonstrant per communia. Et Astrologia similiter. Omnis enim demonstratiua scientia circa tria est, & quæcunq; esse ponuntur. Hæc sunt autem, genus cuius per se passionum speculatiua est, & quæ communes dignitates dicuntur, ex quibus primis demonstrant, & tertium passiones, quorum quid significet unaquæq; accipit.*

Ostendit qualiter demonstratiuæ scientiæ vtantur proprijs principijs: & dicit q͞ propria principia sunt, quæ supponuntur esse in scientijs. s. subiecta, circa quæ scientia speculatur ea, quæ per se insunt eis. Sicut Arithmetica considerat vnitatẽ, & Geometria considerat signa. i. pũcta & lineas. Prædictæ enim supponunt esse, & hoc esse. i. supponunt de eis: & quia sunt, & qd sunt. Sed de passionibus supponunt, quid significet unaquæq;. p. Sicut Arithmetica supponit, quid est par, & quid est impar, aut quidest numerus quadratus, aut cubus. Et Geometra supponit quid est rationale in lineis. Dicitur enĩ rationalis linea, de qua possumus rationari per lineam datam. Huiusmodi autem est omnis linea commensurabilis lineæ datæ: quæ vero est incõmẽsurabilis ei, vocatur irrationalis vel surda. Similiter & Geometria supponit, quid est reflexum aut curuum. Sed prædictæ scientię demonstrant de omnibus prædictis passionibus quòd sinc, per principia communia, & ex illis principijs quæ demõstrantur ex principijs cõmunibus. Et quod dictum est de Geometria & Arithmetica, intelligendum est de Astrologia. { Omnis enim scientia demõstratiua est circa tria: } quorum vnum est genus subiectum, cuius per se passiones scrutantur. Et aliud est communes dignitates: ex quibus sicut ex primis demonstrat. Tertius autem passiones: de quibus vnaquæq; sciẽtia accipit quid significent. Deinde, cum dicit. E

Linea rõnalis quid. Linea irrõnalis quid.

F

ARgi. *Nihil tamen prohibet scientiarum nonnullas, horum præterire nonnulla: ueluti genus non supponere esse, si pateat esse. Non enim æque patet numerum esse, & frigidum, atque calidum. Et affectus non sumere quid significant, si sint clari: sicut nec dignitates, ut quid significant æqualia ab æqualibus auferre, quia est notum. Sed nihilominus hæc tria necessaria sunt: id inquam circa quod scientia demonstrat, & ea, quæ demõstrat, atq; ea, ex quibus demonstrat.*

ANti. *Quasdam tamen scientias nihil prohibet quædam eorum despicere: ut genus non supponere esse si sit manifestum quoniam est. Non enim similiter manifestum q͞ numerus sit, et q͞ calidum & frigidum. Et passiones non est recipere quid significant, si sint manifestæ, sicut nec communia non recipit quid significent, quod est æqualia ab æqualibus demere, quoniam notum est. Sed nihil minus tria hæc necessaria sunt, circa quod demonstratur, & quæ demonstrantur, & ex quibus.* G

Manifestat quoddam, de quo poterat esse dubium. Quia. n. dixit, q͞ scientiæ supponunt de principijs, quia sunt, de passionibus, quid sunt, de subiectis autem vtrunq;: posset aliqs credere, q͞ oporteret specialem fieri mentionem de omnibus istis. Vnde hoc remouet: dicens, q͞ nihil prohibet quasdam scientias despicere, quædam prædictorum. i. non facere mentionẽ expressam de præmissis, sicut quando non facit mentionem de hoc q͞ supponat genus subiectum esse, si sit manifestum q͞ sit, quia non est similiter manifestum de omnibus q͞ sint, sicut q͞ sit numerus, & q͞ sit calidum & frigidum: quorum vnũ est propinquum rationi, alterum sensui. Similiter & quædã scientiæ de passionibus non supponunt quid significent, expressam mentionem de eis faciendo. Sicut etiam non oportet q͞ de cõmunibus principijs semper scientiæ faciant mentionem, quia nota sunt. Nihilominus tamen tria prędicta naturaliter sunt in scientia qualibet supponenda. H

ARgi. *Non est autem id suppositio, neq; postulatio sane, quod necesse est esse per seipsum atq; uideri. Demonstratio namq; non in oratione, quæ est extra, sed in oratione, quæ est in mente consistit: quandoquidem, neq; ratiocinatio uidetur in illa consistere. Etenim fit ut semper aduersus externam orationem per inficiationem obsistetur. At non semper aduersus eam, quæ est in mente.*

ANti. *Non est autem suppositio, neq; petitio, quod necesse est propter seipsum esse, & uideri necesse est. Non enim ad exterius rationem est: sed ad eam, quæ est in anima, quoniam neq; syllogismus. Semper enim est instante ad exterius rationem: sed ad interius rationem non semper.*

I

LECTIO. XIX.

POSTQVAM diuisit Arist. principia cõmunia a proprijs, hic distinguit communia principia adinuicem. Et diuiditur in tres partes. In primâ ponit distinctionem principiorum cõmunium adinuicem. In secunda ostendit differentiam definitionis a quodam genere principiorum communium: ibi { Termini igitur nõ. } In tertia excludit quendam errorem: ibi { Species quidem igitur. } Circa primum duo facit. Primo distinguit communes animi cõceptiones a petitionibus, siue suppositionibus. Secũdo petitiones & suppositiones adinuicem: ibi { Quæcunq; quidem igit. } Circa primum considerandum est, ꝙ communes animi cõceptiones habent aliquid commune cum alijs principijs demonstrationis, & aliquid proprium. Commune quidem habent, quia necesse est, tam ista, q̃ alia principia per se esse vera. Proprium autem est horum principiorum ꝙ non solum necesse est ea per se vera esse: sed etiam necesse est videri ꝙ sint per se vera. Nullus enim potest per se opinari contraria eorum. Dicit ergo ꝙ

Cõium ani. con cep. & aliorum prin cõ ue. & dffia.

K illud principium, quod necesse est non solum per seipsum esse, sed etiam vlterius necesse est, ipsum videri. s. communis animi conceptio vel dignitas: non est neq; petitio, neq; suppositio. Quod sic pbat. Petitio & suppositio exteriori ratione cõfirmari possunt. i. argumentatione aliqua. Sed communis animi conceptio non est ad exterius rationem, quia non potest probari per aliquam argumentationem: sed est ad eam rationem, quæ est in anima: quia lumine naturali intellectus statim fit nota. Et ꝙ non sit ad exterius rationem patet, quia non fit syllogismus per aliquid exterius ad probandas huiusmodi communes animi conceptiones. Et ꝙ huiusmodi non sunt notæ per exteriorem rationem, sed per interiorem: probat per hoc, ꝙ exteriori ratione potest instari, vel vere, vel apparenter: interiori autem ratione non est possibile semper instari. Et hoc id, quia nihil est adeo uerum, quin uoce possit negari. Nam & hoc principium notissimum, ꝙ non contingat idem esse & nõ esse, quidam ore negauere. Quædam vero adeo vera sunt, ꝙ eorum opposita intellectu capi non possunt: & ideo in interiori

Quart° Metha. te cõ. 9 le 6 te. cap. ult.

L ratione eis obuiari non potest, sed solum exteriori, quæ est per vocem. Et huiusmodi sunt communes animi conceptiones.

Deinde, cum dicit.

ARgl. *Quod igitur demonstrari quidem potest, non demonstratũ autem a se, quispiam sumit: id aut supponit, si ita esse discenti uidetur, atque nõ absolute quidem, sed ad illum tantum id est suppositio: aut postulat, si nulla prorsus discenti de hoc opinio, uel etiam contraria insit. Atque hoc interest inter suppositionem, postulationemue. Et enim id est postulatio, quod est cõtrarium opinioni discentis, uel quod est quidem demõstrabile: sumit aũt quispiam illud atque utitur non demonstrato.*

ANtl. Vide in anno. *Quæcunque igitur demonstrabilia accipit esse ipse non demonstrans: hæc quidem probabilia si accipiat, discenti supponuntur, & est simplicitér suppositio, sed ad illum solum: si uero neq; unius opinionis, aut contrariæ esse idem accipiat, idem pe*

M *tit. Et in hoc differunt suppositio, & quæstio. Est enim quæstio in contrarium dicentis opinioni. Aut quod si aliquis demõstrabile cum sit, accipiat, & utatur, non demonstrans.*

Distinguit suppositiones adinuicem. Sciendum tamẽ est, ꝙ aliquid commune habent, & etiam in aliquo differunt. Hoc quidem commune est eis, ꝙ cum sint demonstrabilia, tamen demonstrator accipit ea non demonstrans, & præcipue, quia nõ sunt demonstrabilia per suam scientiam, sed per aliam, vt su-

Lec. 17. pra dictum est. Vnde & inter immediata principia computantur, quia demonstrator vtitur eis absq; medio: eo ꝙ medium non habeant in illa scientia. Differunt autem adinuicem: quia siquidem talis propositio sit probabilis addiscenti, cui fit demonstratio, dicitur suppositio. Et sic suppositio nõ dicitur simpliciter, sed ad aliquem. Si vero ille nec sit eiusdem opinionis, neq; contrariæ, oportet ꝙ demonstrator hoc ab eo petat, & tunc dicitur petitio. Si autem sine contrariæ opinionis, tunc erit quæstio: de qua oportet disputari inter eos. Hoc tamẽ omnibus commune est: ꝙ vnoquoq; eorum vtitur demõstrator, non demonstrans, cum sit demonstrabile. N

Definitiones igitur, cum affirmationes, aut negationes non sint, suppositiones non esse patet: quas quidem ut genus cõplectitur propositio. Definitiones præterea percipiantur solum oportet. At id non est suppositio, nisi quispiam & audire suppositionem dixerit esse. Sed ea sunt suppositiones, quæ cum sint: hoc ipso quod sunt, emergit ipsa conclusio. ARgl.

Termini igitur non sunt suppositiones, nihil enim esse, aut non esse dicunt. Sed in propositionibus sunt suppositiones. Termini autem non, sed solum intelligere oportet. Hæc autem non est suppositio, nisi & audire suppositionem aliquis esse dicat. Sed quorumcũq; existentium in eo q illa sunt fit conclusio. ANtl.

Distinguit definitionem a suppositionibus per duas rationes: quarum secunda incipit: ibi { Amplius petitio. } Circa primum duo facit. Primo ponit rationẽ: quæ talis est. Omnis petitio, vel suppositio dicit aliquid esse vel non esse: termini autem. i. definitiones non dicunt aliquid esse, vel nõ esse, termini ergo nõ sunt petitiones, neq; suppositiones per se sumpti. Sed in propositionibus assumpti, suppositiones sunt: vt cum dicit, Homo est animal rationale mortale. Sed terminos per se sumptos oportet solum intelligere. Intelligere autem non est supponere, sicut nec audire. Sed illa supponuntur quorumcunq; existentium. i. ex quibuscunq; existentibus fit conclusio: in eo ꝙ illa sunt. i. propter præmissa. Secundo, ibi. Prĩa rõ, ꝙ defi. non sit suppo. O

Neq; geometra falsa supponit, quemadmodum nonnulli putarunt, qui quidem (inquiunt) demonstrantem falsis uti suppositionibus non oportere, geometram uero falsa supponere designatam lineam, nunc pedalem, nunc rectam esse, dicentem, quæ quidem non recta est non pedalis. Nam geometra, cum nõ sit ea linea, quam designauit, aut protulit ore, concludere solet: sed cũ ea sint, quæ per illa significantur, ac indicantur, quæ designauit, ac protulit ipse. ARgl.

Neq; geometra falsa supponit, sicut quidam affirmant dicẽtes q non oportet falso uti geometram: mentiri autem dicẽtem unius pedis esse, non unius pedis: aut rectam scriptam, non rectam esse. Sed geometra nihil concludit secundum hanc lineam, quam ipse posuit, sed quæ per hanc ostenduntur. ANtl. P

Excludit quandam dubitationem. Dicebant enim quidam ꝙ geometra, falsa suppositione utebatur, cum diceret, lineam esse vnius pedis, quæ non est vnius pedis: aut lineam descriptã in puluere esse rectam, quæ non est recta. Sed ipse dicit, ꝙ geometra non supponit falsum, propter hoc. Cum enim geometra nihil demonstret de particularibus, sed de vniuersalibus, vt supra dictum est, hæ autem lineæ sunt quædam particularia: manifestũ est ꝙ de his lineis non demonstrat aliquid, neq; etiam ex eis, sed vtitur eis vt exemplis vniuersalium, quæ per exempla intelliguntur, de quibus & ex quibus demonstrat. Exclu. dubi. Lec. 16 t. ex. 5. Q

Deinde cum dicit.

Insuper omnis postulatio, suppositioque, aut uniuersalis est, aut particularis. At neutrum istorum definitioni[illegible] competit: quare definitiones, suppositiones, postulation[illegible] nõ sunt. ARgl.

Amplius petitio, & suppositio omnis, aut sicut totũ est, aut sicut in parte: termini autem neutri horum. ANtl.

Ponit secundam rationem quæ talis est. Omnis suppositio, uel petitio est in toto, uel in parte. i. est propositio uniuersalis, uel particularis: sed definitiones neutrum horum sunt, quia in eis nihil ponitur, siue prædicatur, neq; uniuersaliter, neq; particulariter: ergo & cætera. Deinde, cum dicit. Scda rõ

Formas igitur, aut unum quid præter ipsa multa nõ necesse est esse, si demonstratio est: tamen uerum est dicere necessario, unum esse de pluribus prædicandum. Nam si id non sit, uniuersale sane non erit: at si uniuersale non sit, non erit medium ipsum: quare nec demonstratio. Esse igitur unum quid oportet: ARgl.

A *idemq; de pluribus non solum communi nomine prædicãdum.*

ANtI. *Species quidẽ igitur esse aut unum aliquid extra multa, nõ necesse est, si demonstratio erit. Esse tamen unum de multis uerũ dicere necesse est. Non enim erit uniuersale, nisi hoc sit. Si uero uniuersaliter non sit, mediũ non erit, quare neq; demonstratio. Oportet itaq; aliquid unum, & idem de pluribus esse non æqui uoce in demonstratione.*

Lec.16. t.cap 2. Ostendit ex præmissis, ꝙ nõ est necessarium ponere ideas, vt Plato posuit. Ostensum est enim supra ꝙ demonstrationes de vniuersalibus sunt, & hoc modo sunt de sempiternis. Non igitur necesse est, ad hoc ꝙ demonstratio sit, species esse, id est ideas, aut quodcũq; vnum extra multa, sicut ponebant Platonici mathematica separata cum ideis, vt sic demonstrationes possint esse de sempiternis. Sed necessariũ est esse vnum in multis & de multis, si demonstratio debet esse: quia non erit vniuersale, nisi sit vnum de multis. Et si non sit vniuersale, nõ erit medium demonstrationis: ergo nec demonstratio. Et ꝙ oporteat medium demonstrationis esse vniuersale, patet per hoc, B ꝙ oportet medium demonstrationis esse vnũ & idem, de pluribus prædicatum non æquiuocæ: sed secundum rationem eãdem, quæ est ratio vniuersalis. Si aũt æquiuocæ esset, posset accidere vitium in arguendo. Deinde, cum dicit.

ARgi. *Nulla autem demonstratio sumit fieri non posse, ut simul idẽ affirmetur, atq; negetur, nisi fuerit opus, ut hoc etiam pacto cõclusio demonstretur. Quod quidem fuerit, si sumpserimus affirmare quidem primum de medio esse uerum. negare autem uerũ non esse. Nihil autem refert medium esse, atq; non esse sumere: & tertium pari modo. Nam si datum est id, de quo hominem dicere uerum est: dabitur & id ei, quo non hominem dicere uerum est. Sed si tãtum hoc totum sumatur, hominem inquam animal, non autem non animal esse: erit etiam uerum Calliam dicere, et non Calliam animal: non autem non animal. Causa autem est, quia primum non solum de medio: sed etiam de alio dicitur: pro* C *pterea ꝗ ad plura sese extendit. Quare nihil ad conclusionẽ refert, & si medium & ipsum est.*

ANtI. Vide in anno T c.26 *Non contingere autem simul affirmare & negare, neq; una recipit demonstratio. Sed si indigeat monstrare conclusionem, sic ostenditur: ꝗ accipientibus primum de medio ꝗ uerum sit affirmare, negare autem non uerum. Medium autem nihil differt esse, & non esse accipere, similiter autem & tertium. Si enim assignetur: de quo homine uerum est dicere animal, quamuis non hominem uerum, sed si solum hominem animal esse omne, non animal autem non, erit id uerum dicere Calliam & non Calliã: non animal autem non. Causa autem est, ꝗ primum non solum de medio dicitur: sed de alio, propter quod de pluribus. Quare si neque medium & idem, & non idem est, ad conclusionem nihil differt.*

D

LECTIO. XX.

POSTQVAM determinauit Philosophus de principijs & communibus: hic ostẽdit qualiter demonstratiuæ scientię se habeant ad cõmunia & propria. Et diuiditur in duas partes. In prima ostendit qualiter se habeant demonstratiuæ scientię circa communia. In secunda ostendit qualiter se habeant circa propria: ibi {Si autem idem est interrogatio.} Circa primum duo facit. Lec. sequẽ. im. &c. Primo ostendit qualiter demonstratiuæ scientiæ circa prima principia inter communia se habeant. Secundo quo modo se habeant communiter circa omnia principia communia: ibi {Communicant autem omnes scientiæ.} Circa primũ duo facit: quia primo ostendit qualiter se habeant demonstratiuæ scientiæ circa hoc principium, ꝙ non contingit idẽ simul affirmare vel negare. T.c.9. Lec.6. t.c.2. Secundo quo modo se habeant circa istud principiũ de quolibet est affirmatio vel negatio vera: ibi {Omne autem affirmare.} Hæc enim duo principia omnium sunt prima: vt probatur in.4.Metaphy. Dicit ergo primo, ꝙ nulla de E monstratio accipit hoc principium, ꝙ non contingit simul affirmare & negare. Si enim aliqua demonstratio eo vteretur ad ostendendum aliquam conclusionem, oporteret ꝙ sic eo vteretur, ꝙ acciperet primum. i. maiorem extremitatem affirmari de medio & non negari. Quia si acciperet affirmationem & negationẽ ex parte medij, nihil differt vtrum sic vel sic esset, & eadem ratio est de tertio. i. de minori extremitate per comparationem ad medium. Verbi gratia. Sit animal primũ, homo medium, & Callias tertium. Si quis vellet vti prædicto principio in demonstratione, oporteret sic arguere. Omnis homo est animal, & non est non animal, Callias est homo, ergo Callias est animal, & non est non animal. Cum enim dicat omnis homo est animal, nihil differt, utrum etiam hæc sit vera, non homo est animal, vel non sit vera. Et similiter in conclusione non differt, ex quo Callias est animal, vtrum nõ Callias sit animal vel non animal Et huius causa est, quia primum nõ oportet dici de solo medio: sed potest dici etiã de aliquo quodam, F quod est diuersum a medio quod significatur per negationẽ medij: propter hoc ꝙ primũ dicitur de pluribus quãdoq; quã medium, sicut animal de pluribus ꝗ homo. Vnde dicitur de equo qui est non homo. Vnde si accipiatur medium idem, & non idem. i. si accipiatur medium affirmatiuum, & negatiuũ, vt cum dico, homo & non homo est animal, nihil facit ad cõclusionem. Cum autem accipitur affirmatio & negatio ex parte maioris extremitatis, differunt quidem, quantum ad conclusionem, & etiam quantum ad veritatem præmissarum. Si enim homo esset non animal, non esset verum, ꝙ homo est animal, neq; sequeretur, ꝙ Callias esset animal. Tamen nihil plus certificatur, cum dicitur homo est animal, & homo nõ est nõ animal, ꝗ cum dicitur, solum homo est animal. Idem enim intelligitur per vtrũq;. Et sic manifestum est, quòd sic demonstrationes non vtuntur hoc principio scilicet ꝙ affirmatio & negatio non sint simul vera, neq; ex parte prædicati, neq; ex parte subiecti. Deinde, cum dicit. No. totum.

ARgi. *Hoc autem omne inquam affirmandum, aut negandum esse, ea demonstratio sumit: qua deducitur ad id quod fieri nequit.* G *Nec tamen semper uniuersaliter: sed quod satis est generi, circa quod genus demonstrationes afferuntur: sicut & prius est dictum.*

ANtI. *Omne autem affirmare, aut negare, quæ est ad impoßibile demonstratio accipit, & hoc neq; semper uniuersale, sed quantum sufficiens est. Sufficiens autem est in genere. Dico autem in genere, ut circa quod genus demonstrationes sunt, sicut dictũ est prius.*

Modus demõ. ad impossibile. Ostendit quo modo demonstratiuæ scientiæ vtantur hoc principio, de quolibet est affirmatio vel negatio vera. Et dicit ꝙ hoc principium accipit demonstratio, quæ est ad impossibile. In hac enim demonstratione probatur aliquid esse verum, per hoc ꝙ eius oppositum est falsum. Quod nequaquam contingeret si possibile esset, ꝙ vtrũq; oppositorum esset falsum. Non tamen semper utitur prædicta demonstratio hoc principio, quia quandoq; illud oppositum quod ostenditur esse falsum non est negatio: sed contrarium immediatum. Sicut si ostẽderetur aliquem numerum esse parem, per hoc ꝙ eius oppositum falsum est. s. ipsum esse imparem ducẽdo ad impossibile. H Neq; vtitur etiam hoc principio vniuersaliter. i. in sua vniuersalitate, sub his terminis, ens & non ens: sed inquãtum est sufficiens in genere aliquo, vel inquantum contrahitur ad genus subiectum. Et dico de illo primo genere, circa quod sunt demonstrationes. Sicut si in geometria accipiatur rectum, & nõ rectum, vt cum ostenditur aliqua linea esse recta: propter hoc quod est falsum eam esse non rectam ducendo ad impossibile. Deinde, cum dicit.

ARgi. *Conueniunt autem inter sese scientiæ omnes in hisce, quæ cõmunia sunt: non in hisce, de quibus demonstrant, nec in his etiã quæ demonstrant. Communia autem ea dico, quibus sic utũtur: ut ex ipsis demonstrant.*

ANtI. *Communicant autem scientiæ omnes secundum communia.*

I *Communia autem dico quibus utuntur, tanquam ex his demonstrantes, sed non de quibus demonstrant: neque quod demonstrant.*

Ostendit quo modo demonstratiuæ scientiæ se habeant cõmuniter ad alia principia communia. Et circa hoc duo facit. Primo dicit q; omnes scientiæ in principijs communibus cõmunicant hoc modo, q; omnes vtontur eis, sicut ex quibus demonstrant, quod est vti eis vt principijs. Sed non vtuni eis, vt de quibus aliquid demonstrant, vt de subiectis, neque sicut quod demonstrant. i. conclusionibus. Secundo ibi.

ARgi. *Differendi quoq; facultas cum omnibus conuenit, & si qua uniuersaliter ipsa communia ostendere nitatur, uelut oẽ quoduis affirmetur aut negetur oportet: uel ab æqualibus demptis æqualibus æqualia sunt ea, quæ restãt, uel talium aliqua. Atq; ipsa differendi facultas non est sic definitorum quorũdam, neq; generis cuiusdam, Non enim interrogaret. Demonstrãti namq; non licet interrogare: propterea q, ex oppositis non ostenditur idem. Hoc autem demonstratum est in hisce, quæ de ratiocinatio*

K *ne sunt pertractata.*

A Ncl. *Sed dialectica de omnibus, & si aliqua uniuersaliter tentet*
Vide in anno. *monstrare communia, ut quidem omne affirmare, aut negare: aut quod est æqualia ab æqualibus, aut talium quælibet. Sed dia*
Vide in ance. *lectica non est sic definitorum quorundam, neq; generis alicuius unius. Non enim interrogaret. Non est enim interrogare demonstrantem, propter id, quod oppositorum esse non demonstrat idem. Ostensum autem est hoc in his, quæ de syllogismo.*

Dialec. de cõibus & prla philoso. Ostendit q; quædam scientiæ vtuntur principijs communibus alio modo, q̃ dictum est. Dialectica enim est de communibus, & aliqua alia sciẽtia est de communibus, sicut philosophia prima. cuius subiectum est ens, & considerat quæ consequuntur eos, vt proprias passiones entis. Sciendum tamen, q; alia ratione est de communibus Logica & Philosophia prima. Philosophia enim prima est de communibus, quia eius consideratio est circa ipsas res communes. s. circa ens & partes eius. Et quia circa omnia, quę sont habet negotiari ratio, Logica au

L tem est de operationibus rationis: Logica etiã erit de his, quæ communia sunt omnibus. i. de intentionibos rationis, quę ad omnes res se habent. Non autem ita q; ipsa Logica sit de ipsis

Idẽ sup. 1 procz. rebos comounibus, sicot de subiectis. Considerat enim Logica sicot subiectum syllogismom, & enunciationem, & prædicatum, aot aliquid huiusmodi. Pars autem Logicæ, quæ demõstratiua est, & si circa omnes intentiones vertetur, docendo quo modo fiunt demonstratiuæ scientiæ, non tamen procedẽdo ex communibus intentionibus ad aliquid ostendedum de rebus, quæ sunt subiecta aliarum scientiarum. Sed hoc Dialectica facit, quia ex communibus intentionibus probat arguẽdo ad ea, quæ sunt aliarum scientiarum, siue sint propria, siue siot communia, maxime tamen ad communia. Sicut argumẽ

M tatur q; odium est in concupiscibili, in qua est amor, ex hoc q;

Dialec. de cõib⁹ dupl. cõtraria sunt circa idem. Est ergo Dialectica de communibus, non solum qoia pertractat intenciones cõmunes rationis, q̃d toti Logicæ est commune: sed etiam quia circa commonia rerum argumentatur. Quæcunq; autem scientia argumeotator circa communia rerum, oportet q; argumentetur circa priocipia communia, quia veritas principiorum communium est manifesta ex cognitione terminorum commonium, vt entis & oon entis, totius & partis, & similiom. Dicit autem signanter { & si aliqua scientia tenet, } quia Philosophia prima noo demonstrat principia communia, sunt enim indemõstrabilia simpliciter: sed aliqui errantes tentauerunt ea demõstrare: vt patet io. 4. Metaphy. Vel etiam quia & si non possunt demon

T cõ 8. 1. 5. t ex po. 6. & te. cõ 9. 1. 6 tex. cap. 3. strari simpliciter, tamen Philosophus primos tentat mõstrare eo modo, quo est possibile. s. contradicendo oegãtibus ea, per ea quæ oportet ab eis concedi: oon per ea, quę sunt magis nota. Sciendum est etiam, q; primus Philosophus hoc modo non solum demonstrat ea, sed etiam aliqoid de his monstrat sitot de subiectis, sicut q; impossibile est meote concipere op-

T. cõ. 6. posita eorom, vt patet io. 4. Metaphy. Cum ergo disputet circa hæc principia & Philosophus primus & dialecticus, tamen aliter & aliter. Dialecticus enim non procedit ex aliquibus principijs demonstratiuis, neq; assumit alteram partem contradictionis tantum: sed se habet ad vtrãq;. Contingit enim vtrãq; quandoq; vel probabilem esse, vel ex probabilibus ostendi: quæ accipit dialecticus. Et propter hoc interrogat: Demõstrator autem noo interrogat, quia non se habet ad opposita. Et hæc est differentia vtriusq;: quæ posita est in his, quæ de syllogismo sunt. i. in libro Priorum in principio. Philosophia ergo prima procedit circa communia per modum demonstrationis, & non per modum dialecticæ disputationis. N 1. 6. tex. cap. 3.

Quod si eadem est interrogatio ratiocinatiua & propositio contradictionis (sunt autem in unaquaque scientia propositiones, ex quibus uniuscuiusque propria conficitur ratiocinatio) erunt porro quædam interrogationes ad singulas scientias attinentes: ex quibus fit cuiusque propria ratiocinatio. Patet ergo non omnem interrogationem geometricam esse, nec ad medendi artem omnem accommodari, & pari modo de cæteris. ARgi.

Si autem idem est interrogatio syllogistica, & propositio contradictionis (propositiones autem sunt secundum unamquanque scientiam, ex quibus est syllogismus) secundum unamquanq; utique erit interrogatio scibilis, ex quibus quidem secũdum unamquanq; scientiam proprius fit syllogismus. Manifestum itaque q, non omnis interrogatio geometrica utique erit, neque medicinalis. Similiter autem est & in alijs. ANcl. O

LECTIO. XXI.

POSTQVAM ostendit Philosophus qualiter scientiæ demonstratiuæ se habeant circa principia communia, hic ostendit qualiter se habeãt circa propria. Et diuiditur in duas partes. In prima ostendit q; in qualibet scientia sunt propriæ interrogationes, responsiones, & disputationes. In secunda ostendit quo modo in qualibet scientia suot propriæ deceptiones: ibi { Quoniam autem sunt geometricæ. } Circa primum duo facit. Primo ostendit q; in qualibet scientia sont interrogationes propriæ. In secunda, q; in qualibet scientia sunt responsiooes propriæ, & disputationes. ibi { Neq; omnem interrogationem vtiq; } Circa primũ duo facit. Primo ostendit, q; in qualibet scientia sunt interrogationes propriæ. Secundo quæ sunt istæ: ibi { Sed ex quibus aut demonstrator. } Primum sic ostendit. Idem est secũdum substantiam interrogatio syllogistica, & propositio. Propositio autem accipit alteram partem contradictionis, licet in modo proferendi differant. Hoc enim quod ad interrogationem respondetur, assumitur vt propositio in syllogismo aliquo. In vnaquaq; autem scientia sunt propriæ propositiones: ex quibus fit syllogismus. Ostensum est enim, q; quælibet scientia ex proprijs procedit. Ergo in qualibet scientia, sunt proprię interrogationes. Non ergo quælibet interrogatio est geometrica, vel medicinalis, & sic de alijs scientijs. Sciendum tamẽ est, q; interrogatio aliter est in scientijs demonstratiuis, & aliter est in dialectica. In dialectica enim non solum interrogatur de conclusione: sed etiam de præmissis. Demonstrator autẽ non interrogat de præmissis: sed sumit quasi per se notas, vel per alia principia probat. Sed interrogat solum de conclusione. Et cum eam demonstrauerit: vtitur ea, sicut alia propositione, ad demonstrandum aliquam aliam conclusionem. Deinde, cum dicit. Loc. im me. seq. P. Interroga. qualiter 1 demon. & dia. Q

Sed aut ea, ex quibus aliquid ostenditur: de quibus est ipsa Geometria, aut ea, quæ ex eisdem demonstrantur, ex quibus Geometria demonstrat, qualia sunt perspectiua. Idem est & in cæteris intelligendum. ARgi.

Sed ex quibus, aut demonstratur aliquid eorum, de quibus Geometria est, aut ex eisdem demonstratur geometricæ: sicut in speculatiua. Similiter autem & in alijs. ANcl.

Primo ostendit quæ interrogationes sont proprię vnicuiq; scientiæ. Et primo inquantom assumuntur vt propositiones:

ex quibus

A ex quibus demonstrator procedit. Secundo inquantum sumũtur, vt conclusiones: ibi { Et de his quidem. } Dicit ergo primo, q interrogationes geometricæ sunt ex quibus demonstratur aliquid circa illa, de quibus est Geometria: aut illa, quæ demonstrantur ex principijs Geometriæ eiusdem. Sicut illa, ex quibus demonstratur aliquid in speculatiua scientia. i. perspectiua, quæ procedit ex principijs Geometriæ. Et quod dictum est de Geometria, intelligendum est de alijs scientijs: quia .s. propositio, vel interrogatio dicitur propriæ alicuius scientiæ, ex qua demonstrator in ipsa scientia, vel in scientia subalternata. Deinde, cum dicit.

ARgl. *Atq; de his ipsis reddẽda quoq; ratio est ex geometricis principijs, conclusionibusue: sed de principijs non est reddenda ratio geometræ, ut est professor geometriæ. Eadem sunt & in cæteris scientijs obseruanda.*

ANti. *Et de his quidem rationem ponendam esse Geometricis principijs & conclusionibus: sed principiorum rationem non ponẽdam esse Geometriæ secũdum q est geometria. Similiter autem*

B *& in alijs.*

Notificat geometricam interrogationem, prout est cõclusio. Et dicit, q de interrogationibus geometricis ponenda est ratio, demonstrando .s. veritatem ipsarum ex principijs geometricis, & conclusionibus: quæ per ipsa principia demõstrantur. Non enim cuiuslibet demonstrationis geometricæ ratio redditur ex primis geometriæ principijs: sed interdum ex his, quæ per prima principia sunt conclusa. Interrogationum autem, quę semper sunt conclusiones in demonstratiuis sciẽtijs, ratio reddi potest in eisdem: sed principiorum ratio nõ potest reddi a geometra secundũ q geometra est, & similiter in alijs scientijs est. Nulla enim scientia probat sua prima principia, secundum q ostensum est supra. Et dicit secundum q geometra est, quia contingit in aliqua scientia probari principia illius scientiæ, inquantum scilicet illa scientia assumit principia alterius scientiæ, sicut geometra probat sua principia secũdum q assumit formam philosophi primi. i. metaphysi. Deinde, cum dicit.

Lec. 5 s. c. 7.

ARgl. *Nec igitur artificem quemq; quæuis percontari, nec ad quæuis interrogationem de singulis respondere oportet: sed ea tan-*

C *tum, quæ in scientia sua determinata sunt. Quodsi quispiam cũ geometra, ut geometra est, sic disserat: patet & bene illum esse disceptaturum, si ex ijs ostenderit aliquid. Quodsi non hoc disseruerit modo: non bene sine dubio disceptabit. Patet etiam illum nõ redarguere geometram: nisi per accidens. Quamobrem inter ignaros geometriæ: de geometria disserendum nõ est. Latebit enim is qui dixerit praue. In cæteris etiam scientijs res sese habebit similiter.*

ANti. *Neq; omnem interrogationem utiq; est unumquẽq; scientem interrogare, neq; secundum omne interrogatum respondere de unoquoq;: sed quæ sunt secundum scientiam determinatam. Si autem disputat cum geometra, secundum q est geometra: sic ma-*

D *nifestum est quoniam bene, si ex ijs aliquid demonstret. Si uero non: non bene. Manifestum est autem q non arguit geometram: sed aut secundum accidens. Quare non utiq; erit in non geometricis de geometria disputandum. Latebit enim praue disputantem. Similiter autem & in alijs sic habet scientijs.*

Ostendit q in qualibet scientia sunt propriæ responsiones & disputationes. Et primo q sint propriæ responsiones. Secũdo q sint propriæ disputationes: ibi { Si autem disputat. } Dicit ergo, q ex prædictis, q { non contingit vnumquẽq; scientem de qualibet quæstione interrogare. } Vnde etiam patet, q non contingit de quolibet interrogato respondere: sed solũ de his, quæ sunt secundum propriam scientiam: eo q ad eandem sciẽtiam pertinet interrogatio & responsio. Et quia ex interrogatione & responsione fit disputatio: consequenter ostẽdit q in qualibet scientia est propria disputatio, dicens: q si disputet geometra cum geometra, secundum q geometra. i.

de his, quæ ad Geometriam pertinet: manifestum est q bene procedit disputatio. Si tamen non solum fiat disputatio de eo, quod est geometriæ: sed etiam ex principijs geometricis procedatur. Si vero non sic fiat disputatio in geometria: non bene disputatur. Si vero aliquis disputet cum geometra nõ de geometricis: manifestum est, q non arguit. i. q nõ conuincit, nisi per accidens: puta si sit disputatio in musica, & contingat geometram per accidens esse musicum. Vnde manifestum est, q non est in non geometricis de Geometria disputandum: quia non poterit iudicari: per principia illius scientiæ, vtrum bene vel male disputetur. Et similiter se habet in alijs scientijs. E

ARgl. *Cum autem interrogationes sint geometricæ, sunt ne & in geometricæ? Et interrogationum hæ quæ ab ea prodeunt ignoratione, quæ est dispositio, geometricæ ne sunt, & in quacunq; facultatum similiter? Præterea utra ratiocinationum ab ignoratione proficiscitur, utrum ea, quæ ex oppositis cõstat: an ea, quæ constructa est uitiose?*

F

ANti. *Quoniam autem sunt geometricæ interrogationes, nonne sunt & non geometricæ? Et secundum unamquãq; scientiam, quæ secundum ignorantiam quãlibet, geometricæ sunt? Et utrũ secundum ignorantiam syllogismus sit, qui est ex oppositis syllogismus, aut paralogismus?*

Text. 28 Vide in anno.

LECTIO. XXII.

POSTQVAM ostendit Philosophus, q in qualibet scientia sunt propriæ interrogationes, responsiones, & disputationes: hic ostẽdit q in qualibet scientia sunt propriæ deceptiones & ignorantiæ. Et diuiditur in duas partes. In prima mouet quasdam quæstiones. In scda soluit: ibi { Secũdum geometriam vero. } Ponit ergo primo tres quæstiones: quarum prima est. Cum sint quædam interrogationes geometricæ, vt supra ostensum est, nõne sunt etiam quædam non geometricæ: Et quod de Geometria dicitur, potest etiam de qualibet scientia quæri. Secundam quæstionẽ ponit: ibi { Et secundum vnamquãq;. } quę talis est. Vtrum interrogationes quæ sunt secundum ignorantiã, quæ est in vnaquaq; scientia, possint dici geometricæ, & similiter alicui sciẽtiæ alii propriæ: Dicuntur autem interrogationes secundum ignorantiam alicuius scientiæ, quando de his interrogatur, quæ sunt contra veritatem scientiæ illius. Tertiam questionem ponit: ibi { Et vtrum secundum ignorantiam } quæ talis est. In vnaquaque scientia contingit decipi per aliquem syllogismum, quem vocat secundum ignorantiam. Contingit autem per aliquem syllogismum deceptionem accipere dupliciter. Vno quidem modo, quando peccat in forma non seruando debitam formam syllogismi & modum. Alio modo, quando peccat in materia, procedens ex falsis. Et est differentia inter hos modos duos: quia ille q peccat in materia, syllogismus est, cum obseruentur omnia, quæ ad formam syllogismi pertinent. Ille autem, qui peccat in forma, syllogismus quidẽ non est, sed paralogismus. i. apparens syllogismus. In dialecticis quidem vtroq; modo contingit fieri deceptionem. Vnde & in. 1. Top. Arist. facit mentionem de litigioso, qui est syllogismus, & de peccante in forma, qui non est syllogismus, sed apparẽs. Est ergo quæstio, utrum syllogismus ignorantiæ, qui fit in sciẽtijs demonstratiuis, sit syllogismus ex oppositis scientiæ. i. ex falsis procedens, aut paralogismus. s. peccans in forma, q non est syllogismus sed apparens. Deinde, cum dicit.

Quest. 1. Lec. 5 ce. imme.

Secũda.

G

Tertia.

Per syllogismũ decipi duplr. Syll. peccans in mã.

Cap. 1.

H

Sensus ul. q.

ARgl. *At enim in geometricæ interrogationes, aut ex Geometria sunt, aut ex alia facultate. Nam musica quidem interrogatio, si de geometria fiat, in geometrica est.*

ANti. *Secundum Geometriam autem, aut quæ ex alia arte, ut musica, est interrogatio non geometrica.*

Soluit prædictas quæstiones. Et primo soluit primam. Secũdo secundam: ibi { De Geometria autem. } Tertio tertiam: ibi { In doctrinis autem. } Dicit ergo primo, q { interrogatio omnino non geometrica est illa, quæ omnino fit ex alia arte sicut ex Musica. } Vt si quæratur in Geometria, utrum to-

Solutio pri. q.

I nus possit diuidi in duos semitonos æquales, talis interrogatio est omnino non geometrica, quia est ex his, quæ nullo modo ad geometriam pertinent.

ARgi. *At æque distantes putantes concurrere, tum geometria, tũ ingeometrica est. Duplex est enim ingeometricum, & perinde atq; informe, atq; alterum ex eo, quia nihil habet geometriæ, ut informe, quod uacat forma, alterum ex eo, quia aliquid eius praue complectitur, ut informe, quod turpẽ habet formam fœdamq;. At hæc ignoratio, & quæ ex talibus est principijs Geometriæ contraria est.*

ANti. *De geometria autem paralellas subire opinari: geometrica quodammodo est, & non geometrica alio modo. Dupliciter enim hoc est, sicut arithmon idest quod est sine rithmo. Altera quidem non geometrica est in non habendo sicut arithmon, altera uero in praue habendo. Et ignorantia hæc quæ est ex huiusmodi principijs contraria est.*

Solutio 2.q. Soluit secundam quæstionem dicẽs, q { est interrogatio de Geometria }.i. de his, quæ pertinent ad geometriam, vt cum K interrogatur de aliquo aliquis, quod est contra ueritatem geometriæ. Sicut si fiat quæstio, de hoc quod est { paralellas subire }.i. lineas æque distantes concurrere { est quodãmodo geometrica, & quodammodo non geometrica. Sicut enim arithmon.i. quod est sine rithmo } vel sono dupliciter dicitur, Vno quidem modo, quod nullo modo habet sonum, vt lana, alio autem modo quod non habet bene sonum, sicut campana nõ bene sonans: ita interrogatio non geometrica dicitur dupliciter, Vno modo: quia est omnino non geometrica, quasi nihil habens geometriæ, sicut quæstio de Musica ꝓposita. Alio modo, quia praue habet id quod est geometriæ, quia videlicet habet contrariũ geometricæ veritati. Ita ergo interrogatio quę est de concursu linearum æque distantium, non est nõ geometrica: primo modo: cum sit de rebus geometricis, Sed secũdo modo, quia praue habet id, quod est geometriæ. Et ignorãtia, hæc.s. quæ est in praue vtendo principijs geometriæ, est cõtra ueritatem geometriæ. Deinde cum dicit.

ARgi. *In mathematicis autem non similiter fraus fit cum disseri-* L *tur: quia medium est semper duplex. Nam alter extremorũ de hoc omni: & hoc rursus, idẽ idem de altero dicitur: atque prædicatum non dicitur omne. Hæc autem licet quasi cernere mentis perceptione: in disserendi uero facultatis disceptionibus latent. Est ne omnis circulus figura? sed si designauerit, patet. Sed quidnam ultra? Carmina ne sunt circulus? Continuo patet non esse.*

ANti. T.c.23 *In doctrinis autem similiter non est paralogismus, eo q medium sit semper dupliciter, & de hoc enim omni: et hoc iterum de alio dicitur omni. Quod autem prædicatur non dicitur om-* M *ne. Hæc autem sunt ut uidere est intellectu. Sed in rationibus latet: utrum omnis circulus figura sit. Si autem scribatur manifestum est. Quod autem sunt carmina circulus, manifestum quoniam non est.*

Vide in anno.

Solutio 3.q. Soluit tertiam quæstionem. Et circa hoc duo facit. Primo ostendit, q in demonstratiuis scientijs nõ fit paralogismus in dictione. Secundo, q non fit extra dictionem: ibi { Non oportet autem. } Cum autem secundum sex locos sophisticos fiat paralogismus in dictione, ex his accipit vnum paralogismum, qui fit secundum æquiuocationem, ostendens, q talis paralogismus in scientijs demonstratiuis esse non potest: de quo tamen magis videtur. Dicit ergo, q { in doctrinis non fit paralogismus }.s. syllogismus peccans in forma, sicut in dialecticis. In demonstratiuis enim oportet medium idem semper esse dupliciter.i. ad duo extrema comparari. Quia & de medio maior extremitas vniuersaliter prædicatur: & medium vniuersaliter de minori extremitate. Sed quod prædicatur, nõ dicitur omne.i. signum vniuersale non ponitur ad prædicatum. In fallacia vero æquiuocationis est quidem idem medium secundum vocem, nõ autem secundum rem. Et ideo quando in voce proponitur, latet. Sed si ad sensum demonstratur, nõ potest esse aliqua deceptio. Sicut hoc nomen circulus æquiuoce N de figura dicitur, & de poemate. Similiter & in rationibus.i. in argumentationibus latet.i. deceptio potest accidere, vt si dicatur. Omnis circulus est figura, poema Homeri est circulus: ergo poema Homeri est figura. Si uero scribatur ad sensum circulus, nulla potest esse deceptio, Manifestum enim erit, q carmina non sunt circulus. Sicut autem hæc deceptio excluditur per hoc, q medium demonstratur ad sensum: ita & in demonstratiuis excluditur per hoc, q medium demõstratur ad intellectum. Cum enim aliquid definitur: ita se habet ad intellectũ, sicut id quod sensibiliter describitur, se habet ad visum. Et ideo dicit q hæc.s. definita in demonstratiuis scientijs, sunt, quę videntur in intellectu. In demonstrationibus autem proceditur semper ex definitionibus. Vnde non potest ibi esse deceptio æquiuocationis, & multominus secundum alias fallacias in dictione. Deinde, cum dicit.

Repetit ex. 2. dia rico.

In defin. non esse fal. æqui.

ARgi. *Atq; non oportet inficiationem, ad ipsum afferre, si sit propositio inductiua. Vt enim neque propositio est ea, quæ non ad plura sese extendit, (non enim erit de omnibus) uniuersalibus* O *autem extruitur ratiocinatio, sic patet nec eam inficiationem esse, quæ uniuersalis non est. Etenim eædem sunt propositiones, inficiationesue. Nam quam affert quispiam inficiationẽ, ea uel disserendi, uel demonstrandi propositio fieri potest.*

A Nti. *Non oportet autem instantiam in ipsum ferre, si sit propositio inductiua. Sicut enim neq; propositio est, quæ non est in pluribus (non enim ita erit in omnibus) ex uniuersalibus autem est syllogismus, manifestum est q neque instantia est. Eædem enim sunt propositiones, & instantiæ. Quam enim fert instantiam, hæc fiet utique propositio, aut demonstratiua, aut dialectica.*

Ostendit, q non potest fieri paralogismus in demõstratiuis secundum fallaciam extra dictionem. Et quia huiusmodi paralogismis frequenter obuiatur ferendo instantiam, per quam, ostenditur defectus in forma syllogizandi, ideo primo ostendit, qualiter ferenda est instantia in demonstratiuis. Secundo ostendit, q in eis non potest esse paralogismus secundum fal- P laciam extra dictionem: ibi { Cõtingit autem quosdam. } Dicit ergo primo, q { non oportet in demonstratiuis ferre instãtiam in ipsum }.i. in aliquem paralogismum, sumẽdo aliquam propositionem inductiuam.i. particularem. Nam inductio ex particularibus procedit, sicut syllogismus ex vniuersalibus. Et hoc ideo est, quia in demonstratiuis non sumitur propositio, nisi quæ est in pluribus. Nisi enim sit in pluribus non est in omnibus. Oportet autem syllogismum demonstratiuum ex vniuersalibus procedere. Vnde manifestum est q neq; instantia potest esse in demonstratiuis, nisi vniuersalis, quia eędem sont propositiones & instantiæ. Tam enim in dialecticis q̃ in demõstratiuis, istud quod sumitur vt instantia, postea sumitur vt ꝓpositio, ad syllogizandum contrarium eius, quod probat.

Deinde, cum dicit,

ARgi. Q *Fit autem ut quidam uitiose cõcludant: propterea quod eos medios sumunt, qui terminos utrosq; sequuntur. Quale quidem facit & Ceneus, ignẽ gigni multiplicata ratione concludẽs: hoc pacto. Ignis, ut dicit, celerrime gignitur. Quod multiplicata gignitur. Hoc autem modo constare ratiocinatio nequit. Sed si celerrimam generationem multiplicata sequatur, ratio: et ignem celerrima generatio.*

A Nti. Vide in anno. *Contingit autem quosdam non syllogistice dicere propter id, quod accipiunt utrisq; inhærentia: ut & Ceneus facit quòd ignis in multiplicata analogia sit. Namq; ignis cito generatur, sicut dicit, & hoc analogia.*

Lec. pñ. te. Ostendit, q in demonstratiuis non accidit deceptio ꝑ paralogismos extra dictionem. E sicut ostenderat supra, q nõ erat paralogismus in dictione in demonstratiuis, ostendendo de vno paralogismo, qui fit secundum fallaciam ęquiuocationis: ita hic ostendit, q in demonstratiuis non est paralogismus extra dictionem, ostendendo de vno, qui fit secundum fallaciam consequentis.

A consequentis. Patet enim ꝙ secundum alias extra dictionem non potest fieri paralogismus in demonstratiuis. Neq;.n.secũdum accidens, cum demonstrationes pcocedant ex his quæ sunt per se. Neq; secundum quid, & simpliciter, cum ea quę in demonstrationibus sumuntur, sint vniuersaliter, & semper, & non secundum quid, Circa hoc duo facit. Primo ostendit qualiter fiat paralogismus secundum fallaciam consequentis. Secundo, ꝙ ex hoc modo non accidit deceptio in demonstratiuis: ibi { Aliquando quidem. } Dicit ergo primo, ꝙ { quosdã non contingit syllogistice dicere. } i. non seruare formam syllogismi, pcopter hoc, ꝙ accipiunt utcũq; inhærentiam. i. quia accipiunt medium affirmatiue prædicatum de vtroq; extremorum, quod est syllogizare in secunda figura ex duabus ꝓpositionibus affirmatiuis, quod facit fallaciam consequentis. Sicut facit quidam Philosophus nomine Ceneus, ad ostendendum, ꝙ ignis sit in multiplicata analogia. i. ꝙ in maiori quantitate generatur ignis q̃ fuerit corpus ex quo generatur: eoꝙ ignis cum sit rarissimum corpus, per rarefactionem ex alijs corporibus generatur. Vnde oportet ꝙ materia prioris corporis sub maioribus dimensionibus extẽdatur, formam ignis

B assumens. Ad hoc autem pcobãdum vtebatur tali syllogismo. quod generatur ex multiplicata analogia, cito generatur: sed ignis cito generatur: ergo ignis generatur ex multiplicata analogia. Deinde, cum dicit.

Cur nõ de falla. cõsequẽtis. Falla. cõsequentis quid facit

ARgl. *Interdum igitur fieri nequit, ut ex ijs, quæ sumuntur ratiocinatio construatur, interdum uero fieri potest, sed nõ cernitur.*

ANtl. Vide in anno. *Aliquando quidem igitur syllogizare non contingit ex acceptis, aliquando uero contingit, sed non uidetur.*

Ostendit, ꝙ per hunc modum syllogizandi non accidit deceptio in demõstratiuis scientijs. Et circa hoc duo facit. Primo manifestat, ꝙ ex hoc modo syllogizandi non semper accidit deceptio: dicens ꝙ aliquando secũdum supradictum modum arguendi non contingit syllogizare ex acceptis: quando. s. termini non sunt conuertibiles. Non enim sequitur, Si omnis homo est animal, ꝙ quicquid est animal sit homo. Aliquando uero contingit syllogizare. s. in terminis conuertibilibus. Sicut enim sequitur. Si est homo, est animal rationale mortale. Ita

C etiam sequitur econuerso. Si est animal rationale mortale, sequitur ꝙ sit homo. Sed tamen non videtur, ꝙ sequatur syllogistice: quando non seruatur debita forma syllogismi. Secũdo ibi, cum dicit.

ARgl. *Quod si fieri non posset, ut uerum ostendatur ex falsis, facile esset resoluere. Conuersio namq; necessario fieret. Si enim. a. uerum, quod cum sit, hæc sunt, quæ quidẽ esse scio, ueluti. b. Ex his igitur illud esse ostendam.*

ANtl. Vide in annot. *Si autem esset impossibile ex falso uerum monstrare, utiq; facile esset resoluere. Conuertentur enim ex necessitate. Sit enim a. esse: Hoc autem cum sit, & ea utiq; sunt, quæ noui: quoniam sunt. ut. b. ex his demonstrabo q illud est.*

Prīa rõ, ĩ demõ. syll̃s si ne deceptione. Ostendit, ꝙ in demonstratiuis scientijs contingit prędicto modo syllogizari sine deceptione. Et hoc ostendit tripliciter. Primo sic. Secundum prædictum modum syllogizandi accidit deceptio ex eo, ꝙ non conuertitur cõsequentia, quam putat

D conuerti, in qua non accidet deceptio, si quemadmodum conclusio est vera, sic ꝑmissę sint veræ: tunc enim in conuertendo nõ accidet deceptio. Sicut si dicam de Socrate, Socrates est homo, ergo Socrates est animal, nulla deceptio falsitatis sequitur. Sicut si ecõuerso arguatur sic, Est animal, ergo est homo. Sed si præmissa est falsa, conclusione existente vera, tunc accidit deceptio in cõuertendo Sicut si dicam, si asinus est homo, est animal, ergo si est animal, est homo. Si ergo ex falsis esset impossibile ostendere verum, & semper oporteret verum osñdi ex veris, tunc facile esset resoluere conclusionem in principia absq; deceptione: quia nulla falsitas esset si ex conclusione inferretur aliqua præmissarum. Tali enim suppositione facta conuerteretur de necessitate conclusio & præmissa, quãtum ad veritatem. Sicut enim præmissa existente vera, conclusio est vera, ita & ecõuerso: sit enim, ꝙ. a. sit: & hoc posito, sequitur, eadem esse de quibus certum est nihil ꝙ sunt vera: sicut. b. Vnde cum utrunq; sit verum, ex hoc etiam. s. ex. b. potero iterũ inferre. a. Sic ergo vna ratio est ꝙ deceptio non accidit in demonstratiuis scientijs per fallaciam consequentis, quia in demõstratiuis scientijs impossibile est syllogizari ex falsis, sicut ostensum est supra. Secundam rationem ponit ibi. E

Cur ĩde mõ nõ eẽ falla. cõsequẽtia.

Lec 13. t. ex. 8. ARgl. *Conuertuntur autem ea magis, quæ in mathematicis sunt: quia nullum accidens, sed definitiones, accipiunt, atq; hoc etiam ipso a differendi differunt facultate.*

ANtl. *Conuertuntur autem magis, quæ sunt in mathematicis, quoniam nullum accidẽs recipiunt: sed in hoc differunt ab his, quæ sunt in dialogis: sed definitiones.*

In terminis. n. conuertibilibus non accidit deceptio per fallaciam consequentis: eo ꝙ in his consequentia conuertitur. Illa vero, quæ sunt in mathematicis. i. in demonstratiuis sciẽtijs, vt pluribus sunt conuertibilia, quia non accipiunt pro medio aliquod prædicatum per accidens, sed solum definitiones: quę sunt demõstrationis principia, ut ostensum est. { Et in hoc differunt ab his, quæ sunt in dialogis } . i. in dialecticis syllogismis: in quibus frequenter recipiuntur accidentia. Tertiam rationem ponit ibi. Lec 16. t. ex. 3. F

ARgl. *Accrescit etiam ratiocinatio non per media sed assumendo: nam. a. de. b. sumitur: & hoc de. c. & hoc rursus de. d. atq; hoc in infinitum procedit. Versus quoq; latus eius fit incremẽtum. A. namque de. e. atq; de. e. concluditur. Sit enim. a. quidem numerus absolute. b. uero simpliciter numerus impar: & . c. definitus numerus impar. a. igitur de. e. concludetur. Altera rursus in parte. D. quidem sit par numerus simpliciter sumptus. e. uero definitus numerus par. A. igitur de. e. concludetur.*

ANtl. Vide in anno. *Augentur autem nõ per media, sed in post assumendo. ut. a. de. b. hoc autem de. c. iterum hoc de. d. & hoc in infinitum. Et in latus, ut. a. de. c. & de. e. ut est numerus quantus finitus aut infinitus. Hoc autem in quo sit. a. impar numerus quantus in quo b. numerus impar in quo sit. c. Est itaq;. a. de. c. & est par quãtus numerus, in quo sit. d. par numerus in quo est. e. Est ergo. a. de. e.*

G

Quæ talis est. In demonstratiuis scientijs sunt determinata principia, ex quibus proceditur ad conclusiones. Vnde ex cõclusionibus potest rediri in pcincipia, sicut ex determinatis in determinatum. Quod autem demonstrationes ex determinato principijs pcocedant, ex hoc ostendit, quia { demonstrationes non augentur per media } . i in demonstrationibus nõ assumuntur plura media ad vnam conclusionem demonstrandam. Quod intelligendum est in demonstrationibus pcopter quid, de quibus loquitur. Vnius enim effectus non potest esse nisi vnica causa pcopria, propter quam est. Sed licet non multiplicentur per media demonstrationes: multiplicantur tamẽ duobus modis. Vno modo, in post assumendo. i in assumendo medium sub medio. Sicut sub. a. sumitur. b. & sub. b. sumitur c. sub. c. d. & sic in infinitum. Sicut eum habere tres angulos ꝓbatur de triangulo, per hoc, ꝙ est figura habens angulum extrinsecum æqualem duobus intrinsecis sibi oppositis, & de isoschele per hoc ꝙ est triangulus. Alio modo multiplicantur in H latus, sicut cum. a. probatur de. c. & de. e. Verbi. g. Omnis numerus quantus, aut est finitus aut infinitus. Et hoc ponatur in quo sit. a. s. esse finitum vel infinitum. Sed impar est numerus quãtus. Et sic. s. numerus quantus ponatur in quo sit. b. sed numerus impar ponatur in quo sit. c. Sequitur ergo, ꝙ. a. prædicetur de. c. i. ꝙ numerus impar sit numerus finitus vel infinitus. Et similiter potest iterum cõcludi de numero pari, & per idem medium. Potest autem & hæc pars, quæ incipit ibi { Augentur autem } introduci aliter. Vt quia dixerat, ꝙ in demõstratiuis assumuntur definitiones pro medijs, vnius autem rei vnica est definitio, ex hoc sequitur, ꝙ demonstrationes nõ augeantur per media.

Quæ unius effectus … posit esse … causa :

Introductio alia prīc.

Differt autem scire esse & propter quid est: primo quidem in eadem scientia. Atque in hac dupliciter, uno quidem modo, si ratiocinatio non per ea, quæ uacant medio fiat: non enim pri-

I *ma sumitur causa: scientia autem eius propter quid est per pri-*
mam fit causam. Alio uero modo, si per ea quidem quæ uacant
medio: non tamen per causam: sed per notius eorum, quæ con-
uertuntur efficitur. Atque nihil probibet ut eorum, quæ de sese
mutuo prædicantur, notius interdum sit id, quod non est causa.
Quare demonstratio per idipsum efficietur.

ANtl. *Sed quia differt & propter quid scire. Primum quidē in ea-*
T.c.30. *dem scientia, & in hac dupliciter. Vno quidem modo si non per*
non medium fiat syllogismus. Non enim accipitur prima cau-
sa. Sed quæ est propter quid sciētia secundum primam causam.
Alio uero modo si per non per media quidem, sed non per cau-
sam, sed per conuertentia & per notius. Probibet enim nihil
æque prædicantium notius esse aliquando non causam. Quare
per hanc erit demonstratio.

LECTIO. XXIII.

K OSTQVAM Philosophus determinauit
de demonstratione propter quid, hic ostendit
differentiam inter demonstrationem, quia &
demonstrationem propter quid. Et circa hoc
duo facit. Primo ponit differentiam vtriusq;
in eadem sciencia. Secūdo in diuersis ibi { Alio
autem modo. } Circa primum duo facit. Pri
Lec.15. mo ponit duplicem differenciam vtriusq; demonstrationis in
eadem sciencia. Secūdo manifestat per exempla: ibi { Vt q̃ ꝓ-
pe sint planetæ. } Dicit ergo primo. Superius dictum est, q̃
Lec.4. demonstratio est syllogismus faciens scire, & q̃ demōstratio
t.cap.7 ex causis rei procedit ex primis & immediatis. Quod intelli-
gendum est de demonstratione propter quid. Sed tamē differt
scire, quia ita est, & propter quid ita est. Et cum demonstratio
sit syllogismus faciēs scire, vt dictum est, oportet etiam, q̃ de
monstratio quæ facit scire quia, differat a demōstratione, quæ
facit scire propter quid. Et hæc quidem differentia considerā-
da est in eadem scientia, postea consideranda est in diuersis. In
L vna autem, dicitur dupliciter differre vtrūq; prædictorum, se
cundum duo, quæ requirebantur ad demonstrationem simpli
citer, quæ facit scire propter quid. s. fit ex causis, & sit ex im-
mediatis. Vno igitur modo differt scire quia, ab hoc, quod est
scire propter quid, quia scire quia, est si nō fiat syllogismos de
monstratiuos per nō medium. i. per immediatum, sed fiat per
mediata. Sic enim non accipietur prima causa, cum tamē sciē-
tia, quæ est propter quid, fit secundum primam causam. Et ita
non erit scientia propter quid. Alio modo differt scire q̃a est.
Quia scire quia, est quando fit syllogismos non quidem ꝑ me-
dia. i. per mediata, sed per immediata, & nō fit per causam: sed
fit per conuertenciam. i. per effectus conuertibiles & immedia
tos. Et ista talis demonstratio fit per notios. s. nobis, alias non
faceret scire. Non enim peruenimus ad cognitionem ignoti,
nisi per aliquid magis notum. Nihil enim prohibet duorū æque
prædicantium. i. conuertibilium, quorum vnum sit causa, &
M aliud effectus: notius esse aliquando non causam, sed effectum
magis. Nam effectus aliquando est notior causa, quo ad nos &
secundum sensum, licet causa sit notior simpliciter, & secundū
naturā. Et ita per effectum notiorem causa, potest fieri demon
stratio, non faciens scire propter quid, sed tantum quia. De
inde, cum dicit.

ARgi. *Veluti uagas stellas esse prope, quia non micant. Vagæ stel*
læ sunt. c. non micare. b. prope esse collocetur in. a. Vere igitur
b. dicetur de. c. uagæ namq; stellæ non micant. At uere etiam. a.
de ipso dicetur. b. quod enim non micat, idest propinquum. Hoc
autem per inductionem uel sensum sumatur. A. igitur necesse
est ipsi competere. c. Quare demonstratum est uagas esse pro-
pinquas. Hæc igitur ratiocinatio nō est ipsius propter quid est.
Non enim quia non micant, uagantes stellæ ideo sunt prope: sed
quia sunt prope, ideo non micant.

ANtl. *Vt q̃ prope sunt planetæ per id, quod non scintillant. Sint in*
quo. c. planetæ: in quo. b. non scintillare, in quo. a. prope esse.
Verum igitur est. b. c. dicere, planetæ enim non scintillant. Sed N
& . a. de. b. non scintillans enim prope est. Hoc autem accipitur
per inductionem, aut per sensum. Necesse est ergo. a. ipsi. c, in-
esse. Quare mōstratum est quòd erraticæ prope sunt. Hic igitur
syllogismus nō est propter quid: sed quia. Non enim ex eo quòd
non scintillant, prope sunt: sed propter id, quod prope sunt, non
scintillant.

Manifestat prædictam differentiam per exempla. Et diuidi
tur in duas partes. In prima manifestat exemplum de demon
stratione quia, quæ est per effectum. In secunda de demonstra
tione quia, quæ est per causam mediatam: ibi { Amplius in q̃- Lec. 16 que. im- me.
bus medium. } Prima in duas. In prima ponit exemplū de syl
logismo, qui fit per effectum conuertibilem. In secunda de syl
logismo, qui fit per effectum non conuertibilem: ibi { In q̃bus
autem media. } Prima diuiditur in duas partes, secūdum duo
exēpla, quæ ponit. Secunda pars incipit: ibi { Item sic lunā. }
Circa primum duo facit. Primo ponit exemplum de demon-
stratione quia, quæ est per effectum. Secūdo docet, quomodo O
posset conuerti in demonstrationem propter quid: ibi { Con-
tingit autem. } Dicit ergo primo, q̃ demonstratio quia, est ꝑ
effectum. Vt siquis concludat, q̃ planetæ sunt prope, propter
hoc, q̃ non scintillant. Non enim non scintillare, est causa q̃
planetæ sint prope: sed econuerso. Propter hoc enim non scin
tillant planetæ: quia sunt prope. Stellæ enim fixæ scintillant: Cur stel le fixæ scintillēt
quia visus in comprehensione earum calligatur propter earū
distanciam. Formetur ergo syllogismos sic. Omne non scintil
lans est prope, planetæ sunt non scintillātes, ergo sunt prope.
Sit in quo. c. planetæ. i. accipiatur planetæ, quasi minor extre
mitas. In quo autem. b. sit non scintillare. i. non scintillare ac-
cipiatur medius terminus. In quo autem. a. sit prope esse. i. pro
pe esse accipiatur, vt maior extremitas Vera igitur est hæc ꝓ-
positio. Omne. c. est. b. quia planetæ non scintillant. Et iterum
verum est q̃. b. sit. a. quia omnis stella nō scintillans prope est.
Huiusmodi autem propositionis veritas oportet q̃ accipiatur
per inductionem, autem per sensum, quia effectus hic est no-
tior causa. Et sic sequitur conclusio, q̃ omne. c. sit. a. Et sic de- P
monstratum est, q̃ planetæ non scintillantes siue stellæ erraci-
cæ sunt prope. Hic igitur syllogismos nō est propter quid, sed
quia. Non enim propter hoc quòd scintillant planetæ, sunt
prope, sed propter id, quòd prope sunt, non scintillant. De
inde, cum dicit.

Fieri etiam potest, ut per alterum, alterum ostendatur: atq; ARgi.
tunc erit ipsius propter quid est, ratiocinatio. Nam stellæ uagā-
tes quidem sint. c. prope autem esse in. b. & non micare colloce-
tur in. a. Et. b. igitur competit ipsi. c. nam uagantes stellæ sunt
prope: & . a. constat ipsi competere. b. ea namque non micant,
quæ prope sunt. Quibus fit ut. a. quoq; competat ipsi. c. Atque
hæc est ratiocinatio ipsius propter quid est. Nam sumpta est ip-
sa causa prima.

Contingit autem & per alterum, alterum monstrare: & ANtl.
erit per propter quid demonstrationem. Vt sit. c. erraticæ: in Q
quo. b. prope esse. a. non scintillare. Est igitur & . b. in. c. quare
& in. c. a. & in. b. a. qđ est non scintillare. Et erit propter quid
syllogismus. Accepta est enim prima causa.

Docet quomodo demonstratio quia, conuertatur in demō
strationem propter quid. Et dicit, q̃ { Contingit per alterum
demonstrare alterum, } idest hoc, q̃ est prope esse, demonstra
re q̃ non scintillare, & sic erit demonstratio propter. { Vt sit
c. erraticæ. } i. accipiatur stella erratica minor extremitas. { In
quo. b. sit prope esse, accipiatur ut medius terminus, quod su-
pra erat maior extremitas. { A. sit non scintillare. } i. accipia-
tur, nō scintillare, maior extremitas, quod supra erat medius
terminus. Est igitur &. b. in. c. quia omnis planeta prope est, &
a est in. b quia omnis planeta, qui prope est, nō scintillat. Qua
re sequitur q̃ &. a. sit in. c. s. q̃ omnis planeta non scintillet. Et
sic est syllogismus propter quid, cum accepta sit, prima & im-
mediata causa. Deinde, cum dicit.

Rursus

A ARgi. *Rursus fit ut luna per accretiones demonstretur esse rotunda: quemadmodum quidam demonstrant. Nam si rotundum est id omne, quod sic accrescit: luna autem sic accrescit, perspicuum est lunam esse rotundam. Atque hoc quidem modo ea facta est ratiocinatio: qua ipsum esse ostenditur. At si medium contra ponatur, extruetur ipsius propter quid est ratiocinatio. Non enim ob excretiones tales, rotunda est luna, sed quia est figuræ rotundæ, ideo talia suscipit incrementa. Atque sit in.c. luna: rotundum in.b. sit, accrescere ponatur. in.a.*

ANti. Vide in anno. *Item sic lunam demonstrant, quia per incrementa circularis fit. Sic quidem igitur ipsius quia factus est syllogismus. Econuerso, aut posito medio, ipsius propter quid fit. Non enim propter augmenta circularis est, sed quia circularis est, accipit augmenta huiusmodi. Luna in quo.c. in quo.b. augmentum sit: in quo.a. circularis.*

B Ponit aliud exemplum dicens, quòd. { Sic. } id est demonstratione faciente scire quia. { Demonstrant, ꝙ luna sit circularis per incrementa. } quibus scilicet omni mense augetur, & minuitur, sic arguentes. Omne quod sic augetur, quasi circulariter, circulare est: augetur autem sic luna, ergo est circularis. { Sic igitur factus est syllogismus demonstrans quia. Sed econuerso, posito medio ipsius, fit syllogismus propter quid } scilicet si ponatur circulare vt medius terminus, & augetur maior extremitas. { Non enim ideo est circularis luna, } quia sic augetur. { Sed quia circularis est, ideo talia augmenta recipit. } sit ergo. { Luna in quo.c. } id est minor extremi- Vid. tas. { Augmentum in quo.b. } id est medius terminus. { Circ- Notãdũ ulariter autem in quo.a. } id est maior extremitas. Et hoc intelligendum in syllogismo quia. Econuerso autem in syllogis- E mo, propter quid. Deinde, cum dicit.

ARgi. *In quibus autem ipsa media non conuertuntur, & est id notius, quod non est causa, ostenditur quidem esse, ipsum autem propter quid est, non demonstratur.*

ANti. *In quibus autem media non conuertuntur, sed transcendunt, & est notius quod non est causa, quia: demonstratur quidem,* C *sed propter quid non.*

Ostendit quod sit demonstratio quia, per effectum non conuertibilem, dicens quòd illis etiam syllogismis. { In quibus Syllog effec. nõ cõuerti bilẽ fie- ri, & quo non. media non conuertuntur. } cum extremis, & accipitur vt notius quo ad nos, scilicet loco medij. { Quod non est causa, } sed magis effectus. { Demonstratur quidem quia, sed non propter quid. } Et quidem si tale medium conuertatur cum maiori extremitate, & excedat minorem, manifestum est, ꝙ conueniens fit syllogismus. Sicut si probetur de venere ꝙ sit prope, quia non scintillat. Si autem econuerso minor terminus esset in plus quàm medium: nõ esset conueniens syllogismus. Non enim potest de stella vniuersaliter concludi, ꝙ sit prope, propter hoc ꝙ non scintillat. In comparatione autem ad ma- D iorem terminum, est econuerso. Nam si medium sit in minus quàm maior terminus, conueniens fit syllogismus. Sicut si per Ab effe ctu quia pin. cãis proce. hoc, quod est moueri motu progressiuo, probetur de aliquo ꝙ habeat animam sensibilem. Si autem sit in plus, non fit conueniens syllogismus. Nam ab effecto, qui a pluribus causis procedere potest, non potest vna illarum concludi. Sicut non potest concludi, ꝙ aliquis habeat febrẽ, ex exercitatione pulsus.

ARgi. *Præterea in his, quibus medium extra ponitur, & in his enim ipsis est ipsius esse & non ipsius propter quid, est demonstratio. Non enim dicit causam ipsam.*

ANti. Vide in anno. *Amplius in quibus medium extra ponitur, & in his enim ipsius quia, non propter quid, demonstratio est. Non enim dicitur causa.*

LECTIO. XXIIII. E

POSTQVAM manifestauit Philosophus p exempla, qualiter demonstratur quia, per effectum: hic ostendit, qualiter demonstratur quia, per non immediata. Et circa hoc duo facit. Primo manifestat propositum. Secundo ostendit, qualiter in huiusmodi demonstrationibus media se habeant ad conclusiones: ibi. { Comparantur autem huiusmodi & cætera. } Circa primum tria facit. Primo proponit intentum. Secundo manifestat per exempla: ibi. { Vt quia non respirat. } Tertio ordinat in forma syllogistica: ibi. { Syllogismus autem. } Dicit ergo primo, ꝙ non solum in his, quæ probantur per effectum. { demonstratur quia, & non propter quid, sed etiam in quibus medium extraponitur. } Dicitur autem medium extraponi, quando est diuersum a maiori termino, vt accidit in syllogismis negatiuis. Vel medium extraponi dicitur, quando medium est quasi communius, & non conuertitur cum maiori termino. Quòd autem per tale medium non possit demonstrari propter quid, probat ex hoc, ꝙ demonstratio propter quid, est per causam. Tale autem medium non est per causam proprie loquendo. Medii extrapo ni. F Aliter.

Deinde, cum dicit.

Veluti propter quid paries non respirat, quia non animal est. Nam si hoc non respirandi causa est, oportebat animal respirandi causam esse. Ceu si negatio causa est non essendi, affirmatio causa est essendi. Vt si calidorum, ac frigidorum intemperatio sanitatem non habendi causa est, eorundem temperatio sanitatem habendi causa est. Pari quoque modo si affirmatio essendi causa est. Ad hæc autem, hæc hoc pacto assignata, non accommodatur id, quod est dictum. Non enim animal omne respirat. ARgi.

At quare non respirat paries? quia non est animal. Si enim hoc causa est non respirandi, oportet animal causam esse respirandi. Vt si negatio causa est ipsius non esse, affirmatio est esse. Sicut si sine mensura esse calida & frigida non sanandi causa est, & cum mensura esse sanandi causa est. Similiter autem est si affirmatio ipsius esse, & negatio non esse. In his autem sic demonstratis, non contingit quod dictum est. Non enim omne respirat animal. ANti. G

Manifestat quod dixerat per exemplum. Et dicit. Vt si quis vellet probare, ꝙ. { Non respirat paries, quia nõ est animal. } non demonstrat propter quid, nec accipit causam. Quia. { Si non esse animal, esset causa non respirandi: oporteret ꝙ esse animal, esset causa respirandi. } quod falsum est. Multa enim sunt animalia, quæ non respirant, sicut pisces. Oportet enim si negatio est causa negationis, ꝙ affirmatio sit causa affirmationis: sicut non esse calidum & frigidum in mensura, est causa, ꝙ aliquis non sanetur, & esse calidum & frigidum in mensura, est causa ꝙ aliquis sanetur. Similiter autem econuerso H est, ꝙ si affirmatio est causa affirmationis, negatio est causa negationis. In præmissis autem hoc non contingit, quia affirmatio non est causa affirmationis, quia. { Non omne quod est animal respirat. } Deinde, cum dicit.

Atque ratiocinatio causæ talis in media fit figura. A. namque sit animal, b. respirare, paries. c. igitur ipsum. a. cuilibet quidem. b. competit, omne namque quod respirat, animal est, nulli autem inest. c. Quare neque. b. cuipiam competit. c. Paries igitur non respirat. ARgi.

Syllogismus autem fit huiusmodi causæ in media figura. Vt sit. a. animal in quo. b. respirare, in quo. c. paries. In. b. quidem igitur omni est. a. omne enim respirans animal est, in. c. autem nullo. Quare. b. in. c. nullo est. Nõ igitur respirat paries. A Nti. Vide in anno.

Ordinat prædictum exemplum in forma syllogistica. Et di

I cit, quòd syllogismum prædictum oportet fieri in media figura. Et hoc ideo est, quia in prima figura non potest esse conclusio negatiua, ita quòd maior sit affirmatiua, quod oportet in prædicto exemplo esse. Nam respirare, quod est maior extremitas, oportet quòd coniungatur cum animali, quod est medius terminus secundum affirmationem. Sed paries, quod est minor extremitas, oportet quòd coniungatur cum animali, quod est medium, secundum negationem. Et sic oportet, quòd maior sit affirmatiua & minor negatiua. Quod quidem nunquam fit in prima figura, sed solum in secunda. Accipiatur ergo animal.a. id est medius terminus. b. respirare, id est maior extremitas, & paries.c. id est minor extremitas. { Sit ergo.a. in omni.b. } quia omne respirans est animal. { In nullo autē c. est.a. } quia nullus paries est animal. Quare sequitur, quòd etiam.b. in nullo.c. sit, id est ꝙ nullus paries respiret. Si autem acciperetur medium propinquum, esset demōstratio propter
K quid. Vt si ostenderetur, ꝙ paries non respiret, quia non habet pulmonem. Omne enim habens pulmonem, respirat, & econuerso. Deinde, cum dicit.

ARgi. Vide in anno. *Tales uero causæ similes sunt hisce, quæ per exuperationem dicuntur. Hoc autem est medium id dicere, quod superat causam cuius generis est Anacharsidis illud, in Scythia modulatrices nō sunt, nam neq; uites.*

ANti. *Comparantur huiusmodi causarum secundum excellentiam dictis: hoc autem est plurimum distantem medium dicere, sicut est illud, quod Anacharsis in Scythis, quòd non sunt sibilatores. neque enim uites.*

Ostendit, quomodo media se habeant ad conclusionem dicens, ꝙ huiusmodi causæ remotæ comparantur dictis secundum excellentiam, quia excedunt communitatem conclusionis probandæ. Et huiusmodi medium contingit dicere, quòd
L est multum distans. Vt patet in probatione Anacharsidis, qui
Prima pba. anacharsf. probat, ꝙ apud Scythas non sunt sibi latores, propter hoc, ꝙ non sunt ibi vites. Hoc enim est medium valde remotum. Propinquum enim esset, nō habere vinum, & adhuc propinquius, non bibere vinum, ex quo sequitur lętitia cordis, quæ mouet ad cantandum, vt sic sibilatio pro cantu intelligatur. Vel melius potest dici, ꝙ sibilus hic accipitur, non pro quolibet cantu sed pro cantu vindemiantium, quod vocatur celeuma.

Deinde, cum dicit.

ARgi. Vide in anno. *In eadem igitur scientia, & in mediorum positione, hæ sunt differentiæ ratiocinationis ipsius esse, ad ipsius propter quid est ratiocinationem.*

ANti. *Secundum quidem igitur eandem scientiam, & secundum eorundem positionem, hæ differentiæ sunt ipsius quia, ad eum, qui est propter quid syllogismum.*

Epilogat quod dixerat, dicens, ꝙ hæ sunt differentiæ syllogismi quia, ad syllogismum, qui est propter quid, in eadem sciētia, { Et secundum eorundem positionem } id est eorum qui habent eundem ordinem. Quod dicitur ad remouendum illud, quod post dicet, ꝙ vna scientia est sub altera.

ARgi. *Alio uero modo differunt esse, & propter quid est, quòd per*
M *aliam, atq; aliam, utrunq; consideratur.*

ANti. *Alio autem modo differt propter quid ab ipso quia, quod est per aliam scientiam, utrunq; speculari.*

LECTIO. XXV.

POSTQVAM ostendit Philosophus, qualiter demonstratio quia, differt a demonstratione propter quid, in eadem scientia, hic ostendit quomodo differt in diuersis scientĳs. Et circa hoc duo facit. Primo proponit intentum, dicens, ꝙ alio modo a prædictis differt propter quid, ab ipso quia, propter hoc ꝙ in diuersis scientĳs considerantur, id est ꝙ ad vnam scientiam pertinet propter quid, & ad aliam scientiam quia. Secundo, cum dicit.

Tales autem sunt hæ, quæ ita se habent ut altera sub altera N
collocetur, ut ad Geometriam Perspectiua, & ad solidorum sciē- ARgi.
tiam, machinarum facultas extruendarum, & ad Arithmeticam Musica, & ad Astrologiam sese habet eorum scientia, quæ apparent.

Huiusmodi autem sunt quæcunque sic se habent adinuicem, ANti.
quòd alterum sub altero est, ut Speculatiua ad Geometriam, & Machinatiua, ad Stereometriam, & Harmonica ad Arithmeticam, & apparentia ad Astrologiam.

Manifestat propositum. Et circa hoc duo facit. Primo manifestat propositum in scientĳs, quarum vna est sub altera. Secundo in scientĳs, quarum vna non est sub altera: ibi. { Multæ autem non sibi. } Circa primum duo facit. Primo ostendit qualiter se habeant scientię adinuicem, quarum vna est sub altera, ad quarum vnam pertinet propter quid, ad alteram autem quia. Secundo ostendit, quomodo in prædictis scientĳs ad vnam earum pertinet quia, & ad aliā propter quid: ibi. { Hoc
enim ipsum & cætera. } Circa primum duo facit. Primo osten- O
dit, quomodo prędictę scientiæ se habeant adinuicem secundū ordinem. Secundo ostendit qualiter se habeant adinuicem secundum conuenientiam: ibi. { Fere autem vniuoce. } Dicit ergo primo, quòd huiusmodi scientiæ sunt scilicet ad quarum vnam pertinet quia: ad aliam autem propter quid, quæcunq; sic se habent adinuicem, ꝙ altera est sub altera. Hoc autem
contingit dupliciter. Vno quidem modo, quando subiectum vnius scientiæ, est species subiecti superioris scientiæ: sicut animal est species corporis naturalis, & ideo scientia de animalibus est sub scientia naturali. Alio autem modo quando subiectum inferioris scientiæ, non est species subiecti superioris sciētiæ, sed subiectum inferioris scientiæ, comparatur ad subiectum superioris, sicut materiale ad formale. Et hoc modo accipit hic vnam scientiam esse sub altera, sicut speculatiua, id est perspectiua se habet ad geometriam. Geometria enim est de linea & alĳs magnitudinibus. Perspectiua autem est circa lineam determinatam ad materiam, id est circa lineam visualem. Linea autem visualis: non est species lineæ simpliciter, sicut nec triangulus ligneus est species trianguli. Non enim li-
gneum est differentia trianguli. Et similiter Machinatiua, id P
est scientia de faciendis machinis, se habet ad stereometriam, id est ad scientiam quæ est de mensurationibus corporum. Et hæc scientia dicitur esse sub scientia per applicationem formalis ad materiale. Nam mensuræ corporum simpliciter comparantur ad mensuras lignorum & aliarum materierum, quæ requiruntur ad machinas per applicationem formalis ad materiale. Et similiter se habet harmonica, id est musica, ad Arithmeticam. Nam musica applicat numerum formalem, quem considerat arithmeticus ad materiam, id est ad sonos. Et similiter se habet apparentia, id est scientia naualis, quæ considerat signa apparentia serenitatis vel tempestatis, ad astrologiam, quæ considerat motus & situs astrorum. Deinde, cum dicit.

Vnam sciā esse sub altera dupliciter

Vnam sciā esse sub alia p applicationem formalis ad mā

Atque harum nonnullæ scientiarum nomine rationeut fere ARgi.
conueniunt, ceu astrologia est, & ipsa mathematica, & nauigā-
di scientia, & musica: ea est, quæ mathematica & quæ auditum Q
oblectat.

Fere autem uniuocæ sunt harum quædam scientiarum, ut a- ANti. Vide in anno.
strologia mathematica, quæ & naualis est, & harmonica, & mathematica, quæ est secundum auditum.

Ostendit, qualiter se habent prædictæ scientiæ adinuicem secundum conuenientiam. Et dicit, ꝙ fere huiusmodi scientiæ sunt vniuocæ adinuicem. Dicit autem fere, quia communicant in nomine generis & non in nomine speciei. Dicuntur autem omnes scientiæ mathematicæ, quædam quidem, quia sunt de subiecto abstracto a materia: vt geometria & arithmetica, quæ simpliciter mathematicę sunt: quædam autem per applicationem principiorum mathematicorum ad res materiales, sicut astrologia dicitur mathematica & naturalis scientia, & similiter harmonica, id est musica dicitur mathematica, &

Prius conduxit se

A ca,& quæ eſt ſecundum auditum, id eſt practica muſica, quæ cognoſcit ex experientia auditus, ſonos. Vel poteſt dici, quòd ſunt vniuocæ, quia etiam in nomine ſpeciei conueniunt. Nam & naualis dicitur aſtrologia,& practica muſicæ, dicitur muſica. Dicit autem fere, quia hoc non contingit in omnibus, ſed in pluribus. Cur dixit fere

ARgi. *Hic enim ipſum quidem eſſe ad eos pertinet ſcire qui ſenſu utuntur, ipſum autem propter quid eſt ad mathematicos ipſos. Hi namq; cauſarum demonſtrationes habent. Et perſæpe neſciunt ipſum eſſe quemadmodum hi, qui contemplantur ipſum uniuerſale, nonnulla ſingularium, quia non animaduertunt, ſæpenumero neſciunt. Hæ autem ſunt, quæ formis ipſis utuntur, quæ quidem ſunt alia quædam, ſubſtantiaq; diuerſa. Mathematicæ namq; ſcientiæ ſunt, circa formas. De nullo enim ſubiecto dicuntur. Nam & ſi geometrica ipſa ſunt in ſubiecto, non tamē ut in ſubiecto ſunt geometricæ conſiderationi ſubijciuntur.*

B

ANti. Vide in annot. *Hoc enim ipſum quia, ſenſibilium eſt ſcire, ſed propter quid mathematicorum. Hi enim habent cauſarum demonſtrationes, & multoties neſciunt ipſum quia. Sicut uniuerſale conſiderantes multoties quædam ſingularium neſciunt, propter id quod nō intendunt. Sunt autem hæ quæcunq; alterum quiddam ſunt ſecūdum ſubſtantiam, & utuntur ſpeciebus. Mathematicæ enim circa ſpecies ſunt, non enim de ſubiecto aliquo. Si enim & de ſubiecto aliquo geometricæ ſunt, ſed non ſecundū ꝙ de ſubiecto ſunt.*

Manifeſtat, quomodo in prædictis ſcientijs ad vnam ſcientiam pertinet quia,& ad aliam propter quid. Et circa hoc duo facit. Primo oſtendit, ꝙ ſcientiæ, quæ ſub ſe continent alias, habent dicere propter quid. Secundo, quomodo ſcientiæ, quæ ſub eis continentur, habent dicere propter quid, reſpectu aliarum ſcientiarum: ibi. { Habet autem ſe. } Sciendum ergo (Nota) eſt circa primum, ꝙ in omnibus prænominatis ſcientijs, illæ quæ continentur ſub alijs, applicant principia mathematicæ ad ſenſibilia. Quæ autem ſub ſe continent alias, ſunt magis mathematicæ. Et ideo dicit primo Philoſophus, ꝙ ſcire quia, eſt C ſenſibilium, id eſt ſcientiarum inferiorum, quæ applicant ad ſenſibilia, ſed ſcire propter quid, eſt mathematicorū, id eſt ſciētiarum, quarum principia non applicantur ad ſenſibilia. Huiuſmodi autem habent demonſtrare ea, quæ ſumuntur vt cauſæ in inferioribus ſcientijs. Et quia poſſet aliquis dicere, ꝙ qui ſciret propter quid, ſciret & de neceſſitate quia, conſequēter hoc remouet dicens, ꝙ multotiens illi, qui ſciunt propter quid, neſciunt quia. Et hoc manifeſtat per exemplum. ſ. cum conſiderantes vniuerſale, multoties neſciunt quædam ſingularia, propter hoc, ꝙ hoc non intendunt per conſiderationem. Sicut qui ſcit omnem mulam eſſe ſterilem, neſcit de iſta, quam non conſiderat. (Aliqui ſcientes pp qd neſciunt quia) Et ſimiliter mathematicus qui demonſtrat propter quid, neſcit quandoq; quia, quia non applicat principia ſuperioris ſcientiæ ad ea, quæ demonſtrantur in inferiori ſcientia. Et quia dixerat ꝙ ſcire propter quid, eſt mathematicorum, vult oſtendere cuiuſmodi genus cauſæ a mathematicis ſumatur. (Exēplū de mathematica.) Vnde dicit, ꝙ iſtæ ſcientiæ, quæ accipiunt propter quid a mathematicis. D { Sunt alterum quiddam. } id eſt differunt ab eis ſecundum ſubſtantiam, ſcilicet inquantum applicant ad materiam. Vnde huiuſmodi ſcientiæ. { Vtuntur ſpeciebus. } id eſt formalibus principijs, quæ accipiunt a mathematicis. Mathematicæ enim ſcientiæ ſunt circa ſpecies. Non enim horum conſideratio. { Eſt de ſubiecto, } id eſt de materia, quia quamuis, de quibus Geometria conſiderat, ſint in materia, ſicut linea, ſuperficies,& huiuſmodi: non tamen conſiderat de eis geometria, ſecundum ꝙ ſunt in materia, ſed ſecundum ꝙ ſunt abſtracta. Nā geometria, ea quæ ſunt in materia ſecundum eſſe, abſtrahit a materia ſecundum conſiderationem. Scientiæ autem ſubalternatæ econuerſo, accipiunt ea, quæ ſunt conſiderata in abſtractione a geometra,& applicant ad materiam. Vnde patet, ꝙ geometra dicit propter quid in iſtis ſcientijs ſecundum cauſam formalem. Deinde, cum dicit.

E

ARgi. *Vt autem perſpectiua ſeſe habet ad geometriam: ſic alia ſeſe habet ad perſpectiuam, ueluti de iride. Nam ipſum quidem eſſe ad naturalem pertinet ſcire: ipſum autem propter quid eſt, ipſius eſt perſpectiui: aut ſimpliciter, aut eius, qui complectitur mathematicam.*

ANti. Vide in annot. *Habet autem ſe ſcientia de iride ad perſpectiuam, ſicut hæc ad geometriam, & alia ad illam, ut eſt id, quod eſt iride. ipſum quidem quia phyſici eſt ſcire, ſed propter quid perſpectiui, aut ſimpliciter, aut ſecundum doctrinam.*

Oſtendit etiam, ꝙ ſcientia ſubalternata dicit propter quid, non reſpectu ſubalternantis, ſed reſpectu cuiuſdam alterius. Perſpectiua enim ſubalternatur geometriæ. Et ſi comparemus perſpectiuam ad geometriam, perſpectiua dicit quia,& geometria propter quid. Sed ſicut perſpectiua ſubalternatur geometriæ, ita ſcientia de iride ſubalternatur perſpectiuæ. Applicat enim principia, quæ perſpectiua tradit ſimpliciter, ad determinatam materiam. Vnde ipſius phyſici qui tractat de iride, eſt ſcire quia, ſed perſpectiui, eſt ſcire propter quid. Dicit enī phyſicus cōuerſionem viſus ad nubem aliquo modo diſpoſitam ad F ſolem, eſſe cauſam iridis. Propter quid autem, ſumit a perſpectiuo. Deinde, cum dicit.

ARgi. *Complures etiam ſcientiarum, quæ non ſunt ita diſpoſitæ, ut altera ſub altera ſit collocata, pari modo ſe habent ut medicina, atq; geometria. Nam ſcire ulcerum, ea quæ orbis ſubeunt formam, tardius cæteris curari, aut medicum ſpectat: propter quid autem ad geometram.*

ANti. *Multæ autem & non ſibi inuicem ſcientiarum, habent ſic ut medicina ad geometriam. Quòd enim uulnera circularia tardius ſanentur medici eſt ſcire quia: propter quid aūt, geometræ.*

Oſtendit, quomodo quia,& propter quid, in diuerſis ſcientiis non ſubalternis differunt. Et dicit, ꝙ. { Multæ ſcientiarū, quæ non ſunt adinuicem, ſic ſe habent adinuicem, } ſcilicet ꝙ ad vnam pertinet quia,& ad alteram pertinet propter quid. Sicut patet de medicina & geometria. Non enim ſubiectum medicinæ ſumitur ſub ſubiecto geometriæ, ſicut ſubiectum perſpectiuæ. G Sed tamen ad aliquam concluſionem in medicina cōſideratam, applicabilia ſunt principia geometriæ. Sicut ꝙ vulnera circularia tardius ſanentur medici eſt ſcire quia, qui hoc experitur, ſed propter quid ſcire, eſt geometræ, ad quem pertinet cognoſcere ꝙ circulus eſt figura ſine angulo. Vnde partes circularis vulneris nō appropinquant ſibi, vt poſſint de facili coniungi. (Nota) Sciendum autem eſt, ꝙ illa differentia quia,& propter quid, quæ eſt ſecundum diuerſas ſcientias, continetur ſub altero dictorum modorum, ſcilicet quando fit demonſtratio per cauſam remotam.

ARgi. *Prima autem ratiocinationis figura maxime ad ſcientiam ipſam accommodatur. Mathematicæ ſcientiæ nāq; ut Arithmetica, Geometria, & Perſpectiua, per hanc, ut patet, ſuas afferunt demonſtrationes: atq; etiam omnes fere, quæ ipſis propter H quid eſt faciunt conſiderationem. Aut enim omnino, aut perſæpe, & in plurimis, hac in figura ipſius propter quid eſt exteritur ratiocinatio. Quare propter hoc etiam ipſum maxime ad ſcientiam erit accommodata. Propriiſſimus enim ſciendi modus eſt, contemplari ipſum propter quid eſt.*

ANti. *Figurarum autem magis faciens ſcire maxime prima eſt. Mathematicæ enim ſcientiarum per hanc primam figuram demonſtrationes ferunt Arithmetica, & Geometria, & perſpectiua, & fere dicere eſt quæcunq; propter quid faciunt ſpeculationem. Aut enim omnino, aut ſicut frequentius, & in pluribus, per hanc figuram, qui eſt propter quid: fit ſyllogiſmus. Quare & per hanc erit faciens ſcire, propter quid ſpeculari.*

I

LECTIO. XXVI.

POSTQVAM Philosophus determinauit de materia syllogismi, hic determinat de forma ipsius, ostendens in qua figura præcipue fiat syllogismus demonstratiuus. Et diuiditur in duas partes. In prima ostendit, q syllogismus demonstratiuus maxime fit in prima figura. Et quia in prima figura procedit etiam ex negatiuis, & oportet demonstrationem ex immediatis procedere: ostendit in secunda parte, quomodo contingit propositionem negatiuam, esse immediatam: ibi. { Sicut aūt esse. a. in. b. & cętera. }

Prima ra. cur demō fit i pria fig. Primum ostēdit tribus rationibus. Quarum prima talis est. In quacunq; figura maxime fit syllogismus propter quid, figura ista maxime est faciens scire, & propter hoc est magis accōmoda demonstrationibus, cum demonstratio sit syllogismus faciens scire. Sed in prima figura maxime fit syllogismus propter quid. Quod patet ex hoc, quod mathematicæ scientiæ ve

K Arithmetica, & Geometria, & quæcunq; aliæ propter quid demonstrantur, vtplurimum figura prima vtuntur. Ergo prima figura est maxime faciens scire, & maxime accommoda demonstrationibus. Causa autem quare demonstratio propter quid maxime fit in prima figura, est hæc. Nam in prima figura medius terminus subijcitur maiori extremitati, quæ est prædicatum conclusionis, & prædicatur de minori termino, qui est subiectum conclusionis. Oportet autem in demonstrationibus propter quid medium esse causam passionis, quæ prædicatur in conclusione de subiecto. Et vnus modus dicendi per se, est quando subiectum est causa prædicati, vt interfectus interijt, sicut supra dictum est, & hoc competit primæ figuræ, in qua medium subijcitur maiori extremitati, vt dictum est. Secundā rationem ponit ibi.

ARgi. *Deinde hac tantum figura ipsius quid est, uenari scientiam*
L *possumus. In figura namq; media nulla fit affirmatiua ratiocinatio: scientia uero ipsius quid est affirmationis nimirum est. In ultima uero fit quidem, at non est uniuersalis: ut patet, ipsum autem quid est, uniuersalium esse constat. Non enim aliqua ex parte homo est animal bipes.*

Postea ipsius quodquidest, scientiam, per solam hanc primā
ANti. *figuram uenari possibile est. In media quidem enim figura nō fit cathegoricus syllogismus: sed ipsius quod quid est scientia affirmationis est. In ultima autem fit quidem, sed non uniuersaliter: sed quod quid est uniuersalium est. Nō enim quodammodo est animal bipes homo.*

Quę talis est. Quod quid est, potissimum locum in demōstratiuis scientijs habet, quia sicut dictum est, definitio aut est prin
Lec. 16. t. cx. 5. cipium demonstrationis, aut conclusio, aut demonstratio positione differens. Ad inuestigādum autem definitionem, sola prima figura conuenit. Nam in sola prima figura concluditur vniuersalis affirmatiua, quæ sola competit ad scientiam quod quid est. Nam quodquidest, per affirmationem cognoscitur. Prædicatur enim definitio de definito affirmatiuæ, & vniuersaliter. Non enim quidam homo est animal bipes, sed omnis homo. Ergo prima figura maxime est faciens scire, & accommoda demonstrationibus. Tertiam rationem ponit ibi.

M
ARgi. *Insuper hæc figura cæterarum non indiget figurarum, at indigent huius illæ profecto. Nam hæc densantur, atq; accrescunt: quousq; ad ea perueniant, quæ medio uacant. Patet igitur primam figuram exactissimam, atq; accommodatissimam ad scientiam esse.*

Amplius hæc quidem illis nihil indiget: illæ autem per hanc
A Ntl. *densantur & augmentātur: quousq; utiq; ad immediata ueniāt. Manifestum igitur est quòd maxime proprium scientiæ prima figura.*

Quæ talis est: Aliæ figuræ in demonstrationibus indigēt prima: prima autem nō indiget alijs, ergo prima figura efficacius facit scire, quàm aliæ. Quòd autem aliæ figuræ indigeant prima, ex hoc manifestum est, q oportet ad perfectam scientiam habendam, q propositiones mediatę, quę sumuntur in demonstrationibus ad immediata reducantur. Quod quidem fit dupliciter. s. densando media, & augmentando. Densando quidem, N
quando medium acceptum coniungitur mediate vtriq; extremorum, vel alteri. Vnde quando accipiuntur media alia inter medium primum, & extrema, fit quasi quędam condensatio
medioru. Sicut si acciperetur primo sic Omne. c. est. c. omne c. est. a. & deinde inter. c. & e. sumatur medium. d. & inter. c. & a. medium. b. Augmentando autem, quoniam medium est immediatum minori extremitati, & mediatum maiori. Tunc. n. oportet accipere plura media alia supra medium primo acceptum. Vt si dicatur. Omne. e. est. d. omne. d. est. a etiam postea supra. d. accipiantur alia media. Hęc autem condensatio, & augmentatio mediorum fit solum per primam figuram: tum quia solum in prima figura concluditur vniuersali affirmatiua, tum quia solum in prima figura medium sumitur inter extrema. In seconda autem medium accipitur extra extrema, quasi prędicatum de eis. In tertia, vero figura, infra extrema quasi subiectum de eis. Deinde, cum dicit. Exē de cōdēsatione. Exē de aug. Cōdēs. & aug. medio solum in pria fig.

Quem admodum autem fit, ut. a indiuidue competat ipsi. b: sic etiam ut identidem non competat fieri potest. Atq; tum indiuidue competere, uel non competere dico, cum inter ipsa nullum medium est. Sic enim non erit ulterius per aliud inesse, uel non inesse. ARgi. O

Sicut autem esse. a. in. b. contingit indiuidualiter, sic & non esse conceditur. Dico autem indiuidualiter esse, aut non esse: cum nihil est eorum medium. A Ntl. Vide in anno.

Docet quo modo propositio negatiua possit esse immediata. Et circa hoc duo facit. Primo proponit intentum, dicens, q sicut. { Contingit omne. a. esse in. b. indiuidualiter }. id est immediate. { Sic & conceditur non esse. } id est ita potest concedi, q propositio significans. a. non esse in. b. sit immediata. Vnde exponit, quid est, indiuidualiter esse, vel non esse. s. quando affirmatiua, vel negatiua non habet medium per quod probetur. Secundo ibi.

Cum itaq; uel. a. uel. b. in toto quopiam est, uel etiam utrūq;: tum etiam fieri nequit ut. a. primo nō competat ipsi. b. Sit enim a. ipsum in toto. c: si igitur. b. non sit in aliquo toto. c. fieri nāq; potest ut. a. quidem in toto quopiam sit. b. uero in hoc eodem nō sit, tum ratiocinatio fiet, ac ipsum. a. non inesse. b. per. c. medium concludetur. Nam si. c. cuilibet quidem competat. a. de nullo uero. b. prædicatur. a. sane nulli competet. b. Idem fiet & si. b. in toto quopiam sit, uel ut in. d. Nam ipsum. d. cuilibet quidem cōpetit. b: de nullo uero dicitur. a. Quare fit ut. a. per ratiocinationem nulli competat. b. Eadem ostendentur: & si utrunque tam a. quam. b. in toto quopiam sit. ARgi. P

Cum igitur aut. a. quidem, aut. b. in toto quodā sint aut ambo, non contingit, a. in. b. primo non esse. Sit enim. a. in toto. c: igitur si. b. non est in toto. c. potest enim. a. esse quidem in quodā toto: sed. b. non esse in hoc, syllogismus erit q non sit. a. in. b. Si enim in. a. quidem omni est. c. in. b. autem nullo est. c. in nullo. b. est. a. Similiter autem est & si. b. in toto quodam est ut in. d. D. autem in omni. b. est: a. autem in nullo. b. erit per syllogismum. Eodem autem modo demonstrabitur: & si utraque in quodam toto sunt. ANtl. Q

Manifestat propositum. Et circa hoc duo facit. Primo ostendit, quomodo propositio negatiua sit mediata. Secundo quomodo immediata: ibi. { Si vero neutrum & cętera. } Circa primum duo facit. Primo manifestat propositum. Secundo ostendit, quoddam quod supposuerat: ibi. { Quòd autem contingit b. non esse & cætera. } Dicit ergo primo q cum. a. i. maior terminus aut. b. i. minor terminus sunt in quodam toto, sicut species in genere, aut etiam ambo sunt sub aliquo genere diuerso: non contingit. a. non esse in. b. primo, id est non contingit q hæc propositio, nullum. b. est. a. sit immediata. Et primo manifestat hoc, quando. a. s. est in quodam toto, s. in. c: b. autem in nullo.

A in nollo. Vt puta si.a.sit homo.c.aotem substantia.b.quantitas potest syllogismus fieri ad probandum, q.a.nulli.b.insit p hoc q.c.omni.a.inest.b.autem nulli.c. vt si fiat syllogismus in secū da figura. Omnis homo est substantia, nulla quantitas est substantia, ergo nulla quantitas est homo. Et similiter est, si.b.i.terminus minor sit in qoodam toto, vt in.d.a. autem nō sit in aliquo toto, syllogizari poterit q.a.sit in nulio.b. Vt sit.a.substātia.b.linea.d.quantitas, & fiat syllogismus in prima figura sic. Nulla quantitas est sobstantia, omnis linea est quantitas, ergo nulla linea est substantia. Eodem autem modo poterit demon- (Ex 2 & 1 figu. in pria.) strari cooclusio negatiua: si vnumquodq; sit in quodam toto, vt si sit.a.linea.c.quantitas.b.albedo.&.d.qualitas, potest syllogizari in secunda figura, & io prima. In secunda figura sic. Omnis linea est qoantitas, nulla albedo est quantitas, ergo nulla albedo est linea. In prima figura sic. Nulla qualitas est linea, omnis albedo est qualitas, ergo nulla albedo est linea. (Prop nega mediata) Est autem intelligēdum propositionem negatiuam esse mediatam, vtroque terminorum existente in quodam toto, non quidem in eodem, sed io diuersis. Si enim sint in eodem toto, erit propositio immediata, sicot nullum rationale est irrationale, vel nullum B bipes est quadrupes. Deinde, cum dicit.

ARgi. *At uero fieri posse ut.b.non sit in eo, in quo toto est ipsum.a. aut rursus ut.a.non sit in eo in quo toto est ipsum.b: patet ex dispositionibus rerum. quæ inter se non miscentur. Nam si nihil eorum, quæ in.a.c.d.serie collocantur de ullo prædicatur eorum, quæ in.b.e.f.diuersa serie collocantur.a.uero in toto est.g. quod quidem eiusdem est seriei, perspicuum est fieri non posse, ut.b.in ipso sit.g. Alioquin conuenirent, ac miscerentur hæ series rerū. Idem fiet & si.b.ipsum in toto quopiam sit.*

ANti. (Vide in annot.) *Quod autem contingit.b.non esse in quo toto est.a, aut iterū a.in quo est.b: manifestum ex coordinationibus est, quæcunque non commutantur adinuicem. Si enim nihil eorum, quæ sunt in a c.d.coordinatione de nullo prædicatur, quæ sunt in.b.e.f.a. autem in toto.p.sit in coordinatione præexistenti, manifestum est q.b.non erit in.p. Commutarentur enim coordinationes. Similiter autem est, & si.b.in toto quodam est.*

Manifestat quod supposuerat scilicet q altero extremorū existente io aliquo toto, alterum non sit in eodem, dicens, q C manifestum est ex coordinationibus prædicamentorum diuersorum, quæ non commutātur adinuicem, quia scilicet id quod (Expa t q est in vno pdicamēto nō in altero.) est in vno prædicamento, non est in altero. Manifestom est, q contingat.b.esse non in toto, in quo est.a. aut econuerso, quia videlicet contingit vnum terminorum accipi in vno prædicamento, in quo non est aliud. Sit enim coordinatio vna prædicamenti.a.c.d. puta prædicamentum substantiæ, & alia coordinatio sit.b.e.f. puta prædicamentum quantitatis. Si ergo nihil eorum, quæ suoc in coordinatione.a.c.d. de nullo prædicator, eorum, quæ sunt in coordinanone.b.e.f, A. autē sit in.p. quasi in quodam generalissimo, quod sit principium totios primæ coordinationis: manifestum est q.b.non est in.p. quia sic cooedinationes.i. prædicamenta commotarentue. Similiter aotem est si.b.sit in quodam toto, ot puta in.e. manifestum est q.a.nō D est in.e. Deinde, cum dicit.

ARgi. *Sed si.a.nulli.b.insit, & neutrum in toto sit ullo: necesse est a.sine medio non competat ipsi.b. Nam si quippiam inter ipsam medium cadet, necesse est alterum ipsorum in toto quopiam esse. Aut enim in prima figura ratiocinatio eorum, aut in media, extructur. At si in prima.b: nimirum in toto quopiam erit. Propositionem enim eam, quæ uersus.b.collocabitur, affirmatiuā esse oportet. Si in secūda, utrumuis in toto quopiam erit. Nam utrūuis interuallum affirmatiuum esse potest. Atq; nunc uersus maius, nunc uersus minus extremum, negatiua propositione sumpta, conficitur ratiocinatio. Ambæ uero propositiones si fuerint negatiuæ, ratiocinatio non constabit.*

ANti. *Si uero neutrum sit in aliquo toto.a. in.b. necesse est indiuidualiter non esse. Si enim erit medium, necesse est alterum ipsorū in quodam toto esse. Aut enim in prima figura, aut in media, erit syllogismus Si quidem igitur in prima figura.b.erit in toto quodam, affirmatiuam enim oportet ad hanc fieri propositionem. Si uero in media, quodcunq; contingit. At utranq; enim posito priuatiuo fit syllogismus. Cum autem utraq; negatiua sit, non erit syllogismus.* E

Ostendit, quomodo propositio negatiua sit immediata: dicens, q. { Si neutrum sit in toto aliquo, } scilicet neq;.a.neq; b.& cum.a.non sit in.b.necesse est, q hæc sit immediata, nullum.b.est.a. Quia si acciperetur aliqood medium ad syllogizādum eam, oporteret q alterum ipsorum esset in aliquo toto, & sic etiam oporteret fieri syllogismum, aut in prima figura, aut in secunda. In tertia enim figura non potest concludi vniuersalis negatiua, qualem oportet esse propositionem immediatam. Si quidem syllogismus fit in prima: oportet q.b.sit in quodam toto, quia.b.est minor extremitas, & in prima figura semper oportet minorem propositionem esse affirmatiuam. F Non enim fit syllogismus in prima figura ex maiori affirmatiua, & minori negatiua. Sed si syllogismus erit in media figura, contingit quodcunq; vel.a.vel.b.esse in toto quodam, quia in media figura potest esse negatiua, tam prima quàm secunda propositio. Nunquam tamen potest esse, neq; in prima neq; in secunda, vtraq; propositio negatiua. Et ideo oportet q altera existente affirmatiua, alterum extremorum sit in quodam toto. Sic igitur patet, q propositio negatiua immediata est, quādo neutruo terminorum est in quodam toto. Non aotem potest dici q quamuis neutrum sit in quodam toto, potest tamen accipi medium ad ipsum concludendum, scilicet si accipiatur medium conuertibile, quia oportet tale medium esse quod sit prius & notius. Et hoc est vel genus vel definitio, quæ non est sine genere. Deinde, com dicit.

Patet igitur fieri posse, ut sine medio quippiam cuipiam non insit: atq; quando, & quemadmodum fieri potest, satis iam explanauimus. ARgi.

Manifestum igitur est q contingit & aliud in alio non esse indiuidualiter: & quando contingit & quomodo, diximus. G ANti.

Concludendo, epilogat quod dictum est. Et litera plana est ex dictis.

Ignoratio autem ea quæ non negatione: sed dispositione, dicitur ignoratio: deceptio est: quæ circa propositiones medio uacantes. uel non uacantes, affirmatiuas, uel negatiuas, aut per ratiocinationem: aut simpliciter fit. Nam aut simpliciter quispiam eē aut non esse putat: aut per ratiocinationem existimationem talem consequitur. ARgi. (Vide in annot. t.c.3.)

Ignorantia autem non secundum negationem: sed secundum dispositionem dicta, est quidem per syllogismum facta deceptio. Hæc autem in his quæ sunt primo aut non sunt: contingit dupliciter. Aut enim est, cum simpliciter accipiat esse, aut non esse, aut cum per syllogismum accipiat opinionem. ANti.

LECTIO. XXVII. H

POSTQVAM Philosophos determinauit de syllogismo demonstratiuo, per quem acquiritur scientia, hic determinat de syllogismo, per quem inducitur in nobis ignorantia siue deceptio. Et circa hoc duo facit. Primo enim ostendit, qualis ignorantia per syllogismum induci possit. Secundo ostendit modum, qoo talis syllogismus procedit: ibi. { Simplicis quidem igitur opinionis & cætera. } Distinguit ergo primo duplicem ignorantiam, quarum vna est secundum negationem, & alia secundum dispositionem. Ignorantia quidem secundum negationem, est, quando hooo omnino nihil scit de re. Et hæc est ignorantia in non attingendo, vt Philosophus dicit in nono Metaphysicæ. Sicut patet de rustico, qui omnino nihil scit de triangulo, an habeat tres angulos æquales duobus rectis. Ignorantia aūt s̄m dispositionem, est qn̄ aliquis habet quidē aliquā dispositionē in cognoscendo, sed corru- (T.c.22 Le.11 tex.6.)

I ptam: dum.s. existimat aliquem currere, sed falso, vel dũ existimat esse, quod non est, vel non esse quod est. Et hæc ignorantia idem est, quod error. Prima ergo ignorantia non fit per syllogismum, sed secunda per sylľm fieri potest. Et tunc vocatur deceptio. Hæc autem ignorantia siue deceptio potest contingere circa duo. Vno quidem modo, circa ea, quę sunt prima principia & immediata, dum.s. opinatur quis posita principijs, quæ (L.19 t. expo. primę.) quidem & si non possit opinari interius in mente, vt supra dictum est, quia non cadunt sub apprehensione, potest tamen eis contradicere secundum vocem, & secundum quãdam falsam (T.cõ.5. le 6. ex po.3.) imaginationem, vt dicitur de quibusdam negantibus principia in.4. Metaphysi. Alio modo circa conclusiones, quæ non sunt prima & immediata. Et prima quidem ignorãtia siue deceptio opponitur cognitioni intellectus. Secunda autem cognitioni scientiæ. Vtraq; autem ignorantia dispositionis, siue sit de his quæ sunt prima, siue sit de his, quæ non sunt prima, potest homini prouenire dupliciter. Vno modo simpliciter, quando.s.
K absolute absque aliquo ductu rationis existimat falsum, siue affirmando, siue negando. Alio modo, quando inducitur ad falsum existimandum, per aliquam rationem syllogisticam, sicut (Te c 9. t 6.tex. ex. 3.5) dicit Philosophus in.4. Metaphysicę, ꝙ quidam principijs contradicunt, velut rationibus persuasi. Alij vero, non quasi ratione persuasi, sed propter ineruditionem vel pertinaciam, volentes in omnibus quęrere demonstrationem. Deinde, cum dicit.

ARgl. *Simplicis igitur existimationis, simplex est error. Eius autem, quæ per ratiocinationem efficitur plures. a. namq; sine medio nulli competat. b. Si igitur quispiam concludat. a. competere ipsi. b. sumpto medio. c. d. c: ptus erit sane p ratiocinationẽ.*

ANtl. *Simplicis quidem igitur opinionis simplex deceptio, sed quæ est per syllogismum, plures sunt. Non. n. a. in nullo. b. indiuidualiter. Igitur syllogizet esse. a. in. b. medium accipiens. c. deceptus erit per syllogismum.*

L Ostendit, quo modo prędictæ ignorantiæ causantur. Et primo (Lec. 3.) quomodo causatur ignorantia, quæ est per syllogismum. Secundo quomodo proueniat ignorantia homini sine syllogismo: ibi. { Manifestum est autem &c. } Circa primum duo facit. (Lec.19.) Primo proponit, quo modo causetur ignorantia per syllogismum in primis & immediatis. Secundo quo modo causatur in his, quæ non sunt prima immediata: ibi. { In ijs autem existẽtibus. } Circa primum, duo facit. Primo proponit, quo modo causatur ignorantia, qua existimatur esse, quod non est. Secundo quo modo causetur ignorantia, qua existimatur non esse, quod est: ibi. { Quę vero ipsius non esse. } Circa primum, (L. sequ imme.) tria facit. Primo, proponit modum, quo prædicta ignorantia communiter causetur. Secũdo, assignat diuersitates, circa hoc contingentes: ibi. { Contingit quidem. } Tertio, respondet tacitæ quæstioni: ibi. { Ipsius quidem igitur esse &c. } Dicit (Cur ign. sim.neg. fit vno mõ alia ꝓ.mul. mo.) ergo primo, ꝙ falsæ opinionis, quam supra vocauit simplicẽ, est simplex deceptio, id est vno modo solo ad hoc peruenitur. Non enim causatur ex ratione, quæ diuersificari potest, sed magis ex defectu rationis, qui non diuersificatur per diuersos modos, sicut nec aliæ negationes secundum propriam rationem.
M Sed quia ratio falsa multipliciter variari potest, inde est, ꝙ huiusmodi ignorantia, quę fit per syllogismum, multipliciter accidere potest, secundum ꝙ multipliciter falsus esse potest syllogismus. Ponit autem communem modum dicens. { Non sit enim. a. in nullo. b. indiuidualiter. } id est sit hęc propositio vera immediate. Nullum. b. est. a. Prędicantur. n. duę negationes, loco vnius. Puta si dicamus. Nulla qualitas est substantia, secun(Le.16. te.ex.7.)dum doctrinam supra positam de negatiuis immediatis. Si quis ergo concludit oppositum huius, per aliquem syllogismum, ostendens s. omne. b. esse. a. accipiens pro medio. c. erit deceptio per syllogismum. Deinde, cum dicit.

ARgl. *Atq; fieri potest ut ambæ propositiones sint falsæ, & etiam altera tantum. Nam si neque, a, cuiquam, c, competat, neque, c, cuiquam, b, utrunque autem interuallum econtra sit sumptum: ambæ propositiones erunt sine dubio falsæ.*

ANtl. *Contingit quidem igitur utrasque propositiones esse falsas, contingit autem alteram tantum. Si. n. neque, a, in nullo, c, erit: neque, c, in nullo, b, accepta autem sunt utraq; econtrario, utræque erunt falsæ.* N (Vide in amo.)

Ostendit, quot modis potest hoc variari. Est autem sciendum, ꝙ falsa conclusio non concluditur nisi falso syllogismo. Syllogismos autem potest esse falsus dupliciter. Vno modo, (Syllm esse fal dupli.) quia deficit in forma syllogistica. Et hic non est syllogismus, sed apparens. Alio modo, quia vtitur falsis propositionibus. Et hic quidem est syllogismus, propter syllogisticam formam, est autem falsus, propter falsas propositiones assumptas. In disputatione ergo dialectica, quæ fit circa probabilia, vsus est vtriusq; falsi syllogismi, quia talis disputatio procedit ex communibus. Et ita in ea error attendi potest, & circa materiam, quam sumit quæ est communis, & etiam circa formam, quæ est communis. Sed in disputatione demonstratiua, quæ est circa necessaria, non est vsus, nisi illius syllogismi, qui est falsus propter materiam, quia vt dicitur in primo Topicorum, paralogismus disciplinæ, procedit ex proprijs disciplinæ, sed non ex veris. Vnde, cum forma syllogistica sit inter communia computanda, paralogismus disciplinæ, de quo nunc agitur, non peccat in forma, sed solum in materia, & circa propria, & non circa communia. Et ideo primo dicit, quo modo huiusmodi syllogismus procedat ex duabus falsis. Secundo, quo modo procedat ex altera falsa: ibi. { Sed altera contingit & cętera. } Primum autem contingit dupliciter, quia falsa propositio, aut est contraria veræ, aut contradictoria. Primo ergo ostendit, quomodo syllogismus huiusmodi procedat ex duabus falsis contrarijs veris. Secundo, quo modo accipitur contradictio: ibi. { Potest autem sic se habere. } Dicit autem primo, ꝙ in prædicto syllogismo deceptionem causante, contingit quandoque vtrasq; propositiones esse falsas, & quandoque alteram tantum. Vtrasque autem falsas accipimus contrarias verarũ. Habeat enim se. c. ad. a. & ad. b. quòd nullum. c. sit. a. & quòd nullum. b. sit. c. Si autem accipiantur contraria horum, scilicet omne. c. est. a. omne. b. est. c. vtræq; propositiones erunt falsæ P totaliter. Puta si dicam. Omnis qualitas est substantia, omnis quantitas est qualitas, ergo omnis quantitas est substantia.

Deinde, cum dicit.

Fieri namq; potest, ut, c, sic se habeat ad extremum utrũq;, ut neque subijciatur, a, neq; uniuersaliter competat ipsi. b. Etenim, b, quidem fieri non potest, ut in toto quopiam sit. Nam, a, primo remouebatur ab ipso: a, uero non necesse est uniuersaliter cunctis, quæ sunt, inesse. Quare fit ambæ propositiones sint falsæ. ARgl.

Potest autem sic se habere, c, ad, a, & ad, b, & q; neque sub, a, sit: neq; uniuersaliter, c, in, b, b, quidem impossibile est in toto aliquo. Primum enim dictum est in ipso, a, non esse, a, autem non necesse est in omnibus quæ sunt, in esse uniuersaliter. Quare utræq; falsæ sunt. ANtl.

Ostendit, quo modo possunt esse ambæ falsæ, & non sunt (Exẽ in terminis specialib.) contrariæ, veris, sed contradictoriæ. Puta si. { Sic se habeat c. ad. a. & ad. b. quòd nec contineatur totaliter sub. a. neq; vniuersaliter insit. b. } Puta si accipiamus, perfectum vel ens in actu, & procedamus sic. Omne perfectum est substantia, om- Q nis quantitas est perfecta, ergo & cætera. Manifestum est, quòd vtraque est falsa, sed non totaliter. Sunt enim contradictoriæ earum veræ scilicet quoddam perfectum non est substantia, & quædam quantitas non est perfecta. Contrariæ autem falsæ, scilicet nullum perfectum est substantia, & nulla quantitas est perfecta. Quòd autem. c. non vniuersaliter insit. b. id est, ꝙ ista non sit vera omnis quantitas est perfecta, quæ erat minor, vt omne. b. est. c. probat per hoc, quòd. b. non potest contineri sub aliquo toto, quod de eo vniuersaliter prędicetur. Et hoc ideo, quia hæc propositio, nullum. b. est. a. dicebatur esse immediata, quod est. a. non inesse. b. primo. Dictum est au- (Le. 16.) tem supra, illas negatiuas immediatas, quarum neuter terminorum est sub aliquo toto. Sed videtur hæc proba- (Dubiũ) tio non esse sufficiens, quia de eo etiam, quod non est sub

aliquo

A aliquo toto sicut, species sub genere, potest aliquid vniuersaliter prædicari. Non enim solum genus aut differentia vniuersaliter prædicatur, sed etiam proprium. Sed dicendum est, quod

Cap. 1. circa fi. licet dicta probatio non sit efficax, communiter loquendo, est tamen efficax in proposito. Quia sicut in primo Topicorum dicitur, paralogismus disciplinæ de quo hic loquitur, procedit

Lec. 16. 1. ex. 5. ex conuenientibus disciplinæ, Vnde intendit vti talibus medijs, qualibus vtitur demonstrator. Demonstrationis autē medium est definitio, vt supra dictum est. Vnde & in syllogismo de quo hic loquitur, intendit vti definitione pro medio. Definitio autem continet genus & differentiam. Vnde oportet, id, quod vniuersaliter prædicatur in hoc syllogismo, cōtinere id, in quo est subiectum sicut in toto. Quòd autem .a. non insit vniuersaliter ipsi .c. id est, quod ista non sit vniuersaliter vera, omne perfectum est substantia, quæ erat maior, vt omne .c. est .a: probatur per hoc, quod non est necesse de quocunque vniuersali, quod insit vniuersaliter omnibus, quæ sunt, quia nullum prædicamē tum prædicatur de his, quæ continentur sub alio prædicamen

B to, neque etiam vniuersaliter prædicatur de his, quæ communiter consequuntur ens, quæ sunt actus & potentia, perfectum & imperfectum, prius & posterius, & alia huiusmodi. Deinde, cum dicit.

ARgl. *At fieri quoque potest, ut altera uera sumatur non tamen utrauis, sed .a. c. Nam propositio .c. b. semper erit falsa, quia in nullo est ipsum .b. Sed .a. c. uera esse potest: ueluti si .a. sine medio competat quidem ipsi .c: non competat autem ipsi .b. Cum enim idem primo de pluribus quouis dicitur modo: neutrum erit in altero. Nihil autem interest, & si non sine medio competat.*

ANcl. Vnde in annot. *Sed altera contingit ueram accipere, non tamen quanlibet contingentem, sed quæ est .a. c. Nam .b. c. propositio semper falsa erit: propter id quod .c. in nullo est .b. Sed quæ est .a. c. potest: ut si .a. in .c. & in .b. est indiuidualiter. Cum enim primum prædicetur idem de pluribus, neutrum in neutro est. Differt autem nihil, si non indiuidualiter insit.*

Ostendit, quomodo prædictos syllogismus procedat ex altera vera, & altera falsa. Et dicit, quod in prædicto syllogismo. { Contingit accipere alteram veram } .s. maiorem, quę est .a.

C c. altera existente falsa .s. minore, quæ est .b. c. Et quod propositio minor, quæ est .b. c. semper sit falsa, probat sicut & supra, propter hoc quod .b. in nullo est .c, sicut in toto, sed quod hæc propositio .a. c. possit esse vera, altera existente falsa, probat in terminis. Sit enim ita quod .a. insit .b. & .c. indiuidualiter .i. immediate, sicut genus proprijs speciebus, vt color albedini & nigredini. Manifestum est enim secundum hoc, quod maior erit vera .s. quod omne .c. est .a. vtputa omnis albedo est color & minor est falsa .s. omnis albedo est nigredo, quia quando aliquid prædicatur primo de pluribus, neutrum istorum plurium de neutro prædi

Dubiũ catur. Prima enim prędicatio generis est de oppositis speciebus. Est autem circa hoc dubitatio, quia his terminis positis non sequitur conclusio falsa sed vera. Erit enim conclusio quod

Solu. a. insit .b. cui suppositum est inesse indiuidualiter. Sed dicendum, quod hoc exemplum ponitur solum ad manifestandū, quo

D modo possit esse maior vera & minor falsa. Sed hoc exemplū non habet locum in proposito, vbi quæritur conclusio falsa. Et ideo Philosophus subiungit. Differt autem nihil si non indiuidualiter insit. Possumus autem accipere tales terminos, quod .a. non insit .b. indiuidualiter, neque aliquo modo, immo potius ab eo indiuidualiter remoueatur. Nec est etiam necesse quod insit .c. indiuidualiter, quia non est necessarium quod demonstrator vtatur solum propositionibus immediatis, sed etiam his, quæ per

Ext. in terminis in qbus conclu. fal. immediata fidem acceperunt. Accipere ergo possumus alios terminos ad propositum pertinentes. Vt si accipiamus quod medio, substantiam intellectualem, omnis enim intelligentia est substantia, minor autem est falsa: omnis quantitas est intelligētia. Vnde sequitur conclusio falsa. Deinde, cum dicit.

ARgl. *Deceptio igitur essendi per hæc, atque hoc modo fit solum. Nō enim alia in figura ratiocinatio erat essendi.*

ANcl. *Ipsius quidem igitur esse deceptio per istam fit, & sic fit solum. Non enim erit in alia figura ipsius esse syllogismus.* E

Respondet tacitæ quæstioni. Posset enim aliquis ab eo requirere, quod ostenderet diuersitatem huius syllogismi in alijs figuris. Sed ipse respondet, quod deceptio, quę est ipsius esse, id est per quam aliquis existimat propositionem affirmatiuam falsam, potest fieri solum per primam figuram, quia in alia figura scilicet in secunda, non potest fieri syllogismus affirmatiuus. Tertia autem figura non pertinet ad propositum, quia non potest concludi vniuersalis, quæ principaliter intenditur, in demonstratione, & in hoc syllogismo.

Non essendi uero, & in prima fit, & in media. Atque primum dicamus quot modis, & quomodo sese habentibus ipsis propositionibus fit in prima figura. ARgl.

Quæ uero est ipsius non esse: in prima, & media figura est. Primum igitur dicamus quot modis in prima fit, & quo modo se habentibus propositionibus. ANcl.

F

LECTIO. XXVIII.

POSTQVAM Philosophus ostēdit, quo modo concludatur per syllogismū affirmatiua falsa, contraria negatiuæ immediatę, hic ostendit, quomodo per syllogismum concludatur negatiua falsa, contraria affirmatiuæ immediatę. Et primo in prima figura. Secūdo in secunda: ibi. { Sed in media figura. } Circa primum duo facit. Primo ostēdit, de quo est intentio. Et dicit, quod cum negatiua vniuersalis concludi possit in prima & in secunda figura, primo dicēdum est, quot modis syllogismus ignorantiæ fiat in prima figura, & qualiter se habentibus propositionibus in veritate & falsitate. Secundo, ibi.

Fieri itaque potest, ut ambæ falsæ propositiones sumantur: ueluti si ipsum .a. tam .c. quā .b. sine medio competat. Nam si sumatur .a. quidem nulli inesse .c, ipsum autem .c. cuilibet competere, b: erit utraque propositio falsa. ARgl. G

Contingit quidem igitur utrisque falsis, ut si .a. & in c. & in b. sit indiuidualiter. Si enim accipiatur .a. quidem in .c. nullo .c. autem in omni .b. falsæ sunt propositiones. ANcl.

Prosequitur propositum. Et primo ostendit qualiter fiat talis syllogismus in prima figura ex duabus falsis. Secundo, quo modo fiat ex altera vera, & altera falsa: ibi. { Contingit autē & altera. } Dicit ergo primo, quod prędictus syllogismus fieri potest ex verisque falsis. Quod patet si .a sit, & in .c. & in .b. indiuidualiter .i. immediate. Est autem immediate genus in proximis speciebus, in quas primo diuiditur, sicut color in albedine & nigredine. Genus enim per se prædicatur de specie, quia primo ponitur in eius definitione, & immediate prædicatur de specie proxima, quia immediate in eius definitione ponit. Non autem ex hoc, quod ponatur in definitione alicuius partis definiētis, sicut se habet genus remotum ad vltimam speciem. Sint ergo termini, color, albedo nigredo. Si ergo accipiatur .a. quidē in nullo .c. esse, vtpote si dicamus, nulla albedo est color .c. autem in omni .b. vtputa si dicamus, omnis nigredo est albedo, fallæ sunt ambæ propositiones, & falsa est conclusio .s. nulla nigredo est color. Deinde, cum dicit. H

Fieri quoque potest, ut altera propositionum utrauis falsa sumatur. Nam esse potest .a. c. quidem uera: c. b. uero falsa .a. c. quidem uera, quia .a. non omnibus inest, quæ sunt .c. b. uero falsa, tum quia fieri nequit, ut .c. cui ipsum .a. nulli competit, ipsi competat .b. nam .a. c. propositio non erit uera, tum quia si ambæ sint ueræ, erit ipsa conclusio uera. ANcl.

Contingit autem & altera falsa, & hæc quæcunque contingente. Potest enim quæ est .a. c. uera esse, quæ uero .b. c. falsa esse. Sed quæ est .a. c. quidem uera, quoniam non omnibus, quæ sunt inest a, sed quæ est .b. c. falsa, quoniam impossibile ē esse in .b. c. in quo nullo est .a. Non enim uera erit quæ est .a. c. propositio. Similiter autem & si sint utraque ueræ, conclusio erit uera. ARgl.

I Ostendit, quo modo posit esse in prædicto syllogismo alte-
ra vera & altera falsa. Et primo ostendit, quo modo posit esse
maior vera & minor falsa. Secundo, quo modo contingit ecõ
uerso: ibi. { Sed & eam quæ est. } Dicit ergo primo, ꝙ contin
git syllogismum ignorantiæ negatiuum fieri in prima figura,
existente altera propositionum indifferenter falsa, quæcunq;
sit illa. Potest enim contingere, ꝙ hæc propositio. a. c. quæ est
maior sit vera. Et propositio, quæ est. b. c. sit falsa, quæ est mi-
nor Et ꝙ propositio maior posit esse vera, probat per hoc, ꝙ
iste terminus. a. quicunq; sit ille, non est necesse, ꝙ insit omni-
bus sicut color non prædicatur de omnibus entibus. Quòd au
tem minor sit falsa, probat per hoc, quia non potest accipi ali-
quis terminos, a quo vniuersaliter negetur. a. qui quidem ter-
minus prædicetur de. b. Supponimus enim ꝙ hæc sit vera, &
immediata, omne. b. est. a. si ergo aliquid vniuersaliter prædice
tur de. b. ita ꝙ huiusmodi sit vera, omne. b. est. c. non põt esse,
ꝙ de illo vniuersaliter negetur. a. Et ita hęc propositio, nullum
c. est. a. non erit vera, quæ erat maior. Si enim omne. b est. a. ve
K supponitur, & omne. b. est. c. vt assumitur, sequitur in tertia fi-
gura, quoddam. c. est. a. quæ est contradictoria maior: Falsa er-
go erit ista, nullum. c. est. a. Si ergo hæc sit vera, quæ est maior,
necesse est, ꝙ hæc sit falsa, quæ est minor: Omne. b. est. c. Secũ-
do, probat ꝙ ex duabus veris non potest concludi falsa, vt su
pra probatum est. Datur autem hæc esse vera: nullum. c. est. a,
si ergo etiam hæc sit vera, omne. b. est. c. sequitur, ꝙ conclusio
sit vera, nullum. b. est. a. quod tamen est inconueniens in syllo
gismo ignorantiæ, qui debet concludere falsam, quæ tamẽ sup
ponitur esse falsa, vtpote contraria huic immediatæ proposi-
tioni, omne. b. est. a. Deinde, cum dicit.

ARgi. *At. c. b. etiam uera esse potest, altera sumpta falsa, ceu si. b.
& in. a. sit. & in. c. Necesse est. n. tunc alterum esse sub altero.
Quare si sumatur. a. nulli competere. c. erit hæc propositio fal-
sa. Patet igitur, & ex altera tantum & ex ambabus propositio
nibus falsis ratiocinationem fieri falsam.*

ANti. *Sed & eam, quæ est. c. b. contingit ueram esse, cum altera sit
L falsa, ut si. b. & in. c. & in. a. erit. Necesse est enim alterum sub
altero esse. Quare si accipiatur. a. in nullo. c. esse, falsa erit pro-
positio. Manifestum igitur est, quoniam, & cum altera falsa sit,
& in utrisque erit falsus syllogismus.*

Ostendit quomodo minor sit vera, maiori existente falsa.
Et dicit ꝙ propositio. c. b. s. minor põtest esse vera, cum maior
sit falsa. Quia enim hæc propositio, omne. b. est. a. cuius contra
ria debet concludi, est immediata, necesse est, ꝙ. b. sit. in. a. sicut
pars in toto, sicut albedo in colore. Potest autem accipi aliquid
aliud, in quo etiam sit. b. sicut in toto, non tamen immediate,
& illud sit qualitas, quæ sit. c. Necesse est ergo, secundum prędi
cta, ꝙ horum duorum. s. a. &. b. alterum sit subaltero. i. color
sub qualitate. Si ergo aliquis accipiat. a. in nullo. c. esse vtpota si
dicat, nulla qualitas est color, falsa erit propositio. Minor autẽ
erit vera s. omnis albedo est qualitas. Conclusio autem erit fal
sa, & immediate contraria. s. nulla albedo est color. Sic ergo
manifestum est, ꝙ potest fieri syllogismus ignorantiæ negati-
uus in prima figura, & altera propositione falsa, & vtrisque.

Deinde, cum dicit.

M
ARgi. *Sed in figura media, ut totæ quidem propositiones ambæ sint
falsæ, fieri nequit. Nam cum. a. cuilibet insit. b, nullum tum su-
mi medium potest, quod alteri cuilibet alteri nulli competet. O-
portet autem hoc pacto sumere propositiones, ut alteri quidem
insit, alteri uero non insit: si hac in figura ratiocinatio fieri de-
beat. Si igitur sic sumantur, sint falsæ constat: si sumantur econ-
tra ueras utrasq; fore. Quod quidem fieri nequit. Verum aliqua
ex parte falsam esse utranq; non obstare quicquam uidetur: ue-
luti si medium. c. tam. a. quã. b. cuidam insit. Tunc enim si ipsum
c. cuilibet quidem. a. nulli uero. b. dicatur inesse, falsæ quidem
erunt ambæ propositiones, at non simpliciter, sed aliqua ex par
te, sicuti patet. Eadem erunt & si propositionem negatiuã uer-
sus extremum maius posueris.*

*Sed in media figura utrasq; quidem propositiones totas fal- N
sas esse non contingit. Cum. n. a. in omni. b. sit: nihil erit accipe- ANti.
re quod in altero quidem omni, in altero uero nullo. Oportet au
tem sic accipere propositiones, & q. in hoc quidem sit, in hoc au
tem non sit: si uere erit syllogismus. Si igitur sic accipiantur fal
sæ: manifestum est q. contrariæ econuerso se habebunt. Hoc autẽ
impossibile est. In quodam autem utranq; nihil prohibet falsam
esse, ut si. c. in. a. & in. b. quodam est. Si. n. c. quidem in omni ac-
cipiatur esse. a. in. b. autem nullo, falsæ quidem utræque propo-
sitiones, non tamen totæ, sed in quodam. Econuerso autem posi-
to priuatiuo.*

Ostendit quomodo syllogismus ignorantiæ negatiuus fiat
in secunda figura. Et primo, quando vtraq; est falsa. Secundo,
quando altera tantum: ibi. { Similiter autem & alteram esse fal
sam. } Dicit ergo primo, quòd non contingit in media figura O
vtrasq; propositiones esse totas falsas. Et dicit totas illas falsas
quæ sunt contrariæ propositiõibus veris. Et hoc probat. Quia
cum debeamus negatiuam concludere falsam contrariam affir
matiuæ immediatæ, necesse est, accipere, ꝙ hæc sit vera & im
mediata, omne. b. est. a. puta omnis albedo est color. Sic autem
se habentibus terminis, non potest inueniri aliquis medius ter
minus, qui vniuersaliter prædicetur de vno termino, & vni-
uersaliter remoueatur ab altero. Detur enim ꝙ ille terminus
c. vniuersaliter remoueatur ab. a, & vniuersaliter prædicetur
de. b, erit ergo hæc vera: Nullum. a. est. c, quare & cõuersa erit
vera. Nullum. c. est. a, sed omne. b. est. c. ergo nullum. b. est. a.
cuius contrarium fuit suppositum. Similiter etiam non potest
esse, ꝙ vniuersaliter remoueatur. a. b. & vniuersaliter prædice
tur de. a. quia si hæc est vera, omne. a. est. c. & conuersa erit ve-
ra, quoddam. c. est. a. Si autem hæc est vera, nullum. b. est. c. &
conuersa erit vera nullum. c. est. b. Sic ergo ex his duabus pro-
positionibus, quoddam. c. est. a. nullum. c. est. b: sequitur, quod
dam. b. non est. a, quæ est contradictoria eius, quæ supponeba- P
tur, omne b. est. a. Relinquitur ergo, ꝙ impossibile est inueni-
ri aliquod medium, quod prædicto modo se habentibus. a. &
b. de vno prædicetur, & ab alio remoueatur. Et tamen opor-
tet, si debeat fieri syllogismus in secunda figura, ꝙ medium de
vno extremorum prædicetur, & de alio negetur. Et ideo si am
bæ sunt falsæ totaliter, oportet ꝙ earum contrariæ sint veræ,
quod est impossibile, vt probatum est. Nihil enim prohibet,
vtranq; propositionem esse falsam particulariter. Puta si acci
piamus quoddam medium, quod particulariter prędicetur de
a. & de. b. puta masculos, quod particulariter prædicatur de
animali & de homine. Si vero accipiatur. c. esse in omni. a pu-
ta si accipiamus omne animal esse masculum, & accipiamus. c.
in nullo. b. esse, puta si dicamus, nullus hõ est masculus: vtraq;
propositio est falsa, non tamen totaliter, sed particulariter. Et
eadem ratio est, si econuerso maior sit negatiua, & minor affir
matiua. Vt si dicamus, nullum animal est masculum, omnis ho
mo est masculus. Deinde, cum dicit.

*Fieri tamen potest, ut altera falsa: atq; utrauis propositionũ ARgi.
sumatur. Quod. n. inest cuilibet. a: id. b. quoque cuilibet inest. Si
igitur ipsum. c. tale sumptum cuilibet quidem. a. nulli uero. b.
competere dixeris: a. c. quidem. a. nulli uero. b. competere dixe- Q
ris: a. c. quidem erit uera, c. b. autem falsa. Rursus quod nulli. b.
competit: id nec. a, cuilibet inerit. Nam si cuilibet ipsi competet,
& ipsi quoq;. b. cuilibet profecto competeret. At nulli inesse sup
ponitur. Si igitur cuilibet quidem: a: nulli uero, b, competere di
xeris: c, b, quidem ueram, alteram uero falsam efficies.*

*Similiter autem alteram falsam, & quãlibet cõtingit. Quod ANti.
n. est in, a omni & in, b, est. Si igitur accipiatur in, a, toto esse, c,
in, b, autem toto non esse, quæ quidem, c, a, uera erit: sed quæ, c,
b, est falsa. Iterum quod in, b, nullo est: neq; in, a, omni erit. Si. n.
in, a, est, & in, b. Sed non erat. Si igitur accipiatur, c, in toto qui
dem, a, esse, in, b, autem nullo: b, c, propositio uera est, altera
uero falsa.*

A Ostendit, quo modo cōtingit alteram esse falsam. Et primo
in secundo modo secundæ figuræ. Secundo in primo: ibi { Si-
militer autem fit transposito &c. } Dicit ergo primo, ꝙ con
tingit in hac figura alteram propositionem esse falsam indiffe
renter, quæcūq; sit illa. Quod patet ex hoc, ꝙ supponatur. a.
per se & immediate prædicari de. b. quicquid est in omni. a. est
in omni. b. sicut omne, quod vr̃ prędicat de animali, prædica
tur uniuersaliter de homine. Si ergo accipiatur aliquod mediū
c. quod vniuersaliter prædicetur de. a. vt si dicamus omne ani
mal est viuum, & vniuersaliter remoueatur. a. b. vt si dicamus
nullus homo est viuus, patet ꝙ. a. c. quæ est maior propositio
erit vera: sed. b. c. quæ est minor, erit falsa. Et similiter probat
ꝙ econuerso contingit maiorem esse falsam. Nō enim potest
esse ꝙ aliquid vniuersaliter remoueatur. a. b. & vniuersaliter p̄
dicetur de. a. terminis sic se habentibus. Dictum est enim, ꝙ si
aliquid est in. a. vniuersaliter: sequitur ꝙ sit in b. Si ergo aliqd
remoueatur. a b. vniuersaliter: non potest esse, ꝙ vniuersali-
ter prædicetur de. a. Sicut, ꝙ vniuersaliter remoueatur ab ho
mine, non potest vniuersaliter prædicari de animali. Si ergo
B accipiatur aliquid, quod vniuersaliter remoueatur ab homi-
ne, puta irrationale, & dicatur sic, omne animal est irrationa-
le, nullus homo est irrationalis, sequitur ꝙ minor propositio
est vera, & maior falsa. Sed in his terminis, maior propositio
non est totaliter falsa. Potest autem accipi terminos in quo sit
totaliter falsa, puta si accipiamus inanimatum pro medio.
Deinde, cum dicit.
ARgi. *Idem utiq; fiet, & si uersus maius extremum, propositionē*
negatiuam posueris. Quod enim nulli competit. a. id etiam nul
li competit. b. Si igitur. c. nulli quidem. a. cuilibet uero. b. com-
petere dixeris: a. c. quidem propositio erit uera, altera uero fal
sa. Rursus si id quod. b. cuilibet inest, nulli competere dixeris a.
falsam tum efficies propositionem. Necesse est enim si. b. cuilibet
inest: et. a. cuidam competat. Si igitur huiuscemodi sumptum c.
nulli quidem. a. cuilibet uero. b. dicatur competere: erit. c b. qui
dem uera. a c. autem falsa. Patet igitur ex utrisq; falsis, & ex
altera tātum, circa propositiones indiuiduas ratiocinationem
C *fieri falsam posse.*
ANct. *Similiter autem fit transposito priuatiuo. Quod enim in nul*
lo est. a. neq; in. b. ullo erit. Si igitur accipiatur. c. in toto quidē
a. non esse, in. b. autem toto esse, quæ quidem est. a. c. propositio
uera est, altera autem falsa. Et iterum quod in omni. b. est, in
nullo accipere. a. non esse, falsum est, Necesse est enim si in omni
b. est: & in quodam. a. esse. Si igitur accipiatur in omni quidem
b. esse c. in. a. autem nullo, quæ quidem est. b c. uera erit, quæ au
tem est. c. a. falsa. Manifestum igitur est q utrisq; falsis, & alte
ra tantum, erit syllogismus deceptiuus in indiuiduis.

Ostendit idem in primo modo secundæ figuræ, in quo ma-
ior est negatiua. Manifestum est enim ꝙ prædictis terminis. c.
a. &. b. sic se habentibus, vt dictum est quod vniuersaliter re-
D mouetur ab. a. non poterit esse in nullo. b. Si ergo accipiatur
c. medium, quod vniuersaliter remouetur ab. a. & vniuersali-
ter prędicetur de b. erit maior vera & minor falsa. Puta si sint
isti termini, inanimatum, animal, homo. Et similiter ostēdit, ꝙ
potest esse minor vera & maior falsa. Manifestum est. n. secun
dum prædicta, ꝙ id, quod vniuersaliter prædicatur de. b. non
remouetur vniuersaliter ab omni. a. quia quod vniuersaliter
prædicatur de. b. ad minus oportet in quodam. a. esse. Si ergo
accipiatur. c. medium, quod vniuersaliter prædicetur de. b. pu
ta rationale vel viuum, & vniuersaliter negetur de. a. minor
propositio erit vera. s. omnis homo est rationale vel viuum.
Maior autem, nullum animal est rationale, est falsa in parte.
Nullum animal est viuum, est falsa in toto. Deinde epilogan-
do concludit, quòd syllogismus deceptiuus potest fieri in im-
mediatis, vtrisque propositionibus existentibus falsis, vel al-
tera tantum.
ARgi. *Sed cum propositiones affirmatiuæ uel negatiuæ medio non*
uacantes falso per medium proprium concluduntur, fieri non
potest, ut propositiones ambæ falsæ sumantur: sed ea tantum E
sumitur falsa, quæ est uersus extremum maius. Atq; proprium
id medium dico, per quod fit ea ratiocinatio, quæ opponitur fal
sæ. A. namq; per. c. medium competat ipsi. b. Cum igitur. c. b.
propositionem affirmatiuam oporteat sumi, si prima in figura
ratiocinatio fieri debeat, patet hanc quidem perpetuo uerā es-
se, non enim ipsam uertere licet. a. c. autem esse falsam.
In his autem, quæ non indiuidua sunt, cum quidem per pro- ANct.
prium medium fiat falsitatis syllogismus non possibile est utras
q; falsas esse propositiones: sed solum quæ est ante maius ulti-
mum. Dico autem proprium medium, per quod fit cōtradictio
nis syllogismus. Sit enim. a. in. b. per medium. c. Quoniam igi-
tur necesse est quæ est. c. b. affirmatiuam accipi syllogismo fa-
cto, manifestum est quòd semper hæc est uera, non enim conuer
titur, sed quæ est. a. c. falsa. Hac enim conuersa econtrario fiet
syllogismus.

LECTIO. XXIX. F

POSTQVAM Philosophus ostēdit, quomo
do syllogismus ignorantiæ fit in propositioni
bus immediatis: hic ostendit, quomodo fit in p
positionibus mediata. Et primo, quo modo cō
cludatur propositio negatiua falsa, quæ oppo-
nitur affirmatiuæ veræ. Secundo, quo modo
concludatur affirmatiua falsa, quæ opponitur negatiuæ, veræ
ibi { Si vero sit affirmatiuus. } Circa primum duo facit. Pri-
mo ostendit hoc in prima figura. Secundo in secūda, ibi { Sed
per mediam figuram. } Circa primum tria facit. Primo osten
dit, quomodo fit syllogismus ignorantiæ in propositionibus
mediatis, per medium proprium. Secundo, quomodo fit per
medium quidem non proprium, sed tamen simile habitudinē
habens ad terminos, sicut medium proprium: ibi { Similiter
autem est & si ex alia ordinatione. } Tertio ostendit quomo-
do fit prædictos syllogismus per medium extraneum: ibi { Si
vero non per proprium medium. } Dicit ergo primo. ꝙ quā G
do syllogismus concludens falsum, fit in propositionibus, quę
non sunt indiuiduæ. i. immediatæ, si accipiatur proprium me-
dium, vnde fit syllogismus, non potest esse vtrasq; propositio
nes esse falsas, sed solum maiorem. Et exponit, quid nominet
proprium medium. Ex quo enim propositio, cuius contraria
syllogizatur est mediata, oportet ꝙ prædicatum syllogizetur
de subiecto per aliquod medium. Potest ergo illud idem me-
dium accipi ad concludendum oppositum, puta, hæc est pro-
positio mediata, omnis triangulus habet tres angulos ęquales
duobus rectis. Medium autem per quod syllogizatur prædica
tum de subiecto est figura habens triangulum extrinsecum,
æqualem duobus intrinsecis sibi oppositis. Si ergo volumus p
bare, ꝙ nullus triangulus habet tres angulos æquales duobus
rectis, per idem medium, erit syllogismus falsitatis per pro
prium medium. Et ideo dicit, ꝙ medium proprium est, per qđ
fit syllogismos contradictionis. i. ad oppositum: puta in prædi
cto exemplo. Sit. a. triangulus, habere tres. b. medium. c. sit fi- H
gura talis. In prima autem figura, necesse est minorem esse af
firmatiuam & ideo oportet, ꝙ illa, quæ erat minor in syllogis
mo vero, maneat nō econuersa nec transmutata in suam op-
positam, in syllogismo falsitatis. Vnde oportet, ꝙ semper sit
uera. Sed maior propositio veri syllogismi cōuertitur in nega
tiuam cōtrariam, & ideo oportet, ꝙ maior sit falsa. Puta si di
camus nulla figura habens &c. habet tres &c. omnis triangu-
lus est figura &c. Deinde, cum dicit.
Idem efficietur, & si medium alia ex serie fuerit sumptum, ARgl.
ceu. d. si in toto sit. a. et de omni. b. prædicetur. Etenim. d. b. qui
dem intacta maneat propositio: altera uero uertatur necesse est.
Quibus efficitur, ut illa quidem perpetuo uera, hæc autem sem
per falsa sumatur. Atq; talis error concurrit cum eo, qui per
medium efficitur proprium, ac fere idem est.
Similiter autem est, & si ex alia ordinatione accipiatur me ANct.

I *dium, ut. d. quamuis in toto. a. sit: et de. b. prædicetur omni. Necesse enim est quæ quidem. b. d. propositionem manere: alteram autem conuerti. Quare hæc quidem semper uera, illa uero semper falsa. Et fere huiusmodi deceptio eadem est ei, quæ fit per proprium medium.*

Ostendit, quo modo fit prædictus syllogismus per medium extraneum & non proprium, sed simile proprio. Et dicit, q si militer syllogizabitur, si medium accipiatur ex alia ordinatio ne. Puta si. a. demonstretur de. b. per. c. & accipiamus in syllogismo falsitatis medium non. c. sed. d. etiā tamen q. d. etiā contineatur sub. a. vniuersaliter, & prædicetur vniuersaliter de. b. puta, si accipiamus pro medio figuram contentam tribus lineis rectis. Quia hic etiam necesse est minorem propositionē. c. d. b. manere, sicut erat in syllogismo concludente verum, quamuis per proprium medium. Maiorem autem propositionem necesse est transmutari in contrariam: & ideo semper minor erit vera, & maior semper erit falsa. Et quantum ad modum arguendi: ista deceptio est similis ei, quæ fit per proprium medium. Deinde, cum dicit.

K

ARgi. *Si uero non per medium proprium extruitur ratiocinatio, cum hoc tale est, ut ipsi quidem subijciatur. a. de nullo uero dicatur. b. tum ambas propositiones falsas esse necesse est. Etenim modo contrario sunt sumendæ, si ratiocinatio fieri debeat. At si hoc modo sumantur, ambæ sane uertentur in falsas: ueluti si. a. quidem cuilibet insit. d. ipsum aut. d. nulli competat. b. His. n. uersis ratiocinatio fiet: & ambæ propositiones erunt, ut diximus, falsæ. Cum uero medium, ceu. d. non subijcitur ipsi. a. tum u. d. quidem propositio erit uera, quia. d. non erat in. a. d. b. uero falsa: quoniam si esset uera, conclusio etiam esset uera. At erat falsa.*

ANti. *Si uero nō per proprium medium fiat syllogismus, cum quidem sub. a. sit medium, in. b. autem nullo est: necesse est utrasque falsas esse. Recipiendæ enim utique econtrario sunt: quàm se habent, propositiones, si debet syllogismus fieri. Sic enim acceptis utræq; fiunt falsæ: ut si. a. quidem in toto. d. d. autem in nullo. b. Conuersis enim his, syllogismus quidem erit: & utræque propositiones falsæ. Cum uero non sit sub. a. medium, ut. d. quæ quidem est. a. d. uera erit, quæ uero est. d. b. falsa: quia si esset uera, & conclusio esset uera. Sed erat falsa.* L

Ostendit, quo modo fit syllogismus falsitatis per mediū extraneum & dissimile proprio. Potest autem hoc modo mediū accipi, vt contineatur vniuersaliter sub. a. & de nullo. b. prædicetur. Et in hoc casu oportebit, vtrasq; propositiones esse, falsas quia oportebit ad hoc, q fiat syllogismus in prima figura, accipere propositiones econtrario, vt. s. accipiamus maiorem negatiuam, & dicamus, nullum. d. est. a. & minorem affirmatiuam, & dicamus, omne. b. est. d. & sic patet vtrasq; esse falsas. Et hæc, quidem habitudo terminorum inueniri non potest in conuertibilibus, sicut in subiecto, & passione, quæ per aliquod

M medium de subiecto concluditur. Manifestum est enim q non potest accipi aliquid, de quo passio vniuersaliter prædicetur, quod a subiecto vniuersaliter remoueatur. Sed hæc habitudo potest inueniri, quando propositio est mediata, ex hoc q superius genus vel passio superioris generis prædicatur de vltima specie. Puta si dicamus, omnis homo est viuus: Viuum enim potest concludi de homine, per medium, quod est animal. Si ergo accipiamus aliquid de quo uiuum uniuersaliter prædicetur, sicut est oliua, quæ vere remouetur ab homine uniuersaliter, erit habitudo terminorum, quā quærimus. Hæc enim erit falsa, nulla oliua est viua, & minor erit similiter falsa, ois homo est oliua, & similiter conclusio erit falsa, nullus homo est viuus, quod est contrarium propositioni veræ mediatæ. Contingit etiam maiorem esse veram, & minorem esse falsam. Puta si accipiamus pro medio, aliquid quod non cōtineatur sub. a. puta lapidem. Tunc enim maior, quæ est. a. b. erit vera. s. nullus lapis est viuens, quia lapis non continetur sub viuo: sed minor erit falsa. s. omnis homo est lapis. Si enim esset hæc vera, prima existente falsa, sequeretur, q conclusio esset uera, cū tamen dictum sit, q sit falsa. Non autem potest esse econuerso, q minor sit vera si sit medium extraneum, quia mediū ex traneum non poterit uniuersaliter prædicari de. b. Oportet autem semper minorem affirmatiuam accipere in prima figura. Deinde, cum dicit. N Minor i prima fig.

ARgi. *Cum autem per mediam figuram fit error, tūc fieri nequit, ut ambæ propositiones totæ falsæ sumantur. Nam cum. b. subijcitur ipsi. a. fieri non potest, ut quicquam unquam alteri cuilibet, alteri nulli competat: sicut & antea diximus. Altera tamē propositio falsa, et utrauis etiam sumi potest. Nam si. c. tam a. quàm. b. cuilibet inest, si idipsum cuilibet, quidem. a. nulli uero b. competere dixeris. a. c. quidem erit uera, altera uero falsa: Rursus si ipsum. c. nulli quidem. a. cuilibet uero, b. competere dixeris. c. b. quidem erit uera. a. c. autem falsa. Si igitur deceptionis ratiocinatio fit negatiua: dictum est quando, & ex quibus ipsa deceptio erit.*

O

A Nti. *Sed per mediam figuram facta deceptione, utrasq; quidem non contingit falsas esse propositiones totas. Cum enim sit. b. quidem sub. a. nihil contingit in hoc omni quidem, in illo autem nullo modo esse, sicut dictum est prius. Altera uero falsa potest esse, & quæ unq; contingit. Si enim. c. & in. a. & in. b. est, si accipiatur. c. in. a. quidem esse, in. b. uero non esse, quæ quidem est a. c. uera erit: altera autem falsa. Iterum autem si in. b. quidem accipiatur. c. esse, in. a. autem nullo, quæ quidem est. c. b. uera erit, altera autem falsa. Si quidem igitur sit priuatiuus deceptionis syllogismus: dictum est quando, & per quæ erit deceptio.*

Ostendit, quo modo fit syllogismus ignorantiæ negatiuus in secunda figura, q vtraq; propositio sit falsa totaliter. Si enī debeat concludi hæc falsa, nullum. b. est. a. contraria ueræ, oportet q a. vniuersaliter prædicetur de. b. Vnde non poterit aliquid inueniri, quod vniuersaliter prædicetur de vno, & vniuersaliter negetur de altero, sicut supra dictum est, cū agebatur de syllogismo ignorantiæ in immediatis. Potest tamen altera tantum esse totaliter falsa, quæcūq; sit illa. Et manifestat primo, in secundo modo secūdæ figuræ, in quo maior est affirmatiua, & minor negatiua. Sit ergo medium, sic se habens ad extrema, vt vniuersaliter prædicetur de vtroq;, sicut vniuersaliter viuum de animali prædicatur, & de homine. Si ergo accipiatur maior affirmatiua vt dicamus, omne animal est viuum, & accipiatur minor negatiua, vt dicatur, nullus homo est viuus, maior erit vera & minor falsa, & conclusio falsa. Similiter etiam si accipiamus in primo modo secundæ figuræ maiorem negatiuam, vt si dicamus nullum animal est viuum, & minorem affirmatiuam, vt dicamus, omnis homo est uiuus erit maior falsa, & minor vera, & conclusio falsa. Et his dictis, epilogando concludit dictum esse, quando, & per quæ possit fieri deceptio, si syllogismus deceptiuus sit priuatiuus. Deinde, cum dicit. P Loc. pos.

Q

ARgi. *Sed si affirmatiua sit, cum per medium quidē extruitur proprium: fieri non potest, ut ambæ propositiones sint falsæ. Necesse est enim intacta maneat ipsa. c. b. si ratiocinatio fieri debeat, quemadmodum & antea diximus. Quare semper erit. a. c. pro positio falsa. Hæc est enim ea, quæ uertitur.*

ANti. *Si uero sit affirmatiuus, tunc quidem per proprium mediū impossibile utrasq; esse falsas. Necesse enim est quæ est. b. c. manere: si quidem erit syllogismus, sicut dictum est prius. Quare. a c. semper erit falsa. Hæc enim est conuersa.*

Ostendit, quo modo fiat affirmatiuus syllogismus deceptionis in propositionibus mediatis. Et primo, quando fit per proprium mediom. Secundo, quando fit per mediū simile proprio ibi. { Similiter autem & si ex alio &c. } Tertio, quādo fit per medium extraneum: ibi { Cum vero fit per non proprium. } Dicit ergo primo, q si fiat syllogismus deceptionis affirmatiuus in propositionibus mediatis, si accipiatur proprium medium,

A dium, vt supra expositum est, impossibile est, ꝙ vtraq; sit falsa. Quia cum talis syllogismus non possit fieri nisi in prima figura, vtraq; existente affirmatiua, necesse est, ꝙ minor propositio maneat hoc modo, sicut erat in vero syllogismo. Vnde oportebit maiorem propositionem esse mutatam. s. de negatiua in affirmatiuam, & oportebit ꝙ sit falsa. Puta si velimus concludere, ꝙ omnis homo sit quantitas, quod est cõtrarium huic, nullus hõ est quantitas, cuius proprium medium est substantia, accipiamus istam falsam, omnis substantia est quãtitas & hanc veram, omnis hõ est substantia. Deinde cum dicit.

ARgi. *Idem efficietur, & si ex alia serie medium ipsum sumatur, sicut & in errore diximus negatiuo. Et enim, d b, propositio maneat, a, d, uertatur necesse est. Atque hic error conuenit cum priore.*

A Nti. *Similiter autem & si ex alia ordinatione accipiatur mediũ: sicut dictum est et in priuatiua deceptione. Necesse est enim quæ quidem est, d, b, manere, quæ uero est, a, d, conuerti. Et hæc deceptio est eadem priori.*

B Ostendit, quo modo fit syllogismus ignorantię, quando accipitur medium non proprium, quod nõ sit eiusdem ordinis, sed ex alia coordinatione. Puta si diceremus. Omne agens est q̃titas, omnis homo est agens, ergo omnis homo est quantitas. Oportet enim minorem manere, maiorem autem mutari de negatiua in affirmatiuam. Vnde & hæc deceptio similis est priori deceptioni, sicut dicebatur in syllogismo priuatiuo. Deinde, cum dicit.

ARgi. *Sed cum non per proprium ratiocinatio conficitur medium: si, d, quidem collocatur sub, a, propositio quidem, a d, erit uera d, b, autem falsa. Fieri namq; potest: ut, a, cuidam insit, cuidam non insit: quorum neutrum sub altero collocatur. Sin uero, d, non subijcitur ipsi, a, tum, a d, quidem semper est falsa: quippe affirmatiuam eam esse oporteat, d, b, uero fieri potest ut nunc uera, nunc falsa sumatur. Nihil enim uetat: ut, a, quidem nulli d, competat, d, uero cuilibet insit, b. Animal enim nulli scientiæ*
C *competit. At scientia musicæ cuilibet inest. Neq; rursus prohibet quicquam, ut neque, a, cuiquam, d, neque, d, cuiquam insit, b. Patet igitur fieri posse, ut ambæ atque altera sit falsa: cum medium non collocatur sub a. Perspicuum igitur est, quot modis per ratiocinationem error, & per quæ fieri potest circa propositiones uacantes medio, & item eas, quæ demonstrari possunt.*

ANti. Vide in uno. *Cum uero sit non per proprium, si quidem sit, d, sub, a: hæc quidem erit uera, altera autem falsa. Potest enim, a, in pluribus esse, quæ non sunt subinuicem. Si uero non sit, d, sub, a, hæc quidem semper manifestum est, quoniam erit falsa: affirmatiua enim accipitur. Quæ uero ist, d, b, contingit ueram & falsam. Nihil enim prohibet, a, quidem in, d, nullo esse, d, autem in om-*
D *ni, b, ut animal, scientia, musica. Non autem iterum neque, a, in nullo, d, neque, d, in nullo, b. Manifestum igitur est, quoniam cum non sit medium sub, a, & utræq; possunt falsæ esse, & quæcunque contingit. Quot quidem igitur modis, & per quæ possunt fieri per syllogismum deceptiones, & in his, quæ sunt sine medio, & in his, quæ sunt per demonstrationem manifestum est.*

Ostendit quomodo fiat syllogismus deceptionis affirmatiuus per medium extraneum, & dicit ꝙ si accipiatur tale medium extraneum, quod contineatur sub maiori extremitate, tunc maior erit vera, & minor falsa. Potest enim. a. quæ est maior extremitas, de pluribus vniuersaliter prædicari, quæ non sunt subinuicem: puta habitus de grammatica & virtute. Hæc enim est mediata, nulla grammatica est virtus. Possumus ergo concludere contrarium huius. s. omnis grammatica est virtus per aliquod medium quod contineatur sub virtute, & tũc maior erit vera, & minor falsa. Puta si dicamus, omnis temperan- E
tia est virtus, omnis grammatica est temperantia, ergo omnis grammatica est uirtus. Si vero accipiatur aliquod medium qđ non sit sub maiori extremo, maior semper erit falsa, quia accipitur affirmatiua. Sed minorem contingit esse cum hac quandoq; quidem falsam, & tunc ambæ erunt falsæ, puta si dicamus: omnis albedo est virtus: omnis grammatica est albedo, ergo &c. Quandoq; autem potest esse vera. Nihil enim prohibet sic se habentibus terminis, ꝙ. a. remoueatur ab omni. d. &. d. sit in omni, b. Sicut est in terminis his, animal, sciẽtia, musica. Animal enim quod est maior extremitas remouetur vniuersaliter ab omni scientia: vnde hæc, quę sumitur vt maior in syllogismo ignorantiæ: omnis scientia est animal, est falsa. Minor vero. s. omnis musica est scientia, est vera, sed cõclusio fiat contraria negatiuæ veræ mediatæ. Contingit etiam ꝙ. a. sit in nullo. d. &. d. in nullo. b. vt dictum est. Sic igitur patet ꝙ quando medium non continetur sub maiori extremitate possunt esse vtræq; falsæ, & altera earum quæcũq; contingit, quia maior & minor potest esse falsa, maior autem non potest esse vera, sic se habentibus terminis, vt supra dictum est. Vltimo F
autem epilogando concludit manifestũ esse ex prædictis quot modis, & per quas propositiones veras vel falsas, possunt fieri deceptiones per syllogismum, tam in propositionibus immediatis, quàm in propositionibus mediatis, quæ demonstratione probantur.

Manifestum est etiam si sensus quispiam defuerit, necessario & scientiam aliquam deesse, quam quidem consequi non possumus. ARgi.

Manifestum autem est, & si aliquis sensus defecerit, necesse est & sciẽtiam aliquam deficere: quam impossibile est accipere. ANti. T.c. 33

LECTIO. XXX.

POSTQVAM Philosophos determinauit de ignorantia dispositionis, quæ fit per syllogismum: hic determinat de ignorantia simplicis negationis quæ fit absq; syllogismo. Et primo ostendit in quibus habeatur talis ignorantia ex necessitate. Secundo probat ꝓpositum: G
ibi { Siquidem addiscimus &c. } Dicit ergo primo quòd si alicui deficiat aliquis sensus, puta visus, aut auditus: necesse est quòd deficiat ei scientia propriorum sensibilium illius sensus. Puta si coi deficit sensus visus, necesse est ꝙ deficiat ei scientia de coloribus. Et sic habebit ignorantiam negationis de coloribus, omnino ignorans colorem. Sed hoc intelligendum est quando nunquam habuit sensum visus, sicut patet in cæco nato. Si quis enim amittat visum prius habitũ, non oportet propter hoc ꝙ careat sciẽtia colorum, qa ex his, quæ prius sensit remanet in eo colorum memoria. Contingit autem de aliquibus rebus haberi ignorantiam negationis, quę tamẽ cognosci possunt per sensum quem habemus, sicut si aliquis habens visum semper fuisset in tenebris careret quidem scientia colorum: sed non ex necessitate, quia posset accipere sentiendo colores, quod non contingit in eo, qui caret sensu visus. Et ideo addit ꝙ impossibile est accipere, quia videlicet H Cur dix impossibile est accipere.
ille, qui caret potentia visiua, nõ potest etiam percipere cognitionem colorum. Deinde, cum dicit.

Siquidem discimus, uel inductione, uel demonstratione. Est autem demonstratio quidem ex uniuersalibus, inductio uero ex particularibus. Fieri uero non potest ut uniuersalia percipiantur, nisi per inductionem, quoniam & ea, quæ abstracta dicuntur, erunt per inductionem nota, si quis nota uoluerit facere, inesse inquam nonnulli generi cuique, & si non separabilia sunt & unumquodque est tale. Inductionem autem eum, qui sensu caret, conficere: unum eorum esse constat, quæ nullo pacto fieri possunt. Ipsorum namq; singularium est ipse sensus. Non enim fieri potest, ut ipsorum accipiatur scientia. Neque enim ex uniuersalibus absque inductione: neque per inductionem sine ui sentiendi. ARgi.

I ANti. Vide in annot. *Siquidem addiscimus, aut per inductionem, aut per demonstrationem. Est autem demonstratio quidem ex uniuersalibus, inductio autem ex his, quæ sunt secundum partem. Impossibile est autem uniuersalia speculari, nisi per inductionem: quoniã, & quæ ex abstractione dicuntur, est per inductiones nota facere, quia insunt in unoquoq; genere quædam, & si non separabilia sint secundum quòd huiusmodi unumquodque est. inducere autem non habentes sensum impossibile est. Singularium sensus est enim. Non enim contingit accipere ipsorum scientiam. Neq; enim ex uniuersalibus est sine inductione, neq; per inductionem sine sensu.*

Probat propositum per hoc ꝙ duplex est modus acquirendi scientiam. Vnus quidem per demõstrationem, alius autem per inductionem, quod etiam in principio huius libri positum
Lec.1. est. Differunt autem hi duo modi, quia demonstratio procedit ex vniuersalibus. Inductio autem procedit ex particularibus. Si ergo vniuersalia ex quibus procedit demõstratio, cognosci possent absq; inductione, sequeretur ꝙ homo posset accipere
K scientiam eorum quorum non habet sensum. Sed impossibile est vniuersalia speculari absq; inductione. Et hoc quidem in rebus sensibilibus est magis manifestum, quia in eis per experiẽtiam quam habemus circa singularia sensibilia, accipimus no-
Lec.1. exp.6. titiam vniuersalem, sicut manifestatur in. 1. Meta. Sed maxime videtur hoc dubium in his, quæ dicuntur secundum abstractionem sicut in mathematicis. Cum enim experientia a sensu
Circa principium. ortum habeat, vt dicitur in. 1. Meta videtur ꝙ hoc locum nõ habeat in his, quæ sunt abstracta a materia sensibili. Et ideo ad excludendum dicit ꝙ etiam ea, quæ dicuntur secũdum abstractionem, contingit nota facere per inductionem: quia in vnoquoq; genere abstractorum sunt quædam particularia quę nõ sunt separabilia a materia sensibili, secundum ꝙ unumquodq; eorum est hoc. Quamuis enim linea secundum abstractionem dicatur linea in communi, tamen hæc linea quæ est in materia
L sensibili, inquantum est indiuiduata, abstrahi non potest, qa indiuiduatio eius est ex hac materia. Non autem manifestantur nobis principia abstractorum, ex quibus demonstrationes in eis procedunt, nisi ex particularibus aliquibus, quæ sensu percipimus. Puta ex hoc quod videmus aliquod totum singulare sensibile, inducimur ad cognoscendum quid est totum & pars & cognoscimus ꝙ omne totum est maius sua parte considerãdo hoc in pluribus. Si igitur vniuersalia ex quibus demonstratio procedit, nõ sunt nobis nota, nisi per inductionem. Homines autem carentes sensu aliquo non possunt inductionem facere de singularibus pertinentibus ad sensum illum, quia singularium ex quibus procedit inductio, est solum cognitio sensus. Vnde oportet ꝙ omnino sint huiusmodi singularia ignota, quia non contingit, ꝙ aliquis carens sensu accipiat talium singularium scientiam, quia neq; ex vniuersalibus potest demõstrare sine inductione: per quam vniuersalia cognoscantur, vt dictum est, neq; per inductionem potest aliquid cognosci sine sensu, qui est singularium, ex quibus procedit inductio. Est
M autem considerandum ꝙ per verba Philosophi, quæ hic inducuntur, excluditur duplex positio. Prima quidem est positio
Opi. Platonis falsa. Platonis, qui ponebat ꝙ nos habebamus scientiam de rebus per species participatas ab ideis. Quod si esset verum vniuersalia fierent nobis nota absq; inductione, & ita possemus acquirere scientiam eorum, quorum sensum non habemus. Vnde & hoc argumento vtitur Arist. contra Platonem in fine pri-
Lec. ult. t.c 49. Opi. alia falsa. mi Meta. Secunda est positio dicentium ꝙ possumus in hac uita cognoscere substantias separatas, intelligendo quidditates earum, quæ tamen per sensibilia quæ cognoscimus, quę ab eis omnimode transcenduntur cognosci non possunt. Vnde si ipsæ cognoscerentur secundum suas essentias: sequeretur ꝙ aliqua cognoscerentur absq; inductione & sensu: quod philosophus hic negat, etiam de abstractis.

quod scientia nõ ponit acquiri sine sensibus.

ARgl. *Omnis autem ratiocinatio tribus ex terminis constat. Atq; alia est affirmatiua, quæ quidem ostendere potest. a. competere ipsi. c. ex eo, quia. a. competit ipsi. b. & . b. competit ipsi. c. alia est negatiua: quæ quidem alteram propositionẽ habet affirmatiuam, alteram negatiuam.* N

Est autem omnis syllogismus per tres terminos. Et hoc quidem demonstrare possibile est: quoniam est a. in. c. propter id qđ est in. b. & hoc in. c. Sed priuatiuus est alteram quidem propositionem habens quoniam est aliud in alio: alteram autem quoniam non est. ANti. T.c 34.

LECTIO. XXXI.

POSTQVAM Philosophus determinauit de syllogismo demonstratiuo, ostendẽs ex quibus & qualibus procedat, & in qua figura demonstrationes fieri possunt: hic inquirit, verũ demonstrationes possint in infinitum procedere. Et primo mouet quæstionem. Secũdo determinat eam: ibi { Quod quidem igitur nõ cõtingit media &c. } Circa primum duo facit. Primo præmittit quædam antecedentia: quæ sunt necessaria ad intellectum qõnis. Secundo mouet quæstionem: ibi { Sic igitur c. huiusmodi &c. } Circa primum duo facit. Primo præmittit de forma syllogistica, quã oportet in demonstrationibus obseruare. Secundo resumit qualis debeat esse demonstrationis materia: ibi { Manifestum igitur est ꝙ principia. } Circa primum tria tãgit. Quorum primum est commune omni syllogismo. s. ꝙ omnis syllogismus est per tres terminos: vt manifestum est in libro Priorum. Secundum autem pertinet ad syllogismum affirmatiuum: cuius forma talis est, ꝙ concludit a. esse in. c propter id quod. a. est in. b. & . b. est in. c. & hæc est forma syllogistica in prima figura, in qua sola potest cõcludi affirmatiua uniuersalis: quæ maxime quæritur in demonstrationibus. Tertiũ est, quod pertinet ad syllogismum negatiuum, qui de necessitate vnam propositionem habet affirmatiuam, aliam autem negatiuam, differenter tamen in prima figura, & in secunda: vt patet per ea, quæ in libro Priorum sunt ostensa. Deinde, cum dicit. Le. seq. O Lib. 2. c. 3. Secundũ Primo Priorum c. 25.

ARgl. *Patet igitur hæc esse principia: & ea, quæ suppositiones dicuntur. His enim sumptis necesse est demonstrare. a. per. b. medium: ipsi competere. c. Et rursus. a. per medium aliud: ipsi inesse. b. Et item. b. per aliud quippiam, ipsi competere. c.* P

Manifestum igitur est ꝙ principia, & dictæ suppositiones hæ sunt. Accipientes enim hoc, sic necesse est demõstrare: ut quia a. sit in. c. per. b. Iterum autem quia. a. sit in b. per aliud mediũ, & ꝙ. b. sit in. c. similiter. A Nti.

Resumit quæ sit materia demonstrationũ. Et circa hoc tria facit. Primo enim proponit materiam. Secundo ostendit differẽtiam huius materiæ ad materiam syllogismi dialectici: ibi { Secundum quidem igitur opinationem. } Tertio differentiam positam manifestat: ibi { Habet autem sic se. } Dicit ergo primo ꝙ cum syllogismus habeat tres terminos, ex qbus formantur duæ propositiones cõcludentes tertiam: manifestum est ꝙ hæ propositiones, ex quibus proceditur in syllogismo demonstratiuo secundum formam prędictam, sunt principia, Q & suppositiones, de quibus in præcedentibus dictum est. Qui Lec. 5. enim accipit huiusmodi principia, sic demonstrat per ea, sicut expositum est in forma syllogistica, vt. s. quia. a. sit in. c. probatur per b. & si propositio. a. b. sit iterum mediata, ꝙ. a. sit in b. demonstratur per aliquod medium, & simile est si propositio minor. s. b. c. sit mediata. Deinde, cum dicit.

Si igitur probabiliter, solumq; differendi modo ratiocinari uolumus, id tantum, ut patet, considerandum est, si ratiocinatio, ex qua maxime probabilius, uerisimilibusque conficitur. Atq; si per, a. b. propositionem, quæ quidem, tametsi uere non uacat medio, uidetur tamen eodem uacare, ratiocinationem quispiam fecerit, his est, ut ad differentem pertinet, ratiocinatus. Sin uero non illo pacto, sed ad ueritatem ratiocinationes extruere libet: tum id considerandum est, ut ex hisce, quæ competunt, ratiocinatio semper conficiatur. Res autem ita se habet. ARgl.

Secundum quidem igitur opinionem syllogizantibus, & so- A Nti.

lum

A *lum dialectice: manifestum est q. hic solum intendendum sit, ex quibus contingit uerisimilis fiat syllogismus: quare & si est aliquod in ueritate eorum, quæ sunt. a. b. medium, uidetur autem non per hoc syllogizans, logizatus est dialectice. Ad ueritatem autem ex his, quæ sunt, oportet intendere.*

Ostendit quantum ad prædictã differentiam inter syllogismum demõstratiuum & syllogismum dialecticum, quia enim syllogismus dialecticus ad hoc tendit, vt opinationem faciat, hoc solum est de intentione dialectici, vt procedat ex his, quæ sunt maxime opinabilia, & hęc sunt ea, quæ videntur, vel pluribus, vel maxime sapientibus. Et ideo si dialectico in syllogizando occurrit aliqua propositio, quæ secundum rei veritatem habeat medium, per quod possit probari, sed tamen non videatur habere medium: sed propter sui probabilitatem videatur per se nota, hoc sufficit dialectico, nec inqrit aliud medium: licet propositio sit mediata, & ex illa syllogizans, sufficienter perficit dialecticum syllogismum. Sed syllogismus demonstratiuus ordinatur ad scientiam veritatis: ideo ad demõ- B strationem pertinet, vt procedat ex veris, quæ sunt secũdum rei veritatem immediata. Et si occurrit ei mediata propositio necesse est q. probet eam per medium proprium, quousq; deueniat ad immediata, nec est contentus probabilitate propositionis. Deinde, cum dicit.

ARgi. *Quoniam est id, quod de alio non per accidens prædicatur: atq; per accidens dico, ueluti cum dicimus, nõnunquam album illud hominem esse, non perinde dicentes, atq; cum dicimus hominem esse album. Homo namq;, qui non est aliud quicquam, est album. At album est homo: quia accidit hominis, ut sit album. Sunt igitur nonnulla talia, ut per se prædicentur.*

ANti. Vide in antio. *Habet autem se sic. Quoniam autem est quod ipsum quidem de alio prædicatur non secundum accidens. Dico autem secundum accidens. ut album aliquando illud dicimus hominem esse: non similiter dicentes & hominem album. Quod quidẽ enim cum nõ alterum aliquod sit, album est: album autem, quoniã accidit homini esse album. Sunt igitur quædam huiusmodi, quæ se-* C *cundum se prædicantur.*

Manifestat quod dixerat: dicens, q. hoc dictum est q. demõstrator ad veritatem his, quæ sunt procedit, sic se habet, vt dicetur. Inuenitur enim aliquid, quod de alio prædicatur, nõ secundum accidens, & exponit per affirmatiuam: dicens, quid p̃dicetur secundum accidens. Dupliciter enim aliquid prædicatur secundum accidens. Vno modo quando subiectum prædicatur de accidente, puta cum dicimus album est homo. Alio modo dissimiliter quando accidens prędicatur de subiecto, sicut cum dicitur homo est albus. Et differt hic modus a primo: quoniam hic, quando accidens prędicatur de subiecto, dicitur homo est albus, non quia aliquid alterũ sit album, sed quia ipse homo est albus: & tamen est propositio per accidens, quia album non conuenit homini secundum propriam rationem. Neq; enim ponitur in definitione eius, neq; econuerso. Sed qñ dicitur album est homo, non dicitur, quia esse hominem insit D albo: sed quia esse hominem inest subiecto albi, cui. s. accidit esse album. Vnde hic modus est magis remotus a prædicatione per se, q̃ prius. Sunt autem quædam quæ neutro istorũ modorum per accidens prædicantur, & ista dicuntur per se. Et talia sunt ex quibus demonstrator procedit. Sed hoc dialecticus non requirit, & ideo quæstio, quæ ita proponitur de huiusmodi quę per se prædicantur, non habet locum in syllogismis dialecticis: sed solum in syllogismo demonstratiuo. Deinde, cum dicit.

Dupliciter aliquid prędicatur secundum accidens.

ARgi. *Sit itaq;. c. tale, ut ipsum quidem nulli competat rei. b. autẽ huic cõpetat primo, ut non sit inter ipsa medium ullum, & rursus. d. ipsi. b. & e ipsi. d. & f. identidem ipsi competat. e. Quærendum est igitur si necesse est hoc stare: an fieri potest, ut in infinitum proficiscatur?*

A Nti. *Sit igitur. c. huiusmodi quod ipsum quidem non sit in alio: in hoc autem. b. sit primo, & non est aliud medium. Iterũ. f. in e. sit similiter & hoc in. b. nũquid igitur hic necesse est stare, aut* E *contingit in infinitum ire.*

Mouet quæstiones inceptas. Et circa hoc duo facit. Primo mouet quæstiones in quibus locum habet. Secundo ostẽdit in quibus locum non habent: ibi { Sed in conuertentibus &c. } Circa primum duo facit. Primo mouet quæstiones in demonstrationibus affirmatiuis. Secundo ostendit q. hæ quæstiones similiter locum habent in demonstrationibus negatiuis: ibi { Similiter autem dico & in priuatiuis. } Circa primum duo facit. Primo enim mouet quæstiones. Secundo ostendit ad quid huiusmodi quæstiones pertineãt. ibi { Est autẽ hoc intendere. } Circa primum mouet tres quæstiones secundum tres terminos syllogismi. Et primo mouet quęstionem maioris extremitatis: utrum sit abire in infinitum in ascendendo. Et in hac quęstione supponitur vltimum subiectum quod non prædicatur de alio, & alia prædicantur de ipso. Sit ergo hoc. c. & in. c. primo & immediate sic. b. & in. b. sit. e. quasi de eo vniuersaliter prædicatum, & iterum. f. sit in. e. similiter de eo vniuersaliter prędicatum. Est ergo quæstio vtrum iste ascensus alicubi stet, ita q. sit deuenire ad aliquid quod prædicetur de alijs vniuer- F saliter, & nihil aliud prædicetur de ipso. Aut hoc non sit necesse, sed contingat ascendere in infinitum. Secundo, ibi.

Mouet 3. qõnes. Pria q.

ARgi. *Rursus sit. a. quo de nihil per se prædicatur. Atq; hoc ipsi primo competat. b. & nulli priori medio cõpetat. Et. b. identidem ipsi. g. & g. ipsi f. & f. ipsi competat. e. Quærimus igitur utrum & huiusce profectionis sit necesse status, an sine modo sit semper abitio? Atq; hoc tantum ab illo differt, quod illud quidem est, fieri ne potest, ut quispiã si a tali incipiat, ut ipsum quidem non insit cuiquam, aliud autem de ipso dicatur uersus supera pergendo sine fine semper proficiscatur. Hoc autem est fieri ne potest, ut quispiã si incipiat ab eo, de quo nihil dicitur, ipsum uero de altero prædicatur pateq; in inferiora semp hoc pacto proficiscatur, nullusq; ei modus occurrat?*

ANti. *Et iterum si de. a. quidem nihil prædicatur per se. a. autem in. c. est primo, medium autem in nullo priori, & iterũ. e. sit in* G *. i. & hoc in. b. nunquid & in hoc stare necesse est, aut in hoc cõtingit in infinitum abire? Differt autem hoc a priori: quoniam hoc quidem est, nunquid contingit incepturum ab huiusmodi, q. in nullo est altero, sed aliud in illo, in sursum in infinitum abire alterum autem incepturum ab huiusmodi quod ipsum quidẽ de alio, de illo autem nihil prædicatur, in deorsum intendere, si cõtingit in infinitum ire?*

Scda. q. Mouet quæstionem ex parte minoris termini verum. s. sit ire in infinitum descendendo. Et in hac quæstione supponitur aliquod primum prædicatum vniuersale quod de alijs prædicetur, & nihil sit vniuersalius eo, quod prædicetur de eo. Sit ergo. a. tale q. nihil de eo prædicetur, sicut totum vniuersale de parte. a. vero de. c. prædicetur: & primo & immediate, &. e. de i. &. i. de. b. Est ergo quæstio utrum necesse sit hoc in. c. descendendo stare, aut contingat in infinitum ire? Et ostendit conse- H quenter differentiam harum duarum quæstionum, quia in prima quæstione quęrebatur, si aliquis incipiat a particularissimo subiecto, q. nulli inest per modum quo totum vniuersale est in parte, sed alia insunt ei, vtrum contingat procedere in infinitum ascendendo? Secunda vero quęstio est, si aliquis incipiat ab vniuersalissimo prædicato, quod prædicetur de alijs, sicut totum vniuersale de parte, & nihil hoc modo prædicatur de illo, vtrum contingat descendendo procedere in infinitum. Tertio, ibi.

Sensus a. q&. (Sensus 2. qõ.)

ARgi. *Præterea quærendum est, fieri ne potest, ut si extrema sint finita, ueluti si. a. competat ipsi. e. & inter ipsa sit medium. b. ac inter. a. &. b. medium etiam aliud cadat, & inter hæc rursus aliud, utrum & in his ipsis sit in infinitũ processio, an idipsum fieri nequeat?*

ANti. *Amplius media nunquid contingit infinita esse determinatis terminis. Dico autem, ut si. a. in. c. sit, medium autem ipsorum*

I *sit.b.ab ipso autem.b.ad.a.alterum: sed horum alia, nunquid & hoc in infinitum contingit abire, aut impossibile est?*

Tertia qō. Mouet tertiam quæstionem ex parte medij termini. Et in hac quæstione supponũtur duo extrema.s. vniuersalissimum prædicatum, & particularissimum subiectum, & quæritur cũ hoc, vtrum possunt esse infinita media: puta si.a. sit vniuersalissimum prædicatum, &.c. sit particularissimum subiectũ, & inter.a.&.c.sit medium.b. & inter.a.&.b.iterum sit aliquod, & similiter inter.b.&.c. & horum etiam mediorum sunt alia media, inter ipsa.s. & extrema, tam ascendendo, q̃ dscẽdendo.
Sũm.q. Est ergo quæstio utrum hoc possit procedere in infinitum, aut impossibile sit hoc. Deinde, cum dicit.

ARgl. *Idem est autem hoc considerare, & si demonstrationes in infinitum proficiscantur, & si sit cuiuslibet demonstratio, an ad utranq; partem finis occurat.*

ANci. Vide in anno. *Est autem hoc intendere idem esse, & si demonstrationes in infinitum ueniunt, & si est demonstratio omnis rei, aut adinuicem includantur.*

K Ostendit ad quid tendant huiusmodi quæstiones: In quo declaratur q̃ huiusmodi quæstiones pertinent ad materiam de qua nunc agitur.s.ad demonstrationes. Dicit ergo q̃ intendere acquisitionem veritatis in istis quæstionibus, idem est ac si quæratur, vtrum demonstrationes procedant in infinitũ vel ascendendo vel descendendo? Ascendendo quidem ita q̃ quælibet propositio ex qua demonstratio procedit sit demonstrabilis per aliam priorem demõstrationem, & hoc est quod subiungit, { & si demonstratio omnis }.i.cuiuslibet propositionis. Quod quidam existimantes, circa principia errauerunt, sicut dicitur in.4.Metaphy.
T.cõ 9. Lect 6. exp. 8. Descendẽdo autem si ex aliqua propositione demonstrata contingit iterum ad aliam demonstrationem posteriorem procedere. Et hoc est vnum membrũ dubitationis. Si demonstrationes in infinitum procedunt, vel descendendo vel ascendendo.
L Aliud autem membrum dubitationis est, si demonstrationes adinuicem terminantur: ita.s. q̃ vna demonstratio confirmetur per aliam ascendendo, & ex vna demonstratione procedat alia descendendo & hoc vsque ad aliquem terminum. Deinde, cum dicit.

ARgl. *Similiter & de ratiocinationibus negatiuis & propositionibus est dicendum: ueluti si.a.nulli.b.competat, aut illi primo non inest, aut est aliquod medium cui priori non inest: atq; si sit c.quod quidem cuilibet competit.b. Rursus.a.aut ipsi.e. primo, aut alij priori non inest quod quidem cuilibet competit.e. & in his enim, aut infinita sunt ea, quibus non inest prioribus ipsum.a.aut finita, modusq; tandem occurrit.*

ANti. *Similiter autem dico & in priuatiuis syllogismis: & propositionibus, ut si.a.non inest nulli.b.primo, aut aliquid infra: cui priori non inest.a.ut ipsi.i. quod est in omni.b. Et iterum hoc etiam in alio priori, ut si.e.est quod sit in omni.i. Et namq; in his, aut infinita sunt in quibus non inest prioribus, aut statur.*

M Ostendit q̃ prædictæ dubitationes habent locum etiam in demonstrationibus negatiuis, q̃a demonstratio negatiua oportet vtatur propositione affirmatiua: in qua subiectum conclusionis contineatur sub medio, & a quo prædicatum conclusionis remoueatur: secũdum ergo q̃ est ascensus & descensus in affirmatiuis, oportet q̃ sit ascensus & descensus in negatiuis syllogismis, & propositionibus: vtputa si conclusio demõstratiui syllogismi sit nullũ.e.est.a. & accipiatur sicut medium.b, a quo.a.remoueatur. Est ergo primo considerandum vtrum a.remoueatur a.b.primo siue immediate, aut sit aliud mediũ accipere a quo primo remoueatur.a.q̃ a.b.puta si prius remoueatur.a.b. id est quod oportet vniuersaliter prædicari de.b. & iterum erit cõsiderandum utrum.a.remoueatur ab aliquo per prius q̃ ab.i.s.a.c.quod prædicatur vniuersaliter de.i. Ita ergo & in his potest procedi in infinitum in remouendo, ut semper sit accipere a quo p̃ prius remoueatur: vel oportet alicubi stare. Deinde, cum dicit.

ARgl. *In his autem, quæ conuertuntur, res non se habet similiter. Non est enim in hisce, quæ mutuam suscipiunt prædicationem,* N *id de quo primo, uel ultimo prædicatur. Omnia namq; similiter hoc pacto se habent ad cuncta, siue sint ea infinita, quæ prædicantur de ipso, siue utraq; dubitata sint infinita, præter idipsum quod non sit ut similiter conuertantur, sed alterum per accidens, alterum uero natura.*

A Nti. Vide in anno. *Sed in conuertentibus non similiter se habet. Non enim est in æque prædicabilibus de quo primo prædicatur, aut ultimo. Omnia enim ad omnia sic similiter se habent, & si sint infinita de ipso prædicantia, utriq; sunt prædicta infinita, nisi similiter non contingat cõuerti: sed hoc quidem sicut accidens: illud uero sicut prædicamentum.*

Ostendit in quibus dictæ quæstiones locum non habeant: quia in his quæ æqualiter de se inuicem prædicantur, & cõuertuntur ad inuicem, non est accipere aliquod prius, & posterius, secundũ illum modum, quo prius dictum est a quo nõ conuertitur consequentia essendi, prout vniuersalia sunt priora: O
quia siue sint infinita prædicata, ita.s. q̃ procedatur in infinitũ in prædicando, siue sint infinita ex vtraq; parte.i.tam ex parte prædicati q̃ ex parte subiecti, omnia huiusmodi infinita similiter se habebunt ad omnia, quia quodlibet eorum poterit p̃dicari de quolibet, & subijci cuilibet conuertibilium: nisi solũ q̃ potest esse talis differentia, q̃ unum eorum prædicatur ve accidens, & aliud prædicatur vt prædicamentum: idest sicut formale prædicatum. Et hæc est differentia proprij, & definitionis: quorum vtrunque est conuertibile, & tamen definitio est prædicatum essentiale, & propter hoc est prius naturaliter proprio, quod est prædicatum accidentale. Et inde est q̃ in demonstrationibus vtuntur definitione quasi medio ad demõstrandum propriam passionem de subiecto. Dfia inter pro. pri & difini.

His hoc pacto dispositis, patet fieri nõ posse, ut media sint infinita, si prædicationes uersus superius, inferiusue proficiscantur ad statum. Atq; uersus quidem superius prædicationem eã dico, quæ pergit ad id, quod est magis uniuersale, uersus autem inferius, eam quæ ad particulare descendit. ARgl. P

Quod quidem igitur non contingit media infinita esse, si in sursum, & deorsum stent prædicamenta, manifestum est. Dico autem sursum quidem quod in uniuersale magis est, deorsum autem quod in particulare. ANti.

LECTIO. XXXII.

POSTQVAM Philosophus mouit quæstiones, hic incipit eas determinare, & diuidit in duas partes. In prima parte ostendit q̃ quarũdam dubitationum solutio reducitur ad solutionem aliarum. In secunda soluit dubitationem quantum ad illa in quibus per se & principaliter difficultas cõsistit: ibi { Quod autem in illis si logicæ &c. } Lectio. me. sq. Circa primum duo facit. Primo enim ostendit q̃ dubitatio quæ potest esse circa media reducitur ad dubitationem, quæ mouet de extremis, & ea soluta soluitur. Q
Secundo ostendit q̃ dubitatio, quæ est circa negatiuas demonstrationes, reducitur ad dubitationes, quæ est de affirmatiuis: ibi { Manifestum est autem in priuatiuis &c. } Circa primum tria facit. Primo proponit quod intendit. Secundo probat p̃positum: ibi { Si.n.a.prædicante &c. } Tertio excludit quandam obuiationem: ibi { Nec si aliquis dicat. } Dicit ergo primo q̃ manifestum est, si quis rationem sequentem cõsideret, q̃ non contingit esse media infinita, si prædicationes tam in sursum, q̃ in deorsum, stent in aliquibus terminis.s.in summo prædicato, & in infimo subiecto. Et exponit quid sit procedere prædicationes sursum, & deorsum, & dicit q̃ sursum ascẽditur, quando proceditur ad magis vniuersale de cuius ratiõe est quòd prædicet, deorsum proceditur, quando itur ad magis particulare, de cuius ratione est quòd subijcitur. Deinde, cum dicit.

ARgl. *Nam si cum.a.in.c.prædicatur, infinita sunt media, ceu,b. patet fieri posse, ut ab.a.uersus inferius in infinitum aliud de*

alio

A *alio prædicetur. Nam antea quàm accedatur ad. c. infinita media sunt: & . a. c. uersus superius infinita similiter sunt, antea q̃ ascendatur ad. a. Quare si hæc fieri nequeunt, fieri profecto nõ potest, ut inter. a. & . c. media sunt infinita.*

A Nti. *Si enim. a. prædicante de. c. infinita sunt media, in quibus est a. manifestum est q̃ contingit utiq;. Quare ab. a. in deorsum alterum de altero prædicari contingit in infinitum. Antequam enim in. c. ueniat infinita sunt media: & . a. c. in sursum infinita, antequam in. a. ueniat. Quare si hæc impoßibilia sunt, et ipsius a. & . c. impoßibile est infinita esse media.*

Ostendit propositum per hunc modum. Sit ita ꝙ. a. sit summum prædicatum, & . c. sit infimum subiectum, & sint infinita media quorum quodlibet vocetur. b. quia igitur erat primum prædicatum, prædicabitur de aliquo medio inferiori, & cum media sint infinita, sequitur ꝙ in infinitum procedit prædicatio in descendendo, quod est contra positum. Ponit enim ꝙ non descendebat prædicatio in infinitum. Similiter si incipiamus. a. c. quod est infimum subiectum, procedetur ascendendo in infinitum antequam perueniatur ad. a. quod etiam B est contrarium posito. Si ergo hęc sint impossibilia. s. ꝙ procedatur prædicando in infinitum sursum & deorsum, sequet ꝙ impossibile sit media esse infinita. Et ita patet ꝙ quæstio de infinitate mediorum reducitur ad quæstionem de infinitate extremorum. Deinde, cum dicit.

ARgi. *Neq; quicquam refert, si quispiam dicat alia quidem ipsorũ a. b. c. inter sese hærere, ut nihil prorsus sit inter ipsa. Alia uero non posse talia sumi. Quouis namq; medio. b. sumpto, ab hoc autem ad. a. aut ad. c. infinita, uel finita media erunt. Nihil igitur interest a quo nam primo sint infinita, siue statim, siue non statim. Nam ea, quæ sunt post hæc, infinita esse ponantur.*

ANti. Vide in annot. *Neq; enim si aliquis dicat q̃ hæc quidem quæ sunt. a. b. c. habita sunt andinuicem, quare necesse est media hæc, illa uero nõ esse, accipere nihil differt. Quod enim utiq; accipio eorum, quæ sunt. b. erit ad. a. aut ad. c. aut infinita media, aut non, a quo iã*
C *sunt primũ infinita, siue statim, siue non statim, nil differt. Quæ enim sunt post hæc, infinita sunt.*

Excludit quãdam obuiationem. Posset enim aliquis obuiare: dicẽs, ꝙ prædicta probatio procedat, ac si. a. b. c. i. medium & extrema ita se haberent, ꝙ essent habita adinuicem, ita. s. ꝙ inter ea non esset aliquod medium: sic enim definitur habitus
T. c. 26 in. 5. Phy. ꝙ. s. consequenter se habet, cum non cadat mediũ.
Lec. 5. Hoc enim videbatur in prædicta probatione supponi. s. ꝙ. a.
cap. 4. prædicetur de aliquo medio quasi habito. i. immediate sequenti. Sed ille, qui ponit media infinita dicet ꝙ non contingit accipere. Dicit enim ꝙ inter quoscũq; terminos acceptos est aliquod medium. Sed hic Philosophus dicit ꝙ nihil differt, siue sic accipiantur infinita media ꝙ sint habita adinuicem, sicut contingit in discretis, puta in ciuitate, domus domui est habi
D ta, & in numeris vnitas vnitati: siue non posit inueniri in medijs aliqoid habitum, sed semper inter duo media sit aliqđ medium accipere, sicut accidit in continuis, in quibus inter quælibet duo signa, siue inter duo puncta, semper est aliquod medium accipere. Et ꝙ hoc nihil differat ad propositũ, siue vno modo, siue alio, sic manifestat subdens, quia supposito ꝙ sint infinita media inter. a. & . c. quorum quodliber vocatur. b. qđcũq; horum accipio, necesse est, ꝙ inter illud, & . a. & . c. sint infinita media, vel nõ sint infinita respecto alterius eorum. v. g. ponamus ꝙ media sint habita adinuicẽ, sicut accidit in discretis, & accipiamus aliquod medium quod sit habitũ ad ipsum a. necesse erit ꝙ inter illud mediũ & . c. sint adhuc infinita media. Et similiter si ponantur quædam finita media inter. a. & illud medium acceptum. Et eadem ratio est si ponatur medium acceptum immediate coniungi ipsi. c. vel per finita media ab eo distare. Ex quo igitur semper a medio accepto oportet accipere infinita media ad alterũ extremorum, non differt utrũ statim coniungatur aliq̃ extremorum. i. sine medio, vel nõ statim. i. per aliqua media, quia etiam si coniungatur uni extremo sine medio necesse est ꝙ postea inueniantur infinita media respectu alterius, & ita semper oportebit si est infinitum in medijs, ꝙ veniatur in infinitum in prædicationibus vel ascendendo vel descendendo, sicut prædicta probatio procedebat. E
Deinde, cum dicit.

ARgi. *Atqui patet & in negatiua demonstratione finem esse processionis: si in affirmatiua uersus utrunq; statur. Supponatur enim fieri non posse, ut prædicatio aut ab ultimo uersus supera, aut a primo uersus ultimum, in infinitũ proficiscatur. Atq; id ultimum dico, quod non prædicati rationem: sed subiecti tãtummodo subijt, sitq; id. c. Primum autem id, quod non subijcitur cuiquam, sed solum de alio dicitur. Hæc si ita sint, erit profectionis in negatione etiam status.*

ANti. *Manifestum est autem & in priuatiua demonstratione quoniam statur. siquidem in prædicatiua statur in utrisq; sic. Ab ultimo enim nõ contingens est: neq; in sursum ab eo, in quo statur in infinitum ire. Dico autem in quo statur: q̃ ipsum quidem in alio nullo est, sed in illo aliud, ut. 3. Neq; a primo in id, quod statur in ultimum. Dico autem primum quòd ipsum quidem de alio, sed de illo nullum aliud. Si igitur hoc erit, & in negationem stabitur.* F

Ostendit ꝙ quia in affirmatiuis demonstrationibus non procedituur in infinitum, neq; in negatiuis in infinitum proceditur & sic quæstio de demonstrationibus negatiuis reducitur ad quæstionem de affirmatiuis. Et circa hoc tria facit. Primo proponit quod intendit. Secundo probat propositum: ibi { Tripliciter enim demonstratur. } Tertio excludit quandam obuiationem: ibi { Manifestum est autem. } Dicit ergo primo, ꝙ manifestum erit ex sequentibus ꝙ si in prædicatiua. i. in affirmatiõe statur in vtrisq;. i. in sursum & deorsum, necesse erit ꝙ stetur in negatiua demonstratione. Et ad exponendum hoc quod propositum est, dicit. Sit ita ꝙ non contingat ab vltimo i. ab infimo subiecto ire in sursum. i. in infinitum versus prædicata vniuersalia. Et exponit quid est vltimum. s. illud qđ non G inest alicui aliq̃ tanq̃ minori particulari: sed aliud sit in illo & sic illud. 3. Et sit etiam ꝙ in accipiendo a primo versus ultimum non procedatur in infinitum. Et exponitur quid sit primum, illud. s. quod prædicatur de alijs, & nihil aliud prędicatur de eo, & quasi eo vniuersalius, vt sic primum intelligatur vniuersalissimum: vltimum autem particularissimum. Si igitur ex utraq; parte stetur in demonstrationibus affirmatiuis, dicit consequens esse quòd etiam stetur in demonstrationibus negatiuis.
Deinde, cum dicit.

ARgi. *Tripliciter enim ostendi negatiua conclusio potest. Et primo quidem hoc pacto, cum. b. cuilibet. c. & . a. nulli. b. competere sumitur. B. c. igitur propositio, ac interuallum omnino minus, si medio nõ uacet, in ea necessario reducetur, quæ medio uacant: quippe cum id sit (ut patet) affirmatiuum. Alterum autem interuallum (si medio non uacet) ad id redigi poterit, qđ medio uacat. Nam si. a. non sine medio nõ competat ipsi. b. tum aliquid erit. a. quo plus ipsum, q̃ a. b. remouetur, quod quidem cuilibet competere. b. oportet. Atq; illud sit. d. Rursus si interuallum. a. d. non uacat medio, aliquid item erit, a quo prius ipsum. a. q̃. a. d. remouetur. Atq; illud sit. e. quod quidem necesse est cuilibet competere. d. Cum igitur eius uiæ, qua superiora petunt, finis sit atq; status: stabitur & hic tandem, eritq; aliquid sane, primo cui non competit ipsum. a.* H

A Nti. *Tripliciter enim demonstratur non esse. Aut in quo quidem est. c. b. inest omni, sed in quo. b. nulli inest. a. Ipsius quidem igitur. c. b. quod semper alterius spatij, necesse est ire in immediata, prædicatiua enim hæc est distantia. Sed alterum manifestum est, quòd si in alio non est priori, ut in. d. hoc indigebit in omni. b. esse: & si iterum in alio ipso. d. priore non fuerit, illud indigebit in omni. d. esse. Quare quoniam deorsum statur, &*

I *quæ est in sursum stabitur, & erit quoddam principium, in quo non erit.*

Probat propositum. Et primo in prima figura. Secundo in secunda: ibi { Iterum sit. b. quidem. } Tertio in tertia: ibi { Tertius est. } In tribus enim figuris contingit negatiuum concludi. Dicit ergo primo ꝙ tripliciter potest demonstrari propositio negatiua per quam significatur aliquid non esse. Vno quidem modo in prima figura. & secundum hunc modum ꝙ. b. insit. c. vniuersaliter in minori existenti vniuersali affirmatiua a. uero insit nulli. b. hoc est maiori existenti vniuersali negatiua. Quia igitur supponitur ꝙ in affirmatiuis stetur, & in sursum, & in deorsum, necesse est ꝙ ista propositio, quæ est. b. c. quæ est affirmatiua, si non sit immediata, & quodcunque aliud spatium accipitur existente aliquo medio inter. b. &. c. necesse erit reducere in immediata, quia ista distantia, quæ attenditur secūdum habitudinem medij ad minorem extremitatem affirmatiua est, in qua supponitur esse status. Si autē accipiamus alterum spatium, quod est inter. b. &. a. manifestum est quidē
K ꝙ si hæc propositio, nullum. b. est. a. non est immediata, necesse est ꝙ. a. remoueatur ab aliquo per prius quàm. a. b. & sit illud. d. quod si accipiatur vt medium inter a. &. b. necesse est ꝙ prædicetur vniuersaliter de. b. quia oportet minorem esse affirmatiuam. Et iterum si hæc non sit immediata, nullum. d. est a. oportet ꝙ. a. negetur ab aliquo alio per prius quàm. a. d. puta sit illud. c. quod eadem ratione oportebit vniuersaliter prædicari de. d. Quia ergo ascendēdo statur in affirmatiuis, vt supponitur, sequitur per consequens ꝙ sit deuenire ad aliquid, de quo primo & immediate negetur ipsum. a. Alioquin adhuc procederetur amplius in affirmatiuis sicut ex prædictis patet.

Deinde, cum dicit.

ARgl. *Secundo autem hoc ostenditur modo. Cum. b. cuilibet quidē a. nulli uero. c. competere sumitur: & hoc enim pacto. a. nulli competere concluditur. Si igitur hoc oportet ostendere, aut per*
L *medium superius dictum, aut per hunc, (ut patet) aut per tertium ostendetur. At primus est dictus. Per secundum autem hoc ostendetur pacto, si quis. d. cuilibet quidem. b. nulli uero. c. competere sumpserit, modo competat aliquid ipsi. b. Quod si. d. sine medio segregatur. a. c. bene est. Sin uero medium cadit, necesse est illud. d. quidem cuilibet inesse, nulli uero competere. c. Cum igitur in affirmationibus, cum superiora petuntur, finis occurrat, & in negationibus itidem hic se offert tandem.*

ANti. Vide in anno. *Iterum si. b. quidem in omni. a. in. c. autem nullo. a. in. c. nullo erit. Iterum si hæc oportet demonstrare, manifestum est, quoniam aut per superiorem modum demonstrabitur, aut per hūc, aut per tertium. Primus quidem igitur dictus est. Secundus autem demonstrabitur. Sic autem uique demonstratur, ut. d. in. b. omni est: in. c. autem nullo (si necesse est aliquid esse in. b.) Iterum si hoc in. c. non erit: aliud uero in. d. est quod in. c. non est. Igitur quoniam esse semper in sursum stat, stabit, &*
M *non esse.*

Probat idem in negatiua, quæ concluditur in secunda figura. Sit enim ita ꝙ. b. quod est medium, prædicetur vniuersaliter de. a. & negetur vniuersaliter de. c. & ex his concluditur ꝙ nullum. c. sit. a. Si autem iterum negatiuam demonstrari oporteat propter hoc ꝙ est mediata, necesse est vel ꝙ demonstretur in prima figura, de quo modo demonstrationis iam ostensum est ꝙ habet statum, si in affirmatiuis sit status, aut oportet ꝙ demonstretur per hunc modum. i. per secundam figuram. Aut per tertium. i. per tertiam figuram. Dictum est autem in prima figura, ꝙ habet statum in negatiuis, si sit status in affirmatiuis. Lec. pli. n. Sed hoc quidem demonstrabitur nunc quantum ad secundam figuram. Demonstretur ergo hæc propositio, Nullum. c. est. b. sic ꝙ. d. vniuersaliter prædicetur de. b. maiori existente vniuersali affirmatiua, & negetur vniuersaliter de. c. minori existente vniuersali negatiua. Si uero hæc propositio nullum c. est. d. est mediata: necesse erit accipere aliquod aliud mediū, quod quidem prædicetur de. d. uniuersaliter, & vniuersaliter remoueatur. a. c. Et ita sicut proceditur in negatiuis demōstrationibus, oportebit procedere in affirmatiuis. i. ꝙ. b. prædicabitur de. a. &. d. de. b. & aliquid aliud de. d. & sic proceditur in infinitum in affirmatiuis. Quia ergo supponitur quòd in affirmatiuis stetur in sursum, necesse est etiam ꝙ stetur in negatiuis, secundum istum modum, quo negatiua demonstratur in secunda figura. Deinde, cum dicit. N

Tertio hoc ostenditur pacto, si. a. quidem. b. cuilibet competit. c. uero nulli eidem insit: tunc enim concluditur. c. non cuilibet competere. a. Et hoc igitur, aut per antea dictos modos, aut per hunc tertium ostendetur. At per illos (ut ostendimus) statur, per hunc autem ostendetur: si. b. quidem sumetur c uilibet competere. d. ipsum uero. c. nulli eidem inesse, atque. d. Rursus cuilibet inesse. e. ipsum uero. c. nulli eidem competere. Cum igitur suppositum sit uersus etiam infera prædicationis affirmatiuæ statum, ac ultimum esse: patet ipsius etiam. c. prædicationem negatiuam stare tandem: & non in infinitum procedere. ARgl. O

Tertius autem est. Si. a. in. b. omni insit. c. uero in nullo sit, non in omni sit. c. in quo est. a. Iterum autem hoc, aut per superius dicta, aut similiter demonstrabitur. Illo autem modo statur. Si uero sic est, iterum accipietur. b. in. e. esse: in quo. c. non in omni. e. Et hoc iterum similiter. Quoniam autem concessum est stare & in deorsum, manifestum est quòd stabit & in. c. quod non est. ANti. Vide in anno.

Ostendit idem in tertia figura. Sic ergo medium, vt. b. de quo. a. vniuersaliter prædicetur. c. vero ab eo remoueatur: sequitur particularis negatiua. s. ꝙ. a. negetur a quodam. c. Et ꝙ quidem in præmissa affirmatiua, quæ omne. b. est. a. stetur, habetur ex suppositione. Quòd autem necesse sit stare etiam in hac negatiua, nullum. b. est. c. quæ est minor: patet quia si hoc debeat demonstrari, necesse est ꝙ demonstretur per superius dicta. i. per primam & secundam figuram, vel demonstrabitur similiter sicut concludebat conclusio. s. per tertiam figurā: ita tamen ꝙ hæc minor nō affirmatur, vt vniuersalis, sed vt particularis. { Illo autem modo statur, } . s. si procedatur in prima & in secunda figura. Si autem procedatur in tertia figura ad concludendum quoddam. b. nō esse. c. accipiatur medium, e. de quo quidem. b. vniuersaliter affirmetur: e. vero ab eo particulariter negetur. Et hoc iterum similiter contingit ꝙ secundum hoc procedetur in demonstratione negatiua semper secundum augumentum prædicationis affirmatiuæ in inferius, quia. b. quod erat primum medium prędicabitur de. e. &. e. de quodam alio: & sic in infinitum. Quia igitur supponitur statū esse in affirmatiuis in deorsum: manifestū est ꝙ stabitur in negatiuis ex parte ipsius. c. Deinde, cum dicit. P

Perspicuum autem est, et si non una uia, sed uniuersis ostenditur, nunc per primam, nunc per secundam, nunc per tertiam figuram, ut patuit, hoc etiam pacto stare, ac finē ipsius esse. Hæ nanque finitæ. Ea uero, quæ sunt finita finities, necesse est uniuersa esse finita. Patet igitur in negatione statum ac finem esse, si in affirmationibus statur. ARgl. Q

Manifestum autem est, quoniā & si non una uia demōstraretur, sed omnibus, aliquando quidem ex prima figura, aliquādo uero ex secunda, aut tertia, quoniam & sic stabitur. Finitæ enim sunt uiæ. Finita autem finitæ multoties sumpta necesse est finiri omnia. Quod quidem igitur in priuatione, siquidem et in esse statur: manifestum est. ANti.

Excludit quandam obuiationem. Posset enim aliquis dicere ꝙ necesse est stare in propositionibus negatiuis statu existente in affirmatiuis: si semper syllogizetur secundum eandem figuram: sed potest in infinitum procedi, si nunc demonstratur per unam figuram, & nunc per aliam. Et dicit manifestum est ꝙ si non procedatur in demonstrationibus vna via, sed omnibus: aliquando quidem ex prima figura, aliquando autem ex secunda, vel tertia, sic oportebit istarum esse in negatiuis, statu existentē in affirmatiuis. Huiusmodi enim viæ diuersæ de-

monstrandi

A monſtrandi ſunt finitę, & quęlibet earum multiplicatur nõ in infinitum, ſed finitę aſcendendo, vel deſcendendo, vt oſtẽſum eſt. Si autem finita finities accipiantur, neceſſe eſt totum eſſe finitum. Vnde relinquitur ꝙ quibus omnibus modis neceſſe ſit in demõſionibus negatiuis eſſe ſtatum: ſi ſit ſtatus in affirmatiuis.

Le. p̃ſẽti

ARgl. *At idipſum, & illis ita eſſe patebit: ſi primum diſſerendi modo, deinde reſolutiue, id contemplabimur. in his itaq; uerum id eſſe patet, quæ de definiendis rebus dicuntur, earundemq; definitionem ingrediuntur.*

A Ntl. T. c. 35 Vide in annot.

Quod autem in illis ſi (logice quidem ſpeculemur,) hic manifeſtum ſit In his quidem igitur, quæ quod quid eſt prædicantur, patens eſt. Si enim eſt definire, aut ſi notum eſt quod quid erat eſſe, infinita autem nõ eſt tranſire, neceſſe eſt finiri in eo quod quid eſt prædicantia.

LECTIO. XXXIII.

POSTQVAM Philoſophus oſtendit, ꝙ ſi ſit ſtatus in extremis, neceſſe eſt eſſe ſtatum in medijs, ꝙ ſi ſit ſtatus in affirmatiuis, neceſſe eſt eſſe ſtatum in negatiuis: hic intendit oſtẽdere ꝙ ſic ſtatus in affirmatiuis in ſurſum & deorſum. Et diuiditur in duas partes. In prima parte oſtẽdit propoſitum logicę, id eſt per rationes communes omni ſyllogiſmo, quæ accipiuntur ſecundum prędicata communiter ſumpta. in ſecunda oſtendit idem analyticæ, id eſt per rationes proprias demonſtrationi, quę accipiuntur ſecundum prędicata per ſe, quæ ſunt demonſtrationi propria: ibi { Analyticæ autẽ manifeſtum. } Prima autem pars diuiditur in duas partes. In prima oſtendit ꝙ non ſit procedere in infinitum in prędicatis, quę prędicantur in eo quod quid. In ſecunda oſtendit ꝙ nõ ſit procedere in infinitum in prędicatis affirmatiuis: ibi { Vniuerſaliter autem ſic dicimus. } Dicit ergo primo ꝙ cum oſtenſum ſit ꝙ in priuatiuis non eſt in infinitum ire, ſi ſtetur in affirmatiuis: hic iam oſtendendum erit quomodo aliquis ſpeculatur in illis affirmatiuis eſſe ſtatum per logicas rationes. Et dicuntur logicę rationes, quę procedunt ex quibuſdam communibus, quę pertinent ad conſiderationem logicæ. Hæc autem veritas manifeſta eſt in his quę prędicantur in eo quod quid eſt, id eſt in prędicatis, ex quibus quod quid eſt, id eſt definitio conſtituitur. Si. n. huiuſmodi prędicata ponentur eſſe infinita ſequitur ꝙ non contingat definire aliquid. Et ſi definitur aliquid, eius definitio nõ poſſit eſſe nota. Et hoc ideo quia in infinitum non eſt pertranſire. Non autem conuenit definiri, neq; definitionem cognoſci, niſi deſcendendo perueniatur vſq; ad vltimum, & aſcendendo perueniatur vſq; ad primum. Si ergo contingat aliquid definire, vel ſi contingat definitionem alicuius eſſe notam, ex vtroq; antecedenti ſequetur hoc conſequens ꝙ in prędictis prædicatis non ſit procedere in infinitum, ſed in eis contingat ſtare.

B — Le. 3 c. — C — In p̃dica|tis p̃ ſe nõ eſt p̃ceſſus in infinitum.

Deinde, cum dicit.

ARgl. *Vniuerſaliter autem dicamus hoc pacto. Fit enim ut uere dicatur, cum album ambulare, & magnum illud dicitur eſſe lignũ & rurſus lignum magnum eſſe: ac hominem ambulare. At differt hoc, & illo dicere modo. Nam cum album dico eſſe lignum, tum lignum id eſſe dico, cui accidit ut ſit album: ſed non album eſſe ſubiectum ipſius ligni. Non enim aut album ſimpliciter erat aut aliquod album deinde factum eſt lignum. Quare non dicitur hoc pacto: niſi per accidens. Cum autem lignum album eſſe, tũc non dico aliquid aliud album eſſe, atq; illi, ut ſit lignum accidere. ueluti cum dico muſicum album eſſe: tunc enim hominem cum album eſſe dico, cui accidit ut muſicus ſit: ſed lignum eſſe ſubiectum. Quod quidem nihil aliud erat, quã aut abſolute lignum, aut aliquod lignum: deinde factum eſt album. Quod ſi oporteat nomina ponere, hoc quidem dicere pacto ſit prædicare, illo autẽ pacto, aut nullo pacto prædicare, aut non abſolute, ſed per accidens prædicare dicatur. Eſt autem id quidem, quod prædicatur, ut album: id uero de quo prædicatur, ut lignum. Supponatur igitur id, quod prædicatur abſolute ſemper de eo, de quo dicitur, ſed non per accidens, prædicari. Hoc enim pacto demonſtrationes demonſtrant.*

D

E

ANtl. *Vniuerſaliter autem ſic dicimus. Eſt enim uere dicere album ambulare, & magnum illud lignum eſſe, & iterum lignum magnum eſſe, & hominem ambulare. Alterum igitur eſt ſic dicere, aut illo modo. Cum enim quidem album eſſe dico lignum, tunc dico q, cui accidit albũ eſſe, lignum eſt: ſed nõ q, ſubiectum ligno album ſit. Et namq; neq; quod album eſt, neque quod uere album aliquid factum eſt lignum. Quare nõ eſt hoc ſecundum ſe, ſed aut ſecundum accidens. Cum uero huiuſmodi lignum album eſſe dico, non q, alterum aliquod ſit album, illi autem accidit lignum eſſe, ut cum muſicum eſſe album dico: tunc enim quoniam homo eſt albus, cui accidit muſicum eſſe, dico. Sed lignum eſt ſubiectum quod uere factum eſt album: non quod alterum aliquod ſit, quã quod uere lignum eſt, aut lignum aliquod. Si igitur oportet nomina ponere, ſic dicere prædicari: ſed illo modo aut nequaquam eſt prædicari, aut prædicari quidem non ſimpliciter, ſed ſecundum accidens prædicari. Eſt autem tanquam album quidem, quod prædicatur: ſed ſicut lignum eſt, de quo prædicatur. Subijciatur igitur prædicatum prædicari ſemper, de quo prædicatur ſimpl'r, ſed nõ ſecundũ accidens. Sic. n. demõſtratiões demõſtrãt*

F

Oſtendit vniuerſaliter ꝙ in prædicatis affirmatiuis non ſit procedere in infinitum. Et circa hoc duo facit. Primo quædam pręmittit, quę ſunt neceſſaria ad propoſitum oſtendendum. Secundo oſtendit propoſitum: ibi { Amplius ſi non eſt. } Circa primum duo facit. Primo diſtinguit prędicata per accidens a prędicatis per ſe. Secundo diſtinguit prędicata per ſe adinuicem: ibi { Quare autem in eo quod quid eſt. } Dicit ergo primo ꝙ cum oſtenſum ſit in quibuſdam prędicatis ꝙ in eis non eſt procedere in infinitum. ſ. in his, quę prędicantur in quod quid eſt, oſtendendum eſt hoc vniuerſaliter in omnibus prędicatis affirmatiuis. Et incipit ſuam conſiderationem a prędicatis per accidens. In quibus eſt triplex modus verę prędicationis. Vnus quidem modus eſt, quando accidens prędicatur de accidente: puta cum dicimus album ambulat. Secundus modus eſt quando ſubiectum prędicatur de accidente: puta cum dicimus hoc album lignum eſt lignum. Tertius modus eſt quando accidens prędicatur de ſubiecto: puta cum dicimus lignum eſt album, vel cum dicimus: homo ambulat. Iſti modi prędicandi ſunt alteri & diuerſi adinuicem, quia cum ſubiectum prędicatur de accidente, puta cum dicitur album eſt lignum, hoc ſignifico, ꝙ illud vniuerſale prędicatum, quod eſt lignum, prędicatur de ſubiecto cui accidit eſſe lignum. ſ. de hoc particulari ligno: in quo eſt albedo. Idem enim eſt ſenſus cum dico, album eſt lignum, ac ſi dicerem, hoc lignum cui accidit eſſe album, eſt lignum, nõ autem eſt ſenſus ꝙ album ſit ſubiectum ligni. Et hoc probat, quia ſubiectum fit hoc, quod prædicatur de ipſo ſicut de ſubiecto, vel ſecundum totum, vel ſecundum partem: ſicut homo fit albus, ſed neq; album, neq; aliqua pars albi, quę vere ſit album, id eſt quę ſit de ſubſtantia ipſius albedinis fit lignum: non enim accidens eſt ſubiectum tranſmutationis, qua de non ligno fit lignum. Omne autem quod incipit eſſe hoc, fit hoc, ſi igitur non fit hoc: hoc non eſt hoc niſi detur ꝙ hoc ſemper fuerit, nõ autem ſemper fuit verum dicere album eſt lignum, quia aliquando non ſimul fuerunt albedo & lignum. Cum ergo non ſit verum dicere ꝙ album fiat lignum, manifeſtum eſt ꝙ album nõ eſt lignum proprie & per ſe loquendo. Sed ſi hoc concedatur album eſt lignum, intelligitur per accidens, quia. ſ. illud particulare ſubiectum, cui accidit album, eſt lignum. Iſte ergo eſt ſenſus huiuſmodi prędicationis, in qua ſubiectum prędicatũ de accidente. Sed cum dico lignum eſt album prędicando accidẽs de ſubiecto, non ſignifico ſicut in prędicto modo prędicatiõis ꝙ alterum aliquid ſit ſubſtantialiter album, cui accidit lignum eſſe, quod quidem ſignificatur tam in prędicto modo, quo ſubiectum prędicatur de accidente, quã etiam in alio modo quo accidens prædicatur de accidente, vt cum dico, Muſicum eſt album: prædicando accidens, hic enim nihil aliud ſignifico, niſi ꝙ ille homo particularis, puta Socrates, cui accidit eſſe mu

Le. ſequẽ|tium.

G — Tri modi verę p̃dicatio|nis p̃ accidens. Secũdæ.

H

I ficum, est albus. Sed quando dico lignum est album, significo, ꝙ ipsum lignum vere factum est subiectum albi: non quòd aliquid aliud a ligno, vel a parte ligni, quæ est lignum aliquod, sic factum album. Est ergo differentia in tribus modis prædictis, quia cum prædicatur accidens de subiecto, nō prædicatur per aliquod aliud subiectum: cum autem prædicatur subiectum de accidente, vel accidens de accidente, fit prædicatio ratiōe eius, quod subijcitur termino posito in subiecto, de quo quidem prædicatur aliud accidens accidentaliter, ipsa vero species subiecti essentialiter. Et quia in quolibet prædictorum modorum vtimur nomine prædicationis, & sicut possumus nomina ponere, ita possumus ea restringere: imponamus etiam sic nomina in probatione sequenti, vt prædicari solum dicamus illud, quod dicitur modo scilicet non ratione alterius subiecti. Illud vero quod dicitur illo modo scilicet ratione alterius subiecti,
K velut cum subiectum prædicatur de accidente, vel accidens de accidente, non dicitur prædicari, vel si dicitur prædicari, non dicitur prædicari, simpliciter, sed secundum accidens. Et accipiamus semper illud, quod se habet per modum albi, ex parte prædicati, & id, quod se habet per modum ligni, accipiatur ex parte subiecti. Hoc ergo supponamus prædicati semper in probatione sequenti, quod prædicatur de eo, de quo prædicatur simpliciter, & non secundum accidens. Et ratio quare debemus sic vti vocabulo prędicationis hęc est, quia loquimur de materia demonstratiua, demonstrationes autem non vtuntur talibus prędicationibus. Deinde, cum dicit.

ARgi. *Quare, cum unum prædicatur de uno, illud aut subit rationem eorum, quæ definiendo subiecto competunt, aut est quale, aut quantum, aut ad aliquid, aut agens, aut patiens, aut ubi, aut quando.*

ANti. *Quare autem in quod quid est, aut quoniam quale, aut quantum, aut ad aliquid, aut faciens, aut patiens, aut ubi, aut quando, cum unum de quo prædicabitur.*

Ostendit differentiam prędicatorum per se adinuicem. Et
L circa hoc duo facit. Primo distinguit prædicata adinuicem secundum diuersa genera. Secundo ostendit differentiam prædicatorum: ibi { Amplius substantiam quidem, & cætera. } Dicit ergo primo, quòd quia nos prædicari dicimus solum illud, quod prædicatur non secundum aliquod subiectum, hoc autē diuersificatur secundum decem prædicamenta: sequitur quòd omne quod prædicatur, sic prædicet, { aut in quod quid est, } id est per modum substantialis prædicati, aut per modum qualis, vel quanti, vel alicuius alterius prædicamentorum de quibus actum est in prædicamentis. Et addit cum vnum de vno prędicetur, quia si prædicatum non sit vnum sed multa: non poterit prædicatum simpliciter dici quid, vel quale, sed forte dicetur simul quale, quid, puta, si dicam, homo est animal album. Fuit autem necessaria hæc additio, quia si multa prędicentur de vno ita ꝙ accipiantur in ratione vnius prædicati, poterunt in infinitum prædicationes multiplicari secundum infinitos modos combinandi prędicata adinuicem. Vnde cum quæritur status in his, quæ prædicantur, necesse est accipere vnum de vno prędicari. Deinde, cum dicit.

ARgi. M *Præterea omne, quod substantiam significat id quod illud est, aut quod illud est quoddam, id esse significat, de quo prædicatur. Quod uero non substantiam significat, sed de subiecto dicitur alio, quod quidem nec est idipsum, quod illud est quoddam, id omne accidens est.*

ANti. Vide in anno. *Amplius substantiam quidem significantia, quod uere illud est, aut quod uere illud aliquid est significant, de quo prædicantur. Quæcunq; uero non substantiam significant, sed aliquo subiecto dicuntur, quod neq; uere illud est, neq; quod uere illud aliquid est, accidentia sunt.*

Ostendit differentiam prędictorum prędicatorum. Et circa hoc tria facit. Primo proponit differentiam. Secundo manifestat per exempla: ibi { Vt de homine & albo & cætera. } Tertio excludit quandam obuiationem: ibi { Species enim gaudeant & cætera. } Dicit ergo primo ꝙ illa quæ substantiam si-
N gnificant, oportet ꝙ significent respectu eius de quo prędicantur, { quod vere illud est, aut ꝙ vere illud aliquid. } quod potest dupliciter intelligi. Vno modo vt ostendatur distinctio ex parte prędicati, quod vel significat totam essentiam subiecti sicut definitio Et hoc significat, cum dicit. { Quod vere illud & cætera. } vel significat partem essentię, sicut genus, vel differentiam. Et hoc significat, cum dicit. { Aut ꝙ vere illud aliquid. } Alio modo, & melius, vt ostendatur distinctio ex parte subiecti, quod quandoq; est conuertibile cum prędicato essentiali: sicut definitum cum definitione. Et hoc significat cum dicit { ꝙ vere illud est } Quandoque vero est pars subiectiua prędicati, sicut homo animalis. Et hoc significat, cum dicit. { Aut ꝙ vere illud aliquid. } Homo enim aliquod animal est. Sed illa quæ non significant substantiam, sed dicūtur de aliquo subiecto, quod quidem subiectum nec vere, id est essentialiter
O est illud prędicatum, neq; aliquid eius, omnia huiusmodi prædicata sunt accidentia. Deinde, cum dicit.

ARgi. *Vt cum album de homine prædicatur. Homo namq;, neque id est, quod album, neq; id, quod album est quoddam, sed animal fortasse. Est enim homo id, quod animal est. Atq; ea omnia, quæ non substantiam significant, de subiecto aliquo prædicari oportet, & non esse quicquam album, quod quidem sit album, non aliud quicquam,*

ANti. Vide in anno. *Vt de homine est album. Non enim est homo, neq; quod uere album est, neq; quod uere album aliquid est, sed animal forsitan. Quod uere enim animal est, homo est. Quæcunq; uero non substantiam significant, oportet de quodam subiecto prædicari, & non esse aliquod album, quod non, cum aliquid alterum sit, album est.*

Manifestat præmissarum differentiam per exempla, & dicit ꝙ cum dicimus homo est albus, prædicatum illud est accidentale, quia homo non est quod vere album est, id est esse album non est essentiale hominis: neq; quod vere album aliquid, vt supra expositum est. Sed cum dicitur homo est animal { forsan homo est, quod vere est animal. } Animal enim significat essentiam hominis, quia illud ipsum, quod est homo, est essen-
P tialiter animal. Et quamuis illa, quæ non significant substantiā sint accidentia, non tamen per accidens prædicantur. Prædicantur enim de quodam subiecto non propter aliquod aliud subiectum: puta cum dico, homo est albus, prædicatur albus de homine, non ea ratione, ꝙ aliquod aliud subiectum sit album, ratione cuius homo dicatur albus, sicut supra dictum est in his, quæ prędicantur per accidens. Deinde, cum dicit.

Per accidens quæ accip. Le pm

ARgi. *Formæ namq; ualeant. Fidium enim sunt attrectationes. Et si sint, nihil prorsus ad præsentem sermonem pertinent. Ipsæ namq; præmonstrationes de rebus talibus sunt.*

ANti. Vide in anno. *Species enim gaudeant: monstra enim sunt. Et si sint, nihil ad rationem sunt: præmonstrationes enim de huiusmodi sunt.*

Excludit quandam obuiationem. Posset enim aliquis dicere ꝙ prædicata, quæ significant substantiam non sunt vere & essentialiter id, de quo prędicantur, vel aliquid eius, neq; accidē-
Q tia, quæ sunt in indiuiduis sicut in subiectis conueniunt huiusmodi communibus prædicatis essentialibus, quia huiusmodi vniuersalia prędicata significant quasdam essentias semper separatas per se subsistentes, sicut Platonici dicebant. Sed ipse respondet, quia si supponatur species, id est ideę esse, debent gaudere, quia secundum Platonicos habent aliquod nobilius esse quàm res nobis notę materiales. Huiusmodi enim res sunt particulares & materiales: illæ autem sunt vniuersales & immateriales. Sunt enim quędam pręmonstrationes respectu naturalium, id est quędam exemplaria horum, vt accipiantur hic mō stra vel pręmonstrationes, sicut supra præmonstratur aliquid ad aliquid probandum. Quia ergo sunt præmonstrationes vel exemplaria rerum naturalium necesse est, quòd in istis rebus naturalibus, inueniantur aliquæ participationes illarum specierum, quæ pertinent ad essentiam harum rerum naturalium. Et ideo si sint huiusmodi species separatæ sicut Pla-

tonici

A tonici dixerunt siue posuerunt, nihil pertinet ad rationem præsentem. Nos enim intendimus de huiusmodi rebus de quibus in nobis scientia per demonstrationem acquiritur. Et huiusmodi sunt res in materia existentes nobis notæ, de quibus demonstrationes fiunt. Et ideo si detur ꝙ animal sit quoddam separatum, quasi prædemonstratio existens animalium naturalium, tunc cum dico, homo est animal, secundum ꝙ hac propositione vtimur in demonstrando, li animal significat essentiam rei naturalis: de qua fit demonstratio. Deinde, cum dicit.

ARgl. *Præterea si non hoc illius est qualitas, & illud huius, neque qualitatis est qualitas.*

ANtl. Vide in anno. *Amplius si non est hoc huiusmodi qualitas, & illud huiusmodi, neq; qualitatis qualitas est.*

C

LECTIO. XXXIIII.

PRæmissis his, quæ necessaria sunt ad propositum demonstrandum de distinctione prædicatorum adinuicem: hic accedit ad propositum ostendendum, scilicet ꝙ non procedatur in prædicatis in infinitum. Et diuiditur hæc pars in partes duas secundum duos modos, quibus ostendit propositum. Secunda pars incipit: ibi { Adhuc autem alius &c. } Circa primum duo facit. Primo ostendit ꝙ non est procedere in infinitum in prædicatis per modum circulationis. Secundo ꝙ non procedatur in infinitum in eis secundum rectitudinem in sursum, neq; in deorsum: ibi { Sed vtique quod neq; in sursum. } Circa primum tria facit. Primo præmissis suppositis addit quædam necessaria ad propositum ostendendum. Secundo ex his & alijs præmissis concludit propositum: ibi { Impossibile est æque prædicari. } Tertio probat: ibi { Aut enim sicut substantia. } Primo ergo proponit duo, quorum vnum est, quia cum prædicatum quod significat accidens, significet aliquod genus accidentis, puta qualitatem, non potest esse ꝙ duo se habeant hoc modo adinuicem ꝙ primum sit qualitas secundi, & secundum sit qualitas primi. Alia est enim ratio qualitatis, & eius, cui qualitas inest. Secundum est ꝙ vniuersaliter non est possibile ꝙ qualitas habeat quamcunq; aliam qualitatem sibi inhærentem, quia nullum accidens est subiectum alterius accidentis per se loquendo. Soli enim substantiæ conuenit proprie ratio subiecti. Deinde, cum dicit.

B

C

ARgl. *Fieri profecto nequit, at hoc pacto mutuo prædicentur: sed quid idem ut uerum dicas, ut non fit, ut econtra prædices uere.*

ANtl. *Impossibile est æque prædicari adinuicem sic, sed uere quidem contingit dicere, æque autem prædicari uere non contingit.*

Proponit quasi ex præmissis concludens ꝙ intendit probare & dicit. Si ista sunt vera, quæ præmissa sunt, { impossibile est ꝙ fiat mutua prædicatio adinuicem sic }, id est secundum aliquem prædictorum modorum. Non autem hoc dicitur, quin contingat vere prædicari vnum de alio, & econuerso. Dicimus enim vere ꝙ homo est album, & album est homo. Sed hoc non fit æque id est secundum æqualem rationem prædicandi. Et similiter est in prædicatis essentialibus. Deinde, cum dicit.

ARgl. *Nam aut accidens, aut ut substantia prædicabitur: ueluti si sit genus: uel differentia prædicati.*

A Ntl. Vide in anno. *Aut enim sicut substantia prædicabitur, ut est aut cum genus sit, aut differentia.*

D Ostendit propositum. Et primo in prædicatis essentialibus. Secundo in accidentalibus: ibi { Verum etiam ipsius qualis. } Circa primum tria facit. Primo ponit quandam diuisionem essentialium prædicatorum. Secundo resumit quoddam, quod supra probatum est: ibi { Hæc autem ostensa. } Tertio probat propositum: ibi { Siquidem igitur genera. } Dicit ergo primo ꝙ ad ostendendum ꝙ non sit adinuicem æque prædicari, primo oportet hoc considerare in essentialibus prædicatis. Aut enim quod prædicatur æque prædicabitur sicut substantia, aut alio modo. Et si sicut substantia, aut sicut genus, aut sicut differentia. Hæc enim duæ sunt partes definitionis, quæ significant essentiam. Deinde, cum dicit.

E *Hæc autem demonstratum est, neq; ad supera, neq; ad infera* ARgl. *infinita esse. Neq; enim homo est bipes, & bipes animal, & animal aliud: neq; rursus animal de homine, homo de Callia, & is de alio hoc ipso quid est prædicatur. Omnem enim talem substantiam definire possumus. At fieri nequit ut infinita quisquam intelligendo pertranseat. Quare neq; ad supera, neque ad infera sunt infinita. Fieri enim non potest, ut ea sub substantia, de qua infinita dicuntur, definiatur.*

ANtl. *Hæc autem ostensa sunt quoniam non erunt infinita nec in sursum, nec in deorsum, ut homo bipes, hoc animal, hoc autem alterum est: & animal de homine, hic autem de Callia, hic autem de alio in eo quod quid est. Substantiam quidem omnem esse definire huiusmodi: infinita autem non est transire intelligentem. Quare neq; in sursum, neque in deorsum infinita sunt. Illam enim non est definire, de qua infinita prædicantur.*

Resumit quod supra probauerat in principio præcedentis lectionis, scilicet huiusmodi prædicata non esse infinita, quia si in infinitum procederent: non haberet in eis locum reciprocatio, siue circulatio. Dicit ergo ꝙ sicut supra de his ostensum est, in huiusmodi non contingit procedere in infinitum: neq; in sursum, neq; in deorsum, sicut si prædicatur bipes de homine, & animal de bipede, & de animali aliquid alterum, non est hoc procedere in infinitum in sursum: neq; in deorsum vt si animal dicatur de homine in eo quod quid est & homo de Callia, & hoc de quodam alio, supposito ꝙ ita esset genus continens sub se multas species, quarum vna esset Callias, non posset sic procedi in infinitum. Et resumit rationem ad ostendendum quod supra posuit, quia omnem huiusmodi substantiam, quæ scilicet habet aliquid vniuersalius, quod de ipsa prædicetur, & quæ potest de alio inferiori prædicari, contingit definire: genera vero generalissima, de quibus alia vniuersaliora non prædicantur, & singularia, quæ non prædicantur de aliquibus inferioribus, non contingit definire. Solum autem substantiam mediam definire contingit. Illam vero substantiam non contingit definire, de qua infinita prædicantur, quia oportet definientem intelligendo pertransire omnia illa, quæ substantialiter prædicantur de definito: cum omnia cadant in definitione, vel sicut genus, vel sicut differentia. Infinita autem non contingit pertransire. Ergo oportet omnem vniuersalem substantiam, quæ non est supremum genus, neq; infimum subiectum, non habere infinita, quæ de ipsa substantialiter prædicantur. Sic ergo non est procedere in infinitum, neq; in sursum, neq; in deorsum. Deinde, cum dicit. F G

Vt genera igitur mutuo non prædicabuntur. Erit enim ipsum id, quod ipsum est quoddam. ARgl.

Siquidem igitur genera adinuicem æqualiter prædicantur erit enim ipsum quod uere ipsum aliquid est. A Ntl.

Ostendit ꝙ in substantialibus prædicatis non possit esse processus in infinitum per modum circulationis. Et dicit ꝙ si aliqua prædicata substantialia prædicantur de aliquo vt genera, non prædicantur adinuicem æqualiter, id est conuertibiliter, id est ꝙ vnum genus sit alterius, & econuerso. Et ad hoc probandum subdit. { erit enim ipsum quod vere aliquid } quasi diceret. Si aliquid prædicatur de aliquo vt genus, illud, de quo prædicatur, est aliquid quod vere est ipsum, id est est aliquid particulariter quod substantialiter recipit prædicationem ipsius. Si ergo hoc prædicetur de illo vt genus, sequeretur ꝙ ipsum quod particulariter conueniebat alicui, econuerso particulariter recipiat prædicationem illius, quod est idem respectu eiusdem esse partem & totum, quod est impossibile. Et eadem ratio est de differentijs. Vnde & in primo Topicorum dicitur ꝙ problema de differentia reducitur ad problema de genere. Deinde, cum dicit. H

At uero neque de qualitate, aut de cæteris quicquam, nisi per accidens prædicabitur. Hæc enim omnia accidunt, & de substantijs prædicantur. ARgl.

I ANti. *Neque tamen de qualitate, aut aliorum, nullum nisi secundũ accidens, prædicabitur. Omnia hæc accidunt, & de subiectis prædicari.*

Ostendit ꝙ non potest ire in infinitum per modum circulationis in prædicationibus, in quibus prædicatur accidens de subiectu, & dicit ꝙ neq; etiam ipsius qualis potest esse conuersio cum suo subiectu, aut aliorum nullum potest habere huiusmodi prædicationem, quæ accidentaliter prędicantur: nisi fiat prædicatio per accidens: secundum ꝙ dictum est ꝙ accidentia non prædicantur de subiectis nisi per accidens. Qualitas enim & omnia alia huiusmodi accidunt substantiæ, vnde & prædicantur de subiectis: sicut accidens de subiectu.

Deinde, cum dicit.

ARgi. *Sed neq; uersus supera infinita erunt. De unoquoq; namq; prædicatur id, quod significat, aut quale quid, aut quantum* K *quid, aut aliquid talium, aut ea, quæ in substantia sunt. Hæc autem sunt finita: & genera prædicamentorum finita sunt. Est.n. aut quale, aut quantum, & cætera, quæ iamdudum enumerauimus. Atq; supponuntur unum prædicari de uno: & item ipsa non prædicari de ipsis: nisi ratione ipsius quod quid est prædicētur. Etenim accidentia sunt uniuersa. Sed quædam per se: quædam alio modo. Atque hæc omnia de subiecto quodam dicimus prædicari: & accidens non esse subiectum ullum. Nihil enim talium ponimus id esse, quod id est, quod dicitur: non aliud quicquam sed ipsum in alijs esse: & alia quædam de alio dicimus prædicari.*

ANti. *Sed utiq; neq; in sursum infinita erunt. Vnumquodq; enim quod prædicatur significat, aut quale aliquod, aut quantum aliquod, aut huiusmodi, aut quæ sunt in substantia. Hæc autem finita sunt. Et genera prædicamẽtorum finita. Aut enim quale, aut quantum, aut ad aliquid, aut facere, aut pati, aut ubi, aut quan-* Vide in anno. *do. Concessum autem est unum de uno prrdicari. Ipsa autem* L *de ipsis, quæcunq; non aliquid sunt, non pædicari dicimus. Accidentia enim sunt hæc omnia: sed hæc quidem secundum seipsa, illa uero secundum alterum modum. Hæc autem de quodam subiecto omnia prædicari dicimus: secundum accidens autem non esse subiectum aliquod. Nihil enim talium ponimus esse subiectum: quod alterum aliquod esse dicatur quod dicitur: sed ipsum in alijs, & alia quædam de alio.*

Ostendit vniuersaliter ꝙ in nullo genere prædicationis sit procedere in infinitum in sursum aut deorsum. Et dicit ꝙ non solum non est procedere in prædicationibus in infinitum secũdum circulationem, sed neque procedendo in sursum infinita erunt prædicata, & similiter nec deorsum. Et ad hoc probandum. Primo resumit quędam supra posita. Secundo ex his probat intentum: ibi{ Neq; in sursum ergo & cætera. } Circa primum resumit quod de vnoquoq; possunt aliqua prædicari quæquid significent: siue sit quale, siue quantum, vel quodcunque aliud genus accidentis. vel etiam quæ intrant substantiam rei, quæ sunt essentialia prędicata. Secundo resumit ꝙ hic scilicet M prædicata substantialia sint finita. Tertio resumit quòd genera prædicamentorum sunt finita scilicet quale, & quantum, &c. Si enim aliquis dicat ꝙ quantitas prædicetur de substancia, & qualitas de quantitate, & sic in infinitum, hoc excludit per hoc ꝙ genera prædicamentorum sunt finita. Quarto resumit ꝙ sicut supra expositum est, vnum de vno prædicatur simplici prędicatione. Et hoc ideo inducit, quia posset aliquis dicere, quòd primo prædicabitur vnum de vno, puta de homine animal, & ista prædicatio multiplicabit quousq; poterit inueniri aliquod vnum, quod de homine prædicetur, quibus finitis prædicabitur duo de vno: puta, dicetur ꝙ homo est animal album, & sic multo plura prædicata inuenirentur secundum diuersas combinationes prædicatorum. Rursus prędicabuntur tria de vno: puta, dicetur ꝙ homo est animal album magnum, & sic semper addendo ad numerum magis multiplicabuntur prędicata, & erit procedere in infinitum in prædicatis: sicut et iam in additione numerorum. N Sed hoc excludit per prędicationem vnius de vno. Quinto resumit vt non dicamus aliqua simpliciter prędicari de ipsis, quæ non aliquid sunt, id est de accidentibus, quorum nullum est aliquid subsistens. De accidente enim neq; subiectum, neq; accidens proprie prædicatur, vt supra dictum est. Omnia enim huiusmodi, quæ non sunt aliquid substantiale, sunt accidentia, & de his nihil prædicatur simpliciter loquendo, sed hæc prędicantur quidem per se scilicet de subiectis, vel substantialia prędicata vel accidentalia. Illa vero secundum alium modum, id est per accidens scilicet cum prædicantur de accidentibus, aut subiecta, aut accidentia. Hæc enim omnia scilicet accidentia habent de sui ratione ꝙ dicantur de subiectu, illud autem quod est accidens, non est subiectum aliquod, vnde nihil proprie loquendo potest de eo prædicari, quia nihil talium scilicet accidentium ponimus esse tale, quod dicatur id, O quod dicitur, id est ꝙ suscipiat prædicationem eius, quod de eo prædicatur, non quasi aliquid alterum existens: sicut accidit in substantijs. Homo enim non dicitur animal, vel album, qa aliquid aliud sit animal vel album, sed quia ipsummet quod est homo est animal, vel album, sed album ideo dicitur homo, vel musicum, quia aliquid alterum, scilicet subiectum albi est homo, vel musicum. Sed ipsum accidens inest alijs, & alia, quæ Prædic. pcedere i illimit. prædicantur de accidente, prædicantur de altero, id est de subiectu accidentis, & propter hoc prædicantur de accidente, ve dictum est. Hoc autem introduxit, quia si accidens prædicatur de subiecto, & econuerso, & omnia, quæ accidunt subiectu, prędicentur de se inuicem, sequetur ꝙ prædicatio procedat in infinitum, quia vni infinita accidunt. Deinde, cum dicit.

ARgi. *Neq; igitur ad superiora, neq; ad inferiora, unum de uno in infinitum dicetur. De quibus enim accidentia dicuntur, quæcunq; in uniuscuiusq; substantia sunt, ea non sunt infinita. Versus etiam supera, nec ipsa, nec utraq; etiam accidentia, sunt infinita. Necesse est igitur aliquid esse, de quo primum aliquod, & de hoc aliud, & huius profectionis tandem exitum esse: ut id sit. quod de nullo ulterius alio dicatur, & id etiam, de quo non prædicatur aliud prius. Vnus igitur hic est modus ad hoc proposi-* P *tum demonstrandum.*

ANti. *Neq; in sursum ergo unum de uno, neq; in deorsum dicere. De quibus quidem enim dicuntur accidentia, sunt quæcunq; in substantia uniuscuiusq; sunt. Hæc autem non sunt infinita. Sed in sursum, ipsaq;, & accidentia, utraq;, non infinita sunt. Necesse est ergo esse aliquid, de quo primum prædicetur, & de hoc aliud, & hoc stare, & esse aliquid, quod non amplius, neque de aliquo priori, neq; de illo aliud prius prædicetur. Vnus quidem igitur modus dicitur demonstrationis huiusmodi.*

Ostendit propositum ex pręmissis, scilicet ꝙ in prædicatione qua prædicatur vnum de vno, non proceditur in infinitum neq; in sursum, neq; in deorsum, quia omnia accidentia prædicantur de his, quæ pertinent ad substantiam rei, quod erat quinta suppositio. Substantialia autem prædicata non sunt infinita, quod erat secunda suppositio, & ita ex parte subiecto- Q rum non proceditur in infinitum in huiusmodi prædicationibus, quasi in deorsum. In sursum autem neutra sunt infinita, scilicet neq; substantialia prædicata, neq; accidentalia, quia & genera accidentium sunt finita, & in vno quoq; generum non est procedere in infinitum: neq; in sursum neq; in deorsum, sicut neq; in substantialibus prædicatis, quia in quolibet prædicamento genus prædicatur de specie in eo quod quid est. Vnde concludi potest vniuersaliter quòd necesse est esse aliquod primum subiectum, de quo aliquid prædicetur, existente statu prædicationis in deorsum, & de hoc aliquid aliud prædicatur, & hoc habebit statum in sursum, & erit inuenire aliquid quod non amplius prædicabitur de alio, neque sicut posterius prædicatur de priori per accidens: neq; sicut prius prædicatur de posteriori per se. Hic igitur est vnus modus logicæ demonstrandi propositum, qui sumitur secundum diuersos modos prædicationis. Deinde, cum dicit.

Alius

A ARgi. *Alius autem est hic. Patet enim horum demõstrationem esse, de quibus priora aliqua prædicantur. Et item fieri non posse, ut aut melius simus ad ea dispositi, quorum est demonstratio, quàm si sciamus, aut ea sine demonstratione sciamus. Quibus efficitur ut si per aliqua priora quippiam innotescit, illa uero nescimus, neque ad illa melius sumus affecti, quàm si scientiam haberemus: nec id profecto sciamus, quod per illa notum efficitur. Si igitur fit, ut simpliciter quippiam per demonstrationem, & non ex quibusdam nec ex suppositione sciamus, necesse est prædicationes medias stare. Nam si non stent, sed semper sit aliquid superius sumpto, omnium erit tum demonstratio. Quare si fieri non potest, ut infinita quisquam pertranseat, ea profecto, quorum est demonstratio, nunquam per demonstrationem sciemus. Quod si neq; melius ad ipsa sumus affecti, quàm si sciremus, nihil tum per demonstrationem simpliciter, sed ex suppositione sciemus.* B *Ex his igitur, quæ differẽdi diximus modo, id de quo loquimur, ita esse quispiam credet.*

ANti. *Adhuc autem alius, si de quibus priora quædam prædicantur, erit horum demonstratio, quorum demonstratio est, neq; potius habere possunt ad ipsa quã scire: neque scire esse sine demonstratione. Si hoc autem per hoc notum est, hoc autem nescimus, neque melius habemus ad ipsa quàm scire, neque per hoc notum sciemus. Si igitur est aliquid scire per demonstrationem simpliciter, & non ex aliquibus, neque ex suppositione, manifestum est stare prædicamenta media. Si enim non steterint, sed est semper acceptio in superius, omnium erit demonstratio. Si non contingit percurrere infinita, hæc non sciemus per demonstrationem. Si igitur neque melius habemus ad ipsa, quàm scire, non erit nil scire per demonstrationem simpliciter: sed ex suppositione. Logicæ quidem igitur ex his, utique aliquis credet de eo, quod dictum est.*

C Ponit .2. modum probationis, & dicit ꝙ quando est aliqua talis propositio, in qua prædicatur aliquid de subiecto, si aliqua possunt per prius prædicari de illo subiecto, talis propositio demonstrabilis erit: puta hæc propositio, homo est substantia, demonstratur per hanc, animal est substãtia, quia de animali per prius prædicatur substantia quàm de homine. Si autem aliqua propositio est demonstrabilis, non possumus melius cognoscere quàm sciendo: sicut principia indemonstrabilia, melius cognoscimus quã sciendo, quia cognoscimus ea, vt per se nota. Et iterum huiusmodi demonstrabilia non possumus scire nisi per demonstrationem, quia demonstratio est syllogismus faciens scire, vt supra dictum est. Item considerandum est ꝙ si aliqua propositio est nota per aliam, si illam per quam nota est nescimus, neq; cognoscimus eam meliori modo, quã sciendo: consequens est ꝙ non sciamus illam propositionem, quæ per eam cognoscitur. His igitur tribus suppositis procedit sic. Si contingit aliquid simpliciter scire per demonstrationem, & nõ ex aliquibus, nec ex suppositione, necesse est ꝙ sit status in prædicatis, quæ accipiuntur vt media. Dicit autem simpliciter, & non ex aliquibus, ad excludendum demonstrationes docentes ad impossibile: in quibus proceditur contra positiones aliquas ex aliquibus propositionibus datis. Dicit autem neq; ex suppositione, ad excludendum demonstrationes, quales fiunt in scientijs subalternis, quæ supponunt conclusiones superiorum sciẽtiarum, vt supra habitum est. Est ergo similiter per demonstrationem scire, quando quælibet propositionum præmissarum, si sit demonstrabilis, scitur per demonstrationem, & si non est demonstrabilis, intelligitur per seipsam. Et hoc supposito necesse est ꝙ sit status in prædicationibus, quia si non fuerit status, sed semper potest accipi aliquid superius, sequitur ꝙ omnium sit demonstratio, vt primo dicebatur. Si ergo aliqua cõclusio demonstratur, oportet ꝙ quælibet præmissarum sit demonstrabilis. Si ergo ad eius cognitionem nullo modo possumus melius nos habere, quã sciendo eam per demonstrationẽ, ergo oportebit eam demonstrare per aliquas alias propositiones, & illas iterum per alias, & sic in infinitum, quia igitur infinita non est transire, non poterimus eam cognoscere per demonstrationem, neq; melius eam cognoscere possumus, cum omnia sint demonstrabilia, ergo sequetur ꝙ nihil cõtingit scire per demonstrationem simpliciter, sed solum ex suppositiõe. Vltimo autem epilogando concludit principale propositum. B

D Processus in demon ad impo. Demõ. scit. sub. altern. Loci g.

ARgi. *Resolutiue autem per hæc breuius perspicuum fuerit, fieri non posse, ut uersus superius, aut inferius infinita sint prædicata in demonstratiuis scientijs: de quibus est hæc præsens consideratio.*

ANti. *Analytice autem manifestum est per hoc uelocius, ꝙ neque in sursum, neque in deorsum infinita prædicantia contingit esse in demonstratiuis scientijs: de quibus intentio est.*

LECTIO. XXXV.

POSTQVAM Philosophus ostendit logicæ ꝙ non sit procedere in infinitum in prædicatis sursum aut deorsum: hic ostendit idem analyticę. Et diuiditur in duas partes. In prima parte ostendit principale propositum. In secunda infert quædam corrolaria ex dictis: ibi { Mõstratis autem his manifestum &c. } Circa primum duo facit. Primo proponit quod intendit. Secundo probat propositum: ibi { Demonstratio quidem enim &c. } Dicit ergo primo ꝙ hoc quod non contingit in demonstratiuis scientijs, de quibus intẽdimus, prædicationes in infinitum procedere, neq; in sursum, neq; in deorsum: breuius & citius poterit manifestari analyticę, quàm manifestatum sit logicę. Vbi considerandum est ꝙ analytica, id est demonstratiua scientia, quæ resoluẽdo ad principia per se nota iudicatiua dicitur, est pars logicę quæ etiã dialecticam sub se continet. Ad logicam autem communiter pertinet considerare prædicationem vniuersaliter: secundum ꝙ continet sub se prædicationem, quæ est per se, & quæ non est per se. Sed demonstratiuæ scientiæ propria est prædicatio per se. Et ideo supra logicæ probauit propositum, quia ostẽdit vniuersaliter in omni genere prædicationis non esse processum in infinitum. Hic autem intendit ostẽdere analyticę, quia probat solum in his, quæ prædicantur per se. Et huiusmodi est via expeditior, & ideo sufficit ad propositum, quia in demonstrationibus non vtimur nisi tali modo prædicationis. Deinde, cum dicit.

P Le. seq. Nota. G

ARgi. *Demonstratio enim est de hisce, quæ rebus insunt per se.*

ANti. *Demonstratio quidem enim est, quæcunq; ipsa insunt secundum seipsa rebus.*

Ostendit propositum. Et circa hoc tria facit. Primo proponit qua prædicatione, analytica, id est demonstratiua scientia vtatur, quia prædicatione per se. Secundo resumit quot sunt modi talis prædicationis: ibi { Per seipsa vero &c. } Tertio ostẽdit ꝙ in nullo modo prædicationis per se possit procedi in infinitum: ibi { Horum autem neutra contingunt. } Dicit ergo primo ꝙ { demonstratio est solum circa illa, quæ per se insunt rebus. } Tales enim sunt eius conclusiones, & ex talibus demonstrat, vt supra habitum est. Deinde, cum dicit. H

ARgi. *Ea uero, quæ per se competunt, duplicem subeunt modum. Quædam enim in eadem rerum sunt definitione, quibus inesse dicuntur, ut multitudo, uel diuisibile. Hæc enim numero competunt, & in ipsius sunt definitione. Quædam in ratione sua res eas suscipiunt quibus competunt, ut impar. Hoc enim numero competit, & in definitione sua numerum suscipit.*

ANti. *Secundum seipsa autem dupliciter. Quæcunq; enim illis insunt in eo quod quid est, & in quibus ipsa in eo quod quid est insunt ipsis, ut numero impar, quod inest quidem numero. Est autem ipse numerus in ratione ipsius. Et iterum multitudo, aut diuisibile, in ratione numeri est.*

I Ponit duos modos prædicandi per se: Nam primo quidem prædirantor pec se quæcunq; insunt subiectis in eo quod quid est. s. cum prædicata ponuntur in definitione subiecti. Secondo qoando ipsa sobiecta insunt prædicatis in eo quod quid est, id est quando subiecta ponuntur in definitione prædicatorum. Et exemplificat de vtroq; modo. Nam impar prædicatur de nomero pec se secundo modo, quia numerus ponitur in definitione ipsius impacis. Est enim impar numerus medio carens. Multitudo autem vel diuisibile prædicatur de nomero, & ponitur in definitione eios. Vnde hoiosmodi prædicantur per se de nomeco pcimo modo. Aliј aotem modi, quos sopra posuit reducuntur ad istos. Deinde, com dicit.

Not. sdā Lec. 10.

ARgl. *At fieri nequit, ut aut hæc, aut illa, sint infinita. Nec enim ea, quæ ut impar de numero prædicantur. Nam in impare rursus aliud erit in definitione cuius est ipsum: hoc si sit primum, numerus ipse, cui quidem competunt, in definitione erit ipsorum. Si igitur fieri nequit, ut insint uni talia infinita: nec infinita uersus superius erunt.* K

ANtl. *Horum autem neutra contingit esse infinita: nec ut imperfectum numeri. Iterum enim si impari aliud insit, cui inerat existenti, hoc autem si est primum, numerus inerit his quæ insunt ipsi. Si igitur non contingit infinita huiusmodi esse in uno, neq; in sursum erunt infinita.*

Vide in anno.

Ostendit q; in vtroq; modo pcædicationis pec se necesse est esse statom. Et cicca hoc tria facit. Primo ostendit q; necessarium est esse statom in vtroq; modo prædicationis per se, tam in sursum quàm in deorsum. Secundo ronclodit q; non posse infinitum esse in mediјs: ibi { Si autem sic est &c. } Tertio concludit q; non potest procedi in infinitum in demonstcationibus: ibi { Si veco hoc &c. } Cicca primum doo facit. Primo proponit propositum in secondo modo dicendi per se. s. quando subiectum ponituc in definitione prædicati. Secondo in primo modo, qoando pcædicatum ponituc in definitione subiecti: ibi { Si etiam quæconq;. } Circa primom ponit duas cationes. Cicca quarum primam sic procedit. Primo quidem pcemittit propositum. s. q; in neutro modo dicendi per se contingit in infinitum procedere. Deinde probat hoc in secondo modo, puta cum impar prædicatuc de nomero. Si enim procedatuc vlterios, q; aliquid aliod prædicetur pec se de impari secūdum istum modom dicendi pec se, sequituc q; impac insit in definitione eius. Nomerus aotem ponituc in definitione imparis: vnde sequeretor q; etiam numerus ponatur in definitione illius tertiј quod pec se inest impari. Sed hic non contingic abice in infinitom, vt. s. infinita insint in definitione alicuius, sicut supra probatom est. Relinquitor ecgo q; in talibus per se prædicationibus nō contingit procedere in infinitum in sursum. i. ex parte prædirati. Secondam rationem ponit ibi. L

ARgl. *At uero necesse est ipsi primo competant uniuersa, ueluti numero, & numerus illis insit. Quare conuertuntur, & non superabunt.*

ANtl. *At uero necesse est omnia inesse primo, ut numero, & in illis numerum. Quare conuertibilia erunt: sed non excedentia.*

Et dicit q; quantumcunq; procedatur in hoiusmodi pec se M pcædicationibos. 2. modi, oportebit q; omnia prædicata p ocdinem accepta insint primo subiecto, puta nomeco quasi prædicata de eo, quia si impar pec se prędicatoc de nomeco, oportet q; qoicquid prædicatur de impari: etiam per se prędiretur de numero. Et iterum oportet q; numerus omnibus illis insit, quia si numerus ponitur in definitione imparis opoctet q; ponatur in definitione omniom eorom qoæ definiuntur pec impar. Et ita sequitor q; mutuo sibi inuicem insint. Ergo erunt cōuertibilia & non se inuicem excedentia, sic enim proprie passiones se habent ad subiecta sua. Vnde si etiam sint infinita per se prædicata secondom hunc modum, non erit ad propositum quo aliquis intendit ponere infinita in prædiratis esse in sorsum vel in deocsum. Deinde, com dicit.

ARgl. *Nec item ea, quæ definitiones eorum, quibus insunt ingrediūtur. Non. n. assignari definitiones possent. Quare si hæc sunt uniuersa ea, quæ per se prædicantur, hæc autē infinita nō sunt, stant omnia plane uersus supera. Quare stant & ad infera.* N

ANtl. *Si etiam quæcunq; sunt in eo quod quid est, nec hæc infinita sunt. Nec enim esset definire. Quare si prædicantia quidem per se omnia dicuntur, hæc autem non infinita sunt stabunt utiq; in sursum. Quare & in deorsum.*

Probat propositum in pcimo modo dicendi per se, & dicit q; illa quæ prædicantor in eo qood quid est, id est quasi posita in definitione subiecti, non possont esse infinita, quia non contingit infinita definire, vt supra probatom est. Ex hoc ergo cōclodit q; si omnia, quæ ponuntur in demonstrationibus, per se ponuntur, & in prædicatis per se non est procedere in infinitū in sursum, necesse est q; prædirata in demonstrationibos stent in sursum. Et ex hoc etiam sequitur q; stent in deorsum, quia ex quacunq; parte ponatuc infinitum tollitur scientia, & dfinirio, vt ex supra dictis patet. Deinde, com dicic. O

ARgl. *Quod si ita sit, erunt & ea, sane finita, quæ inter duos terminos collocantur.*

ANtl. *Si autem sic est, & quæ sunt in medio duorum terminorum, semper sunt finita.*

Conrlodit ex præmissis q; si est status in sorsum, & deorsum q; media non contingit esse infinita. Sopra enim ostendit q; extremis existentibus determinatis, media non possunt esse infinita. Deinde, cum dicit.

ARgl. *Quod rursus si ita sit, patet iam & demonstrationum esse principia necessario, ac demonstrationem nō omnium esse, quod quidem nonnullos asserere iam in initio diximus. Etenim si principia sint, neq; demonstrabilia sunt omnia, neq; in infinitum fieri potest abitio. Nam alterum istorum utrumuis esse nil aliud est quàm nullum interuallum esse medio uacans: atq; indiuisibile: sed uniuersa esse diuisibilia. Id enim quod demonstratur, non foris addito: sed immisso termino demonstratur. Quapropter si fieri potest, ut hoc pacto procedatur in infinitum, fieri quoq; potest ut inter duos terminos infinita media cadant. At hoc fieri nequit si tam uersus superius, quā uersus inferius, prædicationum sit finis. Esse uero prædicationum hoc pacto finem, antea differendi modo, nunc resolutiue satis ostendimus.* P

ANtl. *Si uero hoc est, manifestū iā est, & demonstrationum q; necesse est principia esse, & non omnium esse demonstrationem, quod uere diximus quosdam dicere iuxta principium. Si enim sunt principia, non omnia sunt demonstrabilia, neq; in infinitum possunt ire. Esse enim horum quodlibet nihil aliud est, quàm esse nullum spatium sine medio, & indiuisibile: sed omnia diuisibilia. Intus enim immittenda terminum: sed non assumendo demonstratur id, quod demonstratur. Quare si hoc in infinitum contingit ire, continget utique duorum terminorum infinita esse interius media. Sed hoc impossibile est: si prædicamenta steterint superius: & inferius. Quod autem stent demonstratum logicæ prius analyticæ uero nunc.* Q

Concludit vlterius q; in demonstcationibos non proceditor in infinitum, & dicit q; si prædicta sint vera, necesse est esse aliqoa principia demonstrationum, quæ non demonstrantur, & sic non omnium erit demonstratio secundum q; qoidam dicont, vt in priocipio hoios libri dictum est. Et q; hoc sequatur ostendit. Posito enim q; sint aliqua principia demonstcationū, est necesse esse q; illa sint indemonstcabilia, quia cum omnis demonstratio sit ex prioribus, vt supca habitum est, si principia demonstrantur, sequetur q; aliquid esset prius principiјs, qood est contra rōnem principiј. Et ita si nō sunt omnia demonstrabilia, sequeret q; non procedant demonstrationes in infinitū. Omnia autem huiosmodi prędicta consequūtuc ex hoc, quod ostensum est q; non pcoceditur in infinitum in mediјs, quia nihil est aliud ponere verum esse quodcunq; prędictorum. s. vel q; demonstcationes pcocedant in infinitum, vel q; omnia sunt demonstrabilia,

A demonstrabilia, vel ꝙ nulla sint demonstrationum principia, q̃ ponere nollom spatium esse immediatom & indiuisibile, id est ponere duos terminoa sibi inuicem coherere in aliqua propositione affirmatiua vel negatiua, nisi pee medium. Si eni aliqua propositio sit immediata, sequitur ꝙ sit indemonstrabilis, quia cum aliquid demonstratur, oportet sumere terminum immittẽdo id est, ꝙ sit infra predicatum & subiectum, de qoo. s. per prius predicetue predicatum, q̃ de subiecto, vel a quo prius remoueator. Non autem in demonstrationibus accipitor medium assomendo extrinsecus: hoc.n. esset assumere extraneũ medium, & non proprium, quod contingit in litigiosis & dialecticis syllogismis. Si ergo demonstrationes contingit in infinitum procedere, sequitur ꝙ sint media infinita inter duos terminos. Sed hoc est impossibile si predicationes steterint in sursum & deorsum, vt supra probatum est. Et ꝙ stent predicationes in sursum & deorsum prius ostendimus logicę, & postea analyticę, vt expositum est. Per hanc igitor conclusionem vltimo indoctam manifestat intentiooem totius capituli, & quare quælibet propositio sit inducta.

Med in demon.

B

ARgi. *Demonstratis autem his, patet, si quippiam idem, ut. a. duobus insit quibusdam, ut. c. atq;. d. quorum alterum de altero, aut nullo modo, aut non de quolibet prædicatur: non semper illud per commune aliquid ipsis competere.*

ANtl. T.c.37 *Monstratis autem his manifestum est, q. si aliquod idem duobus insit, ut. a. & in. c. & in. d. non prædicante altero de altero, aut nullo modo, aut non de omni non semper secundum commune aliquid inerit.*

LECTIO. XXXVI.

POSTQVAM Philosophos ostendit ꝙ non contingit procedere in infinitum in demõstrationibus: hic inducit quędam corrolaria ex prędictis. Et circa hoc duo facit. Primo ostendit ꝙ necesse est accipere aliquas primas propositiones. Secundo quomodo illis peimis sit vtẽdum in demonstrationibus: ibi { Cum autem oportet demonstrare. } Circa primum duo facit. Primo ostendit ꝙ necesse est deuenire aliquod primum quando vnum de pluribus predicaẽ. Secondo quando vnum prædicatur de vno: ibi { Manifestom autem est. } Circa primum quatuor facit. Primo proponit intentum. Secundo manifestat propositũ: ibi { Vt scalenõ &c. } Tertio probat: ibi { Sit autem. b. &c. } Quarto excludit quaodam obiectionem: ibi { In eodem quidem genere &c. } Dicit ergo primo ꝙ demonstratis premissis. s. ꝙ non sit procedere in infinitum in prędicationibus & demonstrationibus: manifestum est ꝙ si aliquid prędicatur de doobus, puta. a. de. c. & d. ita. s. ꝙ vnum eorom non predicetur de altero, aot nullo modo, sicut animal prędicatur de homine & boue, quorum vnum nullo modo de alio prędicatoe, aut non de omni, puta animal prędicatur de homine & masculo, quorum neutrum de alteeo vniuersaliter prędicatur, sic inquam se habentibus terminis, manifestum est ꝙ non oportet ꝙ id prędicatũ, quod de vtroq; prędicatur, insit vtriq; secundum aliquod commune, & hoc in infinitum procedendo. Deinde, cum dicit.

C

D

ARgi. *Triangulo namq; duorum æqualium, & omnium inæqualiũ laterum angulos habere duobus rectis æquales, per commune competit quoddam. Competit enim, ut uterq; est quædam figura & non ut aliud quicquam. At non semper id ita se habet.*

ANtl. Vide in notis. *Vt scalenon, & isocheli, duobus rectis æquales habere, secundum commune aliquid inest. Secundum enim q. figura quædam est, & non secundum alterum quod inest. Hoc autem non semper sic se habet.*

Manifestat propositum per exemplum. Sunt enim duæ species trianguli, quarum vna vocatur scalenon, vel triangulus gradatus, cuius sunt tria latera inęqualia, alius est isocheles, coius sunt doo latera ęqualia, vnum autem horum non prędicatur de altero, vtriq; aotem inest hęc passio habere tres angulos ęquales duobus rectis. Inest autem hoc eis secũdum aliqoid cõmune. s. ꝙ vterq; horum est figura quędam. s. triangulus. Hoc autem non sic semper se habet. s. secundom ꝙ in infinitom cõueniat secundum aliquid aliud: puta ꝙ habere tres conueniat triangulos iterum secundum aliquid aliud, & sic in infinitum. E

Deinde, cum dicit.

ARgl. *Sit enim. b. per quod. a. tam ipsi. c. quã. d. competere dicitur. Patet igitur ipsum. b. per aliud commune quippiam ipsis competere, & illud item per aliud. Quare inter duos terminos infiniti termini cadent. At hoc fieri nequit. Non ergo necesse est pluribus idem per aliquod commune semper inesse: siquidem sint interualla, quæ medio uacant.*

ANtl. *Sit autem. b. secundum q. est a. in. c. d. Manifestum igitur est b. in. c. d. secundum commune est, & illud secundum alterũ. Quare duorum terminorum in medijs infiniti utiq; incident termini. Sed hoc est impossibile. Secundum igitur commune aliquid, esse non necesse est semper idem in pluribus, quoniam uere erunt immediata spatia.*

Probat propositum, & dicit, Sit ita ꝙ. b. prędicetue de. c. & de. d. secundum hoc commune quod est. a. manifestum est ergo ꝙ. b. erit in. c. & in. d. secundum illud cõmone quod est. a. & si iterum insit. a. secondum aliquod cõmone, & iterum illi communi secundom aliqoid aliud, procedetur in infinitum in mediis: sequitur igitoe ꝙ inter doo extrema quę sunt. c. & b. cadant iofiniti termini medii. Hoc autẽ est impossibile, ergo non necesse est si idem insit pluribus, ꝙ semper in infinitũ iosit eis secũdum aliquid cõmune qoia necesse est ꝙ peroeniatur ad aliqua spatia immediata. i. ad aliquas immediatas prędicationes quas appellat spatia, vt supra dictum est. Quantum igitur videtue ex hac probatione Arist. non est suus intellectus, ꝙ hoc nõ sit verum ꝙ quando aliquid prędicatur de pluribus, quę de se inuicem non prędicantur, ꝙ illud non insit illis pluribus secundum aliquid cõmune. Hoc. n. verum est in omni quod ꝑdicaẽ sicut passio: oportet enim si inest pluribus, ꝙ insit ei secundum aliquid commone: licet forte id sit innominatum, sicot supra dictum est, cum de vniuersali ageretur. Sed in illo cõmuni non proceditur in infinitum, vt hęc ratio inducta a philosopho euidenter probat. Si aũt accipiator aliquid commune, quod insit pluribus sicut genus speciebus, non sempee oportebit aliquid prius accipere secundum ꝙ insit. Puta si viuom insit homini, & asino secundum aliqood prius. s. secondom animal, animali aotem & plaotę non inest secundom aliquod prius, quia hęc sont primæ species corporis viui siue animati. Deinde, cũ dicit.

F

Le pce. sensus Aristo.

Lec. 1 a. & exp.

G

ARgi. *Terminos tamen eodem in genere, & indiuiduis ex eisdẽ necesse est esse, siquidem ipsum commune rationem eorum, quæ ꝑ se competunt, subit. Fieri nãq; non potest, ut ea, quæ demonstrantur, ad aliud genus ex alio migrent ac transeant, uti diximus.*

A Ntl. T c.38 *In eodem quidem genere, & ex eisdem athomis necesse est terminos esse: siquidem his, quæ per se sunt erit commune.* Non. n. *erit ex alio genere in aliud descendentem demonsteare.*

Excludit quandam oboiationem. Posset. n. aliquis dicere ꝙ semper accipitur secondum aliquid commone, quia potest accipi commune alterius generis: puta si dicamos ꝙ esse seipsum mouens inest homini & asino secondum hoc commune quod est animal, & secundum aliod cõmune quod est habens quantitatem, vel habens colorem, aut aliquid aliud huiosmodi, quæ possunt accipi in infinitum. Et ad hoc excludendom dicit, ꝙ necesse est esse terminos medios qui accipiontnr ex eodem genece { & eisdem athomis }. i. indiuisibilibus. Et appellat athomos ipsos terminos extremos: inter quos opoetet accipi medium si id commune quod accipitur vt medios terminus sit de numero eorum, quæ prædicantur per se. Qoare aotem oporteat ex eodem genere sumere terminos medios, ostendit per hoc, ꝙ sicut supra habitom est, non contingit demonstrationẽ transire de vno genere in aliod. Deinde, cum dicit.

H

Quid ꝑ athom.

Lec. 25.

ARgi. *Patet etiam cum. a. competit ipsi. b. atq; est aliquod medium, tum. a. posse ostendi ipsi competere. b. Atq; huius hæc erunt, & totidem elementa, quot media sunt. Propositiones enim hæ, quæ medio uacant, elementa sunt, aut omnes, aut hæ quæ uniuersa-*

I *les sunt. Quod si nullum sit medium, non est ulterius demonstra*
tio, sed hæc est ea uia, qua acceditur ad principia.

ANti. Vide in anno. *Manifestum autem est, & cum. a. in. b sit: siquidem est ali-*
quod medium, est demonstrare q. a. in. b. sit, & elementa huius-
modi sunt hæc, & tot, quot media sunt. immediatæ enim proposi
tiones sunt elementa, aut omnes, aut uniuersales. Si uero non est
medium, non amplius erit demonstratio: sed in principia uia
hæc est.

Ostendit ꝙ necesse est deuenire ad aliquod vnum in prædi
cabilibus in quibus prædicatur vnum de vno. Et primo in affir
matiuis. Secondo in negatiuis: ibi { Similiter autẽ & si. a. &c. }
Dicit ergo primo manifestum esse ꝙ cum. a. prędicatur de. b.
si horum sit aliquod medium, ꝙ illo medio vti possumus ad de
monstrandum ꝙ. a. sit in. b. & hęc sunt principia huiusmodi cõ
clusionis. Et quęcunq; accipiuntur vt media, sunt principia cõ
clusionum mediatarum, quæ per ea concluduntur. Nihil enim
aliud sunt elementa, siue principia demonstrationum, quã pro
K positiones immediatæ. Et hoc dico { vel omnes, vel vniuersa-
les: } quod quidem potest dupliciter intelligi. Vno modo vt ꝓ
positio vniuersalis accipiatur secundum ꝙ diuiditur cõtra sin-
Prĩa sũt gularem. Nam species specialissima, non prędicatur de singula
ri per aliquod medium. Vnde propositio hęc est immediata,
Socrates est homo, non tamen est principium demonstrationis,
quia demonstrationes non sunt de singularibus, cum eorum
non sit scientia, & ita non omnis immediata est demonstratio
nis principium, sed solum vniuersalis. Alio modo potest intelli
gi secundum ꝙ propositiones vniuersales, dicuntur proposi-
tiones communes in omnibus propositionibus alicuius scien-
tiæ, sicut omne totũ est maius sua parte: vnde huiusmodi sunt
simpliciter demonstrationum principia & in omnibus per se
nota. Hęc autem propositio, homo est animal, vel isosceles est
triangulus, non est principium demonstrationis in tota scien-
tia, sed solum aliquarum particularium demonstrationũ: neq;
huiusmodi etiam propositiones sunt omnibus per se notę. Sic
igitur si sit aliquod medium propositionis datæ, erit demõstra
re per aliquod medium quousq; deueniatur ad aliquod imme
diatum. Si vero non sit aliquod medium propositionis datæ,
L non poterit demonstrari. Sed hęc est via ad inueniendum pri-
ma principia demonstrationum, id est procedere a mediatis ad
immediata resoluendo. Deinde, cum dicit.

ARgi. *Similiter fit, & si. a. non competit ipsi. b. Nam si est medium*
aliquod aut prius, cui non competit ipsum. a. est sine dubio de-
monstratio. Atq; quot sunt termini, tot sunt elementa principia
ue. Propositiones enim, quæ ex hisce constant: ipsius sunt demõ
strationis principia. Et ut quædam principia sunt demonstrabi
lia hoc pacto est illud, & illud inest huic, sic & hoc modo hoc nõ
est illud, & illud non inest huic. Quare quædam essendi quippiã,
quædam non essendi, principia erunt.

ANti. *Similiter autem erit, & si. a. in. b. nõ sit. Siquidem enim, aut*
erit medium, aut prius, cui non inest, erit demonstratio: si uero
non, non est, sed principium. Et elementa tot sunt, quot termini,
& horum propositiones principia demonstrationis sunt. Et si-
cut quædam principia sunt indemonstrabilia q. sit hoc illud, &
M *q. sit hoc in illo, sic & q. non erit hoc illud, nec q. sit hoc in illo.*
Quare hæc quidem esse aliquid, alia autem non esse aliquid,
erunt principia.

Ostendit ꝙ sit accipere primum in negatiuis, & dicit ꝙ si. a
negetur de. b. si sit accipere aliquod medium a quo. s. per prius
remoueatur. a. q̃. a. b. tunc hęc propositio. b. non est. a. erit de-
monstrabilis. Si autem non sit aliquod tale medium accipere,
non erit hæc propositio demonstrabilis, sed principium demõ
strationis. Et tot erunt elementa. i. principia demonstrationis,
quot erunt termini ad quos. s. statur, vt vltra non sit inuenire
medium. Propositiones enim quæ fiunt ex huiusmodi termi-
nis, sunt principia demonstrationis. Puta si. c. immediate præ-
dicetur de. b. & a immediate remouetur. a. b. aut prædicetur
de eo immediate. b. est terminus ad quem vltimo peruenitur
in mediis sumendis: vnde vtraq; propositio erit immediata, & N
demonstrationis principium. Et patet ex pręmissis ꝙ sicut sunt
quędam principia indemonstrabilia affirmatiua, in quibus vnũ
de alio pędicat, significando ꝙ hoc essentialiter est illud, sicut
cum genus prędicatur de proxima specie, vel hoc sit in illo, si-
cut cum passio prędicatur de proprio & immediato subiecto:
ita etiam sunt principia indemonstrabilia in negatiuis, negan-
do essentiale prædicatum, vel etiam propriam passionem. Ex
quo patet ꝙ quędam sunt principia demonstrationis ad demõ
strandum conclusionem affirmatiuam, quã oportet conclude
re ex omnibus affirmatiuis, & quædam sunt principia demon-
strationis, ad probandum conclusionem negatiuam: ad cuius
illationem oportet assumere aliquam negatiuam. Deinde,
cum dicit.

ARgi. *Cum autem ostendendum quippiam est, sumendum est quip*
piam, quod primum de ipso. b. prædicatur: sitq; id. c. de quo si-
militer ipsum dicitur. a. Atq; hoc modo semper proficiscenti,
nulla propositio tibi, nullusq; terminus affirmandus, extra ip- O
sum. a. sumuntur improbando, sed medium semper densatur,
quousq; indiuisibilia fiant, & unum. Est autem tunc unum, cũ
fuerit uacans medio interuallum: ac una simpliciter propositio,
quæ quidem medio uacat.

ANti. *Cum autem oporteat demonstrare aliquid, accipiendum est*
quod de. b. primum prædicetur, & sit. c. & de hoc similiter. a.
& sic semper uadens, nequaquam extra propositio cadet. Neq;
extra esse ipsius. a. accipiatur, ut demonstretur sed semper me-
dium condenset quousq; indiuisibilia fiant, & unum. Est autem
unum, cum immediatum fiat, & una propositio simplex &
immediata.

Ostendit quomodo vtendum sit primis propositionibus in
demonstrando. Et primo in propositionibus affirmatiuis. Secũ
do in negatiuis: ibi { In priuatiuis autem &c. } Circa primum
tria facit. Primo ostendit qualiter oporteat sumere propositio
nes immediatas in demonstrationibus. Secundo ostendit, quo
modo huiusmodi propositiones se habeant ad demonstratio- P
nes: ibi { Et quemadmodum in aliis. } Tertio epilogat: ibi { In
ostensiuis quidem igitur. } Dicit ergo primo ꝙ quando opor
tet demonstrare aliquam conclusionem affirmatiuam, puta oẽ
b. est. a. necesse est accipere aliquid quod primo prædicetur de
b. q̃. a. de quo. a. etiam pędicetur, & sit illud. c. & si iterum ali-
quid sit de quo a. per prius prędicetur q̃. de. c. sic semper proce
dendo, sit nec propositio nec terminus significans aliquod ens;
accipietur in demonstrando extra ipsum. a. quia oportebit ꝙ
a. prędicetur de eo per se, & ita ꝙ contineatur sub eo & nõ sic
ab eo extrinsecum, sed oportebit semper condensare media.
Et loquitur ad similitudinem hominum qui videntur esse con-
densari sedentes in aliqua sede, quando inter sedentes nullos
potest intercidere medios: ita & media in demonstratione di-
cuntur densata, quãdo inter terminos acceptos nihil cadit me
dium. Et hoc est quod dicit { ꝙ medium densatur quousq;. }
perueniat ad hoc ꝙ spatia { fiant indiuisibilia }. i. distantię in-
ter duos terminos sunt tales ꝙ non possunt diuidi in plures hu
iusmodi distantias, sed sit vnum spatium tantum. Et hoc con- Q
tingit, quando propositio est immediata. Tunc. n. vere est vna
propositio non solum actu, sed etiam potentia, quando est im
mediata. Si. n. sit mediata, quãuis sit vna in actu, quia vnum ꝓ-
dicatur de vno: tamen est multa in potentia, quia accepto me-
dio formantur duæ propositiões. Sicut etiam linea quę est vna
in actu inquantum est continua, est multa in potentia inquan-
tum diuisibilis per punctum medium. Et ideo dicit ꝙ proposi-
tio immediata est vna sicut simplex indiuisibilis. Deinde,
cum dicit.

ARgi. *At quæ, ut cæteris in rebus principium simplex est, idq; non*
est idem ubiq;, sed in pondere quidem est mina, in modulatione
uero primus sensibilis sonus, & in alijs aliud: sic in ratiocina-
tione quidem est unum, uacans medio propositio: in demonstra-
tione autem, & scientia, intellectus.

Et

A ANti. Vide in annot. *Et quemadmodum in alijs est principium simplex, hoc autē non idem ubiq;, sed in graui quidem uncia, in melodia autem tonus, in membris autem diuisio, aliud autem in alio: sic est in syllogismo una propositio immediata: in demōstratione autem, et scientia, intellectus.*

Ostendit quomodo se habeat propositio immediata ad demonstrationem. Vbi cōsiderandum est ꝙ sicut habetur in. 10. Metaphy. (T.cō. 2 Lec. 3.) in quolibet genere oportet esse vnum primum, qđ est simplicissimum in genere illo, & mensura omniū quæ sunt illius generis. Et quia mensura est homogenea mensurato, secūdum diuersitatem generum oportet esse huiusmodi prima indiuisibilia diuersa. Vnde hoc nō est idem in omnibus: sed in grauitate ponderum accipitur vt vnum indiuisibile vncia. i. quoddam minimum pondus: quod tamē non est simplex omnino: quia quodlibet pondus est diuisibile in minora pondera, sed accipitur vt simplex per suppositionem. In melodijs autē accipitur vt vnum principium tonus qui cōsistit in sexquioctaua proportione, vel diesis quæ est differentia toni, & semitoni: & in diuersis generibus sunt diuersa principia indiuisibilia. Syllogismi autem principia sunt propositiones, vnde oportet ꝙ propositio simplicissima, quæ est immediata sit vnum, qđ est mensura syllogismorum. Demōstratio autem addit supra B syllogismum quod facit scientiam. Comparatur autem intellectus ad scientiam, sicut indiuisibile ad multa. Nam scientia est per decursum a principijs ad conclusiones, intellectus autē est absoluta & simplex acceptio principij per se noti. Vnde intellectus respondet immediatæ propositioni, scientia autem conclusioni quæ est propositio mediata. Sic igitur demonstrationis diuisibilis inquantum est syllogismus, vnum indiuisibile est propositio immediata. Ex parte autem scientiæ quā causat: vnum eius est intellectus. Deinde, cum dicit.

ARgi. *In affirmatiuis igitur ratiocinationibus nihil extra id, quod inest, atq; competit, cadit.*

A Nti. *In demonstratiuis quidem igitur syllogismus eius quod est, nihil cadit extra.*

Epilogando concludit quod supra ostensum est, scilicet ꝙ in affirmatiuis syllogismis medium, non cadit extra extrema.
C Deinde, cum dicit.

ARgi. *In negatiuis autem, ubi quidem est id, quod inesse oportet, nihil extra hoc cadit: ueluti si. a. per. b. non competit. b. Nam si. c. quidem cuilibet insit. b. ipsum autem. a. nulli competat. c. atque sit rursus. a. nulli competere. e. demonstrandum, medius inter hæc ipsa sumendus est terminus, atque hoc modo semper proficiscendum.*

ANti. *In priuatiuis autem hoc quidem, quod oportet esse, nihil extra hoc cadat: ut si. a. non est in. b. per. c. Si enim in. b. omni quidem est. c. in nullo. e. autem est. a. item si indigeat quòd in. e. a nullo sit medium accipiendum est ipsius a. & c. & sic semper procedet.*

D Ostendit quo vtendum sit propositionibus immediatis in syllogismis negatiuis. Et primo in prima figura. Secundo in secunda: ibi { Si vero oporteat monstrare. } Tertio in tertia: ibi { In tertio autem modo. } Dicit ergo ꝙ in negatiuis syllogismis nihil mediorum acceptorum procedendo ad immediata cadet extra genus terminorum affirmatiuæ propositionis in prima figura: puta, si demonstrandum sit ꝙ nullum. b. est. a. & accipitur medium. c. tali existente syllogismo, nullum. c. est. a. omne. b. est. c. ergo nullum. b. est. a. Si ergo oporteat iterū probare ꝙ in nullo. c. sit. a. oportet accipere mediū ipsius. c. & a. quod. s. prædicetur de. c. & per consequens de. b. & sic perueniet ad genus terminorū affirmatiuæ propositionis: & ita semper procedetur ꝙ media accepta non cadent extra affirmatiuam propositionem, cadent tamē extra genus prædicati negatiuis puta extra genus. a. Deinde, cum dicit.

ARgi. *Quod si sit ipsum. d. nulli. e. competere demonstrandum, hoc pacto, ut. c. cuilibet quidē. d. nulli uero uel non cuilibet insit. e. nullus extra ipsum. e. terminus unquam cadet. Hoc autē est id, cui non inesse oportet.* E

ANti. Vide in anno. *Si uero oporteat demonstrare quòd. d. in. e. non sit, in eo quod est. e. in. d. quidem omni: in. e. autem nullo, aut non in omni nunquam extra. e. cadet. Hoc autem est, cui oportet non inesse.*

Ostendit qualiter se habent in secunda figura, & dicit ꝙ si oporteat demōstrare ꝙ nullum. e. sit. d. in secunda figura accipiendo medium. c. vt fiat syllogismus, omne. d. est. c. nullum. e. est. c. aut quoddam. e. est. c. ergo nullum vel non omne. e. est d. nunquam medius terminus acceptus cadet extra. e. quia si oportebit iterum demōstrare ꝙ nullum. e. est. c. oportebit iterum accipere aliquod medium inter. e. & c. quia oportebit in secunda figura probare negatiuam. Affirmatiua enim in hac figura probari non potest. Vnde sicut in prima figura media accepta semper accipiuntur ex parte propositionis affirmatiuæ, ita oportet in secunda figura semper media accipi ex parte propositionis negatiuæ. Deinde, cum dicit.

ARgi. *At in tertio modo. nec id, a quo negare, nec id, quo negare, sciungereq; oportet, terminus sumendus unquam egreditur.* F

ANti. *In tertio autem modo, neq; a quo oportet, neq; quod oportet priuari, nequaquam extra ibit.*

Ostendit qualiter hoc se habeat in tertia figura, & dicit, ꝙ in tertia figura media accepta non erunt extra prædicatum, quod negatur, neq; extra subiectum a quo negantur. Et hoc ideo quia medium subijcitur affirmatiuæ vel negatiuæ vtriq;, vnde si oportet accipere aliquod medium oportet iterum id medium subijci affirmando vel negando: & sic media accepta nunquam acciperentur neq; extra prædicatum negatum, nec extra subiectum de quo negantur.

ARgi. *Cum autem demonstrationum alia sit uniuersalis, alia particularis, & alia affirmatiua, alia negatiua, ambigitur utra sit præstabilior. Et eodem modo de ea, quæ recte dicitur demonstrare, & de ea, quæ deducit ad id, quod fieri nequit.*

ANti. T.c. 39 G *Cum autem sit demonstratio alia quidem particularis, alia uero uniuersalis, & hæc quidem cathegorica, illa uero priuatiua, dubitatur qualis potior sit. Similiter autem & de ea, quæ demonstrare dicitur: et de ducēti ad impossibile demōstratione.*

LECTIO. XXXVII.

POSTQVAM Philosophus determinauit dē syllogismo demonstratiuo, hic agit de comparatione demonstrationum adinuicem. Et quia scientia ex demonstratione causatur, ideo diuidit pars in duas partes. In prima agit de cōparatione demonstrationis. In secunda de cōparatione scientiæ: ibi { Certior autem scientia &c. } Circa primum tria facit. Primo mouet dubitationem de comparatione demonstrationum. Secundo dicit quo ordine sit procedendum: ibi { Primo quidem igitur. } (Lec. 40.) Tertio prosequitur dubitationes motas: ibi { Videbitur quidem igitur &c. } Dicit ergo H primo ꝙ demonstratio tripliciter diuiditur. Vno enim modo diuiditur in vniuersalem & particularem. Alio autem modo in cathegoricam & priuatiuam. i. affirmatiuam & negatiuam. Tertio autem modo diuiditur in eam, quæ demonstrat ostensiue, & in eā, quæ ducit ad impossibile. Est ergo quæstio in singulis diuisionibus qualis potior sit. Deinde, cum dicit.

ARgi. *Atque hoc de uniuersali primo particulatiue: deinde de affirmatiua, negatiuaq; & postea de recta, deducenteq; ad impossibile demonstratione determinabimus.*

ANti. *Primum quidem igitur intendamus de uniuersali, & de particulari. Ostendentes autem hoc, & de ea, quæ demonstare dicitur, & quæ est ad impossibile dicemus.*

Ostendit quo ordine sit agendum, & dicit ꝙ primo agendum est de comparatione vniuersalis & particularis demonstrationis. Et cum hoc fuerit ostensum, tunc dicemus & de demonstratione, quę demōstrat aliquid affirmatiue, & de ea, quę demonstrat ad impossibile, utrum scilicet affirmatiua sit po-

I tior, & vtrum ea quæ est ad impossibile sit potior. Deinde, cum dicit.

ARgi. *Forsitan itaq; cuipiam hoc pacto consideranti particularis præstabilior uniuersali uidebitur. Nam si ea demonstratio, qua magis scimus, est præstabilior: hæc enim sane demonstrationis est uirtus, atq; magis unumquodq; tum scimus, cum ipsum per se: quàm cum per aliud scimus, ceu musicum Coriscum tum scimus magis, cum percipimus. Coriscum esse musicum, quã cum cognoscimus hominem esse musicum, & in cæteris similiter: uniuersalis autem ostendit quippiam nõ ut ipsum est, sed ut aliud, ueluti triangulum duorum æqualium laterum angulos habere duobus rectis æquales, non hoc sane, quod duorum est æqualiũ laterũ: sed quod triangulus est, particulari demonstratione cuipiam inesse quippiam, ut ipsum est ostendente: si igitur ea demõstratio præstabilior est, quæ per se quippiam demonstrat, et particularis est talis, ipsa demonstratio particularis magis nimi-*
K *rum demonstratio, ac præstabilior, quàm uniuersalis esse uidebitur.*

ANri. *Videbitur quidem igitur fortaßis utique quibusdam sic intendentibus particularis esse dignior. Si enim secundum quam maxime scimus demonstrationem potior est demonstratio: hæc enim uirtus demonstrationis est, magis autem scimus unum cũ ipsum cognoscimus secundum ipsum, quàm secundum aliud, ut musicum Coriscum quando Coriscus musicus est, q̄ cum homo musicus sit, similiter autem et in alijs: sed uniuersalis quoniam aliud, non quoniam ipsum contingit demonstrat, ut quoniam æquitibiarum est, non quia æquitibiarum: sed quoniam triangulus, sed particularis: quoniam ipsum est, si igitur potior quidem est, quæ est secundum ipsum, huiusmodi autem est particularis: uniuersali magis & potior utique secundum partem demonstratio erit.*

L Prosequitur dubitationes propositas. Et primo de comparatione demonstrationis particularis & vniuersalis. Secundo
Lec. 39 de comparatione affirmatiuæ & negatiuæ: ibi { Quod autem affirmatiua &c. } Tertio de comparatione ostensiuę & ducẽtis ad impossibile: ibi { Quoniam autem cathegorica &c. }
Lec. 40 Circa primum tria facit. Primo proponit rationes ad ostendendum ꝙ particularis demonstratio sit potior q̄ vniuersalis. Secundo soluit eas: ibi { Aut primum quidem &c. } Ter-
Lec. 37 tio ponit rationes in contrarium: ibi: { Amplius si demonstra-
n. ex. 3. tio &c. } Circa primum ponit tres rationes dicens, ꝙ quibus-
Lec. 38. dam forte videbitur per has rationes immediate ponendas, ꝙ particularis demonstratio sit potior, vel dignior q̄ vniuersalis. Et prima ratio talis est. Illa demonstratio est potior per q̄ maxime scimus. Et hoc sic probat, quia virtus demonstrationis est scire. Dicitur enim virtus vniuscuiusq; id quod vltimũ
Vir^9 rei potest, sicut hominis qui potest ferre. c. libras, virtus non est
cuiusq. ꝙ ferat. x. sed ꝙ ferat. c. quod est vltimum suæ potentiæ, vt
M dicitur in. 1. de Cœlo & mundo. Hoc autem maximum est qđ
T. c. 16. potest facere demonstratio. s. ꝙ faciat scire. Vnde hæc est vir
Lec. 55. tus demonstrationis. Vnumquodq; autẽ tanto perfectius est,
1. ex. 3. quanto magis attingit ad propriam virtutem, vt patet in. 7. Physi. Vnde manifeste patet hæc propositio ꝙ quanto ma-
T. c. 18. gis demonstratio facit scire, tanto est potior. Assumit autem
Lec. 6. 1. ꝙ magis scimus vnumquodq; cum cognoscimus ipsum secũ-
ex. prin. dum se, quàm quando cognoscimus ipsum secũdum aliud, vt puta de Corisco, ꝙ Coriscus est musicus magis hoc scimus, q̄ si sciamus solum ꝙ homo est musicus. Et ita propositio simpliciter vera est, quia semper id, quod est per se prius est eo, quod est per aliud, & causa eius, vt dicitur in. 8. Physi. Ex his itaque
Te. 39. subintelligitur conclusio, ꝙ potior est demonstratio quæ fa-
Lec. 9. 1 cit scire aliquid secundum se, q̄ quæ facit scire secundũ aliud.
cap. ult. Demonstratio autem vniuersalis demonstrat aliquid & facit scire non secundum ipsum, sed secundum aliud. s. secundũ vniuersale sicut ꝙ triangulus duorum æqualium laterum qui est isocheles habet tres, non quia est isocheles, sed quia est triangulus. Particularis autem demonstratio demonstrat de aliqua re N
particulari secundum seipsam. Vnde sequitur secundum præmissa quòd particularis demonstratio sit potior q̄ vniuersalis.

Secundam, & tertiam rationem ponit ibi.

ARgi. *Præterea, si uniuersale quidem non sit præter res singulas quicquam, demonstratio autem opinionem efficit esse quid id, de quo demonstrat: ut quadam in ratione rerum talem esse naturam, ceu trianguli præter singulos, figuræ præter singulas, numeri deniq; præter singulos, atq; ea demonstratio, quæ circa id uersatur, quod est in ratione rerum, ea est demõstratione præstantior, quæ circa id uersatur, quod rationem eorum, quæ sunt egreditur, eaq; rursus, per quam non efficitur error, præstantior est ea, per quam error efficitur, uniuersalis autem talis est demonstratio, quod quidem intueri licet cum rationum similitudo mutato ordine demonstratur, nam id inquiunt quod est quid tale, similitudinem mutato ordine rationum subibit, quod quidem neq; linea, neq; numerus est, neq; solidum neq; planum sed præter hæc aliud quiddam: si igitur hæc demonstratio uni-* O
uersalis est magis, & est de eo, quod minus esse uidetur, quam id, de quo particularis demonstrat, atq; opinionem efficit falsam, uniuersalis profecto demonstratio inferior erit longe particulari.

ANd. *Amplius si uniuersale quidem non est aliquid præter singularia demonstratio autem opinionem conficit esse aliquid hoc, secundum q; demonstrat, & quandam naturam esse hanc in his quæ sunt, ut trianguli præter quasdam, & figuræ præter aliquas, & numeri præter numeros, potior autem est quæ est de esse, quam de non esse, & propter quam non errabitur, quam propter quam errabitur, est autem uniuersalis huiusmodi pro-* Vide in
cedentes enim demonstrat quod est analogum, quod neq; linea, anco.
neq; numerus, neq; solidum, neq; planum est: sed præter hoc ali-
quid, si igitur uniuersalis quidem magis hoc est, de eo autem qđ P
est, minus, quam particularis, & facit opinionem falsam, indignior utiq; erit uniuersalis particulari.

Quæ talis est. Vniuersale non est aliquid præter singolaria, T. c. 28
vt probatur in. 4. Metaphy. Demonstratio autem vniuersalis
facit opinionem ex ipso modo suæ demonstrationis quòd sit Lec. 7.
aliquid & quædam natura in entibus, puta cum demonstrat per ...
aliquid de triangulo præter particulares triangulos, & de numero præter particulares numeros. Præmissis autem duabus ꝓpositionibus addit alias duas. Nam primæ propositioni, quæ dicebat quòd vniuersale non est aliquid præter singolaria, addit hanc propositionem, ꝙ potior est demõstratio, quæ est de ente, q̄ quę est de nõ ente. Secundæ aũt propositioni, quæ dicebat ꝙ demõstratio vniuersalis facit opinionem ꝙ vniuersale aliquid sit in rerum natura, addit aliam propositionem. s. ꝙ demonstratio, quę nõ facit errare est potior q̄ ea per quam errat. Et ostendit ꝙ propter demõstrationem vniuersalem erratur,
quia procedens secundum demonstrationem vniuersalem, de Q
monstrat de aliquo vniuersali sicut de quodam analogo. i. sicut de quodam communi quod proportionaliter se habet ad multa, quasi sit aliquid commune quod neque est linea, neque numerus, neq; solidum. i. corpus, neq; planum. i. superficies: sed aliquid præter hoc. i. ipsa quantitas vniuersalis, vel aliquid præter hoc. i. ꝙ necesse est ponere ad hoc ꝙ ista habeãt rationem quantitatis. Sic igitur secundum duo media quasi duplici ratione concludit vnam conclusionem dicens, ꝙ si vniuersalis demonstratio: ita se habet, ꝙ minus de ente habet quã particularis, & magis facit opinionem falsam quàm particularis: sequit ex his duobus medijs, quòd vniuersalis sit indignior quàm particularis. Deinde, cum dicit.

ARgi. *An harum altera ratio non magis est de uniuersali, quàm de particulari. Nam si duobus rectis æquales habere, non hoc ei triangulo competit, qui duorum est æqualium laterum, quo est talis: sed quo triangulus est, is, qui scit illud ipsi competere quo*

duorum

A duorum est æqualium laterum, minus profecto scit cui nam & ipsum est competit, quam qui scit idem eidem ea ratione competere, qua triangulus est. Atq; omnino si illud non eo triangulo competit, quo triangulus est, deinde quispiam idipsum ostendit, non erit ipsius utiq; demonstratio. Sin uero triangulo competit, ut triangulus est, is magis profecto scit, qui illud triangulo, quo triangulus est, percipit competere. Eadem est & in cæteris ratio. Si igitur triangulus ad plura sese extendit, ratioq; est eadem, & non solo communis est nomine, atq; cui uis insunt triangulo tres anguli duobus rectis æquales, non sane triangulus, ut duorum est æqualium laterum, sed econtra qui duorũ est æqualium laterum, ut triangulus est, tales angulos habet. Quare qui scit uniuersaliter, is magis scit ut quodq; cuiq; competit, quam is, qui particulariter scit. Vniuersalis igitur demonstratio præstabilior est demonstratione particulari.

ANti. Aut primum quidem nihil magis in uniuersali, quàm in particulari ratio est. Si enim quod duobus rectis inest, non est secun B dum q. est isocheles, sed secundum q. triangulus est, cognoscens quoniam ipsum, minus cognouit inquantum ipsum est, q̃ cognoscens quoniam triangulus est: & omnino si non sit quidem secũdum q. est triangulus, postea demonstrat, non utiq; erit demonstratio. Si uero sit cognoscens unumquodque secundum unumquodq; est, magis cognouit. Si igitur triangulus in plus est, & eadem ratio & non secundum æquiuocationem triangulus est, & inest omni triangulo, quod est duobus rectis habens æquales, non utiq; & triangulus inquantum æquitibiarum, sed æquitibiarum secundum q. est triangulus, habet huiusmodi angulos. Quare uniuersaliter sciens, magis cognouit secundum q. est, quã C secundum partem. Potior itaq; est uniuersalis, q̃ particularis.

Soluit prædictas rationes per ordinem. Et primo primã dicens, ꝙ primum quidem. i. secũdum quod procedebat prima ratio non habet aliam rationem in vniuersali q̃ in particulari: quia utrobiq; inuenitur secundum se, & secundum aliud. Et manifestat ꝙ in vniuersali inueniatur secũdum se. Habere. n. tres angulos æquales duobus rectis, non conuenit isocheli secundum se. i. secũdum ꝙ isocheles est, sed secundũ ꝙ est triangulus: & ideo qui cognoscit quendam triãgulum habere tres . s. isochelem, minus habet cognitionem de eo, quod est per se q̃ si cognoscat ꝙ triangulus habeat tres. Et est vniuersale dicẽdum, ꝙ si sit aliquid, quod non insit triangulo secũdum quòd triangulus, & demonstretur de eo, quicquid sit illud, non erit vera demonstratio. Si autem insit ei secundum ꝙ est triangulus, cognoscens in vniuersali, de triangulo secundum ꝙ hmõi perfectiorem cognitionem habet. Ex his igitur concludit cõditionalem in cuius antecedenti ponuntur tria. Quorum vnũ D est ꝙ triangulus sit in plus q̃ isocheles. Secundum est ꝙ triãgulus prædicetur de isochele & alijs secũdum eandem rationem & non æquiuoce. Tertium est ꝙ habere tres angulos æquales duobus rectis insit omni triangulo. Ex his tribus suppositis, cõsequens est ꝙ habere tres non conueniat ad triangulũ inquantum est isocheles, sed ecõuerso. Apposuit autem prima duo in antecedente, quia si triangulus non esset in plus, vel si æquiuoce prædicaretur de pluribus, nõ compararetur ad isochelem sicut vniuersale ad particulare. Tertium autẽ addit, quia si habere tres non conueniret omni triangulo, non conueniret ei inquantum triangulus, sed inquantum aliquis triangulus. Sicut hoc ipsum ꝙ est habere tres, quia non conuenit omni figuræ inquantum est figura, sed inquantum est figura quædam quæ triangulus est. Ex his concludit oppositum eius, q̃d obiectio supponebat. s. ꝙ ille q scit in vniuersali, magis cognoscit rem per se & inquantum huiusmodi, quàm ille, qui cognoscit in particulari. Et ex hoc concludit principale propositum. s. ꝙ potior sit demonstratio vniuersalis, q̃ particularis. Secundam rationem soluit ibi.

ARgl. Præterea si uniuersale una quædam sit ratio, & non solo cõmune nomine, non minus erit, q̃ res nõnullæ particulares: quin E etiam magis erit: ac tanto, quanto in illis sunt ea, quæ non intereunt. Particularia autem magis occidunt.

Amplius si quidem sit quædam ratio una, & non æquiuocatio, uniuersale erit utiq;: nihil minus quibusdam secundum partem: sed magis est quanto incorruptibilia in illis sunt. Quæ uero secundum partem sunt, corruptibilia sunt magis. ANti.

Et dicit ꝙ si vniuersale prædicatur de pluribus secundum vnam rationem, & non æquiuoce, vniuersale quantum ad id, quod rationis est. i. quantum ad scientiam & demõstrationem non erit minus ens, q̃ particulare, sed magis. Quia quod incorruptibile est, magis est quàm corruptibile modo autem vniuersale est incorruptibile, particularia autem sunt corruptibilia, quibus accidit corruptio secundum principia indiuidualia, non secundum rationem speciei, quę communis est omnibus, & conseruatur per generationem. Sic igitur quantum ad id quod rationis est, vniuersalia magis sunt entia, quàm particularia. Quantum vero ad naturalem subsistentia, particularia sunt magis entia, quæ dicuntur primæ & principales substantiæ. Tertiam rationem soluit. F

Præterea nulla prorsus necessitas cogit. Ideo præter hæc aliquid hoc esse putatur: quia unum significat. Non enim id in ipso magis, q̃ in alijs compelleret, quæcunq; non substantiam, sed quantum, aut quale, cæteraq; significãt talia. Quod si putatur, non demonstratio sane, sed is, qui audit. huius est causa. ARgl.

Amplius neq; una necessitas est opinari aliquid esse hoc præter hæc: quoniam unum ostendit nihil magis, q̃ in alijs, quæcũq; non aliquid significãt, sed aut quale, aut ad aliquid, aut facere. Sic ergo non demonstratio est causa, sed male audiens. ANti.

Et dicit, ꝙ quamuis in propositionibus, vel demonstrationibus vniuersalibus significetur aliquid vnum secũdum se, puta triangulus, nulla tamen necessitas est, ꝙ propter hoc aliqs opinetur ꝙ triangulus sit quoddam vnum præter multa, sicut in his, quæ non significant substantiam, sed aliquod genus accidentis, cum ea absolute significamus, puta dicendo albedinem, vel paternitatem, non propter hoc cognoscimus aliquẽ opinari ꝙ huiusmodi sunt præter substantiam. Intellectus enim potest intelligere aliquid eorum, quæ sunt coniuncta secundũ rem, sine hoc ꝙ actu intelligat aliud, nec tamen intellectus est falsus. Sicut si album sit musicum, possum intelligere albũ, & aliquid attribuere ei, & demonstrare de ipso, puta ꝙ sit disgregatiuum visus, nulla consideratione facta de musico. Si tamen aliquis intelligeret album non esse musicum, tunc intellectus esset falsus. Sic igitur cum dicimus aut intelligimus ꝙ albedo est color, nulla mentione facta de subiecto, verum dicimus. Esset autem falsum si diceremus, albedo, quæ est color, nõ est in subiecto. Et similiter cum dicimus, omnis homo est animal, vere loquimur, non facta mentione de aliquo particulari homine. Esset tamen falsum si diceremus, homo est animal exñs separatus a particularibus hominibus. Si autem hoc est, ergo sequitur quòd demonstratio non sit causa falsæ opinionis, qua quis opinatur vniuersale esse extra singularia, sed audiens, qui male intelligit. Vnde ex hoc nihil derogat vniuersali demonstrationi. G Intells p primã ope. qd põe. H

Præterea, si demonstratio quidem est ratiocinatio causam ostendens, & propter quid est, uniuersale autem magis est causa, nam cui per se quippiam inest, id sibijpsi est causa, atq; uniuersale primum est sane, ergo est causa, demonstratio nimirum uniuersalis præstabilior est demonstratione particulari. Est. n. magis causæ. & ipsius propter quid est. ARgl.

Amplius si demonstratio est syllogismus demonstratiuus causæ, & propter quid, uniuersale autem magis est causa, cui enim per se inest aliquid, hoc idem ipsum causa est, uniuersale autem primo est, cui inest per se, causa ergo uniuersale est. Quare & demonstratio dignior est. Magis enim causa est: & quod propter quid est. ANti.

I

LECTIO. XXXVIII.

POSTQVAM Philosophus soluit rationes quæ erant, vel stant ad partem falsam, hic inducit rationes ad partem veram. s. ad ostendendum ꝙ demõstratio uniuersalis sit potior. Et circa hoc ponit septẽ rationes, annectens eas præmissis solutionibus, ex quibus etiam propositum concludi põt, vt supra patuit. Prima ergo talis est. Demonstratio est syllogismus ostendens causam & propter quid, sic enim cõtingit scire sicut habitum est. Sed vniuersale magis est tale, quam particulare. Iam enim ostensum est in prima solutione, ꝙ vniuersali magis inest per se aliquid, quam particulari. Illud autem cui inest aliquid per se, est causa eius. Subiectum enim est causa propriæ, passionis, quę ei per se inest, Vniuersale autem est primum cui propria passio inest, vt ex supra dictis patet. Vnde patet ꝙ proprie causa est id, quod est vniuersale. Ex quo concludit propositum, scilicet, quòd demonstratio vniuersalis sit dignior, vtpote magis declarans causam: & propter quid. Secundam rationem ponit ibi. K

(Pria rõ, ad par ue. — Lec. 4. Le. pce. cap. 5. — Lec 12. cap. ult. tex. 2.)

ARgi. *Præterea usq; ad hoc propter quid quærimus & tunc arbitramur scire, cum non est aliquid aliud quàm hoc, ob quod aut sit quippiam, aut est. Sic enim ipsum extremum iam finis, ac ultimum est. Veluti gratia cuius accessit? ut argentum accipiat, & hoc gratia cuius? ut reddat id quod mutuo cepit, ac debet: & hoc item gratia cuius? ut non iniuriam faciat. Et sic euntes cum non est ob aliud ulterius, nec est aliud cuius gratia, tum ob idipsum, ut finem accessisse, & esse, ac fieri dicimus. Et tum maxime scire propter quid accessit putamus. Quod si cunctis in causis res sese habet similiter, & cum propter quid quæritur, in ijs autem, quæ sic sunt causæ, ut harum gratia cætera sint, & fiãt hoc scimus maxime pacto, & in cæteris tum maxime scimus, cũ non ulterius hoc est, quia aliud est. Percepto hoc igitur angulos externos quatuor rectis æquales habere, quia duorum est æqualium laterum, restat quærere, propter quid hoc eos angulos habet. Atq; cognito quia triangulus est, restat item quærere propter quid hoc eos triangulus habet. Quod si percipiamus quia est figura quæ rectis ex lineis constat, cui quidem non propterea quod aliud quippiam est, anguli competunt dicti: tum profecto maxime scimus, ac etiam tum uniuersaliter scimus. Demõstratio igitur uniuersalis præstabilior est lõge particulari.* L

ANti. *Amplius usq; ad hoc quærimus propter quid, & tunc opinamur scire, cum non sit aliquod aliud, q̃ hoc, aut quod fiat, aut quod sit. Finis enim & terminus ultimus iã sic est, ut cuius causa uenit? ut accipiat argentum: hoc autem est, quatenus reddat cui debuit: hoc autem est, ut non iniuste agat. Et sic procedẽtes, cum non amplius propter aliud, neq; alterius causa, propter hoc, sicut propter finem dicimus uenire, & esse, & fieri: & tũc cognoscere magis propter quid uenit. Si igitur se habet similiter in alijs causis: & quæ sunt propter quid, in ijs autem, quæcũq; causæ sic sunt, sicut quæ est cuius causa; sic scimus maxime, & in alijs igitur tunc maxime scimus, quando nõ amplius sit hoc quoniam aliud est. Cum igitur cognoscatur quidem quòd quatuor, qui sunt extra, æquales sunt, quoniam isocheles, adhuc deest propter quid: quia triangulus, & hoc quia est figura recti linea. Si autem hoc non amplius propter quid aliud, tũc maxime scimus, & uniuersale autem tunc. Vniuersalis itaq; potior est.* M

Et sumitur hæc ratio a causis finalibus. Vbi considerandum est, ꝙ aliquid est finis alterius, & quantum ad fieri, & quantum ad esse. Quantum ad fieri quidem, sicut genus est propter formam. Quantum ad esse, sicut domus est propter habitationẽ. Dicit ergo vsq; ad illum terminũ quærimus propter quid fiat aliquid, quousq; non sit aliquid aliud assignare quàm hoc, ad quod peruentum est propter quod fiat, vel sit id de quo quæritur propter quid. Et quãdo hoc inuenimus, opinamur nos scire propter quid, & hoc ideo, quia illud, quod iam sic est ultimũ vt non sit aliquid aliud vlterius quærendum, est id, quod est vere finis, & terminus: qui quæritur, cum quærimus propter quid. Et ponit exemplum, puta, si quæramus cuius causa aliquis venit? & respondeatur, vt accipiat argentum, hoc autem propter quid? vt reddat debitum, & hoc propter hoc, ve. s. nõ iniuste agat. Et sic semper procedentes, quando iam non erit amplius aliquod aliud, propter quid, sicut propter finem, puta cum peruenimus ad vltimum finem, quæ est beatitudo, dicemus ꝙ propter hoc venit sicut propter finem. Et similiter in omnibus alijs, quæ sunt vel fiunt propter finem, & quando ad hoc peruenerimus, sciemus propter quid venit. Si igitur ita se habet in alijs causis, sicut in finalibus, ꝙ tunc maxime scimus quando ad vltimum fuerit peruentum, ergo tunc in alijs maxime scimus quando peruenimus ad hoc quod hoc inest huic non amplius propter aliquid aliud. Et hoc contingit quando peruenerimus ad vniuersale. Et hoc manifestat in tali exemplo Si enim quæramus de isto triangulo particulari, quare anguli eius extrinseci sunt æquales quatuor rectis? Respondebitur ꝙ hoc contingit huic triangulo, quia est isocheles. Isocheles autem est talis, quia est triangulus. Triangulus autem est talis, quia est figura recti linea talis. Si amplius non possit procedi, tunc maxime scimus. Hoc autẽ est, quia peruenitur ad vniuersale. Ergo vniuersalis demonstratio potior est particulari. N O

(Fi. is al. ter. & da. plr.)

Tertiam rationem ponit ibi.

ARgi. *Præterea demonstratio, quo particularis est magis, eo magis ad simplex, ac ipsum ultimum pergit. At res, quo sunt infinitæ, eo nequeunt sciri. Quo uero sunt infinitæ, eo sub scientiam cadunt. Quibus efficitur, ut res, quo sunt uniuersales, eo magis sub scientiam cadant, q̃ hoc sane, quo sunt particulares. Vniuersalis igitur sunt demonstrabilia magis. At eorum magis est demonstratio, quæ sunt demonstrabilia magis. Nam ea, quæ referuntur simul, sunt talia magis. Vniuersalis igitur demonstratio præstabilior est longe particulari: cum sit & magis, ut probatum est, demonstratio.* P

ANti. *Amplius quantocũq; aliquid secundum partes est: in infinita cadit. Vniuersalis autem in simplex & finem est. Secundum q. sunt infinita, non sunt scibilia: sed secundum q. sunt finita scibilia sunt. Secundum itaq; q. uniuersalia sunt scibilia, quã quæ sunt secundum partem. Demonstrabilia ergo magis sunt uniuersalia. De demonstrabilibus autem magis est demonstratio; similiter enim magis ad aliquid sunt. Dignior ergo uniuersalis est, q̃ particularis: & magis demonstratio est.*

Et dicit, ꝙ quanto magis proceditur versus particularia, tãto magis itur versus Infinitum, quia vt dicitur in. 3 Phy. infinitum congruit materiæ quæ est indiuiduationis principiũ. Sed quanto magis itur versus vniuersale, tanto magis itur ad aliquid simpliciter & in ipsum finem: quia ratio vniuersalis sumitur ex parte formæ quæ est simplex, & habet rationem finis inquantum terminat infinitatem materiæ. Manifestum est autem ꝙ infinita inquantum huiusmodi non sunt scibilia, sed in quantum aliqua sunt finita, intantum sunt scibilia, quia materia non est principium cognoscẽdi rem, sed magis forma. Manifestum est ergo, ꝙ vniuersalia sunt magis scibilia quã particularia. Ergo etiam sunt magis demonstrabilia, quia demõstratio est syllogismus faciens scire, sed magis demonstrabilium est potior demonstratio. Simul enim intenduntur ea, quæ dicuntur adinuicem. Demonstratio autem ad demonstrabile dicitur. Et sic cum vniuersalia sunt magis demonstrabilia, demõstratio vniuersalis erit potior. Quartam rõnem ponit ibi. Q

ARgi. *Præterea, si ea demonstratio magis est expetenda, per quã hoc & aliud scitur, q̃ ea, per quam hoc solum percipitur: usq; qui habet uniuersale, scit & particulare, & nõ econtra, patet uniuersalem demonstrationem expetendam esse magis, & præstabiliorem*

stabiliorem

A *stabiliorem hoc quoque pacto, quàm demonstrationem particularem.*

ANtí. *Amplius si magis præponenda est secūdum quam habet hoc & aliud, q̄ secundum hoc solum cognouit, uniuersale autem habens, cognouit et particulare, hoc autem uniuersale non sciuit, quare & sic utiq; magis præponenda erit.*

Quæ talis est. Cum demonstrationis finis scit scientia, quāto demonstratio plura facit scire, tanto potior est. Et hoc est quod dicit, q̄ magis præferenda est demonstratio, secundum quam homo cognoscit hoc & aliud, quàm ista secundum quā homo cognoscit vnum solum. Sed ille qui habet cognitionē de uniuersali, cognoscit etiam particulare, dummodo sciat q̄ sub vniuersali cōtineatur particulare, sicut qui cognoscit omnem mulam esse sterilem cognoscit hanc esse sterilem: sed ille qui cognoscit particulare, non propter hoc vniuersale cognoscit. Non enim si cognosco hanc mulam esse sterilem, propter hoc cognosco omnem mulam esse sterilem. Relinquitur ergo q̄ demonstratio vniuersalis, per quam cognoscitur vniuersale,

B le, sit potior quàm particularis, per quam cognoscitur particulare. Quintam rationem ponit ibi.

ARgi. *Insuper uniuersaliter magis demonstrare nil aliud est, quàm per id ostendere medium, quod principio propinquius est. Propinquissimum autem id est, quod uacat medio: at hoc est principium. Si demonstratio, quæ conficitur ex principio, uel ex magis principio, exactior est ea, quæ non ex principio, uel ex minus principio proficiscitur, atque talis est ea, quæ magis uniuersalis est demonstratio, uniuersalis profecto demōstratio præstabilior est demonstratione particulari. Veluti si demonstrare oporteat. a. competere. d. mediaq; sint. b. atq;. c. &. b. sit superius ipso. c. ea sane demonstratio, quæ per. b. medium conficitur, magis erit uniuersalis, quàm ea, quæ per medium. c. extruetur. At enim harum rationum nonnullæ differendi sub-*

C *eunt modum.*

ANtí. *Amplius autem & sic. Vniuersale enim magis demonstrare est q. est per medium demonstrare cū propinquum sit in pcincipio, proximum autem est immediatum: hoc autem est pcincipium. Si igitur quæ ex principio est, ea, quæ non est ex principio, & quæ magis, etiam ex principio, ea, quæ minus est, certior est demonstratio, est autem huiusmodi uniuersalis magis, dignior utiq; erit uniuersalis magis. Vt si oportet demonstrare. a. de. d. media sunt in quibus est. b. c. magis autem sursum sit b. quare si per. b. uniuersale magis est. Sed eorū quæ dicta sunt quædam logica sunt.*

Quæ talis est. Quanto medium demonstratio est propinquius primo principio, tanto demonstratio est potior. Hoc probat, quia si illa demonstratio quæ procedit ex principio immediato, est certior ea quæ non procedit ex principio immedia-

D to, sed ex mediato, necesse est, q̄ quanto aliqua demonstratio procedit ex medio propinquiori principio immediato, tanto sit potior. Sed vniuersalis procedit ex medio propinquiori principio, quod est propositio immediata. Et hoc manifestat in terminis. Si enim oporteat demonstrare. a. quod est vniuersalissimum de. d. quod est particularissimum, puta substantiam de homine, & accipiantur. b. & c. puta animal & viuum, ita q̄. b. sit superius q̄. c. sicut viuum quàm animal: manifestum est q̄ b. quod est vniuersalius erit mediatum ipsi. a. & per hoc magis cognoscitur, quàm per. c. quod est minus vniuersale. Vnde relinquitur, q̄ demonstratio vniuersalis potior sit, quàm particularis. Addit autem quasdam prædictarum rationum logicas esse, quia. s. procedunt ex communibus principijs, quæ nō sunt demonstrationi propria, sicut præcipue tertia & quarta quæ accipiunt pro medio id, quod est commune omni cognitioni. Aliæ vero tres prædictarum rationum. s. prima, secūda, & quinta, magis videntur esse analyticæ, utpote procedentes ex proprijs principijs demonstrationis. Sextam rationem ponit ibi.

Maxime autem inde patet uniuersalem magis præstabilem esse. Nam eam propositionem priorem habemus: posteriorem quoq; tum quodammodo scimus, potentiaq; habemus: ueluti si quispiam omnem triangulum scit duobus rectis æquales habere, eum quoq;, qui duorum est æqualium laterum scit quodammodo, potentiaq; duobus rectis æquales habere: & si nescit ipsum tiangulum esse. Sed qui propositionem hanc habet, is uniuersalem nullo scit modo: neq; potentia, neq; actu. E ARgi.

Maxime autem manifestum est, q. uniuersalis magis propria sit: quoniam propositionum, hanc quidem priorem habētes, scimus quodammodo & posteriorem, & habemus potētia. Vt si aliquis cognouit q. omnis triangulus habet angulos tres æquales duobus rectis, sciuit quodammodo q. isosceles duobus rectis potentia sit: & si non cognouit quidem q. triangulus sit. Hanc autem habens propositionem, uniuersale nullo modo cognouit: neq; potentia, neq; actu. ANtí.

Et dicit, q̄ maxime euidens est vniuersalem demonstrationem principaliorem esse, ex ipsis propositionibus, ex quibus vtraq; demonstratio procedit. Nam vniuersalis demōstratio procedit ex vniuersalibus propositionibus. Particularis aut demonstratio procedit ex aliqua particulari positione. Propositionem autem vniuersalis & particularis talis est comparatio, q̄ ille qui habet cognitionem de priori. s. de vniuersali, cognoscit quodammodo posteriorem. s. in potentia. Nam in vniuersali sunt in potentia particularia, sicut in toto sunt potentia partes. Puta si aliquis cognoscit q̄ omnis triangolus habet tres angulos æquales duobus rectis, iam in potētia cognoscit hoc de isoschele. Sed ille qui cognoscit aliquid de particulari, non propter hoc cognoscit in vniuersali, neq; in potentia neq; in actu. Non enim vniuersalis propositio continetur in particulari: neq; in actu neq; in potentia. Si igitur demonstratio est potior, quæ ex potioribus propositionibus procedit: sequitur q̄ demonstratio vniuersalis sit potior. Est autem attendendum, q̄ hæc non differt a quarta suprapposita, nisi quòd ibi fiebat comparatio conclusionum: quæ cognoscuntur per demonstrationem, hic autem fit comparatio propositionum, ex quibus demonstratio procedit. Septimam rationem ponit ibi. F Deducl cōclu in tentam. Hæc rō dsf a 4 suprapo sita. G

Præterea uniuersalis quidem intelligibilis est: particularis autem ad ipsum sensum utiq; terminatur: sed uniuersalem quidem demonstrationem præstabiliorem esse particulari, satis iam per ea, quæ dicta sunt, demonstrauimus. ARgi.

Et uniuersalis quidem intelligibilis est: sed particularis in sensu perficitur. Quod uniuersalis igitur dignior sit particulari, tot nobis dicta sunt. ANtí. T.c.40.

Quæ talis est. Vniuersalis demonstratio intelligibilis est. i. in ipso intellectu terminatur, quia finitur ad vniuersale q̄ solo intellectu cognoscitur. Sed demonstratio particularis in intellectu incipiens terminatur ad sensum, quia concludit particulare: quod dicete per sensum cognoscitur: & per quandam applicationem seu reflexionem, vere non demonstrans, vsq; ad particulare producitur. Cū igitur intellectus sit potior sensu, sequitur, q̄ demonstratio vniuersalis potior sit, quàm particularis. Vltimo epilogando concludit hoc esse manifestum p̄ omnia supra dicta. H Cō mo. subiecis da

Affirmatiuam autem negatiuæ demōstrationi præstare hinc sane patebit. Sit enim ea præstabilior demonstratio, cætera modo sint eadem, quæ ex minoribus postulationibus, aut suppositionibus aut propositionibus constat. Nam si sint similiter notæ, citius per hasce cognitio comparabitur. Quod quidem magis est expetēdum. Huius autem propositionis præstabiliorem eam, inquam esse uniuersaliter quæ ex paucioribus cōstat: Hæc autem est ratio: Nam si similiter sunt ipsa media nota, priora uero sunt notiora, sit una quidem demonstratio, quæ. b. c. d. medijs a. demonstratur ipsi competere. e. alia uero, quæ rursus. a. per ARgi.

I *.b.c. media ipsi. d. competere demonstratur. Hæ igitur . a. d. inquam & .a. e. simili modo sese habent: sed. a. d. prior est, atq; notior. a. e. per illam enim hæc demonstratur: atq; id magis creditur per quod ostenditur aliud. Demonstratio igitur ea, quæ ex paucioribus constat, modo sint cætera paria, præstabilior est, ut probauimus. Ambæ igitur per tres terminos, propositionesue duas, demonstrant. Verum altera esse quippiam, altera et esse quippiam, & non esse sumit. Ex pluribus ergo constat, quare inferior est, ut constat, affirmatiua.*

A Nti. *Quod autem affirmatiua priuatiua, hinc manifestum fit. Sit enim demonstratio dignior, alijs eisdem existentibus, aut quæ ex minoribus quæstionibus, aut suppositionibus, aut propositionibus. Si enim notæ sint similiter, uelocius cognoscere per hæc est. Hoc autem appetibilius est. Ratio autem huius propositionis, q; melior sit ex minoribus, uniuersalis sic est. Si enim similiter erit cognita esse media, priora autem notiora. Sit igitur*

K *per media demonstratio eorum quæ sunt. b. e. d. q. a. in. c. sit, altera uero per. b. e. q. a. in. d. sit. Similiter igitur habet hoc q. a. in. d. sit & q. a. in. e. sit. Sed q. a. in. d. sit prius est, & cognoscibilius, q̃ q. a. in. e. secundum enim hoc illud demonstratur. Credibilius autem est illud quod est propter quod aliquid. Et quæ utiq; per minima demonstratio, melior est, alijs eisdem existentibus. Vtræq; quidem igitur per tres terminos & propositiones duas demonstrantur. Sed et hæc quidem esse aliquid accipit. illa uero & esse & non esse aliquid. Per plura itaq;. Quare indignior est.*

LECTIO. XXXIX.

POSTQVAM Philosophus ostendit q; demonstratio vniuersalis est potior quam particularis, hic ostendit q; demonstratio affirmatiua sit potior negatiua. Et circa hoc ponit quinq;

L rationes. In quarum prima hoc præsupponit, q; cæteris paribus illa est dignior demonstratio, quæ procedit ex paucioribus petitionibus & aut proposi-

Lec 19. tionibus. Quæ quidem qualiter differant ex supra dictis patet. Nam ꝓpositiones possunt dici illæ, quæ sunt per se notæ, quæ neq; suppositiones neq; petitiones sunt, vt supra dictum est. Suppositio autem a petitione differt. Nam suppositio est propositio non per se nota: sed accipitur sicut a discente opinata. Positio autem est propositio, quæ non est opinata a discente, siue habeat contrarias opiniones, siue non. Quod autẽ demonstratio sit dignior, quæ paucioribus utitur cæteris paribus, ostẽdit dupliciter. Primo quidem quia si detur q; vtræq; propositiones ex quibus procedit sint æque notæ, sequitur q; velocius esset cognoscere per pauciores propositiones q̃ per plures, quia citius determinatur discursus qui est per pauciores ꝓpositiones, q̃ qui est per plures. Hoc enim est eligibilius seu appetibilius q; homo citius addiscat. Vnde relinquitur quòd de

M monstratio quæ ex paucioribus propositionibus procedit, dũ modo sint æque notæ, sit melior. Secundo probat eandem propositionem vniuersaliter absq; prædicta suppositione, s. q; omnes propositiones assumptæ sint æqualiter notæ. Et ad hoc probandum, assumit hanc suppositionem, q; media, quæ sunt vnius ordinis sint æque nota, sed media, quæ sunt priora sunt notiora. Hoc enim oportet esse vniuersaliter verum Hoc igitur supposito. Sit vna demõstratio in qua demonstretur q; .a. sit in. e. per tria media: quæ sunt. b. c. d. quæ quidem concludit ex quatuor propositionibus, quæ sunt omne. b. est. a. omne. c. est. b. omne. d. est. c. omne. e. est. d. Alia vero demonstratio sit, quæ concludat eandem cõclusionem. s. a. esse in. e. per duo media: quæ sunt. 3. b. vel tres propositiones. His itaq; suppositis manifestum est, ex quo ordo cognitionis proportionatur ordini mediorum, quia priora sunt notiora vt dictum est, necesse est q; æqualiter sit nota hæc propositio, omne. d. est. a etiam in demonstratione prima, & omne. e. est. a in secunda, quia vtrobiq; inueniuntur duo media. Sed manifestum est q; in pri

N ma demonstratione hæc propositio. omne. d. est. a. prior & notior est q̃ hęc propositio, omne. e. est. a. Et quia hæc secunda demonstratur ex priori in prima demonstratione, & ex his, quę supra dicta sunt, apparet q; id per quod demõstratur aliquid, est credibilius & notius eo, quod per ipsum demonstratur, relinquitur q; hæc propositio, omne. e. est a. secundum q; cõcluditur per secundam demonstrationem, sit notior q̃ eadem ꝓpositio secundum q; concluditur per priorem demonstrationem, quæ vtebatur pluribus medijs. Relinquitur igitur, q; demonstratio quæ ex paucioribus procedit, est potior ea quæ ꝓcedit ex pluribus. Maiore igitur propositione probata, Arist. assumit q; affirmatiua demonstratio ex paucioribus procedit q̃ negatiua: non quidem ex paucioribus terminis, vel ex paucioribus propositionibus secundum materiam, quia vtraque demonstratio tam affirmatiua q̃ negatiua demõstrat per tres terminos & duas propositiones: sed demonstratio dicitur ex pluribus procedere secundum propositionum qualitatem. Nã demonstratio affirmatiua solum accipit ens. i. procedit ex solis ꝓpositionibus affirmatiuis, demonstratio vero negatiua accipit esse, & non esse. i. assumit affirmatiuam & negatiuam simul. Ergo dignior est affirmatiua q̃ negatiua. Secundam ra O tionem ponit ibi.

Præterea id ita esse patet cum demonstratum sit ratiocinationem esse non posse, si ambæ propositiones sint negatiuæ: sed alteram talem, alteram affirmatiuam esse oportere. ARgl.

Amplius quoniam ostensum est impossibile esse per utranq; priuatarum propositionum fieri syllogismum, sed unam quidẽ oportet huiusmodi esse, alteram uero quoniam est. ANti.

Et inducitur hæc secunda ratio ad confirmationem primæ quæ poterat videri deficiens, ex hoc q; non assumebatur sub maiori ꝓpositione eo modo quo probabatur. Et ideo vt omnis calumnia excludatur, addit hanc secundam rationem ad confirmationem primæ. Ostensum enim est in libro Prio. ß, q; ex duabus propositionibus negatiuis non potest fieri syllogismus: sed oportet ad minus vnam quidem propositione esse affirmatiuam & alteram negatiuam, ex quo aperte apparet q; propositiones affirmatiuæ maiorem habent efficaciam ad P syllogizandũ, q̃ negatiuæ. Vnde sequitur q; demonstratio affirmatiua, quæ procedit ex solis affirmatiuis, est potior, quàm demonstratio negatiua: quæ procedit ex affirmatiua, & negatiua. Tertiam rationem ponit ibi.

Præterea insuper hoc sumere oportet. Nam cum demonstratio accrescit, affirmatiuas quidem propositiones necesse est fieri plures: sed fieri nequit, ut ulla in ratiocinatione plures una sint negatiuæ. A. namq; competat. b. & b. cuilibet insit. c. Si igitur ambæ propositiones sunt augendæ, media sunt interponenda, atq; inter. a. b. sit. d. inter. b. c. sit. e. Patet igitur. e. quidem affirmatiue tam subijci quam etiam dici. d. uero dici quidem affirmatiue, subijci autem negatiue. Nam ipsum quidem de quolibet. b. prædicetur. a. uero nulli ipsi insit, oportet. Fit igitur una propositio negatiua, ipsi inquam. a. d. idem est & cæteris in ratiocinationibus modus. Et enim necesse est mediũ quidem id, quid inter affirmatiuæ propositionis terminos cadit, interuallũ utrũq;, unum affirmatiuum, alterum negatiuum efficere. Quare tãtum una fit hæc propositio talis: cæteræ omnes sunt, ut patet, affirmatiuæ. Si igitur id, per quod quippiam demonstratur, notius est, magisque creditur, & negatiua quidem per affirmatiuã demonstratur, ut patuit, affirmatiua uero per negatiuam nõ demõstratur, hæc ipsa sane, cũ prior sit, & notior, & magis credatur, præstabilior erit sine dubio negatiua. ARgl. Q

Amplius iuxta hoc oportet hoc accipere, prædicatiuas quidem augmentata demonstratione necesse est fieri plures, priuatiuas autem impossibile est plures una in omni syllogismo esse. Sit enim in nullo esse. a. in quibus est. b. in. c. autem omni. b. Si igitur opus est iterum augere utrasq; propositiones, mediũ inueniendum ANti.

A *ueniendum est. Huiusmodi quidem. a. b. sit. d. sed. b. c. sit. e. E. q/ dem igitur manifestum est prædicatiuum esse: sed. d. de. b. prædicatiuum quidem, ad autem tanquam priuatiuum ponitur. D. quidem enim de omni. b. sed. a. in nullo oportet. d. esse. Fit igitur una priuatiua propositio, quæ est. a. d. Idem autem modus est in alijs syllogismis. Semper enim medium quidem prædicatiuorum terminorum prædicatiuum in utraque est: sed priuatiui alterum tantum priuatiuum necesse est esse. Quare hæc una fit huiusmodi propositio, aliæ uero prædicatiuæ. Si igitur notius est illud, per quod demonstratur & credibilius, demonstratur autem priuatiua quidem per prædicatiuam, priuatiua autem per illam non demonstratur, prior ergo, & notior, & credibilior cum sit, melior utique erit.*

Et dicit quod secundum consequentiam præmissarum ratio nem possumus hoc accippere, quod quando demonstratio augmentatur. s. per resolutionem propositionum in sua principia: necesse est esse plures propositiones affirmatiuas, sed nega
B tiuas impossibile est esse plures, quam vnam. Sit enim talis demõstratio negatiua. Nullum. b. est. a. omne. c. est. b. ergo nullũ. c. est. a. Augeatur ergo demonstratio quantum ad vtranque propositionem, si vtraque sit mediata, accipiendo medium vtriusque & medium quidem maioris propositionis. s. nollum. b. est. a. sit. d. medium autem minoris propositionis. s. omne. c. est. b. sit. e. Et quia hæc propositio omne. c. est. b. affirmatiua, ad quã concludendam non concurrit aliqua negatiua, necesse est, quod eius medium qood est. e. sit affirmatiuum ad vtranque extremitatem, & sic sumuntur duæ propositiones affirmatiuæ. s. omne. e. est. b. omne. c. est. e. ex quibus concluditur omne. c. est. b. Sed maior propositio est negatiua. s. nullum. b. est. a. negatiua autem non concluditur ex duabus negatiuis, sed in prima figura per quam maxime fit demonstratio secundum præmissa, maiorem oportet esse negatiuam & minorem affirmatiuã,
C vnde oportebit quod hoc medium, d. sit affirmatiuum per comparationem ad. b. sit autem negatiuum per comparationem ad. a. tali demonstratione facta. Nullum d. est. a. omne b. est. d. ergo nullum. b. est. a. Sic igitur augmentata demõstratione negatiua per resolutionem propositionum in sua principia, erũt quatuor propositiones, quarum vna sola est negatiua. s. nullũ d. est. a. tres aliæ erunt affirmatiuæ. s. omne. b. est. d. omne. e. est b. omne. c. est. d. Et idem est in omnibus alijs syllogismis, quia semper necesse est medium per quod affirmatiuæ propositiones probatur, esse affirmatum ad ambo extrema. Medium autem per quod probatur negatiua propositio, necesse est esse solum negatiuum ad vnã extremitatem: & ita sequetur quod vna sola propositio est negatiua, aliæ omnes affirmatiuæ. Ex quo patet, quod propositio negatiua maxime demonstratur per affirmatiuas. Si ergo illud per quod demõstratur est notius, & cre
Qua rõ deducat dibilius eo, quod per ipsum demonstratur, cum negatiua propositio maxime demonstretur per affirmatiuas, non aũt econ
D uerso: sequeretur quod affirmatiua propositio sit prior & notior & credibilior quam negatiua, vnde demonstratio affirmatiua erit dignior. Quartam rationem ponit ibi.

ARgi. *Præterea si uniuersalis ea propositio, quæ uacat medioratiocinationis, est, ut patet, principium, atque in affirmatiua quidem affirmatiua, in negatiua uero est negatiua: constat autem affirmatiuam negatiuam priorem esse, notiorẽque, negatio nãque per affirmationem innotescere solet, præceditque negationem affirmatio, perinde ac esse præcedit non esse, affirmatiua profecto demonstratio probabilior est negatiua: quippe cum principiũ ipsius, negatiuæ sit propositio præstabilius, cũque præstabiliorẽ esse oporteat, quæ præstabilioribus principijs utitur.*

ANti. *Amplius si principium syllogismi propositio uniuersalis immediata est, est autem in demonstratiua affirmatiua, in priuatiua autem negatiua uniuersalis propositio, affirmatiua autẽ negatiua prior, & notior, per affirmatiuam enim negatiua nota est, & prior affirmatiua est, sicut prius est esse, quam non esse: quare potius est principiũ demonstratiuæ quam priuatiuæ. Dignioribus autem principijs utitur dignior.* E

Et dicit quod principium demonstratiui syllogismi est propositio vniuersalis immediata, ita tamen quod affirmatiui syllogismi est principium proprium affirmatiua propositio, negatiui autem syllogismi proprium principium negatiua propositio vniuersalis. Sed nobilioris principij nobilior est effectus. Ergo secundum proportionem propositionis affirmatiuæ ad negatiuam est proportio demõstrationis affirmatiuæ ad negatiuam. Sed affirmatiua propositio est potior quam negatiua. Quod probac dupliciter. Primo quidem quia affirmatiua est prior & notior cum per affirmatiuam probetur negatiua & non econuerso. Secundo, quia affirmatio præcedit naturaliter negationem, sicut esse prius est quam nõ esse: quamuis in vno & eodem quod de non esse in esse procedit, non esse sit prius tempore, esse tamẽ est prius natura, & simpliciter prius etiam tempore, quia non entia non producuntur in esse, nisi ab aliquo ente, ergo patet quod affirmatiua demonstratio est potior quam negatiua. Quintam rationem ponit ibi. F

Insuper antiquior est. Nam absque affirmatiua negatiua esse non potest. ARgi.

Adhuc & principalior est. Sine enim demonstratiua nõ esse priuatiua. ANti.

Quæ talis est. Illud ex quo aliud dependet, est principalius. Sed demonstratio negatiua dependet ex affirmatiua, quia non potest esse negatiua demonstratio sine affirmatiua propositione, quod nõ probatur nisi per affirmatiuam demonstrationem. Ergo demonstratio affirmatiua est principalior quam negatiua.

Cum autem affirmatiua præstabilior sit negatiua: patet rectam etiam ea præstabiliorem esse, quæ ad id deducit, quod fieri nequit. ARgi.

Quoniam autem cathegorica priuatiua dignior sit: manifestum est & ad impossibile ducente. ANti. T. c. 41.

LECTIO. XL.

POSTQVAM Philosophus ostendit quod demonstratio vniuersalis dignior est particulari, & affirmatiua negatiua, hic ostendit tertio quod ostensiua potior est ea, quæ ducit ad impossibile. Et circa hoc tria facit. Primo proponit quod intendit. Secundo præmittit quædam necessaria ad propositum ostendendum: ibi { Oportet autem scire. } Tertio probat propositum: ibi { Natura autem prior, &c. } Dicit ergo primo, quod quia ostensum est, quod affirmatiua demonstratio est potior quam negatiua, ex hoc vlterius sequitur, quod affirmatiua demonstratio ostensiua est potior ea, quæ ducit ad impossibile. Deinde, cum dicit. G

Atque primo scire differentiam ipsarũ oportet. Igitur. a. quidem nulli. b. competat. b. uero cuilibet insit. e. Atque hoc pacto negatiua recta fit demonstratio, qua quidem. a. processione recta nulli. e. competere demonstratur. ARgi. H

Oportet autem scire quæ differẽtia sit ipsarum. Si igitur. a. in nullo. b. insit. e. autem omni. b. necesse est in nullo c. esse. a. Sic igitur acceptis demonstratiua priuatiua erit demõstratiua: quoniam. a. in. c. non erit. ANti.

Præmittit quędam quæ sunt necessaria ad propositum ostẽdendum. Et circa hoc tria facit. Primo ostendit quæ sit demõstratio negatiua. Secundo ostendit quæ sit demonstratio, quæ ducit ad impossibile: ibi { Quæ vero ad impossibile. } Tertio concludit comparationem vnius ad alterum. { Termini igitur. } Dicit ergo primo, quod ad propositum ostendẽdum, oportet cognoscere differentiam ipsorum, scilicet demonstrationis negatiuæ & ducentis ad impossibile. Si ergo accipiatur quod a. in nullo. b. sit. & b. sit in omni. e. & cõcludatur. a. esse in nullo. e. erit demonstratio negatiua. Deinde, cum dicit.

Sed ea, quæ ducit ad id, quod fieri nequit, sic se habet. Nam si demonstrandum est. a. nulli competere. b. sumendum est econ ARgi.

A *iectio: ut arithmetica harmonica. Et quæ ẽ ex minoribus, ea quæ est ex appositione. Dico autem ex minoribus, eam quæ non est ex additione, ut unitas substantia est sine positione: punctum autem substantia posita. Hoc autem est ex appositione.*

LECTIO. XLI.

POSTQVAM Philosophus comparauit demonstrationes adinuicem: hic agit de comparatione scientiæ, quę est demõstrationis effectus. Et diuiditur in duas partes. In prima parte comparat scientiam ad scientiam. In secunda cõparat scientiam, ad alios modos cognoscendi; ibi { Scibile autem & scientia differunt. } Circa primum duo facit. Primo comparat scientiam ad scientiam secundum certitudinem. Secundo secundũ vnitatem & pluralitatem: ibi { Vna scientia autem &c. } Circa primum ponit tres modos, quibus vna scientia est certior alia. Primum modum ponit dicens, ꝙ illa sciẽtia est prior & certior q̃ alia, quæ s. eadem facit cognoscere, & quia, & propter quid. Non autem est illa certior, quæ est cognoscitiua solum ipsius quia, separatim ab ea, quę cognoscit propter quid. Hæc.n. est dispositio scientiæ subalternantis ad subalternatam, vt supra dictum est. Nam scientia subalterna separatim scit quia, nesciens propter quid. Sicut chyrurgicus scit ꝙ vulnera circularia tardius curantur, non autem scit propter quid. Sed huiusmodi cognitio pertinet ad geometrã, qui considerat rõnem circuli, secundum quam partes eius non appropinquant sibi per modum anguli, ex qua propinquitate contingit ꝙ vulnera triangularia citius sanantur. Secundũ modum ponit dicens, ꝙ illa scientia, quæ non est de subiecto, est certior illa, quæ est de subiecto. Et accipiatur hic subiectũ pro materia sensibili, quia vt Philosophus docet in. 2. Physi. quędã sunt scientiæ pure mathematicæ, quæ omnino abstrahunt secũ rationem a materia sensibili, vt geometria & arithmetica, quędam autem scientiæ sunt mediæ, quæ scilicet principia mathematica applicant ad materiam sensibilem, sicut perspectiua applicat principia geometriæ ad lineam visualem, & harmonica id est musica applicat principia arithmeticæ ad sonos sensibiles. Vnde hic dicit ꝙ arithmetica est certior quàm musica, & prior. Prior quidem, quia musica vtitur principijs eius ad aliud. Certior autem, quia certitudo causatur per transmutationem materiæ sensibilis: vnde quanto magis accedit ad eam, tanto scientia est minus certa. Tertium modum ponit dicẽs. Quæ est ex paucioribus, est prior & certior ea, quæ est ex appositione, id est quàm illa, quæ se habet ex additione. Et ponit exemplum, sicut geometria est posterior & minus certa quã arithmetica. Habent enim se ea, de quibus est geometria ex additione ad ea de quibus est arithmetica. Et hoc quidem planum est secundum positiones Platonicas, secundum quas hic Aristo. exponit, vtens eis ad propositum ostendendum. Sicut frequẽter in libris Logicæ vtitur opinionibus aliorum philosophorum ad propositum manifestandum per modum exẽpli. Posuit autem Plato, ꝙ vnum est substantia cuiuslibet rei, quia nõ distinguebat inter vnum quod conuertitur cum ente, quod significat substantiam rei, & quod est principium numeri, quod considerat arithmeticus. Hoc ergo vnum, secundum ꝙ recipit, additionem positionis in continuo, accipit rationem puncti. Vnde dicebat, ꝙ vnum est substantia non habens positionem. Pũctum autem est substãtia habens positionem, & sic punctum supra vnitatem addit positionem. Et sicut ex vno causantur omnes numeri non habentes positionem, ita ex puncto secundum Platonicos causantur omnes quantitates continuę. Nam punctus motus facit lineam, linea mota facit superficiem, superficies mota facit corpus. Et secundum hoc quantitates continuæ, de quibus est geometria, se habẽt ex appositione ad numeros, de quibus est arithmetica. Vnde Platonici posuerũt numeros esse formas magnitudinum, dicentes formam pũcti esse vnitatem, formam autem lineæ esse binariũ, propter duo extrema, formam autem superficiei esse ternarium, propter primam superficiem triangularem. s. quæ tribus angulis terminatur, formam autem corporis ponebat quaternariũ, propter hoc ꝙ prima figura corporea est pyramis triangularis, quæ quatuor angulos corporales habet, vnum quidem. s. in conum & tres in basim. Et secundum hoc patet ꝙ comparatio certitudinis scientiarum accipitur hic secundum duo. Nam primos modus accipitur secundum ꝙ causa est prior & certior suo effectu. Alij aũt duo modi accipiuntur, secũdum ꝙ forma est certior materia, vtpote quia forma est principium cognoscẽdi materiam. Est autem duplex materia, vt dicitur in. 7. Metaphysicæ, vna quidem sensibilis secundum quam accipitur secundus modus. Alia vero intelligibilis. s. ipsa continuitas, & secundum hanc accipitur tertius modus. Et quamuis hic tertius modus expositus sit secundum opinionem Platonis, tamen ẽt secundum opinionem Aristotelis, punctus se haber ex additione ad vnitatem. Nam punctum est quoddam vnum indiuisibile in continuo, abstrahens secundum rationem a materia sensibili. Vnum autem abstrahit & a materia sensibili & ab intelligibili. Deinde, cum dicit.

Vna autem est scientia, quæ unius est generis. ARgi.

Vna autem scientia est, quæ est unius generis. ANti.

Comparat scientias adinuicem secũdum vnitatem & diuersitatem. Et circa hoc duo facit. Primo enim ostendit vnitatem & diuersitatem esse in scientijs & secundum subiectum & principium. Secundo prosequitur & de subiectis & de principijs: ibi { Eius autem quod est a fortuna. } Circa primum duo facit. Primo ostendit quid faciat ad vnitatem & diuersitatem scientiæ. Secundo ostendit quoddam necessarium, ad cognoscẽdum quid faciat ad pluralitatem scientiarum: ibi { Plures autem demonstrationes. } Circa primum duo facit. Primo ostendit quid faciat ad vnitatem scientiæ. Secundo quid faciat ad scientiarũ diuersitatem: ibi { Altera autem scientia. } Circa primum duo facit. Primo enim ponit, ꝙ vnitas scientiæ consideratur ex vnitate generis subiecti. Secundo ostendit quale sit genus, quod ponit esse subiectũ scientiæ: ibi { Quæcunq; ex primis. } Dicit ergo primo, ꝙ scientia dicitur vna, ex hoc ꝙ est vnius generis subiecti. Cuius ratio est, quia processus scientiæ cuiuslibet est quasi quidam motus rationis. Cuiuslibet autem motus vnitas ex termino principaliter consideratur, vt patet in quinto Physicorum & ideo oportet ꝙ vnitas scientiæ consideretur ex fine siue ex termino scientiæ. Est autem cuiuslibet scientiæ finis siue terminus, genus, circa quod est scientia, quia in speculatiuis scientijs nihil aliud quæritur quàm cognitio generis subiecti. In practicis autem scientijs intenditur quasi finis, constructio ipsius subiecti. Sicut in geometria intenditur quasi finis cognitio magnitudinis, quæ est subiectum geometriæ. In scientia autem ædificatiua intenditur quasi finis conductio domus, quæ est huiusmodi artis subiectum. Vnde relinquitur ꝙ cuiuslibet scientiæ vnitas secundum vnitatem subiecti est attendenda. Sed sicut vnius generis subiecti vnitas est communior, quã alterius, vtpote entis siue substantiæ quã corporis mobilis, ita vna scientia est communior quã alia. Sicut metaphysica quæ est de ente siue de substantia, est communior, quã physica, quæ est de corpore mobili. Deinde, cum dicit.

Quæ componuntur ex primis, & sunt partes aut affectus horum per se. ARgi.

Quæcunq; ex primis componuntur, & partes, aut paßiones eorum sunt per se. ANti.

Ostendit qualia sint illa genera, de quibus possunt esse scientiæ, & ponit duas conditiones siue rationes. Quarum vnam ponit dicens. { Quęcunq; ex primis componuntur. } Ista. s. sunt quorum vnius generis vna scientia est. Ad cuius euidentiam considerandum est, ꝙ sicut iam dictum est, progressus scientię consistit in quodã motu rationis discurrentis ab vno in aliud. Omnis autem motus a principio quodam procedit, & ad aliqd terminatur. Vnde oportet ꝙ in progressu scientię, ꝙ pcedat ex aliquibus principijs primis. Si qua ergo res ẽ quę nõ habeat principia priora, ex quibus rõ procedere possit, horũ non põt esse scientia, sm ꝙ scientia hic accipit, prout est demõstratiois effectus. Vnde scientiæ speculatiuę non sunt de ipsis essentijs substantiarũ separatarũ. Nõ.n. per scientias demõstratiuas possumus scire quod quid est in eis, quia ipsę essentię harum substãtiarum sunt intelligibiles per seipsas ab intellectu ad hoc ppor

Marginal notes (left column): Le. 44. — B — Le. 2 5. & lec. 4. — T.c. 19. & 3. 1e. & 4. t. c. 10 ca positi. — C — ositio i fine

Marginal notes (right column): B — T.c. 3 5 le. ex. 3 — T. c. 41. E — L. seq. immo — G — Scia una unitate subiecti. — T.c 3 5 lec. 6. ex 4. & t. c. 40. le. 7 ex t. — Cõitas scię vñ — H — Pria con dito ge neris sci bilis a nobis

I tionato. Non aũt congregatur earum notitia, qua cognoscitur quod quid est ipsarum, per aliqua priora. Sed per scientias speculatiuas põt sciri de eis an sint, & quid nõ sunt, & aliquid secũdum similitudinem in rebus inferioribus inuentam. Et tñe vtimur posterioribus vt prioribus ad earum cognitionem, quia quæ sunt posteriora secundũ naturam, sunt priora & notiora quo ad nos. Et sic patet, ꝙ illa, de quibus habetur scientia ꝑ ea quę sunt priora simpliciter, sunt cõposita secundũ se ex aliquibus prioribus. Quæcunq; vero cognoscuntur per posteriora, quę sunt prima quo ad nos, & si in seipsis sint simplicia, secũdũ tamen ꝙ a nostra cognitione accipiuntur, cõponunt ex aliquibus primis quo ad nos. Secundã conditionem ponit cum dicit. { Et partes, aut passiones eorum sunt per se. } Vbi considerãdum est, ꝙ subiectum alicuius scientię duplices partes habere põt. s. partes ex quibus componitur sicut ex primis, vt dictum est. i. ipsa principia subiecti, & partes subiectiuas. Et quãuis de vtrisq; partibus possit intelligi quod hic dicitur, tamen magis videtur esse intelligendũ de primo genere partiũ. In qualibet enim scientia sunt quędam principia subiecti, de quibus est prima consideratio, sicut in scientia naturali de materia & forma & in grãmatica de literis. Est ẽt in qualibet scientia aliquid vltimum ad quod terminatur consideratio scientię, vt. s. passiones subiecti manifestentur. Sed vtrunq; horum. s. & proprietas, & passiones, possunt alicui attribui & per se, & nõ per se. Nam ea quę sunt per se principia & passiones trianguli, nõ sunt ꝑ se principia, & passiones isochelis, inquantũ isocheles est, sed inquãtũ triãgulus. Nec ẽt sunt per se principia & passiones ęris & albi, quãuis cõtingat aliquod æs triangulũ esse, vel aliquod album. Vnde si qua scientia esset quę ex principijs trianguli, manifestaret passiones trianguli, huiusmodi scientię subiectũ nõ esset isocheles, neq; albũ aut ęs, sed triangulus, cuius ẽt per se subiectiuæ partes sunt isocheles ęquilaterus & gradatus. Sed pro tãto dixi de his partibus hic ad pręsens nõ ita cõuenienter accipi, quia magis accipere possumus documentũ qualiter scientia se habeat ad huiusmodi partes subiectiuas, ex eo ꝙ se habet aliqualiter ad totũ genus, & econuerso. Deinde, cum dicit.

Quid ꝑ sciri per sciã. spe. de substãtijs separata.

2. cõdõ De quo ghe partiũ intelligitur Nota.

K (margin) · L (margin)

ARgi. *Diuersæ uero scientiæ sunt, quarum principia non sunt ex eisdem, nec ex unius principijs principia proficiscũtur alterius.*

ANti. *Altera autem scientia est ab altera, quorumcunq; principia, neq; ex eisdem, neq; ex alterutris sunt.*

Ostendit rõnem diuersitatis scientiarũ. Et primo ponit hãc rationẽ. Secundo manifestat eã: ibi { Huiusmodi aũt signũ. } Est ergo considerandũ circa primum, ꝙ cum rõnem vnitatis scientię acceperit ex vnitate generis subiecti, rõnem diuersitatis scientiarum nõ accipit ex diuersitate subiecti, sed ex diuersitate principiorum. Dicit enim ꝙ vna scientia est altera ab alia, quarum principia sunt diuersa, ita ꝙ nec ambarũ scientiarum principia procedant ex aliquibus principijs prioribus, nec principia vnius scientię procedant ex principijs alterius, quia siue procedant ex eisdem principijs, siue alia ex alterius, non esset diuersa scientia. Ad huiusmodi ergo euidentiam, sciendum est, ꝙ materialis diuersitas obiecti nõ diuersificat habitum, sed solum formalis. Cũ ergo scibile sit proprium obiectũ scientię, non diuersificabuntur scientię secundũ diuersitatẽ materialem scibiliũ, sed secundũ diuersitatẽ eorum formalẽ. Sicut aũt formalis rõ visibilis sumitur ex lumine, per quod color videt, ita
M formalis rõ scibilis accipitur secundũ principia ex quibus aliquid scitur. Et iõ quãtũcunq; sint aliqua diuersa scibilia per suã naturam dũmodo per eadem principia sciantur, pertinent ad vnã scientiã, quia nõ erunt iã diuersa inquantum sunt scibilia. Sunt. n. per sua principia scibilia. Sicut patet ꝙ voces humanæ multum differunt secundũ suã naturã a sonis inanimatorũ corporũ, sed quia secundũ eadẽ principia attẽditur consonantia in vocibus humanis, & sonis inanimatorũ corporum, eadẽ est scientia musicæ, quæ de vtrisq; considerat. Si vero aliqua sint eadẽ secundũ naturam, & tamen per diuersa principia considerentur, manifestũ est, ꝙ ad diuersas scientias pertinent, sicut corpus mathematicum nõ est separatũ subiecto a corpore naturali. Quia tamen corpus mathematicũ cognoscitur per principia quantitatis, corpus aũt naturale per principia motus; nõ est eadem scientia geometrię, & naturalis. Patet ergo, ꝙ ad diuersificandum scientias sufficit diuersitas principiorum, quę comitatur diuersitas generis scibilis. Ad hoc aũt ꝙ sit vna scientia simpliciter vtrunq; requiritur, & vnitas subiecti, & principiorum. Et ideo de vnitate subiecti supra fecit mentionem, cũ dixit { quæ est generis vnius } de principijs aũt eum dixit { Quęcunq; ex primis &c. } Sed vlterius considerandum est, ꝙ secunda principia virtutem sortiuntur a primis. Vnde requirit diuersitas primorum principiorum ad diuersitatem scientiarum. Quod quidem nõ esset, si vel diuersorum principia ex eisdem principijs fluant, sicut principia trianguli & quadrati deriuantur ex principijs figuræ, vel principia vnius deriuantur ex principijs alterius, sicut principia isochelis dependent a principijs trianguli. Nec tamen intelligendum est, ꝙ sufficiat ad vnitatem scientię vnitas principiorum primorum simpliciter, sed vnitas principiorum primorum in aliquo genere scibili. Distinguuntur autem genera scibilium secundum diuersum modum cognoscendi. Sicut alio modo cognoscuntur ea, quæ diffiniuntur cum materia, & ea quæ sine materia. Vnde aliud genus scibilium est corpus naturale, & corpus mathematicum. Vnde sunt diuersa principia prima vtriusq; generis, & per consequẽs diuersæ scientiæ. Et vtrunq; horum generum distinguuntur in diuersas species scibilium, secundum diuersos modos & rationes cognoscibilitatis. Deinde, cum dicit.

N (margin) · Le. 21. ex. 1. (margin) · O (margin)

Huius autem est signum: cum ad ea, quæ non demonstrantur, fuerit uentum. Oportet enim ipsa eodem in genere esse, in quo sunt ea, quæ sunt demonstrata. Est autem & huius signum, cum ea, quæ demonstrantur per ipsa, eodem in genere sunt, atq; propinqua. ARgi.

Huiusmodi autem signum est cum in demonstrabilia ueniant. Oportet enim ipsa in eodem genere esse his, quæ demonstrantur. Signum autem huius est, quando demonstrabilia per ipsa in eodem genere sunt, & congenea. ANti.

Manifestat positam rationem. Et dicit, ꝙ signum huiusmodi est, ꝙ scientiæ sint alterę secundũ principia, cũ perueniatur resoluendo in prima principia, quæ sunt indemonstrabilia, quę oportet esse eiusdem generis cum his, quę demonstrãtur, quia sicut supra ostensum est, nõ contingit ex alio genere procedentem demonstrare. Ad hoc autẽ ꝙ principia indemonstrabilia sint vnius generis, accipitur vt signum, cum ea, quę demonstrãtur per ipsa, sint in eodem genere, & congenea. i. connaturalia vel proxima s̃m genus sibĳpsis, huiusmodi. n. habẽt eadẽ principia. Et sic patet, ꝙ vnitas generis scibilis, inquantũ est scibile, ex quo accipiebatur vnitas scientiæ & vnitas principiorum, secundum quæ accipiebatur scientiæ diuersitas, sibi mutuo correspondent. Deinde, cum dicit. P

Atq; fieri potest, ut plures eiusdem sint demonstrationes, nõ solum si ex eadem serie medium non cohærens accipiatur, ut si inter. a. b. nunc. c. nunc. d. nunc. e. medium accipiatur, sed etiam si ex diuersa sumatur. Sit. n. a. mutatur. c. mouetur. b. uoluptate afficitur. Verum igitur si. c. de. b. & . a. de. c. prædicaueris. Qui namq; uoluptate afficitur, mouetur, & qui mouetur mutatur. Rursus inter eosdem terminos medium. d. ponatur, in quo sit, quietem consequitur. Verum igitur identidem dices, si. a. de. d. & . d. de. b. prædicaueris. Qui namq; afficitur uoluptate, is quietem consequitur, & qui quietem consequitur, is mutatur. Quare per diuersa media non ex eadem serie sumpta conficitur ratiocinatio. Non tamen adeo diuersa ut neutrum dicatur de altero. Necesse est. n. ambo cuipiam eidem inesse. Considerandum autẽ est, quot modis per cæteras quoq; figuras eiusdem ratiocinatio fieri potest. ARgi. · Q

Plures autem demonstrationes esse eiusdem possibile est, & non solum ex eodem ordine accipienti, sed sumendo non continuum medium, ut eorum quæ sunt. a. b. c. & . d. sed ex altero, ut sit. a. transmutari: in quo autem. d. moueri, sed. b. letari, & iterum. e. quiescere. Verum igitur est. d. de. b. & . a. de. d. prædicari. ANti.

A *ri. Lætans enim mouetur, & quod mouetur transmutatur. Iterum. a. de. c. & c. de. b. uerum est prædicari. Omnis enim letãs quiescit, & quiescens transmutatur. Quare per altera media, & non ex eodem ordine syllogismus est. Quare & neutrum de neutro dici contingit mediorum. Necesse est enim eidem alicui utraq; inesse. Intendere autem est per alias figuras, quot modis contingit eiusdem fieri syllogismum.*

Ostendit quomodo vna conclusio per plura principia demõstrari potest. Et hoc quidem contingit dupliciter. Vno quidem modo, quando ponuntur plura media in eadem coordinatione, & in vna demonstratione accipitur vnum illorum mediorum, & in alia demonstratione accipitur aliud ad eandem conclusionem, & sic oportet ꝙ accipiatur medium non continuũ vt si sunt duo extrema. a. b. vtputa habere tres & isocheles, & sint eorum duo media coordinata. s. d. c. vtputa triangulus & figura talis. Posset ergo demonstrari. a. de. b. duabus demõstrationibus, in quarum vna accipietur pro medio. c. & in alia. d. & B in neutra accipientur medium continuum extremis, quia in vna accipietur medium continuum vni extremo, & discontinuum ab altero, & in alia vero econuerso. Alio modo hoc cõtingit, quando accipiuntur diuersa media ex diuersa coordinatione, vtputa si. a. quod est maior extremitas sit transmutari, & b. quod est minor extremitas sit delectari, & accipiantur diuersa media non existentia subinuicem. s. c. quod est quiescere & d. quod est moueri, secundum hoc eadem conclusio potest concludi per diuersa media non vnius ordinis, & erit demonstratio vna talis. Omne quod quiescit transmutatur, quia eiusdem est transmutari & quiescere, & omne quod delectaẽ quiescit, quia quies in bono desiderato causat delectationem, ergo omne quod delectatur transmutatur. Alia demonstratio esset. (5. 6. 7. 8. Patet ex peia expo.) Omne quod mouetur transmutatur, omne quod delectaẽ mouetur, quia delectatio est quidam motus appetitiuæ potentiæ, ergo omne quod delectatur transmutatur. Vel quod dicit. Oẽ quod delectatur mouetur, est secundum opinionem Platonis, & habet locum in delectationibus sensibilibus, quæ sunt cum motu. Aliud quod dicit, Omne quod delectatur quiescit, est ve C rum secundum opinionem Aristote. vt patet in. 7. & decimo Ethicorum. Et hoc præcipue verificatur in delectationibus intelligibilibus. (Lect. 2. Lect. 10. cap. 3.) Deinde, dicit, ꝙ sicut hoc ostensum est in prima figura, ita etiam potest in alijs figuris de facili considerari, ꝙ eadem conclusio diuersis medijs potest syllogizari. Inducit autem hoc Philosophus ad ostendendum, ꝙ diuersum mediũ demonstrationis quandoq; pertinet ad eandem scientiam, puta cum est ex eadem coordinatione, quandoq; autem ad diuersas scientias, puta quando est ex alia coordinatione. Sicut terram esse rotondam per aliud medium demonstrat astrologus (T. c. 20. le. 8. ex. clut. L. sequ. imme.) scilicet per eclipsim solis & lunæ, & per aliud naturalis scilicet per motum grauium tendentium ad centrum, vt dicitur in secundo Physicorum.

(ARgl.) *Eius autem, quod proficiscitur a fortuna, non est per demonstrationem scientia. Quod enim fortuito fit, nec est ut necessariũ, nec ut plerunq; sed est id, quod fit præter ista. Demonstratio uero alterius est istorum. Omnis enim ratiocinatio, quæ fit, p propositiones, aut necessarias, aut eas, quæ sunt plerunq;, conficitur.* D *Atq; si necessariæ quidem sint, conclusio quoq; necessaria est sin plerunq; sint, conclusio quoq; talis efficitur. Quare si id, qd' proficiscitur a fortuna, neq; plerunq;, neq; necessario fit, nulla prorsus ipsius erit sine dubio demonstratio.*

(ANtl.) *Eius autem, quod est a fortuna, non est scientia per demonstrationem. Neq; enim sicut necessarium est, neq; sicut frequẽter, quod est a fortuna, sed quod extra hoc fit. Sed demonstratio alterius horum est. Omnis enim syllogismus, est aut per necessarias aut per eas, quæ sunt tanquam frequenter propositiones. Et siquidem propositiones necessariæ sunt & cõclusio necessaria est. Si uero sint ut frequenter & conclusio huiusmodi est. Quare si id, quod est a fortuna neq; est sicut frequenter, neq; sicut necessarium, neq; utiq; ipsius erit demonstratio.*

LECTIO. XLII. E

POSTQVAM Philosophus assignauit rationem vnitatis, & diuersitatis scientiarum ex parte generis subiecti, & ex parte principiorum: hic de vtrisq; prosequitur. Et primo de subiectis de quibus est scientia. Secundo de principijs: ibi { Eadem autem principia &c. } Circa primũ considerandum est, ꝙ supra duas conditiones posuit generis quod est subiectum scientiæ, quarum vna est, vt componatur ex primis, alia est vt partes & passiones sint eius per se. Quarũ conditionum vna deest in his, quæ sunt a fortuna, quia nõ eueniunt per se, sed per accidens, & præter intentionem: vt probatur in. 2. Physi. (T. c. 50. le. 8. te. ex 4.) Alia vero conditio deest in his, quæ per sensum cognoscuntur, quæ sunt prima in nostra cognitione. Et iõ ostendit, ꝙ scientia non est eorum, quæ sunt a fortona. Secundo ostendit ꝙ non est eorum, quæ cognoscontur per sensum: ibi { Neq; per sensum est scire. } Dicit ergo primo, ꝙ demonstratiua scientia non potest esse de eo, quod est a fortuna, quod est per accidẽs eueniens. Et hoc probat sic. Omnis syllogismus demonstratiuus, aut procedit ex propositionibus necessarijs, aut ex propositionibus, quæ sunt veræ vt frequenter. Ex pro F positionibus autem necessarijs sequitur conclusio necessaria, (Lec. 13 le. ex. 1. 2. 3. 4.) vt supra probatum est. Et similiter ex propositiõibus, quę sunt veræ sicut frequenter, sequitur conclusio quæ est vera vt frequenter, vel forte etiam necessaria secundum ꝙ ex contingẽti potest sequi necessarium, vt ex falso verum. Nunquam autẽ ex propositionibus, quæ sunt veræ vt frequenter, sequeẽ propositio quæ est vera vt in paucioribus, quia sequeretur ꝙ aliquando propositiones essent veræ & conclusio falsa, quod est impossibile, vt ostensum est. Necesse est ergo ꝙ conclusio syllogismi demonstratiui, vel sit necessaria, vel sit vera sicut frequẽter. (Lec. 16.) Sed id quod est a fortuna non est necessarium, neq; quod verum vt frequẽter, sed accidit in paucioribus, vt in. 2. Physi. probatur. (T. c. 51. l. 3. ex. 5.) Ergo demonstratiua scientia non potest esse de eo, quod est a fortuna. Est autem considerandum ꝙ de his quidem, quæ sunt sicut frequenter contingit esse demonstrationẽ inquantum in eis est aliquid necessitatis. (Demõ. de his, q̃ freq. sunt) Necessarium autem vt dicitur in. 2. Physi. aliter est in naturalibus quę sunt vera vt frequenter, & deficiunt in minori parte, & aliter in disciplinis id est in mathematicis, quæ sunt semper vera. (T. c. 88 89 90. lec. ult. ex. 4.) Nam in disciplinis est necessitas a priori, in naturalibus a posteriori, quod tamen est prius secundum naturam. s. a fine & forma. G Vnde sic docet Aristote. ostendere propter quid, vt si hoc debeat esse, puta ꝙ oliua generetur, necesse hoc præexistere. s. semen oliuæ, nõ autem ex semine oliuæ generatur ex necessitate oliua, quia potest impediri per aliquam corruptionem generatio. Vnde si fiat demonstratio ex eo quod est prius in generatione, non concludit ex necessitate, nisi forte accipiamus hoc ipsum esse necessarium, semen oliuæ vt frequenter esse generatiuum oliuæ proprie, quia hoc facit secundum proprietatem suæ naturæ nisi impediatur. Deinde, cum dicit.

(ARgl.) *At uero neq; fit, ut per sensum sciamus. Nam si sensus talis, & non huius alicuius est, sentire tamen necesse est hoc aliquid, et aliquo in loco, & nunc. Vniuersale uero, & quod est supra omnia, fieri nequit ut sentiatur, quippe cum non sit hoc, neq; nunc.* H *Non enim esset uniuersale. Quod enim semper est, & ubiq;, id uniuersale dicimus esse. Cum igitur demonstrationes quidẽ sint uniuersales, uniuersalia uero sentiri nequeant: perspicuum est fieri non posse, ut per sensum sciamus.*

(ANtl. Vide in annot.) *Neq; per sensum est scire. Si enim & est sensus talis quidem huiusmodi, & non huiusmodi alicuius, sed tamen sentire necesse est hoc aliquid, & ubi & nunc. Vniuersale autem & in omnibus impossibile est sentire. Non. n. est hic, neq; nunc. Non enim utiq; esset uniuersale. Quod enim semper est, & ubique est, uniuersale esse dicimus. Quoniam igitur demonstrationes uniuersales sunt, has autem non est sentire: manifestum est q. neque scire per sensum.*

Dicit ꝙ scientia non est eorum, quæ cognoscuntur sm sen-

I sum. Et circa hoc duo facit. Primo ostendit ꝙ scientia non cõsistit in sensu. Secundo ostendit quo modo sensus ordinatur ad scientiam: ibi{ Sunt tamen quædam reducta. } Circa primum duo facit. Primo ostendit scientiam nõ esse per sensum. Secundo præfert scientiam sensui: ibi{ Vniuersale autem honorabile &c. } Circa primum duo facit. Primo ostendit veritatẽ. Secundo excludit errorem quorundam: ibi { Sed manifestum est &c. } Dicit ergo primo, ꝙ sicut scientia nõ est eorum, quæ sunt a fortuna, ita etiam scientia non consistit in cognitione, quæ est per sensum. Et hoc probat sic. Manifestum est enim ꝙ sensus cognoscit aliquid tale, & non hoc. Non enim obiectum per se sensus est substantia, & quod quid est, sed aliqua sensibilis qualitas, puta calidum, frigidum, album, nigrum, & alia huiusmodi. Huiusmodi autem qualitates efficiunt singulares quasdam substantias in determinato loco & tempore existentes, vnde necesse est, ꝙ hoc, quod sentitur, sit hoc aliquid. s. singularis substantia, & sit alicubi, & nunc. i. in determinato tempore & loco. Ex quo patet, ꝙ id, quod est vniuersale non potest cadere sub sensu. Nõ. n. quod est vniuersale determinatur ad hic & nunc, quia iam nõ esset vniuersale. Illud enim vniuersale dicimus, quod est semper & vbiq;. Quod quidem non est secundum viam affirmationis intelligendũ, ꝙ hoc sit de ratione vniuersalis, aut eius quod est vniuersale, ꝙ sit semper, & vbiq;: puta de ratione hominis aut animalis, quia oporteret ꝙ quodlibet singolare hominis, & animalis esset semper & vbiq;, quia ratio hominis & animalis in quolibet singularium inuenitur. Si vero esset de ratione ipsius vniuersalis, sicut de ratione generis est, ꝙ contineat sub se species, sequeretur, ꝙ nihil esset vniuersale, quod non esset & semper, & vbiq; inueniretur, & secũdum hoc oliua non esset, vel non haberet esse vniuersale, quia non in omni terra potest inueniri. Est ergo hoc intelligendum per modum negationis seu abstractionis, quia. s. vniuersale abstrahit ab omni determinato tempore & loco. Vnde quãtum est de se, sicut inuenitur in quolibet vno loco vel tempore, sic natum est in omnibus inueniri. Sic igitur patet, ꝙ vniuersale non cadit sub sensu. Quia igitur demonstrationes sunt vniuersales, præcipue, vt ostensum est supra, manifestum est, ꝙ scientia per demonstrationem acquisita, non consistit in cognitione sensus. Deinde, cum dicit.

Obm sensus.

K Qđ intelligendum sit vle esse ubiq; & semper.

L

Lect. 1. tt. c x.

ARgl. *Quin ut patet si fieri posset, ut sensu triangulum angulos habere duobus rectis æquales perciperemus, quæremus utiq; demonstrationem. Et non, ut inquiunt quidam, sciremus. Sentire namq; necesse est singulare: at scientia in uniuersalis cognitione consistit. Quãobrem si in luna etiam essemus, terramq; uideremus obijcientem se lunæ, non profecto causam ipsam defectionis sciremus. Sentiremus enim lunam deficere, & non propter quid omnino sensu perciperemus. Non enim ipsius uniuersalis est sensus. Attamen cum ex eo, quia sæpe hoc accidere uideremus: ipsum uniuersale uenari possemus, demonstrationem utiq; haberemus. Ex singularibus enim pluribus, uniuersale ipsum patefieri solet.*

ANti. *Sed manifestum est quoniam, & si esset sentire triangulũ duobus rectis æquales habere angulos, quæreremus utiq; demõstrationem, & non sicut quidam fatentur, sciremus. Sentire quidem*
M *enim necesse est singulariter, scientia autem est in cognoscẽdo uniuersale. Vnde & si in luna essemus, & uideremus obiectam terram, non utiq; sciremus causam defectus. Sentiremus enim, quoniam deficeret nunc, sed non propter quid omnino. Non. n. esset uniuersalis sensus. Sed ex cõsiderare hoc multoties accidere uniuersale uenantes, demonstrationem habemus. Ex singularibus enim pluribus uniuersale manifestum est.*

Excludit errorem quorundam, qui credebant in ipsa perceptione sensus consistere scientiam. Et videtur hæc ratio pertinere ad illos, qui non ponebant intellectum differre a sensu, & per consequens nullam aliam cognitionem esse nisi sensitiuã, vt habetur in tertio de anima, & in quarto Metaphysicę. Et ad hoc excludendum dicit, ꝙ si etiam per sensum percipere posse

T. c. 150 & 151. 4. tt. ex pc. 2. 3.

N mus ꝙ triangulus habet tres angulos æquales duobus rectis, adhuc oporteret quærere demonstrationem ad habẽdum scientiam, neq; per sensum perceptionem sciremus, quia sensus est singularium, scientia autem consistit in hoc, ꝙ vniuersale cognoscimus, vt ostẽsum est. Et quia posuerat exemplum de his, quæ sensu percipi non possunt, ad maiorem euidentiam ponit exemplum in his, quæ sensibilia sunt, videlicet in eclipsi lunę, quæ contingit ex oppositione terræ, quæ interponitur inter solem & lunam, vt claritas solis non possit pertingere ad lunam propter vmbram terræ quam dum luna subintrat eclipsatur. Ponamus ergo, ꝙ aliquis esset in ipsa luna, & sensu perciperet interpositionem terræ per vmbram ipsius, sensu quidem perciperet, ꝙ luna tunc deficeret ex vmbra terræ, sed nõ propter hoc sciret totaliter causam eclipsis. Illud enim est per se causa eclipsis, quod causat vniuersaliter eclipsim. Vniuersale autem non cognoscitur sensu, sed ex pluribus singularibus visis, in quibus multoties consideratis inuenitur idem accidere,
O accipimus vniuersalem cognitionem. Et sic per causam vniuersalem demonstramus aliquid in vniuersali, de quo est scientia.

T. c. 21 lc. 1. tt. ex pur

Le. 16 t. ca. 1 & 3.

Deinde, cum dicit.

ARgl. *Ipsum autem uniuersale præstabile nimirum est: propterea quod ipsam causam indicat. Quare de talibus notitia uniuersalis præstabilior est perceptione sensuum, & intellectione eorum quorum est alia causa. De primis autem alia ratio est. Patet igitur fieri non posse, ut quisquam sentiendo quicquam unquam eorum sciat, quæ demonstrabilia sunt: nisi sentire quispiam id esse dicat, scientiam inquam per demonstrationem habere.*

ANti. *Vniuersale autem honorabilibus est, quoniam ostendit causam. Quare de huiusmodi uniuersali scientia honorabilior est sensibus, & cognitione quorũcunq; causa est. Sed de primis alia ratio est. Manifestum est igitur ꝙ impossibile sit sentiendo scire aliquid demonstratorum, nisi iam aliquis sentire hoc dicat scientiam habere per demonstrationem.*

Ostendit quòd scientia est potior quàm sensus. Manifestum est enim ꝙ cognitio, quæ est per causam, nobilior est, causa autem per se est vniuersalis causa, vt iam dictum est, & ideo cognitio per vniuersalem causam, qualis est scientia, est honorabilis. Et quia huiusmodi vniuersalem causam impossibile est apprehendere per sensum, ideo consequens est, ꝙ scientia, quæ
P ostendit causam vniuersalem, non solum sit honorabilior omni sensitiua cognitione, sed etiam omni alia intellectiua cognitione, dummodo sit de rebus, quæ habent causam, quia scire aliquid per causam vniuersalem, est nobilius quàm intelligere qualitercunq; id quod habet causam sine cognitione suæ causæ. Sed de primis, quæ non habent causam est alia ratio. Illa. n. per se intelliguntur, & talis eorum cognitio est certior omni scientia, quia ex tali intelligentia, scientia certitudinem habet.

Vltimo autem concludit principale propositum, ꝙ. s. impossibile sit per sensum cognoscere aliquid demonstrabile, nisi forte æquiuoce aliquis vtatur nomine sensus, vocans demonstratiuam scientiam sensum, propter hoc ꝙ scientia demõstratiua est determinatæ vnius secundum certitudinem, sicut & sensus. Propter quod & certæ existimationes scientiæ vocãtur.

Deinde, cum dicit. Q

ARgl. *Sunt tamen inter ea, quæ proponuntur, nonnulla, quæ quidẽ ad sensus reducuntur defectionem. Nonnulla namq; non quæreremus, si illa uisu perciperemus, non propterea quod sciremus uidendo, sed quod ex eo, quia uidemus, habemus tandem ipsum uniuersale, ueluti si uitrum perforatum esse, lumenq; penetrare per meatus uisu perciperemus, pateret etiam nobis propter quid post uitrum lumen efficitur: ex eo plane, quia uideremus quidem seorsum idipsum fieri in unoquoq;: intelligeremus autem simul in uniuersis hoc fieri pacto.*

ANti. *Sunt tamen quædam reducta ad sensus defectum in propositis. Quædam. n. si uideremus, non utiq; quæreremus; non tanquam scientes in uidendo, sed tanquam habentes uniuersale ex*

eo,

A *eo, quod uidemus. Vt si uitrum perforatum uideremus, & lumen pertrāsiens, manifestum utiq; erit & propter quid. Et propter id quod, uidemus quidem seorsum in unoquoq;, intelligere autem simul est, quoniam in omnibus sic est.*

Ostendit quomodo sensus ordinatur ad scientiam. Quędam enim problematicæ dubitationes reducuntur sicut in causam ad defectum sensus. Quædam etiam sunt de quibus non quęreremus dubitando, si ea vidissemus: non quidem eo q scientia consistat in videndo, sed inquātum ex rebus visis per viam experimenti accipitur vniuersale, de quo est scientia. Puta si videremus vitrum perforatum, & quomodo lumen pertransit per foramina vitri, sciremus propter quid vitrum est transparēs. Et vtitur hoc exemplo secūdum opinionem eorum, qui ponebant lumen esse corpus, & quędam corpora esse transparentia propter subtilia quędam foramina, quę pori dicuntur, quos quia visu discernere non possumus propter paruitatem, dubitamus quare vitrum sit transparens. Et pōt simile exemplum poni de
B quibuscunq; rebus quę habent causam sensibilem latentem. Et quia dixerat, q scientia huiusmodi rei non est in videndo, manifestat hoc esse verum. Nam in videndo cognoscimus seorsum vnumquodq; singularium, sed in sciendo, oportet omnia intelligere simul in vniuersali, vt. s. intelligamus ita se habere in omnibus. Videmus enim sigillatim de diuersis vitris, sed scientiam accipimus de omni vitro q sit tale.

ARgl. *At qui fieri non potest, ut omnium ratiocinationum eadem principia sint. Quod quidem prius differendi modo contemplabimur.* ANt. *Nam ratiocinationum aliæ ueræ sunt, aliæ falsæ.*

Eadem autem principia esse omnium syllogismorum impossibile est: primum quidem logice speculantibus. Hi quidem enim ueri sunt syllogismi, alij autem falsi.

LECTIO. XLIII.

POSTQVAM Philosophus prosecutus est de illis quorum est sciētia, hic prosequitur de principijs scientiarum, ostendens nō esse eadē principia omnium syllogismorum. Primo ostendit
C hoc logicę. i. per canones communes omnibus syllogismis. Secundo hoc ostendit analyticæ. s. per rōnes proprias demonstrationes: ibi { Si vero aliter &c. } Circa primum tria facit. Primo ostendit propositum per differentiam syllogismorum falsorum a veris. Secundo per differētiam falsorum adinuicem: ibi { Postea neq; falsę &c. } Tertio per differentiam syllogismorum verorum adinuicē: ibi { Neq; verorum. } Circa primum duo facit. Primo ostendit propositum. Secundo excludit quādam obuiationem: ibi { Et si nāq; sit verum. } Dicit ergo primo, q primo logice speculando manifestum est, q nō possunt esse eadem principia omniū syllogismorum, propter hoc q quidam syllogismi sunt falsi. i. cōcludentes falsum, & quidam veri. i. concludentes verum. Syllogismorum autem falsorum & verorum sunt diuersa princi-pia. Nam syllogismorum verorum sunt principia vera: syllo-
D gismorum autem falsorum sunt principia falsa. Non ergo omnium syllogismorum sunt eadem principia. Deinde, cū dicit.

ARgl. *Quanquam enim fieri potest, ut uerum concludatur ex falsis, tamen id semel efficitur, ueluti si. a. quidem uere de. c. prædicetur, medium autem. b. falsum sumatur. Tum enim neq;. a. competit ipsi. b. neq;. b. competit ipsi. c. Sed si inter has propositiones sumantur media, falsæ erunt, ex eo, quia conclusio omnis falsa, ex propositionibus proficiscitur falsis. Ex ueris autem ueræ conclusiones emergunt. At patet a falsis uera differre, ac esse diuersa.*

ANt. *Et si namq; sit uerum ex falsis syllogizare, sed semel hoc fit ut si. a. de. c. uerum sit, medium autem. b. falsum. Neq; enim. a. in. b. est, neq;. b. in. c. Sed si harum media accipiantur propositionum, falsæ erunt: ex eo q omnis conclusio falsa ex falsis est, uera autem ex ueris. Alteræ autem sunt ueræ & falsæ.*

Excludit quādam obuiationem. Posset enim aliquis dicere, E q etiam syllogismorum verorum sunt principia falsa, quia contingit ex falsis syllogizare verum. Sed hoc excludit dicens, q quāuis contingat syllogizare verum ex falsis, tamen hoc solū contingit in primo syllogismo, quo ex falsis concluditur verū. Sed si oporteat aliquos syllogismos inducere ad probandū pręmissas propositiones, necesse esset q illi sylli procedant ex falsis, quia ex veris nō cōcluditur falsum, & ita in sola prima syllogizatione ex falsis cōcluditur verum. Et hoc manifestat per exemplum. Sit. n. hæc propositio vera, Omne. c. est. a. accipiatur aūt ad vtranq; extremitatē medium falsum, quod est. b. ita. s. q neq;. a. insit. b. neq;. b. insit. c. Si accipiātur aliqua media ad probandum pręmissas propositiones, omnes propositiones falsorum syllogismorum erunt falsę, quia omnis conclusio falsa concluditur ex falsis, conclusio aūt vera pōt concludi ex omnibus veris. Vnde quādo propositiones pręmissę sunt verę, ex quibus concluditur verum, nō oportebit deuenire ad aliquod falsum. Si ergo cum aliæ sint propositiones verę, alię falsę, sequitur q alia sunt principia verorum syllogismorum, & alia falsorū. F
Deinde, cum dicit.

ARgl. *Deinde neq; ipsa falsa ex eisdem proficiscuntur. Sunt enim & talia falsa, ut inter se sint contraria, & simul esse non potest, ut iustitiam, & iniustitiam, uel fortitudinem esse, & hominem equum, uel bouem, aut æquale maius, uel minus. Ex his autem, quæ iacent hoc pacto.*

ANt. Vide in annot. *Postea neq; falsæ ex eisdem sunt. Est enim falsas adinuicem & contrarias & impossibile simul esse, ut iustitiam esse iniustitiam, aut timorem, aut hominem equum & bouem, aut æquale maius & minus. Ex positis autem sic est.* Vide in anno.

Ostendit q neq; falsorum syllorum sunt eadem principia. Contingit. n. conclusiones falsas esse contrarias adinuicem, & incompossibiles sibi. Sicut hęc conclusio, iustitia est iniustitia est incōpossibilis huic cōclusioni, iustitia est timor, cū vtraq; sit falsa. Timor. n. sicut differt genere a iustitia, ita ēt ab iniustitia. Similiter ēt hæ duę conclusiones falsę sunt contrarię & incōpossibiles, Homo est equus, & homo est bos. Et similiter hę duæ propositiones sunt incompossibiles, Æquale est maius, & æquale est minus. Oportet enim concludere sic esse ex aliquibus, quibus positis ista sequentur, vnde oportet q cum ista sint contraria & impossibilia, ita etiam principia ex quibus concludunt. G
Deinde, cum dicit.

ARgl. *Neq; enim ratiocinationum uerarum omnium eadem principia sunt. Complurium namq; principia diuersa sunt genere, neque quibusuis accommodantur quæuis. Vnitates enim non accōmodantur punctis. Illæ namq; positionem uacant: his eadem cōpetit. Necesse est autem ut ad media accommodari, aut supera ex parte aut infera, aut alios intra alios extra terminorū habere.*

A Nt. Vide in annot. *Neq; etiam uerorum eadem principia omnium sunt. Alia. n. multorum genere principia sunt: neq; conueniunt, ut unitates punctis non conueniunt. Hæc quidem enim non habent positionem, illa autem habent. Necesse autem est in media cōuenire, aut ad sursum, aut ad deorsum, aut hos interius habere: illos autem exterius terminorum.* H

Ostendit q nec syllorū verorū sunt eadē principia, quatuor rōnibus, quarum vna sumit ex differētia principiorū propriorū. Vnde dicit q { neq; ēt verorū syllorum sunt eadem principia. } Diuersorum. n generum diuersa principia sunt, sicut patet q magnitudinum principia sunt puncta, numerorum autē vnitates, quia non conueniunt adinuicem, quia vnitates nō habent positionē, puncta vero habent. Si aūt omnia principia syllogismorum conuenirent adinuicem, necesse esset q vel cōuenirent in medio, vel sursum ascendendo versus maiorem extremitatem, vel deorsum versus minorem, quia in syllogismo necesse est q termini vel assumantur interius, vel exterius. Interius quidem quando multiplicantur syllogismi ad probandū propositiones inductas. Tunc enim necesse est q accipiant media quæ sunt inter prædicata propositionum & subiecta, vtpu

I ta si sit talis syllogismus, Omne, b, est. a. omne. c. est. b. ergo oẽ c. est. a. si oporteat probari omne. b est. a. oportet assumere aliquod medium inter. b. & a. puta. d. Et similiter si debeat probari minor oportet accipere aliquod medium inter. c. & b. puta. e. & sic semper termini assumpti interios habẽtur. Exterius autem assumuntur, quando vel maior extremitas accipitur ve medium ascendendo, vel minor descendendo, puta si. a. cõcludatur de. e. per. b. & iterum. e. concludatur de. b. per. a. Et sic similiter etiam proceditur descendendo si. b. concludatur de. f. p. e. necesse est ergo in syllogismis communicantibus in principijs, vel ꝙ accipiatur medium vnius syllogismi supra propositiones alterius syllogismi, vel accipiantur extrema vnius syllogismi supra extrema alterius syllogismi. Sed hoc non potest esse in rebus quarum sunt principia diuersa, quia puncta non possunt accipi neq; vt media, neq; vt extrema in syllogismis in quibus concluditur aliquid de numero, neq; vnitates in syl-
K logismis in quibus concluditur aliquid de magnitudinibus. Relinquitur ergo, ꝙ non possunt esse eadem principia omniũ syllogismorum. Secunda ratio ponitur ibi.

ARgi. *At neq; fieri potest, ut principiorum communium ulla sint, ex quibus cuncta demonstrabuntur. Dico autem communia, ueluti quoduis affirmandum, aut negandum est. Genera enim eorum, quæ sunt non eadem sunt, sed diuersa: atq; alia solis competunt quantis, alia solis hisce, quæ rationem subeunt qualitatis, cum quibus per communia demonstrationes conficiuntur.*

ANti. *Sed neq; communium principiorum possunt esse aliqua, ex quibus omnia demonstrabuntur. Dico autem communia, ut omne affirmare & negare: genera enim eorum sunt altera. Et alia quidem in quantitatibus, alia uero in qualitatibus sunt solis: cũ quibus demonstratur per communia.*

Quæ sumitur ex principijs communibus, & dicit ꝙ nõ possunt esse aliqua principia communia ex quibus solum omnia
L syllogizantur, sicut hoc principium commune, de quolibet affirmatio vel negatio, quod quidem communiter est verum in omni genere, non tamen est possibile ꝙ ex solis aliquibus taliter communibus possint omnia syllogizari, quia genera entiũ sunt diuersa. Et diuersa sunt principia, quæ sunt solum quantitatum principia ab his, quæ solum sunt principia qualitatum, quæ oportet coassumere principijs communibus ad concludẽdum in qualibet materia. Puta si in quantitatibus oporteat ex dicto principio communi syllogizare, oportet accipere, ꝙ cum hæc sit falsa, punctus est linea, oportet hanc esse veram, pũctus nõ est linea. Et similiter in qualitatibus oportet coassumere aliquid proprium qualitati. Vnde relinquitur, ꝙ impossibile sit esse eadem principia omnium syllogismorum. Tertiam rationem ponit ibi.

ARgi. *Præterea principia non multo sunt pauciora cõclusionibus. Principia enim ipsæ sunt propositiones. Propositiones aũt sunt, cum aut additur, aut interponitur, terminus. Præterea conclusiones sunt infinitæ: termini uero finiti.*

ANti. Vide in anno. *Amplius principia non multo minora sunt conclusionibus. Principia quidem enim propositiones sunt, propositiones autem assumpti termini, aut immißi sunt. Adhuc conclusiones infinitæ sunt: termini autem finiti.*

Quæ sumitur ex comparatione præmissarum ad conclusio-
M nes, & dicit ꝙ principia non sunt multum pauciora conclusionibus. Sunt quidem pauciora, quia quamuis ad vnam conclusionem inferendam duo principia. i. duę propositiones requirantur, quia vna conclusio nõ concluditur immediate nisi ex duabus: tamen vna propositione potest quis vti ad inferẽdum plurimas conclusiones, secundum ꝙ sub subiecto aut sub prędicato multa accipi possunt. Non tamen sunt multo plura principia, q̃ conclusiones, quia plurima eorum quæ principijs coassumuntur ad conclusiones alias inducendas, sunt etiam cõclusiones. Principia enim propositiones hic appellantur, propositiones autem aut assumpti termini, aut immissi sunt. i. propositiones in syllogismis multiplicantur, aut assumendo terminos extrinsecus, vel supra maiorem extremitatem & infra minorem, vt supra dictum est, aut accipiendo terminos qui sunt in N
medio. Et ad hoc addendum est, ꝙ conclusiones sunt infinitæ. Potest enim quodlibet concludi de quolibet vel affirmatiue vel negatiue. Et ne videretur hoc esse contrarium ei quod supra ostenderat, prædicationes non procedere in infinitum, subiungit ꝙ terminis sunt finiti, & ad hoc pertinent quod supra ostẽsum est, esse statum in prædicationibus, sed ex terminis finitis possunt infinitę conclusiones fieri secundum diuersas combinationes, vt tamen accipiamus communiter conclusiones tã, quæ sunt per se, q̃ quæ sunt per accidens. Loquitur enim nunc communiter de syllogismis. Si ergo conclusiones sunt infinitę principia autem non sunt multo pauciora conclusionibus, sequitur ꝙ etiam principia syllogismorum sunt infinita. Non ergo sunt eadem principia syllogismorum. Quartam rationem ponit ibi.

Le. pce. Le. 34. &. 35. Dele. ductio rõnis.

ARgi. *Insuper principiorum alia sunt necessaria, alia contingẽtia. Hoc igitur modo considerantibus fieri non posse porro uidetur, ut eadem sint principia, aut finita: si conclusiones sint infinitæ.*

O
ANti. *Amplius principia hæc quidem ex necessitate, illa uero contingentia. Sic igitur in intentione his habitis impoßibile est eadẽ esse principia, aut finita: cum infinitæ sint conclusiones.*

Quæ sumitur ex differentia necessarij & contingentis, & dicit ꝙ principiorum quibus vtimur in syllogismo, quędam sunt contingentia, & quędam necessaria, vt patet in libro Priorum, vbi docuit syllogizare ex necessarijs & contingentibus. Nõ autem eadem sunt necessaria & contingentia, ergo non sunt eadem principia omnium syllogismorum. Et hoc est quod concludit ex his duabus vltimis rationibus, quod secundum considerationem præmissorum cum infinitæ sint conclusiones, impossibile est esse eadem principia omnium syllogismorum aut etiam finita. Deinde, cum dicit.

ARgi. *Quod si quispiam alio modo dicat, ueluti hæc quidem geometriæ, hæc autem arithmeticæ, & hæc medicinæ, principia esse, quid aliud erit quod dicitur, quã scientiarum principia esse? At ex eo dicere eadem esse, quia ipsa sibi ipsis eadem sunt, ridiculũ est. Hoc enim pacto cuncta eadem fiunt.*

ANti. Vide in anno. *Si uero aliter quodam modo dicat aliquis, q. hæc quidẽ geometriæ, alia uero syllogismorum, alia autẽ medicinæ, quid utiq; erit aliud, quod dicitur, nisi q. sunt principia scientiarum? Sed ea* P *dem dicere derisio est, quoniam eadem eisdem eadem essent. Omnia enim sic fiunt eadem.*

Ostendit idem analyticę. s. per rationes proprias principijs quibus scientię demonstrant. Et ponit tres rationes. Circa quarũ primam dicit, ꝙ si aliquis nõ dicat omniũ syllorum esse eadem principia, sed aliquo modo dicat aliter. s. ꝙ quędam sunt principia geometrię, & quędam logicę, quę dicuntur principia syllorũ vel ratiocinationum, & quędam sunt principia medicinę, & sic accipiendo principia omnium scientiarũ, ista sic accepta eadẽ sunt principia omniũ demonstrationũ hoc non facit ad propositũ, quo quis vult sustinere eadẽ esse principia, quia propter hoc dictũ, nihil aliud dicit, nisi ꝙ quęlibet scientia habet sua principia, & nõ sunt principia vnius scientię quę sunt alterius, quod oporteret si eadẽ essent principia omniũ syllogisrũ scientialiũ. Sed istud est impossibile & derisibile, quia secũdũ hoc sequeret, ꝙ quę sunt in scientijs essent eadẽ, & ita oẽs scien Q
tię essent vna scientia Quę. n. eisdẽ sunt eadẽ, sibi inuicem sunt eadẽ. Sed principia cuiuslibet scientię sunt quodãmodo eadem cõclusiõibus, quia sunt vnius generis. Nõ. n. est ex vno in aliud Le. 51
genus demonstrare, vt supra dictum est. Si ergo principia sunt eadem, sequeretur, ꝙ omnia quæ sunt in scientijs essent eadẽ. Secundam rationem ponit ibi.

ARgi. *At uero neq; hoc est, ex omnibus inquam quiduis demonstrari, quærere omnium eadem principia esse. Est enim insignis stultitiæ sane. Nam neq; in manifestis hoc fit scientijs, neq; in resolutione fieri potest. Propositiones enim uacantes medio principia sunt, atq; diuersa plane conclusio fit assumpta uacante medio propositione.*

At uero

A ANtl. Vide in annot. *At uero neque quod est ex omnibus demonstrare quodlibet borum est. Nam hoc quare omnium eadem esse principia. Multum enim insipiens est. Neque enim in manifestis mathematicis, neque in resolutione poßibile est. Immediatæ enim propositiones principia sunt. Altera autem conclusio fit, accepta propositione immediata.*

Quæ talis est. Si aliquis quærens esse omnioo1 eadem principia, hoc intendebat dicere, ꝙ quodlibet demonstretot ex quolibet, hoc est stultum dicere, quia hoc neq; est possibile in manifestis mathematicis, nec io resolutione. Et vocat manifesta mathematica, id est considerationes vel disciplinas, quando ex aliquibus propositionibus manifestis statim inferiur conclusio. Vocat autem resolutionem, quando propositiones assumptæ non sunt manifestę, sed oportet eas resoluere in alias manifestiores. Et ꝙ hoc sit impossibile probat, quia vtruq; modo principia demonstratiuorum syllogismorum sunt immediatæ propositiones, quæ vel statim assumuntor in manifestis mathematicis siue doctrinis, vel ad eas deuenitur per resolutionem
B Videmus autem ꝙ demonstratur alia conclusio, coassompta immediata propositione alia. Et ideo non potest esse ꝙ ex quolibet demonstretot quodlibet. Consequenter, cum dicit.

ARgi. *Quod si quispiam ipsas primas uacantes medio propositiones omnium esse principia dicat, sciat is unam in uno quoq; genere esse.*

ANtl. Vide in anno. *Si autem dicat aliquis primas immediatas propositiões esse principia, unum in unoquoq; genere est.*

Excludit quandam obuiationem. Posset enim aliquis dicere, ꝙ doplex est genus immediatarom propositionum, quædã enim sunt immediatæ propositiones primæ, & quædam. a. ita ꝙ accipiatur ordo immediatarum propositionum, secondom ordinem terminorum. Nam illæ propositiones quæ consistunt in terminis primis & commonibos, sicut est ens & non ens, æquale & inæqoale, torum & pars, sunt primæ, & immediatæ propositiones: vt non contingit idem esse & non esse, & quæ vni & ideo1 sunt æqualia sibi inuicem sunt æqualia, & similia. Immediatæ autem propositiones, quæ suot circa posteriores terminos & minus communes, sunt. 2. respectu primarum, sicut ꝙ triangulos est figora, vel ꝙ homo est animal. Potest ergo
C aliquis dicere, ꝙ. a. propositiones coassumontor ad diuersas
Ex.te. quo excluditur ob. conclusiones demonstrandas, sed primæ propositiones immediatæ sont eædem in omnibus demonstrationibos. Et ideo ad hoc exclodendum dicit, ꝙ si aliquis dicat primas immediatas propositiones has esse illa principia ex quibus omnia demonstrantur, considerare oportet, ꝙ nihilominus in vno quoq; genere oportet esse vnum principium vel vnam propositionem immediatam, primao1 in illo genere, nõ primam omnino simpliciter. Et ꝙ ex illa quæ est prima simpliciter coassumpto isto principio huiusmodi generis oportebat in hoc genere demonstrari. Et ita non ex solis commonibus principijs possont omnia demonstrari, sed oportet accipere propria quę sunt diuersorum generum. Consequenter, cum dicit.

ARgi.
D *Quod si neque eadem omnium principia sunt hoc pacto, ut ex omnibus quoduis oporteat demonstrari, neq; sunt adeo diuersa, ut uniuscuiusque scientiæ sint diuersa: restat si principia omnium generis sint eiusdem, ex his tamen hæc, & ex his hæc demonstrentur.*

ANtl. Vide in annot. *Si uero neque ex omnibus, ut opus est, demonstrari quodlibet neque sic ex altera. Quare erunt uniuscuiusq; scientiæ altera. Relinquitur igitur si proxima sunt principia omnium, sed ex ijs quidem hæc, ex illis autem illa.*

Exclosio stulto intellecto propositionis contra quam disputatur, conclodit propositum, & dicit ꝙ si noo dicatur ꝙ qoodlibet demonstretur ex quolibet, sicut opos est dicere propter præmissa, sequitur ꝙ nec sic ex principio, ex quo concluditur hæc conclusio concludatur altera: alioquin ex qoolibet demõstratur qoodlibet. Vnde necesse est, ꝙ dioersarum scientiarum sunt diuersa principia. Sed nec oportet ꝙ omnium scientiarũ sint principia vnius generis his, quæ ex his demonstrantur, sed oportebit ꝙ ex his demonstrentur hæ conclusiones, & ex illis illæ ex diuersis. s. principijs demonstratione facta in diuersis scientijs, quæ sunt de diuersis generibus. Tertiam ratiónem ponit ibi. E

ARgi. *At patet & hoc esse non posse. Demonstratum est enim scientiarum, quæ genere differũt, principia diuersa genere esse. Principia namq; duplicia sunt, ex quibus, & circa quod. Principia igitur ex quibus, communia sunt: principia uero circa quod propria, ut unitas, magnitudo.*

ANtl. *Manifestum autem hoc est quoniam non contingit. Monstratum est enim q. altera principia genere, sunt differentium genere. Principia enim duplicia sunt ex quibus, & circa quæ. Ex quibus quidem igitur communia sunt, quæ autem sunt circa quæ propria sunt, ut numerus, magnitudo.*

Et dicit ꝙ manifestum est etiam alio modo, ꝙ non contingit hoc scilicet ꝙ eadem sunt principia omnium scientiarum, quia ostensum est supra, ꝙ diuersorum generum diuersa sont principia genere. Vnde cum diuersæ scientiæ sint de diuersis generibos, sequitur ꝙ diuersa principia sint dioersarom scientiarum. Sed quia quodammodo eadem principia communia sunt quibus omnes scientiæ vtuntur, ideo coosequenter distinguit de principijs, & dicit ꝙ duo sunt principia. Quædam prima, ex quibus demonstratur sicut primæ dignitates, vt ꝙ non sint idem esse & noo esse. Et iterum sunt quædam, circa quæ sunt scientiæ scilicet subiecta scientiarum, quia definitionibus subiecti vtimur vt principijs in demonstrationibos. Illa ergo prima ex quibos demonstratur, sunt communia omnibus scientijs, sed principia circa quæ sunt scientiæ sunt propria cuiuslibet scientiæ, sicut numerus arithmeticæ, & magnitudo geometriæ. Principia autem communia oportet ad hæc propria applicari ad hoc ꝙ demonstretur. Et quia noo ex solis cõmunibus principijs demonstratur, non potest dici eadem esse principia omnium syllogismorom demonstratiuorum, quod intendit probare. F Lec. 42. t. cx. 4. & 5.

ARgi. *Interest autem inter id, quod sub scientia, & id, quod sub opinione cadit, & inter scientiam, & opinionem.* G

A Ntl. T.c 44 *Scibile autem, & scientia differunt ab opinabili, & opiniõe.*

LECTIO. XLIIII.

POSTQVAM Philosophus ostendit comparationem scientiarum adinuicem & secondum certitudinem & secundum vnitatem & diuersitateo1, hic ostendit comparationem scientię ad omnia, quæ ad cognitionem pertinent. Et diuiditor in duas partes. In prima agit de comparatione scientiæ ad opinionem quæ est verorum & falsorum. In 2. de comparatione scieotiæ ad aliquos habitus cognoscitiuos qui sunt semper verorum: ibi { Reliqua autẽ quomodo oportet & cætera. } Prima autem pars diuiditur in doas partes. In prima determinat veritatem. In. 2. excludit dobitationem: ibi { Qualiter ergo est idem & cætera. } Circa primum tria facit. Primo enim proponit differentiam esse inter scientiã, & opinionem. Secondo ostẽdit quid pertineat ad scientiã: ibi { Quoniam quidem scientia & cætera. } Tertio quid pertineat ad opinionem: ibi { Sunt autem quædam vera & cętera. } Dicit ergo primo, ꝙ scientia differt ab opinione, & similiter scibile, quod est obiectom scientiæ differt ab opinabili, quod est obiectum opinionis. Deinde, cum dicit. H

ARgi. *Nam scientia quidem uniuersalis est cognitio, & per necessaria comparatur, necessarium autem aliter se habere non potest.*

ANtl. *Quoniam scientia uniuersalis, & per necessaria est. Necessarium autem non contingit aliter se habere.*

Ostendit quid pertineat ad scientiam, & ponit doo ad eam pertinere, quorum vnum est ꝙ sit vniuersalis. Non enim est scientia de singularibus & sob sensu cadentibus, & hoc sopra manifestatum. Et aliod est ꝙ scientia est per necessaria. Et exponit quid sit necessarium. s. illud qood non contingit aliter se habere. Et hoc etiam est supra manifestom, ꝙ demonstratio procedat ex necessarijs. Deinde, cum dicit. Le. 4 a. ex. solu Le. 23. cx. a 3. 4.

b

I ARgi. *At sunt quædam uera quidem, & numerantur inter ea, quæ sunt: tamen & aliter sese habere possunt. Patet igitur circa hæc non esse scientiam. Nam ea non possent aliter se habere, quæ aliter se habere possunt. At uero neq; intellectum. Intellectum enim principium scientiæ dico, neq; sine demõstratione scientiã. Quæ quidem est existimatio uacantis medio propositionis. Est autem intellectus uerus, & scientia, & opinio, & id, quod per hæc dicitur. Quare restat opinionem esse circa id, quod uerum quidẽ est, aut falsum, aliter autem se habere potest. Hæc autem est existimatio uacantis medio, & non necessariæ propositionis.*

ANti. Vide in anno. *Sunt autem quædam uera contingentia aliter se habere. Manifestum igitur est q, circa hæc scientia non est. Esset enim utiq; impoßibile aliter se habere, poßibile aliter se habere. At uero* K *neq; intellectus. Dico enim intellectum principium scientiæ.* Vide in annot. *Neq; enim scientia est indemonstrabilis. Hæc autem opinio est immediatæ propositionis. Verus est enim intellectus & scientia & opinio, & quod per hoc dicitur. Quare relinquitur opinionem esse circa uerum quidem, aut falsum, sed contingens est & aliter se habere. Hæc autem est acceptio immediatæ propositionis, & non necessariæ.*

Ostendit quid pertineat ad opinionem, id est φ sit circa cõtingentia aliter se habere, siue in vniuersali siue in particolari. Et hoc probat tripliciter. Primo quidem per modum diuisionis φ præter vera necessaria quæ non contingunt aliter se ha- Le. 13. bere, sunt quædam contingentia vera, quæ contingunt aliter se habere. Manifestum est autem hoc ex prædictis φ circa huiusmodi non est scientia, quia sequeretur φ contingentia non possent aliter se habere. Circa talia enim est scientia, vt iam dictum est. Similiter etiam non potest dici, φ eorum sit intellectus, & accipimus hic intellectum non secundum φ intellectus L dicitor quædam potentia animæ, sed secundum φ est principium scientiæ, id est secondum φ est habitos qoidam primorũ principiorom ex quibus procedit demonstratio ad caosandam scientiam. Et ideo ad exponendum quid sit iste intellectus, qui est principium, subdit { neq; scientia indemonstrabilis est } scilicet eorum, quæ contingunt aliter se habere, ac si dicat φ intellectus nihil aliud sit, quàm quædam scientia indemonstrabilis. Sicot enim scientia importat certitudinem cognitionis p demonstrationem acqoisitam: ita intellectus importat certitudinem cognitionis absq; demonstratiooe, non propter defectum demonstrationis, sed quia id, de quo certitudo habetur, est indemonstrabile, & per se notum. Et ideo ad hoc exponendum subdit, φ scientia demonstratiua nihil aliud est, quàm certa existimatio immediatæ propositionis. Quod autem intellectus sit scientia indemonstrabilis patet ex hoc ipso, quod dicit Le. 13. φ est principium scientiæ. Cum enim scientia sit necessariorũ, & necessaria non concludantur nisi ex necessarijs, vt supra probatum est, necesse est, φ intellectus qui est principium scientiæ non sit contingentium. Ostenso ergo, φ neq; scientia neq; intellectus sont contingentium, ponit quandam diuisionem. Et dicit, φ cootingit verum esse, & intellectum, & scientiam, & M opinionem, & quod per hoc dicitur, id est quod enunciator voce per intellectum, & scientiam, & opiniooem veram. Est enim Prio pl. her. lec. 3. 6. me tho. lec. 3. de anima lec. iii. verum & in compositiooe & diuisione intellectus, & in enunciatione exteriori inquantum significant interiorem veritatẽ opinionem, scieotiæ, vel intellectus. Si ergo cuiuslibet veri vel est iotellectus, vel scientia, vel opinio, & sunt quædam vera cõtingentia, quorum non est neq; scientia, neq; intellectus, relinquitor φ circa huiusmodi sit opinio, siue sint actu vera, siue sint actu falsa, dummodo possint aliter se habere. Et ad exponendum quid sit opinio subiungit, φ opinio est acceptio. i. existimatio quædam immediatæ propositionis & non necessariæ. Quod potest duobus modis intelligi. Vno modo sic, qoia propositio immediata in se quidem sit necessaria, sed ab opinante accipiatur vt non necessaria. Alio modo vt sit in se contingẽs. Dicitur enim immediata propositio, quæcunq; per aliquod medium probari non potest, siue sit necessaria, siue non necessaria. N Ostensom est enim supra, φ non procedere in infinitom in prædicationibus, neq; quantum ad media, neq; quantum ad Le. 30. & inde. extrema, & hoc non solum analyticæ in demonstrationibus, sed etiam logicæ communiter quantum ad syllogismos. Si ergo sit aliqua propositio contingens mediata, oportet φ reducatur ad aliquas immediatas. Non autem reducitur ad immediatas necessarias, quia necessaria oon sunt principia contingẽtium, neq; ex necessarijs potest concludi contingens. Vnde relinquitor, φ sit aliqua propositio immediata contingens, & aliqua mediata. Sicot homo non currit est mediata, potest enim probari per hoc mediom, Homo non mouetur, quæ etiam est contingens, sed immediata. Existimatio ergo talium propositionom contingentium immediatarum est opinio, sed per hoc non excloditur quinetiam acceptio propositionis cootingẽtis mediatæ sit opinio. Sic enim se habet circa contingentia, sicut scientia, & intellectus, circa necessaria. Secundo ibi.

ARgi. *Atq; hoc consentaneum est etiam ijs, quæ apparent. Tam. n. opinatio, quàm talis natura incertum est sane.* O

ANti. *Et confessum autem est sic apparentibus. Opinio enim incertum est, & natura huiusmodi est.*

Probat idem per id, qood commoniter apparet. Et dicit φ id, quod dictom est. s. opinionem esse contingentium, est quodam confessum. i. consentaneom his, quæ apparent. Opinio. n. videtor sonare aliquid debile, & incertum, & videtur esse aliqoa talis oatura, quæ habeat in se imbecillitatem, & incertitudinem. Tertio ibi.

ARgi. *Nemo præterea tum opinari quippiam arbitratur, cum illud putat aliter se habere non posse, sed scire. Sed cum esse quidem sic putat, existimat autem & aliter se habere posse, nihil prohibet illum tum opinari, propterea quod rei quidem talis opinio est, necessariæ uero scientia.*

ANti. *Adbuc autem nullus opinatur probare, cum opinetur impoßibile aliter se habere, sed scire. Sed aliquando quidem esse sic, sed tamen nihil aliter probibet, tunc probare, tanquam huiusmodi quidem opinionem esse, sed necessarij scientiam.*

Probat idem per experimentom. Nullus enim quando opinatur φ impossibile sit aliter se habere: reputat se opinari, sed tunc reputat se scire. Quando autem opinatur φ sic est, & φ nihil prohibeat aliter se habere, reputat se opinari, ac si opinio sit talis, id est contingentis, scientia autem necessarij. P

Deinde, cum dicit.

ARgi. *Quo igitur fit, ut idem unus opinetur, alius sciat, & cur opinio non erit scientia, si quispiam posuerit fieri posse, ut de eodem omni opinio habeatur, quod scit? Proficiscetur enim et hisce qui scit, & hisce qui opinatur per media, quousq; perueniat ad ea, quæ medio uacant. Quare si ille scit, & qui opinabitur scit. Fieri enim potest ut quemadmodum ipsum esse scit, & ipsum propter quid est opinetur. Hoc autem constat ipsum medium esse.*

ANti. Vide in anno. *Qualiter igitur est idem opinari, scire, & quare non erit opinio, scientia, & si quis posuerit esse, aut nihil contingere opinari, consequetur q, hoc quidem sciens, ille uero opinans per media* Q *quousq; ad immediata ueniat. Quare siquidem ille sciuit, & opinans sciuit. Sicut enim & quia est opinari, & propter quid. Hoc autem medium est.*

Mouet dobitationem circa præmissa. Et primo, mouet dubitationes. Secundo soluit: ibi { Aut siquidem sit & cætera. } Circa primum mouet duas dubitationes, quarũ vna est de opinabili, & scibili. Si opinio est cootingentis, scientia vero necessarij, non est idem necessarium & contingens. Ergo remanet dubium qualiter possit homo aliquid idem opinari & scire. Dubiũ de opinabili & scibili. Secunda dobitatio est de scientia & opinione, qoare scilicet opinio non sit scientia. Si tamen aliquis ponat quòd de omni cognito possit esse opinio. De qoolibet enim cognito potest homo opinari qoòd possit aliter se habere, nisi forte de primis principijs per se notis, quorum contraria non cadunt in existimatione,

A existimatione, de quibus tamen non est scientia. Sed circa omnia mediata quorum est demonstratio, & scientia, potest aliquis existimare q̃ possibile sit aliter se habere, & ita potest ea opinari. Non enim opinio est solom de his, quæ sunt contingentia in sui natura, quia secundum hoc non omne quod quis nouit contingeret opinari. Sed opinio est de his, quæ accipiuntur ut contingentia aliter se habere, siue sint talia siue non.

Hoc ergo supposito, videtur q̃ sit idem scientia & opinio quia eam sciens, q̃ opinans consequuntur scientiam & opinionem per aliqua media quousq; perueniant ad aliqua immediata, sicut ex dictis patet. Vnde si aliquis sit procedens per media ad immediata habet scientiam. Quod autem opinio per media veniat ad immediata, manifestat per hoc, quia sicut contingit opinari quia ita est, ita contingit opinari propter quid sit ita. Hoc autem quod dico propter quid, significat medium. Vnde patet, q̃ opinio potest procedere per medium ad immediata, siue opinio sit eorum, quæ in natura sunt contingentia, siue sit eorum, quæ accipiuntur, vt contingentia. Deinde, cum dicit.

ARgi. *An si existimauerit quidẽ ea, quæ aliter se habere nequeũt,* B *perinde atq; habent definitiones habere, per quas ipsæ demonstrationes conficiuntur, sciet, non opinabitur. Sin autem uera q dem esse crediderit, non tamen hæc ipsis putauerit competere ratione substantiæ atq; formæ, opinabitur, si uere sciet. Atq; si per ea quidem, quæ medio uacant processerit ipsum esse, et propter quid est opinabitur. Sin uero non p ea, quæ uacant medio, tantum ipsum esse opinabitur.*

ANci. *Aut si quidem sic arbitratur non contingentia aliter se habere, sicut habent definitiones, per quas sunt demonstrationes, nõ opinabitur, sed sciet. Si autem uera quidem esse, non tamen hoc ipsis inesse secundum substantiam, & speciem, opinabitur, & non sciet uere: & quia, & propter quid, si quidem per immedia* C *ta opinabitur. Si uero non per immediata, solum ipsum quia opinabitur.*

Soluit prædictas dubitationes. Et primo secundam, quæ est de identitate scientiæ & opinionis. Secundo primam, quæ est de identitate sciri & opinari: ibi { Eiusdem autem &c. } Dicit ergo primo, q̃ si aliquis p̃cedat per media ad immediata, ita q̃ illa media non arbitretur vt contingentia aliter se habere: sed arbitretur ea sic habere sicut definitiones, quę sunt per media, per quę demonstrationes procedunt, nec; erit opinio, sed scientia. Si autem aliquis procedat vsq; ad immediata per aliqua media vera, quæ tamen vel non insint illis, de quibus dicuntur per se, sicut definitiones, quæ prædicantur substantialiter & significant speciem rei, vel non accipiat ea, quæ sic insunt, tunc habebit opinionem, & non sciet vere, quia & propter qd simul, si tamen procedat vsq; ad immediata, tunc enim p immediata opinabitur, & non sciet. Si vero non procedat p immediata, sed per mediata, tunc non opinabitur propter quid: D sed opinabitur solum quia. Nam & scientia, quæ non est propter quid & immediata, non est scientia propter quid: sed qa. Deinde, cum dicit.

ARgi. *Opinio namq; scientia q; non omnino eiusdem est. Sed ut est, & uera, & falsa, modo quodam eiusdem opinio sic & scientia, & opinio est eiusdem. Et enim quemadmodum quidem opinionem ueram, ac falsam (inquiunt quidam) eiusdem esse accidunt, aliaq; absurda, & non opinari quempiam, quod opinatur falso. Sed cum multipliciter idem dicatur, partim esse potest, partim esse non potest. Nam opinari uere diametrum commensurabilem esse, absurdum est sane: sed sic est eiusdem, quia diameter, circa quem sunt ipsæ opiniones est idem. Vtriusq; tamen ratio non eadem est. Pari modo scientia eiusdem esse, atq; opinio potest. Illa namq; sic erit animalis existimatio, ut fieri non possit: ueluti si illa quidem existimatio sit homini substantiæ ratione competere. Hæc autem homini quidem, sed non illo competere* E *modo. Idem est enim id circa quod utraq; fit. Est enim homo, sed modus non est idem, ut patet. Ex his autem emergit fieri nõ posse, ut simul idem opinetur quisquam ac sciat. Nam simul existimationẽ haberet, et aliter & non aliter idem sese habere. Quod quidem fieri nequit. Etenim fieri quidem potest, ut in alio atq; alio sit eiusdem utrunque, sicuti diximus: sed in eodem si hoc pacto fieri nequit. Haberet enim simul existimationem hominem per se animal esse, & non per se animal esse. Quorum primum est non posse, secundum sit posse hominem non animal esse.*

Eiusdem autem opinio & scientia non penitus est. Et sicut ANci. *falsa, & uera eiusdem quodammodo est, sic & sciẽtia & opinio eiusdem. Opinionem enim ueram, & falsam, sicut dicunt quidam, eiusdem esse, inconuenientia accidit appetere alia, & non opinari quod opinatur falso. Quoniam autem idem multipliciter dicitur, est sicut contingit, est autem sicut non. Commensura tum enim esse diametrum costæ uere opinari inconueniens est: sed q; diametros, circa quam sunt opiniones, idem, sic eiusdẽ est.* F *Sed q; aliquid erat esse unicuiq; secundum rationem non idẽ est.* Vide in anno. *Similiter autem & scientia, & opinio eiusdem est. Hoc quidem enim sic animal est, q. non est contingere non esse animal, sed illa quidem quod est contingere. Vt si hoc quidem, quod uere hominis, illa uero hominis est quidem, non autem ueri hominis. Idẽ enim est, quia homo, hoc autem nõ sic idem. Manifestum autem ex his est, q. neq; opinari simul idem & scire contingit. Simul* Vide in anno. *enim utiq; haberet opinionem aliter habendi & nõ aliter idem esse: quod uere non contingit. In alio enim unumquodq; esse contingit eiusdem, sicut dictum est, sed in eodem nihil sic potest esse. Haberet enim opinionem simul, ut q. homo esset q. uere est animal: hoc enim sic contingere.*

Soluit primam dubitationem, quæ est de identitate sciri & Notãdũ opinari. Vbi considerandum est, q̃ non est inconueniens, id G quod est scitum ab vno, est opinatum ab alio, q̃ quod vnus accipit, ut impossibile aliter se habere quasi scitum: alter accipit vt cõtingens aliter se habere quasi opinatum. Sed q̃ idem homo de eodem simul habeat opinionem & scientiam, non est verum omnino: sed aliquo modo. Sicut enim falsa opinio & vera opinio possunt esse de eodem quodammodo, sed non simpliciter: sic etiam est de opinione & scientia. Si quis enim diceret, q̃ opinio vera & falsa essent penitus de eodem, sicut aliqui dicunt, puta illi qui dicebant q̃ omne quod alicui videtur est verum, vt dicitur in. 4. Meta. ille qui sic diceret, vellet consequi aliqua inconuenientia, & multa quidem alia quæ posita sunt in. 4. Metaphysi. quæ consequuntur ex hoc, q̃ aliquis dicit idem esse verum & falsum, & specialiter hoc inconueniẽs consequeretur ei, q̃ nulla opinio esset falsa, & q̃ ille qui opinatur falsa, non opinaretur. Non ergo potest dici q̃ vera opinio & falsa sint eiusdem simpliciter. Sed quia idem dicitur multipliciter, contingit quodammodo opinionem veram & falsam esse eiusdem, & quodammodo nõ. Si enim accipiatur idẽ subiectum secundum rem, de quo sunt opiniones, sic de eodẽ H potest esse opinio vera & falsa. Si autem accipiatur idem esse ipsum enontiabile opinatum, sic hoc est impossibile. Puta diametrum esse commensurabilem lateri quadrati opinatur aliquis falsa opinione, & inconueniens est dicere, q̃ hoc enuntiabile aliquis opinetur vera opinione. Sed secundum q̃ accipimus ipsum subiectum enuntiabile diametrum, sic eiusdem potest esse opinio vera & falsa. Nam circa diametrum, vnus vere opinatur q̃ sit vere incommensurabilis, alius false, q̃ sit cõmensurabilis. Et sic manifestum est, quòd id de quo est opinio & scientia, & si sit idem subiecto, non tamen est idem secundũ rationem. Est enim idem subiecto diametrum commensurari, & diametrum non commensurari, quia subiectum vtriusq; enuntiabilis est idem, tamen manifestum est, q̃ ratione differt diameter, secundum quòd accipitur vt commensurabilis, & secundum quòd accipitur incommẽsurabilis. Et sic opinio vera & falsa possunt esse eiusdem subiecti, non autem eiusdem

I secundum rationem. Similiter est etiam de scientia & opinione. Nam scientia quidem est de hoc quòd aliquis sciat animal, ita tamen q non contingat id non esse animal, sed opinio est de hoc quod aliquis scit animal, ita tamen q non contingat illud non esse animal. Puta si scientia sit quod homo vere sit id quod est animal, & sic impossibile sit se habere: opinio vero sit de hoc quòd homo non vere sit id quod est animal, & per hoc contingat aliter se habere. Manifestum est enim quod idem est subiectum, & scitum, & opinatum quod est homo: sed non est vt idem ratione. Sic ergo ex dictis manifestum est, q non contingit omnino simul idem scire & opinari, quia simul homo haberet existimationem q posset aliter se habere, & q non posset aliter se habere. Sed in alio homine hoc cótingit, q de eodem vnus habet scientiam, & alius opinionem, sicut dictum est. In eodem uero homine non contingit, ratione iam dicta. Deinde, cum dicit.

ARgi. *De reliquis autem, quo nam pacto distribuenda sint, de mente inquam, de intellectu, de scientia, de arte, de prudentia, de sapientia: alijs in locis pertractabitur. Quedam enim ipsorum* K *ad naturalem, quedam ad morum magis pertinent contemplationem.*

ANti. *Reliqua autem, quomodo oportet distribuere in rationem, & intellectum, & scientiam, & artem, & prudentiam, & sapientiam: hec quidem physice, illa uero ethice speculationis magis sunt.*

Comparat scientiam ad aliquos habitus qui se habent ad verum. Et primo ad illos habitus, qui sunt de conclusionibus. Secundo ad habitum, qui specialiter respicit medium: ibi { Solertia autem &c. } Dicit ergo primo, q reliqua ad opinione ad cognitionem pertinentia quomodo distinguantur in rationem & intellectum, & scientiam, & artem, & prudentiam, & sapientiam, quantum ad aliquid, pertinent ad considerationem Philosophiæ. i. vel etiam Philosophiæ naturalis, quá-L tum ad aliquid ad considerationem Philosophiæ moralis quæ dicitur ethica. Ad cuius euidentiam sciendum est, q Aristo. e. in sexto Ethico. ponit quinq; quæ se habent semper ad verum scilicet artem, scientiam, sapientiam, prudentiam, & intellectum, subiungens duo quæ se habent ad verum & falsum, scilicet suspicionem & opinionem. Prima autem quinq; Cap. 4. se habent solum ad verum, quia important rectitudinem rationis. Sed tria eorum, scilicet sapientia, scientia, & intellectus important rectitudinem cognitionis circa necessaria. Scientia quidem circa conclusiones, intellectus autem circa principia, sapientia autem circa altissimas causas, quæ sunt causæ diuinæ. Alia vero. s. ars & prudentia important rectitudinem rationis circa contingentia. Prudentia quidem circa agibilia. i. circa actus, qui sunt in operante, puta amare, odire, eligere & huiusmodi, quæ pertinent ad actus morales, quorum etiam est directiua prudentia. Ars autem importat rectitudinem rationis circa factibilia. i. circa ea, quæ aguntur in exteriorem materiam, sicut est secare, & alia huiusmodi opera, in quibus dirigit ars. Hic autem addit rationem, quæ pertinet ad M deductionem principiorum in conclusiones. Determinare quidem de sapientia quid sit, & quomodo se habeat & de scientia, & intellectu, & arte, pertinet aliqualiter ad Philosophiam primam. Prudentia vero pertinet ad considerationem moralem intellectus, & ratio, secundum q significant potentias quasdá, pertinent ad considerationem naturalem, vt patet in libro de Anima. Deinde, cum dicit.

ARgi. *Solertia uero bona quedam est coniectatio medij in tempore admodum breui: ueluti si quispiam hoc uiso lunam eam partem, que est uersus solem, lucidam semper habere, cito percepe rit, propterea idipsum effici, quod lumen ex sole suscipiat luna: aut si uiso paupere diuitem adeunte, hoc illum propterea facere, q mutuo argẽtum accipit, intellexerit: aut si cognouerit cur hi sunt amici, quia sunt eiusdem hominis inimici. Omnes enim medias causas qui uidit, extrema cognouit. Lucidam partem uersus solem habere sit. a. solis lucere lumine sit. b. luna sit. c. Igitur ipsum. b. idest solis lucere lumine competit. c. ipsi in-* N *quam lune: at ipsum. a. lucidam inquam semper uersus solem habere partem ipsi. b. inest: quare sit ut. a. per. b. medium ipsi competat. c.*

ANti. *Solertia autem est subtilitas quedam in non perspecto tempore medij inuenendi: ut si aliquis uidens q splendorem semper habet a sole luna, statim intellexit propter quod hoc sit: quia propter id, q illustratur a sole: aut disputantem cum diuite, cognouit quoniam accommodatus est: aut propter id quod amici sunt, quia inimici eiusdẽ sunt. Omnes enim causas medias uidẽs cognouit & ultimas. Splendidum esse a sole sit in quo. a. lucere a sole. b. luna. c. inest autem lune quidem. c. ipsi. b. quod est lucere a sole: ipsi autem. b. a. quod est hoc esse splendidum a quo splẽdor: quare & ipsi. c. a. per. b.*

Facit mentionem de habitu, qui specialiter respicit mediũ. Et dicit, q solertia est quædam subtilis & facilis cóiecturatio medij, propter quod aliquid euenit: & hoc quando non habet O maximum tempus ad perspiciẽdum vel deliberandum, sicut si aliquis videns q semper luna quando conuertitur opposita ad solem, splendorem habet per totum statim intellexit propter qd hoc sit. s. quia illustratur a sole. Et similiter in actibus humanis. Si aliquis videat aliquem pauperem altercantem cũ aliquo diuite, cognoscit q ille diues accommodauit ei aliquid & altercatur de redditione. Vel si aliquis videns aliquos, qui prius fuerant inimici, eos esse factos amicos, cognouit & propter quid hoc sit, quia. s. sunt inimici eiusdem. Et q cognoscere per medium sit cognoscere propter quid manifestat. a. Primo quidem per rationem, quia talis solers videns omnes causas medias, cognouit & vltimas, in quas sit vltima resolutio, p quas cognoscitur propter quid. Secundo manifestat per exẽplum ordinatum in syllogismo. Vt ponamus lunam esse. c. i. minorem extremitatem: sed esse splendidum per oppositionẽ ad solem sit. a. maior extremitas: sed illuminari a sole sit. b. i. medium. C. enim est. b. i. luna habet lumen a sole, & a. inest ip- P si. b. quia quod habet lumen a sole splendet conuersum ad solem, & sic probatur q. a. insit ipsi. c. per. b. Vnde patet q solertia est quędam perspicacitas velociter apprehendendi mediũ, quod contingit ex naturali aptitudine, & etiam ex exercitio. Posuit autem diuersa exempla solertiæ, vt ostendat q in omnibus prædictis habitibus. s. prudentia, & sapientia, &c. possit esse solertia.

FINIS.

INCIPIVNT COMMENTARIA Diui Thomæ Aquinatis in secundum Librum Posteriorum Aristotelis.

Ea que queruntur, tot sane profecto, quot sunt ea, que scimus. Querimus autem quatuor: esse, propter quid est, si est, atq; quid est. Q

Questiones sunt equales numero his, quecunque uere scimus. Querimus autem quatuor: quia, propter quid, si est, quid est. Vide in anno. T. c6. 1.

LECTIO. I.

POSTQVAM Philosophus in primo libro determinauit de syllogismo demonstratiuo: in hoc libro intendit determinare de principijs eius. Est autem duplex principium demonstratiui syllogismi. s. medium eius, & primæ propositiones indemonstrabiles. Diuiditur ergo liber iste in duas partes. In prima determinat de cognitione medij in demõstrationibus. In secunda de cognitione primarum propositionum:

A propositionum: ibi { De principijs autem qualiter sunt cogni- Lec. 1. ta &c. } Quia enim in primo libro habitum est, quod omnis doctrina & disciplina fit ex præexistenti cognitione, in demonstrationibus autem cognitio conclusionis accipitur per aliquod medium, & per primas propositiones indemonstrabiles, residuum erat investigare qualiter ista cognoscantur. Prima autem pars dividitur in duas partes. In prima investigat quid sit medium in demonstrationibus. In secunda parte inquirit, quomodo Lec. 2. illud medium nobis innotescat: ibi { Quomodo autem quod quid est ostenditur. } Quia vero medium in demonstrationibus assumitur ad aliquid innotescendum, de quo poterat esse dubitatio vel quæstio: ideo circa primum duo facit. Primo enim ponit numerum quæstionum. Secundo, ex ipsis quæstionibus investigat propositum, ostendens qualiter quæstiones pertineant ad medium demonstrationum: ibi { Quærimus autem, est quæ ramus. } Circa primum tria facit. Primo enumerat quæstiones. Secundo manifestat compositas quæstiones: ibi { Cum quidem enim utrum hoc. } Tertio simplices: ibi { Quædam autem alio modo. } Dicit ergo primo, quod æqualis est numerus quæstionum, & eorum, quæ sciuntur. Cuius ratio est, quia scientia B cognitio per demonstrationem acquisita. Eorum autem oportet per demonstrationem cognitionem acquirere, quæ ante fuerint ignota: & de his quæstiones facimus, quæ ignoramus. Unde sequitur quod ea, quæ quæruntur sint æqualia numero his, quæ sciuntur. Quatuor autem sunt, quæ quæruntur. s. quia, propter quid, si est, & quid est: ad quæ quatuor reduci potest quicquid Cap. 6. est quæribile, vel scibile. Dividit autem in primo Topicorum Ratio dubie. quæstiones sive problemata aliter in quatuor, quæ omnia comprehenduntur sub una harum quæstionum, quæ dicitur quæstio, quia. Non enim intendit ibi nisi de quæstionibus ad quas dialectice disputatur. Deinde, cum dicit.

ARgl. *Nam cum quærimus utrum hoc, an hoc sit, plura complectentur hoc pacto, utrum sol deficiat, an non deficiat, esse tum quærimus. Cuius id indicium est. Hoc enim invento, solem inquam ipsum deficere, statim cessamus. Atque si a principio solem deficere* C *scimus, non quærimus utrum deficiat sol.*

ANtl. *Cum quidem enim utrum hoc, aut hoc sit, quærimus in numerum ponentes, ut utrum sol deficiat, aut non, ipsum quia quærimus. Signum est, invenientes enim quia deficit, pausamus. Et si in principio sciremus, quia deficeret: non quæreremus utrum deficeret.*

Manifestat propositas quæstiones, & primo compositas. Ad cuius evidentiam considerandum est, quod cum scientia non sit nisi veri, verum autem significatur solum per enunciationem, oportet solam enunciationem esse scibilem, & per consequens quæribilem. Sicut autem in. 2. Perihermenias dicitur, enunciatio du- Lect. 6. 2. pliciter formatur. Uno quidem modo ex nomine & verbo absque aliquo apposito, ut cum dicitur homo est. Alio modo quando aliquod tertium adiacet, ut cum dicitur, homo est albus. Potest ergo ratio formata referri, vel ad primum modum enunciationis, & sic erit quasi quæstio simplex, vel ad secundum mo- D dum, & sic erit quæstio quasi composita, vel in numerum ponens, quia videlicet est quæstio de compositione duorum. Circa hunc ergo modum enunciationis duplex quæstio formari potest. Una quidem an hoc sit verum quod dicitur. Et hanc quæstionem primo exponit dicens, quod cum de aliqua re quærimus, utrum illa re. sit hoc aut illud, sic quodammodo ponimus in numerum accipiendo. s. duo, quorum unum est prædicatum, & aliud subiectum. Puta cum quærimus utrum sol sit deficiens per eclypsim, vel non, & utrum homo sit animal, vel non, tunc dicimur quærere, quia, non ita quod hoc dico, quia, sit nota, vel signum interrogationis: sed quia ad hoc quærimus, ut sciamus quia ita est. Cuius signum est, quia cum invenirem us per demonstrationem, quiescimus a quærendo, & si in principio hoc scivissemus, non quæreremus utrum ita sit. Inquisitio autem non cessat, nisi habito eo, quod quærebatur. Et ideo cum quæstio, qua quærimus utrum hoc sit hoc, cesset habito quod ita, manifestum est, quid huiusmodi quæstio quærit. Deinde, cum dicit.

Cum autem scimus esse, tum propter quid est dicere consuevimus: deficere namque solem, terramque moveri scientes, cur desi- E *cit quærimus, aut movetur. Atque hæc hoc pacto.* ARgl.

Cum autem scimus ipsum quia, ipsum propter quid quærimus, ut scientes quia deficit luna, & quia movetur terra, propter quid deficit, & propter quid terra movetur, quærimus. Hoc quid igitur sic. ANtl.

Manifestat consequentem quæstionem, quæ etiam in numerum ponit, & dicit, quod cum scimus quia ita est, quærimus propter quid ita. puta cum scimus quia sol est deficiens per eclypsim, & quod terra est mota in terræmotu, quærimus propter quid sol deficiat, aut propter quid terra moveatur. Hæ ergo quæstiones ponentes. s. in numerum. Deinde, cum dicit.

Quædam alio quærimus modo. Quærimus enim si sit, an non sit centaurus, aut deus: si sit autem nec ne simpliciter dico: sed non si albus sit, aut non albus. Hoc percepto, & deum inquam esse, vel hominem, quid est postea quærimus, ut quid est deus, quid homo. Hæc igitur, & tot sunt: quæ quærere convenimus, et quæ tam scimus inventa. ARgl. F

Quædam autem alio modo quærimus, ut si est, aut non est centaurus: aut deus. Hoc autem si est, aut non est, simpliciter dico: sed non si album est, aut non. Cognoscentes autem quia sunt quid est quærimus, ut quid est Deus, aut quid est homo. Quæ quidem igitur quærimus, & quæ invenientes scimus, hæc, & tot sunt. ANtl.

Manifestat alias duas quæstiones, quæ non ponunt in numerum: sed sunt simplices. Et dicit quod quædam quærimus alio modo a prædictis quæstionibus. s. non ponentes in numerum. Ut puta si quæramus an sit centaurus, vel non, hic simpliciter quærimus de centauro an sit, non autem quæritur an centaurus sit hoc, puta album vel non, & sicut scientes quia hoc est illud, quærebamus propter quid: ita etiam scientes de aliquo, quia G est simpliciter, quærimus quid sit illud, puta quid est Deus, aut quid est homo. Hæc igitur & tot sunt illa, quæ quærimus quæ cum invenerimus, dicimur scire. Deinde, cum dicit.

Cum autem quærimus esse, aut si est simpliciter, tum si sit nec ne ipsius medium quærimus. Atque cognito vel esse, qui quidem modus aliqua ex parte rei complectitur quæstionem, vel si est quod quidem simplex est rei quæstio rursus propter quid est, aut quid est, quærimus quid nam sit tunc ipsum medium quærimus. ARgl.

Quærimus autem, cum quæramus quia, aut si est simpliciter, utrum sit medium ipsius, aut non. Cum autem cognoscentes, aut quia est, aut si est, aut in parte, aut simpliciter, iterum propter quid quærimus, aut quid est: tunc quærimus quid sit medium. ANtl.

Ostendit qualiter prædictæ quæstiones se habeant ad medium. Et circa hoc tria facit. Primo proponit quod intendit. Secundo manifestat quod dixerat: ibi { Dico autem quia. } Tertio probat propositum: ibi { Contingit autem itaque in omnibus quæstionibus &c. } Circa primum sciendum est, quod prædictarum quatuor quæstionum, quarum duæ ponunt in numerum & duæ non ponunt, primam utrarumque in unam coordinat. s. quæstionem, quia, & quæstionem an est. Et dicit, quod cum quærimus, quia hoc est hoc, aut cum quærimus de aliquo simpliciter si est, nihil aliud quærimus, quam utrum aliquid medium ipsius, quod quærimus, sit invenire, vel non. Quod non dicitur secundum ipsam formam quæstionis. Non enim cum quæro an sol eclypsetur, vel an homo sit, ex ipsa forma quæstionis quæro an sit aliquod medium, quo possit demonstrari solem eclypsari vel hominem esse: sed si sol eclypsatur, vel homo est, consequens est, quod sit aliquod medium invenire ad demonstrandum ista quæ quærimus. Non enim fit quæstio de immediatis, quæ & si vera sunt, non tamen habent medium, quia huiusmodi cum sint manifesta, sub quæstione non cadunt. Sic ergo quærit an hoc sit hoc, vel an hoc sit simplex, ex consequenti quærit an sit huiusmodi medium. Quæritur enim in quæstione si

I est, vel quia est, an sit id quod est medium, quia id qood est medioi est ratio eius, de quo quæritur an hoc sit hoc, vel an simpliciter, vt infra dicetur. Non tamen quæritor sub ratione medij. Cõtingit autem inuento quod quæritur per duas quæstiones, cognoscere aut quia est, aut si est, quorum alterum est cognoscere esse simpliciter alterom esse in parte, sicut cognoscimus quod homo est albus, quia esse album non significat totaliter esse hominis, sed significat ipsum esse aliquid. Et ideo cũ homo sit albos oun dicitur esse simpliciter, sed esse secondum quid. Sed cũ dicit hooio est, significatur ipsum esse simpliciter & cum homo sit ens, dicitur generari simpliciter. Cum ergo cognito quia est, quærimus propter quid est, aut cognito si est, quærimus quid est, tunc quærimus quid sit medium. Et hoc similiter est accipiendom, non secundum formam quæstionis, sed secundum concomitantiam. Non enim qoi quærit causam propter quam sol eclypsatur, quærit ipsam vt medium demõstrans, sed quærit id quod est medium, quia consequens est, vt hoc habito possit demonstrare. Et eadem ratio est de quæstione quid est. Deinde, cum dicit.

ARgi. K *Atq; modum tum aliqua ex parte rei quæstionem complecti dico, cum hoc dicitur pacto. Deficit ne luna, aut accrescit? tum enim, ut patet, si quippiam competat, insitq; cuipiam, quæritur. Simplicem hanc quæstionem appello, est ne luna, uel nox, uel dies?*

ANti. *Dico autem quia aut si est in parte, aut simpliciter. In parte quidem igitur, utrum deficit luna aut augetur? Si enim est aliqd aut non est aliquid in huiusmodi inquirimus. Simpliciter autem est, si est aut non est luna, aut nox?*

Manifestat quod dixerat, ꝙ quia est, & si est, differunt sicut in parte & simpliciter. Cum enim quærimus vtrum luna deficit, aut vtrum augetur, est quæstio in parte In huiusmodi eni quæstione quærimus si luna est aliquid: puta si deficiens, aut aucta, uel nõ. Sed cũ quærimus an luna sit, siue an nox sit, est quæstio de esse simpliciter. Deinde, cum dicit.

L gi. *Fit igitur, ut omnibus in quæstionibus quæratur, aut si sit medium, aut quidnam medium ipsum sit. Causa enim est ipsum medium, atq; uniuersis hæc quæritur, deficit ne luna? est ne huius aliqua causa? Postea cognito hoc, causam inquam aliquam esse, quid nam sit illa causa quærimus. Causa enim tam essendi simpliciter, quàm essendi quippiam eorum, quæ uel per se, uel per accidens competunt, ipsum medium est. Atq; simpliciter esse dico subiectum ipsum: ut lunam, aut solem, aut terram, aut triangulum quippiam esse, ut defectionem si in medio uniuersi consistat, an non in eo consistat: æqualitatem, inæqualitatem, et huiuscemodi. In his enim omnibus patet idem esse quid est, atq; propter quid est. Quid est lunæ defectio? priuatio lucis ob interpositionem terræ: propter quid est defectio lunæ? aut cur deficit luna? quia lux eius deficit, obijciente se terra, Quid est concẽtus? ratio numerorũ inter acutum, & graue, cur inter sese graue, atq; acutum consona sunt? quia numerorum inter sese suscipiunt rationem acutum ipsum & graue concentus? consimilis ne ratio ipsorũ in numeris? Quod simul atq; percepimus, quæ nam sit illa ratio quærimus.* M

A Nti. Vide in anno. *Contingit itaq; in omnibus quæstionibus quærere, aut si est medium, aut quid est medium. Causa quidem enim medium est. In omnibus autem hoc quæritur, ut utrum luna deficiat, utrum sit aliquod medium aut non. Post hoc scientes quia est, quid igitur hoc sit quærimus. Causa enim ipsius esse non hoc, aut hoc sed simpliciter secundum substantiam, aut non simpliciter, sed aliquid horum, quæ sunt per se, aut secundum accidẽs, medium est. Dico autem simpliciter quidem substantiam: ut lunam, aut terram, aut triãgulum: quid autem est defectum, æqualitatem, inæqualitatem, in medio terra sit, aut non. In omnibus enim his manifestum est ꝙ idem sit, quod quid est, & propter quid est.*

Amplius quid est defectus, priuatio luminis a luna ex terræ obiectu. Propter quid est defectus, aut propter quod deficit luna? propter defectum luminis opposita terra. Quid est consonantia? ratio numerorum in acuto & graui. Propter quid resonat acutum graui? propter id, quod rationem habet numeralẽ acutum & graue, utrum sit in numeris ratio ipsorum. Accipiẽtes autem quia est, quid igitur est ratio? N

Probat propositum .s. ꝙ prædictæ quæstiones pertineãt ad medium. Et primo probat per rationem. Secundo probat per signum: ibi {Quod autem sit medij.} Concludit ergo primo ex præmissa manifestatione, ꝙ in omnibus prædictis quæstionibus, uel quæritur an sit medium .s. in quæstione, quia, & in quæstione si est: vel quæritur quid est medium .s. in quæstione propter quid, & in quæstione quid est. Et probat ꝙ quæstio propter quid, quærat quid sit medium. Manifestũ est enim ꝙ causa est medium in demonstratione quæ facit scire: quia scire est causam rei cognoscere. Causa autem est quod quæritor in omnibus prædictis quæstionibus. Quod primo manifestat in quæstione, qoia. Cum enim quæritur vtrum luna deficiat, quæritur secundum modum supra expositum, vtrum aliquid sit causa defectus lunæ, vel non est. Et consequenter hoc manifestat in quæstione propter quid. Cum enim scimus, qoia est aliquid causa defectus lunæ, quæritur quid sit causa, & hoc est quærere propter quid. Et eadem ratio est in alijs duabus quæstionibus, vt per sequentiam manifestat. Dicit enim ꝙ siue accipiamus aliquam rem esse nõ hoc aut hoc, puta cum dico, homo est albus aut grammaticus: sed accipiamus ipsam substantiam simpliciter esse, siue etiam non accipiamus rem aliquam esse, & simpliciter, sed rem aliquam esse aliquid ponendo in numerum, siue id aliquid sit de nomero eorum, quæ prædicantur per se, siue de numero eorum, quæ prædicantur per accidens, siue hoc modo, siue illo accipiamos rem esse. causa eius est medium ad demonstrandum ipsum. Exponit autem cõsequenter quod dixit, simpliciter substantiam esse, cum quærimus de luna, aut de triangulo, aut de quolibet subiecto an sit: & ad demonstrãdum accipitur aliquod medium. Dico autem rem esse aliquid, cum quærimus eclypsioi de luna, aut æqualitatem, aut inæqualitatem de triangulo, aut de terra vtrum sit in medio mundi, aut non. Et ostendit, ꝙ non differt quantum ad propositum vtrolibet modo accipiatur rem esse, quia in omnibus prædictis idem est quid est, & propter quid. Et hoc manifestat primo in defectu lunæ. Si enim quæratur quid est defectus lunæ? respondetur, ꝙ est priuatio luminis a luna propter terram, quæ obijcitur inter ipsam & solem. Et hoc idem respondemus si quæratur propter quid luna deficit. Dicit enim ꝙ luna deficit propter defectum luminis ex oppositione terræ. Et idem manifestat in alio exemplo. Si enim quæratur quid est consonantia? respondetur ꝙ est ratio i. proportio numerorum secundum acutum & graue. Et rursum, si quæratur propter quid acutum consonat graui? respondetur propter id, quod habẽt numeralem proportionem acutum & graue. Sic ergo quæstio quid est, & quæstio propter quid, redeũt in idem subiecto, quamuis differant ratione. Vnde quia cum quæritur propter quid, quæritur quid sit medium, vt ostensum est, relinquitur ꝙ cum quæritur quid est, similiter quæratur per medium. Et idem ostendit in quæstione, quia. Vt enim dictum est, consonãtia est ratio in numeris acuti & grauis, cum ergo quæritur vtrũ acutum & graue consonent, quæritur vtrum sit aliqua ratio numeralis acuti & grauis: & hoc est medium ad demonstrandum ꝙ acutum & graue consonant. Relinquitur ergo, ꝙ in quæstione, quia, quæritur an sit medium. Cum autem acceperimus, quia est aliqua ratio numeralis acuti & grauis, quæremus quæ sit ratio illa. Et hoc est quærere quid vel propter qd. O P Q Quæstio qd. & ppt quid redeũt in idẽ subiecto

Videtur hic Aris. dicere ꝙ definitio passionis sit medium in demonstratione. Sed considerandum est, ꝙ definitio passionis perfici non potest sine definitione subiecti. Manifestum est enim ꝙ principia, quæ continet definitio subiecti sunt principia passionis. Non ergo demõstratio resoluet in primam causam, nisi accipiatur vt medium demonstrationis definitio subiecti. Sit ergo passionem concludere de subiecto per definitionem passionis, Mediũ demon. Lib. 2.

A passionis, & vlterius definitionem passionis concludere de subiecto per definitionem subiecti. Vnde etiam in principio dictum est, ꝙ oportet præcognoscere quid est: non solū de passione, sed etiam de subiecto, quod non oporteret nisi definitio passionis concluderetur de subiecto per definitionem subiecti. Et hoc patet per exemplum. Si velimus de triangulo demonstrare, ꝙ habet tres angulos æquales duobus rectis: accipiamus primo pro medio, quod est figura habens angulū extrinsecum æqualem duobus rectis intrinsecis sibi oppositis, ꝙ est quasi definitio passionis. Quod iterum demonstrare oportet per definitionem subiecti, vt dicamus. Omnis figura tribus rectis lineis contenta, habet angulum exteriorem æqualem duobus interioribus sibi oppositis: sed triangulus est huiusmodi, ergo &c. Et idem patet si velimus demonstrare ꝙ vox acuta & grauis consonent, accipiamus definitionem passionis, ve hic dicitur. s. ꝙ habent proportionalem numeralem. Sed rursus ad hoc demonstrandum oportet accipere definitionē grauis acuti. Nam grauis vox est, quæ in multo tempore nata est B mouere sensum: acuta autem quæ in modico tempore. Modici autem ad multum est proportio numeralis. Nec refert si aliter definiatur acutum & graue. Oportet enim in eorum definitione ponere aliquid ad quantitatem pertinens: & sic necesse erit concludere in eis proportionem numeralem. Deinde, cum dicit.

(Margin: Lec. 2. te.cx.1. — Nota.)

ARgi. *Indicat etiam circa ea, quorum medium sensu percipi nō potest, nos ipsum medium quærere. Nam non sentientes lunæ defectionem, est ne, an non est, defectio quærimus lunæ. Quòd si essemus in ipsa luna, neq; si sit, neq; cur sit defectio, utiq; quæreremus: sed simul utrunq; se nobis ultro offerret, atq; patefieret. Et enim ex sensus perceptione, & ipsum uniuersale notum nobis fuisset. Sensu namq; terram nunc sese obijcere lunæ cognosceremus. Pateret enim uisu nunc deficere lunam: atq; ex hoc ipsum emersisset uniuersale. Vt igitur dicebamus idem est scire quid est, & propter quid est. Et hoc, aut simpliciter, & non aliquid eorum, quæ insunt: aut aliquid eorum, quæ competunt: C uelut duo recti, aut maius, uel minus, & huiuscemodi. Patet igitur omnia, quæ quæruntur: medij quæstionem esse.*

ANti. *Quod autem medij sit quæstio ostenditur quandocunq; medium sensibile est. Quærimus enim non sentientes: ut defectum, si est. Si uero essemus super lunam, non utiq; quæreremus, neq; si sit, neq; propter quid, sed simul manifestum esset utiq;: ex eo enim q. sentimus, & uniuersale nobis factum est scire. Sensus quidem est eius quod nunc obijcitur: & manifestum enim est q. nunc deficit: ex his autem uniuersale utiq; factum est. Sicut igitur diximus, quod quid est scire idem est, & propter quid est. Hoc autem, aut est simpliciter, & non eorum, quæ insunt aliquid, aut quæ insunt, ut quoniam duo recti sunt, aut quoniā maius: aut quoniam minus est. Quod quidē igitur omnia, quæ quæ D runtur, medij quæstio sit, manifestum est.*

Ostendit propositum per signum sensibile. Et dicit ꝙ ea, in quibus mediū est sensibile, manifeste ostendunt ꝙ omnis quæstio sit quæstio medij, quia. s. bene mediū sensibile per sensum innotescit, nullus relinquitur quæstioni locus. Tunc enim quærimus in rebus sensibilibus secundum aliquam prædictarum quæstionum, quando medium non sentimus, sicut quærimus an sit defectus lunæ, vel si est defectus lunæ, vel non: quia non sentimus medium quod est causa faciens deficere lunam. Sed si essemus in loco, qui est super lunā, videremus quomodo luna subintrando vmbram terræ deficeret: ideo circa hoc nihil quæreremus, nec si est, nec propter quid est: sed simul utrunq; nobis fieret manifestum. Et quia posset aliquis obuiando dicere, ꝙ sensus est singularium, ea verò, quæ quæruntur sunt vniuersalia: sicut & ea, quę sciuntur, & ita per sensum nō videtur ꝙ possit nobis innotescere id, de quo est quęstio. Ideo quasi obuiationi respondens subiungit, ꝙ ex hoc ipso ꝙ sentiremus particulare. s. ꝙ hoc corpus lunę nunc subintrat hanc vmbrā terrę, statim accideret nobis ꝙ sciremus vniuersale. Sensus. n. E noster esset de hoc ꝙ nunc lumen solis obstruitur per oppositionem terrę, & per hoc manifestum esset nobis ꝙ luna nunc deficit. Et quia nos conijceremus ꝙ semper hoc modo accideret lunę defectus, statim in nostra scientia sensus rei singularis fieret vniuersale. Et ex hoc exemplo concludit ꝙ idem est scire quod quid est, & propter quid. Nam ex hoc ꝙ videmus terram interpositam inter solem & lunā, scienius & quid est defectus lunę, & propter quid luna deficit, quorum vnum. s. scire quid est, refertur ad scientiam, qua scimus de aliquo, ꝙ simpliciter sit, non autem ꝙ aliquid insit alicui, sed propter quid refertur ad cognitionem eorum, quę insunt: sicut cum dicimus ꝙ tres anguli sunt ęquales duobus rectis aut maiores aut minores. Vltimo autem epilogando concludit principale propositum. s. manifestum est ex prędictis, in omnibus, quę quęruntur esse medij quęstionem.

ARgi. *His itaq; determinatis dicendum esse uidetur, quonam pacto ostenditur ipsum quid est, quis reductionis est modus, quid est deniq;, & quorum est definitio. Atq; antea dubitandum esse uidetur:* F

ANti. *Quomodo autem quod quid est demonstretur, & quis modus introductionis, & quid est definitio, & quorum, dicemus: opponentes primum de ipsis:*

LECTIO. II.

POSTQVAM Philosophus ostendit ꝙ omnis quęstio, est quodammodo quęstio medij, quod quidem est, quod quid est, & ꝑꝑ quid, hic incipit manifestare qualiter medium nobis innotescat: & diuiditur in duas. In prima parte ostendit quomodo & quid est, & propter quid se habent ad demonstrationem. In secunda parte ostendit quomodo oporteat inuestigare quod quid est, & propter quid: ibi { Quomodo autem oportet venari. Prima autem pars diuiditur in partes duas. In prima manifestat quomō se habeat ad demonstrationem ll quid est. In secunda manifestat quomodo se habeat ad demonstrationem li propter quid, quod significat causam: ibi { Quoniam autem scire opinamur, cum sciamus causam. } Circa primum duo facit. Primo dicit de quo est intentio. Secundo prosequitur ꝓpositum: ibi { Principium autem futurorum. } Dicit ergo ꝑmo, ꝙ quia omnis quęstio ad cuius determinationem demonstratio inducitur, est quęstio medij, quod est quid, & propter quid oportet primo dicere per quem modū hoc ipsum quod quid est nobis ostendatur, vtrum. s. per demonstrationem vel per diuisionem, vel quouis alio modo. Et iterum oportet dicere, quis sit modus reducendi ea, quę apparent de re ad quod quid est. Et quia definitio est oratio significans quod quid est, oportet etiam scire quid sit definitio, & quę sint definibilia. In his autem hoc ordine procedemus. Primo quidem opponendo. Secundo autem veritatem determinando. Deinde, cum dicit.

(Margin: Lec. 13. G — Lec. 9.)

H

ARgi. *Idq; initium faciendum, quod maxime dicendis erit accommodatum. Dubitauerit itaq; quispiam, utrum fieri posit ut idē ratione que eiusdem, definitione, demonstrationeque, sciatur: an idipsum fieri nequeat.*

ANti. *Principium autem sit futurorum, quod uere sit magis proprium habitarum rationum. Dubitabit enim aliquis, utrum sit idem, & secundum idem definitione scire, & demonstratione, aut impossibile.*

Exequitur propositum ordine prędicto. Vnde primo procedit circa pręmissa disputatiue opponendo. Secundo veritatem determinando: ibi { Iterum autem speculandum, si nō dicitur bene. } Circa primum duo facit. Primo procedit disputando de ipsa definitione, quę significat quod quid est. Secundo de ipso quid est per definitionem significato: ibi { Ipsius autem quid est, verum syllogismus. } Circa primum tria facit. Primo inquirit disputatiue, vtrum omnium quorum est demonstratio, sit definitio. Secundo vtrum econuerso omnium

(Margin: Lec. 7. — Lec. im. me. seq.)

I quorum est definitio, sit demonstratio: ibi { Quod autem cuius est definitio. } Tertio utrum alicuius eiusdem sit definitio & demonstratio: ibi { Sed utrum si non omnis. } Circa primũ duo facit. Primo dicit de quo est intentio. Secundo exequitur propositum: ibi { Dubitabit enim utique aliquis. } Dicit ergo pmo, φ inter ea, quæ in futurum dicenda sunt principiũ oportet sumere ab eo, quod est conuenientissimum habitarum. i. consequentium rationum. Quod quidem est de hoc φ posset aliquis dubitare, utrum contingat idem & secundum idẽ scire definitionem, & demonstrationem. Deinde, cum dicit.

ARgi. *Etenim definitio ipsius quid est esse uidetur. Omne aũt quid est, uniuersale est, atque affirmatiuum. At ratiocinationes aliae negatiuae, aliae non uniuersales esse patet. Vniuersae namque ratiocinationes secundae figurae sunt negatiuae. Tertiae aũt uniuersales non sunt.*

ANti. *Definitio quidem enim quod quid est scire uidetur: quod autem quid est omne uniuersale & prædicatiuum est. Syllogismi autem sunt alij quidem priuatiui, aut non uniuersales. Sicut in secunda quidem figura priuatiui omnes sunt: in tertia uero non*

K *uniuersales.*

Probat φ non omnium, quorum est demonstratio sit definitio. Et hoc quadrupliciter. Primo quidem, quia definitio est indicatiua eius quod quid est, omne autem pertinet ad quod quid est, prædicatur & affirmatiue & uniuersaliter, ergo definitio est solum eorum contentiua, siue significatiua quæ prædicantur affirmatiue & uniuersaliter. Sed non omnes syllogismi sunt demonstratiui conclusionum affirmatiuarum uniuersalium: sed quidam sunt negatiui, puta omnes qui sunt in secunda figura, quidam uero particulares, puta omnes qui sunt in tertia figura. Non ergo omnium est definitio, quorum est demonstratio. Secundo, ibi.

ARgi. *Deinde nec eorum omnium est definitio, quæ per primam affirmatiue demonstrantur figuram: quale est hoc, omnis triangu*

L *lus habet tres angulos duobus rectis æquales, aliaque similia. Huius autem ratio est, quia id scire quod demonstrari potest, nil aliud est, quàm demonstrationem eius habere. Quare si est talium demonstratio, patet eorundem & definitionem non esse. Nam si esset, per definitionem etiam quispiam sciret: demonstrationem non habens. Nihil enim uetat, ut non simul demonstratio, atque definitio habeatur.*

ANti. *Postea neque eorum, quæ sunt in prima figura, omnium est definitio: ut quod omnis triangulus duobus rectis æquales habet. Huiusmodi autem ratio est, quoniam scire demonstrabile, est demonstrationẽ habere. Quare si in talibus demõstratio est: manifestum est φ non erit ipsorum definitio. Sit enim utique aliquis & secundum definitionem, non habens demonstrationem.*

Vide in anno. M *Nihil enim prohibet non simul habere.*

Ostendit idem dicens, φ neque definitio etiam potest eẽ omnium eorum, quæ concluduntur per syllogismos affirmatiuos, quod contingit esse solum in prima figura: sicut demonstratiue syllogizare, φ triangulus habet tres angulos æquales duobus rectis. Huiusmodi autem quod dictum est. s. φ non oĩum, quæ syllogizantur possit esse definitio, ratio est, quia scire aliquid demonstratiue nihil aliud est, q̃ demonstrationem habere. Ex quo patet, φ si omnium horum scientia solum per demonstrationem habetur, non est eorum definitio. Ea enim quorum est definitio, cognoscuntur per definitionem. Sequeretur ergo, φ aliquis non habens eorum demonstrationem sciret ea, quod nihil prohibet aliquam habentem definitionem non simul habere demonstrationem, quàm definitio sit demonstrationis principium. Non enim quicunque cognoscit principia, scit conclusionem inducere demonstrando.

Tertio, ibi.

ARgi. *Inductione etiam idem satis ostendi, credique potest. Nihil. n. unquam eorum, quæ uel per se, uel per accidens insunt definientes cognouimus.*

Sufficiens autem fides est ex inductione. Nihil enim aliquam do definiẽtes cognouimus, neque eorum quæ per se insunt, neque quæ insunt secundum accidens. N ANti.

Ostendit idem per inductionem ex qua potest fieri præmissæ conclusionis sufficiens fides, quia demonstratio est eorum, quæ per se insunt, ut patet de his, quæ in primo habita sunt. Nullus autem unquam cognouit per definitionem, neque aliqd eorum, quæ per se insunt, neque etiam aliquid eorum quę per accidens insunt, quoniam accidentium non possunt esse aliquæ definitiones, ut habet in 7. Meta. Quare eius quod est inesse per se uel per accidens, qd syllogismus concludit, nullus unquam dedit definitionem. Quarto, ibi. Le.4.& seq.

Præterea si definitio substantiam explicat, atque declarat, patet talia non substantias esse. Perspicuum igitur est nõ omnes eius definitionem esse: cuius est demonstratio. ARgi.

Amplius si definitio substantiæ quædam est notificatio, huiusmodi manifestum est φ non sint substantiæ. Quod quidem igitur non est definitio omnis, cuius est & demonstratio: manifestum est. ANti. O

Ostendit idem per rationem, quia definitio est notificatio substantiæ, tum quia substantia principaliter definitur, accidens autem per posterius, definitione, quæ est per additamentum, ut habetur in. 7. Meta. tum etiam, quia accidens non definitur, nisi quatenus significatur per modum substantię per aliquo nomen. Hęc autem, de quibus sunt demonstrationes, nõ sunt substantię, nec per modum substantię significantur, sed per modum accidentium. s. secundum inesse aliquid alicui. Vnde concludit non esse possibile, φ definitio sit omnis eius, cuius est demonstratio. Deinde, cum dicit. T.c.4.

At est ne eius omnis demonstratio, cuius est definitio? At uidetur non esse, una namque & eadẽ de hoc etiam est ratio. Constat enim unius ea ratione, qua unum est, scientiam unam esse. Quare si id scire, quod demonstrari potest, nil aliud est, quàm demonstrationem eius habere, eueniet aliquid, quod fieri nequit. Sciet enim is, qui definitionem habet, sine demonstratione profecto. ARgi. P

Quid autem, cuius est definitio, nunquid omnis est demonstratio, aut non? Vna quidem iam ratio, & de hac eadem est. Vnius enim inquantum unũ, una est scientia. Quare si uere scire demonstrabile est scientiam habere, accidet quoddam impossibile. Definitionem. n. habens sine demonstratione sciret. A Nti.

Inquirit an econuerso demonstratio sit omnis eius, cuius est definitio. Et ostendit φ non, duplici ratione, quarum pma supra tacta est. Vnius enim inquantum est unum, uidetur esse una scientia. i. unus modus cognoscendi. Vnde si id, quod est demonstrabile, uere scitur per hoc, φ habetur demonstratio de eo, sequitur quoddam impossibile si per definitionem sciri possit, quia habens definitionem sciret aliquid demonstrabile absque hoc φ haberet demonstrationem, quod uidetur inconueniens. Et hęc ratio fuit secundo posita inter præmissas. Secundam rationem ponit ibi. Lec pꝛᵒ u.

Q

Præterea demonstrationum principia sunt definitiones: quorum non esse demonstrationes antea demõstrauimus. Alioquin in infinitum esset processio. Etenim aut principia demonstrantur, & principiorum sunt semper principia modusque nullus unq̃ occurrit, aut in primis fletur necesse est, quæ quidem & definitiones sunt, & demonstrari non possunt. ARgi.

Amplius principia demonstrationum definitiones sunt: quarum non esse demonstrationes monstratum est prius, aut erunt principia demonstratiua, & principiorum principia, & hoc in infinitum abibit, aut primarum definitiones erunt indemonstrabiles. ANti.

Definitiones enim sunt principia demonstratio: ut in primo habitum est, sed principia non sunt demonstrabilia, quia sic

A sic sequeretur, q principiorum essent principia, & q demonstrationes in infinitum procederent, quod est impossibile, vt in primo ostẽsum est. Vnde sequitur, q definitiones sint indemonstrabiles, tanquam quædam principia prima in demõstrationibus. Et sic non omnium, quorum est definitio, est demonstratio. Deinde, cum dicit.

ARgu. *At si non omnis eiusdem, cuiusdam ne saltem definitio ac demonstratio est, an neque hoc esse potest? Non enim eius est demonstratio, cuius est definitio. Etenim definitio est ipsius quid est substantiæq; declarat demonstrationes autem id ipsum supponere, sumereq; uidentur. Mathematicæ namque quid est unitas, quid par, quid impar, accipiunt: cæteræque demonstrationes similiter.*

ANti. *Sed utrum si non omnis eiusdem, sed cuiusdam eiusdem sit definitio & demonstratio, aut impossibile sit? Non est demonstratio cuius est definitio. Definitio quidem ipsius quid est, & substantiæ est, sed demonstrationes uidentur omnes supponere esse* B *& accipientes quod quid est, ut Mathematicæ quid unitas, & quid impar, & aliæ similiter.*

Inquirit vtrum sit possibile q alicuius eiusdem sit definitio & demonstratio, & si non omnis eius. Et ostendit q non, tribus rationibus. Quarum prima est, quia definitio est manifestatiua eius quod quid est, & substantiæ.i. essentiæ cuiuslibet rei. Demonstrationes autem hoc non manifestant, sed supponunt, sicut in mathematicis demonstrationibus arithmeticæ supponitur quid est vnitas, & quid est par, & simile etiã in alijs demonstrationibus. Ergo non est eiusdem demonstratio & definitio. Secundam rationem ponit ibi.

ARgu. *Præterea omnis demonstratio aliquid demõstrat de aliquo, ut esse, aut non esse. At in definitione nihil de alio prædicatur: ueluti neque animal de bipede, neque hoc de animali, nec item figura de plano. Non est enim planum figura, neque figura* C *planum.*

ANti. *Amplius omnis demonstratio aliquid de aliquo demonstrat, ut quia est, aut non est in definitione, aut nil alterum de altero prædicatur, ut quod animal de bipede, neque hoc de animali, neq; de plano figura. Neque enim planum est figura: neque figura planum.*

Quæ talis est. In eo, quod per demonstrationem concluditur prædicatur aliquid de aliquo vel affirmatiue vel negatiue: sed in definitione nõ prædicatur aliquid de aliquo, sicut in hac definitione, Homo est animal bipes, neq; prædicatur animal de bipede, neq; bipes de animali. Et similiter in hac definitiõe, Circuitus aut triangulos est figura plana: nec planum prædicatur de figura, neq; econuerso. Si enim partes definitionis adiungerentur sibi inuicem, oporteret q prædicatio intelligeretur per modum conuenientem definitioni.i. in eo quod quid est, hoc autem non videmus. Nec enim genus prædicatur in D eo quod quid est definitio & demonstratio. Tertiam rationem ponit ibi.

ARgu. *Præterea differt quid est, & esse ostendere. At definitio quidem quid est patefacit: demonstratio uero quippiam inesse cuipiam, uel non inesse, demonstrat. Diuersorum autem diuersa est demonstratio, nisi quid totius sit pars. Quod quidem propterea dictum est, quod si demonstratum est triangulum omnem duobus rectis angulos tres æquales habere, demonstratum est etiã triangulum duorum æqualium laterum tres angulos æquales duobus rectis habere. Iste namq; partis, ille totius rationem habere uidetur. At quid est, & esse, nõ ita se habere uidẽtur, quippe cum neutrum ad alterum partis habeat rationem. Patet igitur nec eius omnis demonstrationem esse, cuius est definitio: nec eius omnis definitionem esse, cuius est demonstratio. Quibus efficitur, ut omnino cuiusquam eiusdem utrunq; haberi non possit. Quare perspicuum est, neq; idem esse definitionem demõstrationemq; neq; alterum in altero esse. Nam ea, quæ subijciuntur* E *similiter profecto se haberent. Sed de his hactenus: satis enim de bisce diximus dubitando.*

ANti. *Amplius alterum est quod quid est, & quia est demonstrare. Definitio quidem igitur quid est ostendit: sed demonstratio, quia sit est hoc de hoc, aut non est. Alterius autem altera demonstratio est: nisi sit tanquam quædam pars totius. Hoc autem dico, quoniam ostensum est q isocheles duobus rectis habet æquales tres, si omnis ostensus est triangulus, pars enim est, hoc autem totum. Hæc autem adinuicem non se habent sic, et quia est, & quid est. Non enim alterum est alterius pars. Manifestum itaq; est, q neq; cuius est definitio, omnis sit demonstratio, neq; cuius omnis sit demonstratio, huius omnis sit definitio. Quare omnino eiusdem nullius contingit habere utrunque. Manifestũ igitur est, q neq; definitio est demonstratio, neq; idem erũt, neq; alterum in altero. Et namq; subiecta similiter se haberent. Hæc* F *quidem igitur usq; ad hoc opposita.*

Et dicit q alterum est manifestare quod quid est, & quia est vt patet in differentia quæstionum suprapositα, sed definitio ostendit de aliquo quid est: demonstratio autem ostendit affirmatiue vel negatiue aliquid esse de aliquo vel non esse. Videmus autem q alterius rei alia est demonstratio, nisi illa duo se habeant adinuicem, sicut totum & pars, quia tunc vna, & eadem esset demonstratio de vtroq;. Sicut demonstrato q triangulus habet tres angulos æquales duobus rectis, similiter etiã ostensum est de isochele, qui se habet ad triãgulum sicut pars ad totum: sed nõ ita est in his duobus, quia est, & quid est: neutrum enim est pars alterius. Ostensum est igitur, q nec omnis, cuius est definitio, sit demonstratio, neq; econuerso. Et ex hoc vlterius concludi potest, q nullius eiusdem sint, & q definitio & demonstratio, neq; sunt idem, neq; vtrum sit in alio, sicut pars subiectiua in suo toto, quia oporteret q etiam ea, quorum sunt, se haberent per modum totius & partis: ita.s. q omne definibile esset demonstrabile, aut econuerso, quod supra improbatum est. Vltimo epilogando concludit vsque ad hoc processum esse opponendo. G Le.pãti.

ARgi. *Nunc inuestigemus oportet, utrum ipsius quid est ratiocinatio sit, demonstratioque: an non sit, ut nunc sermo noster supponit.*

ANti. Tec 3. *Ipsius autem quid est utrũ syllogismus sit, an demonstratio est, aut non, sicut ratio supponit?*

LECTIO. III.

POSTQVAM Philosophus disputatiue inquisiuit, utrum definitio significans quod quid est possit demõstrari, hic procedit vlterius ad inquirendum disputatiue, vtrum ipsum quod quid est, quod est definitionis significatũ, possit demonstratiue probari. Et primo proponit quod intendit. Secundo exequitur propositũ: ibi {Syllogismus quidem enim.} Mouet ergo primo quæstionem, vtrum possit esse syllogismus aut demonstratio eius, qd quid est: ita.s. q concludatur hoc esse quod quid est huius, aut hoc non sit possibile, sicut supposuit ratio immediate præmissa. Fuit autem necessaria hæc dubitatio post præmissa, quia in definitione attenditur non solum vt illud, quod significatur, sit quod quid est sed etiam vt tali modo tradatur, qui competat ad manifestandum quod quid est: ita.s. q sit ex prioribus & notioribus, & alia huiusmodi habeat, quæ in definitione sunt obseruanda. Signanter autem dicit, vtrum sit syllogismus aut demonstratio, nam rationum subsequentium quædam concludunt quòd eius quod quid est non sit demonstratio, quædam vero q eius omnino, non sit syllogismus. Deinde, cum dicit. Ex tex. & sen.q. H

ARgi. *Patet enim ratiocinationem quidem aliquid per medium de aliquo semper ostendere, ipsum autem quid est proprium esse, & hoc ipso quid est prædicari. Hæc autem conuerti necesse est.*

I A Nti. *Syllogismus quidem enim aliquid de aliquo demonstrat per medium. Sed quid est proprium est, & in eo quod quid est prædicatur. Hoc autem necesse est conuerti.*

Procedit disputatiue, ad ostendendum ꝙ non sit syllogismus vel demonstratio eius quod quid est. Et primo excludit quosdam speciales modos, quibus posset videri ꝙ posset demonstrari quod quid est. Secundo ponit rationes communes ad hoc: ibi { Amplius scimus quomodo demonstrabit. } Circa primum tria facit. Primo ostendit, ꝙ non potest demonstrari quod quid est per arreptionem conuertibilium terminorum. Secundo ꝙ non potest demonstrari per diuisionem: ibi { Ac uero neque per diuisionis. } Tertio ꝙ non potest demonstrari accipiendo id, quod requiritur ad quod quid est: ibi { Sed vtrum sit demonstrare. } Circa primum tria facit. Primo præmittit quædam, quæ sunt necessaria ad propositum ostendēdum. Secundo inducit rationem: ibi { Si enim ipsius. c. a. propriū est. } Tertio manifestat inconueniens quod sequitur: ibi { Oportet autem in duabus propositionibus. } Circa primum præsupponit duo, quorum primum pertinet ad ipsum syllogismum .i. ꝙ omnis syllogismus probat aliquid de aliquo per aliud medium, vt ex superioribus patet. Aliud autē pertinet ad ipsum quod quid est, quod est per syllogismum probādum, ad quod requiruntur duæ conditiones, quarum vna est, ꝙ quid est sit proprium. Quælibet enim res habet propriam essentiam siue quidditatem. Et quia non omne quod est proprium alicui, pertinet ad essentiam eius, sicut risibile homini, ideo requiritur secunda conditio, ꝙ prædicetur in quid. Et has duas cōditiones necesse est sequi tertiam .s. vt quod quid est sit conuertibile cū eo cuius. Deinde, cum dicit.

Lec 6. Lec. 4. Lec. 5. K (marginal references)

ARgl. *Nam si. a. sit proprium ipsius. c. patet. b. quoque ipsius. c. & a. rursus ipsius. b. proprium esse. Quo fit ut omnia conuertantur, mutuamque prædicationem suscipiant.*

ANti. *Si enim. a. ipsi. c. est proprium: manifestum est quod & a. ipsi. b. & hoc ipsi. c. Quare omnia sunt adinuicem.*

L Ponit rationem ad propositum ostendendum. Et circa hoc tria facit. Primo dicit qualem oporteat esse syllogismum, quā do concludit quod quid est, si hoc sit possibile. Secundo concludit inconueniens, quod ex hoc sequitur: ibi { Si ergo quod quid est. } Tertio exemplificat in terminis: ibi { Et omnino si est monstrare. } Circa primum tria facit. Primo enim ostēdit quid requiratur ad syllogismum concludentem quod quid est, ex eo quod est proprium. Secūdo quid requiratur ex eo quod prædicatur in quid: ibi { At vero & si. a. } Tertio ostendit, ꝙ sine his, talis syllogismus esse nō possit: ibi { Si vero si aliqs. } Dicit ergo primo, ꝙ si. a. quod est probandum de. c tanquam quod quid est eius, est proprium ipsi. c. quod requiritur ad qđ quid est, vt dictum est: oportebit ꝙ primum .s. a. sit proprium medij quod est. b. Nam si. a. excedit. b. quod vniuersaliter prædicatur de. c. sequitur ꝙ. a multo magis excedat. c. Et similiter manifestum est, ꝙ oportebit. b. esse proprium ipsius. c. Nā si. b. excedat. c. sequitur ꝙ. a. quod vniuersaliter prędicatur de

M b. excedat. c. & sic non erit proprium eius, vt supponebatur. Relinquitur, ꝙ si aliquis syllogismus sit qui concludit qđ quid est: oportet esse talem habitudinem terminorum eius, vt omnes adinuicem conuertantur. Deinde, cum dicit.

ARgl. *At uero si tam. a. competit ipsi b. ut quid est ipsius, quā. b. cōpetat idētidem ipsi. c. necesse est tum. a. de. c. prædicetur ut quid est ipsius.*

ANti. *At uero & si. a. in eo quod quid est in omni. b. & uniuersaliter. b. de omni. c. in eo quod quid est dicitur, necesse est et. a. in eo quod quid est prædicari de. c.*

Ostendit quid debet habere syllogismus prædictus ex eo, ꝙ concludit id, quod prædicetur in eo quod quid est. Et dicit, ꝙ oportet hoc modo syllogismum procedere, vt maior extremitas, quæ est a. prædicetur in eo quod quid de medio, qđ est. b. & .b similiter prædicetur in eo quod quid de minori extremitate, quæ est. c. & sic concluditur ꝙ. a. prædicetur de. c. in eo quod quid est. Deinde, cum dicit.

Quod si non hoc pacto bis illud quispiam sumpserit, nulla sane necessitas omnino compellet, ut. a. de. c. ut quid est ipsius dicatur. Vt si. a. quidem ut quid est ipsius. b: competere dixeris. b. uero non eodem modo de quolibet. c. prædicaueris. Quare non solum. a. de. b. dicatur oportet, ut quid est ipsius: sed. b. quoque de c. modo eodem prædicetur necesse est. N ARgl.

Si uero aliquis non accepit sic reduplicans, non necesse est. a. in eo quod quid est de. c. prædicari, Si autem. a. quidem de. b. in eo quod quid est non de quibuscūque. b. in eo quod quid est, ipsum autem quod quid est utrūque hoc habebit: erit itaque & . b. de. c. in eo quod quid est. A Nti.

Ostendit ꝙ prædictus modus syllogizandi requiratur. Et dicit ꝙ { si aliquis non ita accipiat terminos duplicans } .i. obseruans duas conditiones prædictas, vel potius accipiens quod quid est ex duabus partibus, non sequitur ex necessitate, ꝙ. a. prædicetur de. c. in eo quod quid est. Sed & si ex vna tantum parte prædictæ conditiones obseruentur, non sufficit ad ꝓpositum. Et si enim detur ꝙ. a. prædicetur de. b. in eo quod quid est, non propter hoc sequitur ꝙ prædicetur in eo quod de quibuscūque prædicatur. b. & qualitercunque. Et sic sequitur ꝙ ex vtraque parte oporteat accipere quod quid est: ita .s. ꝙ non solum. a. sit quod quid est ipsius. b. sed etiam ipsum. b. sit quod est ipsius. c. conuertibiliter & in eo quod quid prædicatum. O

Deinde, cum dicit.

Hæc enim ita sint. Si in utroque ratiocinationis interuallo ipsum quid est, quidditasque sumatur, quidditas nimirum anteaquàm concludatur, in ipso medio ratiocinationis termino collocabitur. ARgl.

Si igitur quod quid est, & quod quid erat esse, utraque habēt, in medio erit prius quod quid erat esse. ANti.

Ducit ad inconueniens, quia si sicut ostensum est ex vtraque parte inuenitur non solum prædicari aliquid in eo quod quid, sicut genus prædicatur de specie, sed etiam ꝙ ex vtraque parte sit quod quid erat esse, quod significat definitio, sequitur qđ quid erat esse prius fuisse in medio termino .i. ꝙ medius terminus sit quod quid erat esse minoris extremitatis: & ita supponitur ꝙ oportebat probare .s. quidditatem ipsius. c. Deinde, cum dicit. P

Atque omnino si fieri potest, ut ostendatur quidnam sit homo, sit. c. quidem homo. a. uero quid est ipsius, siue sit animal bipes, siue aliquid aliud. Si igitur huiusce ratiocinatio fiet, necesse est .a. de quolibet. b. prædicetur. Hoc autem erit alia media inter .a. & .c. ratio: quæ quidem etiam quid est ipsius hominis erit. Sumitur igitur id profecto, quod demonstrare oportet. B. nāque definitio ipsius hominis erit. ARgl.

Et omnino si est monstrare quid est homo, sit. c. homo. a. uero quod quid est siue animal bipes siue aliquid aliud. Si igitur syllogizatur, necesse est de. b. a. omni prædicari: & huiusmodi autem erit alia media ratio. Quare & hoc quod quid est homo. ANti. Vide in anno.

Q Manifestat quod dixerat in terminis, puta { si volumus mōstrare quid est homo, sit. c. } .i. minor extremitas { homo. a. vero. } .i. maior extremitas sit quod quid est hominis, puta { animal bipes: vel aliquid aliquid aliud huiusmodi. } Si ergo hoc oporteat per syllogismum probari, necesse est ꝙ desumatur aliquod medium .s. b. de quo omni. a. prędicetur, & ad hoc medium pertinebit quædam alia media definitio, quæ .s. erat definitio minoris extremitatis. Vnde sequetur, ꝙ hoc etiam medium sit quod quid est hominis. Et ita qui sic syllogizat, accipit supponendo id, quod oportebit ostēdere .s. ꝙ. b. sit quod quid erat esse hominis. Deinde, cum dicit.

Id autem ipsum in duabus propositionibus, & primis, medioque uacantibus terminis, consideretur oportet. Maxime autē id, quod dictum est, elucescit. ARgl.

Oportet autem in duabus propositionibus primis, & immediatis ANti.

A *mediatis terminis considerare. Maxime autem manifestum est, quod dicitur sic.*

Manifestat quomodo hoc inconueniens sequitur ex præmissis. Et circa hoc tria facit. Primo ostendit modum quomodo hoc conuenienter manifestetur. Et dicit, ꝙ id, quod dictum est oportet considerare in duabus propositionibus, quæ sint primæ, & habeant terminos immediate sibi inhærentes. Possibile enim esset per plures propositiones hoc ostendere, ex quibus plures syllogismi constarent, vel etiam esse possibile duas solas propositiones accipiēdo, accipere eas mediatas. Sed quia oportet semper deducere ad duas primas immediatas: ideo vt breuior & expeditior sit cōsideratio, assumamus a principio tales ꝓpōnes, & sic maxie poterit manifestari ꝓpositū. Scdo, ibi.

ARgi. *Qui igitur per ea conuertuntur, quid sit anima, quid homo, uel quoduis aliud conantur ostendere: hi petunt id sine dubio, quod initio quærunt, demonstrareq; nituntur. Vt si quis censuerit id animam esse, quod est sibi uiuendi causa, atq; hoc numerū*
B *esse seipsum mouentem. Is enim necesse est postulet a Deo animā numerum esse seipsum motu cientem, ut idem sit anima, numerusq; seipsum mouens.*

ANti. *Qui quidem itaq; per conuersionem demonstrantes quid est anima, & quid est homo, aut aliud quodlibet eorum, quæ sunt, quod est ex principio petunt. Vt si aliquis definiat animam esse eandem eidem causam uiuendi, hoc autem numerum seipsum mouentem, necesse est repetere si consequitur q; uere est esse numerum seipsum mouentem sic, sicut idem.*

Proponit quod intendit, & dicit concludens ex præmissis, ꝙ illi qui volunt demonstrare per terminos conuertibiles quod quid est alicuius rei, puta { quid est anima, vel quid est homo, vel quodcunq; aliud huiusmodi. } necesse est ꝙ incidāt in hoc ꝙ petant principium. Et inducit exemplum de definitione animæ secundum Platonem Quia enim anima viuit, & est corpori causa viuendi, sequitur quod differat a corpore, per hoc quod corpus viuit propter aliam causam: anima vero viuit per seip-
C sam. Ponebat autem Plato ꝙ numerus est substantia omnium rerum, eo quod non distinguebat inter vnum quod conuertitur cum ente, quod significat substantiam eius, de quo dicitur, & vnum quod est principium numeri, & ita sequebatur ꝙ anima substantialiter sit numerus sicut & quælibet alia res multa in se continens. Item ponebat Plato ꝙ viuere sit quoddam moueri. Duobus enim distinguitur viuum a non viuente. i. sensu & motu, vt dicitur in primo de Anima, & ipsum sentire siue cognoscere dicebat esse quoddam moueri. Sic ergo dicebat ani-
T.c.19. mam esse numerum seipsum mouentem, dicebat etiam ani-
Lec. 3. mam esse id, quod est sibi causa viuendi. Si quis ergo velit pro-
seq. bare quid est anima, quia. s. est id, quod est sibi causa viuendi, & assumat pro medio, quod anima est numerus seipsum mouēs, necesse est hoc petere. s. ꝙ anima sit numerus seipsum mouēs: ita. s. ꝙ hoc sit idem ipsi animæ, tanquam quod quid est eius: Alioquin non sequeretur ꝙ si aliqd est quod quid est ipsius numeri mouentis seipsum, ꝙ sit quod quid est ipsius aīe. Tertio, ibi.

ARgi. *Non enim si. a. quidem ipsum. b. b. uero. c. ipsum sequatur. a definitio erit ipsius. c. sed de ipso tantum uere dicetur, ut patet. Neq; si rursus. a. ratione substātiæ competit & de omni. b. prædicatur. a. continuo definitio erit ipsius. c. Quanquam enim ani-*
D *malis esse, de hominis esse dicitur: omne enim animal rationis particeps substantia uere est animalis particeps, quæ est principium sentiendi: quemadmodum & omnis homo est animal, non tamen hoc dicitur pacto, ut unum sit. Si igitur quispiam non hoc pacto terminos sumpserit, nunquam. a. sane quidditatem ipsius c. substantiamq; esse concluserit. Si autem hoc acceperit modo, tum antea profecto. b. ipsius. c. definitionem sumpserit esse, quare non demonstrabit. Sumit enim id quod initio quærebatur.*

ANti. Non si enim consequitur. a. ipsi. b. & hoc ipsi. c. erit ipsi. c. a. quod quid erat esse, sed uerum erat dicere q; erit solum, neq; si est. a. quod quid est & de. b. prædicatur omni. Nam animalis eē *prædicatur de hominis esse: sicut & dicimus omnem hominem* E
esse animal, sed non sic sicut unum est esse. Siquidem igitur non sic accipiat non syllogizatur q;. a. sit in. c. in eo quod quid erat in substantia. Si uero sic accipiat, tunc prius erat accipiens q; in c. est in eo quod quid erat esse. b. Quare neq; demonstratum est. Quod enim erat in principio accepit.

Probat propositum. s. ꝙ talis probatio contineat petitionē principij, & dicit quòd non sequitur ꝙ maior extremitas, quæ est. a. sit quod quid est minoris extremitatis quod est. c. ex hoc quod. a. sequitur ad. b. & . b. sequitur ad. c. sed sequitur simpliciter ꝙ. a. solum insit. c. Et si vlterius detur quod ipsum. a. sit quod quid est alicuius, & prædicetur vniuersaliter de. b. non adhuc sequitur ꝙ. a. sit quod quid est ipsius. c. i. quod quid est animalis prædicari de hoc quod est homini esse. i. de eo quod est quod quid est hominis. Sicut enim verum est, quod animal vniuersaliter prædicatur de homine: ita verum est quod definitio ani- F
malis vniuersaliter prædicetur de definitione hominis, non tamen vt sint omnino vnum & idem. Sic ergo patet, ꝙ si aliqs non sic accipiat terminos, vt primum sit omnino vnum & idē medio, & medium vltimo, non poterit, syllogizari ꝙ. a. quod est primum, sit quod quid est ipsi. c. quod est vltimum ex essentia eius. Si vero accipiantur termini modo prædicto, sequitur quod priusquam concludatur, accipiatur in præmissis quod qd est ipsius c. i. ipsum. b. ex quo sequitur ꝙ nō sit demonstratio, sed petitio vel acceptio principij.

Atqui neq; per diuisionis uiam fit ratiocinatio: ut in Priorū ARgi.
resolutiuorum diximus libro. Nunquam enim in diuisione fit, ut cum hæc sint, necessario illa sequantur, sed fit perinde atq; cum quispiam inducit. Non enim demonstrat. Nam non interrogare conclusionem oportet: nec quia data est, ideo ipsam esse oportet, sed necesse est ipsam esse cum illa sint, & si hisce, qui respondet non dicit, nec assentitur. Et enim si quispiam hoc interrogat pacto, homo animal ne an inanimatum est? deinde accipit animal, G
nullam prorsus ratiocinationem facit ut patet. Rursus si omne animal greßibile esse, aut aquaticum dixerit, deinde greßibile ceperit, nullam ratiocinationem fecit profecto; nec hominem hoc esse totum animal inquam greßibile necessario ex dictis emergit sed hoc quoq; perinde ut illa sumit. Atq; nihil omnino refert siue in multis, siue in paucis hoc pacto fiat, est enim idem. Fit igitur ut hisce, qui hoc procedunt modo, inutilis sit hic usus, & ad ea, quorum fieri ratiocinatio potest.

At uero neq; per diuisionis uiā est syllogizare: sicut in resolu- ANti.
tione circa figuras dictū est. Nequaq̄. n. necesse est illā rē esse cū T.c.41.
hæc sint sed sicut neq; inducens demonstrat. Non. n. oportet conclusionē interrogare, neq; in concedendo esse, sed necesse est esse, cū sint illa, & si dicat respondens ut homo animal est, aut inanimatū, postea accepit animal, nō syllogizatū est. Item oē animal aut greßibile, aut aquatile, & si accepit greßibile, & hominem totū animal greßibile, nō necesse est ex dictis, sed accipit & hoc. Differt aūt nihil in multis, aut in paucis sic dicere: idē. n. est. Nō H
syllogisticus quidē igitur usus fit sic procedentibus, & de conuenientibus syllogizari.

LECTIO. IIII.

POSTQVAM Philosophus ostendit ꝙ non potest demonstrari quod quid est per terminos conuertibiles: hic ostendit ꝙ non potest demōstrari per viam diuisionis. Et circa hoc duo facit. Primo ostendit propositum. Secundo excludit quandam solutionem: ibi { Contingit soluere autem. } Circa primum duo facit. Primo ostendit propositum per rationem communem omnibus quę syllogizari possunt. Secundo ostendit propositum quantum ad ea, quæ sunt propria ei quod quid est: ibi { Quid enim prohibet &c. } Dicit ergo primo, ꝙ sicut non potest demonstrari quod quid est per terminos conuertibiles: ita ēt non potest demonstrari per viā diuisionis, per quam ēt nihil syllogistice probatur: sicut dictum

I· est in resolutione circa figuras. Ideo in primo Priorum analyti.

Cap. 18 Sicut enim in Posterioribus analyticis docetur resolutio vsque ad principia prima: ita etiam in Prioribus analyticis fit resolutio ad prima quædam simplicia pertinentia ad dispositionem syllogismi in modo & figura. Quòd autem per viam diuisionis non possit aliquid syllogizari probat per hoc, ꝙ via diuisionis non ex necessitate sequitur conclusio existentibus præmissis, quod requiritur ad rationem syllogismi. Sed ita se habet in via diuisionis, sicut & via inductionis. Ille enim qui inducit per singularia ad vniuersale, nec demonstrat, neq; syllogizat ex necessitate. Cum enim aliquid syllogisticè probatur, non est necessarium vlterius ꝙ vel interroget de conclusione, nec ꝙ respondens ei det conclusionem, sed necesse est ꝙ conclusio sit vera præmissis existentibus veris. Hoc autem non accidit in via diuisionis sicut manifestat per exempla. Proceditur enim via diuisionis, cum accepto aliquo communi quod per multa diuiditur, remoto vno concluditur alterum. Puta si entium aliud est

K animal, & aliud est inanimatum, habito ꝙ homo non sit inanimatum concluditur ꝙ sit animal. Sed ista conclusio non sequitur, nisi respondens det ꝙ homo vel sit animal vel inanimatū.

Et est attendendum, ꝙ satis conuenienter comparauit diuisionem inductioni. Vtrobiq; enim oportet supponere, ꝙ accepta sint omnia, quæ continentur sub aliquo communi. Alioqn nec inducens poterit ex singularibus acceptis concludere vniuersale, nec diuidens ex remotione quarundam partium poterit concludere aliam. Patet ergo ꝙ inducens facta inductione ꝙ Socrates currat, & Plato, & Cicero, non potest ex necessitate concludere, ꝙ omnis homo currat, nisi detur sibi a respondente ꝙ nihil aliud contineatur sub homine, quàm ista quę in ducta sunt. Similiter etiam nec diuidens, si probauerit ꝙ hoc coloratum non sit album, nec pallidum, non potest ex necessitate concludere ꝙ sit nigrum, nisi detur sibi a respondente, ꝙ nihil aliud contineatur sub colorato, nisi ea, quę assumpta sunt

L in diuisione. Et quia inuestigantibus quid est homo, oportet accipere non solùm genus quod est animal, sed differentiam, vlterius in suo exemplo procedit ꝙ si omne animal, aut gressibile est, aut aquaticum, & accipiat ꝙ homo qui non est animal, quod est aquaticum sit totum hoc quod est animal gressibile, non ex necessitate sequitur ex dictis, sed oportet quod hoc ē supponat datum sibi a respondente. i. ꝙ animal sufficienter diuidatur per gressibile & aquaticum. Et quia quandoq; per plures diuisiones proceditur ad accipiendum quod quid est alicuius rei: ideo præmissis duabus diuisionibus in suo exemplo, subdit quod nihil differt ꝙ sic procedatur in multis, aut in paucis. Eadem enim est ratio in omnibus. Et sic vlterius concludit quō procedentes per viam diuisionis, etiam circa ea, quę contingit syllogizari, non vtuntur probatione syllogistica. De. cū dicit.

ARgi. *Quid uero prohibet, ut illud totum uere quidem dicatur de homine, non tamen quid est, neq; quidditatem declaret?*

ANti. *Quid enim prohibet hoc uerum quidem omne esse de homine non tamen quod quid est, neq; quod quid erat esse ostendens?*

Inducit duas rationes proprias ei quod quid est. Quarum prima est, quia non omne, quod vere prædicatur de aliquo,

M prędicatur in eo quod quid est est, nec significat essentiam eius. Si igitur detur quod per viam diuisionis sufficienter probetur, quod totum hoc. i. animal gressibile vere prædicetur de homine, non tamen propter hoc erit probatum ꝙ prędicetur de eo in eo quod quid est, vel ostendat quod quid erat esse. i. quod de monstrat essentiam rei. Secundam rationem ponit ibi.

ARgi. *Quid insuper obstat, ut aut addatur substantiæ quippiam, aut auferatur, aut prætermittatur?*

ANti. Vide in anno. *Amplius quid prohibet, aut apponere aliquid, aut auferre, aut supergredi substantiam? Hæc igitur dimittuntur quidem.*

Quæ talis est Essentia enim cuiuslibet rei declaratur per aliqua certa quibus nec addere oportet, nec subtrahi. Nihil autē prohibet quin ille qui procedit per viam diuisionis, aut apponat aliquid supra ea, quæ sufficiunt ad ostendēdum quod quid est, aut auferat aliquid eorum quæ ad hoc sunt necessaria, aut

etiam quod supergrediatur vel excellat essentiam rei, vtpote N si sit communius quàm ipsa res, quod fit dum subtrahūtur differentiæ vltimæ quibus ea, quæ sunt communia contrahuntur. Vnde per diuisionem non probatur sufficienter quod quid est. Et hoc est quod concludit, quod in via diuisionis prętermittuntur prædictæ conditiones, vt scilicet id, quod concluditur prædicetur in eo quod quid est, & quod nec excedat, nec excedatur. Deinde, cum dicit.

Atq; hæc quidem eueniunt, sed summam (quispiam dixerit) uniuersa ea, quæ hoc ipso quid est prædicantur. Et adhibita diligentia post primi diuisionem alteriusue postulationem, ipsius rursus postulare distributionem deinceps faciam. Atq; adeo, ut nihil prætermittatur quod quidem est necessarium: si omne cadit in diuisionem, & nihil deest. Id uero est necessarium. Indiuiduum enim iam esse oportet. ARgi.

Contingit autem soluere in accipiendo in eo quod quid est omnia, & quid est consequenter per diuisionem facere quæ fiunt prius, & nihil relinquere. Hoc autem necessarium est, indiuiduū enim specie oportet esse. ANti. O

Excludit quandam solutionem. Et primo proponit eam. Secundo concludit ipsam: ibi { Sed syllogismus tamen &c. } Dicit ergo primo, quod contingit soluere ea, quæ obiecta sunt, ex eo quod aliquis dicat quod diuidendo accipiat omnia, quæ prædicantur in eo quod quid, & ita per consequentiam ad diuisionem faciat, quod primo intenditur, vt. s. constituat definitionem significantem quod quid est, & nihil relinquat eorum, quæ requiruntur ad definiendum. Et si hæc duo faciat. s. quod omnia quæ accipit per diuisionem prædicentur in eo quod qd & omnia huiusmodi cadant in diuisione, ita quod nihil desit: necessarium est id quod est inuentum sit quod quid est. Et huiusmodi necessitatis ratio est, quia acceptis omnibus quę prædicāt in eo quod quid, nullo derelicto, iam id quod inuentum est oportet esse quoddam indiuiduum. s. indiuiduam rationem talis rei, ita. s. quod non indigeat vlteriori diuisione ad hoc quod appropriet huic rei. Deinde, cum dicit.

At quanquam id fieri potest: nulla tamen hoc pacto unquam efficitur ratiocinatio. Sed si noscere diuisio facit, alio quodam id facit modo. Atq; hoc quidem nō est absurdum. Neq; enim is, qui utitur inductione fortasse demonstrat. Notum tamen aliquid facit, ratiocinationem autem non dicit, qui definitionem ex diuisione dicit. Nam ut in conclusionibus, quæ sine medijs inferuntur, si quispiam dixerit hoc necesse est esse, cum ista sint, fit ut interrogetur propter quid: sic & in definitionibus cum per diuisionem inuestigantur fieri potest. Nam cum hæc conficitur definitio hominis, animal mortale pedes habens bipes ac alis uacans. Cur hoc? in unaquaq; partium additione nimirum interrogatio fieri potest. Dicet enim atq; ostendet per diuisionem, ut putat omne animal, aut immortale esse, aut mortale. Talis autem oratio tota nō p ratiocinationē esse ostenditur. Quare ēt si definitio p diuisionē demonstraretur, nunq̄ tamen per rōcinationē cōficitur. ARgi. P Q

Sed syllogismus tamen non inest, & si uere alio modo cognoscere facit, & hoc quidem non est inconueniens. Neq; enim inducens fortasse demonstrat, sed tamen manifestat aliquid: syllogismum autem non dicit, ex diuisione dicens definitionem. Sicut. n. in conclusionibus quæ sine medijs sunt, si aliquis dicat quoniam his existentibus necesse est hoc esse, contingit interrogare propter quid: sic et in diuisiuis terminis, quid est homo? animal mortale bipes habens pedes sine pennis, propter quid secundum unā quāq; appositionem. Dicet enim et monstrabit diuisionem, sicut opinatur, ꝙ omne animal aut mortale, aut immortale sit. Huiusmodi autem ratio non omnis est definitio. Quare quanuis diuisione demonstrauerit, sed definitio non syllogismus fit. ANti.

Excludit prædictam solutionem, & dicit ꝙ quanuis necesse sit prædictis existentibus aliquid indiuiduum fieri, sicut expositum

A rum est, tamen prædicta via non est syllogistica, quãuis cognoscere faciat quod quid est per alium modum, & hoc non est inconueniens. s. ꝙ aliquid alio modo manifestetur quã per syllogismum. Ille enim qui vtitur inductione non probat syllogistice, sed tamen aliquid manifestat. Quòd autem ille qui per diuisionem ad definitionem, peruenit non faciat syllogismũ, ostendit per quoddam simile. Si enim inducatur conclusio ex maiori propositione, subtracta media, & concludens dicat, ꝙ necesse est sequi ex præmissis: poterit interrogare respondens, propter quid sit necessarium, quod non accidit in syllogistica probatione. Vnde talis modus argomentandi nõ est syllogisticus. Ita etiam in terminis diuisiuis non fit syllugismus, quia semper restat interrogatio propter quid. Puta si aliquis volens notificare quid est homo, accipiat per viam diuisionis ꝙ homo est animal mortale bipes, vel habens pedes sine pennis, ad quamlibet oppositionem prædictorum poterit conuenienter quæri
B propter quid sit necesse. Ille enim qui ad manifestandum quod quid est conatur, non solum dicet, sed etiam probabit per diuisionem, secundum ꝙ ipse opinatur ꝙ omne quod est, sit mortale, aut immortale. Et quãuis detur ꝙ per hanc diuisionẽ possit demonstrare propositum: tamen non est necesse ꝙ ratio sic conclusa sit definitio, quia forte ea, ex quibus constat ratio ta is, non prædicantur in eo quod quid est, vel excedunt substantiam definiti. Sed & si contingat ꝙ talis ratio sit definitio, non tamen per syllogismum probatur ꝙ definitio sit, vt ex supra dictis patet.

ARgi. *Sed ne fieri potest, ut ipsum quid est accommodatum substantiæ demonstraretur, ex suppositione tamen, hoc pacto, ut accipiatur id quidem proprium quod ex hisce constat, quæ hoc ipso quid est prædicantur. definitionem esse, hæc autem sola dicto prædicare modo, totumq; quod ex hisce constat proprium esse. id est enim illius nimirum ratio.*

ANti. T. cõ. 5. Vide in anno. *Sed utrum sit demonstrare quod quid est secundum substantiã ex conditione accipiente quod quid erat esse, quod est ex his, quæ sunt in eo quod quid est proprijs? Hæc autem in quod quid est sola, & proprium est omne. Hoc enim est esse illi.*

C

LECTIO. V.

POSTQVAM Philosophus ostendit, ꝙ non potest demonstrari quod quid est, nec per conuertibiles terminos, nec per viam diuisiõis: hic ostendit vlterius ꝙ non potest quod quid est demonstrari, accipiẽdo id quod requiritur ad qđ quid est. Et circa hoc duo facit. Primo ostendit propositum. Secundo concludit ex omnibus prædictis, ꝙ nullo modo quod quid est demonstrari possit: ibi { Qualiter igit definiens &c. } Circa primum duo facit. Primo inducit rationes proprias ad propositum. Secundo inducit quandam rationem cõmunem ad id, quod nunc dicitur, & ad id quod supra dictum est: ibi { Ad vtrosq; autem &c. } Circa primum duo facit. Primo ostendit ꝙ non põt demonstrari quod quid est per hoc ꝙ accipiatur id, quod pertinet ad rationem eius quod qd est. Secundo ostendit, ꝙ non potest demonstrari quod quid est huiusmodi rei, ex hoc ꝙ accipitur quod quid est alterius rei: ibi { Ex suppositione autem &c. } Circa primum duo facit. Primo mouet quæstionem. Secundo argumentatur ad proposi-
D tum: ibi { Aut iterũ accipit &c. } Quæritur ergo primo, vtrũ contingat demonstrare quid sit aliquid secundum suam substãtiam, ex tali suppositione, per quam accipiatur quod quid erat esse alicuius rei, ex illis conditionibus quæ sunt propriæ ei qđ quid est. Puta si aliquis probet, ꝙ animal gressibile bipes sit qđ quid est hominis: accipiens pro medio ꝙ hæc ratio cõuertatur cum homine, & constat ex genere & differentia. Hæc autẽ sola requiruntur, ad quod quid est, totum hoc quod dictum est, est proprium ei quod quid est, quia est esse illi. s. ei quod quid est, quasi dicat, ꝙ hoc quod est esse rationem conuertibilem ex genere & differentijs constantem, est omnino idem ei quod quid est. Deinde, cum dicit.

ARgi. *An & hic rursus sumitur definitio? Necesse est enim per medium ipsum ostendere.*

An iterum accepit quod quid erat esse, & in hoc? Necesse est enim per medium monstrare. E
ANti.

Obijcit ad prædictam quæstionem duabus rationibus: ostendens ꝙ non potest quod quid est prædicto modo demonstrari. Quarum prima est, quia sicut præmissi modi demonstrandi deficiunt in hoc ꝙ accipiunt id quod quæritur: ita est in proposito. Accipitur enim & in modo probationis quod quid erat esse, puta dum accipitur ꝙ omnis ratio conuertibilis constans ex genere & differentijs significat quod quid est, & ita inconueniens est probatio. Necesse est enim id, ad quod demonstratio inducitur non supponere quasi medium, sed potius per aliud medium demonstrare. Secundam rationem ponit ibi.

Præterea quemadmodum nec in ratiocinatione sumitur quid est ratiocinatione sumitur quid est ratiocinari, semper enim tota vel pars est propositio, ex quibus ratiocinatio constat, sic neque definitionem oportet in ratiocinatione inesse, sed seorsum a propositionibus esse. Atq; ut si quis ambigat, si ratiocinatio sit confecta nec ne, obuiandum est asserendo ratiocinationem esse extructam: id enim ratiocinatio, sic & ad eum, qui dicit non definitionem esse conclusam, asserendum est definitionem esse conclusum. Id enim nobis supponebatur esse ratio definitione. Quare necesse est, & sine ratiocinationis, & sine definitionis ratione, aliquid per ratiocinationem conclusum esse. ARgi. F

ANti. *Amplius sicut in syllogismo, neq; accipit quod quid est syllogizare, semper enim totum, aut pars est ex quibus est syllogismus: sic neq; quod quid erat esse oportet esse in syllogismo, sed seorsum hoc appositus esse, & addubitantem, syllogizatum est, aut non, est hoc contradicere, quoniam hic erat syllogismus, & adhuc q. neq; quid erat esse syllogizatum est, quoniam utiq; est: hoc enim positum est nobis quod quid erat esse. Quare necesse est sine eo quod quid est syllogismus, aut quod quid erat esse, syllogizare aliquid.* G

Quę sumitur ex similitudine syllogismi. Cum. n. aliquis syllogizat, nõ oportet ꝙ accipiat definitionem syllogismi ad syllogizandum, quia ea ex quibus procedit syllogismus hoc modo se habent, ꝙ semper quodlibet eorũ est aut tota propositio. s. vniuersalis, seu maior, aut est pars. s. particularis, seu minor, quæ sumitur sub maiori. Et ita definitio sylli nõ est aliquid eorum, ex quibus procedit sylls. Et similiter si aliquis velit syllogizare quod qd erat esse alicuius rei, nõ oportet ꝙ accipiat quid sit quod qd erat esse, sed oportet hoc seorsum haberi in mẽte, prętter ea, quę ponunt in definitione vel syllo. Huiõi. n. ratiões sylli & definitiones se habent in definiendo & syllogizando, sicut regulę artis, ad quas debet aspicere Artifex in operando. Artifex. n. qui facit cultellũ, non facit operando regulã, secundum quã operatur, sed sm regulã, quã habet in mente examinat an cultellus bene sit factus. Et ita ẽt ille qui syllogizat non accipit rõnem sylli in syllogizando, sed examinat syllm factũ, an sit bonus. Vnde si aliquis dubitet de syllo facto an sit syllogi H zatum vel nõ poterit syllogizans obuiare, ostendendo ꝙ sylls sit tale aliquid. Similiter ẽt ei qui intendit syllogizare quod qd erat esse, conuenit vt habeat seorsum in mente rõnem eius qđ quid erat esse, vt si aliquis dicat ꝙ nõ est syllogizatum quod qd erat esse, ipse dicat qđ immo, quia tale aliquid ponitur quod qd erat esse. Sic ergo patet, ꝙ syllogizans quod quid erat esse, nõ debet sumere quid est syllogismus, neq; quid est quod qd erat esse. Deinde, cum dicit.

At enim neq; sic bene sese habebit ipsius quid est probatio, si ex suppositione etiam quispiam ipsum ostendat: hoc pacto, si ratio mali est diuisibile esse, quibus autem est contrarium, eorum, & ratio contraria est rationi contrarij, atq; bonum est malo cõtrarium, & indiuisibile diuisibili, ratio boni nimirum est indiuisibile esse. ARgi.

Et si ex suppositione alia demonstret, ut si malo inest diuisibile esse, in contrario autem contrarij esse, in quibus est contrariũ, ANti. T. cõ. 6.

1 *bonum autem contrario malo, & indiuisibile diuisibili, est itaq; bonum esse indiuisibile.*

Vide in anno.

Ostendit ꝙ non potest demonstrari quod quid est vnius rei ex quod quid est alterius rei. Et circa hoc duo facit. Primo proponit quod intendit. Secundo probat propositum: ibi { Etenim hic accipiens &c. } Dicit ergo primo, ꝙ etiam nõ probatur quod quid est si aliquis velit hoc probare ex suppositione quod quid est alterius rei. Puta si aliquis sic procedat accipiens ꝙ idem sit esse diuisibili & malo. i. ꝙ diuisio sit quod quid est mali, & vlterius argumentetur sic. In omnibus quæ habent contrarium, contrarij est contrarium quod quid est, sed bono est contrariũ malum, & indiuisibile est contrarium diuisibili, sequitur ergo indiuisibile sit quod quid ipsius boni. Et sumuntur ista exempla secundum Platonem, qui posuit ꝙ eadem est ratio vnius & boni. Videmus enim ꝙ vnumquodq; appetit vnitatem sicut proprium bonum, vnum autem est ideo quod indiuisibile, & sic

Pla. põ. de eõne unius & boni.

K per oppositum sequitur quòd malum sit idem, quod diuisibile. Vnum enim refugit diuisionem sui, quia per hoc tendit ad diminutum & imperfectum. Deinde, cum dicit.

ARgi. *Et hic enim accipiens, definitionem ostendit.*

ANti. *Et enim hoc accipiens, quod quid erat esse demonstrat.*

Probat propositum. s. ꝙ non possit demonstrari quod quid est. Et hoc duabus rationibus, quarum prima est, quia etiam in hoc modo probationis demonstrat aliquis, accipiendo quod quid erat esse, & ita accipit quod oportet probare. De. cũ dicit.

ARgi. *Sumit autem definitionem ad ostendendam definitionem. At sit aliquid aliud. Et in demonstrationibus enim, aliquid de alio dici sumitur. Non tamen ipsum, neq; id, cuius est eadem ratio, atq; conuertitur.*

ANti. L *Accipere autem ad demonstrationem quod quid erat esse alterum tantum sit. Et in demonstrationibus est, quoniam est hoc de hoc, sed non ipsum, neq; cuius eadem ipsa ratio. Et conuertitur.*

Et dicit, ꝙ non solum est inconueniens ꝙ accipiatur qd erat esse ad demonstrandum, sed & alterum inconueniens fit ꝙ accipitur quod quid erat ad demonstrãdum quod quid erat esse, quia ẽt in demonstrationibus, in quibus probatur hoc de hoc, puta passio de subiecto, accipitur pro medio quid erat esse, nõ tamen quod quid erat esse quod accipitur, est ipsum videlicet, quod debet concludi, vel aliquod quod habeat eandem rationem & conuertatur. Eandem autem rationem habet ꝙ bonũ sit indiuisibile, & malum diuisibile, & hæc duo conuertuntur, quia posito vno ponitur alterum, & econuerso. De. cũ dicit.

ARgi. *Ad utrosq; autem, quorum alter diuisione, alter tali ratiocinatione ostendit, eadem est dubitatio, cur homo simul animal bipes gressibile, sed non animal seorsum, & bipes erit seorsum. Nulla namq; necessitas cogit, ut ex ijs, quæ sumuntur unum efficiatur, quod prædicetur, sed erit forsitan perinde, atq; idem homo, & musicus est, & grammaticus.*

ANti. *Ad utrosq; autem & secundum diuisionem demonstrantem, & ad sic syllogismum, est eadem oppositio, propter quid est homo animal & bipes gressibile, sed non animal, & bipes. Ex acceptis enim neq; una necessitas est unum fieri quod prædicatur, sed utiq; idem erit homo, & grammaticus, & musicus.*

M

Inducit rationem communem contra eum, qui demõstrat ex suppositione & diuisiõe, & dicit ꝙ eadem oppositio habet locum contra vtrosq;. s. contra eum, qui vult demonstrare qđ quid est per diuisionem, & contra eum qui vtitur suppositione quod quid est in syllogismo. Manifestũ est. n. ꝙ definitio significat vnum aliquid, vnde ea, quæ ponuntur in definitione, ad significandum vnitatem debent poni absq; copula, vt dicat ꝙ homo est animal gressibile bipes, nõ autẽ debet dici ꝙ homo sit animal & bipes. Vñ si aliquis vult probare quod quid est, oportet ꝙ probet quæ assumuntur fieri vnum. Sed non est necessariũ secundũ prædictas vias diuisionis & suppositiõis, ꝙ ex his, quæ accipiuntur ad definiẽdum fiat vnum prædicatum, sed poterit esse ꝙ sint multa, puta si dicatur ꝙ est grammaticus, & musicus. Videtur ergo, ꝙ secundum vias prædictas, non probetur quod quid est. Deinde, cum dicit. N

ARgi. *Hæc cum ita sint, quonam pacto is, qui definit substantiam, & ipsum quid est ostendet rei differendæ? Neq; enim ut is, qui demonstrat, ex hisce, quæ conceduntur, notum faciet ipsum: ut cum illa sint, necessario aliquid aliud sit, hæc enim est demonstratio, neq; etiam ut is, qui per singula nota inducit uniuersa ex eo sic se habere, quia nihil singulorum sese aliter habet. Non enim quid est, sed esse, aut non esse ostendit. Quis igitur alius modus restat? Non enim sensu uel digito demonstrabitur.*

ANti. *Qualiter igitur definiens demonstrabit substãtiam, aut quod quid est? Neq; enim sicut demonstrans ex certis esse, manifestũ faciet quod necesse est: cum sint illa, alterum esse aliquod, demonstratio enim hæc est, neq; demonstrabit sicut inducens per singularia cum manifesta sint, quoniam omne sic, cui nihil aliter est. Non enim quid est demonstrat, sed quoniam est, aut nõ est. Quis igitur est modus relictus? Non enim mõstrabit sensu, aut digito.* O

Concludit ex præmissis ꝙ nullo modo potest probari quod quid est, & dicit. Si igitur neq; per terminos cõuertibiles, neq; per diuisionem, neq; per suppositionem demonstratur quod quid est, quo modo, igitur definiens poterit demonstrare substantiam rei, vel quod quid est? Iam. n. ex præmissis patet ꝙ nõ probat, sicut manifestum faciens ex his, quæ sunt per se nota, ꝙ necesse sit alterum aliquid sequi per ea, quæ dicta sunt, ꝙ requiritur ad demonstrationem. Relinquitur autem præter tres modos quartus modus, qui est per inductionem. Sed nec contingit probare quod quid est per singularia manifesta. s. ꝙ aliquid prædicetur de omnibus, & nõ sit aliquid eorũ ꝙ aliter se habeat, quia sic inducendo nõ demonstrabit quod quid est, sed demonstrabit aliquid esse vel nõ esse: puta ꝙ omnis homo est animal, vel nullus homo est lapis. Nullus autẽ alius modus relinquitur ad demonstrandum quod quid est: nisi forte modus demonstrationis qui est ad sensum, sicut cũ demonstrator digito. P
Manifestum est autẽ ꝙ hic modus non põt competere in proposito, quia quod quid est nõ est obiectum sensus, sed intellectus, vt dicitur in. 3. de Anima. Relinquit ergo ꝙ nullo modo possit demonstrari quod quid est.

T. cõ 9. Le. 8. capo. 2.

ARgi. *Præterea, quonam pacto ipsum quid est ostendet? Necesse est enim eum, qui scit quid est homo aut aliud quoduis, & esse etiam scire. Id enim quod non est in ratione, nemo scit unquam quid est, sed quid nam oratio uel nomen significat: ut cum dico hippocentaurus bene percipimus, fieri uero nequit, ut sciamus quid hippocentaurus est.*

A Nti. T. cõ. 7. *Amplius autem quo modo monstrabit quod quid est? Necesse est enim quod quid ẽ homo, aut aliquod quomodolibet, scire quia est. Quod enim non est, nullus scit quid est, sed quid significat definitio quidem, aut nomen, cum dico tragelaphus: quid autem est tragelaphus impossibile est scire.*

LECTIO. VI.

POSTQVAM Philosophus ostendit ꝙ non contingit demõstrare qđ qd est, inducendo per singulos modos, quibus aliqd demonstrari põt: hic ostẽdit propositũ p rõnes cões Et circa hoc tria facit. Primo præmittit quoddã, quod est necessariũ ad propositum ostendendum. Secundo ostendit propositum: ibi { At vero si demonstrabit quod quid est. } Tertio epilogat quæ dicta sunt: ibi { Ex his igit̃ neq; definitio &c. } Dicit ergo primo, ꝙ non videtur esse possibilis aliquis modus, quo aliquis demonstret quod quid est esse hominis, & hoc ideo, quia necesse est, ꝙ quicunq; scit quod quid est esse hominis vel cuiuscunq; rei, ꝙ sciat rem illam esse. Quia enim non entis non est aliqua quidditas vel essentia, de eo, qđ non est, nullus potest scire quod quid est, sed potest scire significationem nominis vel rationem ex pluribus nominibus compositam, sicut potest aliquis scire quid significat hoc nomẽ tragelaphus vel hircoceruus, quod idem est, quia significat quoddam animal compositum ex hirco & ceruo, sed impossibile est Q

sciri

A ſciri quod quid eſt hircocerui, quia nihil eſt tale in rerum natura. Deinde, cum dicit.

ARgi. *At uero ſi quid eſt oſtenderit, & eſſe quoq; oſtendet. Et quonam modo ratione eadem oſtendet. Nam unum quiddam definitio ipſa declarat, & demonſtratio etiam unum. Quid autem eſt homo, & hominem eſſe, diuerſa ſane, non eadem ſunt.*

ANti. *At uero ſi demonſtrabit quid eſt, & quia eſt. Et qualiter, eadem ratione monſtrabit. Definitio enim quoq; unum aliquid manifeſtat, & demonſtratio. Id autem quod quid eſt homo, & eſſe hominem aliud eſt.*

Ex eo, quod præmiſſum eſt procedit ad propoſitum oſtendendum. Circa hoc duo facit. Primo oſtendit ꝙ non pôt oſten
C di quod quid eſt demonſtratione. Secundo ꝙ non poteſt oſtendi definitione: ibi { Si ergo & definiens demonſtrat. } Circa
B primum ponit tres rationes, quarum prima talis eſt. Sicut definitio inducitur ad manifeſtandum aliquid vnum, inquantum .ſ. ex partibus definitionis ſit vnum per ſe, & non per accidés: ita etiam oportet ꝙ demonſtratio quæ vtitur definitione tanquam medio, vnum aliquid demonſtret. Oportet enim cõcluſionem eſſe medio proportionatam. Et ita patet, ꝙ per vnam & eandem demonſtrationem non poſſunt diuerſa demonſtrari { ſed aliud eſt quod quid eſt homo, & eſſe hominem. } in ſolo enim primo eſſendi principio, quod eſt eſſentialiter ens, ipſum eſſe & quidditas eius eſt vnum & idem: in omnibus autem aliis, quæ ſunt entia per participationem, oportet ꝙ ſit aliud eſſe & quidditas entis. Non eſt ergo poſſibile ꝙ eadem demonſtratione demonſtret aliquis quid eſt & quia eſt. Secundam rationem ponit ibi.

ARgi. *Deinde etiam dicimus omne quoduis, niſi ſit ſubſtantia, neceſſario per demonſtrationem eſſe oſtendi. Eſſe uero rei nullius eſt, ut patet, ſubſtantia. id enim quod eſt, non eſt genus. Demonſtratio igitur id eſt quo quippiam oſtenditur eſſe, quod quidem*
C *etiam nunc ipſæ ſcientiæ faciunt. Geometra namq; quid ſignificat quidem triangulus ſumpſit: eſſe autem ipſum demonſtrat. Quo modo igitur oſtendet ipſe definiens quid eſt triangulus? Sciens ergo quiſpiam definitione quippiam quid eſt, ſi ſit illud neſciet. At nunquam fieri poteſt.*

A Nti. Vide in anno. *Poſtea & per demonſtrationem dico neceſſarium eſſe omne demonſtrare quia eſt, niſi ſubſtantia ſit. Eſſe autem nulla ſubſtãtia eſt. Non enim eſt genus quod eſt. Demonſtratio utiq; erit quod eſt, quod uere & nunc faciunt ſcientiæ. Quid enim ſignificat triangulus accipit geometra, q; autem eſt, demonſtrat. Quid igitur monſtrabit definiens. Quid eſt, non quia eſt, ut triangulũ. Sciens itaq; aliquis definitione quod quid eſt, ſi eſt non ſciet. Sed impoſſibile eſt.*

Quæ talis eſt. Secundum commune ſapientum dictum, neceſſarium eſt ꝙ omne .i. primum totum, quod per demonſtrationem demonſtratur, ſit ipſum quia eſt, niſi forte aliquis dicat ꝙ hoc ipſum quia eſt ſit ſubſtantia alicuius rei. Hoc autem eſt impoſſibile. Hoc enim ipſum quod eſt eſſe, non eſt ſubſtantia,
D vel eſſentia alicuius rei in genere exiſtentis. Alioquin oporteret ꝙ hoc, quod dico ens, eſſet genus, quia genus eſt quod prædicatur de aliquo in eo quod quid. Ens autem non eſt genus, ve
T. c. 10. probatur in. 5. Meta. Et propter hoc etiam, Deus qui eſt, ſuum
Lec. 9. & eſſe non eſt in genere. Si autem quia eſt eſſet ſubſtantia alicuius
cap. 10. rei, ſimul cum aliquis oſtenderet quia eſt, oſtenderet quid eſt, & ita nõ totum quod demonſtratio demonſtrat, eſſet quia eſt. Illud autem eſt falſum. Ergo patet ꝙ demonſtratio ſolum demonſtrat quia eſt. Demonſtrat enim enunciationem aliquam, quæ ſignificat eſſe & non eſſe. Et hoc etiam apparet in proceſſu ſcientiarum. Geometra enim accipit quid ſignificat hoc nomen triangulus, & demonſtrat ꝙ ſit: puta cum demonſtrat, ſuper lineam rectam datam contingit triangulum æquilaterum conſtituere. Si igitur aliquis demonſtraret ſolum quid eſt triangulus, præter morem demonſtrationum, quibus vtuntur ſciẽtiæ, non demonſtraret hoc totum quod eſt triãgulum eſſe, ſed demonſtraret ſolum hoc quod dico triangulum. Sicut .n. propter hoc ꝙ eſſe non eſt ſubſtantia rei, ille qui demonſtrat eſſe, E
hoc ſolum demonſtrat, ita ſi aliquis demonſtraret quid eſt, hoc ſolum demonſtraret. Sequeretur igitur ꝙ aliquis ſciens per definitionem quid eſt, neſciret an eſt, quod eſt impoſſibile, vt ex prædictis patet. Tertiam rationem ponit ibi.

ARgi. *Patet autem per ipſos etiam definitionum, quæ nunc aſſignãtur, modos eos, qui definiunt, non oſtendere eſſe. Nam & ſi eſt medio quid æquale, tamen cur eſt ipſum definitum, & propter quod hoc circulus eſt quæretur. Poterit enim illud dicere quiſpiam definitionem orichalci etiam eſſe. Neq; enim id eſſe poſſe quod dicitur, ipſæ definitiones inſuper faciũt manifeſtum. Neq; illud, & non aliud eſſe, cuius inquiunt definitionem eſſe, ſed propter quid ſemper dicere licet.* F

ANti. Vide in anno. *Manifeſtum autem eſt ſecundum nunc modos terminorum, q; non demonſtrant definientes quia. Si .n. eſt ex medio aliquod æquale, ſed propter quid eſt quod definitur, & propter quid eſt quod definitur, & propter quid eſt circulus. Eſſet .n. utiq; & montis ænei dicere ipſam. Neq; .n. q; poſſibile ſit eſſe, quod dicitur, cum aſſignantur termini, neq; q; illud eſt, cuius dicunt eſſe definitionem, ſed ſemper licet dicere propter quid.*

Per exempla conſuetarum definitionum manifeſtat idem, quod in præcedenti ratione eſt concluſum .ſ. ꝙ monſtrãs quid eſt, non monſtrat, quia eſt. Vnde dicit, manifeſtum eſſe non ſolum ſecundum prædicta, ſed etiam ſecundum modus terminorum, id eſt definitionum, quæ nunc ſunt in vſu, ꝙ illi qui definiunt, non manifeſtant quia eſt: puta qui definit circulum, dicens, ꝙ eſt aliquid ex cuius medio lineæ ad circunferentiam ductæ ſunt æquales, adhuc reſtat quæſtio propter quid oporteat poni eſſe id, quod definitur, puta propter quid oporteat ꝙ ſit circulus qui prædicto modo definitur. Conuenit enim aliquam ſimilem rationem dicere montis ænei, puta ꝙ eſt corpus æneum in altum & vſquequaq; diffuſum, & tamen adhuc G
reſtat quærere an ſit aliquid tale in rerum natura. Et hoc ideo quia termini .i. rationes definitiuæ nõ declarant ꝙ illud de quo aſſignantur, aut ſit, aut poſſibile ſit eſſe, ſed ſemper aſſignata tali ratione, licet quærere ſi oporteat tale aliquid eſſe. Sic igitur patet ꝙ impoſſibile eſt ꝙ ſimul demonſtretur quid eſt, & quia eſt. Deinde, cum dicit.

Si igitur is, qui definit, aut quid eſt oſtendit, aut quid ipſum nomen ſignificat. Si definitio nullo pacto eſt ipſius quid eſt, erit ipſa profecto ratio idem, quod nomen ſignificans. ARgi.

Si ergo definiens demonſtrat, aut quid eſt aut quid ſignificet nomen, ſed non eſt ullo modo eius quod quid eſt, erit utiq; definitio, & ratio nominis idem ſignificans. ANti.

Oſtendit ꝙ non poteſt oſtendi quod quid eſt definitione, ducendo ad inconueniens, vnde primo proponit, ſecundo oſtendit quid ex hoc ſequatur: ibi { Sed inconueniens &c. } Dicit ergo primo, ꝙ cum ille, qui definit, poſſit oſtendere vel quid eſt, vel tantum quid ſignificat nomen, non propter hoc oportebit ꝙ definitio ſit manifeſtatiua ipſius quod quid eſt, quod proprie H
pertinet ad definitionem, alioquin ſequetur ꝙ definitio ſignificans quod quid eſt nihil ſit aliud q̃ ratio ſignificans idem quod nomẽ, nec enim ſuper talem rationem addit aliquid definitio: niſi quia ſignificat eſſentiam alicuius rei, vnde ſi non ſit aliqua res, cuius eſſentiam definitio ſignificet, nihil differt definitio a rõne exponere ſignificationẽ alicuius nominis. Dei. cũ dicit.

At hoc abſurdum eſt ſane. Primo namq; & non ſubſtantiarum, & eorum, quæ non ſunt in ratione rerum, erit utiq; definitio. Nam & ea, quæ non ſunt, ſignificare nomine licet. ARgi.

Sed inconueniens eſt. Primum quidem & nõ ſubſtãtia utiq; eſſet, & eorũ quæ nõ ſunt. Significare .n. eſt ẽt quæ non ſunt. ANti.

Oſtendit inconueniens eſſe ꝙ definitio nihil aliud ſit, quàm ratio exponens nominis ſignificationem. Et hoc tribus rationibus. Quarum prima eſt, ꝙ cõtingit etiam ea, quæ nec ſunt ſubſtantia, nec ſunt vniuerſaliter entia aliquo nomine ſignificare.

I Qoodlibet aotem nomen per aliquam Interpretationem exponi potest. Si ergo nihil aliud esset definitio, quàm ratio interpretatiua nominis: sequeretur ꝙ definitio esset non substantiarum & totaliter non entium, quod patet esse falsum. Ostẽsum est enim in. 7. Metaphysicæ, ꝙ definitio principaliter quidẽ est sobstantiæ, aliorum autem inquantuni se habent ad substantiam. Secundam rationem ponit ibi.

ARgl. *Deinde omnes orationes definitiones erũt sine discrimine ullo. Fieri namq; potest, ut cuiuis orationi nomen ponatur. Quare definitionibus disseremus omnes, atq; loquemur. Et Ilias ipsa definitio erit.*

ANtl. *Amplius definitiones omnes rationes essent. Esset enim utiq; nomen ponere cuilibet rationi. Quare omnes terminos utiq; disputaremus, & Ilias definitio sit.*

K Quæ talis est. Cuilibet rationi, id est orationi aliqoid significanti est imponere aliquod nomen, quod est ei correspondẽs, quod per illam rationem manifestatur. Si ergo nihil aliud est definitio, quàm ratio interpretatiua nominis, sequetur ꝙ omnes rationes essent definitiones, & ita sequetur, com disputamus, vel colloquimur adinuicem, ꝙ ipsę disputationes, vel collocutiones nostræ sint quædam definitione, & similiter sequetur ꝙ Ilias. i. poema Homeri de bello Troiano sit qoędam definitio. Tertiam rationem ponit ibi.

ARgl. *Præterea nulla scientia demonstrabit hoc nomen hoc indicare, ac significare: ergo nec definitiones idipsum indicant.*

ANtl. *Amplius neq; una scientia demonstrat utiq; q. hoc nomẽ eius quod quid est significat: neq; definitiones igitur huius assignant.*

Quæ talis est. Nulla scientia demonstrat ꝙ tale nomen significet talem rem. Nomina enim significant ad placitom, vnde

L oportet hoc supponere secondum volũtatem instituentis. Manifestom est ergo, ꝙ definitiones non significant hoc. s. solam nominis interpretationem. Deinde, cum dicit.

ARgl. *Ex his igitur nec idem esse definitionem ratiocinationemq; uidetur. Et insuper neq; definitionem demonstrare quidnam sit quicquam, fieriq; non posse, ut ipsum quid est demonstratione definitioneue unquam percipiatur, aut cognoscatur.*

ANtl. *Ex his igitur neq; definitio, neq; syllogismus idem existens, neq; eiusdem syllogismus & definitio est. Adhuc autem q. neque definitio nihil demonstrat, neq; monstratur. Neq; quod quid est neq; definitione, neq; demonstratione cognoscere est.*

Epilogat quæ disputatiue præmissa sunt. Et dicit, ꝙ ex præmissis videtur sequi, ꝙ definitio & syllogismos nõ sunt idem, neq; de eodem, & ꝙ definitio nihil demonstret, quia non est de eodem de quo est demonstratio. Et similiter videtur esse ostensum, ꝙ non est possibile cognoscere quod quid est: neq; per definitionem, neq; per demonstrationem, quia definitio solum ostendit quid, & demonstratio ostendit quia est. Sed ad cognitionem quod quid est requiritur cognitio, quia est, vt dictũ est.

ARgl. *Verum considerandum est rursus quid istorum bene, & quid non bene, recteq; dicitur, & quid est definitio, & utrum aliquo modo sit ipsius quid est demonstratio, definitioue, an nullo sit*

M *modo.*

ANtl. T.cõ 8. *Iterum autem speculandum est quid horum dicitur bene: & quid non bene, & quid sit definitio, & eius quod quid est, nunquid quoddammodo est demonstratio, aut definitio, aut nullo modo.*

LECTIO. VII.

POSTQVAM Philosophus disputatiue inquisiuit qualiter cognoscatur definitio & quod qd est, hic determinat vtranq; veritatem. Et primo dicit de quo est intentio. Secundo exequitur propositum: ibi { Quoniam autem sicut diximus. } Tertio epilogat quę dicta sunt: ibi { Manifestum est igitur ex dictis &c. } Dicit ergo primo, ꝙ iterum post disputatiuom processum considerãdum est veritatem, determinando quid prædictorum dicatur bene & quid nõ bene,

Le ime. sequ. te. ex. ulti.

hoc etiam circa ipsam definitionem, vt cõsideremus quid sit ipsa N definitio, quàm etiam circa ipsum quod quid est, vt consideremus vtrum aliqualiter possit manifestari demonstratione, vel definitione, vel nullo modo. Deinde, cum dicit.

ARgl. *Cum itaq; scire quid est, & scire causam ipsius si est, idem sit uti diximus, fieri potest, ut quid est ostendatur. Cuius quidem hæc ratio est. Est enim quædam causa. Et hæc aut est eadem, aut alia. Et si sit alia, aut est demonstrabilis, aut indemonstrabilis. Si igitur alia sit, demonstrariq; potest, cum causa sit medium, & prima figura ratiocinationis ostendatur: necesse est id quod ostẽditur, universale esse, & affirmatiuum, ut patet. Vnus igitur iste modus, quem nunc inquisiuimus per aliud inquam ipsum quid est ostendere. Nam medium ipsorum quid est, necesse est esse quid est, & proprium identidem proprium. Quare definitionũ* O *eiusdem rei alia ostendet, alia non ostendet. Atq; iste modus non est demonstratio ipsius quid est, (ut antea diximus) sed ratiocinatio ad disserendi modum accommodata.*

Quoniam autem sicut diximus idem scire quod quid est, & ANtl. Vide annot. *scire causam ipsius si est. Ratio autem huius est quoniam est aliqua causa. Et hæc aut eadem, aut alia est. Et si utiq; alia est, aut demonstrabilis, aut indemonstrabilis est. Si igitur est alia, & contingit demonstrare: necesse est medium causam esse, & in figura prima demonstrari. Vniuersale enim & prædicatiuum est, quod demonstratur. Vnus quidem igitur modus nunc exquisitus per aliud quod quid est mõstrare, & horum enim quod quid est necesse est medium esse quod quid est, & propriorum proprium. Quare hoc quidem medium monstrabit, illud uero non monstrabit eorum, quæ quod quid erant esse eiusdem rei. Hic quidem igitur modus q. non sit demonstratio dictum est prius, sed est logicus syllogismus ipsius quod quid est.*

Exequitur propositom. Et primo quantum ad ipsum qood quid est. Secundo quantum ad definitionem, quæ est ratio si- P gnificatiua eius: ibi { Definitio aotem quoniam dicit rõ &c. } Circa primom ponit duos modos manifestandi quod quid est. Le ime. Et primo ponit modum logicę probationis. Secundo modum seq tex. demonstratiuæ probationis: ibi { Qoo aũt modo contingat & cap. 3. cætera. } Circa primum resumitur primo id, quod supra ma- Lib. 2. nifestatum est. s. ꝙ idem est scire quid est & scire caosam quæ- lec. stionis, an est, sicot idem est scire propter qoid, & caosam scire quæstionis quia est. { Ratio aũt huiusmodi } s. ꝙ idem est scire quid est, & scire causam ipsius si est ita est, quia oportet quod eius quod est rem esse sit aliqua causa. Propter hoc. n. dicit aliquid causatom, quod habet cãm sui esse. Hęc aũt causa essendi, aut est eadem. s. cum essentia ipsios rei, aot alia. Eadem quidem sunt forma & materia, quę sunt partes essentię: alia vero, sicut efficiens & finis, quę quidem duę caosę sont quodammodo causę formę & materię. Nam agens operatur propter finem, & vnit formam materię. Et si accipiamus causam, quę est alia ab essentia rei, quandoq; quidẽ est talis, per quã possit fieri demonstratio, quãdoq; aũt non. Non. n. ex omni caosa agente sequit ex necessitate effectos. Ex suppositione aũt finis sequit ꝙ sit id, qđ est ad finẽ, vt probatur in. 2. Physi. Supponamus ergo ꝙ sit aliquis effectus, cuius esse causa sit non solum ipsa essentia rei, sed Q habeat ẽt aliam causam, & sit talis per qoam possit demonstrari: puta si dicamus, ꝙ si homo pertingit ad beatitudinem, necesse est preexistere virtutem. Accipiamus autem, ꝙ essentia virtotis sit habitos operans secondum rationem rectam. Põt ergo demonstrari esse aliquem habitum secundum rectam rõnem operantem, si sit aliquis habitus ad beatitudinem perducens. Accipiatur ergo pro medio illa caosa alia, quę est demonstratiua, & formetur syllus prima figura, quod necesse est fieri, qa oportet quod quid ẽ vniuersalr & affirmatiue prædicari de re, cuius est. Syllogisticabitur ergo sic. Omnis habitus perducens ad beatitudinem, est habitus secundum rectam rationem operans, sed virtus est huiusmodi: ergo &c. Concludit ergo ꝙ iste modus qui est nunc inquisitus est vnus modus ostendendi

qood

A quod quid eſt per aliud, quod eſt cauſa. Et ꝙ ille modus ſit conueniens patet, quia neceſſe eſt, ſicut ſupra dictum eſt, ꝙ mediũ ad probandum quod quid eſt accipiatur ipſum quid eſt, & ſimiliter medium ad probandum aliqua propria accipiatur aliquid proprium. Eſt autem conſiderandum ꝙ cum quid eſt ſit cauſa ipſius rei, ſecundum diuerſas cauſas eiuſdem rei poteſt multipliciter quod quid eſt eiuſdem rei aſſignari. Puta quid eſt domus poteſt accipi per comparationem ad cauſam materialem, vt dicamus ꝙ eſt aliquid compoſitum ex lignis & lapidibus, & ẽẽ per comparationem ad cauſam finalem, vt dicamus ꝙ eſt artificium præparatum ad habitãdum. Sic ergo continget ꝙ cum ſint multa quod quid eſt eiuſdem rei, aliquod illorum monſtrabitur, & aliquod non monſtrabitur, ſed ſupponetur. Vnde nõ ſequitur ꝙ ſit petitio principij, quia aliud quod quid eſt ſupponitur, & aliud probatur. Nec tamen eſt modus probandi quod quid eſt demonſtratiue, ſed logice ſyllogizandi, quia non ſufficienter per hoc probatur, ꝙ id, quod concluditur ſit quod qd eſt illius rei, de qua concluditur, ſed ſolum quod inſit ei.

Eiuſdẽ rei qđ quid eſt multipliciter aſſignari.

Deinde, cum dicit.

B ARgi. *Quo autem modo fieri poteſt, ut quid eſt eliciatur ex demonſtratione, deinceps dicamus oportet, hinc rurſus initio ſumpto. Nam ut quærimus propter quid eſt, prius habentes eſſe, interdũ uero & ſimul nota nobis hæc fiunt, ſed nunquam fieri poteſt, ut antea cognoſcamus cur eſt, quã percipiamus eſſe: ſic pari ratione neq; quid eſt quærere, atq; cognoſcere poſſumus ſine perceptione ipſius eſſe. Fieri enim nequit, ut quid eſt unquam ſciamus ſi ignoremus ſi eſt.*

ANti. *Quo autem modo contingat dicemus: dicẽtes iterum ex principio. Sicut. n. propter quid quærimus habentes quia, aliquãdo autem & ſimul manifeſta fiunt, ſed neq; prius propter quid poſſibile eſt cognoſcere q̃ quia, manifeſtum eſt q. ſimiliter & quod quid erat eſſe non ſine quia eſt. Impoſſibile enim eſt ſcire quid eſt ignorantes ſi eſt.*

Oſtendit quomodo per demonſtrationem poteſt accipi qđ quid eſt. Et circa hoc duo facit. Primo oſtendit quomodo manifeſtetur quod quid eſt per demonſtrationem in aliquibus. Secũdo oſtenditur ꝙ non eſt ita in omnibus: ibi { Eſt autẽ quorundam &c } Circa primum tria facit. Primo præmittit quędam, quæ ſunt neceſſaria ad propoſitum oſtendendum. Secundo manifeſtat propoſitum: ibi { Quorum igitur habemus &c. } Tertio epilogat: ibi { Quomodo quidem igitur &c. } Circa primũ præmittit tria, quorum primum eſt comparatio quædã ipſius quod quid eſt ad propter quid. Dicit ergo ꝙ ad oſtendendum quomodo contingat accipere quod quid eſt per demonſtrationem, oportet iterum a principio reſumere. Vbi conſiderandũ occurrit ꝙ dupliciter ſe habet aliquid ad cognoſcendum propter quid. Quandoq;. n. habemus quia in noſtra cognitione, & quærimus adhuc propter quid, quandoq; autem ſimul manifeſtata ſunt nobis vtraq;. Tertium aũt impoſſibile eſt vt. ſ. prius cognoſcat aliquis de aliqua re propter quid q̃ quia. Et ſimiliter eſt de eo quod quid erat eſſe, quia aliquando ſcimus rem eſſe, nec tamen perfecte ſcimus quid ſit: aliquando autem ſimul ſcimus vtrũq;. Sed tertium eſt impoſſibile vt. ſ. ſciamus quid eſt, ignorantes ſi eſt. Secundum ponit ibi.

C L. ſeq. imme.

D ARgi. *Habemus autem ſi eſt nonnunquam per accidens: nonnunq̃ aliquid habentes ipſius rei, ueluti tonitruum eſſe ſcimus, habentes ſonum quendam nubium eſſe, & defectionem lucis eſſe quandam priuationem: hominem item quoddam animal eſſe, & animam etiam id eſſe, quod ipſum ſe motu ciet.*

A Nti. *Hoc autem ſi eſt aliquando quidem ſecundum accidens habemus: aliquando uero habentes quod quid eſt ipſius rei, ut tonitruum, quoniam ſonus quidam nebularum eſt, & defectum, quoniam priuatio quædam luminis eſt, & hominem, quoniam animal quoddam eſt, & animam, quoniam ſeipſum mouens.*

Et dicit ꝙ rem aliquam eſſe poſſumus ſcire abſq; eo ꝙ ſciamus perfecte quid eſt dupliciter. Vno modo, ſecundum ꝙ cognoſcimus aliquod accidens eius: puta ſi velocitatẽ motus extimemus leporem eſſe. Alio modo, per hoc ꝙ cognoſcimus aliquid de eſſentia eius, quod quidem eſt poſſibile in ſubſtantijs compoſitis, vt puta ſi comprehẽdamus hominem eſſe per hoc ꝙ eſt rationale, nondum cognitis alijs quæ complent eſſentiã hominis. In ſubſtantijs vero ſimplicibus hoc non contingit, qa non poteſt cognoſci aliquid de ſubſtantia ſimplicis rei, niſi tota cognoſcatur, vt patet in. 9. Meta. Oportet autem ꝙ qui cognoſcit aliquid eſſe, ꝙ per aliquid rei illud cognoſcat, & hoc vel eſt aliquid præter eſſentiam rei, vel aliquid de eſſentia ipſius. Et de hoc ponit exemplum, puta ſi cognoſcamus tonitruum eſſe ꝓpter hoc, quia percipimus quendam ſonum in nubibus quod quidem pertinet ad eſſentiam tonitrui: non tamen eſt tota tonitrui eſſentia, quia nõ omnis ſonus nubium eſt tonitruum. Et ſimiliter ſi cognoſcamus defectum. i. eclipſim ſolis, vel lunę eẽ propter hoc, ꝙ eſt quædam priuatio luminis: cum tamen non omnis priuatio luminis ſit eclipſis. Et eadem ratio eſt, ſi aliquis percipiat hominem eſſe propter hoc, ꝙ eſt quoddam animal, vel ſi percipiat animam eſſe, propter hoc, ꝙ eſt aliquid ſeipſum mouens. Tertium ponit ibi.

E T. c. 52 Le. 22. 14.

F

Quæ igitur per accidens eſſe ſcimus, neceſſe eſt ad eorũ percipiendum quid eſt nullo modo nos quicquã habere. Neq;. n. illa eſſe ſcimus. Atq; quærere quid eſt non habẽtes eſſe, perinde atq; eſt ſi nihil prorſus quæratur. Quorum autem habemus aliquid, eorum quid eſt facilius percipere poſſumus. Quapropter ut habemus ipſum eſſe. & ſic & ad ipſum quid eſt percipiendum ſumus diſpoſiti. ARgi.

Sed quæcunq; quidẽ ſecundũ accidens ſcimus quia ſunt, neceſſe nullo modo habere ſe ad quid eſt. Neq;. n. ſcimus quia ſunt. Quærere aũt quid eſt non habentes quia eſt, nihil quærere eſt. Sed cũ habemus quia eſt, quid eſt facile eſt quærere. Quare quẽadmodum habemus quia eſt, ſic habemus ad id, quod quid eſt. ANti.

Et dicit ꝙ illa de quibus ſcimus quia ſunt per aliquod accidens ipſorum, nullo modo per hoc ſe habent ad hoc ꝙ cognoſcamus de ipſis quid eſt, quia nec etiam per huiuſmodi accidẽs vere ſcimus ea eſſe. Scimus quidem eſſe eorum accidentia, ſed quia accidentia non ſunt ipſæ res, non propter hoc vere ſcimus ipſas res eſſe. Vanum autem eſt quærere quid eſt, ſi aliqs neſciat quia eſt, ſed illa, de quibus ſcimus ea eſſe per aliquid ipſorum facilius poſſunt cognoſci a nobis quid ſunt. Vnde manifeſtum eſt ꝙ ſicut nos habemus ad cognoſcendum quia eſt aliquis, ita nos habemus ad cognoſcendum quid eſt. G

Deinde, cum dicit.

Quarum igitur rerum aliquid habemus ipſius quid eſt, earũ hæc ſint exempla. Sit defectus eo in loco quo ipſum eſt. a. luna in eo quo ipſum eſt. c. interpoſitio uel obiectio terræ, in quo eſt ipſum poſitum. b. Quærere igitur utrum luna deficiat, an non deficiat, nil aliud eſt, quã ipſum: b. quærere ſi ſit, necne. At idipſum nil ab hac quæſtione differre uidetur, ſit ne ratio eius. Quod ſi ſit, & illud dicimus eſſe. Vel quæratur utrius partium contradictionis ſit ratio: utrum habendi duobus rectis æquales, an non habendi. Quod cum inuenerimus, & eſſe ſimul, et propter quid ſcimus, (ſi modo ſit medium.) Quodſi nõ ſit, eſſe quidem ſcimus: propter quid autem neſcimus. Atq; idipſum hoc exemplo patefieri poteſt. Sit namq;. c. luna. a. defectio. b. non poſſe, cum eſt tota referta lumine, umbram efficere intercedente manifeſto corpore nullo. Si igitur. b. quidem ipſi. c. inſit. a. uero cõpetat ipſi. b. lunam quidem deficere notum fit nobis. Cur autem deficit nondum eſt notum. Atq; defectionem quidem eſſe ſcimus, ſed quid eſt defectio neſcimus. Atq; cum. a. quidem ipſi ineſſe. c. patet, quæritur autem propter quid ineſt, nil aliud tũ quæritur, quã quid. Nam ſit ipſum. b. utrum obiectio terræ, an econuerſo lunæ, an lucis eius extinctio. Hoc autem alterius extremi ratio eſt, ut hoc in exẽplo ipſius. a. Eſt. n. defectus obiectio terræ. Præterea quid tonitruum eſt? extinctio ignis in nube, propter quid tonat? quia ARgi. H

I *ignis in nube extinguitur. Nubes sit.c.tonitruum.a.ignis extinctio.b.igitur ipsi.c.nubi inquam.b. ipsum inest: extinguitur.n. ignis in nube. At huic.n.ipsum inest tonitruum seu sonus. Atq; b.ratio ipsius est.a.primi inquam extremi. Quod si rursus huius aliud medium sit, id ex hisce rationibus erit, quæ restant,*

ANct. *Quorum igitur habemus aliquid ipsius quod quid est, primũ quidem sit defectus, in quo. a. luna in quo.c. oppositio terræ in quo.b. Vtrum quidem igitur deficit, aut non.b. quærere est utrũ est, aut non. Hoc autem nihil differt quærere, quã si est ratio ipsius, & si sit hoc, & illud dicimus esse. Aut qualis contradictionis est ratio? utrum habendi duos rectos, aut non habendi? Cum autem inueniamus simul quia & propter quid est, scimus si per media sit. Si uero non, quia propter quid autem non. Sit igitur*

K *luna.c.defectus.a.lunam plenam, umbram non posse facere, nullo nostrum medio existente manifesto in quo.b. Si igitur in.c.est b.quod est lunam non posse facere umbram, cum nullus nostrum medius sit, in hoc autem.a.quod est deficere, quia deficit quidem manifestum est, sed propter quid nondum, & quia defectus est quidem scimus, quid autem est nescimus. Cum manifestum autẽ est quia.a.in.c sit, sed propter quid est quærere. b. est quærere quid est: utrum sit obiectio, aut cõuersio lunæ, aut extinctio. Hæc autem est ratio alterius termini, ut in his, quæ sunt ipsius.a.est enim defectus obiectio. Quid est tonitruum? ignis extinctio in nube. Sit nubes.c.tonitruum.a.extinctio ignis.b.in.c.igitur nube est.b.extinguitur enim in ipsa ignis: hoc autem est sonus, & est.b.ratio ipsius.a.primi termini. Si autem iterum huius aliquid medium sit, ex reliquis erit rationibus.*

L Manifestat propositum secundũ præmissa, & dicit ꝙ in his, quæ scimus esse per hoc ꝙ cognoscimus aliquid essentiæ eius, accipiamus primo tale exemplũ. Sit defectus.l. eclipsis in quo a.quæ est maior extremitas, luna in quo.c. quæ est minor extremitas, oppositio terræ directa inter lunam & solem in quo b.quod est medium. Idem igitur est quærere vtrum deficiat luna vel non, & quærere autem vtrum.b. sit vel non, nihil differt, ꝙ̃ quærere si est aliqua ratio ipsius defectus. Nam.b.id est oppositio terræ est ratio defectus lunę, & si sit oppositio terrę, etiam tunc dicimus esse.s.defectum lunæ, aut non. Similiter si quæramus qualis sit ratio contradictionis, vtrum.s.in habẽdo duos rectos vel non habendo sit contradictio. Cum autem inueniamus esse id quod quærimus, puta esse defectum, simul sciemus quia, & propter quid, si inueniatur propositum per mediũ debitum quod est causa. Si vero nõ, sed per aliquod extrinsecum, sciemus quia, sed nõ propter quid, puta si sit luna.c. & defectus.a.accipiamus pro medio ꝙ est.b. hoc est ꝙ luna nõ põt facere vmbram aliquo nostrum medio nõ existente cũ sit pleniluniũ. Luna.n.quandocũq; non deficit facit vmbram interposito aliquo corpore, sed hoc quod est nõ posse facere vmbrã nisi aliquis nostrum existat in medio, nõ est causa defectus, sed potius effectus. Si ergo.b.prędicetur de.c.quia.s.luna potest in plenilunio facere vmbram aliquo nostrum medio existẽte, & iterum si in hoc medio sit.a.i.si accipiatur ꝙ quando hoc accidit luna deficit, manifestum erit lunam deficere, sed propter qd luna deficiat nõdũ erit manifestum, & similiter sciemus qa est

M defectus, sed ne sciemus quid est defectus. Quando aũt manifestum est ꝙ.a.est in.c.l.ꝙ luna deficit sicut in prędicto exẽplo, nec scitur propter quid est, nec scitur quid est: tunc quęrere ꝓpter quid est; nihil.n.aliud est q̃ quęrere quid est, puta si quæramus quare deficit luna vtrum deficiat propter hoc quod obijcitur terra in medio inter solẽ & lunam, vel hoc fiat per conuersionẽ lunæ, vt sic vertatur versus nos superficies lunę quæ est tenebrosa, vt quidam dixerunt, vel ẽt lumen extinguatur in aliquo humido. Quærere aũt vtrum propter aliquam harũ causarum fiat defectus lunę: nihil est aliud q̃ quęrere vtrum defectus lunę sit obiectio terrę, aut conuersio lunę, aut extinctio luminis eius. Et hoc mediũ est ratio alterius extremitatis sicut in præmissis exemplis est ratio ipsius.a. quod est maior extremitas, quia defectus lunę nihil est aliud, q̃ obiectio facta lunari N lumini a terra. Ponit ẽt aliud exemplum, vt si quęramus quid est tonitruum? & dicamus secundum opinionem Anaxagorę, & Empedoclis, ꝙ est extinctio ignis in nube. Secundum vero opinionem eius in.2. Metheororum tonitruum fit ex percussura exhalationis siccę in fraternitate ad nubes. Vtitur autẽ multoties in exemplis opinionibus aliorum. Si ergo secundũ prædictam opinionem quęratur propter quid tonat? respondetur, propter hoc ꝙ extinguitur ignis in nube. Sit igitur nubes.c. quod est minor extremitas, tonitruum autẽ.a quod est maior extremitas, extinctio ignis sit.b.quod est medium. Syllogizet ergo sic. In.c.est.b.i.in nube est extinctio ignis, sed omnis extinctio ignis est sonus tonitrui. Et sic patet ꝙ accipiendo ꝓpter quid, per demõstrationem, accipimus quid est, quia ipsum medium ostendens propter quid, est ratio definitiua primi termini.i.maioris extremitatis. Sed si oporteat accipere aliqđ aliud O medium ad hoc demonstrãdum, hoc assumetur ex reliquis rationibus.i.ex definitione minoris extremitatis, & aliarum causarum extrinsecarum. Cum enim subiectum sit causa passiõis: necesse est ꝙ definitio passionis demonstretur per definitionẽ subiecti. Et hoc patet in exemplo proposito. Quia enim luna est corpus natum sic moueri, ideo necesse est ꝙ obijciatur certo tempore terra inter solem & ipsam. Deinde, cum dicit.

Medium ostendens ꝓp quid

ARgl. *Quo igitur pacto sumitur ipsum quid est, & sit notum, satis iam diximus. Quare ratiocinatio quidem ipsius quid est, demonstratioq; non fit, per ratiocinationem tamen innotescit & demõstrationem. Quocirca neq; sine demonstratione fieri põt, ut cognoscatur ipsum quid est, cuius est alia causa, neq; rursus ipsius est demonstratio, ut in dubitationibus etiam diximus.*

ANct. *Quomodo quidem igitur accipitur quid est, & sit notum, dictum est, quare syllogismus quidem ipsius quid est non fit, neque demonstratio: manifestum tamen est per syllogismum & demonstrationem. Quare neq; sine demonstratione est cognoscere quid est, cuius est causa aliqua, neq; est demonstratio ipsius: sicut & in oppositionibus diximus.*

Epilogat quod dictum est, & dicit, dictum est {quomodo accipiatur & innotescat quod quid est}.s.per hoc ꝙ accipit propter quid Dictum est ẽt ꝙ non est syllogismus, neq; demõstratio ipsius quid est, vt.s. proprie syllogizetur vel demonstretur P quod quid est, & tamen manifestatur quod quid est per syllogismum & per demonstrationem, inquantum.s.medium demonstrationis propter quid est quod quid est. Vnde manifestũ est ꝙ neq; sine demonstratione potest cognosci quod quid est, cuius est altera causa, nec tamen est demonstratio ipsius quod quid est: sicut probatur in obijciendo. Et secundum hoc obiectiones inductæ sunt veræ.

Ostenditur inductæ

ARgl. *Est autem quorundam quidem alia quædam causa, quorundam autem non est. Quare patet ut ipsorum quid est quædam uacare medio principiaq; esse. Quidem & esse, & quid sunt supponere, uel alio modo facere manifesta oportet. Quod arithmeticus facit. Nam & quid sit unitas, & unitatem esse supponit. Eorum autem, quæ medium habent, & quorum est aliqua causa, alia a substantia, fit, ut per demonstrationem ipsum quid est (ut diximus) declaretur: non demonstretur.*

Q

ANct. No ... hæc definitione ... usq; a ... quare esse ex ... t.sed ... T.cõ.

Est aũt quorundam quidem quædam altera causa: quorundã autem non est. Definitiones quidem secundum species factæ nullum habent medium, quo demonstrentur, sed definitiones secundum materiam factæ possunt habere medium. Quare manifestũ est quoniam eorum, quæ sunt quid est, alia quidem, sine medio, & principia sunt, quæ & esse, & quia sunt supponere oportet, aut alio mõ manifesta facere, quod uere arithmeticus facit, & nãq; quid est unitas supponit, & quia est, sed habentium mediũ, quorum est quædam altera causa, substantiæ, & ipsius esse, est per demonstrationem, (sicut dictum est,) ostendere: non quod quid est demonstrantes.

Lectio.

A

LECTIO. VIII.

POSTQVAM Philosophus ostendit, ꝙ in quibusdam per demonstrationem accipitur quod quid est: hic ostendit ꝙ hoc non est possibile in omnibus. Et ad hoc ostendendum ꝓsupponit, ꝙ quorundam est quædam altera causa, quorundam autem nõ. Quia igitur qđ quid est accipitur per demonstrationem, cuius medium est causa, manifestum est ꝙ sunt quædam, quorũ quod quid est oportet accipere sicut quoddam immediatum principium ita ꝙ oportet supponere de tali re & esse & quid est, vel manifestare aliquo alio modo q̃ per demõstrationem: puta per effectum, vel per simile, vel aliquo tali modo. Est aũt considerandum ꝙ hoc quod dicit { quorundam non esse aliã causam, } potest intelligi tripliciter. Vno modo ꝙ simpliciter & absolute causam non habet sui esse. Et hoc competit soli ꝓmo principio quod est causa esse & veritatis in omnibus rebus. Nihil enim prohibet etiam eorũ, quæ ex necessitate sunt, esse aliquam causam necessitatis: vt patet in. 5. Meta. Et ideo

Pri. modus soli ꝓrio ꝓri ci. cõuenicns.

B cum hic Philosophus pluraliter loquatur, non sic est intelligẽdum quod hic dicitur, ꝙ aliqua sint quæ nullã habent causam sui esse. Alio modo potest intelligi secundum ordinem causarum eiusdem rei. Manifestum est enim in rebus habentibus q̃tuor causas, ꝙ vna causa est quodãmodo causa alterius. Quia enim materia est propter formam & non econuerso, vt probatur in 2. Physic. definitio quæ sumitur ex causa formali est causa definitiõis, quæ sumitur ex causa materiali eiusdem rei. Et quia generatum consequitur formam per actionem generantis, consequẽs est ꝙ agens sit quodammodo causa formæ, & definitio definitionis. Vlterius autem omne agens agit propter finem, vnde definitio, quæ a fine sumitur, est quodammodo causa definitionis, quæ sumitur a causa agente. Vlterius autem non est procedere in generibus causarum, vnde dicitur ꝙ finis est causa causarum. Potest tamen in singulis causarum generibus fieri demonstratio a posterius ad priora, sed definitiones vel demonstrationes debent dari per causas primas. Et

T. cõ. 6. Lect. 5. text. ex. ult. et. 8. phy. T. cõ 6. Lect. 3. cap. ult. Secũdus modus. Vnã causam esse causam alterius. T. c. 2 3 Lect. 3. 2 et 5.

C secundum hunc sensum in quibusdam libris interponitur ꝙ definitiones secundum speciem factæ nullum habẽt medium, quo demonstrentur: definitiones autem secundum materiam factæ, possunt habere medium: quia. s. definitiones quæ dãtur secundum causam meram materialem possunt demonstrari ꝑ definitiones quæ dantur secundum causam formalem. Definitio autem quæ datur secundum causam formalem nõ potest vlterius demonstrari per aliquod principium intrinsecum rei quod proprie pertinet ad quod quid est, vtpote intrans essentiam rei. Sed & si demonstretur per causam efficientem & finalem, dicendum erit ꝙ semper causa superior se habet vt formalis respectu inferioris. Prædicta tamen verba non habẽtur in libris græcis. Vnde magis videtur esse glosa quæ per errorẽ scriptorum introducta est loco textus. Tertio modo potest intelligi inquantum aliqua sunt, quæ non habent causam in genere subiecto alicuius scientiæ: sicut in genere numeri, de quo est arithmetica, est deuenire ad vnitatem eius. In hoc enim genere non est accipere aliud principium. Et hic sensus cõcor-

No. circa istam defi. est.

Quæ uerba non habent ĩ greco 3. modus

D dat exemplo, quod Philosophus subiungit dicens, ꝙ arithmeticus supponit quid est vnitas, & quia est. Et sicut illa, quorum non est alia causa, ita etiam illa, quæ possunt habere medium, & quorum est altera causa potest manifestari quod quid est: ita tamen ꝙ non demonstretur ipsum quod quid est, sed magis vt medium demonstrationis quod quid est accipiatur. Deinde, cum dicit,

ARgi. *Cum autem definitio dicatur esse ratio ipsius quod est, patet quandam definitionem rationem esse: quæ id explicat, quod nomen significat: uel quæ nominis interpretationem complectitur, ueluti quid significat triangulum nomine: quem habẽtes esse, quærimus, deinde propter quid est. Difficile autem est hoc pacto sumere ea, quæ nescimus esse: causamq; difficultatis antea diximus. Namq; neque si sint, an non sint scimus: nisi per accidens. At enim oratio est una dupliciter. Alia namq; coniunctione est una, ut ilias: alia quia unum de uno declarat, non per accidens. Vna igitur hæc est definitio definitionis, quam diximus.* E

ANti. *Definitio autem quoniam quidem dicitur ratio ipsius quod quid est, manifestum est, quoniam aliqua ratio ipsius qđ quid est significat nomen: aut erit ratio altera nomina ponens, ut quidem significans quid est secundum q, triangulus est: quod uero habentes, quia est, quærimus propter quid est. Difficile autem est sic accipere quæ non scimus quia sunt. Causa autem prius dicta est difficultatis, quia neq; si est, neq; si non, scimus: sed aut secundum accidens. Ratio autem una est duplex, hæc quidẽ coniunctio est, ut quæ est ilias, alia uero unum de uno ostendens nõ secundum accidens. Ratio autem una quidem igitur terminus est termini: quæ dicta est.* T. c. 10.

Ostenso qualiter se habeat quod quid est ad demonstrationem: ostendit quomodo se habeat definitio. Et circa hoc duo facit. Primo ostendit qualiter definitio se habeat ad demõstrationem. Secundo manifestat quod dixerat per exemplum: ibi F { Differt enim dicere propter quid. } Circa primum tria facit. Primo proponit vnum modum definitionis significantis quid est. Secundo proponit alium modum definitionis significantis propter quid: ibi { Alia vero terminus. } Tertio ostendit qualiter se habeat vtraq; definitio ad demonstrationẽ: ibi { Quare prima quidem. } Circa primum supponit primo ꝙ definitio sit ratio significatiua illius quod quid est. Si autem nõ posset haberi aliqua ratio rei q̃ definitio, impossibile esset ꝙ sciremus aliquam rem esse, quin sciremus de ea quid est, quia impossibile est ꝙ sciamus aliquam rem esse nisi per aliquam illius rei rationem. De eo enim quod est nobis penitus ignotũ non possumus scire si est, aut non. Inuenitur autem aliqua alia ratio præter definitionem, quæ quidem vel est ratio expositiua significationis nominis, vel est ratio ipsius rei nominatæ, altera tamen a definitione: quia non significat quid est sicut definitio: sed forte aliquod accidens. Sicut forte inuenitur aliqua ratio, quæ exponit quid significat hoc nomen triangulus: & G per huiusmodi rationem habentes quia est, adhuc quærimus propter quid est, vt sic accipiamus quod quid est. Sed sicut supra dictum est, hoc est difficile accipere in illis, in quibus nescimus an sit. Et huiusmodi difficultatis causa superius est assignata, quia. s. quando nescimus rem esse per aliquid rei, non absolute scimus si est vel non: sed solum secundum accidens, vt supra expositum est. Ad distinguendum autem rationem significantem quid est ab alijs, subiungit ꝙ dupliciter aliqua ratio potest dici vna. Quædam enim est vna sola coniunctione, per quem modum etiam habet vnitatem ilias. i. poema de historia Troiana. Et per hunc etiam modum dicitur esse vna ratio, quæ est expositiua nominis, uel manifestatiua ipsius rei nominatæ per aliqua accidẽtia, vt si dicatur ꝙ homo est animal risibile susceptibile disciplinæ. Alia vero ratio est vna inquantum simpliciter significat vnum de vna re cuius ratio est, & hoc non secundum accidens. Et talis ratio est definitio significans quid est: quia essentia cuiuslibet rei est vna. Sic ergo cõcludit quòd illa, quæ dicta est, est vna definitio definitionis, H scilicet, quòd definitio est ratio ipsius quod quid est. Deinde, cum dicit.

Duplex. rõ inuenitur præter defi.

Le. ꝑcc.

Alia autem est definitio, ratio, quæ declarat propter qđ est. ARgi.

Alia uero terminus est demonstrans propter quid est. ANti.

Ponit alium modum definitionis, & dicit quòd alia definitio definitionis est, vt sit ratio manifestans propter quid.

Deinde, cum dicit.

Quare prior significat quidem, sed non ostendit: posteriorẽ autem patet quasi demonstrationem esse ipsius quid est, positione differentem a demonstratione. ARgi.

Quare prima quidem significat quod quid est, demonstrat autem non. Quæ uero posterius est, manifestũ est quoniam erit ut demonstratio eius quod quid est, positione differens a demonstratione. ANti.

Ostendit quomodo vtraq; definitio se habeat ad demon-

I strationem concludens ex præmissis q̃ prima definitio solum significat quod quid est, seu non demonstrat ipsum. Secunda vero definitio est quasi demonstratio quædam ipsius quod quid est, & non differt a demonstratione nisi sola positione .i. ordine terminorum & propositionum. Deinde, cum dicit.

ARgi. *Interest enim cum propter quid tonat, atq; quid est tonitruũ dicitur, quippe cum ad primum hæc accommodaretur redditio, quia in nubibus ignis extinguitur. ad secundum hæc competat, sonus cum extinguitur in nubibus ignis. Quare eadem ratio diuerso dicitur modo. Et illo quidem modo continua est demonstratio: hoc autem, est definitio. Præterea est tonitrus definitio, sonus in nubibus, atque hoc est demonstrationis ipsius quid est positio. Est igitur definitio una quidem ratio ipsius quid est conclusio.*

ANtl. *Differt, enim dicere propter quid tonat, & quid est tonitruum. Dicet enim siquidem propter id, quod extinguitur ignis*

K *in nubibus, quid autem tonitruum est? sonus extincti ignis in nubibus. Quare eadem ratio alio modo dicitur. Et sic quidem demonstratio continua: sic autem, definitio. Amplius est terminus, continuus sonus in nubibus. Hoc autem est, quæ est ipsius quid est demonstrationis conclusio.*

Manifestat quod dixerat per exempla. Et circa hoc duo facit. Primo manifestat per exẽpla, quæ dicta sunt. Secundo colligit ex præmissis diuersitatem definitionum: ibi { Immediatorum autem definitio. } Dicit ergo primo, q̃ differt dicere propter quid tonat: & quid est tonitruum: quia secundum opinionem illorum, qui dicunt q̃ extinctio ignis in nube est causa tonitrui, dicit aliquis propter quid: cum dicit tonitruum esse propter hoc, q̃ ignis extinguitur in nube. Ille autem dicit quid est tonitruum, qui dicit q̃ sonus ignis extincti in nubibus. Utrum autem horum significat eandem rationem, sed p̃ alium modum. Nam cum dicitur tonat propter hoc, q̃ extin

L guitur ignis in nube, significatur per modum demonstrationis continuæ .i. non distinctæ per diuersas propositiones, accipiuntur tamen continuæ omnes termini demonstrationis. Cũ autem dicitur q̃ tonitruũ est sonus extincti ignis in nubibus, significatur per modum definitionis. Sed si dicamus q̃ tonitruum est sonus in nubibus nulla mentione facta de extinctione ignis: erit definitio significans quid est, & erit solum demõstrationis conclusio. Deinde, cum dicit.

ARgi *Eorum autem definitio, quæ medijs uacant, indemonstrabilis, est ipsi quid est positio. Est igitur definitio una quidem ratio ipsius quid est indemõstrabilis, alia ratiocinatio ipsius quid est a demonstratione differens casu, & tertia demõstrationis ipsius quid est conclusio.*

ANtl. *Immediatorum autem definitio positio est ipsius quid est indemonstrabilis. Una uero syllogismus ipsius quid est, casu differens a demonstratione. Tertium autem est, quæ est ipsius quid*

M *est conclusio.*

Colligit ex præmissis quot sunt modi definitionum per respectum ad demõstrationem. Et primo resumit quoddã quod supra dixerat, q̃ eorum, quæ non habent causam, definitiones sunt accipiendæ, sicut quædam immediata principia. Et id dicit hic, q̃ definitio immediatorum .i. rerum non habentium causas, est sicut quædam indemonstrabilis positio eius quod quid est. Ex hoc concludit q̃ triplex est genus definitionis per comparationem ad demonstrationem. Quædam enim est definitio, quæ est indemõstrabilis ratio eius quod quid est. Et hæc est illa, quam dixerat esse immediatorum. Alia autem definitio est, quæ est quasi quidam syllogismus demonstrationis eius quod quid est, & non differt a demonstratione nisi casu .i. secundum diuersam acceptionem & positionem dictionum: ut cum dicitur tonitruum est sonus extincti ignis in nubibus. Tertia autem definitio est quæ solum est significatiua ipsius quod quid est, & est conclusio demonstrationis. Deinde, cum dicit.

ARgi *Patet igitur ex hisce, quæ diximus, quo pacto est, quo pacto non est, ipsius quid est demonstratio. Et quorum est, & quorũ* N *non est. Quot q; modis præterea dicitur definitio, quoque pacto ipsum quid est ostendatur, & quo pacto etiam non ostenditur, atq; quorum est, & quorum non est. Insuper quomodo se habet ad demonstrationem, quoq; modo fieri potest, & quomodo fieri nequit, ut eiusdem sit definitio demonstratione.*

Manifestum igitur ex dictis est, & qualiter est ipsius quod ANtl. *quid est demonstratio: & quomodo non est. Et quorum est, & quorum non. Amplius autem definitio quot modis dicitur, & qualiter quod quid est demonstretur, & quomodo non, & quorum est, & quorum non est. Adhuc autem & ad demonstrationem* T.c.6.u. *quo modo se habet, & quo modo contingere, & quo modo non.*

Epilogat quæ dicta sunt, & dicit manifestum esse ex prædictis per quem modum est demonstratio ipsius quod quid est, & per quem modum nõ: quia .s. quod quid est potest accipi ex O ipsa demonstratione, non autem potest demonstrari. Dictum est etiam in quibus possit esse demonstratio eius quod quid est secundum modum prædictum, quia in habentibus causam, & in quibus non: quia in non habentibus causam. Dictum est et quot modis dicitur definitio: quia .s. quædam significat quod quid est, quædam autem etiam manifestat propter quid. Dictum est etiam quomodo quid est demonstratur, inquantum .s. significatur per definitionem significantem solum quod quid est, & quomodo non demonstratur inquantum .s. per definitionem accipitur non solum quid, sed etiam propter quid. Dictũ est etiam quomodo definitio se habeat diuersimode ad demõstrationem, & quomodo contingat q̃ eiusdem sit demonstratio & definitio, & quomodo hoc non contingat.

Cum autem tum arbitremur scire, cum cognoscimus cau- ARgi. *sam, quatuor uero causæ sunt, una quidem quidditas, alia autẽ, quæ cum sit, hoc esse necesse est, & tertia, quæ primum mouit, & quarta, gratia cuius cætera fiunt: omnes hæ per demonstra-* P. *tionis medium ostenduntur.*

Quoniam autem scire opinamur, cum scimus causam, causæ ANtl. *autem quatuor sunt, una quidem quod quid erat esse, una uero, cum hæc sit, necesse est hoc esse, altera autem aliquid primò mouet, quarta uero, cuius causa, omnes hæ per medium monstrantur.*

LECTIO. IX.

POSTQUAM Philosophus ostendit qualiter ipsum quid est se habeat ad demonstrationem, hæc ostendit quomodo ad demonstrationem se habeat propter quid quod significat causam. Et circa hoc duo facit. Primo ostendit quomodo causæ assumantur in demonstratione. 2. quomodo diuersimode in diuersis rebus: ibi { Eadem Le. seq. autem causa est. } Circa primum duo facit. Primo proponit immo. quod intendit. Secundo manifestat propositum, ibi { Et hoc Lect 4. enim existente. } Dicit ergo primo, q̃ quia scire opinamur, tex. 2. com sciamus causam, ut in primo habitum est demonstratio 4. & a autem est syllogismus faciens scire: ita consequens est q̃ me- causam. Q dium demonstrationis sit causa. Sunt autem quatuor genera Phys. te. causarum, ut in .2. Physic. & in .5. Meta. plenius manifestatur, co. 28. quarum una est quod quid erat esse .i. causa formalis, quæ est 29. & completiua essentiæ rei. Alia autem est causa, qua posita neces- 30 le. s. se est causatum poni, & hæc est causa materialis, quia ea, quæ Meta. t. sequuntur ex necessitate materiæ sunt necessaria absolute, ut c. 2 lec. habetur in .2. Physi. Tertia autem causa, est quæ est principiũ a motus .i. causa efficiens. Quarta causa est, cuius gratia fit aliquid .s. causa finalis. Et ita patet quod per medium demonstra- T. c. 87 tionis omnes hæ causæ manifestantur: quia quælibet harum Lec. 15. causarum potest accipi ut medium demonstrationis. Deinde, cum dicit. & . 88.

Nam id, quod cum sit, necesse est hoc esse, non est una propo- ARgi. *sitione sumpta, sed saltem duabus. Hoc autem est, cum unum medium*

A *dium habent. Hoc igitur uno sumpto necesse est conclusionem esse.*

ANtl. *Et hoc enim q, cum sit, hoc necesse est esse, uno quidem propositione, accepta non est, duabus autem ad minus. Hoc autem est cum unum medium habeant. Hoc igitur uno accepto, conclusionem necesse est esse.*

Manifestat quod dixerat. Et circa hoc duo facit. Primo ostēdit quomodo diversæ causæ sumuntur ut mediū demonstrationis in diversis rebus. Secundo ostendit quomodo unius & eiusdem rei possunt esse diversæ causæ: ibi { Cōtingit autem ibidem. } Circa primū quatuor facit. Primo manifestat quomō causa materialis accipiatur in demonstratione. Secūdo manifestat propositū in causa formali: ibi { At vero ipsius. } Tertio ostendit idem de causa efficienti: ibi { Propter quid aut mediorum. } Quarto autem in causa finali: ibi { Quorumcunque autem. } Circa primum duo facit. Primo proponit modum, quo causa materialis assumitur in demonstratione: qui etiam

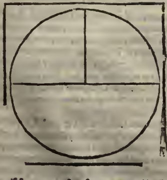
B competit in aliis causis. Secundo ponit exemplum: ibi { Manifestum est autem. } Dicit ergo primo, q̄ illud quo existente necesse est aliud esse. s. causa materialis non cōtingit accipi sic, ut ex necessitate aliquid sequatur, si accipiatur una sola propositio: sed oportet accipere ad minus duas hoc modo se habentes, q̄ communicent in uno medio. Si ergo accipiatur in duabus propositionibus unum medium quod est causa materialis: ex necessitate sequitur conclusio necessaria. Puta si dicamus, omne compositum ex contrariis est corruptibile, lapis est huiusmodi, ergo &c. Oportet autem accipere duas propositiones, non solum propter exigētiam formæ syllogisticæ: sed etiam quia non omnia, quæ sunt ex materia, habent ex materia necessitatem, ut probatur in 2. Physi. Et ideo præter ꝓpositionem in qua sumitur hoc habere talem materiam, oportet q̄ sumatur alia propositio quæ declaret q̄ ex tali materia aliquid ex necessitate sequatur. Deinde, cum dicit.

Nō oīa q̄ ex mā hñt ex materia necess. T c. 88 Lec. 15. text. 3.

ARgl. *Patet autem & hoc pacto. Cur rectus is angulus est, qui in*

C. *semicirculo designatur, quid cum sit, rectus est ille? Sit itaq; rectus. a. dimidium duorum rectorum. b. angulus denique qui est in semicirculo designatus. c. Ut igitur. a. id est rectus competat ipsi. c. id est angulo, qui est in semicirculo designatus, causa est ipsum. b. Nam duorum quidem rectorum dimidium æquale est ipsi. a. Ipsum autem. c. æquale est ipsi. b. Angulus enim in semicirculo designatus duorum rectorum dimidium est. Cum igitur. b. duorum rectorum dimidium sit. a. competit ipsi. c. quod quidem est rectum eum angulum esse, qui est in semicirculo designatus. Quidditas autem est idem quod hoc: & eo sane quia hoc significat ipsa ratio.*

D

A Ntl. *Manifestum autem est & sic: propter quid recta in medio*

Vide in ano. *circulo, quo existente recta est? Sit igitur recta in quo. a. duorū rectorum in quo. b. quæ est in medio circulo in quo. c. A. igitur rectam esse in. c. quæ est in medio circulo causa. b. est: hoc enim* E

ipsi. a æquale est, quod uero est. c. ipsi. b. duorum enim rectorū medium est. Existēte igitur. b. medio duorum rectorum. a. in. c. est: hoc autem erat in semicirculo rectam esse. Huic autem idem est quod quid erat esse, cum hoc significet ratione.

Proponit exemplum in mathematicis. Nec est contra id, quod dicitur in. 3. Meta. q̄ mathematicæ scientiæ non demōstrant per causam materialem. Mathematica enim abstrahit quidem a materia sensibili, non autem a materia intelligibili, ut dicitur in. 6. Meta. quæ quidem materia intelligibilis consideratur secundum q̄ aliquid divisibile accipitur vel in numeris vel in continuis. Et ideo quandocūq; in mathematicis aliquid demonstratur de toto per partes, uidetur esse demonstratio per causam materialem, partes enim se habent ad totum secundum rationem materiæ, ut habetur in. 2. Phy. Et q̄a materia magis proprie dicitur in sensibilibus, propter hoc noluit eam nominare causam materialem, sed causam necessitatis.

T. cō. 3. Lec. 4. T. cō. 4. Lec. 1. T. c. 31. Lec. 5.

F Ad euidentiam autem exempli quod in litera ponitur, sciēdum est q̄ omnis triangulus cadens in semicirculo est rectus, ut probatur in. 3. Euclidis. Est autem probatio talis. Sit semicirculus. a. b. c. corda autem eius, quæ est diameter circuli, diuidatur in puncto. d quod est centrum circuli. Erigatur ergo super punctum. d. linea perpendicularis quæ attingat circūferentiam circuli in puncto. b. a quo ducantur duæ lineæ ad duo puncta. a. & c. Dico ergo q̄ angulus. a. b. c. cadens in semicirculo est rectus. Probatio. Triāgulus. b. d. c. habet tres angulos æquales duobus rectis: sed angulus eius. b. d. c. est rectus, quia linea. b. d. est perpendicularis, ergo duo alii anguli. s. d. b. c & b. c. d. sunt æquales uni recto. Sed hi duo anguli sunt æquales, eo q̄ duæ lineæ. d. b. & d. c. sunt æquales, quia contrahuntur a centro ad circunferentiam, relinquitur ergo q̄ angulus. d. b. c. sint media pars recti anguli. Pari quoq; modo probatur q̄ angulus. a. b. d. sit media pars recti. Ergo totus angulus. a. b. c. d. est rectus. Hac ergo ꝓbatione utitur hic Philosophus dicens

G q̄ manifestum est per hunc modum, q̄ est recta quæ in semicirculo. i. rectus angulus, qui cadit in semicirculo, duo accipiē illud, quo existente sequitur q̄ sit rectus. Sit ergo rectus angulus in quo. a. quod est maior extremitas, medietas duorum angulorum sit medium in quo. b. angulus cadens in semicirculo sit extremitas in quo est. c. Hoc ergo, quod est. a. esse in c. i. q̄ angulus in semicirculo sit rectus causa est. i. q̄ angulus semicirculi est medium duorum rectorum. Hoc enim mediū est æquale per conversionem ipsi. a. & ipsum. c. est simili modo æquale ipsi. b. Nam. b. est esse medietatem duorum angulorum rectorum. Hoc ergo existente necesse est q̄. a. sit in. c. q̄d nihil aliud est q̄ anguli semicirculi esse rectum. Subiungit autem hic modos demonstrationis potest etiam ad formalem causam pertinere, quam nominauerat quod quid erat esse, eo q̄ esse medium duorum rectorum potest accipi, ut ratio significans q̄d quid est recti anguli. Deinde, cum dicit.

At uero quidditatem etiam causam esse mediam, antea demonstrauimus. ARgl.

At uero, & ipsius quod quid erat esse, causa monstrata est media. ANtl. H

Remittit ad præmissa, & dicit quod in superioribus monstratum est quomodo causa formalis, quæ est, quid erat esse, pertineat ad medium demonstrationis. Deinde, cum dicit.

Idem fit, cum quæritur, propter quid aduersus Athenienses persicum bellum exarsit? quæ causa fuit, ut Athenienses bello uexentur? quia contra Sardos ipsi cum Eritriensibus irruerunt. Hoc enim primum mouit. Sit itaq; bellum. a. priores irruisse. b. Athenienses. c. B. igitur priores inquam irruisse ipsi c. idest Athenienses inest. a. quoq;. b. ipsi competit, Mœdi namq; lacessiti, bellum aduersus eos agunt, qui priores iniuriam intulerunt. A. igitur id est bellum, uexariq; bello. b. ipsi inest, id est hisce qui priores bellum gessere. b. uero ipsi. c. idest Atheniensibus inest. Hi namq; tractare bellum cepere: Mœdosq; la- ARgl.

I *cessiuere. Medium igitur & hoc in loco causa est: atq; ea, quæ primum mouit.*

A Nti. Vide in anno. *Propter quid autem Mœdorum bellum factum est Atheniis? quæ causa est præliari Athenienses? quoniam in Sardos commiserunt. Propter hoc enim motum est primum. Sit bellum in quo .a. prius committit .b. Athenienses.c. Est igitur .b. in.c. prius est committere Atheniensibus.a.autem in.b.debellari.n. peius iniustos. Est itaq; in .b.a. debellari prius incipientes .b. autem prius in Atheniensibus, peius enim inceperunt. Medium itaq; hic causa est primum mouens.*

Ponit exemplum de caosa mouente tangeos quandã græcam hystoriam: videlicet, ꝙ Athenienses quondam adiunctis sibi qoibusdam alijs græcis inuaserunt Sardenses, qui erant subiecti regi Mœdorum, & ideo Mœdi inuaserunt Athenienses. Dicit ergo primo ꝙ quæri propter quid bellom Mœdorũ factum est cum Atheniensibus, & hoc propter quid est causa K quare Athenienses impognati sunt a Mœdis: quia.s.ipsi simul cum qoibusdam alijs.s. Erierijs fecerunt insultum in Sardẽses. Hoc enim est quod fuit motiuum belli. Sit ergo bellum in quo a.quod est maior extremitas, ꝙ priores insultom fecerunt sit b.i.medium, sed Athenienses sit.c.i. minor extremitas. Ergo b.est in.c.inquantom.s. Atheniensibos conuenit ꝙ priores fecerunt insultum. A.autem est in.b.quia.s.illi, qoi prius alijs iniustitiam intulerunt sont debellari. Sic ergo.a.est in.b.inquantum debellantur illi, qui prius inceperunt. Hoc autem.s.b.q̃d est medium pertinet ad Athenienses, qui prius bellum inceperunt. Et sic patet ꝙ hic accipitor quasi medium causa, quæ primo mooit. Deinde, cum dicit.

ARgi. *Ea uero quorum causa est id, quod alicuius est gratia, eundẽ subeunt modum: ceu propter quid deambulat, ut ualeat: cur domus est? ut conseruetur supellex. Nempe ualitudinis deambulatio, supellectilis conseruandæ, domus est gratia. Atque inter hæc propter quid post cœnam ambulare oportet, & cuius* L *oportet gratia, nihil interesse uidetur. Sit itaque deambulatio post cœnam. c. non natare cibum, cum occupet locum, in quo est.b. ualere sit.a. Competit igitur deambulationi post cœnam id efficere, cibum inquam sumptum in ore uentris non supernatare: atq; idipsum sanitatem cõseruet. Sic enim uidetur. B. igitur cibum inquam haud natare.c. ipsi inest. id est deambulationi post cœnam. At.a. ualitudinem inquam conseruare.b. ipsi competit. Quæ igitur est causa, ut.a. gratia cuius cætera fiunt, ipsi competat.c? Nempe.b.ipsum est: non supernatare inquam cibum. Atq; hoc est tanquam ipsius ratio. Nam a.hoc assignabitur pacto. Cur autem.b.competit ipsi.c? Quia sanum esse id nimirum est, sic inquam sese habere. Verum mutẽtur ratiocinationes oportet. Magis enim hoc pacto singula elucescent.*

ANti. Vide in anno. *Quorumcũq; autem causa est propter aliquid, ut propter quid ambulat? ut sanum fiat, & propter quid facta est domus? ut saluet uasa. Hoc ergo ut sanet, illud uero propter id quod* M *saluet, propter quod post cœnam oportet ambulare, & cuius gratia oportet, nihil differt. Ambulare post cœnam in quo.c. non eminere cibos in quo.b. sanari in quo .a. Si igitur in eo quod* Vide in anno. *post cœnam ambulat esse facere non supereminere cibos iuxta os uentris, & hoc esse sanum. Videtur enim inesse ipsi ambulare quod est.c.b. quod est nõ eminere cibos: in hoc autem.a. quod sanatiuum est. Quæ igitur causa est in.c. qd'.a. sit propter quid est.b. nõ eminere cibos. Hoc autem est sicut illius ratio. A. enim sic demonstrabitur. Propter quid.a. in.c. est? quoniam hoc est* Vide in anno. *sanari. Oportet autem commutare rationes, & sic magis unaquæq; apparebit.*

Manifestat idem in causa finali. Et circa hoc duo facit. Primo proponit exemplum in causa finali. Secundo ostendit differentiam inter caosam finalem, & caosam, quæ est principiũ N motus: ibi { Generationes autem econtrario. } Dicit ergo primo ꝙ similiter se habet cum prædictis in quibus.s. accipitur.b. causa finis cuius causa fit aliquid. Puta si dicamus propter qoid aliquis ambulat post cœnam: vt.s. fiat sanus, & iterũ propter quid est domus? ad hoc vt.s. vasa.i. supellectilia hominis saluentur.i. conseruentur. Sic ergo hoc.s. ambulatio post cœnam fit gratia sanandi, hoc autem.s. ædificatio domus est gratia seruandi supellectilia. Sic ergo nihil differt dicere propter quid oportet post cœnam ambulare, & cuius gratia hoc oporteat. Sit ergo ambulare post cœoam in qoo.c. minor extremitas, sed non eminere cibos in ore stomachi sit mediũ in qoo est.b. sanari vero sit maior extremitas in quo est.a. Sit ergo.b.in.c.quia ambulatio post cœnam facit vt non emineant cibi in ore stomachi, & propter hoc prouenit sanitas quod est a.esse in.b. Videtur enim ꝙ ipsi ambulare quod est.c. insit.b. quod est non eminere cibos in ore stomachi. Ad hoc autẽ sequitur.a.quod est esse sanatiuum. Sic ergo patet ꝙ.b.s.nõ emi O nere cibos in ore stomachi est causa quare.c.est.a.i.quare ambulare post cœnam sit sanatiuum, & hoc.s.non eminere cibos in ore stomachi est ratio eius quod est esse sanatiuum A.enim .i.esse sanatiuum sic assignabitur & notificabitur. Quod autẽ .a.sic.in.c.est.b.propter quid, quia.s. sic se habere vt non emineant cibi in ore stomachi est sanari. Et ad hoc ꝙ singula fiant magis manifesta, oportet trãsumere rationes, vt.s.accipiatur medium qoasi ratio maioris extremitatis, sicut in præmisso exemplo apparet. Deinde, cum dicit.

ARgi. *Ordo autem generationis, ac ortus uerso modo sese habet in his, & in mouentibus causis. in illis enim primo medium fiat oportet, in his autem.c.ipsum extremum primo, deinde id ultimum, gratia cuius cætera fiunt.*

ANti. *Generationes autem econtrario hic, & in causis secundum motum. ibi quidem enim medium oportet primum fieri, hic aũt ipsum.c.ultimum. Vltimum autem est, propter quid est.*

P. Ostendit quomodo diuersimode se habet, & in causa, quæ est principium motus. Contrario enim modo se habent in uia generationis causa finalis, & causa quæ est principium motos. Nam.s.in demonstratione, quæ sumitur per causam, quæ est principium motus, oportet per medium principium fieri.i. eẽ principium in via generationis, sicut prius fuit ꝙ Athenienses insultum fecerunt in Sardenses, q̃ ꝙ impugnarentur a Mœdis. Sed hic in demonstratione, quæ fit per causam finalem, accipitur sicut primum in via generationis ipsum.c.quod est minor extremitas, & vltimum causatum caosæ finalis. Vltimum etiam in via generationis est finis, cuius gratia est aliquid. Manifestum est autem ꝙ primo aliquis ambulat post cœnam, ex hoc seqoitur ꝙ cibi non emineant in ore stomachi, & ex hoc vlterius sequitur sanitas hominis, quæ est principalis finis.

Deinde, cum dicit.

ARgi. *Fieri autem potest, ut idem gratia sit alicuius, & ex necessitate: ueluti propter quid per laternam penetrat lumen. Et enim* Q *id qd' minores habet partes, subtilioresue, necessario per meatus maiores penetrat, amplioresue. Si quidem lumen fit, quia transit. Et cuiusnam gratia, ut non deuiemus pedesq; etiam offendamus. At ut est in hisce, quæ sunt, sic ne etiam est in hisce, quæ fiunt? ut si cum ignis extinguitur tonitat, necesse est strepitus sonusq; fiat. Et ut Pythagorici dicunt, terroris gratia, quo pertimeant hi, qui in Tartaro degunt.*

ANti. T.c.32. Vide in anno. *Contingit autem idem, & unum, & quid est, & propter qd est, & ex necessitate, ut per lucernæ pellem lumen. Etenimque ex necessitate digreditur, quod in parua est partibilius per maiores poros. Sic quidem ignis fit digrediendo: & propter aliquid, ut non offendamus. itaq; si esse contingit, & fieri contingit, sicut sonat extracto igne, necesse est streptire & sonare: & si est quemadmodum Pythagorici dicũt minarum causa his, qui sunt in Tartaro, quatenus timeant.*

Ostendit

A Ostendit quomodo ad eundem effectum possunt accipi plores prædictarum causarum. Et circa hoc duo facit. Primo manifestat plures causas esse eiusdens. Secundo ostendit in qbus habeat locum quod dictum est: ibi { Plurima autem huiusmodi sunt. } Dicit ergo primo ꝙ contingit vnum & eundem effectum esse propter aliquē finem siue gratia eius, & ex necessitate alicuius prioris causæ, sicut hæc quo est lumen apparere per pellem lucernæ, ex necessitate prouenit. Necesse est enī ꝙ corpus minorum partium transeat per poros largiores. Dicitur autem hoc secundum opinionem ponentium, ꝙ lumen sit corpus quoddam subtile, & ꝙ apparentia luminis per diaphanum fiat propter magnitudinem pororum quasi quorundam foraminum. Corpus autem subtile videtur esse paruarū partium. Et quia hoc non est secundum suam opinionem, subiongit ꝙ ex tali necessitate hoc prouenit, si tamen lumen appareat disgrediendo .i. per egressum partium eius per poros diaphani. Hoc autem quod est apparere lumen per pellem lucernæ est propter aliquem finem, vt.s. ambulantes in nocte
B beneficio luminis non offendamur. In talibus ergo possibile est dupliciter argumentari. Vno modo a causa præexistente, vt dicamus si esse contingit hoc, & hoc erit, puta si lumen impositum est lucernæ, sequitur ꝙ diffundatur per poros pellis, alio modo a causa posteriori quæ est posterior in fieri, & secundum hoc argumentabitur ꝙ si fieri contingit finem vltimum oportet præcedere ea per quæ peruenitur ad finem. Sicut patet in tonitruo, quòd si est ignis extinctus, necesse est scepsire, id est fulminare, & facere fremitum quendam ignis extincti, & sonum quendam. Et si opinio Pythagoricorum est vera ꝙ tonitruum fiat ad comminandum his qui sunt in Tartaro, oportet dicere ꝙ tonitruum fiat ad hoc ꝙ homines qui sunt in Tartaro timeant. Deinde, cum dicit.

ARgl. *Atq; plurima talia sunt: præsertim in hisce, quæ natura talia fiunt, & constant. Altera namq; natura alicuius gratia facit, altera necessitate. Necessitas autem est duplex. Alia enim est*
C *secundum naturam, & appetitionem, alia uiolenta: quæ quidem est præter appetitionem. Hæ necessitates extant, cum lapis nunc sursum, nunc, deorsum mouetur. Nam tametsi necessitate lapis utroq; motu cietur, non eadem tamen necessitate.*

ANti. *Plurima autem huiusmodi sunt: & maxime in his, quæ natura subsistunt, & constantibus. Hoc quod propter hoc natura fecit: alia uero ex necessitate. Necessitas autem duplex est. Hoc quidem enim secundum naturam, & motum, sicut lapis ex necessitate & sursum, & deorsum defertur, sed non propter eandem necessitatem.*

Ostendit in quibus contingat hoc, quod dictum est. Et circa hoc tria facit. Primo ostēdit quomodo hoc se habeat in his, quæ sunt a natura. Secundo quomodo se habeat in his, quæ sunt a proposito: ibi { In his autem quæ sunt. } Tertio infert quoddam corollarium: ibi { Quare finis bonus. } Dicit ergo primo ꝙ plurima huiusmodi quę.s. sunt ex necessitate & sunt propter finem, maxime inueniuntur in his, quæ subsistunt a natura, & in his, quæ sunt per naturam constructam. Natura
D enim quædam facit propter finem, quædam vero facit ex necessitate priorum causarum, quæ quidem est duplex. Vna secundum naturam quæ est secundum conditionem materiæ, alia secundum causam mouentem: sicut lapis mouetur quidē ex necessitate quandoq; sursum, quandoq; deorsum, sed non propter idem genus necessitatis, sed deorsum mouetur ꝑpter necessitatem naturæ, sursum autem propter necessitatem mouentis .i. proijcientis. Deinde, cum dicit.

ARgl. *In his autem, quæ proficisci solent a mente, quædam nunquā sunt a casu, ut domus uel statua: neque necessitate, sed alicuius gratia. Quędam sunt etiam a fortuna: ut sanitas atq; salus, maxime uero in quibus fit, ut sic, & aliter se habeant: cum generatio non est a fortuna.*

ANcl. *In his autem, quæ sunt ab intelligentia, alia quidem nequaquam sunt ab eo, quod per se frustra est: ut domus, aut effigies, neq; ex necessitate sunt, sed propter hoc uero sunt a fortuna: ut* E *sanitas, & salus. Maxime autem in quibuscūq; contingit, sic & aliter: cum non a fortuna generatio fit.*

Ostendit quomodo se habeat in his, quæ sunt a proposito, & dicit ꝙ in illis, quæ fiunt per rationem, sicut sunt opera artis .i. quædam talia sunt ꝙ nunquam fiunt a casu: sicut domus, & statua, nec etiam possunt vnquam fieri ex necessitate naturæ: sed semper fiunt propter finem, quia semper fiunt a ratione: quæ non operatur nisi intēdens finem. Quædam vero quæ possunt quidem fieri a ratione artis, tamen possunt etiā quandoq; fieri a fortuna: sicut patet de sanitate, quæ quādoq; fit ꝑ artem medicinæ, sed tamen, quia potest prouenire ex aliqua causa naturali, potest contingere ꝙ aliquis sanetur præter intentionem: sicut si leprosus sanetur ex esu serpentis, quem comedit, vt moreretur. Et similiter contingit de salute, cum .s. aliquis intrans domum propter aliquid aliud liberatur de manu inimicorum quærentium ipsum. Et hoc maxime contingit F in omnibus rebus, in quibus contingit ꝙ aliquid fit & sic & aliter: cum non a fortuna fit .i. contingit eiusdem effectum non fortuito ex diuersis causis prouenire. Puta potest aliquis intrare domum non a fortuna vt saluetur a manu hostium, vel vt comedat, vel vt quiescat. Vnde si intendendo vnum eorum, eueniat aliud, erit a fortuna. Sed domus, & statua non fiūt oīs propter easdem causas: & ideo talia non contingit fieri a fortuna. Deinde, cum dicit.

Quare si finis sit bonus, ea, quæ ad illum consequendum efficiuntur, alicuius gratia fiunt: & aut a natura, aut ab arte. A fortuna uero nihil cuiusquam fieri gratia solet. ARgl.

Quare finis bonus propter aliquid fit: & aut natura, aut arte. A fortuna autem nihil propter aliquid fit. A Ncl.

Concludit ex pręmissis ꝙ peruenire ad bonum est aut a natura, aut ab arte. Ars enim & natura similiter operantur propter finem: vt habetur in. 2. Physic. Sed a fortuna non fit aliqd T c. 79 gratia huiusmodi. Quod ideo dicitur, quia & si fortuna cōtingat in his, quæ fiunt propter aliquid, vt dicitur in. 2. Phy. illud Lec. 13. T. c. 25 tamen, quod dicitur a fortuna fieri, non est intentum tāquam Lec. 25 finis: sed præter intentionem accidit. tex.

G

Eadem autem causa est in his, quæ sunt, & in his, quæ fiūt, & in his, quæ fuere, & in his item, quæ fient, futuraq; sunt. Medium enim ipsum causam esse constat. Verum differentia quædam esse uidetur. Eorum enim quæ sunt, est, eorum, quæ fiunt, fit, eorum quæ fuere, fuit, eorum deniq; quæ fient, erit. ARgl.

Eadem autem causa est in his, quæ fiunt, & factis, & futuris, quæ uere est his, quæ sunt. Medium enim causa est in his, quæ sunt, quæ est: ipsis autem, quæ fiūt, quæ fit: factis autem facta, & futuris, futura. ANcl.

LECTIO. X.

POSTQVAM Philosophus ostendit quomodo quatuor genera causarum in demōstratione pro medijs assumuntur, hic ostēdit quomodo in diuersis demonstratur aliquid ꝑ causam. Est autē circa hoc duplex differentia consideranda. H Prima quidem secundum ꝙ causa simul est cum effectu, vel non simul. Secunda prout causa producit effectum semper, aut sicut frequenter. Et de hac agit: ibi { Sunt autem quidem quædam quæ fiūt vniuersaliter. } Circa primum duo facit. Primo ostendit quomodo aliquid demonstretur per causam, quæ est simul cum eo, Lec. 2. cuius est causa. Secundo quomodo demonstratur aliquid per causam, quæ non est simul cum eo, cuius est causa: ibi { In his autem quæ non simul. } Circa primum considerandum quòd quia in motu necesse est considerare prius, & posterius, in causis motus est accipere causam, & causatum se habere secundū prius & posterius. Sicut patet ꝙ causa agens naturalis mouēdo perducit ad suum effectum. Et sicut per totum motum perducitur mobile ad terminum motus, ita per primam partem motus perducitur ad secūdam, & sic deinceps. Vnde sicut mo

I tus est causa quietis consequentis: ita pars prima motus est cã subsequentis, & sic deinceps. Et hoc indifferenter siue hoc cõsideretur in vno mobili, quod mouetur continue a principio vsq; ad finem, siue in diuersis mobilibus, quorum primũ mouet secundum, & secũdum tertium. Licet simul dum primum mouens mouet, primum motum moueatur, tamen primum remanet mouens postquam desijt moueri, quo mouere simul mouetur secundum mobile. Et ita successit mouentur mobilia, quorum vnum est causa motus alterius, sicut de his quæ projiciuntur manifestat Philosophus in. 8. Physic. Per hunc ergo

T. c. 81 li. 8. t. modum contingit φ causa non est simul cum eo, cuius est causa, inquantum. s. prima pars motus est causa secunda, vel primum motum mouet secundum. Quamuis autem motus in suis partibus successionem habeat, tamen simul est cum causa mouente. Simul enim dum mouens mouet, mobile mouetur, eo φ motus nihil est aliud q̃ actus mobilis a mouente, secundum quem mouẽs dicitur mouere, & mobile moueri. Et multo magis in his, quæ sunt extra motum oportet causam simul

K esse cum suo causato: siue accipiatur aliquid, vt terminus motus, sicut illuminatio aeris simul est cum solis exortu, siue aliquid accipiatur in his, quæ sunt penitus immobilia & causis essentialibus, quæ sunt causæ ipsius esse. Circa primum ergo duo facit. Primo proponit quod intendit. Secundo manifestat propositum per exempla: ibi { Vt propter quid factus defectus. } Dicit ergo primo φ quandocunq; causa est simul cum suo effectu, oportet eandem causam accipere quantum ad hoc, quod est fieri, vel factum esse, & futurum esse, quæ accipitur quantum ad hoc est quod est esse, quia si causa simul cum suo causato, sicut necesse est φ quando est causa, est effectus: ita necesse est φ quando fit causa, fiat effectus, & quando est facta quòd sit factus effectus, & quando est futura sit futurus effectus. Nec est instantia quòd dum fit ædificator addiscendo artem ædificatiuam nondum fit ædificium, cuius ipse est causa per artem ædificatiuam, quia ædificator non nominat causam ædificij in actu, sed causam in potentia, vel in habitu. Sed ædificans no

L minat causam in actu, quam oportet simul esse cum eo, cuius est causa, vt dicitur in secundo Physico. Est autem identitas

T. c. 17 Le. 6. c. quantum ad hoc, quòd in omnibus medium est causa. Sed hoc accipiendum est secundum debitam proportionem, vt scilicet ipsum esse causæ, proportionetur ipsi esse effectus: & fieri causæ, fieri causati: & factum esse causæ, facto esse causati: & futurum esse causæ, futuro esse causati. Deinde, cum dicit.

ARgi. *Nam ut hæ pateant exemplo, cum interrogamur cur fuit, uel fit, uel erit, uel est, defectio lunæ, quia fuit, uel fit, uel erit, uel est terra inter solem, & lunam, accommodatissime respondemus. Quid est glacies? & accipiatur aquam congelatam ipsam esse. Atque sit aqua quidem. c. congelata autem. a. causa de inde collocetur in medio quod ipsum occupat b. absentia penitus ipsius caloris. B. igitur ipsi. c. inest. a. quoq;. b. ipsi competit. Atq; fit glacies, cum ipsum. b. fit: & fuit, cum fuit: eritq;, cũ erit. Ea igitur, quæ hoc pacto est causa fit: & est, & fuit: et erit*

M *una cum eo, cuius esse causa dicitur.*

A Ntl. *Vt propter quid factus est defectus? propter id, quod in medio facta est terra: fit autem propter id, quod fit: erit autem & propter id, quod erit in medio: & est propter id quod est similiter. Et quid est crystallus? Accipiatur igitur quoniam aqua densata est. Aqua. c. densata in quo. a. causa media in quo. b. defectus caloris penitus. Est igitur in. c. quidem. b. in hoc aũt densatum esse qđ est in quo. a. fit autem crystallus cum fiat. b. factũ est. a. facto. b. erit autem futuro. b. Siquidem causa & cuius est causa simul, cum fiant: & sunt, cum sint: & in eo quod factũ est: & in futuro similiter est.*

Manifestat quod dixerat per duo exempla, quorum primũ est eclypsis lunæ. Dicimus enim φ heri factus est defectus lunæ propter hoc φ heri facta est interpositio terræ inter solem & lunam, & φ nunc fit defectus lunæ propter hoc, φ nunc fit ea lis interpositio terræ, & φ cras fiet defectus lunæ propter id, N quod terra ponetur in medio, & φ nunc est defectus lunæ propter id, quod nunc est interpositio terræ. Secundum autem exemplum de crystallo, puta si dicamus quid est crystallus? & accipiatur hoc pro eius definitione, φ sit aqua condensata vehementer. Sit ergo aqua. c. i. minor extremitas, & densatum esse sit. a. i. maior extremitas, & accipiatur pro medio. b. i. φ penitus caret calore. Exhalante enim calido inspissatur humidum. Vnde quando intense exhalat calidum, cõsequens est φ intense inspissetur humidum. Reducendo ergo ad formam syllogisticam dicemus φ. b. est in. c. quia. f. crystallus habet perfectam exhalationem calidi, in. b. autem est. a. quia ille quod perfecte caret calido densatum est. Sicut igitur huiusmodi quòd est crystallum esse plenum aqua densata est causa quòd habeat defectum caloris: ita etiam causa quòd fiat crystallus causa est quòd fiat. b. Et eadem ratio est in factum esse, & in futurum esse. Et sic concludit, φ si sic accipiatur causa & causatũ oportet φ similiter sint simul in fieri & in esse, & in factum esse, & O in futurum esse. Deinde, cum dicit.

ARgi. *Sed in hisce, quæ non sunt simul, sit ne ut in continuo tempore?*

ANtl. T. c. 13 *In his autem, quæ non simul sunt, nunquid sunt in continuo tempore?*

Ostendit quomodo causa, quæ non est simul cum causato accipiatur medium demonstrationis. Et primo in his quæ fiũt indirectum. Secundo in his quæ fiunt circulariter: ibi { Quo- Lect. 8. niam autem videmus. Circa primum tria facit. Primo proponit quæstionem. Secundo interponit quoddam quod est necessarium cognoscere ad solutionem quæstionis: ibi { Est igitur a posterius facto. } Tertio soluit quæstionem: ibi { Speculandum est igitur quid est contingens. } Circa primum duo facit. Primo proponit qõnem. Secundo manifestat eam: ibi { Sicut videtur nobis. } Mouet ergo primo quæstionem vtrum in Le. ine. sq. c. causis, quæ nõ simul sunt cum causatis, sit dicere φ causatum tempus continuum consequatur ad causam vel non. Deinde, cum dicit. P

ARgi. *Quemadmodum nobis uidetur alia aliorum sint causæ: cen factum facti, fiens fientis, futurumq; futuri.*

ANtl. *Sicut uidetur nobis alias aliorum causas esse: hoc est facti esse, altera facta. & futura, futuri: eius autem quod fit, si aliquid antea factum est.*

Manifestat quæstionem. Videmus enim φ aliæ sunt causæ aliorum non simul cum eis existentes: sicut eius quod factum esse, est alia causa præcedens quod est fieri, & ipsius fore. i. φ aliquid sit futurum causa est aliquod futurum fieri, & iterum ipsius causa est aliquid quod prius factum est. Est igitur quæstio, vtrum istæ causæ sic consequentes sint in tempore continuo, vel non? Hoc enim necessarium est scire demonstratori, quia si non sit continuatio in huiusmodi causis, non erit accipere immediatum, quia semper inter duo non continuata est accipere aliquod medium. Et ideo si illud nũc, in quo est effectus non sit continuum ad illud nunc in quo est causa: erit in medio ali- Q quid accipere quod sit causa media, & sic in infinitum. Deinde, cum dicit.

ARgi. *At constat in his, ab eo ratiocinationem extruendam esse, qđ postea fuit: principia autem & eorum ea sunt, quæ prius fecerunt. Quapropter idem & in hisce, quæ fiunt seruandus est modus. Sed ab eo quod ante fuit, nõ extruitur ratiocinatio: ut quoniam hoc fuit, hoc quod est posterius ortum est: similiter & in futuro.*

ANtl. *Est igitur a posterius facto syllogismus principium: igitur & horum est quæ facta sunt. Vnde & in his, quæ fiunt similiter est. A priori autem nõ est: ut quoniam hoc factum est, quare hoc posterius factum est: & in futuro similiter.*

Manifestat quoddam quod est necessarium ad solutionem præmissæ quæstionis. Et primo proponit quod intendit. Secũdo probat propositum: ibi { Neq; enim determinati. Circa primum

A mum considerandum est q sicut linea est quoddam continuũ, punctus quoddam indiuisibile, quod terminat & diuidit lineã, ita etiam ipsum fieri vel moueri est quoddam continuum, ipsum autem quod est motum esse vel factum esse est quoddam indiuisibile, quod potest accipi, vel vt terminans totum motum, vel vt diuidens motum tanquam finis primæ partis motus, & principium secundæ, sicut patet de puncto quod diuidit lineam. Sic igitur ipsum factum ipsum factum est causa præcedens ipsum fieri cuius est principium, & est effectus cõsequens illud fieri cuius est terminus. Si ergo debeamus demonstrare, oportet fieri syllogismum demonstratiuum a posteriori factũ esse ad fieri præcedens vt si dicamus hoc factum esse, ergo illud prius fiebat. Sed quia & ipsum factum esse est principium fieri, siue quæ facta sunt eorum quæ fiunt consequens est vt similiter se habeant in his quæ fiunt, vt. s. a posteriori fieri syllogizetur ad prius factum, puta si dicamus sol mouetur ad punctum medij coeli, ergo prius motus est ad punctum orientis. Sed a priori non potest fieri syllogismus ad posterius vt puta si B dicamus q quia hoc prius factum est: ideo sequitur q illud q̃d est posterius fiat, aut factum sit. Et quæ ratio est de fieri & de factum esse: eadem ratio est de fore, & futurum fieri. Deinde, cum dicit.

ARgl. *Siue namq; determinatum, siue indeterminatum fuerit tempus: non erit unquam, ut cum hoc fuisse uere dicatur, posterius inquam ipsum. In medio enim tempore falsum erit profecto hoc ortum fuisse dicere, altero iam orto. Eadem est & in futuro penitus ratio, neq; quoniam hoc fuit hoc erit.*

ANtl. *Neq; enim determinati, aut non determinati erit temporis. Quare neq; quoniam hoc uerum est dicere factum esse, hoc uerum est dicere factum esse posterius. In medio enim falsum esset dicere hoc, iam altero facto. Eadem autem ratio est, & in futuro.*

Probat quod dixerat. Et circa hoc duo facit. Primo probat propositum ratione acce pta ex parte temporis absolute cõsi- C derati. Secundo ex parte temporis quod conuenit esse mediũ inter causam priorem & effectum posteriorem: ibi { Amplius enim neq; indeterminatum. } Dicit ergo primo, q ideo a priori non potest syllogizari ad posterius, quia posito priori non oportet q sequatur posterius, neq; secundum aliquod determinatum tempus, neq; simpliciter non determinati. Et hoc primo manifestat quantum ad determinatum tempus, puta si dicamus bibit infirmus potionem, ergo tali die sanabitur. Si. n. a priori facto syllogizari possit posterius secundum determinatum tempus, poterit concludi, q quia verum est dicere hoc factum esse puta infirmum bibisse potionem, q etiam verum sit dicere hoc factum esse quod posterius est, puta eum esse sanatum. Sed hoc nõ sequitur, quia potest dari aliquod tempus in quo verum est eum potionem bibisse, & tamen nõdum verum est eum sanatum esse, sicut in intermedio tempore inter sumptionem medicinę & sanitatem adeptam. Et hoc est quod dicit. q ideo prædicta conclusio non sequitur, quia in medio tempore falsum erit, q hoc sit factum. s. hunc esse sanatum, D quamuis alterum iam sit factum. s. eum medicinam bibisse. Et eadem ratio est etiam respectu futuri. Non enim possumus cõcludere, iste nunc medicinam bibit, ergo erit sanatus pro aliquo tempore determinato, quia hoc non erit verum in quolibet tempore futuro. s. in tempore medio. Secundo ibi.

ARgl. *Medium enim simul habeat ortum, oportet, ut sit factum factorum, futurorumque futurum, & cæterum similiter. Ad id quod fuit, & id quod erit, fieri nequit, ut ortum habeant simul.*

ANtl. *Neq; quoniam hoc factum est, hoc erit. Medium enim homogeneum oportet esse, factorum factum futurorum uero futurũ, cum his quæ fiunt fieri, cum his, quæ sunt esse. Sed futurum esse & esse non contingit esse homogeneum.*

Probat idem quantum ad tempus indeterminatum, puta si Lib 1. dicamus iste medicinam bibit, ergo sanabitur. Non enim seq- Lec. 16. tur, q quia hoc factum est. s. q iste medicinam bibit, hoc erit s. sanabitur. Iam enim supra dictum est, q causa quæ ex neces- E sitate infert effectum, est simul cum effectu. Et accipitur quasi medium homogeneum. i. vnius generis, sicut ad probandum aliqua esse facta in præterito accipitur pro medio & causa aliquid quod est in præterito, & similiter futurorum, id quod est futurum, & eorum, quæ sunt in fieri id quod est in fieri, & eorum. s. quæ existunt id quod existit. Sed quando sic syllogizatur hoc factum est ergo hoc erit non accipitur medium vnius generis, sed vnum est prius & aliud posterius. Vnde posito priori nõ sequitur ex necessitate posterius in illis in quibus effectus causarum impediri possunt. Deinde, cum dicit.

ARgl. *Præterea fieri non potest, ut aut in determinatum, aut determinatum sit ipsum medium tempus. Falsum enim erit in medio illud dicere tempore.*

A Ntl. *Amplius enim neque indeterminatum contingit esse tempus medium, neque determinatum. Falsum enim erit dicere in medio:*

F Ponit aliam rationem, quæ sumitur ex parte temporis medij: & dicit, q sicut ex parte temporis absolute cõsiderati manifestum est q nõ potest syllogizari a priori ad posterius, nec secundum tempus determinatum, neq; secundum tempus indeterminatum: ita etiam nec ex parte medij temporis contingit accipi aliquod determinatum, aut indeterminatũ in quo. s. potest concludi posterius a priori. Iam enim dictum est, q in toto tempore intermedio falsum est dicere, id quod est posterius esse, quamuis id quod est prius iam præcessit.

ARgl. *Considerandum est autem quid nam sit, quod continet, ut in rebus post factum esse sit fieri. An patet facto fiens non hærere? nec enim facto factum etiam hæret. Sunt enim fines, ac indiuidua. Nam ut punctum puncto non hæret, sic neq; facto factum. Ambo nãq; sunt indiuisibilia. Nec igitur ob idipsum facto fiẽs hærere potest. Fiens enim diuisibile, factum indiuisibile constat esse. Vt igitur linea se habet ad punctum: sic fiẽs ad factum. Nã in eo, quod fit, infinita sunt facta. Magis autẽ de hisce clarius est dicendum in uniuersalibus libris de Motu.* G

ANtl. T c. 14. *Speculandum igitur quid est contingens, ut post id, quod factum est, sit fieri in rebus. Aut manifestum est q non est habitũ cum facto esse quod fit. Neq; enim factum cum post facto esse, termini enim sunt & athomi, sicut neq; puncta adinuicem, sunt habita, neq; quæ facta sunt. Vtraque enim indiuisibilia sunt. Neq; igitur quod fit cum eo, quod factum est propter id. Quod quidem enim fit, diuisibile est, quod autem factum est, indiuisibile est. Sicut igitur linea ad punctum se habet: sic id, quod fit, ad quod factum est. Sunt enim infinita facta in eo quod fit. Magis autem manifestum in uniuersalibus de Motu oportet dicere de his.*

LECTIO. XI.

POSTQVAM Philosophus quæsiuit vtrũ in his quæ non simul fiunt, posterius secundũ cõtinuitatem temporis sequatur ad prius, & interposuit quoddam necessarium. s. q a priori ad posterius non syllogizatur, hic accedit ad determinandum quæstionem motam. Et circa hoc duo facit. Primo ostendit quomodo se habeant fieri & factum esse secundum temporis cõtinuitatem. Secundo ostendit propositum: ibi { De hoc quidem igitur &c. } Dicit ergo primo, q ad ostendendum propositum, oportet speculari quid est coniungens, vel continuans factum esse ei, quod est fieri, vt post vnum continue sequatur aliud. Et circa hoc dicit primo manifestum esse q fieri cum eo, quod est factum esse, non est habitum. i. consequenter se habens. Dicuntur autem consequenter se habentia quorum nihil est medium eiusdem generis, sicut duo milites in acie, vel duo clerici in choro. Habitum autem supra id, quod est consequẽter, addit contactum, sicut dicitur in. 5. Physico. Sic ergo dicit q fieri non potest esse consequenter se habens & contiguum cũ hoc,

T c. 5 & 16. Lec. 5. cap 4.

I quod est factum esse. Et hoc probat, quia neq; etiam factũ esse est contiguum. s. ut consequenter se habens cum alio factum esse, eo ꝙ duo facta esse hoc modo se habent, vt quædam vltima & indiuisibilia in tempore, sicut duo puncta linea. Vnde sicut duo puncta non sunt consequenter se habẽtia adinuicem: ita etiam neq; duo facta esse, quia tam puncta quàm facta esse sunt sicut indiuisibilia, & talia non se habent consequenter in continuis, vt probatur in. 6. Physi. Et quia duo facta esse non [T.cõ.2 Lec.1. tex.cx.] sunt consequenter se habentia, propter hoc etiam manifestũ est ꝙ fieri & factum esse non consequenter se habent. Fieri. n. est diuisibile sicut & moueri: sed factum esse est indiuisibile sicut & punctus. Sicut igitur se habet linea ad punctum, sic se habet fieri ad factum esse. Sunt enim in infinita facta esse in eo, quod est fieri, sicut & infinita puncta potẽtialiter sunt in linea. Et hæc est causa quare in linea non possunt esse duo puncta cõsequenter se habentia, quia inter quælibet duo puncta est accipere aliud punctum, & similiter inter quælibet duo facta esse, est accipere aliud. Vnde duo facta esse non se habent cõsequenter. K Et quia factum esse est terminus eius quod est fieri, sequitur consequenter ꝙ nec fieri se habeat cõsequenter cum eo quod est factum esse, quia tunc duo facta esse se haberent consequẽter adinuicem. Sed fieri immediate terminatur ad factum esse, [T.cõ 2 & inde. Lec. te. cap. 4.] sicut linea ad punctum. { De his autem oportet &c. } .i. de his patebit magis in vniuersalibus de motu. i. in libro Phy. Tractatur enim de hoc in sexto illius. Deinde, cum dicit.

[ARgi Vide in anno.] *De eo igitur ipso quomodo sese habet medium cũ deinceps sit generatio, hæc eo usq; sumantur. Nam & in his ipsis mediũ, & primum necesse est medio uacare: uelut. a. fuit cum sit factũ .c. Antea autem fuit. a. Atque. c. principium est ex eo, quia propinquius est ei puncto, quod est principium temporis. Item .c. fuit quoniam. d. fuit. Orto igitur. d. necesse est. c. fuisse. c. uero orto, necesse est. a. prius ortum fuisse. Atque si medium hoc acceperis modo, ad id tandem accesseris, quod medio uacat.*

L [ANti.] *De hoc quidem igitur q. quomodo cum eo, quod consequenter se habeat, media causa, in tantum acceptum sit. Necesse enim & in ijs mediam, & primam & si medio esse: ut. a. factum est, quoniam. c. factum est: ante autem sit. a. Principium igitur est .c. propter id quod proximum est ipsi nunc: quod est principium temporis: sed. c. factum est, quoniam. d. factum est. D. igitur cum fiat. a. necesse est factum esse. Causa autem est. c. D. enim facto necesse est. c. factum esse. c. autem facto: necesse est. a. prius fuisse. Sic autem accipiens aliquod medium, stabit alicubi immediatum.*

Ostendit secundum prædicta quomodo accipi possit immediate, vel mediate effectus causæ in his, quæ non simul sunt. Et primo ostendit propositum. Secundo manifestat per exẽpla: ibi { Habet autem sic se in operibus &c. } Circa primum duo duo facit. Primo ostendit propositum in præteritis. Secundo in futuris: ibi { Similiter autem in eo, quod erit &c. } Circa p̄ M mum duo facit. Primo ostendit propositum. Secundo excludit quandam obuiationem: ibi { Aut semper intercidet. } Dicit ergo primo, ꝙ ex præmissis accipi potest, quomodo causa quæ accipitur vt medium in demonstratione, se habeat consequenter ei. s. quod est in fieri vel generari, quia etiam in his demonstrationibus, quæ syllogizant de his, quæ sunt in fieri, necesse est accipere esse aliquod medium: & primum quod sit sine medio, sicut si cõcludamus ꝙ. a. factum est propter hoc ꝙ .c. factum est, ita. s. ꝙ posterius factum sit. c. & prius. a. Puta si dicamus, iste sanatus est, ergo bibit medicinam. a. priori enim nõ consequeretur syllogismus, vt supra dictum est, sed ipsum c. accipitur vt id quod est magis proximum ipsi nunc præsen- [Le.pce. cap. 5.] ti quàm. a. Præsens autem non est principium temporis, quia secundum ipsum distinguitur præteritum & futurum, & sic oportet præsens nunc accipere vt principium notificandi tẽporis successionem. In præteritis enim tanto aliquid est posterius in fieri, quanto proximus est in præsenti nunc, in futuris autem est econuerso. Sicut igitur accipitur vt principium syllogizandi quod est posterius in fieri q̃. a. & propinquius præ- N senti nunc: ita & accipiamus. d. propinquius præsenti nunc q̃ c. & concludimus ꝙ si factum est. d. ꝙ prius factum est. c. Puta si perficit opus sani hominis, prius sanus est. Possumus ergo cõcludere ꝙ si factum est. d necesse est ꝙ prius factũ sit. a. & accipitur pro causa id quod cadit in medio. s. c. Facto enim. d. necesse est ꝙ prius factum fuerit. c. & facto. c. necesse est ꝙ prius factum fuerit a. ergo & facto. d. necesse est ꝙ prius factũ fuerit. a. puta si hic homo iam perficit opus sani hominis, sequitur ꝙ prius sit sanatus, & si est sanatus necesse est ꝙ prius biberit medicinam. Sic igitur semper accipiendo medium, puta aliquid aliud inter. c. & a. sicut. c. acceptum est medium inter .d. & a. stabitur alicubi ad aliquod immediatum. Deinde, cum dicit.

An semper ob infinitionem medium cadet? Non enim factũ facto hæret: ut diximus: Attamen a medio incipiendum est: & ab eo, quod nunc est primum. [ARgi.]

Aut semper intercidet propter infinitum? Non enim contiguum factum cum facto: quemadmodum dictum est. Sed incipere tantum necesse est a medio: & ab ipso nunc primo. [ANti. Vide in anno.] O

Ponit quandam obuiationem. Potest enim aliquis dicere ꝙ nunquam veniatur ad immediatum, sed semper erit accipere aliquod medium inter duo facta esse, propter hoc ꝙ in ipso fieri sunt infinita facta esse, eo ꝙ factum esse non consequenter se habet ad aliud factum esse, vt dictum est. Sed hanc obuiationem excludit ipse, quia quamuis sint infinita facta esse in uno fieri, tamẽ necesse est incipere ab aliquo medio. s. ab ipso nunc tanquam a primo. Dictum est enim ꝙ id quod est posterius, est principium syllogizandi. Respectu autem omnium in præterito factorum, postremum est ipsum præsens nunc, vnde necesse est ipsum præsens nunc accipere, vt primum, & immediatum principium. Quodlibet autem aliorum factorum accipitur, vt principium mediatum. Deinde, cum dicit. [Le.par. sec. co. ponit.] [Le.sec. tex. 5.]

Idem & in futuris seruandum est. Nam si uerũ est. d. fore, uerum sit prius oportet. a. fore. Huius autem causa est ipsum. c. [ARgi.] P *Etenim si erit. d. prius. c. ipsum erit. Et si. c. rursus erit. a. prius erit. Similiter autem et in ijs ipsis infinitio diuisionis existit. Futurum namq; futuro non hæret. Atq; principiũ & in ijs est sumendum, quod medio uacet.*

Similiter autem est & in eo quod erit. Si enim uerum est dicere quoniam erit. d. necesse est prius uerum dicere, quoniã. c. erit. Huius autem causa est. c. Siquidem enim. d. erit: prius. c. erit, si uero. c. erit, prius. a. erit. Similiter autem est decisio infinita & in ijs. Non enim sunt talia quæ erunt contigua adinuicem. Principium autem & in ijs immediatum, sine medio accipiendum est. [ANti.]

Manifestat idem & in futuris, & dicit ꝙ sicut se habet in eo quod factum est, similiter se habet & in eo, quod factum erit: Q quia si verum est quod erit. d. necesse est ꝙ prius verificetur ꝙ sit. a. & huiusmodi causa accipietur. c. quę cadit medium inter .d. & a. Quia si erit. d. necesse est quòd prius erit. c. & fierit. c. necesse est quòd prius sit futurum. a. Et similiter etiam in his potest fieri obiectio de infinita diuisione futuri in instantia, uel motus in momenta quia sicut in præteritis ita & in futuris nõ consequenter se habent indiuisibilia, & tamen etiam hic accipiendum est aliquid sicut immediatum principium, sicut dictũ est in his quæ facta sunt in præterito. Licet enim non sit accipere duo facta esse se consequenter habentia, neq; in præterito, neq; in futuro, potest tamen accipi aliquid vltimum, vtrobiq;, & hoc accipietur vt principium immediatum. Deinde, cum dicit. [Le.po.]

Hæc autem in ipsis operibus ita se habent, ut diximus. Nã, si domus extructa est lapides incisos fuisse, necesse est. At id q̃ ob rem? quia necesse est fundamenta fuisse: si domus est facta. Si [ARgi.]

vero

A *cta. Si uero fundamenta iacta fuere, necesse est lapides ante fuisse. Rursus si domus erit, pari ratione lapides prius erũt. Quod quidẽ p mediũ mõ demõstratur eodẽ. iacietur. n. antea fundamẽta.*

ANti. *Habet aũt sic se & in operibus. Si facta est domus necesse est decisos esse lapides, & factum esse hoc propter quid? quoniã necesse est fundamentum factum esse: si domus facta est. Si uero fundamentum est, prius lapides esse sectos necesse est. Iterum si erit domus: similiter prius erunt lapides. Demonstrantur autem per medium similiter. Erit enim fundamentum prius.*

Manifestat quod dixerat per exẽpla, & dicit q̃ prędictus modus argumẽtandi põt cõsiderari circa opera humana. Accipiamus. n. factũ esse domus tanq̃ quoddã postremũ, ex quo cõcludit sicut quoddã primum q̃ necesse est lapides prius fuisse decisos, & accipiemus p medio constructionẽ fundamenti, quia si domus facta est, necesse est q̃ prius sit fundamentũ factũ, & si B factũ est fundamentũ, necesse est q̃ prius sint lapides decisi. Et quod dictũ est in pręterito accipiendũ est in futuro, puta si erit domus, necesse est q̃ prius futura sit decisio lapidum, & hoc demonstretur per medium quod est constructio fundamenti.

ANti. *Sed quoniam in hisce, quæ fiunt, generationem quandam modo circuli conuerti uidemus, fieri potest, ut idipsum sit, si mediũ, & termini mutuo se sequantur. In ijs. n. consistit ipsa conuersio. Atq; idipsum in sermonibus primis ostendimus: conuerti inquã ipsas conclusiones: hoc est. n. circuli modo ratiocinationẽ conuerti.*

ARgl. Vide in anno. T. c. 15. *Quoniã aũt uidemus in his, quæ fiunt, circulo quandã generationẽ esse, & contingit hoc esse. Si. n. consequantur adinuicem medium, & termini. his. n. conuerti est. Ostensum est aũt hoc in prioribus, q̃ conuertantur conclusiones: circulo aũt esse hoc est.*

LECTIO. XII.

POstq̃ Philosophus ostendit quõ accipiendũ sit mediũ quod est cã in his quę fiunt in rectũ: hic ostendit quõ debeant arripi in his, quę fiũt p̃m generationẽ circularẽ. Et primo ostendit propositũ. Secondo, manifestat p exẽpla: ibi { In operibus aũt vt sic. } Circa primũ considerandũ est C T. c. 70. tc. ulti. ... q̃ quia motus cœli circularis cã est generationis in istis inferioribus, iõ dr in 2. de Generatione q̃ quędam circulatio in generationibus inuenit, puta q̃ ex aqua generat terra, & ex terra iterũ aqua. Dicit ergo, quia videmus esse quandã generationẽ in his, quę circulo generant, in his ẽt contingit obseruari hoc qđ supra dictũ est, q̃. s. syllogizet a posteriori, si hoc mõ accipiant termini demonstrationis, q̃ mediũ & extremi termini seinuicẽ consequunt, quia in his, quę sic generant, est quędam conuersio circularis, dũ. s. a primo generato deuenit ad vltimũ, & ab vltimo reddit ad primũ, non idẽ numero, sed idẽ specie, vt patet in. 2. de Generatione. Et ita non seqtur q̃ idem numero sit T. c. 70. Lule. te. ... prius & posterius, effectus, & cã. Et hoc ipsum ɔpetit processui demonstrationũ, eo q̃ vt in precedentibus dictũ est, quandoq; conclusiones conuertunt, vt ex eis. s. syllogizent aliquę prẽmissarũ, hoc. n. est circulo demonstrare. Quod quis non cõpetat, si omnino sit vnũ & idem quod prius fuit conclusio, & postea est Demũ circula. ... principiũ, respectu eiusdẽ numero, ne sit idem notius & minus notũ, si tñ non sit oĩno idem sicut accidit in his, quę circulo ge D nerantur, nullum inconueniens est. Deinde, cum dicit.

ARgl. *In rebus aũt ipsis hoc uidetur fieri mõ. Humida facta pluuia terra, uapor necesse est oriatur. Quo quidẽ orto, nubẽ constare necesse est. Qua facta fieri aquã. Qua orta, terra pluuia necesse est humectetur. Hoc aũt id erat, quod initio sumpsimus. Quare mõ circuli conuersio fuit. Quicquid. n. ex hisce sumpseris, aliud sequitur quidem, cum sit aliud. Quod quidem cum sit, aliud item est. Quod rursus cum sit, primum ipsum emergit.*

ANti. *In operibus aũt uidetur sic. Compluta. n. terra, necesse est uaporẽ fieri: hoc aũt facto, nubem: hac uero facta, necesse est terrã cõplutã esse. Hoc autem erat ex principio. Quare circulo circuiuit. Cum enim unum horum quodlibet est, alterum est, & cum illud est, alterum, & cum hoc, primum.*

Manifestat quod dixerat p exẽpla, & dicit q̃ in ipsis operibus naturæ ut sic euenire, q̃ sit qdã circularis processus, quia si terra sit cõpluta, necesse est q̃ p actionẽ solis vapor ex ea resoluatur, quo resoluto, & sursum eleuato: necesse est q̃ generet nubes, & hac generata necesse est q̃ generet aqua pluuię, qua generata, necesse est q̃ cadat, cadens super terrã cõpluat eam. Et hoc est quod accipimus quasi primũ non tñ est eadem cõplutio terrę ad quã vltimo peruenit, & a qua primo incipiebat. Et sic manifestũ est q̃ factus est quidã circuitus, in quãtũ vno ex existente fit aliud, & illo existente fit aliquod aliud, quo existente redit ad primũ, non idẽ numero, sed idẽ specie. Iste tñ causarum circuitus inueniri non põt ꝑm ordinẽ, qui inuenitur in causis per se. Sic. n. necesse est peruenire ad vnũ primum in quolibet genere cãrum. vt probatur in. 2. Meta. Quod aũt aqua generet ex igne, & ignis iterato ex aqua, hoc non est per se, sed p accidens. Non. n. ens p se generatur vt ex ente in actum, sed ex ente in potentia, vt dr in. 1. Phys. procedendo ergo, in causis p se non erit circulatio. Nã cõplutionis terrę cãm agentem accipiemus calorẽ aeris, qui causatur ex sole, & nõ econuerso. Causam vero materialem aquam, cuius materia nõ est vapor, sed materia cõis elementorum. Deinde, cum dicit. E T. c. c. 12. t. ex po. ul. & te. c. 6 L 3. te. ex. prin. te. c 77 L 14. t. ex po. 2. F

Sunt aũt rerum nõnullæ quæ fiunt uñr: semp. n. & oẽs, aut eodem mõ se habent, aut eodem fiunt pacto. Nonnullæ sunt rursus quæ semper quidem nõ fiunt eodem mõ, fiunt tamen plerunque. Nã nõ omnis quidem mas hõ barbã emittit, fit aũt plerũq;, ut hõ mas barbã emittat: taliũ igitur & mediũ esse plerũq; necesse est. ARgl.

Sunt aũt quędã, quæ fiunt uñr semp quidem, & in omni, aut se habent, aut fiunt sp. Alia uero sp quidem nõ, sed sicut frequenter sunt, ut nõ semp omnis hõ masculus barbatus, sed ẽ sicut frequenter. Taliũ igitur necesse est & mediũ sicut frequenter esse. ANti. T. c. 26

Ostendit qualiter diuersimode demõstretur p cãm in his, q̃ sunt semper, & in his quæ sunt vt frequenter. Et circa hoc tria facit. Primo proponit quod intendit. 2. probat propositũ: ibi { Si. n. a. de. b. } Tertio epilogat quæ dicta sunt: ibi { Quo quidẽ igitur &c. } Dicit ergo primo q̃ quędã sunt quæ vñr fiunt, & quantũ ad tẽpus, quia semp, & quantum ad subiectũ, quia in oĩbus { aut se habent, } sicut immobilia, quibus non expedit proprie fieri, { aut fiunt } sicut mobilia quæ semper eodẽ mõ se habent, vt patet in motibus cœlestibus. Quędam vero non fiunt sicut semper, sed sicut frequenter. Et ponit de his exẽplũ. Sicut q̃ omnis homo masculus efficitur quandoq; barbatus, nõ accidit sp, sed sicut frequẽter. Sicut igitur eorũ, quę sunt sp, oportet arripere mediũ semper: ita & taliũ, q̃ sunt sicut frequenter oportet accipere mediũ sicut frequẽter. De. tũ dicit. G

Nã si tã. a. de. b. q̃. b. de. c. uñr prædicetur, & a. de. c. necesse est, & semp, & de quolibet prædicari. Id. n. est uñr prædicari, de omni, sempq; dici. At supponebatur. a. plerũq; de. c. prædicari. Necesse est ergo mediũ ẽt ipsum. b. conditionem eandem subire: ac esse plerunq;. Erunt igitur & eorũ, quæ sunt plerũq;, ea principia uacantia medijs, quæ plerunq; sic sunt, uel fiunt. ARgl.

Si. n. a. de. b. prædicatur uñr, & b. de. c. uñr, necesse est & a. de. c. semp, & de omni prædicari. Hoc. n. erat uñr, & de omni, et semper. Sed suppositũ est sicut frequenter esse. Necesse ergo est mediũ sicut frequenter esse, qđ est in quo est. b. Erunt igitur & eorũ, quæ sunt frequenter, principia sine medio, quæcunque frequenter sunt sic aut fiunt. ANti. H

Probat q̃ ad concludendũ id quod est sicut frequenter, necesse sit accipere medium q̃ sit sicut frequenter. Detur. n. oppositum, q̃ accipiatur medium quod sit vñr, & semper, puta si a quæ est maior extremitas, prędicetur vñr de. b. quod est medium, & b. de. c. quod est minor extremitas, ex necessitate sequtur q̃ a. prædicetur de. c. vñr, & quantũ ad tẽpus, & quantũ ad subiectum, quod est semper & de omni prædicari. Vnde idem nunc dicimus vñr prædicari, quod prædicari de omni, & semper. Sed suppositum erat quod. a. prędicaretur de. c. sicut frequenter. Necesse est ergo, q̃ medium quod est. b. accipiat sicut frequenter existens. Sic ergo, patet q̃ possunt accipi quædam immediata principia eorum, quæ sunt frequenter, ita q̃ ipsa

I principia sint, aut fiant sicut frequenter. Huiusmodi tamen demonstrationes nõ faciunt simpliciter scire verum esse quod cõ[Vide.s. Li.1.10. s.ca ult.]cluditur, sed secundũ quid. s. ꝙ sit verum vt in pluribus, & sic ẽt principia, quę assumiuntur, veritatẽ habent. Vnde huiõi sciẽtię differunt a scientijs, quæ sunt de necessarijs absolute quantum ad certitudinem demonstrationis. Deinde, cũ dicit.

[ARgl.] *At enim quo nam pacto ipsum quid est ad ratiocinationis terminos accommodatur, & quo modo, uel est ipsius, uel non est demonstratio, definitione, satis antea pertractauimus.*

[A Ncl. T.c.27.] *Quomodo quidẽ igitur quod quid est inter terminos assignatum est, & qualiter demonstratio, aut definitio sit ipsius, aut nõ, dictum est prius.*

Epilogat quæ dicta sunt, & dicit ꝙ iã supra dictũ est qũo qd' quid est, quod est aliqualiter idẽ ei, quod propter quid assignat [Nosotũ epilo.] inter terminos syllogisticos, dum ostensum est qualiter singula causarũ genera, & in singolis diuersitatibus rerum, sint media demonstrationum. Dictum est ẽt qualiter eius quod quid est sit vel non sit demonstratio, vel definitio.

[ARgl. K] *Nunc dicendum esse uidetur, quonam pacto uenari nos oportet, quæ hoc ipso quid est prædicantur.*

[A Ncl.] *Quomodo autẽ oportet uenari in eo quod quid est uenientia, nunc dicamus.*

LECTIO. XIII.

POstq; Philosophus ostendit qualiter quod quid est, & propter quid se habeant ad demonstrationẽ, hic ostẽdit qũo possint inuestigari. Et primo qũo inuestigetur quod quid est. Secundo qũo inuestigetur propter quid: ibi { Ad habendum [Lec.17.] aũt &c. } Circa primũ duo facit. Primo dicit de qoo est intentio. Secũdo exequit propositũ: ibi { Eorum aũt [expo.te.] igitur, quæ insunt semper &c. } Dicit ergo primo ꝙ postquã dictom est qualiter quod qoid est cognoscatur, & qualiter quod quid est vel propter quid accipiatur vt medium in demonstratione, nunc dicẽdũ est qũo oporteat inuestigare ea, quę ponũtur in eo quod quid est. Deinde, cum dicit.

[ARgl. L] *Eorum itaq; quæ semper cuiq; cõpetunt, quedã extendũt se quidem ad plura, non tamen genus egrediũtur. Atq; ea se ad plura extendere dico, quæ q̃q̃ ul'r cuiq; cõpetunt, nõ tamen soli, sed ẽt alij insunt. Est. n. quoddã, quod omni competit trinitati, & ẽt nõ trinitati. Id. n. quod est, trinitati, & ẽt nõ numero cõpetit. At impar inest & ipsum quidẽ trinitati, & alijs ẽt pluribus. Quinario namq; competit, non tamen genus egreditur. Quinarius enim numerus est, & nihil est extra numerum impar.*

[ANcl.] *Eorum igitur, quæ insunt unicuiq;, quædam extenduntur in plus, nõ tamen erunt extra genus. Dico aũt in plus esse quæcũq; insunt quidẽ unicuiq; ul'r, at uero sed & alij, ut est aliquid quod omni trinitati inest, sed & nõ trinitati. Sicut quod est inest trinitati, sed & nõ numero. Sed impar inest omni trinitati, & est in plus. Et nãq; ipsis quinq; inest, sed non extra genus. Quinq;. n. numerus est impar, nullum autem impar extra numerum est.*

Ostendit propositum & manifestat qualia oporteat esse illa quæ accipiuntur ad ostendendũ qd quid est. Secundo qũo sunt [Le.ime. sequen.] inquirenda: ibi { Congruũ aũt est cũ totum aliquod &c. } Circa primũ tria facit. Primo pręmittit quandã diuisionẽ. Secũdo [M] proponit qualia oportet esse quę accipiunt ad constituendum [Lec.2.c. capo.2.] qd quid est: ibi { Hmõi accipienda sunt &c. } Tertio probat: ibi { Qm̃ aũt ostensum est &c. } Circa primũ considerandũ est ꝙ ea, quę ponunt in eo quod quid est, oportet ꝙ semper & vl'r prędicent, vt supra habitũ est, & ideo accipiens ea, quę prędicant de vnoquoq; vt semp, dicit ꝙ inter ea, quędã inueniunt, quę extendunt in plus q̃ id, cui insunt: nõ tñ ita ꝙ inueniant extra genus illud. Et exponit qd sit esse in plus, & dicit ꝙ in plus esse dicunt q̃cunq; vl'r insunt alicui: nõ tñ ei soli, sed ẽt alijs. Datur aũt p hoc intelligi aliud mẽbrũ oppositũ, qa. s. est aliquid quod extendit in plus, & est extra genus. Et de hoc primo, ponit exemplũ dicens ꝙ est aliqd quod inest omni ternario: sicut patet de ipso ente quod qdẽ vl'r inest, non tm̃ trinitati, sed ẽt alijs, & nõ solũ in gñe numeri, sed ẽt in his, quę sunt extra genus numeri, impar vero inest oĩ ternario, & est in plus qa ẽt inest ipsi quinario: non tamen inuenitur extra genus ternarij, quod est numerus, quia ẽt quinarius in genere numeri inuenitur nihil aũt qd' sit extra genus numeri põt dici impar. Deinde, cum dicit. [N]

[ARgl.] *Talia igitur eousq; sumenda sunt, quousq; tot fuerint sumpta primo, ut unumquodq; quidem illorum pluribus competat, cuncta autem simul non plura sese extendant. Hanc enim necesse est substantiam esse rei definiendæ.*

[ANcl.] *Huiusmodi autem accipienda sunt usq; ad hoc, quousq; tot accipiantur, quorum unumquodq; quidem in plus sit, omnia autẽ non sint in plus. Hanc enim necesse est substantiam rei esse.*

Ostendit qualia debent esse, quę accipiunt ad constituendũ quod qd est. Et primo proponit qd intendit. 2. manifestat per exẽplũ: ibi { Vt trinitati oĩ &c. } Dicit ergo primo, ꝙ ad manifestandũ quod qd est, accipienda sunt talia, quę quidem sunt semp & in plus, nõ tñ extra genus, vsq; ad talẽ terminũ, vt primo quidẽ vnũ quodq; quod accipitur sit in plus, oĩa aũt nõ sint in plus, sed conuertantur cum re, cuius quęrit quod qd est. Eius [O] n. rõ nõ necesse est significare qd quid est rei. Deinde, cum dicit.

[ARgl.] *Velut omni trinitati cõpetit numerus impar primum utroq; modo, & quia nõ mensuratur numero, & quia non ex numeris constat. id igitur in ipsa trinitas est, numerus inquã impar primus: atq; hoc pacto primus. Horum. n. prima cæteris etiam uniuersis imparibus insunt, ultimum dualitati etiam competit. At uniuersa simul nulli præter trinitatem numero competunt.*

[A Ncl.] *Vt trinitati omni inest numerus impar primus utrobiq;, & sicut quod non est non mensurari numero, & sicut non componi ex numeris. Hoc itaq; iam trinitas est, impar numerus primus, & sic primo. Horum. n. unumquodq;, aliud quidem in imparibus omnibus inest, ultimum autem dualitati, omnia aũt nulli.*

Manifestat quod dixerat per exemplum. Accipiamus. n. ista quatuor numerus impar primus vtroq; modo. Dupliciter. n. [Dupl' aliqs numerus primus] dicitur aliquis numerus primus, vnomodo quia non mensurat aliquo alio numero, sicut per oppositum patet ꝙ quaternarius nõ est numerus primus, qa mensurat dualitate, ternarius autẽ est numerus primus, qa nõ mensurat aliquo numero, sed sola [P] vnitate. Alio mõ, dr aliquis numerus primus quia nõ cõponit ex pluribus numeris sicut patet p oppositũ de septẽnario, qui [2. mo'] primo mõ est primus, non. n. mensurat nisi vnitate, non aũt est primus secundo mõ, cõponit. n. ex ternario & quaternario, sed ternarius nõ cõponit ex pluribus numeris, sed ex sola vnitate, & dualitate. Sic ergo patet ꝙ quodlibet prędictorũ quatuor conuenit vl'r trinitati, quodlibet aũt eoꝝ conuenit ẽt alijs in genere numeri. Nã hoc qd dr numerus & impar conuenit oĩbus numeris imparibus: vltimũ aũt. s. ꝙ sit primus vtroq; mõ conuenit ẽt dualitati, quę nec mensurat alio numero, nec cõponit ex numeris, sed ex solis vnitatibus. Vñ oĩa ista simul iuncta significant qd qd est ternarius. Sed vr ꝙ non requirat ad definitionẽ [Dubiũ] ꝙ quęlibet particula sit in plus, q̃ definitũ. Dicit. n. philosophus in. 7. Meta. ꝙ qñ peruenitur ad vltimas dñas erunt ęquales dñæ [T.c.43 Lec 11. cap 6.] speciebus: nõ ergo oportet ꝙ dña sit in plus q̃ species. Quod ẽt rõne vr. Dicit. n. philosophus in. 8. Meta. ꝙ rõ quæ est ex dif[T c.6. Lec. 2. capo. 2.]ferentijs vr esse speciei & actus. i. formæ, quia sicut ibidem dr, differentia respondet formæ. Cuiuslibet aũt speciei est propria forma, quæ nulli alij conuenit. Vr igitur q̃ dña vltima non ex[Q T.c 41. l. 12. c. capo.5.]cedat speciẽ. Dicit ẽt philosophus in. 7. Meta. ꝙ nihil est aliud in definitione q̃ genus & differentiæ, & ꝙ possibile est definitionem ex duobus constitui, quorum vnũ sit genus, aliud differentia. Differentia aũt non inuenitur extra propriũ genus, alioquin non esset diuisiua generis per se, sed per accidens, vr ergo ꝙ differentia non excedat speciem. [Solutio] Sed dicendũ est ꝙ si accipi posset dña, quę notificaret ipsam formam substantialẽ speciei, nullo mõ dña vltima esset in plus q̃ species, vt rationes probant. Sed quia formę essentiales non sunt nobis p se notæ, oportet ꝙ manifestentur per aliqua accidentia quæ sunt signa [T c.4 L. 12.] illius formę, vt patet in. 8. Meta. Non aũt oportet accipere accidentia propria illius speciei, quia talia oportet per definitionem speciei demonstrari, sed oportet notificare formã speciei

per

A per alia accidentia cõiora, & secundũ hoc differentię sumptę dicunt quide substantiales, inquantũ inducuntur ad declarãdum formam essentialem, sunt autem cõmuniores specie, inquantum assumuntur ex aliquibus signis, quæ sequuntur superiora genera. Deinde, cum dicit.

ARgi. *Cum aũt necessaria quidẽ sint ea, quæ hoc ipso quid est prædicantur, ut antea perspeximus ulia nãq; necessaria sunt, trinitati uero, uel ruimis alij sic competunt ea, quæ sumuntur, hoc modo necessario quidem trinitas ea, quæ diximus, erit.*

ANci. Vide in annot. *Quoniã autẽ ostensum est a nobis in superioribus, q necessaria quidẽ sunt in eo quod quid est prædicantia, ulia autẽ necessaria sunt, in trinitate autẽ, & in unoquoq; alio, sic accipiuntur in eo qđ qđ est accepta, sic aũt erit ex necessitate quidẽ trinitas hoc.*

Ostendit quod supra dixerat. Et primo, ꝙ oporteat prędicta vl̃r & ex necessitate prędicari de ternario. 2. ꝙ ex prędictis constituatur ipsa essentia ipsius ternarij: ibi { Quòd aũt substãcia ex his &c. } Dicit ergo primo quod quia superius ostensum est ꝙ ea, quę prędicant in eo quod qđ est ex necessitate insunt,
B quęcunq; aũt ex necessitate insunt vl̃r prędicant, necesse est ꝙ siue de ternario siue de quocunq; alio accipiant prędicto modo ea, quę prędicant in eo quod quid, ꝙ ex necessitate & vniuersaliter prædicentur. Deinde, cum dicit.

ARgi. *Substantiã autẽ hęc eius esse rõnẽue, ex hisce patere põt. Nã si id, quod assignauimus, nõ sit ipsius rõ trinitatis, necesse est ipsum quasi genus quodã ipsius esse, aut nomine uocitatum, aut nomine carens. Igitur nõ trinitati mõ, sed præter ipsam, alijs ẽt rõ petet. Genus. n. huiuscemodi ponatur esse naturæ, ut insit potentia pluribus: atq; ad plura sese extẽdat. Quod si illud præter individuas alij nulli cõpetit rei, id erit profecto ipsa rõ trinitatis. Nã & hoc ẽt supponatur, id cuiusq; substantiam esse, quod ultimum de indiuiduis tali dicitur modo. Quare similiter & in quibusuis alijs inerit cuiusq; ratio, quod hoc ostenditur modo.*

ANci. *Quod autẽ substantia sit ex his, manifestum est. Necesse autẽ est nisi hoc esset trinitati esse, ut genus aliquod esse. Hoc autẽ no*
C *minatum, aut nõ nominatum erit. Igitur in plus q̃ trinitati inesse. Concessum est. n. huius esse genus, quod est secundum potentiã in plus. Si itaq; nulli inerunt alij, q̃ athomis trinitatis, hoc utiq; erit trinitatis esse. Supponatur. n. hęc substantia uniuscuiusque esse, quę est in illius athomis ultimum prædicamẽtum. Quare similiter & alij cuilibet sic demonstratiuorum eidẽ esse inerit.*

Ostendit ꝙ ex his quę prędicto modo accipiunt, constituat essentia ternarij vel cuiuscunq; alterius, qa necesse est si hoc, qđ supra positũ est, nõ esset ipsa substantia ternarij, cum prędicet in eo quod quid est, quod esset quoddã genus, vel nominatum vel innominatũ. Non. n. cuilibet rõni est nomẽ impositum. Et inde est ꝙ multa sunt innominata: tã in generibus, q̃ in speciebus. Iõ aũt oportet ꝙ prædicta rõ sit genus ternarij, si nõ significet essentiã eius, quia oẽ, quod prædicat in quid, aut est genus aut definitio significans essentiã. Non est aũt possibile quod sit genus, quia sequeret ꝙ esset in plus q̃ ternarius, hoc. n. supponimus esse genus cuius potentia sub se continet plures species. Habitũ est aũt ꝙ prædicta rõ non conuenit nisi athomis. i. indi
D uiduis sub ternario contentis. Relinquit ergo ꝙ prędicta rõ sit definitio significans essentiã ternarij. Hæc. n. supponit esse essentia vniuscuiusq; quę inuenit in indiuiduis illius speciei. Similiter secundum prædictum modum prędicationis, sicut dictũ est de ternario, ita et est intelligendum de quibuscunq; alijs qbus demonstretur aliquid esse idem per modum prædictum.

ARgi. *Oportet autem, cum totum aliquod quispiã tractat, genus in ea diuidere, quæ sunt prima, atq; indiuidua specie, ueluti numerum in dualitatem, trinitatemue, deinde illorum ita definitiones accipere, ut rectæ lineæ, circuli, atq; anguli recti.*

ANci. Tx. 18. *Congruum autem est, cum totum aliquod aliquis negocietur departiri genus in athoma specie prima, ut est numerus in trinitatem, & dualitatem, postea sic illorum definitiones accipere tẽ*
tare. ut rectæ lineæ, & circuli, & anguli. E

LECTIO. XIIII.

POstq̃ Philosophus ostendit qualia oportet esse ea, quę cõstituunt definitionẽ significantẽ essentiã rei: hic ostendit qualiter debeant inuestigari. Et circa hoc duo facit. Primo proponit modũ maxime cõuenientẽ ad inuestigandũ ea quę sunt in definitione ponenda. s. p diuisionẽ gñis Lec. 16.
2. ponit quendã aliũ modũ per similia & dĩa: ibi { Quęrere autẽ oportet &c. } Circa primũ duo facit. Primo ostendit quòd oportet vti diuisione gñis ad inuestigandũ particulas definitionis. 2. quid oporteat in tali inuestigatione obseruari: ibi { Ad consequendũ aũt termini &c. } Circa primũ duo facit. Primo Ldme. teq. tex po o.
ostendit veritatẽ. 2. excludit errorẽ: ibi { Nihil aũt oportet diuidentẽ &c. } Circa primũ tria facit. Primo ostendit qualiter p Vbi supra ex po pilg.
diuisionẽ gñis inuestigent definitionis particulæ. Secundo q̃o processus definitionis sit vtilis ad propositũ: ibi { Diuisiones aũt quę sunt &c. } Tertio q̃o sunt cauenda ea, quę circa hũc processum defectũ inducere possunt: ibi { Differt aũt &c. } Circa
F primũ duo facit. Primo ostendit ꝙ oportet vti diuisione generis ad definiendũ. Secundo q̃o oportet accipere differentias: ibi { Post aũt accepto &c. } Dicit ergo primo ꝙ cũ aliquis vult negociari ad definiendũ aliquod totũ. i. vl̃e: congruũ est vt primo diuidat genus in primas partes illius gñis, quę sunt indiuisibiles sm speciem, puta ꝙ diuidat numerũ in binariũ & ternarium. Et hac diuisione præmissa per quã cognoscitur genus, tẽtet postea accipere definitionem singulariũ specierũ, sicut ẽt fit in alijs, puta in linea recta, & in circulo, & in recto angulo. Omnia enim hæc congrue definiuntur præmissa diuisione generis.
Deinde, cum dicit.

ARgi. *Post hoc sumpto quid nã sit genus, utrum q̃titas, an qualitas, proprios affectus p cões primos contẽplari. Nã ea, quæ ijs accidunt, quæ cõponuntur ex indiuiduis, ex definitionibus innotescent, propterea q definitio simplex, quæ principium est omniũ & ea quæ simplicibus accidunt, per se quidem ipsis solis, per ipsa uero cæteris competunt.* I

ANci. Vide in annot. *Post hæc autẽ accipiendum quid genus sit, utrum q̃titatis sit, aut qualitatis, & proprias passiones speculari per cõia prima. Compositis. n. ex athomis conuenientia ex definitionibus erunt manifesta: propter quod principium est omnium definitionum, quod simplex est, & simplicibus per se inesse conuenientia solum, alijs autem secundum illa.* G

Ostendit qualr sint accipiẽdę, & dicit ꝙ postq̃ acceperimus per diuisionẽ generis in species quid sit genus, puta verũ sit in genere qualitatis, vel quãtitatis, oportet ad inuestigandũ differentias considerare proprias passiones, quę sicut dictũ est, sunt signa manifestantia formas proprias specierũ. Et hoc oportet primũ facere per aliqua cõmunia. n. nos congregemus accidẽtia ex generibus cõioribus, quæ hic dicunt indiuisibilia qa non resoluunt in aliqua priora: statim ex definitionibus eorũ erunt manifesta ea, quæ quærimus. Oportet. n. omnium definitionũ esse principiũ, id, quod simplex est. i. genus cõe: huiuscemodi simplicibus solũ per se insunt accidentia, quę cõiter inueniunt in multis, omnibus aũt alijs conueniunt secundũ illa. Sicut albũ & nigrum per se quidẽ conueniunt corpori terminato, & secundũ Lo. pa. capo 4.
hoc cõe conueniunt & homini, & equo, & quibuscunq; alijs. H
Vnde si oporteret accipere definitionẽ alicuius cui vl̃r conueniret albũ, puta definitionem niuis, oporteret recurrere ad genus, cõius, quod est corpus terminatũ, & ex eo inuestigare rõnem albedinis, & secundũ hoc ostenderetur nobis quare nix vl̃r sit alba. Et ista causa poterit pertinere ad quod quid est niuis: puta inspissatio huiusmodi quæ facit humidum terminari cum cõseruatione lucis. Deinde, cum dicit.

ARgi. *At qui diuisiones quæ per differentias proficiscuntur, utiles sunt ad definitiones hoc pacto inuestigãdas. Ipsas tamẽ ostẽdere dictũ est antea. Vtiles aũt erunt hoc pacto solũ ad rõcinandũ ipsum quid est. Atq; uidebitur ipsa diuisio nihil facere prorsus, sed uniuersa statim accipere perinde atq; si eadem ab initio sine diui*

I *stone, quispiam sumeret.*

ANti. T.c.19. *Diuisiones aũt quæ sunt secundũ differentias, utiles sunt in bis, ut sic adtamus. Sicut tamen demõstrant dictum est in priori bus. Vtiles aũt sunt utiq; sic solum ad colligendum quod quid est & etiam uidetur utiq; nil utile, sed mox uidentur accipere omnia, tanquam si ex principio acceperit aliquis sine diuisione.*

Ostendit q̃uo prędictus processus conferat ad definitiones, & dicit ꝙ ad hoc quod aliquis in prædicto modo procedat ad definiendũ. i. diuidendo genus in species, vtile est quod homo accipiat diuisionẽ generis ꝑ differentias. Sed tamen quo modo per hoc manifestet quod quid est, dictum est in pręcedentibus. Sunt quidẽ vtiles prędictę diuisiones ad accipiendũ quod quid est solũ, sicut dictũ est, sed ad syllogizandum quod quid est nihil videntur facere vt prius dictum est. Sed videtur quod diuidentes statim accipiant omnia syllogizata, sicut si prius aliquis accepisset, antequam diuideret. Deinde, cum dicit. (Le pce. lcc. sup. lec. 4.)

ARgi. *Refert aũt, ea quæ prædicantur primũ, & posterius prædicari, ueluti si animal mite bipes, animal bipes mite dicatur. Et* K *enim si ex duobus omnis definitio constet, & unũ quid sit ipsum animal mansuetum, atq; rursus ex hoc, & differentia fiat unũ, homo inquã, uel quicquid tandem id sit, quod unum efficitur, necesse est diuidentem petere semper.*

ANti. Vide in anno. *Differt autem aliquod prius, & posterius prædicamẽtorum prædicari, ut est dicere animal mansuetum bipes, & bipes animal mansuetum est, & iterum ex hoc & differẽtia est homo aut quodlibet esse unum sic. Vnde necesse est diuidentem repetere.*

Ostendit quid oporteat cauere ne circa prędictum ꝓcessum defectus accidat. Et circa hoc duo facit. Primo ostendit quod oporteat cauere inordinationem. 2. ꝙ oporteat cauere diminutionẽ: ibi { Amplius aũt ad nil relinquendum &c. } Dicit ergo primo, ꝙ multũ differt quid prius & quid posterius prędicetur inter ea, quæ ponuntur in definitione. Põt. n. vno modo sic di- L ci ꝙ homo est animal mansuetũ bipes. Alio modo põt ordinari, vt dicatur ꝙ homo est bipes animal mansuetum. Et ꝙ hoc differat ad definiendum patet per hoc, quia oportet ꝙ omne, quod definitur constituatur ex genere & differentia. Sic igitur si mansuetum accipit vt differentia animalis oportet ꝙ animal mansuetũ sit aliquid vnũ quod accipiat vt genus ex quo & alia differentia quæ est bipes constituit homo. Et eadẽ rõ est de quocunq; alio quod fit vnũ ex pluribus ꝑ se, & non ꝑ accidens. Sicut igit differt ꝙ accipiat hoc vel illud pro genere vel differentia, aut ꝙ accipiat aliquid vt est differentia constitutiua generis & diuisiua eiusdẽ: ita differt ad definiendũ ꝙ sic vel aliter partes definitionis ordinent. Si. n. dicã ꝙ homo est animal mansuetũ bipes, accipietur animal vt genus, mansuetũ aũt vt differentia constitutiua eius, bipes aũt vt differentia diuisiua ipsius. E cõuerso aũt erit si dicat ꝙ homo est animal bipes mansuetũ. Quia igitur differentia ordinis facit differentia in quod quid est, consequens est ꝙ ille, qui diuidit, non solũ supponat ea, quę accipiuntur ad definiendum, sed ẽt petat ordinẽ eorundẽ. Et sic manife- M stũ est ꝙ definitio nõ syllogizat quod qd est. Deinde, cum dicit.

ARgi. *Præterea hoc pacto dũtaxat fieri põt, ut nihil eorum prætermittatur, quæ sunt in definitione ponenda. Sumpto nãq; genere primo, si accipiatur aliqua diuisionum inferiorũ, nõ oẽ cadet in illã, ceu non oẽ animal, aut continuarum, aut diuisarum alarum est, sed uolatile animal oẽ. Huius est. n. hæc differentia. Prima autẽ animalis ea est differentia, in quã oẽ animal cadit, & cuiusq; cæterorum similiter generum, & eorũ, quæ sunt extra animal & eorum quæ sub ipso sunt collocata: ceu uolucris ea est differẽtia prima, in quã omnis uolucris cadit, & piscis itidẽ ea, in quã omnis piscis. Hoc igitur si ꝓficiscatur quispiã pacto, sciat nihil prorsus prætermisisse. Quod si non hoc modo procedat, & prætermittere eum necesse est, & idipsum quoq; nescire.*

A Nti. *Amplius autem ad nil relinquendum in eo quid est, sic solum mõ contingit. Cum. n. primum accipitur genus, siquidem inferiorum aliquam diuisionẽ accipiat, nõ incidet oẽ in hoc. Vt non* N *oẽ animal aut totalum est, aut diuisum pẽnis, sed pennatum animal est oẽ. Huius. n. differentia hæc est. Prima autẽ est differẽtia animalis, in quã oẽ animal incidit. Similiter aũt est in unoquoq; aliorum, & in his quæ extra genus, & quæ sub ipsis sunt, ut in aue, in qua est omnis auis, & in pisce, in quo est omnis piscis. Sic igitur cum ambulans est, quid est scire, quando nil relictum est. Aliter autem relinquere est necesse, & non scire.*

Docet cauere diminutionẽ ostendẽs q̃uo fieri possit vt nihil pręterrmittat eorũ, quę requirunt ad quod quid est, & dicit ꝙ hoc contingit fieri solũ isto modo, quo dicet. Ad cuius euidentiã considerandũ est ꝙ oẽs differentię superiorũ generũ pertinent ad quod quid est alicuius speciei. Nã inferius genus constitui ꝑ dĩam diuisam superioris generis. Ad vitandũ ergo diminutionẽ, oportet ꝙ nulla hmõi dĩam pręter mittat. Prętermit- O titur aũt si aliquis accepto supremo genere, accipiat consequẽter aliquã dĩam diuisam, non quidẽ ipsius supremi generis, sed alicuius inferioris. Quod quidẽ hoc modo cognosci põt, quia cũ animal accipiat aliquod supremũ genus, si postea aliquis accipiat diuisionẽ alicuius de inferioribus generibus, non totum quod continet sub genere superiore cadet sub illa diuisione. Et ponit ad hoc exẽplum. Sicut nõ oẽ animal est vel totalũ, vel diuisum pẽnis. Dr aũt animal totalum quod habet totas alas integras, & cõtinuas, sicut vespertilio. Diuisum pẽnis aũt dicit animal, cuius alę distinguunt ꝑ diuersas pẽnas, sicut accipitris vel corui. Animali aũt non habenti alas neutrũ horũ conuenit, sed oẽ animal volatile continet sub altera harũ differentiarũ, quia s̃m prędictas differentias diuidit huc genus quod est animal volatile. Sed prima, & immediata dĩa animalis attendit ex hoc ꝙ oẽ animal cadit sub diuisione. Et ita est ẽt de oibus alijs gñibus, siue accipiamus gña quę sunt extrinseca animali, sicut lapis & planta, siue illa, quę sub aĩali continent, sicut auis piscis. Prima tñ dĩa auis attendit s̃m dĩam, in quã incidit oĩs auis, & eadem rõ est de pisce. Concludit ergo, ꝙ si aliqs sic procedat indiuidẽdo. s. ꝙ totũ diuisum contineat sub partibus diuisionis, poterit homo cognoscere ꝙ nil est relictum de his, quę sunt necessaria P ad definiendũ. Si aũt aliter procedat, necesse est ꝙ aliqua relinquant, & ꝙ homo nõ cognoscat se integraliter definisse. (Aial totale vel diuisum pennis)

Nõ ãt oportet eũ, qui definit, ac diuidit, omnia scire, q̃ sunt,
Nihil autem oportet definientem omnia scire, quæ sunt.

LECTIO. XV.

POstq; Philosophus ostendit veritatẽ circa diuisionẽ gñis, quę sumit ad definiendum, hic excludit duos errores. Secundũ: ibi { Oẽ aũt incidere. } Circa primũ tria facit Primo ꝓponit exclusionẽ erroris, & dicit ꝙ nõ est necessariũ ꝙ ille, q diuidẽdo definit sciat omnia, quæ sunt in mundo. Secundo ibi.

Quanq̃ nõnulli censent fieri nõ posse, ut quisquã unquã diffe ARg *rentia ad unũquodq; cuiusq; sciat: nisi scierit unumquodq;. Sine* Q *uero differentijs nunq̃ fieri posse, ut quicquam sciatur. A quoq; nãq; non differt quispiã, idem quod illud inquiunt esse, a quo uero differt, ab eo diuersum esse.*

Et tamen impoßibile quidã dicunt esse differentias cognosce A N *re, quæ sunt ad unũquodq;: non cognoscentẽ unumquodq;. Sine autem differentijs nõ esse unumquodq; scire. A. quo. n. nõ differt idem esse huic, a quo autem differt, alterum ab hoc.*

Narrat opinionem errantium. Dicebant. n. quidam ꝙ non põt agnosci differentia alicuius ad omnia alia entia, nisi omnia alia entia agnoscantur, vt patet in aliquibus duobus, quorum differentiam cognoscere non possumus, nisi vtrunq; cognoscamus. Addebant aũt ꝙ non est possibile ꝙ aliquid sciatur quid est, nisi cognoscatur differentia eius ad omnia alia. Id. n. a. quo aliquid non differt est idem ei, illud aũt a quo differt est alterũ ab ipso. Non aũt possumus scire quid sit vnumquodq;, nisi sciamus quid sit idẽ ei, & quid alterum ab eo. Et s̃m hoc concludebant ꝙ nõ põt aliqd cognosci nisi oia cognoscant. Tertio ibi.

Primo

A ARgi. *Primo igitur hoc est falsum. Non.n. quauis differentia res, sunt diuersæ. Complures enim insunt rebus eisdem specie, differẽtiæ, sed non per substantiam, neq; per se.*

ANci. *Primum quidem igitur hoc falsum est. Non enim secundum omnem differentiam alterum est. Multæ enim sunt differentiæ in eadem specie, sed non secundum substantiam: neq; per se.*

Improbat quod dictum est dupliciter. Et primo quidem intermit hoc quod dictum est, ꝙ illud a quo aliquid differt est alterum. Loquimur. n. nunc de eodem & altero secundum essentiam, quam significat definitio. Manifestum est aũt ꝙ ẽt in eadem specie sunt differentiæ multæ accidentales, quæ nõ diuersificant substantiam speciei, quã significat definitio, nec per se insunt. Vnde p̃as est ꝙ non oĩs differentia facit talẽ alteritatẽ, quã necessarium sit cognoscere ad definiendum. Secundo ibi.

ARgi. *Deinde, cum quis iã acceperit ea, quæ opponuntur, & differentiã, & omne, aut in hanc partem, aut in illam cadere, sumpseritq; in altera parte rẽ eam, quã quærit esse, & idipsum cognouerit: nihil refert si sciat, nec ne, de quibus aliæ differentiæ prædicantur. Patet. n. eũ habiturũ esse rõnem substantiæ: si sic proficiscens ad ea tandẽ peruenerit, quorũ nõ est ulterius differentia.* B

ANci. *Postea cum accipiant opposita & secundum differentiã, & cũ omne incidat hinc, aut inde, & accipiat in altero quod quæritur esse, & hoc cognoscit: nihil differt scire, aut nescire, in quibuscunq; prædicantur de alijs differentiæ. Manifestum. n. quoniam si sic uadens uenerit in hoc, quorum non amplius est differentia, habebit rationem substantiæ.*

Improbat quæ dicta sunt alio modo. Cum. n. ille qui vult definire diuidendo accipiat oppositas differentias hoc modo ꝙ omne quod continetur sub diuiso cadat sub hoc membro diuisionis, vel sub illo, & accipiat sub altero membrorum id, cuius definitio quæritur: si hoc quod intendit definire, cognoscat sub illo mẽbro diuisionis contineri: non differt ad propositũ, vtrũ sciat, vel nesciat ꝙ de quibusdam alijs rebus prædicentur oppositæ differentiæ. Puta si diuidam animal per rationale & irrationale, & accipiam propositum sic hominem contineri sub rationali, non requiritur ꝙ scientia de quibus irrationale prædicet, nec qualiter illa adinuicem differant. Manifestum. n. est ꝙ si aliquis sic procedat s. diuidẽdo genus per primas differẽtias eius, & accipiendo propositum sub altero mẽbro diuisionis quousq; perueniatur in illa, quæ vlterius diuidi non possunt essentialibus differentijs: sic procedens habebit definitionem substãtię, quam quærebat. Decipiebantur ergo prædicti homines ex eo, ꝙ non distinguebant inter cognoscere aliquid in cõi & in speciali. Oportet. n. ꝙ quicũq; scit quid est aliquid, cognoscat omnia alia in cõi, non aũt in speciali. Puta qui scit quid est homo, oportet ꝙ sciat hominẽ per hoc quod est animal distingui ab omnibus, quæ non sunt animalia, & per hoc quod est rationale distingui ab omnibus quę non sunt rationalia. Non enim oportet ꝙ illa cognoscat nisi secundum hoc cõmune, quod est animal, vel rationale. Deinde, cum dicit.

ARgi. *Omne autem in ipsam diuisionem cadere, si sint ea opposita, quorũ non est mediũ quicq̃, non est postulatio. Necesse est. n. omne in altero ipsorum esse, si illius est differentia.* D

A Nci. *Omne aũt incidere in diuisionem, si sunt opposita: quibus nihil interest, non est repetitio. Necesse. n. est omne in altero ipsorũ esse, siquidem illius differentia est.*

Excludit secundum errorem. Posset. n aliquis credere ꝙ quandocunq; vtitur diuisione ad definiendum, indigeat petere ꝙ totũ diuisum contineatur sub mẽbris diuisionis, sed ipse dicit ꝙ hoc nõ est necessariũ si opposita, per quę fit diuisio sint immediata, quia secundum hoc necessariũ est, ꝙ totum diuisum sub altero oppositorũ contineatur dũ tamen accipiantur primę differentiæ alicuius generis. Differentiæ. n. quæ sunt immediatę si comparent ad genus inferius, nõ sunt immediatæ, si cõparentur ad genus superius. Sicut par & impar sunt immediata si cõparent ad numerũ, cuius sunt propriæ differentię, non aũt si cõparentur ad quantitatem. Deinde, cum dicit.

Ad extruendam aũt, probandãue per diuisiones definitionẽ, hæc tria sunt obseruanda. Primũ ut ea sumantur, quæ hoc ipso quid est prædicantur. Secundũ ut hæc adeo disponãtur, ut primũ in primo, scd'm in scd'o loco ponatur. Tertiũ ut hæc omnia sint. E ARgi.

Ad construendum autem terminum per diuisiones tria oportet coniecturari accipientem prædicantia in eo quod quid est, & hæc ordinare quid primum, aut secundũ, hæc omnia sunt. ANci. T.c.22

Postquam exclusit ea, quę non requiruntur ad diuisiones definiti: hic ostendit quę secundum rei veritatem requirantur. Et primo ponit quod intendit. 2. manifestat propositum: ibi { Est aũt horũ vnũ. } Dicit ergo primo, ꝙ ad hoc ꝙ aliquis constituat terminũ. i. definitionẽ per viã diuisionis, tria oportet considerare, quorũ primũ est, vt ea, quę primo accipiuntur prædicentur in eo quod quid est, secundo vt ordinetur quid sit primum & quid secundum, tertium est ꝙ accipiãtur omnia, quæ pertinent ad quod quid est, & nihil eorum prætermittatur. Deinde, cum dicit.

Atq; primũ istorũ erit, si possumus quẽadmodũ ad accidens ratiocinari, ipsum inquã competere, & per genus probare. F ARgi.

Est autem horum unum primum per id, quod possumus sicut ad accidens colligere quoniam est, & per genus probare. ANci.

Manifestat propositum. Et primo ostendit quõ tria prędicta possunt obseruari. Secundo ostendit ꝙ prędicta tria obseruata sufficiant: ibi { Manifestũ est aũt. } Circa primũ tria facit. Primo ostendit quõ obseruetur primũ, & dicit ꝙ vnum horum s. ꝙ accipiantur ea, quæ prędicantur in eo quod quid est obseruatur, primo quidem per hoc ꝙ homo põt inducere syllogismos ꝙ id, quod assumitur insit, sicut cũ disputatur ad problemata de accidente. Secundo, vt ostendat qđ prędicatur in eo qđ qd p̃ ea, quibus disputat ad p̃blemata de genere. Secundo ibi.

Secundũ fiet si ipsum primũ sumpserimus. Hoc aũt erit, si id accipiatur quod tale est, ut ipsum quidẽ omnia sequatur, omnia aũt ipsum nõ econtra sequantur. Necesse est. n. aliquid esse tale, quo sumpto, idẽ iã erit, & in inferioribus modus. id. n. erit secũdũ quod cæterorũ est primũ Et id ẽt tertiũ, quod est hærentium primũ. Superiore nãq; sublato, id, qđ hæret cæterorum erit primum, ut patet. Et in cæteris eodem modo. ARgi.

Ordinare aũt sicut oportet: si primũ accipiat. Hoc aũt erit, si primũ accipiatur, quod omnibus inhæret, illi autẽ non omnia. Necesse est. n. aliquod esse huiusmodi. Accepto aũt hoc, erit idem in omnibus inferioribus modus. Secundum autem aliorum primum erit & tertium habitorum. Remoto enim quod est sursum habitum, aliorum primum erit. Similiter aũt est & in alijs. G ANci.

Manifestat quõ obseruetur secundũ. s. debita ordinatio partiũ, & dicit ꝙ tunc ordinant partes definitionis sicut oportet, si aliquis primo accipiat id, quod est primũ, & hoc erit si aliqs homo primo accipiat id, quod consequitur alia posterius accepta, & non econuerso. Hoc. n. est cõius & prius. Necesse est aũt aliquid hmõi accipi in definitione tanq̃ genus, puta cũ dicitur homo est animal gressibile bipes. Si. n. est gressibile bipes, ẽ animal, sed non econuerso. Cũ ergo iam acceperimus animal tanq̃ primũ, idem modus obseruandus est in ordinatione inferiorũ. Accipietur. n. quasi s̃m in definitione illud, quod s̃m rationem pręmissam erit primũ inter omnia sequentia, & similiter accipiet tertiũ id, quod est primum respectu habitorũ. i. consequentiũ. Semper. n. remoto superiori, illud quod est habitũ i. immediate consequens, erit primum omniũ aliorum. Et ita est ẽt in omnibus alijs, puta in quarto, & in. 5. si tot oporteat partes definitionis esse. Tertio ibi. H

Patebit autem hæc omnia esse, quod erat tertium: si sumpserimus primum ipsum per diuisionem omne, aut hoc, aut hoc animal esse. Esse autem hoc, & rursus totius differentiam, huius extremi uero non ulterius differentiam esse, uel etiam statim cum ultima differentia ab ipso toto, non differre id specie. ARgi.

Quod autem hæc omnia sint manifestum est ex hoc, ꝙ recipimus primum quidem secundum diuisionem, quoniam omne est A Nci.

I· *aut hoc, aut illud. Est autem hoc, & iterum totius differentia, a toto nil differre specie amplius hoc.*

Manifestat qualiter possit tertium obseruari, & dicit q manifestum erit omnia, quæ pertinent ad qood quid est accipi in definitione secundum modum supra dictum ex hoc q diuidendo aliquod genus accipimus primas differentias sub quibus diuisum vniuersaliter continetur, sicut omne animal est hoc, vel illud, puta rationale vel irrationale, & accipiamus quod intendimus definire esse hoc pota rationale. Et iterum accipienius hoc totum. s. animal rationale, & diuidemus ipsum per differẽtias proprias, sed quando iam deuenimus ad vltimam differentiam, iam non erit diuidere per alias differentias specificas, sed statim vltima differentia addita, hoc, cuius definitio quęritur, in nullo differet specie a suo totu. i. a ratione rõgregata ab omnibus partibos acceptis, sicut homo differt specie ab aliqoo eorum, de quibus prædicator animal rationale mortale.

K Deinde, rom dirit.

ARgi. *Patet enim neq; plus oportet quicquam additum esse. Omnia namq; sumpto hoc ipso quid est prædicantur, neq; quirquam deesse. Nam aut genus, aut differentia esset. At genus est ipsum primum, & hoc eum differentijs simul est sumptum. Differentiæ ẽt uniuersæ sunt sumptæ. nulla. n. prorsus posterior est. Specie nãq; differret ipsum extremũ. Ad hoc dictũ est non differre.*

A Nti. *Manifestum enim est, quoniam neq; plus hoc apponitur. Omnis enim in eo quod quid est accipiuntur horum neq; deficere nihil. Aut enim genus, aut differentia utique esset. Genus quidem igitur est, primum, & eum differentijs prius acceptum est, differentiæ autem omnes continentur. Non enim amplius sunt ultima. Specie. n. differret & ultimũ. Hoc aũt est dictũ nõ differre.*

Ostendit q tria prædicta obseruata sufficiant ad definiendum, q definitio neq; superfluum neq; diminutum habebit. L Quòd aotem non apponatur aliquid plus quam debeat, manifestum est per primum trium prædictorũ, quia s. accepta sunt solom ea, quæ prædicant in eo qood quid, & talia necesse erat accipere. Similiter etiam manifestum est q nihil deficit. Aut. n. defireret genos, aut differeotia. Sed q genus oon deficiat, patet ex. a. trium dictorum. Acceptum est enim primum id, sine quo nõ sunt alia, & põt esse sine alijs, & hor est genus, & cũ genere postea acceptę sunt differentię. Sed q differentiæ omnes sunt acceptę patet per tertium prędictorum trium, quia nõ amplius põt accipi posterior differentia post illã cuius diximus nõ esse ẽt differentiam, quia iam sequeretur q vltimum acceptũ adhuc differret, differentia essentiali, cum tamen dictum sit, q non differat. Similiter ẽt ex prẽmissis patet q non intermittat aliqua differentia in medio, per hoc. s. q semper accipiuntur primæ differentiæ. Vnde relinquitur q sufficiant tria prædicta ad definiendum obseruari.

ARgi. *Quærere autem oportet inspiciẽdo: primum ad ea, quæ sunt similia, & nullam inter se differentiam habent, quidnam idem habeant uniuersa. Deinde ad alia, quæ sub eodem eum illis genere collocantur, & sunt quidem eiusdem inter se speciei, ab illis* M *autem specie sunt diuersa. Atq; si in ijs accipiatur aliquid penitus idem, & in alijs simili modo. Rursus considerandum est si in ijs, quæ sunt sumpta, sit aliquid idem: quousq; ad unam rationem fiat accessio. Hæc enim erit ipsius definitio rei. Quod si non ad unam rationem, sed ad duas, uel plures itur: patet id quod quæritur, non unum quid esse, sed plura.*

ANti. T. c. 21. *Quærere autem oportet intendentem in similia & in differẽtis. Primum quidem omnia idem habeant, postea iterum in alteris quæ in eodem quidem genere sunt eum illis, sunt autem ipsis quidem idem specie, illorum autem altera. Cum autem in his accipiatur quid habeant omnia idem, & in alijs similiter, in acceptis iterum similiter intendendum, si idem sit, quousq; in unam conueniant rationem. Hæc autem erit definitio. Si uero nõ uadit in unam, sed in duas, aut plures, manifestum est q. utiq; non est unum aliquod, quod quæritur, sed plura.* N

LECTIO. XVI.

POSTQVAM Philosophos docuit inuestigare quod quid est secũdum modum maxime cõgruum, qui est per diuisionem generis, hic docet inuestigare quod quid est alio modo. Et circa hoc tria facit. Primo docet prędictum modũ inuestigandi. 2. manifestat per exemplum: ibi { Vtpota dico. } Tertio probat hunc modum esse conueniẽtem: ibi { Semper aũt est omnis definitio. } Dicit ergo primo q si aliquis inquirit definitionem alicuius rei, oportet q attendat ad ea, quæ sunt similia illi, & ẽt ad ea, quæ sunt differentia ab illa re, quod quidem qualiter fieri debeat ostendit subdens, q primo oportet circa similia considerare quid idem in omnibus inueniatur, puta quid idem inueniatur in omnibus hominibos, qui omnes conoeniunt in hoc, quod est esse rationale. Postea considerandum est iterum in alijs, quę conueniont cũ primis in eodem genere, & sunt sibiinuicem idẽ specie, sont autẽ altera specie ab illis, quę primo accipiebantor, sicut equi ab hominibus: oportet ẽt accipere quid sit idem in his. s. equis, puta hinnibile. Cum ergo arcipiatur quid sit idem in omnibus his. s. hominibus, quia rõnale, & quid sit idẽ similiter in omnibus. s. equis hinnibile: iterum considerandũ est si aliqoid est idẽ in istis duobus acreptis. s. in rõnali, & quia hinnibili. Et ita est considerandum, quousq; perueniatur ad aliquã vnam rationẽ cõem. Hęc. n. erit definitio rei. Si vero talis consideratio non inducat in vnã rõnem cõem, sed inducat in duas rationes diuersas, aut ẽt in plures, manifestum erit, q id, cuius definitio quęritur nõ erit vnum secundum essentiam, sed plura, & ita nõ poterit habere vnam definitionem. Deinde, cum dicit. O

Veluti si quæratur, quid nam sit magnitudo animi, considerãdum est in aliquibus, quos quidem scimus eẽ magnanimos, quid nam habeant unum omnes, quo pacto, tales esse dicuntur. Ceu si Alcibiades fuit magnanimus, & Achilles, ac etiam Aiax, quid unum omnes habeant? Atqui. i. eos effectos contumelijs nõ perferre. Nam primus intulit bellum: secundus iratus se a socijs defendendis seiunxit: tertius sibi mortem consciuit. Rursus in alijs considerandum est: ut Lysandro ac Socrate, quid nam & istis inerat unum? Atqui. i. æquabiliter sese habere in secundis atq; aduersis rebus fortunæ. His sumptis considero quid nam idem habeant hæc: æquabilitas inquam in rebus fortunæ, & non patientia, cum contumeliæ afferuntur. Quod si nihil habeant idẽ, duæ profecto magnanimitatis species erunt. ARgi. P

Vtputa si quid est magnanimitas quærimus, intendendum est in quosdam magnanimos, quos scimus q. habeant unum omnes inquantum sunt huiusmodi. Vt magnanimus Alcides est, aut Achilles, aut Aiax, quid unum omnes habent? non tolerare iniuriam. Hic quidem enim dimicauit, ille uero insaniuit, hic autem interfecit seipsum. iterum idem est in alterius, ut in Lysandro, et Socrate: si iam indifferẽtes prosperitati, & improsperitati: hæc duo accipiens intendendo quid idem commune habent? aut impassibilitas quæ est circa fortunas, aut non tolerantiam iniuriarũ. Si uero nullum sit, duæ species utiq; erunt magnanimitatis. ANti. Vide in anno. Q

Manifestat quod dixerat per exemplum, & dicit, q si quęramus qd est magnanimitas, debemus attendere ad quosdã magnanimos, vt sciamus quid vnũ habent in seipsis inquantũ magnanimi sunt. Sicut Alcides. i. Hercules dictus ẽ magnanimus, & ẽt Achilles, & ẽt Aiax, qui omnes habent vnũ quid rõe qd est non sustinere iniurias. Cuius signum est, quia Alcides nõ sustinens iniurias dimicauit, Achilles vero in insaniam versus est propter iram, Aiax aũt interfecit seipsum. Iterũ debemus considerare in alijs, qui dicunt magnanimi, sicut in Lysandro, aut Socrate. Habent. n. hoc eẽe q non mutabant propter prosperitatem fortunæ, & per infortunium, sed indifferenter se habebant in vtrisque. Accipiamus ergo hæc duo scilicet impassibilitatem a fortuitis casibus, & non tolerare iniurias, & consideremus

A deremus si est aliquid commune eis. In hoc enim consistit ratio magnanimitatis. Sicut si dicamus q̃ vtrunq; contingit ꝓpter hoc, q̃ aliquis existimat se dignum magnis. Ex hoc.n.cõtingit q̃ homo non patitur iniurias, & ex hoc contingit q̃ & contẽnit mutationem exteriorum bonorum tanquam minimorũ. Si aũt nihil commune inueniretur illis duobus acceptis, non esset vna species magnanimitatis, sed duę. Vnde non posset dari vna communis definitio. Deinde, cum dicit.

ARgl. *Omnis autẽ definitio uniuersalis est semper. Medicus.n.non definit salubre cuidã oculo, sed aut omni, aut speciei determinato.*

ANtl. *Semper enim est omnis definitio uniuersalis. Nõ enim in quodam oculo dicit sanabile medicus, sed aut in omni, aut in specie determinans.*

Ostendit præmissum modum inueniendi quod quid est esse conuenientem. Et circa hoc duo facit. Primo ostendit hũc modum conuenientem. Secundo ostendit quid oportet in hoc modo vitare: ibi { Si autem neq; disputare. } Circa primum duo

B facit. Primo ostendit prædictum modum esse conuenientem quantum ad terminum, prout.s. prouenitur aliquid commune a. quantum ad processum prout.s. proceditur in prædicto modo a particularibus: ibi { Faciliusq; est singulare. } Dicit ergo primo q̃ conuenienter dictum est, q̃ oportet inquirentes qđ quid est peruenire ad aliquod commune, quia omnis definitio datur de aliquo secundum q̃ consideratur in vniuersali, non autem secundum q̃ consideratur in hoc singulari, vel in illo. Non enim medicus definit quid sit sanũ in hoc oculo huius hominis, sed vel in vniuersali simpliciter quantum ad omnes, vel distinguit sanum secundum diuersas species: puta cum dicit hoc esse sanum cholericis, illud autem flegmaticis.

Deinde, cum dicit.

ARgl. *At facilius est singulare definire, quam uniuersale. Quapropter, a singularibus ad uniuersalia oportet ascendere, æquiuocationes enim in uniuersalibus magis latent, quàm in ijs, quæ non differunt.*

ANtl. Vide in annot. *Facilius enim est singulare definire quàm uniuersale. Vnde oportet ex singularibus in uniuersalia ascendere. Namq; æquiuocationes latent magis in uniuersalibus, q̃ in differentibus.*

Ostendit prædictum modum esse conuenientem quantum

C ad processum quo.s. procedit a minus communibus ad magis commune. Et hoc dupliciter. Primo ratione facilitatis. Procedit enim disciplina a facilioribus. Facilius autem est definire singulare.i. aliquod minus commune, quã vniuersale quod est magis commune, inquantum.s.in vniuersalibus quæ sunt minus determinata magis latent æquiuocationes, quã in illis quę sunt indifferentia, & quæ non diuiduntur per differentias specificas. Et ideo oportet a singularibus definiendo ascendere ad vniuersalia. Secundo ibi.

ARgl. *Vt autem in demonstrationibus ratiocinandi forma, sic in definitionibus dilucìditas insit oportet. Quæ quidem fuerit, si seorsum id definiat quispiam, quod in pluribus generibus est: per ea, quæ in unoquoq; dicuntur, ueluti simile non omne, sed id, quod in coloribus est, & figuris, & acutum similiter, quod est in uoce, & sic ad ipsum commune proficiscatur, cauens ne æquiuocationem offendat.*

D

ANtl. *Sicut in demonstrationibus oportet syllogizari esse, sic & in terminis certa. Hoc autem erit, si per ea, quæ singulariter dicuntur, sit in unoquoq; genere definire separatim, ut simile nõ omne, sed in coloribus, & figuris, & acutum quod in uoce est. Et sic necesse ire timentem, ne æquiuocatio contingat.*

Ostendit idem ex ratione euidentiæ. Sicut.n. in demonstrationibus oportet syllogizari præsupponendo aliquid, quod est euidens & manifestum, sic etiam & in terminis.i. in definitionibus. Non enim potest aliquis deuenire in cognitionem alicuius ignoti nisi per aliquod notum, siue aliquis intendat cognoscere quia est, quod fit per demonstrationem, siue quid est, quod fit per definitionem. Hoc autem contingit vt.s. præexistat aliquod euidens, si sic.i. contingat separatim definitionem definiri per ea, quæ singulariter dicuntur.i. quæ proprie conueniũt, E & distincte huic, vel illi, sicut si aliquis velit notificare quid est simile, non considerabit ad omne id, quod potest simile dici, sed de quibusdam similibus: puta quomodo dicatur simile in coloribus, & quomodo dicatur simile in figuris. Dicitur.n. simile in coloribus ex vnitate coloris, dicitur autem simile in figuris ex eo q̃ anguli sunt æquales, & latera proportionabilia. Similiter etiam in alijs si velit definire acutum non respicit ad omne quod dici potest acutum, sed respicit ad acutum secundum q̃ dicitur in voce. Et per hunc modum patet q̃ aliquis definire intendens refugit statim ne contingat æquiuocatio. Et per hoc patet esse conuenientem modum definiendi, quo ex inferioribus proceditur ad commune, inquantum.s.in specialibus specialia definire facilius est, & magis in talibus potest esse nota vniuocatio. Deinde, cum dicit.

Quod si neq; disserere translationibus oportet, patet neque definire oportere, aut translationibus, aut hisce, quæ per translationem dicuntur. Erit enim necessitas ut translationibus disseratur. ARgl. F

Si autem neq; disputare in metaphoris, neq; quæcunq; dicuntur in metaphoris. Disputare.n. necesse erit in metaphoris. ANtl.

Excludit modum procedendi in definitionibus. Et dicit q̃ sicut non oportet disputare per metaphoras, ita etiam nõ oportet definire per metaphoras vt pote si dicamus q̃ homo est arbor inuersa, nec oportet definitionibus assumere quæcunque metaphoricę dicuntur. Cum enim definitiones sint principia, & efficacissima media in disputationibus, si definitiones darentur per metaphoras, sequeretur q̃ oporteret ex metaphoris disputare. Hoc autem fieri non debet, quia metaphora accipit secundum aliquid simile, non autem oportet vt id quod est simile secundum vnum, sit simile quantum ad omnia.

Vt autem facultatem habeamus mediorum ad ea demonstrã da, quæ proponuntur, peruestigare oportet, & ea quæ animantibus apertis inspiciuntur, & ipsas quoq; diuisiones: atq; sic peruestigare oportet supposito genere communi omnium: ceu si animalia sint ea, quæ considerantur, quæ nam omni competunt animali. Quibus sumptis rursus identidem peruestigare oportet, quæ nam cæterorum primo cuilibet insunt, ueluti si id sit, auis quæ nam omnem auem sequuntur. Et sic semper quæ nam propinquissimo competunt. Patet enim nos posse iam dicere propter quid insunt ea, quæ competunt hisce, quæ sub ipso communi sunt collocata, ut propter quid homini cõpetunt, aut equo. Sit autem animal quidem.b.in.a.uero ponantur ea, quæ animal omne sequuntur: his autem in locis in quibus. c.e.d. literæ designantur, animalia singula collocentur. Patet itaq; propter quid a. competit ipsi.e. propter.b.nãq; cõpetit. Et similiter cæteris. ARgl. G

Ad habendum autem problemata, eligere oportet decisiões, & diuisiones. Sic autem eligere subiectum genus commune omnium consimilium, ut si animalia sunt, quæ considerantur, qualia omni animali insunt. Acceptis autem his, reliquorum omni qualia inhærent, ut si hoc est auis, qualia inhæreant omni aui, & sic semper proximo. Manifestum.n. & quoniam habebimus iam dicere propter quid insunt inhærentia, is, quæ sunt sub communi, ut propter quid homini, aut equo insunt. Sit aũt animal in quo.a.b. autem inhærentia omni animali: in quibus autem sunt c.d.e. sint quædam animalia. Manifestũ igitur est propter quid est.b.in.d. propter.a. enim: similiter & in alijs, & semper in alijs deorsum eadem ratio est ANtl. H

LECTIO. XVII.

P OSTQVAM ostendit Philosophus quomodo oportet inuestigare quod quid est, hoc ostẽdit quomodo oportet inuestigare propter qd. Et circa hoc duo facit. Primo ostẽdit qđo oporteat inuestigari ꝑꝑ qd.s. mouet quãdã q̃ões circa ipsum ꝑꝑ qd: ibi { De cã, autẽ & cuius est L.ime. seq.

I. causa. } Circa primum duo facit. Primo ostendit quomodo alicuius quæstionis propositæ possit inuestigari propter quid. a. ostendit quomodo diuersæ quæstiones communicant in ,ppter quid: ibi { Eadem autem problemata. } Circa primum duo facit. Primo docet accipere propter quid accipiendo commune vniuocum. a. accipiendo commune analogum: ibi { Amplius autem alius modus. } Circa primum duo facit. Primo docet inuestigare propter quid accipiendo commune vniuocum, qđ est genus nominatum. a. accipiendo quodlibet aliud cõmune: ibi { Nunc quidem igitur &c. } Dicit ergo primo ꝙ ad hoc ꝙ habeamus propter quid circa singula problemata, quę ponuntur, oportet considerare diuisiones & subdiuisiões, & sic ad singula procedere disputando supposito communi genere. Vt si aliquis velit considerare propter quid aliquid conueniat aliquibus animalibus, oportet accipere qualia sunt quæ conueniunt omni animali. Quibus acceptis, oportet iterato accipere secun-
K dum diuisionem qualia sunt, quæ consequuntur primo ad aliquod commune, quæ sub animali continentur, puta qualia cõsequuntur ad omnem auem, & sic semper debemus procedere accipiendo id quod est primum, in quod. f. sit immediate diuisio, quod supra obseruabatur in diuisionibus, quibus procedis
L.t.c.14. ad inuestigandum quod quid est. Sic ergo procedendo manifestum est ꝙ semper poterimus dicere ,ppter quid aliqua insunt his quæ continentur sub aliquo cõmuni, vt si velimus scire propter quid aliqua insunt homini & equo: puta somnus & vigilia. Sic ergo animal in quo est. a. quod est medium. b. autem. i. maior extremitas accipiatur pro his quę inhęrēt omni animali, sicut somnus & vigilia, quædam autem animalium species, puta homo, equus, bos, accipiantur vt minor extremitas. f. c. d. e. Sic ergo manifestum est propter quid. b. i. somnus, vel vigilia sit in. d. puta in homine, quia propter. a. i. propter hoc ꝙ homo est animal. Et similiter est faciendum in alijs, & in omnibus est eadem ratio obseruanda. Huiusmodi autem documen-
L ti ratio est, quia subiectum est causa propriæ passionis. Et ideo si volumus inuestigare causam alicuius passionis, propter quam insit quibusdam rebus inferioribus, oportet accipere cõmune quod est proprium subiectum, per cuius definitionem accipiē causa illius passionis. Deinde, cum dicit.

ARg. *Eadem autem est semper, & in alijs ratio, atq; nunc sic dicimus per tradita nobis nomina communia rebus. Oportet autē nō solum in ijs ipsis dicto modo considerare, sed etiam si aliquid aliud uideatur commune competens, & idipsum accipere, deinde sumere & ea, quæ ipsum sequuntur, & ea, quæ hoc sequuntur, ueluti cornigeris competit sericium habere: superioribusq; uacare dentibus. Sumantur igitur hæc, & rursus accipienda sunt ea, quibus competit: sequitueq; gerere cornua. Patet enim propter quid illis competunt ea, quæ diximus. Nam ob idipsum illis inerunt quia cornua gerunt.*

ANd. *Nunc quidem igitur secundum ea, quæ aßignantur communia nomina, dicimus. Opoetet autem non solum sic considerare,*
T.c.33 *sed & si aliud aliquod accipitur commune: accipientes si aliqui-*
M *bus hoc inhæreat, & qualia hoc sequantur. Vt cornua habentia*
Vide in anno. *boc habere uentres, non utrobiq; dentes esse. Iterum cornua habere quædam sequuntur. Manifestum est. n. propter quid est in illis quod dicitur, propter id sunt q; coenua habent.*

Ostendit quomodo oportet inuestigare propter quid est reducendo in aliquod cõmune, quod non sit genus nominatum, & dicit ꝙ ea, quæ supra dicta sunt, dicuntur secundum illa rõmunia, quibus nomina sunt assignata, sed oportet non solũ sic in talibus considerare, sed & si quid aliud appareat cõmune, qđ insit aliquibus ēt si nō sit genus, vel si non sit nominatum. Deinde oportet considerare ad quæ hoc cõmune consequatur, & quę sunt quę consequantur ad hoc cõmune innominatum acceptum. Sicut habere cornua est quoddã cõmune, cui non est nomen impositum, & quod nō est genus. Ad hoc aũt cõmune sequuntur duo, quorum vnum est, ꝙ omne animal habēs cornua habet multos ventres propter necessitatem ruminationis, quorum vnum vocatur echinus in interioribus existēs, asper

& capedinem habens, vt dicitur in libro de Historijs animaliũ. N
Aliud autem quod consequitur ad animalia habentia cornua est ꝙ non habeant dentes in vtraq; mandibula, sed solum in inferiori, quia materia dentium conuertitur in cornua. Itē considerandum est ad quę animalia consequantur habere cornua, puta bouem, & ceruum. Sic enim manifestum erit ,ppter quid hæc animalia habent illas proprietates, quia. i. habent cornua. Deinde, cum dicit.

Et insuper alius modus peruestigandi per similitudinem rationis. Non. n. potest unum quippiam idem sumi, quod quidem sepium, & spina, & os appellare oportet. Inerunt autem & ijs, atq; sequentur aliqua: quasi talis sit una quædam natura. ARg.

Amplius autem alius modus est secundum analogum. Elige re. n. unum idem non est accipere quod oportet uocare sepion, et spinam, & os. Sunt autem quæ sequuntur, & hoc: tanquam natura una huiusmodi existente. ANd.

Ostendit inuestigare propter quid reducendo ad aliquod cõmune analogum, & dicit ꝙ alius modus inuestigandi propter quid est eligere commune secundum analogum. i. proportionem. Contingit. n. vnum accipere analogum quod nō est idem secundum speciem, vel genus, sicut os sepiarum quod vocatur sepion, & spina piscium, & ossa animalium terrestriũ. Omnia enim ista conueniunt secundum proportionem, quia eodem modo se habent spinæ ad pisces, sicut ossa ad terrestria animalia. Ad hoc aũt cõmune analogum, quędam consequuntur propter vnitatē proportionis, sicut si cõtrarent in vna natura generis vel speciei, sicut esse coopertũ carnibus. Deinde, cũ dicit. O

ARg. *Eadem autem sunt nonnulla eorum, quæ proponuntur multipliciter. Quędam. n. ex eo sunt ea, quia medium idem habent, ueluti quia sunt omnia antiperistasis. Atq; horum nõnulla sunt eadem genere, quæcunq; differentias habent, ex eo, quia sunt diuersorum, uel alio modo, ut propter quid resonat, aut propter quid apparet, & propter quid iris existit. Vniuersa. n. hæc idē sunt propositum genere: omnia namq; sunt plane reflexo, sed specie sunt diuersa.*

P
A Nd. T.c.14 *Eadem autem problemata sunt, quæ quidem idem medium habent. Amplius ut quoniam omnis antiperistasis, horum autē quædam genere sunt eadem, quæcunq; habent differentias, ex quo aliorum, aut aliter sunt, ut propter quid echo, aut propter quid forma apparet, et propter quid iris. Omnia enim hæc uniũ problema sunt genere, omnia. n. repcussio sunt sed specie altera.*

Ostendit quomodo multa problemata cõueniunt in eo qđ est propter quid. Et primo, quantum ad vnitatem medij a. quãtum ad ordinem mediorum: ibi { Alia aũt. } Dicit ergo primo ꝙ quędam problemata sunt eadem inquantum. f. conueniunt in eo quod est propter quid, propter hoc ꝙ habent idem medium. Sicut per hoc medium quod est antiperistasis. i. contra resistentia, vel repercussio demonstrant. Sũt aũt quædam eadem non simpliciter, sed genere, quę quibusdam differentijs diuersificantur, quę sumuntur vel ex diuersitate subiectorum, vel ex diuersitate modi fiendi. Sicut si quæratur propter quid sit echo Q aut propter quid apparet. f. aliquid in speculo, vel propter qđ generatur iris. Omnia. n. ista sunt idem problema quantum ad medium propter quid, quod est idem genere. Omnia. n. causantur ex repercussione. Sed repercussiones differunt specie. Nam echo fit per repercussionem aeris moti a corpore sonante ad aliquod corpus concauum. Apparitio aũt rei in speculo fit propter hoc ꝙ immutatio medij repercutitur ad speculum. Iris autem fit propter hoc ꝙ radij solares repercutiuntur ad vapores humidos. Deinde, cum dicit.

ARg. *Quædam autem differunt, ex eo, quia medium est sub alio medio, ueluti propter quid Nilus, decrescente mense, magis affluat aquis? quia mensis decrescens similis magis hyemis est. Propter quid mensis decrescens, similis magis hyemis est? quia luna decrescit. Hæc enim sic inter sese habent, ut patet.*

Alia

A ANti. Vide in an.io. *Alia autem ex eo q medium, quod sub altero medio est, differunt problemata. Vt propter quid Nilus, finiente mense, magis fluit? propter id, q uernior est finis mensis. Propter quid autem est uernior finis mensis? propter id, q luna deficit. Hæc quidem enim se habent adinuicem.*

Ostendit quomodo problemata conueniunt in propter qd secundum ordinationem mediorum: & dicit, q quædam alia problemata sunt, quæ differunt adinuicem eo q habet diuersa media: quorum vnum est sub altero: & ponit exemplum. Vtpote si quæratur propter quid Nilus in fine mensis. s. lunaris magis inundat. Huiusmodi enim ratio est, quia finis mensis magis est pluuialis. Quare autē hoc sit accipitur per aliud medium propter hoc. s. q tunc deficit luna, quæ habet dominiū super humores, & ideo deficiente lumine eius magis commouentur vapores in aere ex quo causatur pluuia. Et sic patet q ista duo media sic se habent adinuicem, q vnum eorum est sub altero.

ARgi. B *Ambiget autem quispiam de causa: & de eo, cuius est causa: veluti, cum frondes decidunt: est ne tum ipsa causa defluendi frōdes latitudo inquam foliorum: si idipsum illius sit causa. Vel cū deficit luna: est ne tum interpositio terræ.*

ANti. T.c.35 *De causa autem, & cuius est causa dubitabit aliquis nunquid, & cum causatum est, & causa est: Vt si folia fluunt, aut deficit luna, & causa deficiendi, etiam folia cadendi erunt. Vt si huius est lata habere folia: deficiendi autem terram esse in medio.*

LECTIO. XVIII.

Le.inc. seq. POSTQVAM Philosophus ostendit quomō oportet inuestigare propter quid, hic mouet duas quæstiones circa ipsum propter qd, quarum prima est de coexistētia causæ ad causatum, secunda pertinet ad vnitatem causæ: ibi { Vtrum autem contingat. } Circa primū tria facit. Primo proponit quæstionē. Secūdo C obijcit: ibi { Si enim non est. } Tertio soluit: ibi { Aut contingit vnius. } Dicit ergo primo, q de causa & causato potest aliquis dubitare, vtrum quando est vnū eorum, sit & aliud. Quæ quidem quæstio non est intelligenda quantum ad simultatem temporis, sed quantum ad simultatem consecutionis, vtpote si posito vno consequatur aliud simul tempore, vel posterius. Et ponit duo exempla, in quorum vno causa præcedit causatum. Nam lata folia habere est causa q fluant folia alicuius arboris: non autem habere lata folia, & folia fluere sunt simul tēpore. In alio autem exemplo causa, & causatum sunt simul tēpore, sicut interpositio terræ simul tempore est cum defectu lunæ. Est ergo quæstio vtrum ad vnum istorum consequatur aliud. Deinde, cum dicit.

ARgi. *Nam si nō est, aliqua alia erit, ipsorum causa: sin simul sunt causa, & id cuius est causa, ceu si intercedit terra, deficit luna: aut si latitudo est foliorum, defluunt frondes.*

A Nti. Vide in anno. D *Si enim nō: aliqua alia erit causa ipsorum. Si uero causa sit: simul & causatum, ut si in medio est terra, deficit: aut si latū folium est, fluit. Si igitur non sit simul itaq; erunt.*

Obijcit ad propositam quæstionem, ostendens q causa & causatum semper simul sunt secundum consequentiam: & ponit ad hoc duas rationes, quarum prima sumitur ex ratione causæ & causati: & dicit q omne causatum oportet q habeat aliquam causam. Vnde si posito isto causato, non simul ponitur q ista eius causa sit: sequitur q sit eius aliqua alia causa: & hoc ideo, quia necesse est q causatum simul sit cum aliqua causa. Sicut ad hoc, q est terrā esse in medio, sequitur q luna deficiat: & ad hoc quod est arborem habere lata folia, sequitur q folia eius fluant. Si igitur non est dare aliam causam, sequitur q simul sit cum hac causa. Secundam rationem ponit ibi.

ARgi. *Tum mutuo profecto demonstrabuntur. Sit enim. a. frondes deponit. b. planta, cuius sunt folia lata. c. uitis. Si igitur. a. cuilibet competit. b. Omnis enim planta: cuius folia sunt lata, frondes deponit. b. uero. c. ipsi competit. Latas enim frondes qualibet* B *uitis habet. a. etiam ipsi. c. competit. Omnisq; uitis frondes suas deponit. Atq; causa. b. medium est, ut patet. At licet etiam per foliorum defluxum lata uitem habere folia demōstrare. Sit enim. d. lata habere folia: abijcere frondes. e. uitis autem. f. E. igitur cuilibet inest. f. Omnis enim uitis abijcit suas frondes. d. uero cuilibet competit. e. omnis namq; plāta, quæ frondes deponit, habet folia lata: omnis ergo uitis habet folia lata, atq; causa est foliorum defluxus.*

Et sic demōstrentur per altera. Sit enim folium fluere in quo ANti. *a. latum autem folium in quo. b. uitis uero in quo. c. Si autem in b. est. a. omne enim latum folium folio fluit: in. c. autem. b. omnis enim uitis est habens latum foliū: in. e. igitur. a. omnis enim uitis folio fluit. Causa autem est. b. medium. Sed quoniam latis folijs uitis sit, est propter id quod folio fluit demonstrare. Sit. n. d. quidem latum folium. e. autem folio fluere: uitis uero in quo* F *tertio. In tertio igitur est. e. folio enim fluit omnis uitis: in. e. autem. d. omne enim fluēs folio latum est folium, omnis itaq; uitis latum est folium. Causa autem est folio fluere.*

Quæ quidem sumitur ex hoc, q causa, & causatum per inuicem demonstrantur. Et circa hoc duo facit. Primo ponit rationem. Secundo remouet errorem, qui posset consequi: ibi { Si autem non contingit &c. } Tertio probat quoddam qd supposuerat: ibi { Quod autem non deficere } Circa primum dicit q etiam manifestum est, q causa & causatum simul se cōsequuntur, si hoc verum est q per inuicem demonstrentur, quia ad medium demonstrationis de necessitate sequitur conclusio. Quod autem per inuicem demōstrentur probat in prædicto exemplo. Sit enim folium fluere in quo. a. quæ est maior extremitas, latum folium habere in quo. b. quod est medium, vites vero accipiantur in quo. c. quod est minor extremitas. Sic igitur in. b. est. a. quia omne, quod habet latum folium folio fluit, in. c. autem est. b. quia omnis vitis habet folia lata: & G sic cōcluditur q. a. est in. c. i. q omnis vitis folio fluit. Et in toto hoc processu causa accipitur pro medio, & sic causatum per causam demonstratur. Contingit autem econuerso demōstrare causam per causatum. s. q vitis habet lata folia per hoc q fluit folio. Accipiatur enim lata folia habere quasi maior extremitas: quæ est. d. fluere folia medium, quod est. e. vitis vero minor extremitas: quæ est. 3. Sic igitur. e. est in. 3. quia omnis vitis fluit folio. d. autem est in. e. quia. s. omne quod fluit & lata habet folia folio fluit, ex hoc concluditur q omnis vitis sit lati folij, & accipitur pro causa in consequendo folia fluere.

Deinde, cum dicit.

Quod si fieri nequit ut sint sibi mutuo causæ, causa namque ARgi. *prior est eo, cuius est causa, & deficiēdi quidem causa est in medio terram esse, huius autem non est, causa deficere lunam. Atq; demonstratio, quæ fit per causam est propter quid: demonstratio uero, quæ non per causam fit, est ea, qua quippiam tantum esse ostenditur. Qui per defectum terram in medio esse percepit, is scit quidem id ipsum esse, propter quid autem est non cognoscit.* H

Si autem non contingit causas esse adinuicem, causa enim ANti. Vide in anno. *prius est eo, cuius est causa, & deficiendi quidem causa est terram esse in medio, non est causa deficere. Si igitur quidem per causam est demonstratio, propter quid est: si uero non per causam, ipsis quia: quoniam in medio est cognouit: propter quid autem non.*

Excludit quendam errorem qui posset sequi ex præmissis: vt. s. eadem ratione vnum prædictorum demōstretur ex alio. Sed ipse excludens hoc dicit, q si non contingit q aliqua duo sint sibiinuicem causæ. s. in eodem genere, eo q causa est prior eo, cuius est causa, non autem contingit idem esse prius & posterius, eodem modo cum causa defectus lunæ sit terram esse in medio, non est possibile q defectus lunæ sit causa eius quòd

I terra sit in medio. Si igitur demonstratio, quæ est per causam,
est demonstratio propter quid, quæ autem nõ est per causam
L. 14 & 13. est ipsius quia, vt in primo habitũ est, sequitur ꝙ illæ, qui ꝑ de-
fectum lunæ demonstrat ꝙ terra sit in medio, cognoscit qui-
dem quia, non propter quid. Deinde, cum dicit,

ARgl. *Atq; deficere lunam non esse causam ut si in medio terra, sed
econtra causam esse, ut deficiat luna: inde perspici potest. In ra-
tione namq; deficiendi inest, in medio terram esse. Quare patet
per hoc illud, sed non per illud hoc innotescere.*

ANti. *Quod autem non deficere causa sit in medio esse, sed hoc defi-
ciendi causa, manifestum est. In ratione enim deficiendi est quod
est in medio. Quare manifestum est q. per hoc illud cognoscitur:
sed non hoc per illud.*

Probat quod supposuerat. s. ꝙ interpositio terræ sit causa
defectus, & non econuerso: & dicit manifestum esse ꝙ lunam
deficere, non est causa eius, quod est terram esse in medio, sed
econuerso: quia in ratione eclypsis ponitur ꝙ terra sit in me-
K dio, vt supra dictum est. Cum igitur quid & propter quid sint
idem, manifestum est ꝙ defectus cognoscitur per interposi-
tionem terræ, sicut per medium propter quid, & non ecõuer
so. Deinde, cum dicit.

ARgl. *An fieri potest, ut unius plures sint causæ? Et enim si sit, ut
idem primo de pluribus prædicetur, sit. a. quod quidem tam. b.
quam. c. competat primo: quorum alterum insit. d. alterum ipsi
competat. e. Inerit igitur ipsum. a. illis utrisq;. e. inquam & d.
Atq; ut insit quidem ipsi. d. causa est ipsum. b. ut competat autẽ
ipsi. e. causa est ipsum. c. Quare si causa est, necesse est et rẽ esse.
Si uero res est, non est necesse id esse, quod est causa: sed causam
quidem esse, non tamen omnem.*

ANti. *Aut contingit unius plures causas esse? Et namq; si est idem
de pluribus primum prædicari, sit. a in. b. primo esse: & in. c.
L alio primo, & hoc sit in. d. & illud in. e. Erit itaque. a. in. d. &
e. utraque. Causa autem est in. d. quidem. b. in. e. autem. c. Qua
re cum causa sit, necesse est rem esse: sed res cum sit, non necesse
est quidem q. sit causa. Causam quidem necesse est esse, non ta-
men omnem.*

Soluit primam quæstionem ostendens in quibus verum sit
quòd causa & causatum se sequantur, & in quibus non. Et cir-
ca hoc duo facit. Primo ostendit in quibus non sit verũ. Secun
do in quibus sit verum: ibi { Aut si semper. } Dicit ergo pri-
mo, ꝙ contingit vnum commune habere plures causas secũ-
dum ꝙ conuenit diuersis, sicut esse vituperabile conuenit au-
daci propter excessum, timido autem propter defectum. Ac-
cipiatur ergo ꝙ aliquod vnum prædicetur de pluribus primo
& immediate: vt prædicetur. a. de. b. primo, & similiter de. c.
sicut esse uituperabile de superabũdantia & defectu, & ista duo
s. c. & b. prædicentur de. d. & e. sicut superabundantia conue
nit audaci, defectus autem timido. Prædicabitur itaq;. a. de. d.
M & e. quia tam audax, q̃ timidus est vituperabilis. Causa autem
ꝙ. a. sit in. d. est ipsum. b. Est enim audax uituperabilis propter
superabundantiam. Quod autem. a. insit ipsi. e. causa est ipsum
c. Timidus enim vituperabilis est propter defectum. Patet er-
go ꝙ cum causa sit necesse est rẽ esse, quia siue. a. sit superabun
dantia siue defectus, necesse est aliqd esse vituperabile. Sed exi
stente re, necesse est quidem ꝙ aliqua causarum sit, non tamẽ
necesse est quamlibet causam esse. Sicut posito quòd aliquid sit
vituperabile, non est necesse quòd sit in superabundantia: sed
necesse est quòd sit vel in superabundantia, vel in defectu.
Deinde, cum dicit.

ARgl. *Aut si semper id, qđ proponitur, uniuersale est, causa quoq;
tota quædam est: & id, cuius est causa, uniuersale etiam est. Ve-
luti folijs spoliari, toti cuidam inest determinato: & si species
sunt illius, & his uniuersaliter, aut plãtis, aut huiuscemodi plã
tis competit. Quare & medium in his, & id, cuius est cã, æqua
sint oportet, & conuertantur: uelut propter quid arbores fo-
lijs spoliantur? Quid si id ipsum ob congelationem esse opor-* N
*tet? & si congelatio non cuius inest sed arbori? folijs arborem
spoliari oportet.*

Aut si semper est uniuersale propositum, et causa quoddam ANti.
*totum est, & cuius est causa uniuersaliter: ut folio fluere in toto
quodam determinatum est, & si species ipsius sint multæ: et uni
uersaliter igitur, aut plantis, aut huiusmodi plantis. Quare me
dium æquale oportet esse in ijs, & cuius est causa: & conuerti,
ut propter quid arbores folio fluunt? Si ergo propter densitatẽ
huiusmodi folio fluit arbor, oportet esse densitatem: si densitas
est, non in qualibet, sed in arbore, folio fluit.*

Ostendit in quibus necesse sit simul se consequi causam &
causatum: & dicit quòd si aliquid quæratur in vniuersali, & ac
cipiatur tam causa q̃ id, cuius causa, & quæritur in vli, tunc
oportet, ꝙ ad causam semper sequatur effectus, & ad effectũ
causa. Sicut hoc quòd est fluere folio non conuenit primo plu
ribus, vt erat in præmisso exemplo: sed determinate vni ꝓmo
communi, quamuis illius communis sint multæ species, qbus O
vniuersaliter conuenit, quòd fluunt folio: puta si accipiamus
plantas, vel plantas tales. s. lata folia habentes. Vnde in omni
bus istis oportet accipere æquale medium, ita quòd conuerta
tur causa, & id cuius est causa. Sicut si quæramus quare arbo-
res fluant folio: si accipiatur causa huiusmodi esse propter hoc
quòd humidum est condensatum & sic facilius desiccabile, se
quetur quòd si causatum sit, quòd etiã causa sit, puta si fluit ar
bor, quòd sit condensatio humoris. Et ecõuerso oportet quòd
posita causa in tali subiecto ponatur effectus, vt puta si con-
densatio humoris est non in quacunque re, sed in arbore, se-
quitur quòd folia fluat.

At quæret quispiam rursus, si fieri posit, ut non eadem eius- ARgl.
dem sit uniuersis causa: sed diuersa, nec ne?

Vtrum autem contingat non eandem causam eiusdem in om ANti.
nibus: sed alteram, aut non?

LECTIO. XIX. P

POSTQVAM Philosophus determinauit
quæstionem motam vtrum ad existentiam
effectus sequatur essentia causæ, & econuer-
so: hic inquirit vtrum ad vnitatem causæ se-
quatur vnitas effectus, & econuerso. Et circa
hoc duo facit. Primo ostẽdit quomodo ad uni
tatem effectus sequatur vnitas causæ. Secundo ex hoc manife
stat consecutionem causæ, & effectus: ibi { Habet autẽ sic con
sequi. } Circa primum tria facit. Primo proponit quæstionem:
quæ est vtrum contingat quòd eiusdem effectus non sit eadẽ
causa in omnibus, sed alia & alia, vel non. Videbatur enim in
solutione præmissæ quæstionis supponi ꝙ contingat vnius ef-
fectus in diuersis rebus esse diuersas causas. Secundo,

An si per se quidem est demonstratum, & non per signum ARgl.
*aut per accidens: id fieri nequit quippe cum ipsum medium ex-
tremi sit ratio. Si uero non hoc pacto est demonstratum: fieri
potest.* Q

Aut siquidem per se demonstretur, & non secundum signũ, ANti. Vide in ......
*aut accidens, non potest autem esse. Ratio enim ultimi medium.
Si uero non sic est, contingit.*

Soluit quæstionem distinguendo. Contingit enim aliquid
assignari pro causa alicuius effectus tripliciter. Vno modo ac-
cipiendo causam per se: & sic demonstratiuæ concludendo ef
fectum. Alio modo accipiendo signum. Tertio modo accipiẽ
do aliquod accidens. Si ergo accipiatur pro causa id, quod per
se est medium demonstrationis, non potest esse nisi vna causa
vnius effectus in omnibus. Et hoc probat, quia hoc medium ꝑ
se in demonstrationibus est ratio vltimi. i. definitio maioris ex
tremitatis. Quæ tamen si demõstrari indigeat de subiecto: de-
monstrabitur per definitionem subiecti, vt supra habitum est.
Manifestum est autem, ꝙ vnius effectus non accipiatur nisi
vna

A vna causa quæ est medium demonstrationis. Si vero non accipiatur quasi causa inferens id, quod est per se medium demonstrationis, sed accipiatur pro medio aliquod signum vel aliquod accidens: tunc contingit vnius effectus accipi quasi plures causas in diuersis, sicut patet in exemplo superius posito. Per se enim causa ꝙ aliquid sit vituperabile est præter rectam rationem. Sed ꝙ aliquid sit superabundās, vel deficiens est signum eius quod est præter rectam rationem. Tertio ibi,

ARgi. *Fit autem id, cuius, & id, cui est causa, per accidens considerentur. Non tamen ex numero eorum esse uidentur, quæ proponuntur. Quod si ita non est similiter habebunt & medium. Si enim æquiuoca sint, medium habebunt æquiuocum. Si sint ut in genere, medium habebunt similiter: ueluti propter quid etiā mutuo ordine similitudinem subeunt rationum. Est enim alia causa in lineis, & in numeris. Atque eadem alia quidem est, ut linearum rationem subit. Eadem autem ut tale habet incremen-* B *tum, & eodem in omnibus modo. Vt color autem colori, figuraq; figuræ sit similis: alia erit alij causa. Simile namque in his est æquiuocum. In figuris enim in similitudine forsitan rationum, consistit: quæ inter latera sunt, & angulorum æqualitate. In coloribus autem in unitatem ipsius sensus, aut aliquo tali: ea uero, quæ similitudine rationum eadem sunt, medium idētidem similitudine rationum idem habebunt.*

ANci. *Est autem & causam, & cuius causa, in quo considerare secundum accidens: immo uidentur problemata esse. Si autem nō, similiter se habebit medium. Siquidem æquiuocum, & æquiuocum medium est: si uero sicut in genere sit, similiter se habebit, ut propter quid uicißim analogum. Alia enim est causa in numeris, & in lineis: & eadem. Inquantum autem linea est non eadem est, inquantum autem habens augmenta huius, eadem sicut in omnibus. Similem autem esse colorem colori: & figuram* C *figuræ: aliam causam esse, æquiuocum enim est simile in omnibus. Hoc quidem est fortaßis secundum analogiam habere latera æqualia, & æquales angulos. In coloribus autem unum sensum esse: aut aliquod aliud huiusmodi. Secundum autem analogiam eadem sunt: & medium se habet secundum analogiam.*

Manifestat positam solutionem ostendens membra diuisionis posita esse possibilia, & dicit ꝙ contingit & id, quod est cā, & id, cuius est causa considerare secundum accidens: sicut musicus per accidens est causa domus, cuius per se est causa ædificator: qui tamen est causa receptaculi latronum per accidens, si hoc contingat in domo fieri: quinimmo etiam ipsa problemata videntur esse per accidens. Si uero non accipiatur per accidens causa & causatum, oportet ꝙ medium quod accipitur pro causa similiter se habeat cum effectu, cuius demonstratio quæritur: vtpote si aliqua sunt æquiuoca, & medium commune quod accipitur erit æquiuocum. Si autem non sint æquiuoca, sed conueniant quasi in genere, & medium erit commune D sicut genus: sicut vicissim analogum. i. commutatim proportionari vniuoce in multis inuenitur, puta in numeris, & lineis in quibus habet quodammodo aliam causam, & quodammodo eandem. Aliam quidem secundum speciem, inquantum. s. alij sunt numeri, & alij lineæ: sed est genere eadem inquantū s. tam lineæ, q̄ numeri conueniunt in hoc ꝙ habent tale augmentum, ex quo in eis commutata proportio demonstratur. Aliud autem exemplum subiungit in æquiuocis, & dicit quòd eius quod est simile, alia causa est in coloribus, & in figuris, qa ęquiuoce dicitur vtrobiq;. In figuris enim nihil est aliud esse simile, q̄ ꝙ latera habeant analogiam. i. ꝙ sint adinuicem ꝓportionabilia, & ꝙ anguli sint æquales. Sed in coloribus esse simile est ꝙ faciant eandem immutationem in sensu, vel aliquid aliud huiusmodi. Tertio aūt dicit de his, quę conueniunt secūdum analogiam, quoniam in his oportet esse medium vnum secūdum analogiam, sicut supra dictū est, quia tam iris q̄ echo est quædam repercussio. Deinde, cum dicit.

Causa autem, & id cuius est causa, atq; id, cui est causa, ita se habent ad mutuo se sequendum. Nam si hoc sumas per singula, id, cuius est causa ad plura se extendit: uelut externos angulos quatuor rectis æquales habere extendit triangulum atque quadratum. Quod si omnia sumas, æquatur. Sunt enim quæcunq; quatuor rectis æquales externos angulos habent. Similiter sese habet & medium. Est autem ipsum medium extremi ratio primi. Quo circa scientiæ omnes per definitionem fiunt, ueluti spoliari frondibus simul sequitur uitem, atq; excedit. Et ficum item atq; excedit: sed non omnis superat, sed æquatur. Si igitur primum medium sumpseris, ratio illud erit abijciendi folia. Erit enim primum quidem medium uersus extremum alterum, tales inquam uniuersis esse: deinde medium huius succum cōgelari: uel aliquid aliud tale. At si quispiam interrogauerit quid est defluere folia? congelari respōdebimus eius succum: qui seminis coniunctione consistit. E ARgi. F

ANci. *Habet autem sic consequi causam adinuicem: & cuius est cā, & in quo est causa. Vnumquodq; quidem accipienti, & cuius est causa in plus est: ut in quatuor æquales qui sunt extra, in plus sunt, quàm in triangulis, aut quadrangulis: in omnibus autem & in æque. Quæcunq; enim quatuor rectis æquales quæ sunt extra: et medium similiter est. Est autem medium ratio primi termini. Ex quo omnes scientiæ sunt per definitiones: ut folio fluere similiter sequitur uitem, & excellit ficum: & non omnia: sed æqualium est. Si uero accipiat aliquis primum medium, ratio fluendi folium est. Erit enim primum quidem quod in altera medium, quoniam huius sunt omnia. Sit huiusmodi mediū quoniam succus densatus: aut aliquid huiusmodi, quid autem est folio fluere? densari in contactu seminis succum.* Vide in anno.

G Ostendit secundum præmissa qualiter sibi inuicem causę cōsequantur. Et circa hoc tria facit. Primo ostendit qualis sit consecutio causæ & effectus. Secundo, ordinat huiusmodi consequentiam in figura syllogistica: ibi: { In figuris autem } Tertio mouet quandam dubitationem ex præmissis: ibi { Si autē in athomum. } Dicit ergo primo, ꝙ talis modus consequentiæ inuenitur inter causam & causatum & subiectum cui inest illud causatum, ꝙ si aliquis accipiat secundum vnum aliqđ particulare id, cuius causa quæritur, erit in plus q̄ causa uel subiectum, sicut habere angulos extrinsecos æquales quatuor rectis conuenit triangulo eadem ratione: quia tres anguli eius extrinseci simul cum tribus intrinsecis sunt ęquales sex rectis. Cum igitur tres intrinseci sint æquales duobus rectis: sequitur ꝙ tres extrinseci sint æquales quatuor rectis. Etiam quadrangulus habet quatuor angulos æquales quatuor rectis, sed alia ratione. Anguli enim eius intrinseci & extrinseci sunt æquales octo rectis, sed anguli intrinseci quadranguli sunt æquales quatuor rectis, ergo anguli extrinseci sunt æquales quatuor rectis. Sic igitur habere angulos exteriores æquales quatuor rectis est in plus q̄ triangulus, aut quadrāgulus: sed si simul accipiantur æqualiter se habebunt. Quæcūq; enim figurę com- H municant in hoc ꝙ habeant angulos exteriores æquales quatuor rectis, oportet ꝙ similiter communicent in medio, quod est causa æqualitatis ad quatuor angulos rectos. Et hoc probat sicut & prius, per hoc ꝙ medium est definitio maioris extremitatis. Et inde est ꝙ omnes scientiæ fiunt per definitionem. Probat autem hoc per exemplum in rebus naturalibus. Hoc enim quod est folio fluere, consequitur ad vitem, & quia ex pluribus consequitur etiam ad ficum excedit ipsam, tamē excessiuum omnium quibus conuenit, sed est eorum sicut æqualium. Si ergo aliquis velit accipere id, quod est primum mediū respectu omnium, erit hæc definitio eius, quod est folio fluere, quæ quidem definitio erit primum medium ad alia, eo ꝙ omnia talia sunt. Et iterum huius accipietur aliquod aliud medium, puta, ꝙ succus densatur per desiccationem, vel aliquod aliud huiusmodi. Vnde si quæratur quid est folio fluere, dice-

I mus ꝙ nihil aliud est q̄ condensari succum seminis in cōacto .i.folη ad camum. Deinde, cum dicit.

ARgi. *In figuris autem hoc pacto quispiam assignabit, quærētibus quonam pacto sese sequuntur causa, & id cuius est causa. Ponatur. a. cuilibet inesse. b. ipsum autem. b. cuiq; competat eorum, quæ sunt. d a. igitur uniuersale hisce fuerit, quæ sunt. d. Etenim id uniuersale dico, quod non conuertitur. Id autē uniuersale uocito primum, cum quo unumquodq; quidem non conuertitur: uniuersa autem conuertuntur atq; æquantur. B. igitur causa est, ut. a. cunctis hisce competat, quæ sunt. d. Oportet ergo ipsum. a. ad plura sese extendere, q̄ ipsum. b. Quod si ita non est, cur magis hoc erit illius causa? Quod si. b. non omnibus competit. e. erunt uniuersa illa unum quid aliud ab ipso. b. Alioquin quo nam pacto dicere licebit. a. quidem ipsum omni competere e. ipsum autem. e. non omni competere. a? Cum uero non erit ali*

K *qua causa, nam ipsum. a. cunctis competit. d. at ipsis etiam. e. & ipsa igitur unum quid erunt, atq; id considerare oportet, & sit. c. Fieri igitur non potest, ut eiusdem, sed non eisdem specie plures sint causæ: ueluti ut longæ sint uitæ quadrupedes quidē causa est ipsas bili uacare: uolucres autem ipsas esse siccas: aut aliquid aliud.*

ANtl. Vide in anno. *In figuris autem sic assignabit quærentibus consecutionem causæ, & cuius est causa: sit enim. a. quidem in. b. omni. b. autē in unoquoq; eorum quæ sunt. d. B. quidem uniuersaliter utique in ipsis erit. d. Hoc autem dico uniuersale, quod non conuertitur: omnia autem conuertuntur & exceduntur. In ipsis igitur esse causa ipsius. a. b. est. Oportet itaq;. a. in plus q̄. b. extendi. Si uero non, quid magis erit causa hoc illius? Si ergo in omnibus e. est. a. erit aliquod unum, illa omnia: aliud. a. b. Si enim non, quomodo erit dicere, quoniam in quo est. e. sit. a. omni: in quo*

L *autem. a. non omni sit. e? Propter quod enim erit aliqua causa: ut. a. sit in omnibus. e. Si itaq; quæ sunt. e. erunt: aliquod unum considerare oportet, & sit. c. Contingit igitur & plures causas esse eiusdem, sed non eiusdem speciei, ut longæ uitæ esse quadrupedia, causa est non habere choleram, uolatilia autem sicca esse: aut aliqua alia.*

Ordinat modum prædictæ consecutionis in figura syllogistica, & dicit ꝙ si quæratur consecutio causæ & causati, sic potecit assignari secundum figuras syllogismorum. Si enim. a. in omni. b. b. autem in vnoquoq; eorum, quæ sunt. d. sed in plus q̄. d. Sic igitur. b. vniuersaliter erit in his quæ continentur sub d. secundum ꝙ vniuersaliter dicitur inesse, quod non conuertitur, sed & primum vniuersale est, cui vnumquodq; quidem contentorum sub eo non conuertitur. Omnia autem simul accepta conuertuntur cum primo vniuersali, sed excedūt qdlibet eorum, quę sub eo continentur. Sic igitur ꝙ. a sit in ipsis, quæ continentur sub. d. causa est. b. Oportet ergo ꝙ. a. extendatur in plus q̄. d. Si autem non: sed se haberet ex æquo, qua-

M re magis. b. esset causa in inferendo ꝙ. a. sit in. d. q̄ econuerso? Potest enim ex vtroq; conuertibilium concludi aliud. Ponatur igitur vlterius ꝙ. a. prædicetur de omnibus in quibus est e sed non conuertitur: oportet enim dicere ꝙ illa omnia, quę cōtinentur sub. b. sint aliquid vnum diuersum ab eo quod est b. Si enim non esset aliud. e. q̄. b. quomodo esset verum dicere ꝙ. a. inesset omni. b. & non econuerso: cum. a. non sit nisi in. e. & in. b? Et ita sequeretur si. e. & . b. non essent aliud q̄. a non esset in plus q̄. e. Supponatur ergo ꝙ. a. sit in plus. q̄. d. & q̄. e. Quare ergo non poterit inueniri aliqua causa propter quam insit omnibus quæ sunt in. d. Et hæc causa est. b. Sed adhuc quærendum est vtrum & omnia quæ continentur sub. e. habeant aliquam vnam causam, & sit talis causa. c. Igitur concludit ꝙ contingit eiusdem esse plures causas, sed non eiusdem secundum speciem. Sicut eius quod est a. causa est. b. & . c. sed. b. est causa, ꝙ. a. insit his, quæ continentur sub. d. c. autem est causa ꝙ. a. insit his, quæ continētur sub. e. Et ponit exemplum in his rebus naturalibus. Sit enim hoc quod est esse longę vitę, quasi. a. quadrupedia, quasi. d. sed non habere choleram. s. superfluam, sit quasi. b. quod est causa in quadrupedibus longæ vitę, volatilia autem quasi. e. siccum autem esse vel aliquid aliud huiusmodi quod est in eis causa longę vitę, aut aliquid aliud huiusmodi sit quasi. c. Deinde, cum dicit. N

Quod si non statim accedunt ad indiuiduum, & si nō solum unum, sed plura sunt media, plures etiam et causæ sunt. Vtrum autem mediorum sit singulis causa, utrum id, quod est uersus uniuersale primum an id, quod uersus singula collocatur? Patet igitur ea esse, quæ propinquissima sunt unicuiq;, cui est causa. Nam ut primum sit sub uniuersali, hoc est causa, ueluti ut. a. competat ipsi. d. causa est ipsum. e. Vt igitur. a. competat ipsi d. causa ipsum. c. ut autem. a. competat ipsi. c. causa est ipsum b. at ut huic insit, idipsum. At enim de ratiocinatione quidem demonstratione quid nam utrūq; sit, & quo sit modo satis iam patuit, & simul etiam demonstratiua scientia. Est enim idem. ARgi.

O

ANtl. Vide in anno. *Si autem in athomum non statim ueniunt non solum unum medium est, sed plura, & causæ plures sunt. Et qualis est causa mediorum, quæ ad uniuersale prima est, aut quæ ad singulare singularium? Manifestum igitur est q magis proxime unicuiq; proxima est causa. Primum quidem sub uniuersali esse, hæc est causa, ut in. d. quod est. e. ipsius. b. causa est. in. d. quidem igitur esse. c. causa est ipsius. a. in. e: autem. a. b. in hoc autem eadē est. De syllogismo & demonstratione quid unumquodq; sit, & quo modo sit, manifestum est. Similiter autem & de scientia demonstratiua. Idem enim est.* T.c.16

Mouet quandam dubitationem ex præmissis. Dictum est supra ꝙ non statim a pcincipio venitur in aliquod athomon. i. indiuisibile, in quo inueniatur illud, cuius causa quæritur: sed statim inueniuntur multa & indiuisa, in quibus illud vnum inuenitur, & non est vnum medium per quod de omnibus illud vnum demonstretur, & causæ plures sunt. Est ergo dubitatio si illorum mediorum oporteat aliquam causam accipere, vtrum oporteat eam accipere ex parte vniuersalis primi, puta ex parte ipsius. a. vel ex parte singularium. i. eorum, quæ sunt minus communia, sicut supra accipiebatur. e & . d. vel quadrupedia, & aues? Et ad hoc respondens dicit ꝙ oportet semper media accipere quæ sunt propinquiora subiecto, in quo quæritur cā illius communis causati & sic oportet procedere quousq; perueniatur ad id, quod est immediatum communi causato. Et huius rationem assignat, quia illud quod est ex parte eius, quod continetur sub aliquo communi, est ei causa ꝙ sit sub illo cōmuni, sicut. d. est sub. b. & si. c. sit cā. d. ꝙ. b. insit ei. Et ex hoc sequitur vlterius ꝙ. c. sit causa. quòd. a insit. d. & quòd. a. insit c. b. est causa. Ipsi autem. b. inest. a. per seipsum & immediate. P Vltimo autē epilogat ea, quæ dicta sunt in tota doctrina Analyticorum: & dicit quòd manifestum est ex præmissis tam in libro Priorum, q̄ in libro Posteriorum, de syllogismo, & demōstratione quid sit, & quomodo fiat vtrūq;, & similiter manifestū est de scientia demonstratiua, quomodo fiat in nobis. Hoc enim ad idem pertinet: quia demonstratio est syllogismus faciens scire: vt supra in primo habitum est. Q

De principijs autem quo nam pacto nota nobis euadunt, & quis habitus ea cognoscit. ARgi. Lec 4

De principijs autem quomodo fiunt cognita principia, & quis est cognoscens habitus, hinc est manifestum, dubitantibus q dem primum. ANtl. T.c.17

LECTIO. XX.

POSTQVAM Philosophus ostendit quomodo cognoscatur id, quod est principiū demonstrationis sicut medium. s. quid, & propter quid: hic ostendit quomodo cognoscantur prima principia demōstrationis communia. Et primo dicit de quo est intentio. Secūdo

A do exequitur propositum: ibi { Quod quidem igitur &c. } Dicit ergo primo, ꝙ ex his, quæ sequentur manifestum erit de principijs primis indemonstrabilibus qualiter eorum cognitio fiat in nobis, & quo habitu cognoscantur. Hoc tamen ordine obseruato, vt prius circa hoc dubitationes ponamus. Deinde, cum dicit.

ARgi. *Fieri itaq; non posse, ut demonstrationem quisquam scientiã consequatur si non cognoscat prima principia uacantia medijs: prius est dictum, ac explicatum.*

ANti. *Quod quidem igitur non contingit scire per demonstrationem, non cognoscentem prima principia immediata: dictum est prius.*

Exequitur propositum. Et circa hoc duo facit. Primo mouet dubitationem. Secundo soluit: ibi { Necesse itaq; est habere &c. } Circa primum tria facit. Primo præmittit quoddam, ex quo ostenditur necessitas huiusmodi inquisitionis. Secundo mouet quæstiones: ibi { Immediatorum autem &c. } Tertio obijcit ad quæstionem: ibi { Siquidem &c. } Dicit ergo primo quod dictum est, ꝙ non contingit aliquid scire per demonstrationem, nisi præcognoscantur prima principia immediata. Et ideo ad scientiam, quæ est demonstratione, vtile est, vt sciatur qualiter prima principia cognoscantur. Deinde, cum dicit.

ARgi. *Dubitauerit autem quispiam, utrum cognitio eorum, quæ medijs uacant, sit eadem, an autem non eadem, & utrum scientia sit utriusque, an autem non sit: sed alterius quidem scientia, alterius autem aliquid aliud genus: & utrum habitus eorum non insint, sed fiant, ac acquirantur: an insint quidem, sed lateant.*

ANti. *Immediatorum autem cognitio utrum eadem est, aut non eadem dubitabit utiq; aliquis: & utrum scientia utriusq;, aut est, aut non est, aut huius quidem scientia, illius autem alterum aliquod genus sit: & utrum cui non insint, habitus fiant, aut dum insint, lateant.*

C Mouet dubitationes tres circa prædictam cognitionẽ principiorum, quarum prima est, vtrum omnium immediatorum principiorum sit eadem cognitio, vel non. Secunda dubitatio est, vtrum omnium immediatorum sit scientia, vel nullorum aut sit scientia quorundam, aliorum vero aliud genus cognitionis. Tertia vero quæstio est, utrum habitus istorum principiorum fiat in nobis cum prius non fuerunt, vel in nobis fuerunt: sed tamen nos lateat.

ARgi. *Si igitur ipsos habemus, absurdum est sane. Fit enim ut lateat nos habentes certiores demonstratione cognitiones has hẽre.*

ANti. *Siquidem igitur habemus ipsos, inconueniens est. Contingit*

Vide in anno. *enim & certissimas habitas cognitiones demonstrãtem latere.*

Obijcit ad quæstionem vltimam: ad quam aliæ ordinãtur. Et primo obijcit ad vnam partem, & dicit, ꝙ est inconueniẽs dicere ꝙ habeamus habitus horum principiorũ, & lateat nos. Manifestum est enim ꝙ illi, qui habent cognitionẽ principiorum, habent certiorem cognitionem cognitione, quæ est per

D demonstrationem. Non enim potest haberi ita ꝙ lateat habẽ

Le. 4 t. Exp. 2. tem. Dictum est enim in principio libri, quòd ille, qui habet scientiam, scit quòd impossibile est aliter se habere. Ergo multo minus potest esse quòd aliquis habeat cognitionẽ principiorum immediatorum, & lateat ipsum. Quod tamen inconueniens sequeretur, si habitus huiusmodi inessent, & laterent. Secundo ibi.

ARgi. *Si uero non habentes prius acquirimus, quo nam pacto cognoscamus, atq; discamus, ex non antecedenti cognitione? Id. n. fieri nequit: ut de demonstratione etiam dicebamus.*

ANti. *Si autem accipimus non habentes prius, itaq; qualiter cognoscimus, & addiscimus, ex non præexistenti cognitione? Impossibile enim est sicut in demonstratione.*

Obijcit ad cõtrarium. Si enim aliquis dicat ꝙ accipimus de nouo habitus principiorum, cum prius eos non habuerimus, cum cognoscere, sequitur vlterius dubitatio qualiter possumus huiusmodi principia de nouo cognoscere & addiscere, & hoc non ex aliqua præexistenti cognitione. Impossibile est enim aliquid addiscere nisi præexistenti cognitione, sicut etiam supra circa demonstrationem diximus. Immediata autem principia ideo ex præexistenti cognitione addiscere non possumus, quia præexistens cognitio est certior, cum sit causa certitudinis his, quæ per eam innotescunt. Nulla autem cognitio certior est cognitione huiusmodi principiorũ. Vnde non videtur ꝙ possumus ea cognoscere, cum prius non cognouerimus. Tertio ibi. E Lib. 1. Lec. 1. exã & lec. 6. t. exp. 2.

Constat igitur fieri non posse, ut aut habeamus ipsos, non. n. sane ignoraremus, aut ignari, nullumque habentes habitum, consequamur. ARgi.

Manifestum igitur est, quoniã neq; habere possibile est ignorantibus, & neq; non habentibus habitum fieri. ANti.

Concludit ex præmissis duabus rationibus ꝙ neq; possibile est semper habere cognitionem horum principiorum, quæ nos lateant, neq; etiam possibile est ꝙ in nobis generetur de nouo talis cognitio, omnino ignorantia præcedente, & non aliquo alio habitu. Deinde, cum dicit. Exp. te. F

Necesse est itaq; uim quidem nos aliquam, potentiamq; habere: non tamen talem, ut his ipsis exactior sit, ac certitudine præstabilior. ARgi.

Necesse itaque est habere quandam quidem potentiam: non huiusmodi autem habere, ut sit his honorabilior secundum certitudinem. ANti.

Soluit præmissas quæstiones. Et primo soluit vltimam. Secũdo soluit duas primas: ibi { Quoniam autem eorum, quæ circa intellectum &c. } Circa primũ duo facit. Primo soluit dubitationem. Secundo manifestat solutionem positam: ibi { Qđ autem dictum est olim &c. } Circa primum tria facit. Primo proponit ꝙ oportet aliquid cognoscitiuum in nobis præexistere. Secundo ostendit quid sit illud: ibi { Videtur autẽ &c. } G Tertio ostendit quomodo ex præexistenti cognoscitiuo principio fiat in nobis principiorum cognitio: ibi { Ex sensu quidem &c. } Dicit ergo primo ꝙ necesse est a principio in nobis esse quandam potẽtiam cognoscitiuam, quæ. s. præexistat cognitioni principiorum: non tamẽ talẽ quæ sit potior quantum ad certitudinem cognitione principiorum. Vnde nõ eodem modo principiorum cognitio fit in nobis ex præexistente cognitione, sicut accidit in his, quæ cognoscuntur per demonstrationem: quia cognitio eorum, quę cognoscuntur per demonstrationem. i. cognitio conclusionũ fit in nobis ex præexistenti cognitione intellectiua principiorũ. i. ex habitu: sed cognitio principiorum fit in nobis ex præexistenti cognitione sensitiua. Deinde, cum dicit.

Videtur autem idipsum animalibus cunctis inesse. Nam habent uim quandam insitam discernendi: quam quidem uniuersi sensum appellant. ARgi.

Videtur autem hoc inesse omnibus animalibus. Habent. n. naturalem potentiam iudicatiuam: quam uocamus sensum. A Nti.

Ostendit quid sit illud principium cognoscitiuum præexistens. Et quantũ ad hoc ponit tres gradus in animalibus, quorum primus est hoc quod videtur inesse cõmuniter omnibus animalibus, quæ omnia habent quandam connaturalem potentiam ad iudicandum de sensibilibus, quæ vocatur sensus: quę non acquiritur de nouo, sed ipsam naturam consequitur. Secundum gradum ponit ibi. H

Insito autem animalibus sensu natura, in quibusdam fit formæ sensibilis mansio: in quibusdam non fit. In quibus igitur non fit, bisce, præter ipsum sentire, non est cognitio: aut omnino, aut eorum, circa quæ non fit formæ mansio. In quibus autem fit, ut cum sentiunt unum quid in anima habeant. ARgi.

Cum autem insit sensus animalibus, in his quidem animalium mansio est sensibilis, in alijs autem non fit. In quibuscunq; igitur non fit, aut omnino, aut circa quæ non fit: non est in his ANti.

I *cognitio, ultra quam sentiunt. In quibuscunq; autem sentientibus est habere unum quoddam in anima.*

Et dicit q cum sit sensus in omnibus animalibus, in quibusdam eorum remanet aliqua impressio sensibilis abeunte re sensibili, sicut contingit in omnibus animalibus perfectis. In quibusdam autem non contingit hoc, sicut in quibusdam animalibus imperfectis, sicut patet in his quae nō mouentur motu progressiuo. Et forte contingit q circa aliqua animalia remanet aliqua impressio quantum ad aliqua sensibilia, quę sunt vehementiora, non autem quantum ad aliqua quae sunt debiliora. In quibuscunq; igitur animalibus omnino nulla impressio remanet sensibilis, huiusmodi animalia nullam cognitionē habent, nisi dum sentiunt. Et similiter animalia, in quibus nata est remanere talis impressio, si circa aliqua sensibilia in eis non remanet: non possunt habere aliquam cognitionem nisi dum sentiunt. Sed animalia in quibus inest huiusmodi remansio impressionis contingit adhuc habere quandam cognitionē
K in anima praeter sensum, & ista sunt, quae habēt memoriam.
Tertium gradum ponit ibi.

ARgl. *In his, cum multa talia fiunt, differentia quaedam emergit, ut quibusdam ex talium mansione ratio fiat: quibusdam nō fiat.*

A Nti. *Multis igitur factis huiusmodi, iam differentia quaedam fit.*
Vide in anno. *Quare in his quandam est fieri rationem ex talium memoria: in alijs uero non.*

Et dicit q cum multa sint talia animalia habētia memoriā, inter ea viterius est quaedam differentia. Nam in quibusdam eorum fit ratiocinatio de his quae, remanent in memoria, sicut in hominibus, in quibusdam autem non, sicut in brutis.
Deinde, cum dicit.

ARgl. *Ex sensu igitur fit memoria quemadmodum diximus: ex memoria uero saeptus eiusdem facta, experientia nascitur. Plures enim memoriae numero una experientia est. Experientia uero, aut ex omni uniuersali quietem iam in anima consecuto, quod*
L *est unum praeter multa, quodque in omnibus illis unum inest, idemq; principium artis, atq; scientiae, pullulat. Artis, si sit circa generationem, scientiae, si sit circa id, quod est. Neque igitur determinati habitus insunt, neq; ab alijs ad cognoscendum magis aptis habitibus, sed a sensu fiunt (ut diximus) ueluti in praelio facta fuga, si stetit unus, stetit & alius: deinde alius, donec ad principium est peruentum. Anima autem est talis, ut possit id pati.*

ANti. *Ex sensu quidem igitur fit memoria sicut diximus: ex memoria autem multoties facta, experimentum. Multae enim*
Vide in anno. *memoriae numero, experimentum est unum. Ex experimento autem, aut ex omni quiescente uniuersali in anima uno praeter multa, qd' cum in omnibus unum sit & idem. illud est artis principium, & scientiae. Siquidem circa generationem artis est: si uero circa esse scientiae. Neq; igitur determinati habitus, neque*
M *ab alijs habitibus fiunt notioribus: sed a sensu, ut in uersione pugnae. Vno enim stante alter stetit: postea alter, quousque in principium ueniat. Anima autem cum huiusmodi sit, qualis possit pati hoc.*

Ostendit secundum praedicta quomodo in nobis fiat cognitio primorum principiorum, & concludit ex praemissis q ex sensu fit memoria in illis. s. animalibus in quibus. s. remanet impressio sensibilis, sicut supra dictum est. Ex memoria aūt multoties facta circa eandem rem in diuersis tamen singularibus
Experimentum quid. fit experimentum: quia experimentum nihil aliud videtur, q̃ accipere aliquid ex multis in memoria retentis. Sed tamen experimentum indiget aliqua ratiocinatione circa particularia: per quam confertur vnum ad aliud: quod est proprium rationis. Puta cum talis recordatur q talis herba multoties sanauit multos a febre, dicitur experimentum q talis sit sanatiua febris. Ratio autem non sistit in experimento particularium: sed ex multis particularibus in quibus expertus est, accipit unū commune quod firmatur in anima, & considerat illud absque
N consideratione alicuius singularium, & hoc accipit vt principium artis & scientiae. Puta diu medicus considerauit hāc herbam sanasse Socratem febrientem, & Platonem, & multos alios singulares homines: cum autem sua consideratio ad hoc ascendit, q talis species herbae sanat febrientem simpliciter, hoc accipitur vt quaedam regula artis medicinae. Hoc est ergo quod dicit q sicut ex memoria fit experimentum: ita etiā ex experimento, aut etiam vlterius ex vniuersali quiescente in anima, quod. s. accipitur ac si in omnibus ita sit sicut experimentum in quibusdam. Quod quidem vniuersale dicitur esse quiescens in anima inquantum. s. consideratur praeter singularia in quibus est motus. Quod etiam dicit esse vnum ꝑter multa, non quidem secundum esse: sed secundum considerationē intellectus, qui considerat naturam aliquam puta hominis, nō referendo ad Socratem, & Platonem. Quod & si secundum intellectus sit vnum praeter multa, tamen secundum esse est in omnibus singularibus vnum & idem: non quidem numero,
O quasi sit eadem humanitas numero omnium hominum, sed secundum rationem speciei. Sicut enim hoc album est simile illi albo in albedine, non quasi vna numero albedine existente in utroq;: ita etiam Socrates est similis Platoni in humanitate, non quasi vna humanitate numero in vtroq; existēte. Ex hoc igitur experimento & ex tali vniuersali per experimentum accepto est in anima id, quod est principium artis & scientiae.
Lec. 3. cap. 4. Et distinguit inter artem, & scientiam, sicut etiam in. 6. Ethic. vbi dicitur q ars est recta ratio factibilium. Et ideo hic dicit, q si experimento accipiatur aliquod vniuersale circa generationem. s. circa quęcunq; factibilia, puta circa sanationem, uel agriculturam, hoc pertinet ad artem. Scientia vero vt ibidem dicitur est circa necessaria, & ideo si vniuersale consideret circa ea, quae semper eodem modo sunt, pertinet ad scientiam, puta circa numeros vel figuras. Et iste modus, qui dictus est cōpetit in principijs omnium scientiarum & artium. Vnde concludit q neq; praeexistunt in nobis habitus principiorū quasi determinati & completi, neq; etiam fiunt de nouo ab aliquibus notioribus habitibus praeexistentibus, sicut generatur in
P nobis habitus scientiae ex praecognitione principiorum: sed habitibus principiorum fiunt in nobis a sensu praeexistente. Et ponit exemplum in pugnis quae fiunt per teuersionem exercitus deuicti & fugati. Cum enim vnus eorum perfecerit statū. s. immobiliter ceperit stare & non fugere, alter stat adiungēs se ei, & postea alter: quousq; tot congregent, q faciunt principium pugnae, sic etiam ex sensu & memoria vnius particularis, & iterum alterius, & alterius quandoq; peruenitur ad id, quod est principium artis & scientiae, vt dictum est. Posset autem aliquis credere q solus sensus, vel memoria singulariū sufficiat ad causandum intelligibilem cognitionem principiorum, sicut posuerunt quidam antiqui non discernentes inter sensum, & intellectum: & ideo ad hoc excludendum Philosophus subdit, q cum sensu oportet praesupponere talem naturam animae, quae possit pati hoc. s. sit susceptiua cognitionis vniuersalis, quod quidem fit per intellectum possibile: & iterum q possit agere hoc per intellectum agentem: qui facit intelligibilia in actu per abstractionem vniuersalium a singularibus. Deinde, cum dicit.
Q

ARgl. *Quod autem dictum est antea, sed non dilucide dictum est, id rursus dicemus. Nam cum steterit unum, quae non differunt, primum uniuersale tum in anima nascitur. Etenim sentit illud quidem singulare. Sensus autem est ipsius uniuersalis, ut hominis: sed non Calliae hominis. Rursus in his ipsis stat, quousq; ad ea stet: quae partibus uacant: atq; ad ipsa uniuersalia, ueluti tale animal, donec stet animal: & in hoc modo eodem: Necesse est igitur nobis, ut ex hisce patet, ipsa prima inductione cognoscere. Sic enim & sensus efficit in nobis ipsum uniuersale.*

Quod autem dictum est olim alibi, non autem plane dictum est, iterum dicamus. Stante enim uno indifferentium, primum quidem uniuersale in anima est. Et namq; sentire quidem singulare est: sensus autem uniuersale est, ut hominis: non Calliae hominis.

A *minis. Iterum in his statur. quousq; utiq; impartibilia stent, & uniuersalia: ut huius animalis, quousq; animal, & in hoc similiter. Manifestum est, quoniam nobis prima inductione cognoscere necessarium est. Et namq; sic sensus uniuersale facit.*

Manifestat quod dictum est in præcedenti solutione: quantum ad hoc, q experimento singularium accipitur vniuersale: & dicit q illud, quod supra dictum est, & nō plane, quomodo. s. experimento singularium fiat vniuersale in anima, iterū oportet dicere, vt planius manifestetur. Si enim accipiantur multa singularia, quæ sunt in differentia quantum ad aliquid vnum in eis existens, illud vnum secundum quod non differunt, in anima acceptum, est primum vniuersale: quicquid sit illud, siue. s. pertineat ad essentiam singularium, siue non. Quia enim inuenimus Socratem, & Platonem, & multos alios esse indifferentes, quantum ad albedinem, accipimus hoc vnum. s. album. q. vniuersale: quod est accidens. Et similiter quia inuenimus Socratem, & Platonem, & alios esse indifferentes quan-
B tum ad rationabilitatem, hoc vnum, in quo differunt. i. rationale accipimus quasi vniuersale: quod est differentia. Qualiter autem hoc vnum accipi possit, manifestat consequenter. Manifestum est enim q singulare sentitur proprie & per se: sed tamen sensus est quodammodo & ipsius vniuersalis. Cognoscit enim Calliam, non solum inquantum est Callias, sed etiam inquantum est hic homo, & similiter Socratem, inquantū est hic homo. Et inde est q tali acceptione sensu præexistente, anima intellectiua potest considerare hominem in vtroq;. Si autē ita esset, q sensus apprehenderet solum id, quod est particularitatis, & nullo modo cum hoc apprehenderet vniuersale in particulari, non esset possibile q ex apprehēsione sensus causaretur in nobis cognitio vniuersalis. Et hoc idem manifestat consequenter in processu, qui est a speciebus ad genus: & subdit q iterum in his. s. in homine, & equo, anima stat per considerationem, quousq; perueniatur ad aliqd impartibile in eis: quod est vniuersale. Vtputa cōsideramus tale, & tale animal: puta hominem & equum, quousq; perueniatur ad commune animal, quod est genus superius. Quia igitur vniuersalium co-
C gnitionem accipimus ex singularibus concludit manifestum esse, quod necesse est prima vniuersalia principia cognoscere per inductionem. Sic enim. s. per viam inductionis sensus facit vniuersale intus in anima, inquantum considerātur omnia singularia. Deinde, cum dicit.

ARgi. *Cum autem mentis habituum, quibus uerum perspicimus quidem ueri perpetuo sint, ut intellectus, atq; sciētia, quidam interdum falsum suscipiant, ut opinio, subducendæq; rationis principium, nullumq; aliud genus exactius sit scientia, quam intellectus, atq; principia notiora sint demonstrationibus, scientiaq; cum ratione sit omnis, hæc inquam cuncta sint, scientia quidem principiorum non erit. Sed, cum fieri nequeat, ut aliud quicquā uerius scientia sit, q̄ intellectus ipse, intellectus profecto principiorum habitus erit. Quod ex eo quoque perspicuum fuerit, qa demonstrationis principium non est demonstratio. Quare neq;*
D *scientia, si igitur præter scientiam nullum aliud genus uerum habemus, q̄ intellectum: intellectus sane scientiæ principiū erit, atque principium quidem est ipsius principij. Sciētia autem ad rem omnem sese habet similiter.*

ANti. Vide in annot. *Quoniam autem eorum, qui circa intelligentiam habituum, quibus uerum dicimus, alij quidem semper ueri sunt, alij autem recipiunt falsitatem, opinio, & ratio, ueri autem sunt semper scientia, & intellectus, & nihil est scientia certius aliud genus, q̄ intellectus, principia demonstrationum sunt notiora, scientia autem omnis cum ratione est, principiorum quidem scientia nō utique erit. Quoniam autem nihil uerius contingit esse scientiæ, q̄ intellectus: intellectus utique erit principiorum, ex his considerantibus. Et q. quidem demonstrationis principium non sit demonstratio, quare neque scientiæ scientia est. Si igitur nil aliud scdm scientiam genus habemus uerum, intellectus utique* E
erit scientiæ principium: & principium principij. Hoc autem Vide in anno.
omne similiter se habet ad omne genus rerum.

Soluit primas duas quæstiones, utrum. s. primorum principiorum sit scientia vel aliquis alius habitus. Circa quod ex præmissis accipitur q principiorum cognitio pertinet ad intellectum: cuius est cognoscere vniuersale. Nam vniuersale dicit esse principium scientiæ. Circa intellectum autem sunt duo genera habituum habentium se aliqualiter ad verum. Quidam enim sunt semper ueri, alij vero interdum recipiunt falsitatē, vt patet de opinione, & ratiocinatione, quę potest esse veri & falsi. Sunt etiam & quidam habitus erronei se habentes ad falsum. Quia vero principia sunt maxime vera, manifestum est q non pertinent ad habitus, qui semper sunt falsi, neq; etiam ad habitus, qui interdum recipiunt falsitatem: sed solum ad habitus qui semper sunt veri. Huiusmodi autem sunt scientia,
& intellectus: Additur autem in. 6. Ethi. tertium. s. sapiētia. Sed Ca 40.
quia sapientia, vt ibidem dicitur comprehendit in se scientiā, F
& intellectum, est enim quædam scientia, & caput scientiarū, hic eam prætermittit. Hac ergo prætermissa nullum aliud ge-
nus cognitionis, q̄ intellectus est certius scientia. Manifestum Lec. 6.
est autem q principia demonstrationum sunt notiora conclusionibus demonstratis, vt in principio habitum est. Non autem potest esse scientia ipsorum principiorū: quia omnis scientia fit ex aliqua ratiocinatione. s. demonstratiua, cuius sunt principia illa, de quibus loquimur. Quia igitur nihil potest esse verius, q̄ scientia, & intellectus, nam sapientia in his intelligitur: consequens est ex consideratione præmissorum q principiorum proprie sit intellectus. Probat hoc etiam alia ratione, qa. s. demonstratio non est ex necessitate demonstrationis prin-
cipium, alioquin procederetur in demonstrationibus in infini- Lec. 8.
tum, quod in primo improbatum est. Cum igitur demonstratio scientiam causet, sequitur q neq; scientia possit esse principium scientiæ: ita. s. q principia scientiarum per scientiam co-
gnoscantur. Si igitur nullum aliud genus cognitionis præter G
scientiam habemus, quod semper sit verum, relinquitur q intellectus erit principium scientiæ: quia. s. per intellectum cognoscuntur principia scientiarum: ita. s. q hic intellectus, qui est principium scientiæ, est cognoscitiuus principij ex quo procedit scientia. Hoc aūt. s. scientia, est omne. i. totum, quod similiter se habet ad omnem rem. i. ad totam materiam, de qua est scientia, sicut. s. intellectus ad principium scientiæ.

¶ Expliciunt præclarissima commentaria diui Thomę Aquinatis sacri ordinis prædica. in libros Posteriorum Aristotelis.

INCIPIT OPVSCVLVM INsigne diui Thomæ Aquinatis ordinis prædicatorum, nutu quorundam nobilium ab ipso æditum: qd' ad sophisticas argumētationes dissoluendas primum suffragatur.

CAP. I.

QVIA Logica est rationalis sciē- H
tia, & ad ratiocinandum inuenta, ratiocinari autem cōtingit recte & non recte, vtrūq; ad logici considerationem spectat, ut per rectā ratiocinationem ad verā cognitionē perueniat, & falsam ratiocinationem vitādo, errorem falsitatis euitet. Vterq; autem ratiocinandi modus competit vni homini, & ad seipsum, & ad alium. Nam & secum aliquis considerans, potest recte, & nō recte ratiocinari, & cum alio conferens. Sed cum aliquis secum considerans ratiocinatur non recte, præter intentionem hoc accidit: quia nemo suiipsius deceptionem intendit. Cum autem ad alterum aliquis ratiocinatur non recte, contingit quādoq; ex intentione ratiocinantis: hoc est cum aliquis de altero intē

I dit, vel experimentom sumere, vel victoriam habere ad sui gloriam. Ratiorinatio autem, quæ ad seipsum est, syllogismus soluos dici potest: siue aliqua alia species argumentationis. Sed ratiocinatio quæ est ad alterũ non solom dicitur syllogismus & argumentatio: sed etiam disputatio, vertitur. n. inter duos, hoc est inter opponentem, & respondentem. Et ideo de falsis rõcinaotibus tractaturi pmo a dispotatione inchoandum est.

Cap. II.

Disputatio.

EST aotem disputatio actus syllogisticus vnius ad alterũ, ad propositum osteodendom. In hoc ꝙ dicitor actus, tãgitur disputationis genus. Per hoc ꝙ dicitur syllogisticos, tangitor disputationis iustromentum. s. syllogismus: sub quo comprehenduntur aliæ species argumentationis, sicut imperfectũ sub perfecto. Et per hoc distinguitur disputatio ab actibus corporalibus, vt comedere, bibere, & ab actibus volontatis, vt amare, & odire. Nam per hor, ꝙ dicitur syllogisticus, osteoditur actus rationis. Per hoc autem ꝙ dicitur vnius ad alterum, tanguntur personæ opponentis, & respondentis, inter quos vertitur disputatio, ad differentiam ratiorinationis, qua homo se-
K com ratiocinatur. Per hoc ꝙ ad propositum ostendendum, tãguntur dispotationis effectus, siue terminus, aut finis proximus. Et per hoc distinguitur dispotatio a syllogismis exemplaribos, qui non induruntur ad propositom ostendendum, sed ad formam exemplificandam.

Cap. III.

Disp 4. species. Doctrinalis.

DISPVTATIONIS vero q̃tuor sont species. s. doctrinalis, dialectira, tentatiua, & sophistica, qoæ alio modo dicitur litigiosa. Doctrinalis siue demonstratiua est, qoæ ad scientiam ordinatur, procedens ex veris, & per se notis & ꝓprijs scientiæ, de qua fit disputatio. Et hæc vertitur inter docẽtem & addiscentem.

Dialec.

Dialectica vero disputatio, est ex probabilibus procedens, & ad opinionem tendens. Probabilia autem dicuntur quæ videntor omnibus, vel pluribus, vel sapientibus, aut præcipuis, vel magis notis.

Tentati.

Tentatiua vero disputatio, quæ ordinatur ad experimentom suoiẽdum de aliquo, per ea, quæ videntur respondenti.

Sophistica.

Sophistica vero disputatio est tendens ad gloriam, vt sapiens esse videatur. Vnde dici
L rur sophistica. i. appareos sapientia. Procedit enim ex his, quæ videntur vera & probabilia, & non sunt, vel simpliciter falsas propositiones assumendo, quæ videntur esse veræ, & nõ sunt: vel io virtute falsarum propositionum argumentando. Logicales enim argumentationes, sunt in virtute verarum propositionum. s. maximarum, ex quibus tota virtos argumẽtationis pendet, sicut ista argumentatio. Socra. est homo, ergo Socrates est animal, procedit in virtute huius propositionis, de quocũꝗ prædicatur species & genus, quæ est simpliciter vera. Sophistica autem sic argumẽtatur. Est animal, ergo est homo, quasi in virtute huius propositionis, de quocunꝗ prædicatur genus, & species, quæ est simpliciter falsa. Relictis aotem alijs disputationibus, ad præsens de his, quæ ad sophisticam pertinent intendamus.

Sophistica ex quibus proce.

Cap. IIII.

QVIA vero sophistiea (vt dictum est) ad gloriam tẽdit,
M volens sapiens videri, hoc autem consequi studet per hoc, ꝙ de aduersario, cum quo disputat, victoriam habeat apparentem, quod tunc maxime fit, si ipsum ad aliquod inconueniens ducat: ideo termions dispotatioois sophisticæ est aliquod inrõueniens, ad quod sophista nititor ducere respõdentem. Et hoc dicitur meta vel finis siue terminus. Vnde de duobus oportet tractare. Primo de hmõi metis. Serondo de modis argomeotandi, quibus sophistę ad metas respoodentes durere nitũtur.

Terminus sophisticę. De qb' metis tractet.

Cap. V.

Metæ 5 Redarg.

SVNT autem metæ quinꝗ. s. redargutio, falsum, inopinabile, solœcismus & nugatio. Redargutio est pręnegati cõcessio, vel præconcessi negatio in eadem dispotatiooe vi argumentationis. Vt si respondens negauerit se carnes crudas comedisse, sophista contra sic argumẽtatur. Quicquid emisti comedisti, carnes crudas emisti, ergo carnes crudas comedisti. Si vi huius argomentationis respondeos cõredat quod prius negauerat, est redargutus. Et talis modus argumentationis dicit elenchus, si bonus sit syllogismus, vel apparens eleorhus, si videatur & non sit, aut syllogismus, aut contradictio. Est. n. elen-
chus syllogismus contradictionis. Si autem noo in eadẽ dispu- N
tatione, vel non vi argumenti, sed propria voluntate aliquis negat concessum, vel concedat negatum, nõ erit redargutio.

Elenchus.

Falsum.

Falsum autem vt hic sumitor, est aliquod manifeste falsum, quod respondens concedere cogitur vi sophisticæ argumentationis: sicut omnis canis est latrabilis, cœleste sydus est canis ergo cœleste sydus est latrabile.

Inopinabile. & quo dif. a falso.

Inopinabile est, quod est cõtra communem opinionem. Differt aũt falso, quia aliqoid est contra communem opinionem plurium, quod tamen nõ est falsum, vt stellam esse maiorem terra, & aliquem regem diuitem & felicem, esse miserom & infortunatum, si sit peccator. Ad quod potest aliquis sophisticæ sic duci. Quemcũꝗ cootingit aliquem hostem vincere est infelix, quia ille, qui vinritur, est infelix, sed regem contingit aliqoem hostem vincere, quia potest esse, ꝙ regem aliquis hostis vincat, ergo rex est infelix.

Solœcis.

Solœcismus est vitium in contextu partium orationis, cõtra regulas artis grammaticę factum, vt vir alba, & homines currit. Ad hor potest aliquis sophistice sic deduci. Tu scis hor, hoc est lapis, ergo to scis lapis, quod grammatice non dicitur. O

Nuga.

Nugatio est eiusdem & ex eadem parte inutilis repetitio, vt hic, homo homo currit. Dico eiusdem, quia si esset diuersorum, non esset nugatio. Dico autem ex eadem parte, quia si idem ponitur io subiecto & prædicatur, non erit nugatio, vt homo est homo. Inotilis autem repetitio dicitur, quia si idem repetatur ad maiorem expressionem, non erit nugatio, vt cũ dicitur, deus deus meus respice io me. Ad hor põt aliqs sophistice sic duci. Iste nasus est nasus simos, sed simus idem est, ꝙ nasus simus, ergo iste nasus nasus simus.

Cap. VI.

Quę scientia inconuenientia, respi. Redarg. Falsum. Inopinabile. P Solœcis. Nuga.

Et sciendum, ꝙ ista inconuenientia respiciunt dioersas sciẽtias. Nam redargutio est contra metaphysicum, ad quem pertinet consideratio huios prinripij, cootradictoria non sunt simul vera, nec simul falsa. Falsum est rirca scientiam naturalẽ, quæ cõsiderat res sensiblies, in quibus veritas & falsitas est manifesta, & specialiter contra mathematicam, in qua est maxima certitudo. Inopinabile cõtra dialecticaoi, quæ procedit ex probabilibus, quæ sunt secunduoi opinionem omniũ, vel plurium, vel sapientum. Solœcismus est contra grammaticã. Nugatio est contra rhetoricam, cuius est ornate loqui. Et sic dum in singulis scientijs, respondens ad inconueniens ducitur, sophista opponens apparet omnia sciens esse.

Cap. VII.

NVNC restat videre de omnis arguendi, quibos sophista ad prædicta inconuenientia respondentem ducere conatur.

Argumẽtatio dialec. & sophist. unde habent firmitat. Locus uerus.

Est aotem sciendum, ꝙ sicut argumentatio sophista ad prædicta inconuenientia firmitatem habet ex loco apparenti. Locus autem verus firmitatem dialecticæ argumentationi præstans, est habitudo inferentis ad illatum, quæ dicitur differentia maxime, vt geous species, totum ꝙ pars, ex quaruoi habitudine verita. maximæ propositionis oritur, supra quam fundatur veritas dialectici argumenti sicot ex habitudine speciei ad genus sumitor hæc maxima. De qoocũꝗ prædicatur spẽs, & genus. Ex qua hoc argomentum confirmatur. Sorrates est homo, ergo Socrates est animal. Et similiter locus sophisticus consistit in habitudine inferentis ad illatum, ex qua sumitur aliqua regula falsa, sed apparens vera, secondum quam procedit sophisticum argomentom, sicut com dicitur, cognosco venientem, veniens est Coriscus, ergo cognosco Coriscum. Hic proceditor ab accidente ad subiectum. i. a oeniente ad Coriscum: sed uirtute huius maximę, quicquid est de accidẽte, & de subiecto. Quæ quidem maxima est falsa, propter diuersitatem accidentis, & subiecti: videtur tamen esse vera, propter cõuenĩetiam vtriosꝗ. Vnde ad locom sophisticum prædictum duo conrurruot. Vnom quod est causa apparentiæ, quia facit argumentum apparere verum, & dicitur etiam principium motiuum, qoia mouet hominem ad hoc, ꝙ argomento sophistico assentiat, & hoc est in prædicto argumento, vnio accidentis ad subiectum. Alind est principiũ defectus, quia facit. s. defectum necessitatis in argumeoto. Et vocatur causa non existentię, quæ in prædicto argumento est diuersitas subiecti, & accidentis. Ex his autem duobus contiogit hominẽ falli, quia. s. apparet aliquid & non est. Vnde locus sophisticus alio nomine

Q

Duo cõcurrũt ad lo. sophisti.

Secundum

Cau. loc.

A mine fallacia dicitur, quia.s.est causa fallendi quantum est de se, licet per se aliquis non fallatur io acto, nisi ignorantia adueniente. sophi. & fall. Penes q̄ lo. soph distin. Sicut aūt loci dialectici distinguuntur penes diuersas habitudines, ex qoibus maximæ & argomenta somuntu: ita loci sophistici, siue fallaciæ distinguount penes principia motiua, ex quibm apparet esse firmitas in sophisticis argumentis. Primus modus Hoc autem contingit dupliciter. Vno modo, ex parte vocis, quando propter vnitatem vocis creditur esse vnitas rei significatæ per vocem, sicut ea, quæ per hoc nomen canis significantur, videntor esse vnum, quia hoc nomen canis vnum est. Secūdus Alio modo, ex parte rei, ex eo.i. q̄ aliquæ res, quæ aliquo mō conueniunt, simpliciter vnum esse creduntur, sicut supra dictum est de subiecto & accidente.

Capitulum. VIII.

Prima diui. lo. sophisti. LOCORVM igitur sophisticoruoi siue fallaciarom quędam sunt in dictione, & quædam extra dictionem. In dictione quidem locus siue fallacia est, quando principiom motiuū siue caosa apparentiæ est ex parte vocis. B Locus i dictiōe. Lo. extra dic. Extra dictionem vero, q̄ñ ex parte rei est caosa apparentiæ. Ex parte autem vocis est p̄ncipiom motiuum siue causa apparentię, ex eo q̄ vna vox multa significat, qood cōtingit propter vocis multiplicitatem. Est aotem multiplex tripicx.s. actuale, potentiale, & phaotasticū.

Multiplex tri. plx. Actuale. Actuale est, quando vna vox nullo modo variata, multa significat. Et hoc quidem si sit in vna dictione, dicitur ęquiuocatio. Si aotem in oratione, dicitur amphiboiogia, vt liber Aristotc.i. ab Aristotele factus vel possessus. Potētiale Multiplex vero potentiale est, quādo vna vox aliqoo modo secondum prolationem variata, multa significat. Qoę quidem in dictione est secūdum accentum, vt pendere secondom q̄ graui vel acuto accentu profertur, multa significat. In oratione vero est secundom compositionem, vel diuisionem, vt doo & tria sont quinq;. Hoc enioi diuersę significat composite, & diuise prolatum.

Phātasti. Phantasticum vero.i. apparens multipiex est, quando vna dictio secondum rei veritatem, vnom significat, sed videtor aliquid aliod significare, sicut hoc nomē, homo, significat quale quid, & videtor significare hoc aliqoid, vt dicitur in prædicamentis. Et hæc dicitor figura dictionis, quasi dictionis similitudo. Loi. i dic. sophi. 5. C Sont igitur loci sophistici in dictione quinque, æquiuocatio, amphibologia, accentus, compositio, & diuisio, & figura dictionis.

Capitulum. IX.

Æquo. Fall. æq. PRIMO igitur dicendum est de æquiuocatione. Est autem æquiuocatio vnius & eiusdem nominis diuersa significatio. Fallacia autem æqoiuocationis est deceptio prouenīēs ex eo, q̄ vnum nomen plora significat. Primum autem motiuū siue caosa apparentię in æquocatione, est vnitas dictionis eiosdem simpliciter. Simpliciter quidem dicitur, ad differentiam accentos, in quo nō est vna dictio simpliciter, sed solum in potentia. Caosa aotem noo existentiæ est diuersitas rerom significatarum. Æquo. modi 3. Primus modus uel 1. species. Species vero siue modi æquiuocatiōis sunt trcs. Prima species, est, quando, vna dictio principaliter plura significat, vt hoc nomen, canis, principaliter plura significat, videlicet, animal latrabile, piscem marinū, & cœleste sydos. D Et formatur sic paralogismus.i. apparens syliogismus. Omnis canis est latrabilis, cœleste sydus est canis, ergo cœleste sydus est latrabile. Sed non sequitur, qoia hoc nomen, canis aliud significat in prima, aliud in seconda: secundum q̄ vtraq; accipit vera, & sic non est veros syllogismus, cum noo sit idem mediū. Si autem accipiatur vt idem significans in vtraq; sic altera pręmissarum est falsa. Et nota, q̄ sicut in syllogismo oportet idem medium bis sumi in præmissis: ita oportet duas extremitates bis sumi in syllogismo, semel in præmissis, & semel in cōclusione. Vnde eadem ratione potest fieri paralogismus, si sit æquiuocatio in aliqua extremitatum, sicut hic. Grammatici discunt, sed grammatici sunt scientes, ergo scientes discunt. Nō sequitor. Dicere enim æqoiuocum est. Nam vno modo idem est, quod intelligere docentem, & sic scientes discunt. Alio modo idem est, quod accipere scientiam, & sic scientes non discunt. Secūda spēs uel mod. Seconda species æquiuocationis, est, quādo vnum nomen principaliter significat unum, & aliud oon nisi metaphorice siue transumptioe, sicut hoc uerbom, ridet, principaliter E significat actum proprium ridendi hominis, metaphorice aotem siue transumptiue, prati floriditatem. Et formator sic paralogismus. Quicquid ridet habet os, pratum ridet, ergo pratū habet os. Et sic. Quicquid currit babet pedes, sed aqua currit, ergo aqoa habet pedes. Noo sequitur, quia ridere & currere primo sumitur proprie, & postea transumptiue. Reducibilia ad istā spēm Ad hanc etiam secundam speciem reducitor multiplicitas nominom analogorum, quæ dicuntor de pluribus secondom prios & posterius, sicot sanom dicitur de urina, animali, & diæta, aliter & aliter. Et formatur sic paralogismus. Omne sanom habet uitam, orina est sana, ergo vrina habet oitam. Non sequitur, quia sanum primo sumitor pro eo, quod principaliter significat sanitatem: secondo pro eo, quod posterius significat s. pro signo sanitatis. Potest etiam ad hanc redoci multiplicitas propositionum, quando una propositio unam habitodinem significat per prius, & aliam per posterius. Et formatur sic paralogismus. In quocunq; est sanitas, illud est animal, sed sanitas est io humorum adæquatione, ergo homorū adæquatio est animal. F Non sequitur, quia in prima hæc propositio significat habitodinem accidentis ad sobiectum, in secunda uero, habitudinem effectus ad causam. 3. spēs uel mo. Tertia species est, quæ prouenit ex diuersa significatione, quæ quidem attenditur secundum accidentia partiom orationis, sicut secundom tempos, numerum, genos & similia. Et formatur sic paralogismus. Quiconque surgebat stat, sedens surgebat, ergo sedens stat. Non sequitur, quia sedens in minori sumebatur prout est temporis præteriti imperfecti, in conclusione prout est tēporis præsentis.

Capitulom. X.

FALLACIA amphibologiæ est deceptio prooeniens ex eo: q̄ ona oratio penitus eadem plora significat. Falla. amphibolo. Et dico penitus eadem, ad differentiam orationis compositæ & diuisæ, quæ non nisi inquantum composita est, & diuisa, plora significat. Sicot autē æquiuocatio prouenit ex eo, q̄ una dictio penitus eadem, plura significat: ita amphiboiogia prooenit ex eo, q̄ una oratio penitus eadem, plora significat. Vnde dicitur amphibologia ab amphi, quod est dubium, & buli quod est sententia, quasi dubia sententia locutionis. Vel secundum quosdam dicitur ab amphi, quod est dubium, & buli, quod est sententia, & logos, qood est sermo. G Vnde amphibologia, quasi dubia sententia sermonis. Cā appe. Caosa autem apparentiæ siue p̄ncipium motiuom in amphibologia, est, unitas orationis plura significantis. Cā non existen. Caosa uero non existentię siue principium defectus, est, dioersitas significationis. Sunt autem tres species amphibologiæ. Amphibolo. 3. species. Prima. Prima species prouenit ex eo, q̄ aliqoa ona oratio principaliter plura significat, manente eadem constructione, propter diuersam habitudinem constructorum, sicut hęc oratio, liber Aristo. plura significat. Et licet semper eodem modo, istæ duæ dictiones constroantor, tamen propter diuersam habitudinem, diuersa significant. Potest enim intelligi secundum habitudinem effectus ad causam, uel possessi ad possidentem. Et formator sic paralogismus. Quicquid est Aristote. possidetur ab Aristote. sed iste liber est Aristote. ergo possidetur ab Aristo. Noo sequitur, quia primo construebator nominatiuus cum genitiuo, in habitodine possessionis ad possidentem, & in secunda in habitudine effectus ad caosam. H Secūda Secunda species est, quæ prouenit ex eo, q̄ ona oratio plura significat, propter diuersam partium constructiooem, ex eo, quòd aliqua dictio potest construi cum alią transitiue, uel intransitiue sicot hic. Quicquid uidet aliquis, hoc uidet, sed columnam uidet aliquis, ergo columna oidet. Non sequitur, quia ly hoc constroitur uno modo cum oerbo uidet transitiue, & est accusatiui casus, & sic est uera. Est enim sensos, quòd qui uidet aliquam rem, uidet illam. Alio modo potest construi intransitioe, & est nominatiui casus, & sic est falsa. Et est sensus, q̄ qui uidet aliqoam rem, illa res uidet. Et sic procedit cooclusio. Similiter & hoc. Quoscunq; uolo me accipere, uolo quòd ipsi me accipiant, sed pugnantes uolo me accipere, ergo uolo q̄ pugnaotes me accipiant. Non sequitur, quia li me, potest construi cum hoc oerbo accipere transitiue,

I ocl intransitiue, & in uno sensu est uera, & in alio falsa. Similiter hic, Quicunque sunt episcopi, sunt homines, sed isti asini sunt episcopi, ergo isti asini sunt homines. Nõ sequitur, quia minor est duplex, ex eo quod li episcopi, potest construi intransitiue, & est nominatiui casus, & sic est falsa. Potest etiam construi transitiue, & est genitiui casus, & sic est uera. Et est attendendum quod diuersitas casuum pertinet ad fallaciam amphibologiæ, quia casus accidunt dictioni, secundum quod una dictio cõstruitur cum alia dictione. Diuersitas uero aliorum accidentiũ pertinet ad æquiuocationem, quia alia accidentia accidunt dictioni, secundum quod in se consideratur. Tertia species amphibologiæ, est quando oratio una significat plura, unum principaliter, & aliud transumptiue, sicut hæc oratio. Littus arator principaliter significat littoris scissionem, transumptiue uero operis amissionem. Et formatur sic paralogismus. Quando littus aratur, terra scinditur, sed quando indocilis docetur, littus aratur, ergo quando indocilis docetur, terra scinditur. Non sequitur, propter prædictam multiplicitatem.

Diuersitas casuum ad amphibo. ptinet, aliorum uero accidẽt. ad æquiuo. 3. spẽs

K

Capitulum. XI.

SEQVITVR de fallacia compositionis, & diuisionis, in quibus ut supra dictum est, deceptio proueniens, ex potentiali multiplicitate unius orationis. Dicitur autem una oratio potentialiter multiplex, uel ex eo quod eædem dictiones diuersimode adinuicem componi possunt, uel adinuicem distingui. Sicut cum dicitur. Quicquid uiuit semper erit, hæc dictio, semper potest componi cum hoc uerbo uiuit, uel diuidi ab eodẽ. Et quia oratio per compositionem partium constituitur, partes se habẽt ad orationem sicut materia, compositio sicut forma. Vbi ergo sunt eædem partes, sed non eadem compositio, est eadem oratio materialiter, & potentialiter, sed non formaliter, & actualiter. Et propter hoc est multiplex potentiale, uel quia oratio, quæ est una, potentialiter plura significat: etiam in hoc differunt istæ fallaciæ ab amphibologia, quia in amphibologia semper idem componitur cum eodem, licet non uniformiter, unde est eadem compositio, & per consequens oratio formaliter & actualiter est una, & multiplex potentiale. Differunt autem hæ fallaciæ compositionis & diuisionis, quia quando oratio in sensu composito est falsa, est fallacia compositionis, quando autem in sensu diuiso est falsa, est fallacia diuisionis. Et nota, quod tunc dicitur oratio composita, quando partes magis debite ordinantur, & dicitur diuisa, quando partes minus debite ordinantur. Causa autem apparentiæ siue principium motiuum in utraque, est unitas potentialis orationis plura significantis. Causa uero non existentiæ siue principium defectus, est diuersitas significationis, secundum quod intelligitur composita uel diuisa.

Fallacia cõpõis. & diui. Cur est una dr potẽtialiter multiplex

In q̃ differũt ab amphibo. hæ fallaciæ.

Dfia inter fall. cõpo. & diui.

L

Orõ quõ cõpo uel diuisa. Cã app. & non existẽtiæ

Capitulum. XII.

SVNT autem tres modi siue species utriusque fallaciæ. Primus modus est quando aliquod dictum potest supponi uerbo uel ratione totius, uel ratione partis. Si enim ratione totius supponatur uerbo, erit oratio composita: si ratione partis erit oratio diuisa. Et tunc si in sensu composito oratio est falsa, est fallacia compositionis. Si autem in sensu diuiso, est fallacia diuisionis. Si autem in utroque est falsa, tunc nulla est fallacia & in aliis multiplicitatibus est intelligendum. Et formatur sic paralogismus. Quęcunque possibile est esse album, possibile est quod ipse sit albus, sed nigrum possibile est esse album, ergo possibile est quod nigrum sit album. Non ualet, quia illud dictum nigrum esse album potest supponi ei, quod dicitur esse possibile, uel ratione subiecti, & tunc possibilitas attribuitur subiecto dicti, & est modalis de re, & tunc est diuisa, & uera est enim sensus quod iste, qui est niger, habet potentiam quod sit albus, uel potest supponi ratione totius dicti, & sic est modalis de re, & de dicto, & est cõposita & falsa, est enim sensus quod hoc dictum album esse nigrum sit possibile. Vnde hic est fallacia compositionis. Potest etiam sic formari paralogismus. Quęcunque esse nigrum est impossibile, non potest esse niger, sed album esse nigrum est impossibile, ergo album non potest esse nigrum. Non ualet, quia media est duplex, sicut supra dictum est, & in sensu

Tres modi utriusque fal. Primus

Qũdo ora. cõposita uel diuisa & qñ sit falsa.

M

Quãdo modalis de re uel de dicto

cõposito est uera, & in diuiso est falsa, unde ẽ fallacia diuisiõis. N

Capitulum. XIII.

SECVNDVS modus prouenit ex eo, quod aliquod prædicatum in quo per coniunctionem copulatiuam, uel disiunctiuam plura adunãtur, potest attribui subiecto coniunctim, uel diuisim. Si coniunctim, oratio est composita: si diuisim, oratio est diuisa. Et tunc si in sensu composito est falsa, est fallacia cõpositionis. Si in diuiso est falsa, est fallacia diuisionis, ut patet in his paralogismis. Quicunque numerus componitur ex duobus, & tribus, est duo & tria, sed quinque non sunt duo & tria, ergo quinque non componitur ex duobus & tribus. Non ualet, media enim est duplex ex eo, quod illud prædicatum duo, & tria, potest intelligi remoueri a subiecto diuisim, & sic est uera. Est enĩ sensus quod quinque neque sunt duo, neque sunt tria. Vel potest remoueri coniunctim, & sic est falsa. Est enim sensus quòd duo & tria simul iuncta non sunt quinque, & in hoc sensu procedit conclusio, unde est fallacia compositionis. Vel potest formari sic. Quæcunque sunt duo, & tria, sunt duo, sed quinque sunt duo & tria, ergo quinque sunt duo. Hic similiter minor est duplex & in sensu composito est uera, in diuiso falsa, unde ibi est fallacia diuisionis. Simile est si in prædicato ponatur dictio disiunctiua: sicut hic. Omne animal est rationale, uel irrationale, sed nõ omne animal est rationale, ergo omne animal est irrationale. Non ualet, nam prima est duplex ex eo, quod prædicatum potest coniunctim attribui subiecto, & sic est composita & uera, & est sensus quòd de quolibet animali uerum est dicere quod est rationale uel irrationale. Vel potest diuisim attribui subiecto prædicatum, & sic est diuisa & falsa. Est enim sensus quòd altera istarũ propositionum est uera, omne animal est rationale, uel omne animal est irrationale, cum tamen utraque sit falsa, & ideo est fallacia diuisiõis. Potest etiam formari sic paralogismus. Quod non est rationale, uel irrationale, neque est rationale, neque irrationale, sed non omne animal est rationale uel irrationale, ergo aliquod animal neque est rationale neque irrationale. Non sequitur, quia minor est duplex, & in sensu diuiso est uera, & in composito est falsa unde est fallacia compositionis. Et sciendum quod quando prædicatum comparatur ab subiectum coniunctim, tunc coniunctio coniungit terminos, & sic accipitur in ui unius propositionis, quia duo termini coniunctim accepti, iunguntur ut unum prædicatum, & cum simul attribuantur subiecto, subiectum etiam erit unum. Ex uno autem subiecto & uno prædicato fit oratio una. Quando uero duo termini in prædicato positi copulãtur uel disiuncto, diuisim subiecto attribuuntur, sic accipiuntur ut duo prædicata, & per consequens ut duo subiecta eis correspondentia, & sic intelliguntur ut duæ orationes per coniunctionem copulatiuam, uel disiunctiuam.

a. mod

Qũdo fal. cõp. Qũdo fal. diui. Exã. de fal. diui.

O

Aliud exem. d fal. di.

P

Qũdo fal cõpo. Qũdo cõiũctio dr cõiũgere ut mutos

Capitulum. XIIII.

TERTIVS modus est, quando una dictio potest coniungi diuersis dictionibus in oratione positis. Erit autem secundum hoc tunc composita, quando coniungitur cum dictione, cui magis apparet, uel apta est coniungi, diuisa uero, quando ab ea diuiditur, sicut in hoc paralogismo. Quod potest unum solum ferre, plura potest ferre, sed quod solum unum potest ferre, non potest nisi unum ferre, ergo qui non potest nisi solum unum ferre plura potest ferre. Non sequitur. Nam prima est duplex ex eo, quod solum potest coniungi cum hac dictione potest, cum qua magis uidetur coniungi, & sic est composita, & falsa, est enim sensus quòd iste qui non potest portare nisi unum pondus, potest portare plura. Vel potest diuidi ab hoc uerbo potest & coniungi cum hac dictione unum, & sic est diuisa & uera. Est enim sensus, qui potest portare unum solum pondus, potest portare quandoque plura, unde est fallacia compositionis. Item. Quicunque uiuit semper erit: iste asinus uiuit, ergo iste asinus semper erit. Non sequitur. Nam prima est duplex ex eo, quòd hoc aduerbium semper potest construi cum hoc uerbo erit, cum quo uidetur componi magis, & sic est composita, & falsa. Vel diuidi ab eo, & coniungi cum hoc uerbo uiuit, & sic est diuisa, & uera, unde est fallacia compositionis. Econtrario uero est fallacia diuisionis in his paralogismis. Quocunque uides hunc percussum

3. mod

Q

Qũdo fal cõp

illo

A illo percussus est, sed oculo uides hunc percussum, ergo hic est percussus oculo. Non sequitur. Nam minor est duplex ex eo ꝙ iste ablatiuus oculo potest componi cum hoc verbo vides, cum quo magis videtur, & sic est composita, & vera. Vel potest diuidi ab eo, & componi cum hoc participio percussum, & sic est diuisa, & falsa: vnde est fallacia diuisionis. Item. Quicunq; est hodie natus: hodie primo esse incepit, sed tu es hodie natus, constat enim ꝙ hodie es, & es natus: ergo hodie primo cepisti esse. Non sequitur, quia prima est duplex eo ꝙ hoc aduerbium hodie potest componi cum hoc verbo es, & sic est cõposita, & vera. Vel cum hoc participio natus, & sic est diuisa, & falsa. Et notandum ꝙ obliqui, & aduerbia magis videntur determinare verbum quàm participium, & magis verbũ principale, quàm secundarium, quod implicatur in subiecto. Cum enim dicitur. Quicunq; currit mouetur, mouetur est verbum principale, & currit secundarium in subiecto implicatum.

Q. fit fal. diui.

Obliq. & adūbia q̃ deter.

Capitulum. XV.

B

Fal. accẽtus

SEQVITVR de fallacia accentus. Accentus prout hic sumitur est modus pronuntiandi aliquam dictionem. Fallacia autem accentus est deceptio prouenient ex eo ꝙ aliqua dictio diuersimode pronuntiata diuersa significat. Sicut enim in fallacia secundum compositionem, & diuisionem, est eadem oratio materialiter, & formaliter diuersificata secundum compositionem, & diuisionem: ita in hac fallacia est eadem dictio materialiter, formaliter diuersificata secundum modum pronuntiandi, & ideo sicut est ibi potentialis multiplicitas orationis: ita est hic potentialis multiplicitas dictionis. Causa apparentiæ in hac fallacia est materialis vnitas dictionis. Causa vero nõ existentiæ est diuersitas significationis, id est dictionis diuersimode pronuntiatæ vel prolatæ. Sunt autem quatuor modi huius fallaciæ, secundum ꝙ quatuor modis contingit diuersificari modus pronuntiandi dictionem. Primo modo namq; variatur per diuersos tonos siue accentus, qui sunt tres. s. acutus, grauis, & circumflexus. Acutus accentus, siue tonus est, qui acuit, siue eleuat syllabam: sicut cum dicitur Martinus: in quo media syllaba eleuatur. Grauis vero accentus est, qui deprimit syllabam vel deponit, vt patet in media syllaba huius nominis Dominus, vel vltima huius nominis Lucas. Circunflexus autem accentus est, qui acuit syllabam & deprimit. Primus ergo modus huius fallaciæ prouenit ex eo, ꝙ aliqua dictio potest pronuntiari acuto, graui, vel circunflexu accentu, vt patet in hoc paralogismo. Quoscunque iustum est pendere, iustum est pati pœnam, sed bonos viros iustum est pẽdere, ergo bonos viros iustum est pati pœnam. Nã in prima sumebatur pendere prout profertur acuto accentu, & sic idem est pendere quod pati pœnam. In secunda proferebatur graui accentu, & sic pendere idem est quod dare pœnam. Secundo modo variatur modus pronuntiandi dictionem secundum diuersa tempora, quæ sunt duo. s. productum, vt in syllaba longa, & correptum, vt in syllaba breui. Secundus ergo modus prouenit ex eo ꝙ aliqua syllaba alicuius dictionis potest corripi, vel produci, vt patet in hoc paralogismo. Omnis populus est arbor, sed aliqua gens est populus, ergo aliqua gens est arbor. Non sequitur, quia hæc dictio populus aliud significat secundum ꝙ eius prima syllaba producitur: sic. n. significat quandam arborem, & aliud secundum ꝙ corripitur, sic. n significat gentem. Tertio modo variatur modus pronuntiandi dictionem secundum diuersitatẽ spiritus, qui quidem diuersificatur secũdum asperum, & lene. Asper quidem spiritus designatur per hanc figuram. h. lenis vero spiritus est, quando sine aspiratione syllaba profertur.

Cã app.
Cã non existen.
4. modi

Acc. 3.
Acutus
Grauis

Circũfl.
Primus modus

C

Secũdus

D

Tertius.

Tertius ergo modus huius fallaciæ prouenit ex eo, ꝙ aliqua dictio potest leniter, vel aspere pronũtiari, vt patet in hoc paralogismo. Quicquid hamatur hamo capitur, sed vinum amatur: ergo vinum hamo capitur. Non sequitur, quia primo hoc verbum hamatur profertur aspere, secundo leniter. Similiter hic Omnis ara est in templo, stabulum porcorum est hara: ergo stabulum porcorum est in templo. Non sequitur, quia primo hoc nomen ara profertur leniter, postea aspiratur.

Quartus

Quartus modus prouenit ex eo, ꝙ aliquid potest proferri, ut vna dictio, vel vt plures, vt hic, tu es, qui es, sed quies est requies, ergo tu es requies. Non sequitur, quia hoc quod primo dico, qui es, sumitur vt oratio vna, postea vt vna dictio. Similiter hic. Quicquid Deus fecit in vite, fecit inuitus: racemos fecit Deus in vite: ergo racemos fecit inuitus. Non sequit, quia primo hæc dictio inuite sumitur vt vna dictio, postea vt plures. Patet igitur ex prædictis ꝙ accentus secundum ꝙ ab eo denominatur hæc fallacia communius est quàm accentus, qui diuiditur per grauem, & acutum, & circunflexum: comprehendit enim sub se & hunc accentum, & alia tria, vt dictũ est prius, scilicet asperum, lene, correptum, productum, vt vnum, & vt plura.

E

Accẽtus a quo. hęc fal.

Capitulum. XVI.

Figura dictiõis. F Fal. figu. dic.

SEQVITVR de fallacia figuræ dictionis. Figura dictionis prout hic sumitur nihil est aliud, quàm similitudo vnius dictionis ad alteram: sicut dicitur aliquid ad figuram alterius factum, quod ei assimilatur. Vnde fallacia figuræ dictionis est deceptio prouenient ex eo, ꝙ aliqua dictio similis alteri dictioni videtur eundem modum significandi habere, cum tamen non habeat, vt hæc dictio homo videtur significare hoc aliquid propter similitudinem quam habet cum nominibus significantibus primam substantiam. Et sic patet ꝙ in hac fallacia non est multiplex verum, sed phantasticum, quia vna dictio non plura significat secundum rei veritatem, sed habet vnum modum significandi, & videtur habere alium. Causa apparentiæ in hac fallacia est similitudo vnius dictionis cum alia dictione: causa vero non existentiæ est diuersus modus significandi. Sunt autem tres modi huius fallaciæ. Primus modus prouenit ex eo, ꝙ dictio, quæ significat masculinum, sumitur ad significandum fœmininum, aut neutrum, aut econuerso, vt patet in hoc paralogismo. Quæcunq; coloratur albedine, est alba, sed Catilina coloratur albedine, ergo Catilina est alba. Non sequitur, quia cum Catilina sit proprium nomen viri, non significat fœmininum: licet significare videatur propter similitudinem dictionis, quam habet cum nominibus fœmininis, vnde non debet sumi sub fœminino distributio. Vel sic. Omnis substantia colorata albedine, est alba, sed vir est substantia colorata albedine: ergo vir est alba. Non sequitur quia mutatur hic fœmininum in masculinum. Secundus modus prouenit ex eo ꝙ aliqua dictio, quæ significat per modum vnius prædicamenti, videtur significare per modum alterius, sicut hic. Quicquid heri vidisti, hodie vides, album heri vidisti: ergo album hodie vides. Nõ sequitur, quia hic mutatur quid in quale. Vel sic. Quotcunq; emisti, comedisti, crudum emisti: ergo crudum comedisti. Non sequitur quia hic mutatur quantum in quale. Vel sic. Quantõcunq; digitos olim habuisti hodie habes, sed paruos digitos olim habuisti: ergo paruos digitos hodie habes. Non sequitur, quia mutatur quantum quantitatis discretæ in quantum quantitatis continuæ. Et notandum ꝙ non facit fallaciam figuræ dictionis mutatio prædicamentorum quantum ad rem significatam, sed quantum ad modum significandi. Albedo. n. significat qualitatem, sed significat eam per modum substantiæ, quia non significat eam vt inhærentem. Album autem significat eam per modum qualitatis, quia significat eam vt inhærentem. Vnde hic non est fallacia figuræ dictionis. Quicquid heri vidisti hodie vides, albedinem heri vidisti: ergo albedinem hodie vides. Erit autem fallacia figuræ dictionis si procedatur sic: album vidisti, ergo album vides. Tertius modus prouenit ex eo, ꝙ aliqua dictio, quæ significat quale quid, videtur significare hoc aliquid, & contingit quando quale quid transmutatur in hoc aliquid. Et dicitur significare quale quid, quando significat naturam communem generis vel speciei, secundum quòd pertinet ad tertium modum. Hoc aliquid vero significat substantiam particularem. Si enim sumatur quale quid significare secundum ꝙ pertinet ad genus qualitatis sic mutatur quale quid in hoc aliquid, & pertinet ad tertium modum. Et formatur sic paralogismus. Socrates est alter ab hoĩe, ipse est homo: ergo ipse est alter a se. Nõ sequit, quia procedit ab homine ad Socratem, & sic mutatur quale qd in hoc aliqd. Et ad hunc modum reducitur omnis exceptio prouenient ex variata suppositione terminorum, vt homo est species, Socrates

In hac fa. est multiplex uerum
Cã app.
Cã non existen.
Primus modus

Secũdus
G

Mutatio prædica mentorũ qño fa. hãc fal.

H
Tertius.

Sigñare qualeq̃d

I est homo: ergo Socrates est species. Hic proceditur a simplici suppositione ad discretã, & mutatur quale quid, in hoc aliqd.

Capitulum. XVII.

SEQVITVR de fallacijs extra dictionem, quæ in hoc differunt a fallacijs in dictione, vt supra dictum est, quia in fallacijs in dictione principium motiuum siue causa apparẽtię est ex parte vocis: in fallacijs autem extra dictionẽ, ex parte rei. Sicut enim in fallacijs in dictione deceptio prouenit ex eo, ꝙ aliquæ res quæ conueniunt secundum vocem accipiuntur, vt eædem secundum rem: ita in fallacijs extra dictionẽ deceptio prouenit ex eo, ꝙ aliquæ res aliquo modo conuenientes vel differentes accipiuntur, vt eædem simpliciter vel diuersæ.

Fall. extra dict. in quo differant a fal. in dict.

Sunt autem fallaciæ extra dictionem septem, quarum prima est secundum accidens: secunda secundum quid et simpliciter: tertia secundum ignorantiam elenchi: quarta secundum petitionem principij: quinta secundum consequẽs: sexta secundum non causam vt causam, septima secundum plures interrogationes vt vnam. Accipiuntur autem hæ fallaciæ secundum quasdam vniuersales rerum conditiones. Nam entiũ aliud est per se, & aliud per accidens, & secundum hoc accipitur fallacia accidentis. Item ꝙ aliquid perfectum & imperfectum, fallacia secundum quid & simpliciter, secundum autem oppositum & non oppositum, fallacia secundum ignorãtiam elenchi, secundum vero idem & diuersum, est fallacia petitionis principij, secundum prius & posterius, fallacia consequentis, secundum autem causatum & causam, est fallacia secũdum non causam vt causam, secundum autem vnum & multa fallacia secundum plures interrogationes vt vnam. Dicendum est ergo prius de fallacia accidentis.

Fal. extra dict. 7.

K Sufficientia harũ fal.

Capitulum. XVIII.

SCIENDVM est autem ꝙ accidens hic accipitur secundum ꝙ inesse diuiditur per inesse per se & per inesse per accidens. Per se autem dicitur aliquid inesse alicui quod inest ei secundum rationem propriæ definitionis, quod autem præter hæc inest alicui dicitur inesse per accidens. Vnde ad hoc quod est inesse per se, aut per accidens, tripliciter aliquid potest se habere. Quædam enim sunt quæ omnino sunt idem secundum substantiæ rationem, vt vestis & indumentum, & in istis est solummodo per se & nullo modo per accidens. Quædam vero sunt quorum vnum est omnino extraneum a ratione alterius, sicut se habet album, & homo, & in istis est soluntmodo per accidens, & nullo modo per se. Quædam vero sunt quorum vnũ quodammodo pertinet ad rationem alterius: licet non sint eadem secundum definitionem, & sic se habet superius, & inferius. Nam superius ponitur in definitione inferioris, sed nõ tamen omnino est eadẽ definitio superioris & inferioris, vt animalis & hominis: cum definitio inferioris addat supra definitionem superioris. Et simile est de proprio & de specie: nam species ponitur in definitione proprij, non tamen species & proprium omnino sunt idem in definitione. Et in his quodammodo est per se, & quodammodo per accidens, inquantum partim secundum definitionem conueniunt, & partim differunt. In his autem quæ primo modo se habent necesse est vt quicquid est verum de vno sit verum de alio: eo ꝙ talia sunt penitus eadem secundum rationem, & differunt secundum nomẽ solum, vnde in his non contingit esse fallaciam accidentis. Sed in omnibus alijs non est necessarium ꝙ quicquid est verum de

Accidẽs quo hic sumitur.

L Id inesse p se uel p accid. tripli.

Primus modus

Secũdus

Tertius

In 3 mõ quasi p se & p accid. in primo non.

M vno, sit verum de alio. Et ideo si ex hoc ꝙ aliquid est verum de vno, concludatur esse verum de altero, est fallacia accidentis. Contingit autem aliquando vt quod est verum de vno sit verum de alio, quando, s. aliquid attribuitur vni secundum ꝙ est idem alij, tunc enim et & alteri inerit. Si vero attribuitur vni secundum ꝙ est ab altero diuersum, non inerit alteri, sicut si album attribuatur animali inquantum est idem homini: tunc oportet ꝙ conueniat homini. Si autem vt est diuersum ab homine, non conuenit homini. Et si concludatur inesse homini, est ibi fallacia accidentis. Sicut si dicatur animal est quadrupes, homo est animal: ergo homo est quadrupes. Non sequitur, quia quadrupes non prædicatur de animali secũdum ꝙ animal est idem homini, sed secundum ꝙ est ab homine diuersum. Vnde

Quõ ac contingat accid.

patet ꝙ in prædicto argumento medium diuersimode accipitur. Nam primo accipiebatur secundum ꝙ est diuersum ab homine, secundo secundum ꝙ est idem homini. Et ideo quando est fallacia accidentis semper est diuersa acceptio medij. Dicitur autem diuersa acceptio medij quando medium secundum ꝙ conuenit cum vna extremitatum est diuersum ab alia. N

In f. 1 ac ci [illegible]

Capitulum. XIX.

FALLACIA vero accidentis est deceptio prouenĩens ex eo ꝙ aliquid assignatur similiter inesse rei subiectæ, & accidenti eius, vel similiter inesse vtrique eorum, quæ sunt aliqualiter per accidens vnum. Ex quo patet ꝙ in fallacia accidentis semper inueniuntur tres termini sicut in syllogismo, quorum duo per accidens coniunguntur, qui quidem se habẽt sicut medium, & minor extremitas. Tertium vero quod assignatur similiter vtrique eorum inesse, est maior extremitas. Causa apparentię in hac fallacia est vnitas quædam & identitas eorũ, quæ per accidens aliquo modo coniunguntur. Causa vero non existentię est diuersitas eorundem. Nam sicut dicit Philosophus in 1. Elenchorum, fallacia accidentis fit ex eo, ꝙ aliquis non potest diiudicare idem, & diuersum, vnum, & multa.

Fallacia

Causa [illegible]

O Sunt autem tres modi huius fallaciæ. Primus modus prouenit ex eo, quod proceditur ab accidente ad subiectum, vel econuerso. Sicut hic. Cognosco Coriscum: Coriscus est veniens, ergo cognosco venientem. Non sequitur, quia Coriscus, & veniens sunt vnum per accidens, & non per se. Vnde non sequitur ꝙ quicquid est verum de vno, sit verum de alio. Hic enim ista sic quando aliquid est verum de vno secundum ꝙ est diuersum ab altero. Sicut hic. Coriscus enim non subiacet cognitioni secũdum ꝙ est idem venienti, vnde patet ꝙ est diuersificatio medij, & sic est fallacia accidentis. Similiter hic. Iste Canis est pater, & est tuus: ergo est pater tuus. Canis enim & pater sunt vnum per accidens, vnde non sequitur ꝙ quicquid est verum de vno, sit verum de alio, secundum enim ꝙ Canis est pater, non conuenit ei esse tuum. Secundus modus prouenit quãdo id, quod conuenit superiori concluditur de inferiori, vel econuerso. Sicut hic. Homo est animal: animal est genus, ergo homo est genus. Nõ sequitur. Superius enim & inferius aliquo modo sunt vnum per accidens: licet alio modo sint vnum per se, vt ex dictis patet. Vnde quod verificatur vnum de vno eorum secundum quod est idem alteri, necesse est, & de altero verificari. Et secundum hoc sumuntur argumenta dialectica a genere & a specie, siue ab inferiori & superiori. Quod autem verificatur de vno eorum secundum ꝙ differt ab altero, non oportet de altero verificari: tunc enim est variatio medij & fallacia accidentis, sicut est in proposito. Nam esse genus non prædicatur de animali secundum ꝙ est idem homini, sed secundum ꝙ ab eo differt, sicut superius ab inferiori. Similiter est hic. Triangulus est figura, sed proprietas trianguli est habere tres angulos, ergo est proprietas figuræ. Non sequitur, quia triangulus & figura non sunt omnibus modis idem, vnde non sequitur, quod de vno verificatur, & de altero verificari. Similiter est etiam hic Socrates est alius ab homine: ipse est homo, ergo est alius a se. Tertius modus prouenit quando proceditur a specie ad proprium, vel econuerso. Sicut hic. Homo est risibilis, risibile est proprium, ergo homo est proprium. Vel sic, homo est species, sed homo est risibilis: ergo risibile est species. Non sequitur quia risibile & homo non sunt omnino idem secundum definitionem, ideo se habet vnum ad alterum aliquo modo per accidens, vt est extraneum, & propter hoc non est necesse ꝙ quicquid verificatur de vno, verificetur de alio.

Primus modus

Secũdus

Tertius

Q

Capitulum. XX.

ET EST sciendum quod non est inconueniens si aliquibus prædictorum paralogismorum sint assignatæ duæ fallaciæ, s. figuræ dictionis, & accidentis, quia secũdum ꝙ prouenit deceptio ex similitudine dictionis, est fallacia figuræ dictionis, secundum autem ꝙ prouenit ex conuenientia rerum, est fallacia accidentis: homo. n. & Socrates & quantũ ad rẽ cõueniũt, & quantũ ad nomen, similitudinẽ habent. Sciendum est & ꝙ sicut paralogismus accidentis ex propositionibus cathegoricis: ita fit ex propositionibus hypotheticis, ex eo ꝙ medium diuersimode accipitur: proot. s. comparatum est ad vnam extremitatẽ, est diuersum ab alia, sicut hic. Si nullum tempus est, dies

In aliq paralogismo duæ fallaciæ.

Ex hypotheticis paralogismo fieri.

A dies non est, per locum a toto in quantitate, & si dies non est: ergo nox est, per locum ab oppositis, sed si nox est, aliquod tẽpus est: ergo si nullum tempus est, aliquod tempus est. Patet enim ꝙ istud medium quod est diem non esse, est diuersum ab eo, quod est noctem esse. Ex hoc enim quod est diem non esse, sequitur noctem esse supposito tempore, sicut ex hoc quod est videntem non esse sequitur cæcum esse, supposito animali, q̃d est natum videre.

Capitulum. XXI.

SEQVITVR de fallacia secundum quid & simpliciter. Simpliciter aũt dicitur, ꝙ nullo addito dicitur: vt Socrates est albus, vel Socrates currit. Secundum quid aũt dicitur quod ali quo addito dicitur, vt iste currit bene, vel Socrates est albus dentem. Hoc aũt quod additur dupliciter se habet ad id cui ad ditur. Nam q̃nq; non diminuit de ratione eius, cui additur, & tunc põt procedi ab eo, quod est secundum quid, ad id, quod est simpliciter. Vt cum dicitur. Iste currit velociter: ergo currit. Velocitas enim nihil diminuit de ratione cursus: & est in ꝑ dicto argumento locus a parte in modo. Quandoq; vero ad-

B ditum diminuit aliquid de ratione eius cui additur: vt cum dr. Æthiops est albus dentem. Nam hæc determinatio dentẽ, diminuit aliquid de ratione eius, quod dicitur album. Non enim potest dici albus, nisi qui vel totus albus est: vel secundũ plures & principaliores partes. Et ideo si concludatur est albus dẽ tem: ergo est albus, est locus sophisticus siue fallacia secũdum quid & simpliciter. Fallacia ergo secundum quid & simpl'r est deceptio procedẽs ex eo ꝙ dictum secundũ quid sumitur, ac si esset simpliciter dictum. Causa apparentię in hac fallacia est cõ uenientia eius, quod est secundum quid, ad id, quod dictum est simpl'r. Causa vero non existentiæ est diuersitas eorundem.

Capitulum. XXII.

SVNT autẽ quinq; modi huius fallaciæ. Primus modus est qñ determinatio addita habet oppositionem ad id cui additur: vt in hoc argumento, Cæsar est homo mortuus: ergo est homo. Non sequitur, quia esse mortuum habet oppositionem ad hominem: eo ꝙ viuum est de ratione hominis, est homo sit animal, & animal sit substantia animata sensibilis, & sic

C patet ꝙ hæc determinatio mortuus, tollit hominis rationem. Similiter hic. Iste est bonus latro, ergo est bonus. Nam bonum per se simpliciter sumptum oppositionem habet ad latronẽ. Similiter est hic. Mendax verũ dicit dicendo se dicere falsum: ergo dicit verum. Nõ sequitur, quia dicere verum opponitur ei quod est dicere falsum, & econuerso. Secundus modus, p uenit ex eo ꝙ determinatio addita pertinet ad actum: nam ali qui actus animæ possunt esse & circa existentia, & circa nõ existentia. Sicut hic. Chimera est animal opinabile, ergo chimera est animal. Non sequitur. Nam opinabile additum animali diminuit de eius rõne. Simile est hoc. Cæsar est in memoria hominum: ergo Cæsar est. Et iterum: Tu habes felicitatem in voluntate tua: ergo habes felicitatem. Tertius modus prouenit ex eo ꝙ aliqua determinatio addita significat esse in potẽtia: sicut hic. Ouum potentialitate est animal: ergo est animal. Non sequitur. Nam esse in potentia diminuit de ratione eius quod est esse simpliciter. Quartus modus est qñ determinatio addita significat partem: sicut hic Æthiops est albus dentẽ:

D ergo est albus. Non sequitur, quia esse in parte diminuit de ratione eius quod est esse simpliciter. Sciendum tamẽ est ꝙ si a parte consueuit, vel natum sit denominari totum non accidet fallacia in hoc processu, vt si dicatur. Iste est crispus secundum capillos, ergo est crispus bene sequitur. Nam homo non denominatur crispus nisi secundum capillos. Et hic modus se extendit ad alias partes. s. loci vel temporis & aliorum totorum: sicut hic. Ista diæta est bona in locis ægrotatiuis: ergo est bona. Nõ sequitur quia quod dicitur in locis ægrotatiuis signi ficat partem in loco, & non totum. Similiter hic. Bibere vinũ est malum ægrotanti: ergo est malum bibere vinum. Et eadẽ ratio est in omnibus similibus. Quintus modus est quando determinatio addita cogit terminum, cui additur stare materialiter: sicut hic. Sapiẽs vult admittere malum: ergo vult malum. Nam admittere malum non dicit malum simpliciter, sed secundum quid. Similiter hic. Fur vult sumere bonum, qa pecuniam: ergo vult bonum, & eadem ratio est in similibus alijs,

Sic ergo patet ex dictis ꝙ hæc fallacia prouenit secundum ra- E tionem perfecti vel imperfecti. Nam determinatio diminuit ex eo ꝙ significat aliquid imperfecte.

Capitulum. XXIII.

SEQVITVR de fallacia secundum ignorantiam elenchi. Est autem elenchus syllogismus contradictionis, qui quan doque est vnus syllogismus, quandoque duo. Vnus quidem est quando concludit contradictoriam alicuius propositionis prius datæ: sicut si detur aliquod animal esse incorruptibile, & prosedatur sic Omne compositum ex contrarijs est corruptibile, omne animal est huiusmodi: ergo est corruptibile. Hæc enim conclusio contraria est prioris propositionis datæ. Duo enim syllogismi constituunt vnum elenchum quando ex duobus syllogismis contradictoria concluduntur. Sicut si in syllogismo prædicto contraponatur alius talis syllogismus. Nullum beatum est corruptibile, aliquod animal est beatum. s. rationale: ergo aliquod animal non est corruptibile. Quia igitur de ratione elenchi est syllogismus simul & con F tradictio, quicquid est contra definitionem syllogismi, & contradictionis, est contra definitionem elenchi: & ideo cum in q̃ liber fallacia defectus accidat per hoc ꝙ aliquid omittitur de definitione syllogismi & contradictionis, ideo omnis fallacia reducitur ad ignorantiã elenchi sicut ad generalem. Quia vero in definitione elenchi ponitur contradictio quasi differentia, quæ constituit speciem: ideo specialiter omissio eorũ, quæ ad contradictionem requirũtur ignorantiam elenchi cõstituit secundum ꝙ est fallacia specialis. Sed quia fallacia esse non potest si apparentia desit, oportet ad hoc ꝙ sit fallacia, vt sit apparens contradictio, & cum hoc aliquid ad veritatem contradictionis desit. Apparens autem contradictio esse non potest nisi sit vnius & eiusdem. Vnde hoc obseruato ex defectu aliorum, quæ ad contradictionem requiruntur, hæc contingit fallacia. Est enim contradictio oppositio vnius & eiusdem non rei tantum, nec nominis tantum, sed rei, & nominis: secundũ idem & ad idem, & respectu eiusdem, similiter & in eodem tẽ G pore. Fallacia ergo secundum ignorantiam elenchi est deceptio proueniens ex eo, ꝙ non obseruantur ea, quæ sunt necessaria ad definitionem elenchi & præcipue ex parte contradictionis. Vnde & dicitur ignorantia elenchi, quia deceptio non accidit, nisi per hoc ꝙ ignoratur definitio cõtradictionis. Causa vero apparentiæ in hac fallacia est similitudo definitionis deficientis ad contradictionem perfectam. Causa vero nõ existentiæ est diuersitas eorundem.

Capitulum. XXIIII.

MODVS huius fallaciæ sunt quatuor. Primus peccat contra hanc particulam ad idem, vt hic. Duo sunt duplum ad vnum: non sunt autem duplum ad tria, ergo duo sunt duplũ, & non duplum. Non sequitur, quia omissio huius quod est esse ad idem facit, ꝙ non est contradictio. Secundus modus peccat contra hanc particulam secũdum idem: sicut hic Hoc est duplum ad illud secundum longitudinem, & non est duplũ ad idem secundum latitudinem: ergo est duplum & non duplum. Non sequitur, quia omittitur hæc particula secundum idem, quod requiritur ad contradictionem. Tertius peccat contra hanc particulam similiter, sicut hic. Cœlum mouetur H circulariter, & non mouetur sursum & deorsum: ergo mouetur & non mouetur. Non sequitur, quia omissio huius particulæ similiter, tollit contradictionem. Quartus modus est contra hanc particulam, & in eodem tempore, sicut hic. Domus ista est clausa isto tempore, & non alio: ergo est clausa, & non clausa. Non sequitur, quia diuersitas tẽporis impedit con tradictionem. Et sciendum est ꝙ hæc fallacia communis est cum fallacia secundum quid & simpliciter in hoc, ꝙ in vtraq; proceditur ab eo, quod dicitur cum determinatione, ad id, q̃d dicitur simpliciter. Sed hæc est differentia, quia in fallacia secũ dum quid & simpliciter determinatio diminuit de rõne eius, quod est simpliciter, quod nõ de necessitate accidit in hac fallacia, sed hæ determinationes additę diminuunt de ratione cõ tradictionis. Bene enim sequitur, hoc est duplum ad illud secũ dum longitudinem: ergo est duplum ad illud. Non tamen sequitur ꝙ sit contradictio si ad diuersa referatur, patet etiam ex dictis ꝙ hæc fallacia prouenit secundum generalem en-

I tium contradictionem: nam contradictio est omnis oppositionis principium.

Capitolum. XXV.

De fall. pe. pric. Principiũ. Petere pricipiũ qñ ē fal. Quãdo non.

SEQVITVR de fallacia petitionis principij. Principiũ autem hic dicitur principale propositum. Tunc igitur aliquis petit principium cum petit sibi concedi principale propositũ, quod debet probare. Quod quidem si sub eodem nomine petat nulla fit fallacia: sed petens videbitur deridẽdus: sicut si velit probare ꝙ homo currit, & petit eandem sibi concedi. Si vero petat ꝙ vult probare sub alio nomine vel vocabulo poterit esse fallacia, & tunc proprie petit illud quod est in ꝑncipio. i. illud quod in se continet principale propositum. Fallacia ergo petitionis principij est deceptio proueniens ex eo ꝙ idem assumitur ad probationem suipsius sub alio vocabulo. Causa ergo apparentiæ in hac fallacia est diuersitas conclusionis a ꝑmissis. Causa vero non existentiæ est identitas eorundẽ. Sunt autem quinq; modi huius fallaciæ.

Fall pet. princi. Cã appar. Cã non existen. 5. mod. huiꝰ fal.

Primus modus est quando definitum petitur ad probationem definitionis vel econuerso: vt si debeat probari ꝙ homo currit, & arguatur sic, Animal rationale & mortale currit: ergo homo currit, hic nulla est probatio, quia similiter dubitatur de præmissa & de conclusione.

Scdo. K

Secundus modus est quãdo vniuersale petitur ad probationem particularis: vt si debeat probari ꝙ omnium cõtrariorum est eadem disciplina, & assumatur ista, Omniũ oppositorum est eadem disciplina: ergo & omnium contrariorũ. Hic enim præmissa non est magis nota ꝙ̃ conclusio.

Tertius.

Tertius est quando petuntur particularia ad probationem vniuersalis, vt si debeat probari ꝙ omnium oppositorum est eadem disciplina, & assumantur istę. Omnium contrariorum omniũ priuatiue oppositorum est eadem disciplina, & sic de alijs: ergo & omnium oppositorum. Hic etiam conclusio in præmissis petitur.

Quartus

Quartus est quando diuisim petitur quod debet probari coniunctim: vt si debeat probari ꝙ medicina est sciẽtia sani & ægri, & sumatur ista: Medicina est sciẽtia sani & medicina est scientia ægri: ergo est scientia sani & ægri, hic etiam petitur qđ debet probari sub alijs verbis.

Quītus. L

Quintus est quando petitur vnum correlatiuorum ad probationem alterius, vt si debeat probari ꝙ Socrates sit pater Platonis, & sumatur sic Plato est filius Socratis: ergo Socra. est pater Platonis, hic petitur quod debet probari sub alijs verbis.

Nõ peccat. Peccat. Decep. tio vñ.

Et est sciendum, ꝙ hæc fallacia non peccat contra vim illatiuam argumẽti: bene enim sequitur conclusio datis præmissis cum seruetur debita habitudo inferentis ad illatum, sed peccat contra probationẽ argumenti Nam probatio debet esse per magis manifesta: qđ hic non obseruatur. Vnde hic non accidit deceptio ex eo, ꝙ conclusio infertur ex præmissis, cum illationes prædictæ sint secundum locus dialecticos, sed accidit deceptio ex eo ꝙ petitur idem cõcedi, ac si esset diuersum. Vnde si in præmissis modis arguendi sumantur præmissæ ex eo ꝙ sunt magis notæ & non quasi petitæ, non erit argumentum sophisticum, sed dialecticum. Patet etiam ex dictis ꝙ hæc fallacia prouenit secundũ idem & diuersum: prout non discernitur inter ea.

M

Capitulum. XXVI.

De fall. ꝯñtis. Consequẽs hic. Fal cõsequẽtis.

SEQVITVR de fallacia consequentis. Consequens autem hic dicitur quod ad antecedentes sequitur in propositione conditionali, vt cum dicitur. Si Socra. est homo: Socra. est animal: Socratem esse animal est cõsequens: Socra. esse hominem est antecedens. Est ergo fallacia consequentis deceptio ꝑueniens ex eo ꝙ cõsequens existimatur omnino esse idem antecedenti. Ex hoc enim contingit aliquem credere ꝙ sicut cõsequens sequitur ad antecedens: ita econuerso antecedens ad consequens sequitur. Vnde patet ꝙ fallacia consequentis in duabus consistit consequentijs: quarum vna est vera, altera falsa Sicut si dicatur. Siquis currit mouetur: sed Socra. mouetur, ergo Socra. currit. Hæc enim consequentia, quæ primo ponitur est vera: sed ista, ad quam proceditur, est falsa. s. mouetur, ergo currit. Vbi vero ponitur tantum vna consequentia, non est fallacia consequentis. Vnde si sic dicatur, Socra. est animal, ergo est homo, non est falla consequentis ex modo arguẽdi: sed magis fallacia accidẽtis. Nam sicut fallacia ꝯñtis prouenit ex eo quod ꝯñs existimatur oĩno esse idem añti, ita fallacia accidentis prouenit ex eo, quod prędicatum existimatum omnino esse idem subiecto. Vnde & hæc fallacia denominatur a consequendo: illa vero ab accidendo, quod est inhærere, ꝙ inde est ꝙ quando proceditur arguendo solum ab aliqua cathegorica per quam sequitur aliquid inesse, est fallacia accidentis. Quando vero ab aliqua conditionali est fallacia cõsequentis. Et ideo philosophus dicit ꝙ fallacia accidentis est in vno, & fallacia consequentis est in pluribus. s. consequentijs. N

In qbus cõsistit. Fal cõsequentis, & accidẽtis uñ.

Consequẽs est pars accidẽ. Vbi fal. ꝯñtis fit et & accid. & nõ econtra. Cã appar. Cã non existen.

Ex hoc etiam patet ꝙ consequens est aliquo modo pars accidentis, Nam omne quod sequitur, aliquo modo accidit: non omne quod accidit sequitur. Non enim sequitur, si est homo, est albus, licet hæc sit vera homo est albus. Et ideo vbicunq; est fallacia consequentis potest aliter ordinatis terminis fieri fallacia accidentis, sed non conuertitur. Causa vero apparentiæ huius fallaciæ est conuenientia consequentis cum antecedẽte. Causa vero non existentiæ est diuersitas eorundem.

Capitulum. XXVII.

Primus modus. O

SVNT autẽ duo modi huius fallacię. Primus prouenit ex consecutione magis communis ad minus commune, siue magis cõe sit genus, siue accidens, vt patet in his paralogismis. Si aliquid est asinus, est aĩal, sed tu es aĩal: ergo tu es asinus. Non sequitur. Non enim consequentia primo posita conuertitur. Siṁr est hic, si aliquid est mel, est rubeum, fel est rubeum: ergo fel est mel Et uerum simile est hic, Si aliquis est fur errat de nocte, sed tu erras de nocte: ergo tu es fur. In his omnibus putatur consequentia conuerti, quæ non conuertitur. Vnde est fallacia consequentis. Si autem sumãtur propositiones cathegoricę in eisdem terminis est fallacia accidentis, sicut hic. Asinus est animal, tu es animal: ergo tu es asinus. Et iterum. Mel est rubeum, fel est rubeum: ergo fel est mel.

Scdo. Duplex ꝯñtiã in opposi tis. In ipso. cõtrario.

Secundus modus procedit a consequentia vnius oppositi ad similem consequentiam in alio opposito, vt si dicatur sic. Si aliquid est generatum habet principium: sed anima non est generata, quia ex nihilo creata: ergo non habet principium sed semper fuit. Nõ sequitur. Est enim in oppositis duplex consequentia Vna in ipso, & altera in contrario. In ipso quidem est consequentia quãdo sicut ad antecedens sequitur consequens, ita ad oppositum antecedentis sequitur oppositum consequentis, vt si est iustũ, est bonum: ergo si est iniustum, est malum. P Consequentia in contrario est, quando sicut ad antecedens sequitur consequẽs, ita ad oppositum consequentis sequitur oppositum antecedẽtis, vt si est homo, est animal: ergo si non est animal, nõ est homo. In oppositis autem secundum affirmationem & negationem non est consequentia in ipso, sed in contrario: & ideo qñ proceditur in huiusmodi oppositis ac si esset cõsequentia in ipso est fallacia consequentis, sicut in prædicto exemplo patet. In his autem terminis est fallacia accidentis cathegoricis propositionibus sumptis: vt si dicatur omne generatum est corruptibile vel habet principium, anima non est generata: ergo non habet principium.

Primus mod. ... In ... sola.

Est autem sciendum ꝙ sicut primus modus peccat contra consequentiam procedendo a positione consequentis: ita secundus a destructione consequentis. Est autem contrario modo procedendum. s. a destructione consequentis: & a positione antecedentis. Patet etiam ꝙ hæc fallacia prouenit secundum rationem prioris & posterioris.

Capitulum. XXVIII.

Fal. sẽ nõ cã ut cã. Q

SEQVITVR de fallacia secundum nõ causam vt causam. Causa autem hic dicitur ꝙ est in inferendo cã: secundum ꝙ promissæ sunt causa conclusionis. Est ergo fallacia secundũ non causam vt causam quando inter promissas, ex quibus sequitur conclusio ponitur aliqua propositio quæ nihil ad conclusionem operatur, & sic non est causa, tamen ad hoc ꝙ fiat fallacia, oportet ꝙ videatur esse cã, quod fit per hoc ꝙ conuenit cum alijs propositionibus, quę sunt causæ interemptionis. Ex hoc autem ꝙ propositio quæ non est causa sumitur vt causa: non prouenit aliqua deceptio, nisi quando ex conclusione reditur ad pręmissas, quod quidem fit in syllogismis ad impossibile, in quibus per hoc ꝙ conclusio est impossibilis, ostenditur aliqua præmissarũ possibilis fuisse: & ideo hęc fallacia non habet fieri nisi in huiusmodi syllogismis. In syllogismis enim ostensiuis in quibus directe aliquid concluditur, ad nullum inconueniens potest reduci respondens, si sumatur aliqua propositio, quæ non est causa conclusionis, ac si esset causa. Est

ergo